NOVA ACTA ERUDITORUM,

ANNO MDCCXLIX

publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud B. LANCKISII hæredes, & MICH. BLOCHBERGERUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Pariſiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amſtelodami in WAESBERGIORUM officina.

MDCCXLIX.

Lecturis Salutem!

Ut sua cuique in omni vitæ genere recte actorum conscientia adversus capitales illos candidæ virtutis hostes, invidiam & obtrectandi libidinem, fortissimi esse loco munimenti solet; sic in tali, quale hoc nostrum est, publico magis, quam privato, munere versantibus, & honestam literati judicis personam sustinentibus, si sui ita omni tempore memores officii fuerint, ut cuilibet dictorum factorumque reddere rationem possint, nihil unquam est a malæ mentis hominum sive accusationibus insanis, sive minis terribilibus, periculi timendum. Sane, rerum humanarum prorsus esse ignarum, nec, quantum a bonis mali discrepent, satis habere cognitum, oportet, si quis, ad bene de literis merendum laudabili consilio conversus, sua, sive utilitati publicæ inserviendi, sive in id, quod verum est, inquirendi, solertia, illud se assecuturum haud difficile, confidat, ut communi eorum, quos suorum aut factorum spectatores, aut lectores scriptorum, habet, omnium consensu laureis ac coronis dignus judicetur. Nam, si fieri non potest, ut virtutem amet, qui tota vita sua longe se ab ea aversissimum ostendit, frustra etiam, qui virtuti ita sunt dediti, ut nihil scriptorum, nisi in quo impressa ejus sint vestigia, suis exire manibus patiantur, eo nomine ab his, qui, si ex suo ageretur arbitrio, ipso ejectam hanc orbe terrarum vellent, gratiam laudemve exspectant. Jam vero, cum eorum, quos in hoc orbis universi theatro suam agere fabulam videmus, pars longe maxima in æstimandis rerum hominumque pretiis sua unice commoda, eaque interdum valde sordida, spectare, paucissimi vero justum debitumque meritis deferre honorem, soleant, satis hinc patet, si quis veræ illius, perfectæque, ac perennis, gloriæ sit cupidus, non ei, quam sint multi, quos suæ aut doctrinæ, aut industriæ, laudatores habet, sed quam boni illi sint sapientesque, laborandum. A nobis, & nostri similibus, qui, vulgari nomine Ephemeridum scriptores appellari, minime indecorum sibi putant, jure hoc poscitur, ut, veterum morem Areopagitarum imitantes, obligatis velut oculis causarum, ad literas pertinentium, severi ac religiosi judices sedeant, non Autores librorum, sed libros ipsos, tanquam nullo editos parente, spectent, non, ut quemque sibi amicum, aut hostem, habent, ita amice eum, aut hostiliter, tractent, testimonia virtutis & doctrinæ non vendant sordide, sed liberaliter dispensent, nec sententiam de scriptis novis, nisi talem, ferant, quam ipsi vero & prorsus incorrupto judicio ferendam cognoverint. Talem esse decet, quisquis, in literario hoc otio, aut, ut verius dicamus, in hoc ergastulo, vivere, jucundum putat, ne, si secus res suas gesserit, vitio creatus judex dicatur, plusque detrimenti afferre bonis literis, quam commodi, judicetur. Id igitur agenti, ut recte suo munere fungatur, ut vere omnia, nihil simulate, eloquatur, ut doctos æque ac indoctos digito ostendat, tantum abest, ut pulchrum ac præstabile

existimari, quicquid est librorum novorum, possit, ut is reprehendendi materiam sæpissime, raro admodum laudandi, inveniat. Ea enim literarum, quocunque oculos convertas, facies est, ut hoc etiam in genere thyrsigeros multos, paucos cernere Bacchos, liceat, nec ita orbis eruditus Dorvilliis, Valckenaeriis, Wesselingiis, *sicut* Verburgiis, Schrœderis, Reitziis, *horumque similibus, abundet. In quibus illos, cum nihil unquam vulgare, nihil mediocriter doctum, nihil non egregium ac singulare, dederint, nec facile daturi deinde sint, fas & æquum est, iis, quas merentur, hoc est, exquisitis, laudibus ornari; hos, cum puerilia tantum ac nugatoria scribant, hisque nati sint scribendis, nemo non, qui puerorum more castigentur, dignos judicat. Iidem vero anne, ita castigati, monitoribus suis pro præstito hoc officio gratiam habebunt? Hisne recte administratæ provinciæ testimonium tribuent? Suasne maculas, & quicquid est nugarum, agnoscent? Id quidem a tali hominum genere, quale illud est, exspectare nunquam liceat. Hos potius si audias, nihil ipsorum scriptis doctius, nihil ab omni parte limatius, nihil denique perfectius, contra vero reprehensoribus illis nihil inveniri turpius, nihil societati humanæ molestius, nihil magis detestabile ac execrandum, potest; quin eo se abripi malæ mentis stimulis patiuntur, ut cum abjectissimis omnium mortalium nefario fœdere conjungi, & factis talibus, quæ in communi vita vere infamia habentur, commaculari, quam non ulcisci, quas famæ suæ, profecto nulli, illatas putant, injurias, malint. In tale igitur, ac talium hominum, quisquis nostrum, ferente ita fato suo, odium incurrerit, is certe, si fortunæ eo nomine in se iniquitatem accuset, si fortiter tolerare hanc calamitatem, si generosum pectus opponere improbitati, nesciat, hoc ipso illis, quicunque sunt, similem, &, cum laudari a malis cupiat, dignum se, quem oderint boni, ostendat. Nos, qui dudum eam nobis ipsi legem diximus, ut viribus, quæcunque nobis datæ a natura essent, ad defendendas a barbarie bonas literas, & coercendum, quo nihil est intolerabilius, indocti vulgi fastum, uteremur, si tantum roboris ad hunc diem habuerunt arma nostra, ut se aliqui illorum, quorum manibus laureolas, indignissime olim occupatas, extorsimus, ad extremam rabiem redactos senserint, nec ulla turpitudini suæ, nisi in malitia & improbitate, refugia invenerint, eam rem & valde nobis jucundam, & ita gloriosam, profitemur, ut tantum incrementi attulisse literis, quantum illorum famæ per nos fuerit detractum, nobis ipsi videamur. Nec habent illi, cur, quales nos vellent ipsi, tales nos futuros deinde, sperent, &, illud aliquando impetraturos se, confidant, ut, suis sive clandestinis insidiis, sive publicis incursionibus, loco moveri virtutem nostram, patiamur, quippe qui, recte agentes, neminem timemus, & ita omni tempore ignavum quemque veræ eruditionis hostem ex suo merito tractabimus, sicut vicissim liberam omnibus, in res nostras inquirendi, facultatem permittimus, &, si quis in manifesto crimine nos deprehenderit, is ad pœnas sustinendas, aut, si æquitati locus detur, ad veniam petendam, nos paratissimos habebit.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLIX.

S. D. N. BENEDICTI XIV OPERA, IN DUOdecim Tomos distributa. Tomus I & II, quibus continentur de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione, Liber primus & secundus; editio tertia auctior & castigatior, ad usum Academiæ Liturgicæ Conimbricensis.

Romæ, ex officina Nic. & Marc. Palearini, 1747. 4 maj. Tom. I Alph. 3, Tom. II Alph. 3 plag. 10.

Splendidissima, ut dicamus, quod res est, & ex omni parte commendabilis Operum summi Ecclesiæ Romanæ Præsulis editio sub prelo sudat, cujus prima hic oculis Lectorum subjiciuntur initia, omni laude, & ornatissimis congratulationibus, excipienda. Nos, pro pietate, literatissimo Principi debita, laudatissimi hujus instituti, in gloriam & Maximi Pontificis, & literarum, suscepti, rationes exponemus, tanto majori cum voluptate hoc labore defuncturi, quo justius existimamus, quicquid in literis summum & egregium magnus ille Italiæ sacræ arbiter præstitit, omni, si qua futura est, posteritati studiosissime commendari. Tanta *Benedicti XIV* in literas sunt merita, tanta est doctrinæ, qua, ut in omni pæne studiorum genere, ita in rerum sacrarum maxime Historia, mirifice excellit, dignitas & amplitudo, ut nulla sit provincia, nulla civitas, nec Academia ulla, aut Societas, quæ

 non

non maximum hunc ecclesiæ Romanæ rectorem eo nomine in cœlum usque laudibus efferat, & in eo prædicando quendam quasi principatum affectet. Nihil igitur mirum, ex ultimis Lusitaniæ finibus catervatim ad *Benedictum*, sagacissimum & prudentiæ fama celeberrimum Principem, advolare Ecclesiæ Romanæ cives, uberrimis beneficiis ab ipso ad certamen pietatis provocatos, jamque publica, & in se præclara, hujus pietatis documenta edituros. Principalem istam *Benedicti XIV* munificentiam experta fuerat aliquot annis ante Liturgica Academia Conimbricensis Canonicorum Regularium S. Crucis, cujus Academiæ nomine publicum jam grati animi specimen daturus est *Emmanuel de Azevedo*, Societati Jesu adscriptus. Is, venia a Pontifice summo impetrata, in usum Academiæ, Operum omnium *Benedicti* typis iterandorum, & *Tomis XII* absolvendorum, consilium prorsus nobilissimum cepit. Præcipuum illorum Operum jure habetur illud *de Servorum Dei beatificatione, & Beatorum canonizatione*, quippe rara & multiplici doctrina expolitum, quod ita hic exhiberi cœptum est, ut duo priores Libri *Tomum I & II* Operum conficiant. Species illorum externa & interna jam olim a nobis non male, ut speramus, delineata est in his *Novis Eruditorum Actis A. 1740 Mens. Octobr. & A. 1741 Mens. Januar.* unde Lectores nostri facile repetent, quæ lectu dignissima in tanta egregie dictorum copia videri possint. Accedit autem jam demum huic Operi nova S. Rev. Editoris Præfatio, cujus æque ac reliquorum, quæ jam recens sunt addita, nobis habenda ratio est. Præfationi ipsi præmissa est Epistola *Emanuelis* ad *Benedictum XIV*, dedicandi causa scripta, plurimum & gravitatis, & elegantiæ, & venustatis, habens. De doctrina laudatissimi Principis ita ex vero scribit: *Mirum est, unum hominem aut scientia comprehendere, aut memoria retinere, aut scripto complecti, tantas res, tam varias; tantis difficultatibus atque obscuritate & dissensione Autorum impeditas, potuisse; unum tot vetusta & posteriorum ætatum monumenta inspicere, scriptores legere, libros diversi adeo argumenti, exterarum linguarum, editos remotissimis regionibus, nosse, solerter*

ter

ter examinare, quæ scitu utilia proponebantur, amplecti, respuere ac refutare contraria. Augetur hujus rei admiratio ex gravissimis muneribus, quibus præesse longis inde a temporibus jussus est *Benedictus*, postquam eas artes, quibus nobilium juvenum ætas ad ingenuum sive corporis habitum, sive cultum animi, formari consuevit, solide perceperat. Hinc Jurisprudentiæ traditus, eam penitus pernoscere, & ejus mysteria scrutari, suum esse duxit, ex quo inter Consistorialis aulæ Advocatos cooptatus, atque ad fidei promotoris dignitatem evectus, sacræque Congregationi Concilii Tridentini Interpretum a secretis esse jussus est. In hac vitæ conditione, & in his a sacra antiquitate alienis fere studiis, admiranda est opera, a *Benedicto* in sacrorum Canonum, & Historiæ sacræ, tam veteris, quam novæ, cognitione collocata; quibus in studiis etiam tum fuisse totum scimus, cum in augustissimum amplissimorum Patrum Collegium allectus, primo Anconitanam, deinde Bononiensem, ecclesiam regendam suscepisset. Nec nunc inter concatenatos Apostolicæ sedis labores doctissimorum scribendorum operum curas abjicit; cui rei indicio est liber compositissimus *de Synodo*, inter Apostolatus labores, furtim quasi, ipso *Benedicto* teste, absolutus. Quæ omnia, ut in unum colligerentur corpus, non solum ob personæ dignitatem, sed ob rei etiam gravitatem, utilitatem, & necessitatem, digna ecclesiæ Romanæ sociis, & quidni omnibus? quam maxime videbantur. Has *Emmanuelis* ad *Benedictum XIV* literas aliæ *Benedicti* ad *Emmanuelem* sequuntur, modeste, prudenter, atque diligentissime, perscriptæ, in quibus, præter alia, a Sanctissimo Patre splendor literarum, in Academia Conimbricensi effulgens, celebratur, & in Deo fiducia ponitur, fore, ut Congregationis hujus alumni, aliique adolescentes, sedulam porro in utraque facultate operam ponant, & laborum aliquando fructus eximios percipiant. Collaudat deinde Pontifex Max. distributionem *Operum*, in *Tomos XII* faciendam, & approbat Vitas aliquot Sanctorum, a Clariss. Editore in Latinam linguam ex Italica conversas. Tandem efflagitat, ut in *primo* Operum *Tomo* impriman-

mantur Apoſtolicæ ſuæ literæ, in forma Brevis ad *Facciolatum*, Virum Celeberrimum, datæ, qui ſuam alteri *de Canonizatione Sanctorum* editioni operam impendit, nec, ſi rumor ad nos vera attulit, ſatis ſe æquum in judicio de noſtris ſtudiis ferendo præbuit. Tum ſpectanda nobis exhibetur Pontificis Maximi imago, æri affabre inciſa, cum addita hac Inſcriptione:

BENEDICTO. XIIII. P. O. M.
QUOD
ACADEMIAM. LITURGICAM
MAGNO. LUSITANIAE. TOTIUS. BONO
CONIMBRICAE. INSTITUERIT
EDITIBUS. LIBERALITER. ATTRIBUTIS
PERPETUAM. EFFECERIT
SUO. ET. APOSTOLICAE. SEDIS. PATROCINIO
COMMUNIVERIT
CANONICI. REGULARES. REFORMATI
CONGREGATIONIS. SANCTAE. CRUCIS
POSUERUNT.

Excipiunt hæc pietatis monumenta literæ, a S. Rev. Editore ad auditores Liturgicæ Academiæ Conimbricenſis perſcriptæ, in quibus is multa de conditione univerſitatis iſtius, & de viris doctis ſuæ Congregationis, diſſerit. De Academia Conimbricenſi in univerſum ſcribit, eam propter auditorum frequentiam eſſe nobilem, & tanta Magiſtrorum copia ornatam, ut cum præclariſſimis totius Europæ eo nomine videatur comparanda. Septem Magiſtri, ut ipſe dicit, tradunt Theologiam, ſeptem Jus Canonicum, decem civile, quinque Medicinam, duo Anatomiam & Chirurgiam, unus Muſicam, quinque Mathematicam & Philoſophiam, duo Rhetoricam, duo linguas Hebraicam & Græcam, novem humaniores literas & Grammaticæ rudimenta, præter eos, qui honorificentioribus in Academia muneribus funguntur, & centenarium numerum exſuperant. Omittendum hic loci id ea de cauſa non putavimus, ut Lectores noſtri Luſitaniæ de literis auſpicato redeuntibus gratulentur. Huc accedit Pontificis Romani gratia, qua uberiores Academiæ Liturgicæ reditus attribuit, non ſolum ut Magiſtris quatuor perpetuo inſtructa ſit, ſed ut auditorum etiam diligentiæ remunera-

neratio ne desit, utque splendor Academiæ conservetur. De ipsa vero novæ liturgicæ scholæ ratione hic longiores literæ *Benedicti* leguntur, ex quibus harum rerum cupidi habebunt, quo exsatientur. Denique recensio *XII Tomorum Operum Benedicti XIV* splendide edendorum additur, quorum *quatuor* priores de Servorum Dei beatificatione, & Beatorum Canonizatione, agent. *Tomus quintus* exhibebit Acta Canonizationis, ab eodem Pontifice Max. celebratæ; *sextus* dabit Appendices lectu dignissimas; *septimus* documenta, huc pertinentia, suppeditabit; in *octavo* Index copiosissimus rerum præcedentium occurret; *nonus* Commentarium de S. S. Missæ sacrificio continebit; *decimum* occupabit Commentarius de Festis Christi Domini, sanctissimæque ejus matris; cui accessio fiet nonnullorum Sanctorum, de quibus officium & Missa celebrabitur in Bononiensi diœcesi; *undecimus* repræsentabit Institutiones ecclesiasticas, a SS. Patre, cum Bononiensi, tum Anconitano Episcopo, editas. Ultimus denique, seu *duodecimus*, *Tomus* librum diu multumque expetitum *de Synodo* comprehendet. Hæc sunt, quæ scire intererat Lectorum. Nos communibus orbis & Christiani & literati plausibus nostros jungimus, immortalia Summi *Pontificis*, quo fortasse melior & bonis artibus faventior nunquam exstitit, in omne genus literarum merita venerantes, & S. Rev. Editoris, illa ad seram posteritatem transmittendi, studium præclarum iis laudibus prosequentes, quibus, qui bona & utilia conantur, jure meritoque sunt condecorandi.

PROVERBIA SALOMONIS. VERSIONEM integram ad Hebræum fontem expressit, atque Commentarium adjecit, ALBERTUS SCHULTENS.

Lugduni Bat. 1748, 4 maj.
Alph. 3 plag. 18.

Admirationem & amplissimas laudes meretur *Alb. Schultensii*, magni et incomparabilis Viri, strenua & indefessa industria, de sacris literis, Hebræis præcipue, & quæ his famulantur, Arabicis, bene merendi. Post editum *Commentarium in Jobum*, de quo in his *Actis* expositum *Anni 1737*

Menfe Martio fuit, jam exhibet nobis præter fpem & exfpectationem noftram alterum V. Teft. librum ingenii fui face illuftratum, *Proverbia Salomonis*, librum haud multo minus, quam *Jobus* erat, impeditum, & ab interpretibus male acceptum. Et fane, quamvis non pauca Vir Cel. aliis reliquerit exafcianda porro & perficienda, multa tamen & ipfe nova, præclara, erudita, fua perfona et fama digna, protulit tam in verfione, quam in Commentario, quo, fi ea fimul in ufum vocentur, quæ per *Jobæam* operam, et alia fua opera, fparfit Vir Cel. facile vicem integri Hebræi Lexici fuppleat. Nam non *Salomonis* tantum concifam fapientiam, quæ multum negotii fecerat interpretibus, exponit, fed & data fumtaque occafione multa alia loca Vet. Teft. declarat. Quo fit, ut eorum nemo, qui verfare et intelligere facrum Codicem ftudent, hoc immortali opere, promtuario Hebrææ eruditionis, abfque damno carere queat. Qui Arabicas literas amant, vehementer lætabuntur, earum ofores hoc illuftri documento confufos & profligatos fuiffe, quod, quantum Arabica valeant ad interpretationem Sacri Codicis, luculenter demonftrat. Perrexit & hic Vir Cel. eadem, qua jam olim inftituerat, via, regia quidem & unice recta, fed quam tamen ante ipfum pæne nullus attigit, plurimi fubtimidi quafi & e longinquo profpectarunt. Omnem fcilicet Hebrææ linguæ peritiam hauferunt majores noftri ex impuris Rabbinorum fontibus. Dei donum, Arabicam linguam, quam non fine Numine ad nos transmiffam, & per confertos voluminum globos diffufam, credunt, gratique de domini manu acceptant, qui pretium ejus intelligunt; linguam, in cujus confervatione luculentiora deprehendunt iidem divinæ providentiæ & folicitæ circa verbum fuum curæ veftigia, quam in confervata, quæ vulgo jactatur, Sacri Codicis integritate; linguam, quæ fola poteft opem & lucem Hebraicæ præftare, abfque qua, qui hanc attrectant, nihil agunt: eam itaque negarunt Hebraizantium plurimi, feu male docti, feu impudentes, utilem fibi effe; quod profecto non eft, nifi medio die, cum fudum cœlum eft, tenebras caufari; alii dubitarunt, num ejus linguæ ftudium operæ præ-

pretium in re sua faciat; alii, agnoscentes quidem incredibilem ejus vim, at turpi tamen socordia positis in medio bonis uti noluerunt; qui usi tandem sunt, non multum præstiterunt, præter egregiam voluntatem, laudabile, peritia defecti & subsidiis. Noster autem *Schultensius*, ex quo linguæ hujus vim & præstantiam ex vero cœpit æstimare, in eaque sola thesaurum, quem quærebat, sanctæ linguæ intelligentiam, deprehendit, se consecuturum esse, tam exarsit in ejus studium, tam eam felice cum successu per tot annorum seriem excoluit, ut non tantum inter Arabizantes ætate nostra principatum adeptus sit, sed &, quod majus & optabilius est, reconditos verbi divini sensus, & a seculis ignoratos, in plenam lucem extulerit. Quod, ut ad seculi nostri gloriam & felicitatem pertinet, ita dubium non est, quin alia quoque docta & bene nata ingenia tam præclari exempli ad imitationem accendat. Non possumus dissimulare, nos quidem nostra ex parte privatim id sæpius optasse, ut placeret summo Viro, institutam in *Saladini* vita telam persequi, id est, rempublicam literariam e ditissima, qua circumfusus est, gaza pluribus instruere subsidiis, e quibus pleniorem cum rerum in Oriente gestarum notitiam, tum linguæ Arabicæ copiam & usum, id est, opes acciperent docti homines, quibus Codicum manuscriptorum usus negatus est, quas possent deinceps in sacros usus transferre; quandoquidem paucissimi prostant in instructissimis Bibliothecis boni & utiles Codices Arabici, &, qui typis editi prostant, cum pauci sunt, tum deterioris notæ. Verum tamen, cum Theologus sit *Schultensius*, qui Dei verbum thesauris omnibus carius habet, donandum hoc ejus personæ munerique omnino est, quod sacrorum curam & emolumenta ceteris rebus omnibus antehabeat.

Opus, de quo narrare cœpimus, illo *Jobæo*, nostra quidem e sententia, multo est præstantius, utilius, magis doctum & maturatum. In illo *Jobæo* diligentem laudes, & ærumnosum misereris compilatorem sententiarum, per immania interpretum volumina sparsarum; id, quod in eo novum & ab ingenio *Schultensiano* profectum est, ex oneroso acervo, vix &

eum

cum labore, tanquam e ſepulcro, protrahas. Hic autem, ad *Proverbia*, parcius in rem vocati interpretes; contra vero, quod novum, doctum, ſolidum, eſt, in anguſtiora ſpatia contractum; id quoque, quod a Cel. Viro ſolo exſpectatur & impetrari poteſt, Arabicarum divitiarum uberior proventus hic conſpicitur. De cetero idem & hic, qui in ceteris Clariſſ. Viri operibus, tenor, idem originationum acerrimum & pæne immodicum ſtudium, ad quod fatalis procul dubio quædam neceſſitas magnum ingenium, tanquam ad ſcopulum, appegit. *Avenarium, Guſſetium*, alios, quos opinionum ſuarum vertigo in transverſum egerat, caſtigat Noſter haud raro ſatis acerbe, neque id immerito. At & nos viciſſim veremur, ne ipſe quoque, ubi grandium dictionum luculentos ignes conſpexiſſe ſibi viſus eſt, haud raro paludoſos quosdam & erraticos aſſectatus fuerit. Verſio Latina, Hebræo textui appoſita, ſimilis eſt illi *Jobaæ*, &, pæne dixerimus, interdum obſcurior. Non uno in loco Hebræa Latinis planiora ſunt, &, ni e ſuppoſito Commentario horum ſenſus colligatur, diffidimus quemquam fore, qui eum percipere valeat. Accedit quodammodo hæc interpretatio ad eam, ſi quibus nota eſt, quam *Jeremias Hœlzlinus Apollonio Rhodio* addidit. Noſtrum nunc eſt, ſpecimina quædam proferre, e quibus de illius operis ratione conſtet. Utemur libertate ea, quam Vir Clariſſ. in Præfatione dedit hiſce verbis: *Eidem modeſtæ & honeſtæ libertati, qua aliorum ſententias ſub examen miſi, meas quoque examinandas non ſolum permitto, ſed & committo. Area Domini nobis perpurganda, ut non niſi ſolidum nitidumque ibi granum remaneat. Paleas quoque meas evannari lætus ſpectabo. Cauſa agitur* veritatis. *Decus & pondus* Verbi *ut ſuper* Candelabro *reſplendeſcat, candide & cordate ſub oculis* ſummæ ſapientiæ, *qua* Academiis *religionisque ac virtutis ſeminariis præſidet, committendum.* Verba, non cedro, ſed magno animo, digna, quæ nos quoque animabunt, ut & horum quædam *granorum* dente critico exploremus; reliqua, quoniam magnum id opus eſt, quod paucis pagellis comprehendi nequit, ad peculiare opuſculum ſepoſituri, in quo ſimul

simul quoque *Jobo* suam lucem & dignitatem reddere pro virili nostra connitemur.

Capite I, versu nono, vertit לוית חן *corollam gratiosam* ex Arabico لوي, *versu* 25 תפערו *disturbastis*. אויל semper vertit *crassus*, כסיל *elumbis*, רש *pannosus*, מחסור *rasa indigentia*, חסר *ubertas*, omnia ex eodem fonte. *Capite II, versu* 21, יותרו *nervabuntur*. *Integri in terra nervabuntur*, id est, tentoria pangent, nervos irroborabunt in terra. *Capite III, versu* 8, damnat facilem & aptam *Clerici* conjecturam, quæ ab aliis Scripturæ locis quoque confirmatur, לבשרך; ut est tenax scriptorum, & in tuendis etiam improbabilibus supra fidem artificiosus, & qui obscurissimos sensus utcunque incrustare, mendas agnoscere, in medio positas relinquere, caliginosa nube disertæ circumlocutionis involvere, quam cautam & necessariam emendationem admittere, mavult. Pari modo rectum pertendit *Cap. III, versu* 15, פניים, idemque esse, atque פנינים, quod Masoretæ isti substituunt. *Versu* 26 vertit יהי בכסלך *erit firmitas lumborum tuorum*, ex Arabicæ linguæ indole, cui particula ب sæpe conditionem rei notat. Sic & alibi ex eadem evincit, particulam ל significationem certissimæ asseverationis interdum habere. *Versum* 30 sic reddit: *Ne litem homini intendas gratis*, אם לא גמלך רעה, *eo quod nihil tibi mali foturus sit*. Quam perobscuram sententiam supposita nota hunc in modum edisserit: *Quia mitis, placidus, benignus, est, qui injuriam injuria repulsurus non sit propter insignem bonitatem*. Confert scilicet verbum גמל cum Arab. غمل quod ex ejus sententia *fovere* significat. Non urgebimus, cascam & pæne ignotam eam vocem esse. Nam ad talia non raro confugiendum est Hebrææ linguæ cultoribus. Id tantum dicemus, istud verbi potius *induere*, *amicire*, *obvolvere*, notare, & rectius conferri cum Hebræo potuisse verbum جمل, *congregare*. Quo facto facile potuerat loci verus sensus deprehendi, is nempe: *ne litem homini intendas absque causa; si non*, (id est, si hoc præceptum non observaris, sin minus,) *coacervabit*

tibi (homo, adverſarius,) *malum.* جملك גמלך poſitum pro جمل لك גמר — לך. Hæc ipſa vis quoque obtinet in illo, quod Vir Clariſſ. confirmandæ ſuæ opinionis gratia in Commentario allegat e *ſecundo Libro Chronic. XXII: Ecce Ammonitæ & Moabitæ* גמלים עלינו *ut veniant & expellant nos ex hæreditate tua.* Vertitur (ſic ait Vir Clariſſ.) *rependunt, retribuunt nobis* — ſenſus flagitat: *fovent ſuper nos,* pro *ſubulcerato pectore odia adverſus nos coquunt.* Largimur, interpretationes ſuperiores loco non reſpondere. Sed & in hac, ut in permultis aliis *Schultenſianis,* ſigillum veritatis, ſimplicitatem, deſideramus. Videant alii, num in *fotu* odium & exulceratum animum inveniant, & num ſenſus id hic loci flagitet. Simplicius eſt & aptius, quod eadem Arabica vox جمل ſuggerit. تجملوا علينا *coeunt contra nos integris globis,* vel *turmatim,* inſtar torrentis, qui adſcitis undecunque undis fervidus fertur. „Nervoſe quoque (pergit Vir „Clariſſ.) ac ſuccincte *Deut. XXXII, 6: An Domino* תגמלו „זאת *confovebitis hoc, populus inſipiens.* Tantam *vim cor„ruptionis,* tantamque perverſitatem, contumaciam, rebellio„nem, *impio pectore coquetis.„* Si ſic licet interpretari, poſſunt omnia ex omnibus extundi. Neque videmus rationem, cur a recepta interpretatione: *An rependetis ita,* recedatur. Quæ ſi ulla ſit ſat gravis, potuerat majore cum ſpecie Arabicum اتجملوا تلك arceſſi, quod, ſi quis audeat ſtilum *Schultenſianum* imitari, ſonabit ad verbum ſtrictiſſime: *An hoc pinguedine ſuffarcinatum facietis Domino?* εἶτα γλαφυρώσετε, (λιπαριεῖτε,) τῦτο τῷ θεῷ. Ut nos in lingua vernacula dicimus, *jemand was weiſs machen, alicui aliquid album facere,* pro *palpum obtrudere;* ſic Arabes dicunt *alicui aliquid pingue, nitens, læve, facere,* aut *proponere,* quod alias tetrum adſpectu, macrum, & rugoſum, eſt. Foret ergo ſenſus loci ex hoc adſpectu: An hunc tuum agendi deteſtabilem modum Deo, tanquam puero, aut hebeti, ut pulchrum & juſtum approbabis, populus inſipiens?

Porro

Porro *Capite IV* vertit Vir Clariss. סלסלה *circumflectitor eam* (ut vitis flagellis suis) *& attollet te.* Commendatio est sapientiæ. Pulchra profecto dictio, quæ, quamvis autori suo minus, ut e Commentario constat, nobis tamen ita satisfecit, ut credamus, eam cum ceteris omnibus, in hoc Opere propositis, de certitudine, elegantia, dignitate, & simplicitate, certare. *Capite V, vers. 14,* בתוך negat id, quod videtur, esse, sed perhibet, infinitivum esse verbi בתך, ideoque vertit, *proscissio comitii. Capite VI, vers. 3, Fili mi, eripitor, tum venisti in manus sodalis tui, vade* התרפס ורהב רעיך *exculcato temet, atque cogitationes tuas conterreto.* Postremum hoc, ne cujus cogitationes conterreat, in notis ita emollitur & explanatur: *Formidinem incute tuis cogitationibus, id est, tibi ipsi formidolosus insta & incumbe.* Ad tam formidolosas angustias redigit superstitionis servitus literarum idololatras. Multo planius, simplicius, ad captum vulgi propius, est ורהב, *& multiplica cogitationes tuas. Versu 13* describitur irrisor his verbis: *Vellicat oculis suis,* מלל ברגלו, *pedibus suis male urit, tondet digitis.* Secundum membrum sic explicatur, an confunditur magis, in Commentario: *Coquens quasi quid subcineritium.* Quid rei hoc sit, quod irrisor sub pedibus coquat subcineritium, & quomodo, non intelligimus. Talis, e nostra sententia, hic designatur irrisor, qui audiens a socio dictum, quod subsannat, versus tertium oculis vibrat, capite nictitat, radit terram calceo, radit mensam, aut stringit assidentem, digito. ملّ est inter alia jactitare corpus febricitans ab uno latere in alterum præ anxietate. Hinc ملّ رجله *reciprocare* pedem huc illuc cum quadam celeritate & inconstantia, quemadmodum faciunt petulantes illi juvenes studiosi, qui solum radendo calceis magistrum explodunt.

Eodem *Capite vers. 27* היחתה איש אש vertit Vir

Cel. *an commarginabit quis ignem in gremium suum, & vestes ejus non comburentur?* Erunt, qui rationem interpretationis æque atque novitatem verbi *commarginare* mirabuntur. Notat id Viro Clariss. extremitatem fimbriæ utriusque panni, superioris & inferioris, introrsum revolutam consuere. Vernaculo sermone *säumen.* Non dicemus nunc, ne maligni videamur, quos facetos jocos hæc idea suggerere possit irrisoribus; indicabimus tantum, quid præclaro Viro miram hanc & plus quam *Æschylaam* figuram objecerit. Contulit cascum verbum Arabicum حثي per T bis punctatum cum Hebræo חתה. Potuerat Vir Clariss. ista περιαγωγῆ, istis subtilitatibus, supersedere, si simplicitatis, quæ veritatis sigillum est, amantior, de verbo حثي per T ter punctatum cogitasset, quod est *aggerere in acervum apicatum*, seu *conicum*, ἐπισωρεύειν; & quidem ab Arabibus fere tantum de *pulvere* adhibetur; ab Hebræis autem videtur fere tantum de *prunis* & *cineribus* usurpatum fuisse. Hæc istius verbi حثي significatio in *Golii* Lexico quidem non exstat, quod mireris, est tamen unica fere, & frequentissima, possemusque ejus rei, si locus hic pateretur, plus decem exempla comportare. Interea, ne precario hæc fingi pro more suo clament illi, de quibus Vir Clariss. amare non uno loco queritur, (habet enim eorum aliquos in vicinia sua,) illi nempe, qui ultra *Golium* non sapiunt, apponemus unicum tantummodo locum ex *al Hamasa*, ubi Scholiastes sic ait:

الحثي ان ترفع يدك بالتراب او غيره — والحاثياء تراب يجمعه اليربوع من هذا — قال الشاعر

الم تر اني ابني على الليث بيته واحثي
عليه الترب لا اتخشع

חתה *est coacervare pulverem, aut alias res, manu sursum adducta. Inde quoque* חאתיאן *dicitur ille colliculus, quem talpa super cavea sua egerit.* = *Ait Poeta:*

Annon

Annon vides, quomodo ſtruam ſuper leone (viro forti) *domum ſuam æternam, & אחתי עליו exaggerem ſuper ipſo tumulum glebæ, absque humilis triſtitiæ trepidatione.*

Capite X, verſ. 2, יועילו vertitur: *arcem non præſtant theſauri improbitatis. Verſu 3* הודו *cupiditatem vaſtam impiorum impellit in præceps. Cap. XI, verſ. 2,* צנועים, quod alii *modeſti* reddunt, hic ſonat *exaſciati, manſueſacti, a* صنع. *Verſu 7, cum moritur homo improbus, etiam ſpes tenax dolentiſſime diſperit.* Hoc grande & appoſitum dictum appellat Vir Clariſſ. ut pæne omnia ſua hujus commatis. Num אונים *dolentiſſime* notare queat, ex indole linguæ viderint alii. Nobis interea placet *prævaricatorum* reddere. Etiam cenſeant alii, num *verſu 14 in ſpiſſa compactione conſiliatoris* melius ſit vulgato, *in multitudine conſiliatorum.* ברב יועץ *verſu 27* ſic exhibetur: *Non ciebit remiſſio fraudulenta venationem ſuam, & opulentia hominis gravis, acre. Verſu 28, in itinere juſtitiæ vita, & via aggerata immortalitas.* Sic incruſtatur apertum vitium, vis infertur genio linguæ. *Cap. XIV, 3,* ſequitur interpretes, ubi maxime debuerat ab ipſis recedere. *In ore craſſi eſt* חטר *virga ſuperbiæ, at labia ſapientum eos ſubſtricte cuſtodiunt.* Debuerat hic in mentem veniſſe خطر חטר, verbum Arabicum, quod Græcis κυβεύειν, σαλεύειν, ταλαντεύειν, αἰωρεῖσθαι, Latinis *fluctuare, præceps & temere cæco impetu ruere,* reſpondet. Dicitur de homine ſuperbo, in inceſſu vacillante, fluctuante, tollutim eunte, totum corpus quatiente; item de camelo cœcutiente & furioſo, qui ruit inſano cum impetu, neſcius, quo eat. Eſſet ergo ſenſus: *In ore ſtulti eſt ὁ σάλος* (vel ὁ κλόνος) *τῆς ἀλαζονίας: at labia* &c. Paulo poſt *verſu 7* potuerat Arabiſmus magna cum gratia adhiberi. לך מנגר לאיש כסיל vertitur conſueto modo: *Ito e regione ad virum elumbem.* Atqui מנגר eſt participium منجد, *ὦ γεννάιε, ὦ ἀνδρεῖε. O vir ſtrenue, qui arduam virtutis viam calcas, ito ad pigrum.* Splendidiſſima quoque

B 3 lux

lux potuerat iſta pulcherrimo, ſed hactenus obſcuriſſimo, accendi. אשם ילִיץ *ſtolidis interpretem* (conciliatorem) *agit delictum, at inter rectos gratia.* Sic vertitur. Gratiam his nullam inesse, quisque ſponte cernit. Divinus Autor absque omni dubio dixit: *Stulti*, (quantum ad eos attinet,) *ardet ignis eorum. At inter commodos & faciles eſt benevolentia, humanitas.* Vulgare eſt in omnibus dialectis, *rixam, iram*, cum *igne* comparare. Conf. *Cap. XXVI, 22.* Nos vernaculo ſermone eandem pæne ideam ſic reddimus: *Bey ungeſchliffenen Leuten brennt es gleich in allen Gaſſen*, id eſt, ſtulti & importuni, ubi ſimul ſunt, pacem colere nequeunt, ſed protinus in altercationem & tumultum *exardent*. ילִיץ eſt Arabicum بلظي Memorabilis etiam eſt interpretatio *verſus 23* ejusdem *Capitis: In univerſitate nervi intenſi nervatio, at verbum labiorum tantummodo ad raſam indigentiam.* Etiam illa *verſu 26 Cap. XVI: Anima importuni importuna ipſi; ſane clitellas impoſuit ei os ſuum. Verſus 30* redditur: *Stipans oculos ſuos* eſt *ad ſupputandum ſubverſiones*, conferturque verbum Hebraicum עצה cum Arabico عصي, cujus primus ſignificatus perhibetur eſſe *ſtipare*. Καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ ἐχέτω ὅπῃ θέλει. Id tamen certum eſt, verbum iſtud Arabicum huc fruſtra fuiſſe applicatum, Hebraicum enim non iſti, hoc quidem in loco, ſed alteri غضي, reſpondet, & עצה עיניו eſt idem, qui Arabibus مغضي عينيه, *deprimens, humi figens, oculos ſuos.*

Sed, ne nimii ſimus, (quis enim in libro tanti momenti memorabilia omnia exhauriat?) bona Lectoris cum venia locos tantummodo illos pertractabimus, quos Vir Clariſſ. in Præfatione tanquam inſignia quædam præ ſuperioribus interpretibus ſua κατορθώματα, & eminentes quasdam quaſi gemmulas, exerto digito demonſtravit. Sunt illi *Cap. XVIII, 8, Cap. XXV, 10, Cap. XXVI, 6-10.*

Scilicet *Cap. XVIII, 8*, exſtat vox alibi nuſpiam reperiunda כמתלהמים. *Verſum* ſic exhibet Vir Clariſſ.: *Verba rancore ſuffecti tanquam avide deglutita* cruſtula; *& illa deſcendunt*

in

in penetralia ventris. Et poſſet omnino ea verſio ſic ſatis ſe approbare, quamvis ei non pauca adverſentur. Nobis tamen videntur, inſcitia librariorum, in unam vocem duæ diverſæ colliquatæ fuiſſe כמתלדח מים, كنثلة ماء, *ut hauſtus aquæ.* Hic locus ſi forte non ſatis perſuadeat contumacibus, librarios, qui ſacrum codicem identidem exararunt, iisdem vitiis obnoxios fuiſſe, & laboraſſe, quibus alii, en dabimus in tranſitu alium, tam clarum, tam potentem, ut nemo futurus ſit, qui contra eum hiſcere audeat, niſi qui forte luculentæ veritati pertinaciſſime velit obluctari. Eſt is *Cap. XIX, 3,* qui ſic exhibetur: *Craſſities hominis lubricat viam ejus;* ועל יהוה יזעף לבו *& ſuper Jehovam æſtuans dirumpitur cor ejus.* Hæc pro verbo Dei venditantur? Credat, qui velit. Nos diſpeſcemus vocabula ſic: עלי הוה, *& ſuper* (propter) *vaſtam cupiditatem vanarum rerum* homo *rumpit,* lacerat, *cor ſuum,* vel *rumpitur,* crepat, *cor ejus.* Conf. *Cap. X, v. 3.* Id eſt, ſtultus homo perverſe inſtituit res ſuas, & vanarum rerum gratia edit cor ſuum, & abbreviat dies ſuos. Jam progredimur ad *Cap. XXV, v. 5, 6,* qui locus modo allato ſimillimus eſt. Unus enim eorum & is quoque eſt, quales in ſacro Codice plures exſtant, qui clara voce clamant, ab injuria & inſcitia librariorum ſe contaminatos eſſe, negantique ſuperſtitioni & contumaciæ os obturant. Clariſſ. *Schultens* locum ſic vertit: *Contende contentionem tuam cum ſodale tuo, & arcanum alterius ne reveles,* פן יחסדך שמע, *ne turgidus erumpat in te audiens id, & virulenta tua infamia haud avertatur.* Quid in his, non divinum, ſed vel humanum tantummodo, ſapiens & admirabile ſit, non intelligimus. Et, quamvis *turgorem* huc attulerit Vir Clariſſ. tamen eo grandior non evadit oratio, quæ ſenſu caret. Si quis liber & integer a terriculamentis opinionis, quam inſania Judæorum credulitati noſtræ obtruſit, ad hunc locum conſiderandum modo attentionem attulerit, intelliget continuo, ſapientem Regem, a Deo actum, debuiſſe ſic ratiocinari:

nari; ne revela per vehementiam iræ, per trepidationem altercationis, arcanum, quod de pari tuo nosti; ne par tuum, id audiens, viciſſim revelet arcanum, quod de te novit, & ita honeſta tua fama abeat, neque rurſus ad te revertatur. Ducit hoc ratiocinium, facile, ſanum, neceſſarium, ad facillimam loci emendationem. Exciderunt duæ literulæ in confinio duarum pæne earundem. Scripſit, ut nobis quidem videtur, *Salomo* פן יחסר סרך كيلا يحسر سرك *ne denudet ſecretum tuum.*

Tandem & ultimum locum videamus. *Cap. XXVI, 6,* ſic vertit: *truncans pedes; cruditatem potans; mittens mandata per manum elumbis.* Nos quidem putemus, loci ſenſum eſſe: *Excidium virorum eſt tyrannis; diſſipatio* (diſturbatio, everſio negotiorum,) *eſt committere negotia in manum pigri,* vel *ſtulti.* Æque tragica hæc non ſunt, atque illa. Sed ad ſimplicitatem & ſoccum quaſi gnomarum propius accedunt. Rationem interpretationis dare, loci hujus non eſt. *Verſus* 7 adhuc eſt τραγικώτερος interpretatio: *Situlas agunt crura ex claudo, & ſententia in ore elumbium.* Qui hæc non intelligunt, viderint, num e Commentario melius ſapiant, in quo egregia de verbo دلي & פסח afferuntur, & de vera ſignificatione vocis *Paſcha* diſſeritur, quæ, non in *tranſitu,* ſed in *amplitudine, ampliatione, liberatione,* conſtituitur. *Verſum* 8 vertit: *ut illigare gemmam in tumulum lapidati, ita qui dat gloriam elumbi.* Derivat nempe מרגמה a رجم. Nos putemus, a رغم derivandum eſſe, & locum ſic vertendum: *Ut ſpargere gemmam in cœnum, ita eſt dare honorem ſtulto. Verſum* 9 ſic vertit חוח עלה *ſpina adſcendit in manu ebrii, & ſententia in ore elumbium.* Viderint alii, num *Salomonem* in his agnoſcant. Vix fieri poteſt, ut עלה hic *adſcendit* notet. Nobis idem videtur atque Arabicum غولة, *repentina & ſimul totalis perditio* eſſe. Et, hoc ſuppoſito, erit ſenſus: *Ut aculeus ſubitaneæ deſtructionis,* (qui ipſo ictu & tactu occidat,) *in manu ebrii eſt, ſic eſt ſapiens dictum in ore ſtulti.*

Finem

Finem non inveniremus, si cetera, quæ in versione, & in Commentario, bona juxta malaque occurrunt, vellemus persequi. Scatet opus eruditione Hebræa, Arabica, Græca, Latina, quod subjecti indices demonstrant. Passim enim Noster in etymologias Græcas & Latinas excurrit, & *Bentlejum* aliosque coram tribunali critico damnat. *Pag. 54* deducit *pius* a πῖαρ: *pag. 403 lætus* a *lævigatione*. Hebræarum etymologiarum hoc sit specimen: *Pag. 116* אבי *navis, classis navigationi destinata, quæ maturitatem exspectat*. Mirum, quare *navis* potius *maturitatem exspectans* dicta, quam uva, pomum, arbor, puer, puella. Hæc Arabica etymologica *pag. 55* etiam faceta est. Qui veteribus *Oxus* audiebat fluvius, is in Orientalium libris سيحان appellatur. Vir Clariss. non reputans secum, id Turcicum nomen esse, sibi visus est Arabicam radicem ساح, *spatiatus fuit*, *obambulavit*, in eo deprehendere. Fluvium enim illum *spatiatorem* esse. Quasi ceteri fluvii congelati essent.

Quandoquidem ad hunc locum devenimus, adspergamus pauculas quasdam non inutiles observationes ad Arabica, quorum hic uberrima seges effloruit. *Pag. 304 col. a lin. 6* exstat vox مولدة. Hanc vertit Vir Clariss. *est natum verbum*, glossulam hanc addens: *Innuit, esse ὀνοματοπεποιημένον, atque ex sono ipso effictum*. Longe aliud est. Notat ista dictio: *Verbum est novum, novi commatis*, aliunde non admodum diu in Arabismum invectum; similitudine ab illis Arabibus ducta, quos مولدون ἐπιγόνȣς appellabant, ex ingenuis Arabissis & Æthiopibus natos; quales fere penes nos sunt *les Mestiches*, ex Europæis patribus & Indis matribus nati. Eadem similitudo ad proverbia & gnomas traducta fuit; & al Meidanensis Parœmiographus Arabs unicuique *Capiti*, post expositas veteres, ingenuas, ex puro thoro natas, parœmias, subjungit الامثال المولدون parœmias τὰς ἐπιγόνȣς, τὰς νόθȣς, quæ antiquis istis indigenis post *Muhammedem* per

Islamiſmum acceſſerunt, & per commercium exterarum gentium tanquam e ſecundis & improbis nuptiis ſuccreverunt ſpuria ſoboles. Ut nova talia & ſpuria verba notant Arabum Grammatici; ſic viciſſim notant alia كلمات مماتات, *verba morti*, oblivioni, *data*, caſſa, obſoleta. *Pag.* 307 exhibetur locus ex *alHamaſa*, qui, ut videtur, non conſilio, ſed per errorem, perperam excitatur. Nempe adducit eum Vir Clariſſ. ut inde ſignificationem verbi فرث adſtruat, quam Hebræo פרש *Cap. XXIII verſ.* 34 credit reſpondere. At neque in loco iſto Arabis Poetæ يفرث, ſed يفرش, legitur, neque reſpondet iſtud verbum Hebræo, ſed فرس, cujus verbi notionem & uſum ſi paulo attentius conſideraſſent doctiſſimi Viri, *Bochartus* & noſter *Schultenſius*, non potuerant non detegere, quale ſit illud ſeculis ignoratum animal צפעני, de quo *Salomon* ibi loquitur. Poſtulat dignitas rei, ut tandem aliquando proferamus ex Arabum libris, qualenam illud ibi deſignatum animal fuerit, & ſimul leviculam mendam a Sacro Codice abſtergamus. Locus ſic habet: *Extremum ejus ut ſerpens mordebit & כצפעני יפרש ſicut baſiliſcus jecur diffindet.* Sic vertit Vir Clariſſ. ex hypotheſi צפעני *baſiliſcum* eſſe, qua in re *Bochartum* ſecutus eſt, & פרש reſpondere Arabico فرث. Qua in utraque re fallitur. פרש فرس eſt dilaniare prædam, articulos ejus inuncatis unguibus diſcerpere, & oſſa comminuere, quod in baſiliſcum non cadit. Vix dicitur de lupo, urſo, tigride; fere tantum de leone, & de צפען, vel צפע, ضبع & ضبعان *hyæna*, quæ animal noſtrum eſt. *Salomon* ergo dicit: *ut ſerpens mordebit, & ut hyæna mas comminuet oſſa,* וכצפען יפרש Quæ hic de voce ضبعان, & de فرس, poſſemus & deberemus afferre, quoniam locus non patitur, alii occaſioni reſervamus. Id interim notabimus, poſt camelum aliud animal æque memoria celebratum apud Arabes, & poſt leonem

æque

æque terribile, æque exoſum, non eſſe, atque eſt hyæna, flagellum illud Arabum, hominumque pariter atque camelorum peſtis. Quæ *pag. 355, b,* in fine leguntur, leviculo errore hiſtorico, eoque gemino, laborant. Ibi producit Vir Clariſſ. aliquod poeticum dictum alicujus, quem *Kabitzam, filium Yaſi, regem Hiræ, ante Muhammedem*, appellat; lapſus & in nomine viri, & in ejus ætate; quod παρόραμα quomodo potuerit Viro Clariſſ. excidere, miramur. Nam clare in Codicibus exſtat *Yjas*, filius *Cabiſæ*; & *Tebrizius*, ad eum locum commentator, diſertis verbis ait: وفي ولاية اياس بن قبيصة بعث النبي, *ſub præfectura Ejaſi, filii Cabiſæ, miſſus a Deo, ut Propheta, fuit Muhammed.* Ergo, cum quadrageſimum ætatis annum ageret *Muhammed*, (prætenſa enim ejus miſſio in eam ætatem incidit,) præfuit *Ejas al Hiræ*, non ut rex, ſed ut legatus regum Perſarum. Adhuc diligentius definit ejus ætatem *Hamzah Iſfahanenſis*, qui in indiculo Principum *alHiræ* ſic ſcribit: اياس بن قبيصه الطاي ومعه البحرجان الفرسي في زمن ابرويز ولسنة وستة اشهر من ملك اياس بعث النبي وذلك لستة عشرة سنة من ملك ابرويز ومحمد بن حبيب يقول لعشرين سنة من ملكه *Ejas, filius Cabiſah, vir Thaïta, & cum eo alBohairagan, vir Perſa, fuerunt tempore Abarwizi. Cum annus unus & ſex menſes de imperio Ejaſi præteriiſſent, excitabat & legabat Deus ſuum Prophetam; anno decimo ſexto Abarwizi, aut, ut Muhammed, filius Habibi, perhibet, anno ejusdem Principis vigeſimo.* Si quid intelligimus, videtur Vir Clariſſ. qui linguæ Arabicæ majorem, quam hiſtoriæ, operam huc usque dedit, id quod ejus ſcopo conveniebat, dum linguam hanc ad antiquitatem evehere ſtudet quam poteſt remotiſſimam, ſpeciem antiquitatis omnem ſollicite corradere, & ibi etiam invenire quærens, ubi nulla eſt. Quod cauſam ejus, in ſe bonam & ſolidam, adverſariis,

ubi tale quid deprehendant, non potest non suspectam facere. Cujus tandem Autoris illa sit, quam *pag. 442 col. b. c. fin.* citat Vir Clariss. *Historia Persiæ manuscripta*, non magis dixerimus, quam si *Historiam Belgii typis impressam* citasset.

PLATONIS DIALOGI V. RECENSUIT, NOtisque illustravit, NATH. FORSTER, A. M. Collegii Corporis Christi Socius.

Oxonii, e typographeo Clarendoniano, 1745, 8 maj.
Alph. 1 plag. 4.

Quinque Dialogi *Platonis*, quos Clariss. Editor in hunc fasciculum coegit, sunt illi vulgares, *Euthyphron*, *Apologia Socratis*, *Crito*, & *Phædo*, qui conjungi plerumque solent: spectant enim ad *Socratis* exitum, & unum quasi drama conficiunt. Præmissus est, tanquam prologus, ille Dialogus, qui *Amatores* inscribitur. In exhibendo textu Vir Clariss. editionem *H. Stephani* secutus est, ejusdemque, & suas, & *Zach. Mudge*, qui Ecclesiæ Cathedralis Exon. Præbendatus est, emendationes textui subjecit infra Latinam interpretationem, quæ *Marf. Ficini* est. In notis exhibentur variæ lectiones omnium *Platonis* editionum, aut si quis alius scriptor ex his Dialogis fragmenta quædam allegat, quod *Eusebius*, *Stobæus*, *Jamblichus*, *Theodoretus*, *Cyrillus Alexandrinus*, non infrequenter faciunt. Præterea exponuntur historica & critica, quantum satis sit; nihil certe omittitur, quod ad sensum Autoris declarandum faciat. Commentarius in *Phædonem* illa se peculiari commendat dote, quod excerpta quædam ex *Olympiodori* adhuc inedito in illum Commentario exhibet. In fine habentur Indices gemini, unus vocum & phrasium præcipuarum, alter Atticismorum & Platonismorum insignium. Hanc viam primus ingressus est Clariss. *Taylorus* in suo *Lysia*, non sine laude; ceteri deinceps hunc secuti sunt. Emendationes Angli sunt, ut Criticorum omnium esse solent, utriusque generis. Bonarum specimen absque sollicito delectu dabimus, *Pag. 67. b.* recte editur ἦν ὀυκ ἔχω ὅ, τι λέγω loco vulgatæ ἤ. *Pag. 85 antep.* ἵπ-

πων

πων μὲν παῖδας ἡγοῖτο καὶ ὄνων, loco vulg. ἢ καὶ ὄνων. *Pag. 108 ult.* editur ὐκ ἐσθ᾽ ὅ τι μᾶλλον ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. In notula subjecta expungitur μᾶλλον, at in notis ad libri calcem sepositis legendum censetur ὅ τι ἄλλο, procul dubio recte. *Pag. 138, 2,* ὐτ᾽ εἰ ἄλλο ὅ τι ὐν πάσχειν, pro vulgata, cui εἰ deest. *Pag. 201, 11,* in illis: ὀρέγεται τῦθ᾽ ὅ ἐστιν ἴσον καὶ αὐτῦ ἐνδεέστερα ἐστιν, delet quatuor a prima voce proxima vocabula. *Pag. 230, 3,* ἢ δή, pro vulgata ἤδη. E notis ea nobis visa fuit maxime memorabilis animadversio, quæ *pag. 333* habetur de *carmine Cyprio*, cujus partem huc transferemus: *De poematis hujusce natura, argumento, & unde nomen acceperit, non minor, quam de autore, inter eruditos controversia est — Sin meam in re obscura sententiam post tot tantosque viros proferre liceat, hæc ex antiquorum locis, quæ de hoc poemate agunt, elici posse existimo:* 1) Κύπρια ἔπη *cum* μικρᾷ, *uti vocatur,* Ἰλιάδι *(quacum nonnunquam male confunduntur,) hactenus convenire, quod utraque non integram belli Trojani seriem, sed partes duntaxat omissas ab* Homero, *tractent. —* 2) *Belli* Trojani *primordia causasque ab ovo usque gemino repetitas in* Cyprio *carmine enarrari. Res vero Iliade posteriores & ad classis Agamemnoniæ reditum perductos* μικρᾶς Ἰλιάδος, *Autorem versibus mandasse. —* 3) Κύπρια ἔπη *exinde nomen suum sortita videntur, quod Ledæ cum Jove concubitum,* Cypriæ *Deæ cum Pallade ac Junone discidium,* Helenæ *raptum utrumque, casusque alios, ad Venerem potissimum spectantes, præcipue tractarent.*

Ut *Olympiodori* specimen huc apponamus, vix opus videtur esse, cum neque numero, neque argumenti excellentia, illa excerpta emineant, & aliunde jam constet, qualis sit ejus in *Platone* enarrando methodus. Cum itaque reliquum nihil habeamus de hoc libello dicendum, qui & ab externo ornatu, & ab interno valore, satis per se splendet, nihil judicamus utilius, quam si & nostram *Platoni* symbolam conferamus, & in IV priores Dialogos emendationum spicilegium non magnum exhibeamus. *Pag. 3* itaque *lin. 4* corruptum est ἐρώμενον. Quod patet. Monet Clariss. Editor in notula ἐῤῥωμένον legendum

 esse;

esse; at rectius est ἐρωτώμενον. *Pag.* 8 *lin.* 4 τίνα δ' αὖ. *Pag.* 26, 5, lege ἀπέκλεινεν ἀδίκως, ἀνδροφόνυς. *Pag.* 27 penult. προὐκαλύμην σαυτόν. *Pag.* 28, 10, πᾶν τὸ ἐναντίον. *Pag.* 37, 4, εἴπερ ςασιάζυσί γε. *Pag.* 66, 4, εὐτελῶς. *Pag.* 67 ult. ἑταῖρές τε ἦν καὶ ξυνέφ. *Pag.* 72, 2, αὐτῷ αὐτῶν. *Pag.* 75, 6, ξυντεταμένως. *Pag.* 83, 6, τύτων. *Pag.* 97, 2, μὴ ὑπέχων δὲ τὸ σῶμα καὶ τἄλλ' ἂν ἀπολοίμην. *Pag.* 136 antep. βέβαιος εἶναι καὶ φανερός. *Pag.* 138, 8, ἑκόντων ταῦτα πράττειν, ἀλλὰ μὴ ἀκόντων. Ad *Phaedonem* animadversa reservabimus alii occasioni,

ESSAY D'ODONTOTECHNIE, &c.

id est,

TENTAMEN ARTIS DENTARIÆ, SIVE Dissertatio de Dentibus artificialibus, in qua, eorum usum, ostenditur, æque commodum pariter ac amplum esse, ac dentium naturalium, per MUTONUM, Chirurgum Dentarium.

Parisiis, apud Antonium Budetum, 1746, 12. Plag. 8.

Hujus libelli, qui, tum quia materiam exponit, cujus permagna utilitas est, tum quia ita conscriptus est, ut etiam ab artis ignaris facile intelligi queat, utique laudari meretur, *quinque Capita* sunt. Eorumque *primum*, dum, quæ ex dentium defectu incommoda oriuntur, recenset, permagnam simul earum partium utilitatem exponit. Sunt vero inter ea incommoda, præter id, quod in ciborum mutationis læsione consistit, præcipue hæc: sermonis, multoque magis vocis & cantus, læsio, salivæ inter loquendum effluxus, vel potius ejaculatio, & labrorum pariter atque buccarum difformitas, quæ, qua parte dentes perditi sunt, introrsum cedunt. Hæc omnia ex dentium præcipue adversorum defectu oriuntur, quibus ab incidendo nomen est. Salivæ vero effluxus æque ac aeris aliquanto liberior ingressus in os, qui pariter adversorum

Pag. 5 & 9. — 7 seq. — 8 - 16. — 17 seq.

sorum dentium jacturam sequitur, aliud, idque non leve, incommodum parit, oris nempe fauciumque siccitatem, ciborumque minus perfectam solutionem. Hæc tamen noxa ex molarium inprimis jactura proficiscitur, qui, nisi bene tritos in ventriculum cibos demiserint, ut fere crudus chylus maneat, pessimæque indolis morbi oriantur, efficiunt. Ut vero hæc incommoda semper accidant, tamen non in omnibus æque magna sunt, quoniam adversorum defectum labiorum longitudo, molarium vero buccarum crassities ac robur aliquantum corrigit. Leviora etiam hæc incommoda in iis sunt, quibus in utraque maxilla dentes omnes deficiunt, quorum tum munere gingivæ duriores factæ funguntur. Ubi vero vel unus tantum, sive superioris, sive inferioris, maxillæ dens perditus est, brevi oppositi dentis jactura fit, qui amplius non repressus, ex alveolo exit, atque mobilis fit, præcipue gingivis, quæ dentes firmant, a tartaro læsis atque consumtis. Cui animadversioni similis potuisset de ejusdem maxillæ dentibus addi, quorum alter alterum tuetur ac continet. Quæ quo certiora omnia sunt, eo magis etiam patere debent, quæ in altero *Capite* de utilitate artis spurios dentes substituendi proponuntur. Sunt tamen fere levia argumenta, quibus *Mutonus* utitur, & nemo facile dubitabit, non a quovis dentario Medico hanc artem sic exerceri posse, ut spurii dentes eundem ac veri naturalesque usum præstent, non vero potius varia incommoda pariant. Primum vero fabricam spuriorum dentium non ignorare oportet, eorumque magnitudinem, pariter ac gingivarum capacitatem, maxillæ crassitiem, & labiorum positum, proximorumque dentium statum ita examinare, ut, an continere spurium possint, intelligat, quo etiam fili materia pertinet, quo spurius adstringi debet, quæ non semper eadem esse potest. Alias enim animadversiones illi desiderant, qui radice instructi, sine filo ponuntur, quorum usum plerique sine causa damnant. In *tertio Capite Mutonus* ea tollit, quæ solent contra horum dentium usum objici. Earumque objectionum novem sunt, ad quarum primam, quæ de dolore est, qui ex gingivis sectis, earumque vulneribus immissis

Pag. 19 seq.

21 seq.

23 seq.

26 - 30.

37 seq.

40 seq.

42 seq.

missis spuriis dentibus, oriri debent, respondere opus vix est. Solent enim spurii dentes gingivis, iisque durioribus factis, simpliciter imponi, quodque ii, qui radice instructi sunt, intrant hac parte sinum perditi, hic tamen, quoniam nervo ad dentem pertinente destructo, sine sensu est, nullum ex ea radice dolorem concipit. Altera objectio noxam spectat, quam spurius dens debeat naturalibus inferre; quæ tamen nunquam nisi medentis culpa fit, si vel dentem ex spongiosa materia fecerit, per quam facile corrumpere afficereque vicinos possit, vel male posuerit, ut vicinos, aut, si nimis longus est, oppositos, lædat. Plures etiam naturalium dentium læsiones sive per internam causam fiunt, sive per munditiei neglectum, eæque læsiones sine dubio spuriis dentibus, etiam non positis, factæ essent. Nihil de iis objectionibus dicemus, quas solent de lapsu spuriorum dentium facillimo, vel inter loquendum, facere, quas experientia solvit; neque in dentibus spuriis ipsis aliquid est, quod animam fœtidam reddat; minus negari potest, quod de colore horum dentium objicitur, qui tamen, nisi dentes ex materia minus idonea facti sunt, prorsus non & ab iisdem tantum causis mutatur, quæ etiam in naturales agunt. Plerosque autem, quo minus artificialibus dentibus utantur, pudor impedit, qui ex metu oritur, ne alii spurios hos dentes dignoscant, quos tamen *Mutonus* tum hoc, quod nos vitia potius aliorum, quam quæ secundum naturæ ordinem sunt, animum attendimus, tum memorabili aliquo exemplo, refellit. Requiritur autem, ut, qui opus habiturus sit spuriis dentibus, naturales, qui læsi sunt, præcipueque adversos, non tam tolli sinat, quam carie exesos prope gingivas frangi, ut spurius radice instructus dens possit naturalis relictæ in alveolo radici eo commodius imponi. Neque vero vi magna adhibita, sed filo involuta, imponitur, quod, ubi humidum suxerit, protinus intumescit. Oportet vero etiam spurium dentem, ubi naturalis perditus est, protinus imponere, tum ut eo citius ferre discat æger, tum ut cariei ad radicem ulterior progressus impediatur, & labiorum buccarumque difformitas evitetur. Mechanismus arte factorum dentium in

Pag. 51 seq.

52 seq.

60-65.

66.

69 seq.

72 seq.

78.

79.

80 seq.

quar-

quarto Capite exponitur. Solent autem hi dentes non solum in perditorum locum, verum etiam ibi, poni, ubi ſpatium quidem, nunquam vero dens, fuit, etſi hoc magnam artificis diligentiam deſiderat. Ex ſpuriis dentibus maxime firmi illi ſunt, quibus, radicis loco, tenue ex auro factum acumen prominet, quod illi naturalis dentis radicis foramini immittitur, per quod vaſa ad dentem proferuntur, quorum tamen quod ſuperest, debet ante cinnamomi eſſentia impoſita deſtrui. Si radix a carie multum læſa eſt, præſtat ſpurium dentem ſimul filo firmare, quod alterum genus ſpuriorum dentium facit. Idque notius eſt, quam ut poſt ea, quæ jam dicta ſunt, multa addere debeamus. Addemus tamen hoc, poſſe per ejusmodi filum plures dentes ſpurios imponi, modo aliquot ſatis firmi naturales dentes ſuperſint. Tertium genus elatere firmatur. Simplex, vel duplex, eſt, tot partibus factum, quot naturales dentes ſunt. Ponitur enim, his omnibus perditis, in inferiore maxilla, ſine nexu, in ſuperiore cum nexu, ad dentes naturales inferioris. Duplex ex duplici ordine conſtat, communibus elateribus nexo. Qua parte gingivis reſpondet, concavum eſt, & his labiiſque pariter ac buccis non aliter ac oculus ſpurius retinetur atque movetur. Primis diebus dentibus parum commode, paulo poſt etiam ad maſticationem, utimur. Qui duplicem ejusmodi machinam habent, ſi ad eſum uti non poſſunt, ſimplicem debent prandii & cœnæ tempore inferiori maxillæ imponere. Hoc genus dentium poni poteſt ſic, ut multo firmiores ſint, etſi ex naturalibus unus ſupereſt, modo machina illa loco hujus dentis perforata ſit. Inter ſpurios dentes refertur etiam lamina, quæ denti verſus palatum inclinato, ſi tolli commode non poteſt, imponitur, ut dentes vicinos æquet. Accidit etiam, ut, gingivis deſtructis, dentes, præcipue adverſi, vacillent. Hos etiam medentes, tanquam ſpurios, filo, vel aliter, firmant; interdum etiam nuper lapſorum dentium radices reſecant, ut poſſint, tanquam ſpurios, alveolis & gingivis clauſis, imponere. Si ſpatium, quod inter duos dentes eſt, a parte gingivarum paulo anguſtius eſt, quam ab oppoſita, dens imponitur, qui utrinque elaterem habet, &

83 ſeq.

85 ſeq.

Pag. 89 ſeq.

92 ſeq.

103 ſeq.

105 ſeq.

107 ſeq.

p. 118. 119. Gallis *dent à coluiſſe* nominatur. Interdum ex unius hominis maxilla nuperrime evulſus dens in alterius maxillam transponitur, ex qua eodem tempore naturalis evulſus eſt. Idque propter radices non niſi cum adverſis ſuccedit. Oportet vero utriusque dentis radices potiſſimum noſſe vel antequam evelluntur, neque caries negligenda eſt, quæ ſi dentem, cui alius ſubſtitui debet, deſtruxit, præſtat horum nihil facere; neque ſuccedit facile curatio, ſi vitium in humidis corporis eſt. Hæc transplantatio nominatur. 120 ſeq. Replantatio denique eſt, ſi dentes, ictu excuſſos, reponimus, & filo firmamus, ſi carioſum dentem movemus, ut nervus rumpatur, tumque firmatum plumbo implemus, ſi denique dolentem dimovemus ſic, ut nervus laxetur. 128 - 130. Spurii dentes ex hominibus, bobus, hippopotamo, aliisque animantibus, deſumuntur & fiunt. Humani ſani eſſe debent, in bovinis canalis clauſus, per quod vaſa feruntur. 140 ſeq. Nunquam vero ex auro fiunt, cujus tamen varius uſus eſt in mollium ac facile tritu lædendorum dentium conſervatione, qui nempe aureo quaſi amictu inveſtiri debent, quod tamen vix, niſi in molaribus, locum habet. 143. *Quintum Caput* de cura ſpuriorum dentium eſt. Non aliter ac naturales curandi, præcipueque ſæpe ſiccandi, ſunt, quod fieri poteſt, ſi nolis eximere, labris diductis, & lingua retracta, aeri libero exponendo. 147 ſeq. Ad noxam avertendam, quam ſucci corporis corrupti inferre queunt, nihil aqua tepida præſtantius eſt, qua dentes ſæpe abluere oportet. 150 ſeq. Reliqua ad uſum parvorum bacillorum pertinent, quos, ex ligno ſic factos, ut utrinque penicillos referant, Autor non ſine cauſa radici malvæ, &c. præfert, ſed præparationem tacet, & ad coralliorum ſimiliumque durorum corporum uſum, quem, neque male, rejicit. 157 ſeq.

THEOREMATIS COTESIANI DE OBJECTI, mediantibus quotcunque lentibus, aut, ſpeculis, viſi, diſtantia apparente, demonſtratio analytica. Autore *ABRAHAMO GOTTHELF KÆSTNERO, Lipſ. Math. Prof. Publ. Extraord. in Academ. Lipſ. Facult. Philoſ. Aſſeſſ. J. U. C.*

Ro-

Rogerum *Cotesium*, cum præmature obiret, *Newtonus* funebri elogio prosecutus est, brevi illo, sed, si laudantis personam spectes, nescio, an non omnium, quæ ulli eruditorum unquam contigerunt, maximo: *If Mr. Cotes had lived, we might have known something**. Fuit vero inter plura, quæ reperit, egregia ultimum, propositio, quæcunque de lentium speculorumque quotcunque conjunctorum augendi imminuendive vi cognosci possunt, brevi & elegantissima formula complectens. Eam *Smithius* in excellenti *Opticæ Systemate* demonstrare conatus est, ** sed tum, ut pleraque in hoc opere, synthetice magis, quam analytice, tum ita, ut mihi quidem, forte quod hebetiori paululum sum ingenio, ad indefinitum numerum formulam porrigi, non satis patere, fatear. Constat, harum regularum eam esse naturam, ut, mutationibus certa quadam lege factis, quod de dato quopiam rerum numero enuntiatur, ad alium quemvis applicari possit. Jam *Smithius* de tribus lentibus theorema perspicue satis ostendit, eoque ipso pauciores complectitur; sed, ut eandem legem in pluribus observari credamus, inductione persuadere magis, quam demonstratione cogere, videtur. Igitur, cum in iis, quæ de lumine visioneque Mathesis docet, ita explicandis ab aliquo tempore occupatus fuerim, ut non saltem vera esse, quæ docentur, evincere, sed etiam, qua arte reperiri potuerint inventa, inventis vero addi alia queant, investigare allaborem, daturus aliquando, si providentiæ vires otiumque mihi largiri placeat, Geometriam Lucis analytice expositam, non potui non & hujus Theorematis analysin tentare. Qua in re, quid mihi se obtulerit, si proferam, rem non omnino ingratam Mathematum cultoribus facturum me arbitror, cum & pulchra sit *Cotesii* formula, & *Smithii* demonstratio, cum ipso ejus libro, paucis apud nos innotescere possit.

D 2 Defi-

* *Smith compleat System of Optiks. Rem. 465.*

** *Art. 247.*

Definitio.

TAB. I Fig. 1. Si sit FP axis quotcunque lentium, vel speculorum, & ex objecti PL puncto L veniens radius LF, dum tendit ad punctum F, a lente Ct refringatur in tH, producatur autem Ht, ad occursum cum recta per L axi parallela, in li demisso perpendiculo lp, erit Hp, *distantia apparens* oculo in H objectum per lentem Ct conspicienti, exsistente HP distantia vera. Similiter si incidens ts radius a lente Bs refringatur ad I, ut ad oculum jam non in H, sed in I, positum perveniat, productus autem refractus Is parallelæ prædictæ occurrat in λ, & sit $\lambda\pi$ perpendiculum in axem, erit $I\pi$ *distantia apparens* per duas lentes. Item, si sr a lente Ar refractus oculo in O occurrat, & Or producta, parallelæ in Λ, erit $O\Pi$ distantia apparens pro tribus lentibus. Et in genere, si per punctum objecti extremum, a quo veniens radius per quotcunque lentes ad oculum refringitur, axi agatur parallela, & radius, qualis ultimo refractus ad oculum pervenit, producatur, donec parallelæ huic occurrat, ab occursus autem puncto in axem perpendiculum demittatur, erit distantia inter oculum & concursum hujus perpendiculi cum axe, *distantia apparens*. Idem de speculis valet, pro axe lentium sumendo axem speculorum, & pro radio ultimo ad oculum refracto,

Fig. 2. ultimum ad oculum reflexum. Quo posito, si radius LF a speculis Ct, Bs, Ar, reflectatur in lineas tH, sI, rO, erunt rursus Hp, $I\pi$, $O\Pi$ distantiæ apparentes, pro oculo in H, vel I, vel O, objectum unius, duorum, trium, speculorum ope vidente.

Fig. 1, 2. *Corollarium.* Distantia apparens ad veram est ut magnitudo vera ad apparentem. Nam, si pertingat radius ex L veniens post quotcunque reflexiones, aut refractiones, in oculum ad O, erit $\Lambda O\Pi$: LOP = magn. app. ad veram. Cumque exigui ponantur hi anguli, sumi possunt LP, $\Lambda\Pi$ pro arculis centro O descriptis, ut sit ratio prædicta $= \frac{\Lambda\Pi}{O\Pi} : \frac{LP}{OP} = OP : O\Pi$ ob $L\Lambda$ axi parallelam.

Scholion. Inde perspicitur, si *distantia apparens* cognoscatur, etiam *magnitudinem apparentem* sciri. Unde, si prior facilius

lius concinna generalique formula exprimi poteſt, ad alteram inveſtigandam erit adhibenda. Moneo vero, quod & figuræ per ſitum radiorum refractorum & reflexorum indicant, ponere me in analyſi lentes convexas & ſpecula cava. Quorum oppoſita ſi ſumantur, focorum valores negativos fieri notum eſt.

Propoſitio I. Lemma.

Data lente, vel ſpeculo C*t* foci λ, reperire diſtantiam CF, quam terminat punctum F ad quod tendere debet radius L*t* F ut ad oculum in H poſitum refringatur, vel reflectatur: hoc eſt, reperire punctum F *oculo* H *reſpondens* *.

Sol. I. Poſita diſtantia puncti radientis in axe lentis ante lentem $= D$, ſemidiametris convexitatum anterioris & poſterioris reſpect. r. ϱ. & diſtantia puncti concurſus poſt lentem $= \varphi$ eſt ex notiſſimo Theoremate *Halleiano* **, $\varphi = p. D. r. \varrho : (D. (r+\varrho) - p. r. \varrho)$ ubi $p = n : (m - n)$ & $m : n$ ratio refractionis. Jam, ſi ſit λ focus principalis, eſt pro eo $D = \infty$ & $\lambda = p. r. \varrho : (r+\varrho)$. Unde $\lambda. (r+\varrho) = p. r. \varrho$, & $\varphi = D. \lambda. (r+\varrho) : D. (r+\varrho)$ ſeu $\varphi = D. \lambda : (D - \lambda)$. Hæc quidem ſi radii a puncto ante lentem poſito in illam incidant, ſi vero ad punctum poſt eam tendant, ſit D negativum & $\varphi = D. \lambda : (D+\lambda)$ unde $\lambda \varphi : (\lambda - \varphi) = D$, ſeu in figura $\lambda\, CH : (\lambda - CH) = CE$. Q. E. I.

TAB. I Fig. 2.

II. In Speculo, ex theoremate *Dittoniano* *** ſi ſemidiameter ſpeculi ſit $= r$, erit $\varphi = \frac{r. D}{2D - r}$ hoc eſt $= \frac{\lambda. D}{D - \lambda}$, ſeu poſito D negativo cum radii tendunt poſt ſpeculum, $\lambda D : (D + \lambda)$ poſito $\lambda = \frac{1}{2} r$, ut eſt in ſpeculo cavo. Ex qua formula, quæ cum illa, quam ante pro lente reperi, eadem eſt, ſequitur idem $D = \lambda \varphi : (\lambda - \varphi)$.

Corollar. Ergo $\frac{\varphi}{D} = \frac{\lambda - \varphi}{\lambda} = 1 - \varphi : \lambda$.

D 3 *Prop.*

* *Hug. Dioptr. Prop. 26. & ſequ.* hac voce utitur.
** *Miſc. Cur. Vol. I. pag* 350.
*** Ex *Tranſact. Anni* 1705 habetur in *Act. Erud. A.* 1707.

Propositio II.

Datis quotcunque lentibus focorum datorum, datisque illis positione, & objecto & oculo, invenire distantiam per omnes lentes apparentem.

TAB. I Fig. 1. *Sol. 1.* Detur unica lens Ct, foci c, per quam spectetur objectum PL ab oculo in H posito, radium Lt F in tH refractum excipiente, erit (ex *Lem.*)

$CF = c. CH : (c - CH)$. Jam

$FC : Ct = FP : PL$

$Ct : CH = pl : pH$ unde ordin. & ex æquo

$FC : HC = FP : Hp$. Est ergo

$$Hp = \frac{HC}{FC}. FP = \frac{HC}{FC}. (FC + CP) = HC + \frac{HCP}{FC}$$

(ubi HCP notat rectangulum sub HC, CP,) sed $HC : FC = (c - CH) : c = 1 - CH : c$. Igitur $Hp = HC + (1 - CH : c). CP = HC + CP - HCP : c = HP - HCP : c$

2. Sint jam duæ lentes Ct, Bs oculus in I, est $IB : Bs = I\pi : \pi\lambda$ & $Bs : HB = pl : Hp$ unde rursus ord. & ex æqu. $IB : HB = I\pi : Hp$ & $I\pi = \frac{HB}{IB}. Hp$.

Fig. 3. 3) Sint lentes quotcunque D, C, B, A, *cet.* focales illarum distantiæ $d, c, b, a,$ *cet.* & a puncto L objecti PL incidat in primam lentem radius LF, tendens post refractionem in lente D, ad G punctum, isque a lente C exceptus refringatur ad H, & tunc exceptus a lente B refringatur versus I, & occurrens lenti A ab ea refringatur ad O, & sic porro. Occurrant autem radii ita refracti rectæ per L axi parallelæ in iis punctis, unde demissa in axem perpendicula secant eum in Q, R, S, ☐ cet. punctis respective, erunt GQ, HR, IS, O☐. cet. distantiæ apparentes pro oculo in G, vel H, vel A, vel O, cet. constituto, objectum per unam, duas, tres, quatuor cet. lentes spectante, facileque patet, hæc semper ita continuari posse, dummodo semper radius in eo situ, in quem refractione ultima ad oculum detorquetur, producatur ad occursum cum recta per L axi parallela, ab hoc autem occursus puncto perpendiculum in axem demittatur. Jam ex *Art. 2 Sol.* patet, fore

HR

$HR = \frac{HC}{GC}. GQ, IS = \frac{IB}{HB}. HR = \frac{IB}{HB}. \frac{HC}{GC}. GQ$

$OII = \frac{OA}{IA}. IS = \frac{OA}{IA}. \frac{IB}{HB}. \frac{HC}{GC}. GQ$, unde facile lex aliqua progreſſus colligitur. Quodſi enim dividatur diſtantia puncti concurſus, radii per quotcunque lentes anteriores, ex earum, per quas omnes objectum ſpectatur numero refracti, a lente, in qua ultimo refractus fuit, per diſtantiam ab hac eadem lente, puncti ejus, ad quod, antequam in illa ultimo refringeretur, tendebat, hocque fiat pro ſingulis lentibus, factum autem ex omnibus his quotientibus, ducatur in diſtantiam apparentem objecti per unicam lentem, omnium nempe primam, ſi ab objecto numerentur, conſpecti, habebitur diſtantia apparens objecti per quotcunque lentes viſi. Id autem generale eſſe patet, cum non nitatur niſi translatione *Art. 2*, a duabus lentibus ad plures, quam fieri poſſe, inde patet, quia ſi ſint tres lentes ut A, B, C, objectum PL per omnes tres eodem modo videbitur, ac *pl* videretur per duas B, A, remota tertia ad C, cujus omnis effectus eſt radium ex L venientem LF *ita inflectere*, quaſi ex *l* veniens in poſteriores duas incideret. Sicque, ſi quatuor eſſent lentes, una adhuc ante lentem A poſita, PL ita per omnes quatuor conſpiceretur, ut $\pi\lambda$ per duas ultimas remotis C & B, ſicque patet, ſemper caſum plurium lentium reduci ad duas.

TAB. I. Fig. I.

4) Eſt ergo ex *Art. 1.* $GQ = GP - GDP : d$, idque pro HR reperiendo duci debet in $HC : GC$, hæc eſt ex *Coroll. Prop. I*, in $(c - HC) : c$ ſeu in $1 - HC : c$, ſed GQ reſolvitur in $GC + CP - (GC + CD). DP : d$, cujus ſingulæ partes in $HC : GC$ ducendæ ſunt. Fit ergo

$$GC. \quad HC : GC = HC$$
$$CP. \quad (1 - HC : c) = CP - HCP : c$$
$$- \frac{GC. DP}{d} . \frac{HC}{GC} = - HC. DP : d$$
$$- \frac{CDP}{d}. (1 - HC : c) = - CDP : d + HCDP : cd$$

$$HR = HP - HCP : c + HCDP : cd - HDP : d$$

5) Por-

5) Porro $IS = \frac{IB}{HB}$. HR, hoc est $(1 - IB : b)$. HR, Resolvatur ergo HR ita, ut partes ejus aliæ HB contineant, aliæ non, prioresque ducantur in $IB : HB$, reliquæ in $1 - IB : b$. Est autem

$$HR = HB + BP - (HB+BC).\,CP : c + (HB+BC).\,CDP : cd - (HB+BD).\,DP : d.$$

Valor hic, si prædicto modo in $IB : HB$ ducatur, quæ partes ipsius HR ante factorem HB continebant, jam factorem IB continebunt, nullam ceteroquin mutationem perpessæ, reliquis autem partibus in $1 - IB : b$ ductis ex

$$\begin{aligned} HR = {} & HB + BP \\ & - HB.CP : c - BCP : c \\ & - HB.DP : d - BDP : d \\ & + HB.CDP : cd + BCDP : cd \end{aligned}$$

obtinebitur

$$\begin{aligned} IS = {} & IB && + BP && - IBP : b \\ & - IB.CP : c && - BCP : c && + IBCP : bc \\ & - IB.DP : d && - BDP : d && + IBDP : bd \\ & + IB.CDP : cd && + BCDP : cd && - IBCDP : bcd \end{aligned}$$

Hoc est, colligendo terminos, quorum divisores sunt iidem

$$\begin{aligned} IS = IP && - IDP : d && + ICDP : cd && - IBCDP : bcd \\ && - ICP : c && + IBDP : bd && \\ && - IBP : b && + IBCP : bc && \end{aligned}$$

6) Rursus, ut habeatur $O\Pi = \frac{OA}{IA}$. $IS = (1 - OA : a).\,IS$, exprime IS, ut sequitur

$$\begin{aligned} IS = IA.\; & 1 && + AP \\ & - DP : d && - ADP : d \\ & - CP : c && - ACP : c \\ & - BP : b && - ABP : b \\ & + CDP : cd && + ACDP : bc \\ & + BDP : bd && + ABDP : bd \\ & + BCP : bc && + ABCP : bc \\ & - BCDP : bcd && - ABCD : bcd \end{aligned}$$

Intelli-

intelligitur autem IA ductum in ſingulos columnæ primæ terminos. Jam prima hæc columna ducatur in OA : IA, & non aliam mutationem ſubibit, quam ut obtineat factorem OA loco factoris IA, reliqua autem columna multiplicata in (1 − OA : a), totus ipſius OП valor fiet

I.	II.	III
OA. 1	+ AP	− OA. + AP : *a*
− DP : *d*	+ ADP : *d*	− ADP : *ad*
− CP : *c*	− ACP : *c*	− ACP : *ac*
− BP : *b*	− ABP : *b*	− ABP : *ab*
+ CDP : *cd*	+ ACDP : *cd*	+ ACDP : *acd*
+ BDP : *bd*	+ ABDP : *bd*	+ ABDP : *abd*
+ BCP : *bc*	+ ABCP : *bc*	+ ABCP : *abc*
− BCDP : *bcd*	− ABCDP : *bcd*	− ABCDP : *abcd*

Ubi, ſi columnas per indices infra ſcriptos deſigno, patet, columnam III eſſe II ductam in − OA : *a* ſubintelligo enim, ut ante IA, ſic jam OA, in ſingulas columnarum, quarum termino ſupremo ad latus ponitur, partes ductum. Hic igitur ſi rurſus colligantur partes diviſorum eorundem, habetur OП =

OP − ODP : *d*	+ OCDP : *cd*
− OCP : *c*	+ OBDP : *bd*
− OBP : *b*	+ OADP : *ad*
− OAP : *a*	+ OACP : *ac*
	+ OABP : *ab*
− OBCD : *bcd*	+ OABCDP : *abcd*
− OACDP : *acd*	
− OABDP : *abd*	
− OABCP : *abc*	

7) Jam, quam communem legem, diſtantiarum apparentium formulæ *Artic.* 1, 4, 5, 6, ſequantur, facile patet. Prima cujusvis pars eſt diſtantia vera. Reliquæ oriuntur ex ſegmentis axeos, inter punctum, in quo oculus ponitur, lentes, & objecti punctum in axe poſitum, contentis, omnimode

E com-

combinatis, & divisorum loco focos illarum lentium, a quibus segmenta, quamvis partem constituentia, fiunt, assumentibus. Modus autem, quo oriuntur, ita generatim exprimi potest: Si lens proxime ad oculum posita sit *prima* A, hanc sequantur aliæ B, C, D, . . . F . . . H . . . K . . . M numero m, ita ut inter D & F, nec non F & H atque H & K quotcunque sint intermediæ, M vero sit ultima omnium, denique focales lentium distantiæ signentur literis minusculis, ejus quælibet lentis, ad quam spectant, terminus generalis distantiæ apparentis sic exprimitur:

Fiat summa ex distantia oculi a lente prima, & distantiis lentium primæ a secunda + secundæ a tertia, cet. usque ad lentem F: hæc ducatur in summam ex distantia lentis F a prima eam versus objectum sequente, + distantia inter hanc lentem primam, & secundam a lente F versus object. + distantia inter hanc lentem secundam & tertiam, & sic porro, donec ad H lentem perveniatur; hoc factum rursus ducatur in distantiarum a lente H ad sequentes eodem modo acceptarum summam usque ad lentem K, & sic continuetur, adjungendo semper alium factorem, compositum ex summa distantiarum a lente quavis, ad quem usque pertigerat factor proxime præcedens, ad lentem sequentium quamvis, & huic factori alium, qui sit summa distantiarum ab ea lente, in qua præcedens factor substiterat, ad aliam sequentium, & sic porro, ultimus vero factor sit summa distantiarum a lente ea, ad quam penultimus pertigerat ad lentem objecto proximam, & ab hac ad objectum. Ex his factoribus natum productum fiat dividendus, cui subscribendus divisor sit itidem factum, ex focis lentium illarum, ad quas singuli dividendi factores pertingerent, formatum, ut adeo primus divisoris factor sit *f* alter *h*, & sic porro, adeoque, si ultimus dividendi factor incipiat a lente K, vel in ea terminetur penultimus, (hoc est, si ultimus dividendi factor sit summa distantiarum a lente K usque ad M & ab hac ad P,) ultimus divisoris factor sit *k*. Signentur jam distantiarum summæ in dividendo obviæ, punctis extremis, ad quas terminantur, ea scilicet, ab oculo ad lentem F,

dica-

dicatur OF, & ab F ad H dicatur FH, &c. fummæque omnes concipiendæ antequam a lente H ad lentem K perveniatur, defignentur H . . . . . K, ubi K eft lens ea, quæ terminat factorem penultimum, inchoat autem ultimum. His omnibus pofitis intelligetur termini generalis expreffio fequens $\frac{OF.\ FH.\ H\ .\ .\ .\ .\ K.\ KP}{f.\ h\ .\ .\ .\ .\ k}$

Hanc formulam continere quæ in Articulis 1, 4, 5, 6, reperta funt, attendenti patebit & illuftratur his exemplis:

Ex. 1. In formula *Art. 6,* refpondeat C ipfi F, eft OF = OA + AB + BC. Cum ergo unica lens faltem fequatur coeunt H & K in D, cumque fit $f = c$, $h = k = d$ abit terminus generalis in OCDP : *cd.*

Ex. 2. Si F fit B, poteft H effe primo C, tuncque oportet, ut K fit D & term. gener. fit OBCDP : *bcd;* deinde cum H etiam effe queat D, & fimul K erit D, fitque term gener. = OBDP : *bd.*

Ex. 3. Si F fit A, fignificabit H primo B, tuncque K erit vel C quod dabit term. gen. = OACP : *abc,* vel D quod dat. term. gen. OABDP : *abd;* deinde, fignificante H ipfum C, erit K neceffario D, & term. generalis fit OACDP : *acd.*

8) Sumo, hunc terminum generalem valere pro oculo in O pofito, objectum per lentes A, B, C, . . . M, numero *m* confpiciente. Dico, fi hoc fit, fimili termino generali, adeoque eadem lege, exprimi diftantiam apparentem oculo in V conftituto, objectumque per lentes numero *m* + *1* fpectanti, accedente fcilicet ad priores alia adhuc Z, foci *z*, cujus ope radius a prioribus lentibus omnibus ad O punctum refractus, ad V detorqueatur.

Patet vero, effe OA = OZ + ZA. Cum ergo in termino generali fuppofito fit OF = OA + AF erit OF = OZ + ZA + AF, & terminus generalis fit $\frac{(OZ+ZF)\,FH.\ H\ .\ .\ .\ K.\ KP.}{f.\ h\ .\ .\ .\ .\ k}$

Si autem diftantia apparens O per lentes *m*, de qua verum *Co-*

tesi theorema supponitur, dicatur δ, & distantia apparens oculo V per lentes $m+1$, de qua idem theorema ostendi debet ex hac hypothesi, vocetur Δ, erit ex ante dictis $\Delta = \frac{VZ}{OZ} \delta = (1 - VZ : z). \delta$. Separetur ergo δ in duas *Sectiones*, quarum *prima* in Singulis suis partibus contineat factorem OZ, *secunda* eum non contineat, ut factum est in ipsius IS expressione sub initium *Art. 6* data, ubi I, A, respondent in præsenti ipsis O, Z. Quo facto, ex termino generali ipsius δ, similiter in duas tales partes separato, fit terminus generalis *Sectionis primæ* $\frac{OZ.\ FH.\ H \ldots K.\ KP}{f.\ h. \ldots k}$ & *secundæ* $\frac{ZF.\ FH\ H \ldots K.\ KP}{f.\ h \ldots k.}$, ut terminus generalis Sectionis secundæ idem sit cum termino generali Sectionis primæ, nisi quod habet ZF loco ipsius OZ. Terminus generalis *Sectionis primæ* ductus in VZ: OZ dat $\frac{VZ.\ FH.\ H \ldots K,\ KP}{f.\ h. \ldots k}$, quod productum generale expandendo per singulos ipsorum F, H, ... valores, oritur *columna prima*, qualis habetur in primo ex valoribus ipsis On, §. 6. expressis. *Sectionis* vero *secundæ* terminus generalis ductus in $(1 - VZ\ z)$ dat $+ \frac{ZF.\ FH.\ H \ldots K.\ KP}{f.\ h. \ldots k}$

$$- \frac{VZ.\ ZF.\ FH.\ H \ldots K.\ KP}{z.\ f.\ h \ldots k}$$

Ex harum partium prima oritur columna *secunda*, & ex altera, columna *tertia*, similes secundæ & tertiæ in valore ipsius On §. 6 modo citato.

Summa autem terminorum generalium columnæ I & II, hoc est terminus generalis summæ harum columnarum, est $\frac{VF.\ FH.\ H \ldots K.\ KP}{f.\ h. \ldots k}$, similis, ut patet, termino assum-

assumto generali ipsius δ, si in hoc loco O scribatur V, & absoluturus pro Δ formulam, formulæ pro δ simillimam, nisi præter segmenta in axe lentium communi ab A, B, . . . M facta adhuc accederet hic lentis Z cum axe intersectio. Hac vero id efficitur, ut, abeunte termino generali pro δ in $\frac{VF.\ FH\ H\ .\ .\ .\ K.\ KP}{f.\ h.\ .\ .\ .\ .\ k}$, debeat etiam F significare posse Z, & adeo $f.$ significare posse z. Quod, ut fieri queat, obtinetur producto ex $-VZ:z$ in terminum generalem Sectionis secundæ, qua id omne, quod in $\frac{ZF.\ FH.\ H\ .\ .\ .\ K.\ KP}{f.\ h.\ .\ .\ .\ k}$ ad hanc suppositionem spectat, continetur.

Denique patet, terminum generalem, sive quemvis, columnæ III, oriri, si generalis, sive quivis columnæ I, ducatur in $-ZF:z$. Hocque modo numerus focorum, quorum productum divisorem cujusvis columnæ primæ termini constituit, semper foco z augetur. Sumta ergo in formula pro δ etiam hac conditione, ut terminus quivis sit negativus, si focorum numerus in divisore suo sit impar, vel o, positivus contra, si sit par, eadem conditio etiam in formula pro Δ observatur, cum ii quidem termini, qui non plures focos in divisoribus habent, quam termini ipsius δ, ex quibus multiplicatione per $VZ:OZ$ oriebantur, signa sua retineant, in aliis vero, ex terminis *Sectionis secundæ* formulæ pro δ, multiplicatione per $-ZF.z$ oriundis, aucto numero focorum unitate, conditio paritatis & imparitatis simul cum conditione signi, ob multiplicationem per negativum factam, in oppositum transeat, adeoque hæc etiam lex, si de formula pro δ vera est, de formula pro Δ sit valitura.

9) Ex his igitur patebit, eadem lege, qua distantia apparens per lentes m, ex situ oculi, lentium, & objecti, definitur, definiri etiam distantiam apparentem, si, manentibus reliquis, nova autem lente post reliquas accedente, oculus jam objectum per $m+1$ lentes spectet. Ut igitur, si de quatuor lentibus, ut verum est, verum sumatur theorema *Cotesianum*,

 sub

ſub initium *Art. 9* explicatum, verum etiam ſit de quinque, & hinc de ſex, & ſic porro ſine fine, cum, poſito, illud pro dato aliquo aliquo numero valere, ſequatur, ut valeat pro numero hoc unitate aucto. Cavæ autem lentes, convexis intermixtæ, nullam aliam mutationem poſtulant, quam ut foci illarum ſumantur negativi. Et ex hoc quidem theoremate generatim deduci poſſunt, quæ de *area viſibili*, de *diſtinctione apparente*, de *quantitate lucis*, ad oculum perveniente, & ſimilibus in teleſcopiis & mirroſcopiis, quæruntur. Hæc vero nec brevibus expediri poſſunt, nec huc ſpectant, ubi Opticam docere animus non eſt. Pauca tamen, ut applicatio formulæ pateat de diſtinctione apparente addam.

TAB. I Fig. 1. Fig. 4.

Cum a puncto L objecti non unicus radius, ſed innumerorum faſciculus, in objectivam lentem incidens, per reliquos omnes transmittatur, conſequens eſt, ut, manentibus objecto & lentibus, & dato objecti puncto L, datus quidem radius ad nullum alium, quam ad datum poſitione oculum O, in axe pertingat, poſſit vero & alius oculus ut Ω ab eodem puncto L alium radium ex innumeris, quos in objectivam lentem emiſerat, accipere. Qualis autem hic radius ſit, definitur, cogitando, quod ex data diſtantia apparente OΠ pro oculo in O, detur, ope perpendiculi ΠΛ, punctum Λ, & adeo poſitio radii ΛO in hunc oculum pervenientis. Igitur, ſi ex formula *Coteſiana* quæratur diſtantia apparens ΩΠ pro oculo in Ω poſito, ducendo per π rectam axi perpendicularem, dabiter λ, & adeo λΩ radius in oculum Ω perveniens. Cum igitur radiorum ex L venientium, & per lentes omnes transmiſſorum, alius ſit λΩ, alius ΛO, conſequens eſt, ut radii, ex L venientes, in puncto *l* communi ipſarum λΩ, ΛO, interſectione imaginem ipſius L puncti forment, ſitque adeo demiſſum perpendiculum *lp* imago objecti, ſive ut afficiat objectum oculum per lentes ita, ut afficeret *lp* oculum nudum. Ut igitur reperiatur *p*, quo dato dabitur *pl* & *l* per interſectionem cum OΛ, inferatur $\Omega p : pl = \Omega\pi : \pi\lambda$ & $pl : pO = \Pi\Lambda : \Pi O$, unde ob $\Pi\Lambda = \pi\lambda$, eſt ordin. & ex æqu. $\Omega p : Op = \Omega\pi : O\Pi$ & $Op - \Omega p : O\Pi - \Omega\pi = \Omega p : \Omega\pi$, ſeu

Tab. I. ad Nov. Act. Erud. A. 1749. Mens. Januar. pag. 38. seq.

Fig. I.

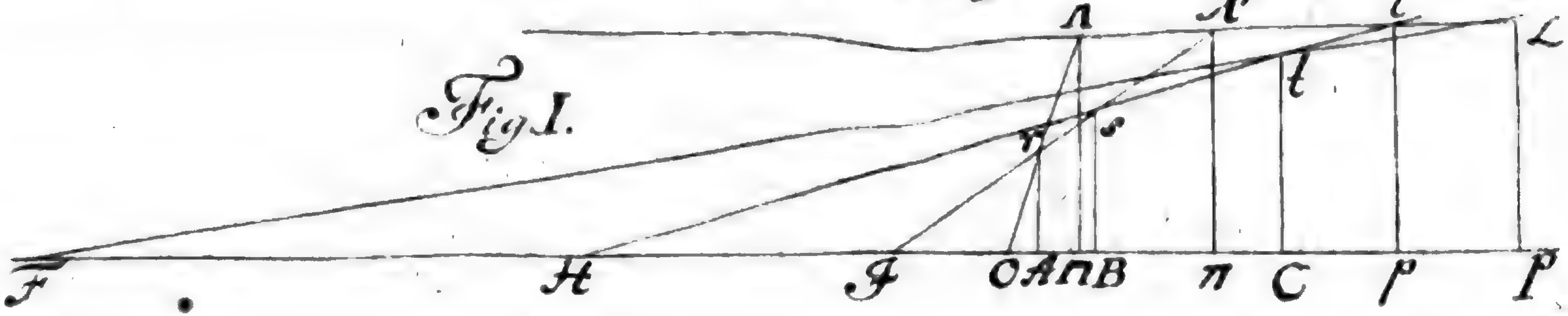

Fig. II.

seu $O\Omega : O\Pi - O\pi = \Omega\rho : \Omega\pi$, unde ob reliqua omnia data datur $\Omega\rho$.

Cor. 1. Quia locus alter oculi Ω non definitus est, ponatur is esse statim post lentem ultimam A, ut sit $\Omega\pi = A\pi$, & formula pro $A\pi$ habeatur ex formula pro $O\Pi$ ponendo saltem $OA = o$. Quo facto, manifestum est, esse $A\pi =$ columnæ secundæ valoris distantiæ apparentis, ut hanc columnam secundam definivi in *Art.* 7 solut. reliquæ enim duæ columnæ continent factoris loco distantiam oculi a lente ultima, quæ hic evanescit. Ita, si exempli loco adhibentur casus 4 lentium, & distantiæ apparentis primus valor inter eos *Art.* 6 solut. expressos, fiet

$$A\pi = AP - ADP : d + ACDP : cd - ABCDP : bcd$$
$$- ACP : c + ABDP : bd$$
$$- ABP : b + ABCP : bc$$

Cor. 2. Si radii parallele in oculum incidant, seu OA, $\Omega\lambda$ sint parallelæ, ob $\lambda\Omega\pi = AO\Pi$ & $\lambda\pi = A\Pi$ erit $O\Pi = \Omega\pi$, vel $= A\pi$ in hypoth. præs. Designando vero tres columnas, quas *Art.* 7 ostendi valorem distantiæ apparentis componere, indicibus suis I, II, III, est $O\pi = I + II + III$ & $A\pi = II$. Ergo $II = I + II + III$ vel $I = - III$. Præterea vero ex constructione harum columnar. *Art.* 7, patet, esse $III = - II . OA : a$, hoc est, tertiam columnum oriri ex secunda in $- OA : a$ ducta. Ergo $- III . a : OA = II = A\pi$, & hinc ob $- III = I$ est $I . a : OA = A\pi = O\pi$. In exemplo est $O\pi$, vel $A\pi$,

$$= a . \left\{ \begin{array}{lll} 1 - DP : d & + CDP : cd & - BCDP : bcd \\ - CP : c & + BDP : bd & \\ - BP : b & + BCP : bc & \end{array} \right\}$$

Cor. 3. Si ex formula pro pluribus lentibus statim deduci debeat formula pro paucioribus, ponantur extremarum foci infiniti. Nam, posito hoc, hoc est, posito $pr\varrho : (r + \varrho)$ (vid. *Prop. I*) infinito, seu $r = - \varrho$, ponitur lens talis, cujus superficies posterior refractionis a priore factæ effectum rursus tollat, ut idem sit, ac si radius nullam refractionem esset perpessus. Igitur ex formula pro IIII lentibus *Cor.* 2, fit pro tribus $A\pi = a . \left\{ \begin{array}{ll} 1 - CP : c & + BCP : bc \\ - BP : b & \end{array} \right\}$ facto $d = \infty$ pro

pro duabus $A\pi = a.(1 - BP:b)$ facta $c = \infty$ pro una $A\pi = a$ facta $b = \infty$.

Cor. 4. Si P distet infinite, ut in telescopiis, ut haberi possint BP, CP, cet. omnes æquales ipsi OP, est in exemplo IIII lentium

$$A\pi = o\pi = a.\, OP. \begin{Bmatrix} -1:d + CD:cd - BCD:bcd \\ -1:c + BD:bd \\ -1:b + BC:bc \end{Bmatrix}$$

$$\text{pro tribus} = a.\, OP. \begin{Bmatrix} -1:c + BC:bc \\ -1:b \end{Bmatrix}$$

pro duabus $= a.\, OP. - 1:b$, hincque pro posito $b = \infty$ fit $a.\, OP. - 1:\infty$, hoc vero non evanescit. Nam, si ex puncto P infinite distante radii parallele in lentem unicam incidentes parallele exire debeant, esse oportet focum lentis infinitum, adeoque $r = -\rho$, quo ipso non tantum infinitus fit, sed infinitum negativum, ob numeratorem ejus $pr\rho$, qui jam fit $-pr^2$. Ergo hoc casu $a = -\infty$, unde $o\pi = -\infty.\, OP. - 1:\infty = +\, OP$, ut decet. Utique enim per talem lentem in qua refractio a priore superficie facta per posteriorem rursus destruitur, oculus objectum eo modo videt, quo nudus illud contemplaretur. Hæc vero distinctius explicare volui, ut pateat, quomodo attenta omnium consideratione paradoxa quædam, veluti $o\pi = a.\, OP. - 1:\infty$, evitentur, formularumque cum veritate universalis & exactissimus consensus perspiciatur.

Cor. 5. Cum ex dictis detur distantia apparens, dabitur per ea, quæ ab initio scripti hujus monui, ratio magnitudinis veræ ad apparentem. Ita, cum in telescopio duarum lentium sit $o\pi : OP = (a. - 1:b) : 1$ (*Cor.* 4), seu in ratione $-\frac{a}{b}:1$, hoc est, $-a:b$, erit magnitudo vera ad apparentem in hujus rationis reciproca $-b:a$, adeoque ut focus lentis ocularis ad focum objectivæ. Everse autem objectum spectabitur ob signum $-$ alterutri ipsorum b, vel a, præfigendum. Sed, si b ipsum sit negativum, hoc est, lens ocularis cava, ut in tubo Batavo, tollitur signum $-$, & objectum spectatur erectum.

Propo-

Propositio III.

Objecti PL mediantibus quotcunque speculis visi, reperire distantiam apparentem.

Sol. Sint speculorum Ct, Bs, Ar, focales distantiae, hoc est, quartae diametrorum partes resp. c, b, a, axis communis PBCA, excipiat vero radium ab objecti puncto L venientem oculus, si unica in speculo Ct contingat reflexio, in H, si duae in Ct, Bs, contingant in I, si tres in Ct Bs, Ar, fiant, in O positus. Occurrantque radii reflexi tHs sIr, rO, rectae per L axi parallelae in l, λ, Λ, erunt demissis lp, $\lambda\pi$, $\Lambda\Pi$ perpendiculis, Hp, $I\pi$, $O\Pi$, distantiae apparentes pro oculis, in H, I, O, constitutis.

Patet vero, ut in speculo primo Ct ab oculo in H posito objectum erectum videatur, hoc est, punctum speculi, a quo reflexus radius ad oculum pervenit, ad easdem axeos partes situm sit, ad quas jacet L, unde venit radius, debere radium Lt, in speculum incidentem, tendere ad F punctum post speculum situm. Quodsi enim axi ante speculum inter P & C occurreret, in speculum demum post transitum cum axe ad partes puncto L oppositas incideret. Est er. in *Coroll. Prop. I*, $D = CF$ $\varphi = CH$, $\lambda = c$, & $CH : CF = 1 - CH : c$. Jam $Ct : HC = lp : Hp$ & $CF : Ct = FP : PL$ unde ordin. & ex aequ. est $CF : HC = FP : Hp$ & Hp $= \frac{HC}{FC} . FP = \frac{HC}{FC} . (FC + CP) = HC + (1 - HC : c)$. $CP = HC + CP - HCP : c$.

2) Excipiat jam alterum speculum Bs, radium a priori reflexus ts infra axem, adeoque eversam objecti imaginem oculo in l constituto sistat. Eritque rursus $I\pi : \pi\lambda = IB : Bs$ & $pl :$ $Hp = Bs : BH$, unde $I\pi = \frac{IB}{HB} . Hp$ & similiter ob $O\Pi : \Pi\Lambda = OA : Ar$ & $\pi\lambda : I\pi = Ar : IA$ est $O\Pi$ $= \frac{OA}{IA} . I\pi$ lexque ea generalis jam observatur, quam in *Prop. II Art. 3.* de lentibus ostendi.

 3) Quia

3) Quia vero ex puncto H ante speculum Br posito radius in illud incidit, in theor. *Ditton. Prop. II.* $\phi = \lambda D : (D - \lambda)$ est $D = BH$, $\phi = IB$, $\lambda = b$, unde $BI = b . BH : (BH - b)$ & $IB : HB = (IB - b) : b$, seu $= IB : b - 1$. Separetur Hp in duas sectiones, quarum prima omnes terminos factorem HB continentes complectatur; fient illae

$$- HB + BC + CP$$
$$+ HB . CP : c - BCP : c$$

Cum ergo tota Hp duci debeat in $IB : HB$ (*Art.* 2), ducatur sectio prima in fractionem hanc, hoc ipso modo expressam, altera in $- 1 + BI : b$ prodibit

$$I\pi = IB . \begin{matrix} - 1 \\ + CP : c + BCP : c \end{matrix} \quad \begin{matrix} - BC - CP + IB . (BC + CP) : b \\ - BCP : bc \end{matrix}$$

intellecto IB ducto in singulos terminos ad dextram sibi immediate positos, tum eum, qui in eadem linea est, tum qui in inferiore. Hic autem primus ipsius $I\pi$ valor ita secundo modo exprimitur:

$$\begin{matrix} - IB & + (IB + BC) . CP : c & - IBCP : bc \\ - BC & + IB . (BC + CP) : b & \\ - CP & & \end{matrix}$$

4) Ubi jam reperiri debet $O\Pi$, seu $\frac{OA}{IA} . I\pi$ (*Art.* 2), separetur $I\pi$ in duas sectiones, quarum una factorem IA contineat, altera non, & ob $IB = AB - IA$ prodibit

$$IA . \begin{matrix} + 1 \\ - CP : c \\ - (BC + CP) : b \\ + BCP : bc \end{matrix} \quad \begin{matrix} - AB - BC - CP \\ + (AB + BC) . CP : c \\ + AB . (BC + CP) : b \\ - ABCP : bc \end{matrix}$$

Cumque rursus I, unde incidunt radii in Ar, speculum ante illud situm sit, est $OA : IA = (- 1 + OA : a)$ & ducta ipsius $I\pi$ sectione prima in $OA : IA$ altera in $(- 1 + OA : a)$ habetur

OA.

$$OA.\,1 \quad +AB+BC+CP \quad +OA-(AB+BC+CP):a$$
$$-CP:c \quad -(AB+BC).CP:c \quad +(AB+BC).CP:ac$$
$$-(BC+CP):b \quad -AB(BC+CP):b \quad +AB.(BC+CP):ab$$
$$+BCP:bc \quad +ABCP:bc \quad -ABCP:abc$$

five:

$$OA \quad -(OA+AB+BC.)CP:c \quad +(OA+AP).BCP:bc$$
$$+AB \quad -(OA+AB).(BC+CP):b \quad +OA.(AB+BC).CP:ac$$
$$+BA \quad -OA.(AB+BC+CP):a \quad +OAB.(BC+CP):ab$$
$$+CP \quad -OABCP:abc$$

5) Hæc quidem iis, quæ in lentibus facta ſunt, adeo ſimilia exiſtunt, ut pateat, totam fere, quæ de lentibus data eſt, demonſtrationem huc transſcribi poſſe. Nam, quod diſtantiæ inter duas quasque lentes, immediate ſe ſubſequentes, in directum ſemper progrediantur, adeoque diſtantia inter primam & ultimam lentem ſummæ diſtantiarum inter quamvis & ejus ſequentem ſit æqualis, id hic quidem aliter ſe habet, ubi diſtantiæ a quovis ſpeculo ad proxime ſequens, & ab hoc ad id, quod proxime poſt hoc ſequitur, alternatim verſus dextram & ſiniſtram cadunt, ſed hic diſtantiarum ſitus demonſtrationem non ingreditur. Unico tamen caſus lentium a ſpeculorum caſu differt, quod in lentibus ſemper poſuerim radium ad punctum poſt lentem poſitum tendere, in ſpeculis, id ſaltem de primo ſuppoſuerim, in reliqua ſpecula, radii a puncto ante ſpeculum poſito incidant. Unde fit v. g. in ſpeculis $OA: IA = (OA:a-1)$ quod in lentibus erat $(1-OA:a)$ *(Prop. II Art. 5).*

Sit jam A*r* ſpeculum non tertium, ſed indefinite *m* tum, & ad punctum Z locetur ſpeculum $m+1$ tum, foci *z*, quod radium ab A*r* acceptum reflectat in oculum in V poſitum: ſitque δ diſtantia apparens oculo in O per *m* ſpecula, Δ vero diſtantia apparens oculo V ope ſpeculorum $m+1$, eritque $\Delta = \frac{VZ}{OZ}\delta$ & $VZOZ = -1 + ZV:z$.

 Sumto

ſumto ergo termino ipſius δ generali OF. FH. H . . . . K. KM ; *f. h . . . k*, qui perinde ut in lentibus intelligitur, poſita ſaltem *ſpeculorum* voce in locum *lentium*, & notato, quod OF non ſit, ut in lentibus, unica linea verſus eandem plagam continuo protenſa, ſed ſumma rectarum alternatim verſus dextram & ſiniſtram cadentium; erit OF = OA + AF intellecta rurſus per AF ſumma diſtantiarum inter ſpeculum A & ſibi proximum, interque hoc & quod illi proximum eſt, & ſic porro, donec ad F ſpeculum perveniatur; ſed OA = ZA − OZ Er. OF = − OZ + ZA + AF = — OZ + ZF, & terminus generalis abit in generales duarum ipſius δ ſectionum

− OZ. FH. H . . . K. KM : *f. h . . . k* &
− ZF. FH. H . . . K. KM: *f. h . . . k*

quorum primus ductus in VZ ; OZ dat terminum generalem columnæ I ipſius Δ

− VZ . . FH . H . . . K. KM : *f. h . . . k*

alter ductus in − *1* + ZV ; *z* dat terminos generales columnæ

ſecundæ − ZF. FH. H . . . K. KM : *f. h . . . k*
tertiæ + VZ. ZF. FH. H . . . K. KM : *z. f. h . . k*

ut colligendo term. generales col. I & II. ob VZ + ZF = VF, fiat generalis ipſius Δ terminus

− VF. FH . H . . . . K. KM : *f. h . . . k*
+ VZ. ZF. FH. H . . . K. KM : *f. z. h . . . k*

ubi patet, id ſolum peculiare eſſe ſpeculis, ut partes ipſius Δ oppoſita ſigna habeant ſignis partium ipſius δ, eosdem focos in diviſoribus continentium. Nam ex OF. FH . H . . . K. KM ; *f. h . . . k* fit − VF. FH . H . . . K . KM ; *f. h . . k* ; unde in formulis expanſis levis quoad ſigna inter formulas pro lentibus & ſpeculis naſcitur differentia, ceteris omnibus iisdem manentibus.

DIS-

DISSERTAZIONE SOPRE DUE ANTICHE tavolette di Avorio &c.

id eſt,

ANNIBALIS OLIVIERI DISSERTATIO ad Eminentiſſ. Cardinalem ANGELUM MARIAM QUIRINIUM, de Diptycho hujus eburneo.

Piſauri, ſine indicio anni & typographi, 4.
Plag. 5.

Eminentiſſimus Cardinalis *Quirinius* poſſidebat olim, deinceps autem Bibliothecæ Vaticanæ, cui ſumma cum laude præeſt, donavit, Diptychon eburneum, templi, columnarum, juvenis viri & fœminæ, aliarumque rerum, ſculptis imaginibus inſigne, de quo Rev. Abbatem *Olivierium* ante tempus aliquod ſententiam rogabat. Reſpondebat is, ſibi videri monumentum ævi *Antoniniani* eſſe. Eruditus vero Romæ religioſus, P. *Baldinius*, deinceps ad ætatem *Theodoſio* & *Arcadio* inferiorem, ad *Pauli II* tempora, cui donatum id olim fuit, deprimebat, triplici poriſſimum argumento uſus: primo, quod multa ſint in genere in architectura ibi ſculpta, quæ a boni & eruditi ſeculi guſtu abhorreant; ſecundo, quod in ſpecie columnæ ibi conſpiciantur ſpiraliter ſtriatæ, vel potius excavatæ, & tympanum, ſeu area, quam relinquunt arcus concurrentes, exhibeat concham; quorum neutrum obſervare liceat in antiquis operibus; tertio, quod Diptycha conſularia ante *Theodoſium* cognita & in uſu non fuerint. Convellere hæc argumenta, ſuamque opinionem aſſerere, ſtudet Clariſſ. *Olivierius* hac Epiſtola; & ad primum quidem obſervat, & exemplis demonſtrat, pictores, ſculptores, architectos omnes,etiam optimarum ætatum,tam non fuiſſe religioſos,quin contra artis ſuæ regulas peccarent, aut ab iis ſaltem diſcederent de conſilio. Ad ſecundum reſpondet Noſter, cum in aliis ſignis *Neptuni* Deorumque marinorum occurrant conchæ, neque hic male collocatam eam fuiſſe; præſertim cum *Veneris*

templum hoc in Diptycho sua ex opinione repræsentetur. Veteres tholis, seu tympanis, templorum addere symbola suæ destinationi congrua consuevisse. Sic in templo *Julii Cæsaris* stellam in numis conspici, in templo *Jovis* fulmen. Usum concharum in architectura tam recentem non esse, quam prima fronte videatur; quod ex allatis exemplis pateat. Exempla quoque columnarum spiraliter striatarum ex optima ætate producit. Concedit tandem tantisper, quasi veritatem cognitam, Diptycha consularia labentis imperii Romani tempore demum introducta fuisse. At, hoc Diptychon, de quo agitur, consulare fuisse, negat. Ante Diptychorum consularium usum eboris frequentissimum fuisse non in sculpturis tantum & picturis, & incrustandis vasis atque parietibus, sed etiam in scriptis exarandis, unde pugillares eburnei. Talis pugillaris involucrum fuisse hoc Diptychon, judicat, quandoquidem causa non sit dubitandi, quin talia involucra sculpturis variis exornata fuerint. Periisse quidem ipsos pugillares, aut intus sive in ebore, sive in membranis, scripta; superesse tamen involucrum. De argumento intus scriptorum scita est Nostri conjectura. Putat, hos pugillares continuisse epithalamium carmen in nuptias *M. Aurelii Antonini* & *Faustinæ*, quod ipsis Romanus aliquis nobilis gratulaturus exhibuerit; nuptias illas splendidissimas fuisse, numisque, tabulis, & scriptoribus vetustis, maxime celebratas; exacte convenire juvenum utriusque sexus, qui sculpti hic exhibentur, imaginem cum imaginibus *Antonini* & *Faustinæ*, quæ in numis & gemmis conspiciuntur, ceteras omnes figuras Diptychi *Quiriniani* nuptias designare. Prima quidem tabula juvenem nudum, seu *Antoninum*, sponsum notare; sic etiam in aliis monumentis exhiberi sponsos; stolatam vero fœminam, sponsam, seu *Faustinam;* canem ante pedes stratum esse fidei conjugalis symbolum; *Cupidinem* aperte nuptias indicare, qui arcu armatus tædam adversus *Faustinam* teneat; & fœminam flammeo nuptam, quæ amoris pleno timidoque vultu juvenem respiciat. Altera vero tabula, ex Nostri mente, nuptias *Anchisæ* & *Veneris* exhibet; quod quem in finem factum

ctum sit, facile judicabit is, qui Romanorum insanam erga suos Principes adulationem noverit. Occasione injectæ memoriæ Diptychi *Gherardini*, suam quoque de illo tanquam in transcursu exponit opinionem, eo scilicet non *Romuli*, sed *Antonini Pii*, apotheosin effingi, qui vivus adhuc *Romulo* assimilatus, & *Romulus conditor* dictus fuerit; fuisse forte Diptychon illud involucrum carminis, aut sermonis, in laudes Divi Herois, ejus successori & hæredi, *M. Aurelio*, ab autore oblati.

HADRIANI BEVERLANDI, ELEGANTIOris Sophiæ Magistri, Epistolæ XII, ad Viros sui temporis clarissimos conscriptæ, huc usque anecdotæ, & prima nunc vice, ob raritatem materiæ, & elegantem dictionis modum, publici juris factæ.

Amstelodami, 1747, 8.
Plag. 1.

Reperiuntur hic ἄνευ προοιμίου καὶ παθῶν duodecim famosi alias in republica literata *Beverlandi* Epistolæ. Prima, eademque longissima, scripta est Richemundæ ad *Isaacum Vossium*, gratias agens ac laudans, nihil autem peculiare habens, nisi quod, *Grotii* pariter ac *Salmasii* discipulum fuisse *Vossium*, doceat; laudes tamen, quibus ille cumulatur, sunt insignes. Altera, ex deserto ad *Jacobum Goyerum* missa, de morte *Vossii*, quem avunculum vocat, nuntiat tegenda magis, quam aperienda, ni mentem prodere voluerit *Beverlandus*. Tertia, *vacua tonsoris in umbra*, ut subscribitur, consignata, *Baylio* purgat Autorem, invidos accusat, & de Lexico *Baylii* fert judicium. Quarta *Friderico Spanhemio* multa nuntiat paucis; plures Autorem conscriptiones suas lacerasse, velle & ceteras, cinctum esse calumniantibus, meditari vocabulorum, a *Fabro* intermissorum, indicem, ut & indicem exquisitissimorum librorum, numorum, imaginum, canone chronico exornare. Sequens *Ulricum Huberum*, Jureconsultum, *Beverlandum* tunc totum

tum fuisse in *Theophilo* Antecessore illustrando; Regem ***Guilielmum*** ipsi potestatem concessisse in patriam redeundi, & quidem petente id ipsum senatu Academico Lugdunensi, certiorem facit. *Sexta* exigit a *Jacobo Gronovio* responsiones, ac desiderium reditus designat. Eidem sequens quædam philologica, Oxoniæ conscripta, & publicanda ipsius sub auspiciis, affert; simulque literarum elegantiorum ad Jurisprudentiam auxilia commendat. *Octava*, e villa *Gudleana* missa, *Nic. Heinsio* nonnihil nuntiat & conqueritur. *Nona* fratri *Joanni* significat, quod Noster sibi gratuletur, tribunitiis ventis in Angliam actus. Tribunos nimirum plebis sacrum ordinem nominat, ut ***Cocceanorum*** & ***Voetianorum*** tumultus Βατραχομυομαχίαν. Gloriatur de hospitio *Vossii*, quodque in celsa rupe Vindesoriæ habitet. Decima *J. G. Grævio Vossii* mortem refert, continuis lucubrationibus confecti, tantisque in extremo conflictu viribus pollentis, ut tres illum strenui viri vix continere potuerint. Penultima, Londino A. 1685 missa, *Harduini* accusat in *Plinium* labores, atque alia memorat, apud *Jac. Gogæyum.* Ultima, Londino A. 1689 missa, *Gerhardum Vossium* de *Isaaci* obitu, ridiculo magis, an impio, modo, nescimus, facit certiorem, nihilque ipsum præter Bibliothecam reliquisse, memorat. Sub finem leguntur literæ *J. C. F. B.* quæ num editorem indicent, nec ne, quisque ille sit, aliis hariolandum relinquimus: id saltem addentes, unam atque alteram Epistolam sine impietate erga *Beverlandi* manes omitti potuisse; neque magna nos aliarum hujus commatis legendarum cupiditate teneri.

Cum hoc *Mense* exit prelo nostro *Tomi sexti Supplementorum* ad hæc *Nova Acta Sectio duodecima*, quam proxime *Voluminis septimi prima* sequetur.

Rogatur benevolus Lector, calami & memoriæ sphalma, quod præter opinionem *pag. 17 lin. 12* subrepsit, ita emendet, ut pro ***Oxus*** legat *Jaxartes*, & pro سيحان, سيحون.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXLIX.

ATLAS RUSSICUS, MAPPA UNA GENERALI, & undeviginti specialibus, vastissimum Imperium Russicum cum adjacentibus regionibus exhibens. Cura & opera Academiæ Imperialis Scientiarum Petropolitanæ.

Petropoli, typis Academiæ Imperialis Scientiarum, 1745, in forma Atlantica.

Quo defectu huc usque laboraverit Geographia, in cognitione regionum boreo-orientalium, e. g. Russiæ & Sibiriæ, & scientiæ hujus æstimatores satis compertum habuerunt, & ii, qui novo studio defectum istum supplere annisi sunt, exemplis suis docuerunt. Quid autem hoc mirum? Geographiæ enim ea est indoles, ut, nisi publicis curis & sumtibus fulciatur, perfectum quid admittere non videatur, præsertim de regionibus, quæ prima quasi vice limam mathematico-geographicam experiuntur. Immortalis ergo gloria *Petri Magni*, Russorum Imperatoris, quam omnes uno ore gentes prædicant, in emolumentum etiam Geographiæ plene redundat, si curæ spectentur, quas gloriosissimus Monarcha, vastissimum suum Imperium geographice indagando, primus impendit, publicis adeo speciminibus, jussu ejus vulgatis, comprobatæ. Quæ *Petrus* sic feliciter inceperat, a Successoribus Ejus Augustissimis, maximis impensis felicique successu

 cessu

cessu sunt continuata. Missi sunt Geodetæ, qui districtuum & territoriorum delineationes geographicas confecerunt. Astronomi missi sunt, qui, instrumentis necessariis instructi, exactissimas non solum operationes geometricas susceperunt, verum etiam cœlum de situ locorum præcipuorum geographico egregie consuluerunt, ut locorum prorsus ante incognitorum longitudines & latitudines certiori sæpe modo definitæ fuerint, quam istas de variis cultiorum Europæ regionum locis, in quibus Astronomia exercetur, cognitas habemus. Missi sunt rei navalis periti, qui ex præceptis scientiæ nauticæ fluviorum decursus, ostia, & maris incogniti littora, indagarunt. Nec defuerunt belli duces, qui tum operationibus geometricis, tum percunctationibus, finium tractus marisque littora exacte descripserunt, & incognitas fere regiones magis cognitas reddiderunt. Egregiis ejusmodi subsidiis instructa Academia Scientiarum Imperialis, opus arduum, clementissime sibi demandatum, tandem aggressa est, vastissimum nempe Imperium Russicum Tabulis geographicis describere, quod felicissimis auspiciis indulgentissimæ Imperatricis *Elisabethæ*, Filiæ *Petri Magni*, instituti autoris, dignissimæ, ad finem exoptatum perductum, benevoli lectoris oculis subjicitur. Elegantissimum opus, cujus adspectus primus plus instituit, quam plura verba efficere valent, brevibus recensere sufficiet. Viginti Mapparum compagem præcedit Præfatio, sermone Latino & Gallico conscripta, quæ istarum constructionem, orthographiam, terminosque, in illis usurpatos, exponit. Atlas scilicet, characteribus Russicis ante excusus, in usum exterorum ita nunc instructus est, ut voces Russicas per literas Latinas exhibeat expressas, more Polonorum pronuntiandas; quem in finem & alphabetum utriusque linguæ adjicitur, & pronuntiatio docetur. Distributio politica regionum, districtuum, &c. vocibus Russicis insignita est; quamobrem Catalogus ejusmodi vocum & explicatio subjungitur, adscriptis nonnullarum characteribus in Mapparum explanationem. De Mappa quavis fundamentum constructionis & subsidia, in elaboratione adhibita, indicantur. Sunt autem Mapparum sequen-

quentes Rubricæ; Mappa generalis totius Imperii Russici: 1) Lapponia Russica cum adjacentibus regionibus; 2) Territorium Archangelopolin inter, Petroburgum, & Vologdam; 3) Ducatuum Estoniæ & Livoniæ tabula; 4) Moscoviæ Gubernium cum adjacentibus regionibus; 5) Gubernium Smolenscense cum partibus Kioviensis, Belgorodensis, Veronicensis Gubernii; 6) Territorium Mesenense & Pustoserense; 7) Tataria minor cum adjacentibus Kioviensi & Belgorodensi Guberniis; 8) Tabula Provinciarum Ustiugæ & Chlynovi; 9) Casaniæ regnum cum parte fluvii Volgæ; 10) Delineatio fluvii Volgæ a Samara usque ad Tsaricin; 11) Territorium Pontum Euxinum & Mare Caspium interjacens, cum Cubana, Georgia, & reliqua fluvii Volgæ parte; 12) Pars Siberiæ inter Salinas ad Camam & Tobolium; 13) Uffensis Provincia; 14) Partes fluviorum Petschoræ, Obii, & Jeniseæ, cum eorum ostiis; 15) Partes fluviorum Irtisch, Tobol, Jeniseæ, & Tungusæ, cum ipsorum fontibus; 16) Pars maris glacialis, ostiumque fluvii Lenæ cum territorio septentrionali Jakutensi; 17) Irkutensis Vice-Præfectura cum adjacentibus; 18) Territorii Jakutensis Pars orientalis, cum maxima parte Terræ Kamschatkæ; 19) Ostium fluvii Amur cum parte australiori Kamschatkæ, variisque Insulis in Oceano sitis.

HISTOIRE GENERALE D'ALLEMAGNE &c.

hoc est,

HISTORIA GENERALIS GERMANIÆ,

conscripta a JOSEPHO BARRIO, Canonico regulari S. Genovevæ, & Cancellario, Academiæ Parisiensis.

Tomus V & VI.

Parisiis, apud Carolum J. B. Delespine, & Joannem Thomam Herissant, 1748, 4 maj.

Tom. V Alph. 4 plag. 7, Tom. VI Alph. 4 plag. 16.

F*ridericus Barbaroſſa*, ex Hohenſtauffenſi domo oriundus, quo meliorem Cæſarem imperium Romanum vix habuit, ſub initium hujus *Tomi* in ſcenam producitur. Cumque Rev. Autoris candor, & erga Principes de republica egregie promeritos pietas, jam alio tempore a nobis laudata ſit; non poſſumus non & hac vice profiteri, eum de excelſis *Friderici* virtutibus nihil omnino reticuiſſe, debitisque eas præconiis extuliſſe. Quantopere amicitiam Pontificis ambiverit *Fridericus*, Rev. Autor exponit. Jura circa ſacra eum ſtrenue exercuiſſe, declarat; *Suenonem*, Daniæ Regem, repudiato *Canuto*, ab Imperatore fuiſſe conſtitutum, eumque jurejurando præſtito fidelitatem Cæſari promiſiſſe, docet. *Fridericum* duabus vicibus in Germania fuiſſe inauguratum, narrat. Auſtriam ſub hoc Imperatore Ducalem dignitatem obtinuiſſe, & a Bavaria primum ſeparatam eſſe, monet. Expeditionem Imperatoris in Italiam, ſimulque comitia, in campis Roncaliis habita, & regimen, eo tempore apud Longobardos introductum, ample deſcribit. Quomodo Rex Longobardorum inauguratus fuerit Cæſar, commemorat. Turbas, a civibus Romanis adverſus *Fridericum*, Romam introiturum, commotas, brevi tamen ſopitas, deſcribit, de inauguratione ipſa Imperiali verba ſimul faciens. In Germaniam Imperator redux, Archiepiſcopum Moguntiæ, *Arnoldum*, & *Hermannum*, Comitem Palatinum, turbarum, quæ in tractu Moguntino exſtiterant, autores, ad canes portandos condemnavit. Nuptias Imperatoris, cum *Beatrice*, *Renaldi III*, Comitis Burgundici, filia, celebratas, Autor deſcribit. Quomodo Polonos, tributum, imperio debitum, ſolvere recuſantes, compeſcuerit Imperator; &, qua ratione autoritatem ſuam contra Pontificem, cujus legati in comitiis Veſontinis jactitabant, Imperatorem beneficio Pontificis coronam Imperialem obtinuiſſe, vindicaverit, nos docet. *Vladislaum*, Bohemiæ Ducem, Regem ab Imperatore fuiſſe creatum, narrat, quamvis ille non primus Rex Bohemiæ dicendus ſit. Plurimos enim jam ante eum hac dignitate eminuiſſe, Rev. Autor obſervat, non tamen ante *Ottocarum I* nomen Regium ad hæredes tranſiiſſe, ſed cum perſona ſemper

Pag. 4. 9. 10. 18. 31. 35. 37. 48. 52.

per exſtinctum eſſe, ſimul contendit. Italiam rurſus petens Pag. 61.
Imperator, legatos quoſdam prius eo miſit, qui *Friderici* nomine a variis Longobardiæ civitatibus ſacramentum fidelitatis receperunt. Quantopere Pontificem in obſequio conti- 65.
nuerit Imperator, nos docet. *Waldemaro I* regnum Daniæ 68.
ſub fidelitatis feudalis lege eundem conceſſiſſe, narrat; ejusque adeo Principis potentiam tunc fuiſſe tantam, ut illi vix ullus anteceſſorum æqualis dicendus ſit, Rev. Autor ex vero judicat. Regulas, militibus a Cæſare præſcriptas, idem appo- 69.
nit, expeditionem ejus contra Mediolanum, cujus cives inde a longo tempore juſtam Cæſaris iram adverſus ſe concitaverant, ample deſcribit, &, quomodo illa urbs ſe dediderit, exponit.
De comitiis, quæ poſtea in campis Roncaliis habuit Impera- 77.
tor, diſputat, eos campos juxta Placentiam & Cremonam eſſe 81.
ſitos, obſervans, &, quomodo cauſas obvenientes conſilio quatuor JCtorum Bononienſium Cæſar diſcuſſerit, & jura regalia 85.
ſibi vindicaverit, commemorans. Conſtitutiones etiam, in favorem ſtudioſorum Juris, Bononiam petentium, ibi factas, nec
non conſtitutiones ejus feudales, affert. Summa interim au- 87.
toritas, qua Imperator in Italia pollebat, bilem movit Pontifici, indeque graves controverſiæ inter ſacerdotium & imperium exortæ ſunt, quas Rev. Autor more ſuo accurate & eleganter perſequitur. Quomodo Mediolanenſes, denuo rebelles, 98.
& vitæ ejus inſidias ſtruentes, *Fridericus* caſtigaverit, & Cremonam urbem devaſtaverit, nos docet; qua occaſione ſimul 105.
machinas bellicas, tunc temporis uſitatas, deſcribit. Schiſma, quod Romæ exſtitit, cum a diverſis partibus duo Pontifices ſimul eligerentur, a Cæſare eſt compoſitum, qui, in Concilio, Ticini, propria autoritate coacto, *Victorem III*, repudiato
Alexandro III, Pontificem legitimum declaravit. Mediola- 125.
nenſes autem, continuo adverſus Imperatorem arma moventes, ultimum tandem exitium incurrerunt, cum eorum metropolis, Mediolanum, penitus deſtrueretur, areæ, cui inædificata quondam fuerat, aratrum induceretur, & ſale inſuper ſparſo contegeretur. Fabulam de corporibus trium Regum, Mediolani ſepultis, & tunc Coloniam deportatis, Rev. Autor exagitat,

Pag, 133. agitat, & salse ridet. Rempublicam Genuensem *Friderici* dominium agnovisse, & variis privilegiis ab eo ornatam esse,
134. monet. Erfurtum, Thuringiæ metropolin, eo tempore muris fuisse cinctam, narrat. Eam urbem *Ottonem I* Archiepiscopo Moguntino donasse, nos docet. *Wilhelmus* itidem, Moguntiæ Archiepiscopus, *Ottonis I* filius, universam obtinuit Thuringiam, quæ tamen postea ab illa sede divulsa, per matrimonium ad Marchionatum Misniæ pervenit, quamvis Er-
157. furtum adhuc hodie possideant Moguntini. De societatis Hanseaticæ legibus Rev. Autor fuse disputat, cum istius socie-
161. tatis origines a multis ad hæc tempora referantur. Quid cum *Henrico Leone*, Saxonum Duce, acciderit, accurate enarrat,
177. ejusque Principis potentiam describit. Seditionem variarum Italiæ urbium, cui severitas ministrorum Imperatoris, tributa acrius urgentium, occasionem dedit, & cui Romani etiam
185. accesserunt, operose enarrat. Alexandriam, Mediolanensis tractus urbem, a Longobardis fuisse ædificatam, & in honorem Pontificis *Alexandri* hoc nomine insignitam, commemo-
200. rat. Episcopi Germaniæ tunc temporis non ordinibus sacris initiabantur, reditibus, quos ex Præsulatu capiebant, unice inhiantes, ut hac ratione eo liberius castra sequi, & exercitum contra hostes educere, possent. Hunc vero abusum graviter redarguisse, & prorsus aboluisse, *Fridericum I*, Rev. Autor monet. Episcopis Herbipolitanis jurisdictionem civilem in Ducatu Franconico, & dignitatem Ducalem, tribuisse *Fridericum*, idem observat, & *Syntagma Juris publici*, omisso tamen
205. Autoris nomine, citat. Sed Ill. *Struvii* opus intelligit, qui quidem eam rem multo plenius pertractavit. Imperatoris filium, Regem Germaniæ vivo Cæsare electum esse, refert.
210. Bellum, inter Danos & Vandalos gestum, operose describit.
212. De expeditione cruciata contra *Noradinum* & *Saladinum*,
215. Orientis Principes, ab *Henrico Leone* instituta, disputat. Res gestas Imperatoris contra quasdam Italiæ civitates, ab Imperatore Orientis & Pontifice ad seditionem sollicitatas,
221. describit, *Henrici Leonis* perfidiam ac superbiam, *Friderici*
241 cœptis valde nocivam, vituperans. Pacem denique, inter Cæsarem

ſarem ac Pontificem A. 1177 Venetiis concluſam, affert. *Henricus Leo* a quibusdam Imperii ordinibus coram Imperatore accuſatus eſt, cumque, in comitiis, quæ illi diem dixerant, non comparuiſſet, terris ejusdem ab Epiſcopo Halberſtadienſi ſacris interdictum eſt, vicini Principes bello eum petiverunt, tandemque *Henricus* bonis ſuis ſpoliatus eſt, quæ aliis Principibus conceſſit Imperator. Hac occaſione domum *Wittelspacenſem* Bavariam obtinuiſſe, Autor nos docet. Solum interim Bavariæ Ducatum, excluſis terris, ad Bavariam olim pertinentibus, ad Wittelspacenſes perveniſſe, monet. Monachium, Bavariæ hodiernam metropolin, ab *Henrico Leone* juxta cœnobium aliquod exſtructam fuiſſe, & a vicinia illa nomen tuliſſe, commemorat. Poſt mortem *Alexandri III* Pontificis, *Lucium III* in ejus locum fuiſſe ſurrogatum, & ab eo tempore ſolos *Cardinales*, uti vulgo vocantur, jus eligendi Pontificis ſibi vindicaſſe, docet. Ratisbonam ab Imperatore jus civitatis imperii liberæ accepiſſe, commemorat. De pace, inter *Fridericum* & urbes Italicas Conſtantiæ concluſa, egregie & accurate diſſerit. Urbs Mediolanenſis, Alexandria, *ſub illa pace* non comprehenſa, tandem in comitiis Norimbergenſibus, A. 1183 habitis, in gratiam Imperatoris rediit. In comitiis Moguntinis Imperatorem filios ſuos equites creaſſe, Rev. Autor narrat, hac occaſione ritum creandi equites eleganter depingens. In Italiam poſtea *Fridericus* concedens, filium, *Henricum*, a Pontifice Imperatorem inaugurari poſtulavit. Cum autem hiſce deſideriis annuere Pontifex recuſaret, Rex Italiæ tamen Mediolani coronatus eſt Imperatoris filius, qui & poſtea cum *Conſtantia*, regnorum utriusque Siciliæ hærede, matrimonio conjunctus eſt, quod matrimonium, Pontificem, qui, regna Siciliæ ad Imperialem domum hoc pacto ventura eſſe, non ſine indignatione prævidebat, admodum perturbavit. Pomerania, quæ hactenus feudum imperii fuerat, ſub Duce *Bogislao*, poſt cruentum bellum, cum Danis geſtum, illi regno ſubjecta eſt, ita, ut Dux *Bogislaus*, tanquam Regis Daniæ vaſallus, jusjurandum fidelitatis eidem præſtare teneretur. Iniquiſſimo autem animo hoc ferens

Pag. 263. 289. 292. 307. 319. 326. 331. 332. 339. 366.

ferens Imperator, *Christinam*, Daniæ Principem, *Friderico*, Cæsaris filio natu minori, nupturam, domum redire coegit. Pag. 368. Cum graves contentiones inter *Belam III*, Hungariæ Regem, ejusque fratrem, *Emericum*, circa possessionem istius regni agitarentur; Dux Bohemiæ *Sobieslaus*, ad quem *Emericus* confugerat, eundem captivum Regi Hungariæ tradidit. Quæ res cum juribus Imperatoris contraria videretur; Cæsar ideo Ducem Bohemiæ terris suis spoliavit, easque *Friderico*, *Uladislai* Ducis filio, sub fidelitatis lege concessit. 370. Cruentum ideo bellum *Fridericum* inter & *Sobieslaum* exstitit, cujus historiam Rev. 372. Autor ample exponit. Novus vero Bohemiæ Dux, ad comitia Ratisbonæ celebranda profectus, a civibus suis est depositus, *Conrado*, Marchione Moraviæ, in ejus locum surrogato, quamvis *Fridericus* Imperiali autoritati mox restitueretur. 388. *Urbanus III* Pontifex, summo contra Imperatorem odio accensus, & vehementer in eundem injurius, novis dissidiis inter 379. sacerdotium & imperium occasionem præbuit. Post mortem *Balduini IV*, Hierosolymorum Regis, intestinæ turbæ, circa successionem in illo regno exortæ, fecerunt, ut ista urbs 389. a Turcis iterum subjugaretur. Nova inde expeditio cruciata in Palæstinam suscepta est, cum prius Imperator cum curia Romana in gratiam rediisset, cujus quidem 391. belli historiam Rev. Autor pertexit, ibique *Fridericum Barbarossam*, post edita fortitudinis prorsus singularia specimina, ubi in flumine Cydno se laverat, frigore aquarum adeo fuisse consumtum, narrat, ut vitam cum morte brevi post commutaret, & hac ratione eandem fere cum *Alexandro* 414. *Magno* sortem experiretur. Libros feudorum confirmasse illum Principem, contendit, quos tamen ab *Oberto ab Horto* 415. compilatos fuisse, audacter nimis asseverat. Familiæ *Friderici I* 417. notitiam suppeditat. Reditum exercitus Christiani e Palæstina describit, *Fridericum*, defuncti Cæsaris filium, qui tamen haud ita multo post debitum naturæ solvit, copiis tunc præfuisse, monens. Gedanum urbem circa ea tempora fuisse a Ducibus Pomeraniæ ædificatam, ut insultus Danorum hoc pa- 424. cto in illis regionibus cohiberentur, contendit. *Henricus IV*, vivo

vivo adhuc & in Palæstina constituto *Friderico* patre, imperii habenas tenens, gravissimas cum *Henrico Leone* lites agitavit, quas Rev. Autor describit. Mortuo *Wilhelmo*, Rege Siciliæ, regnum istud, una cum Neapoli, propter matrimonium, cum *Constantia*, istorum regnorum hærede, initum, ab *Henrico IV* fuisset occupandum. Nihilo secius tamen *Tancredus* quidam, ab ordinibus Siculis, in fraudem Imperatoris, Rex renuntiatus est. *Henricus* adeo, in Italiam profectus, societate cum Genuensibus inita, qui classem ei subministrarunt, cum prius Romæ a Papa coronatus esset, Siciliam armis petiit. Admodum infeliciter autem illa expeditio Imperatori cessit, ipsa ejusdem conjuge, *Constantia*, in captivitatem ab hostibus reducta, &, intercedente Papa *Cælestino III*, vix demum liberata. Turbas dein, per Germaniam excitatas, successus expeditionis cruciatæ in Palæstina, nec non mortem *Henrici Leonis*, Rev. Autor describit. Felicioribus postmodum auspiciis Siciliam petens Imperator, mortuo *Tancredo*, Neapolin occupavit, Panormum, Siciliæ metropolin, cepit, & hoc pacto regnum utriusque Siciliæ domui Hohenstauffensi asseruit. Circa ea tempora *Fridericum II* natum esse, Rev. Autor notat, *Henricum VI*, omnes in Occidente Reges sibi subjectos esse vane credidisse, monens. Novam ejus expeditionem in Palæstinam, & seditiones Neapolitanorum, ab eo sedatas, Rev. Autor describit. Eundem irrito conatu imperium familiæ suæ, immo & fœminis inde descendentibus, vindicare voluisse, nos docet. Conjugem Imperatoris, *Constantiam*, Siculos ad conspirationem contra eum sollicitasse, narrat. Mortem denique *Henrici*, ejusque characterem, describit, arrogantiam & crudelitatem ejus valde vituperans. Burggrafiatum Norimbergensem sub ejus imperio fundatum esse, notat. Turbas, quæ post mortem *Henrici* propter successionem in imperio exortæ sunt, accurate delineat. *Ottonem IV*, *Henrici Leonis* filium, Regem Germaniæ electum, & Aquisgrani inauguratum fuisse, narrat. *Philippus*, defuncti Imperatoris frater, a Rege Franciæ adjutus, mox imperium ad se rapere tentavit, resque adeo prospere gessit, ut Moguntiæ Rex inaugurararetur.

Pag. 426. 435. 465. 472. 475. 481. 496. 499. 502. 504.

Pag. 509. Quid in Sicilia tunc temporis gestum fuerit, Rev. Autor hic simul proponit. *Fridericus II*, consentiente Papa, Rex ibi inauguratus est, ea tamen lege, ut dominium eminens curiæ Romanæ in illas terras agnosceret, annuumque tributum in ejus recognitionem solveret. Juri etiam illi, quod vulgo *Monarchia Siciliæ* audit, vi cujus per privilegium *Urbani II*, *Rogerio* concessum, Reges isti omnia jura exercent, quæ alias
517. Legatis Papalibus competunt, renuntiandum fuit. Quod ad Germanicas turbas attinet, Pontifex ab *Ottonis IV* partibus stetit, literisque ad varios Germaniæ ordines datis, eos ad obe-
519. dientiam erga illum Principem hortatus est. Ad novam quoque expeditionem contra Turcos, & ad Palæstinam ipsis eripiendam, ideo dubio procul Christianos Principes excitavit, ut hoc pacto Regis Franciæ vires, quem domui Hohenstauffensi, inprimisque *Philippo* Regi, favere intelligebat, frangeret. Quid Germani, inprimisque *Philippus*, in Oriente tunc gesserint,
525. Rev. Autor exponit. De *Adolphi*, Comitis Holsati, bello, cum Danis propter Dithmarsorum terras gesto, & ipsi valde lu-
529. ctuoso, disputat. Multas hac occasione urbes, ad imperium huc usque pertinentes, dominio suo unice subjecit Rex Daniæ. *Philippi* interim potentia per Germaniam in dies major evasit, cum plurimi ordines ex ejusdem partibus starent. Iterata is vice Aquisgrani Rex Germaniæ electus, & ab Archie-
545. piscopo Coloniensi inauguratus est, quamvis Pontifex *Innocentius III*, summo adversus domum Hohenstauffensem odio incensus, eam rem ægerrime ferret, & Archiepiscopum Co-
547. loniensem excommunicationis fulmine ideo percelleret. *Waldemarus II*, Rex Daniæ, occasione, quam ipsi turbæ per Ger-
550. maniam suppeditabant, usurus, Lauenburgum quoque regno suo adjecit. Ordinem *Ensiferorum* in Livonia A. 1204 fundatum esse, ideo, ut novos Christianos adversus infideles istius
554. tractus defenderet, Rev. Autor observat. *Otto IV* interim a *Philippo* adeo in angustias redactus est, ut ad Regem Angliæ, cum quo cognationis vinculo jungebatur, ipsi confugiendum
561. esset. *Philippus* paulo post cum Pontifice in gratiam rediit, cum-
567. que nihil amplius ab *Ottone* sibi metuendum esse judicaret, ingentem

gentem exercitum adversus Regem Daniæ, qui, universam Holsatiam, ab imperio injuste detractam, sibi subjecerat, conscripsit. Inter hos autem belli apparatus, *Philippus*, a Comite Palatino, *Ottone* Wittelspacensi trucidatus est, cujus detestandæ cædis historiam, & rationes, quæ Comitem illum ad tam horrendum facinus impulerunt, Rev. Autor succincte describit. *Ottonem IV* dein Halberstadii, Imperatorem fuisse electum, docet. Eundem, *Beatricem*, *Philippi* trucidati filiam, matrimonio sibi junxisse, narrat. Occisores *Philippi* ex imperio idem proscripsit. Coronationem *Ottonis* Longobardicam, & Romanam, Rev. Autor describit. Quales contentiones cum curia Romana postmodum agitaverit Imperator, & quantæ seditiones ideo contra eum motæ fuerint, admodum fuse narrat. *Fridericus II*, utriusque Siciliæ Rex, tunc a quibusdam imperii ordinibus in fraudem *Ottonis* Cæsar electus, ipsemet in Germaniam pervenit, plurimi ordines ejus agnoverunt imperium, & Aquisgrani, diademate Imperiali, ipsum, ministerio Archiepiscopi Moguntini, decorarunt. De bello, quod *Otto IV* contra Regem Franciæ gessit, qui a partibus *Friderici II* stabat, disputat. Admodum infeliciter vero illud bellum *Ottoni* cessit, & *Friderici II* potentia tunc in dies adaucta est. Principem Arausicanum, *Wilhelmum V*, regnum Arelatense a *Friderico* in feudum accepisse, Rev. Autor docet. Societatem *Friderici*, cum Rege Daniæ *Waldemaro* initam, vi cujus, omnes terræ, a Danis occupatæ, quæ olim ad imperium pertinuerant, illi regno in perpetuum concessæ sunt, describit. *Fridericum II* A. 1215 iterata vice per Archiepiscopum Moguntinum Aquisgrani fuisse inauguratum, idem observat. Pontificem *Innocentium III* *Friderici* electionem approbasse, narrat. Expeditionem cruciatam autoritate Pontificis denuo fuisse tentatam, commemorat, ejusque successum describit. Quamplurimæ urbes in Italia ab *Ottonis IV* partibus adhuc stabant, quantumvis Pontifex ægre eam rem ferret. Mortuo tandem *Ottone*, *Fridericus II* ab *Henrico*, Comite Palatino, defuncti *Ottonis* fratre, ornamenta Imperialia, quæ *Otto* apud se detinuerat, accepit, im-

Pag. 561. 569. 571. 576. 578. 592. 597. 613. 618. 624. 625. 627.

perii ordines fidelitatem jurejurando interpoſito eidem promiſerunt, & Imperator viciſſim plurima illis conceſſit privilegia. Italiæ urbes per *Conradum*, *Friderici* Cancellarium, in partes itidem Imperatoris tractæ ſunt. Coronationem Cæſaris Imperialem, Romæ peractam, Autor deſcribit, eum tunc Pontifici de expeditione contra Turcos inſtituenda fidem feciſſe, ſimul narrans. De ipſa illa expeditione cruciata poſtmodum diſputat, ipſum tamen Imperatorem exercitum non eduxiſſe, ſed Duci Bavariæ vices ſuas demandaſſe, commemorat. Quomodo Saracenos in Sicilia compeſcuerit *Fridericus*, exponit. *Henricum*, Imperatoris filium, Aquisgrani fuiſſe coronatum, narrat. Qua ratione Lubeca urbs Imperii libera evaſerit, docet. Origines *ſancti officii*, ſeu inquiſitionis contra hæreticos, ex Conſtitutionibus *Friderici II* repetit. De ſeditione, a Mediolanenſibus aliisque Italiæ civitatibus contra Imperatorem mota, diſputat. Academiam Bononienſem Neapolin transferre Cæſarem tentaſſe, docet. Cum ipſemet *Fridericus* exercitum in Orientem contra Turcos ducere vellet, Brunduſii, Orientem petiturus, navem conſcendit, mox tamen, morbo periculi pleniſſimo correptus, reverti coactus eſt. Pontifex autem, ægerrime reditum *Friderici* ferens, eo proceſſit audaciæ, ut eundem excommunicaret, unde graves turbæ inter ſacerdotium & imperium excitatæ ſunt, quas Rev. Autor accurate exponit. Fracta tandem Cæſaris patientia, ipſemet in Palæſtinam profectus eſt, teſtamento prius apud ordines regni Neapolitani depoſito. Seditiones tamen, Pontificis artibus in Italia excitatæ, mox *Friderici* cœpta turbarunt, qui, initis cum duce Turcorum, *Meledino*, induciis, Italiam ideo repetiit. Eodem tempore graviſſimum bellum propter ſucceſſionem in bona *Friderici*, Comitis Altenavienſis, exſtitit, cujus pariter, ac turbarum Italicarum, hiſtoriam Rev. Autor enarrat. Quomodo pax inter Imperatorem & Pontificem poſtea fuerit reſtituta, nos docet. De rebellione, quam *Henricus*, Cæſaris filius, contra patrem excitavit, diſputat, eum Principem poſtea, a Cæſare captum, dignitate Regis Romani orbatum, & ad perpetuos carceres condemnatum fuiſſe,

Pag. 642. 648. 651. 653. 654. 671. 676. 683. 694. 699. 708. 710. 719. 725.

fuiſſe, narrans. Brunſuicum & Luneburgum, ex hæreditate *Henrici Leonis*, avi ſui, ad ſe devolutum eſſe, *Otto* Dux præ ſe ferens, armis ea loca occupavit. Lites autem, quæ inde exoriebantur, interceſſione Imperatricis *Iſabellæ*, *Ottonis* conſanguineæ, ita ſopitæ ſunt, ut peculiarem Ducatum Brunſuicenſem & Luneburgenſem Cæſar inſtitueret, eumque *Ottoni* in feudum daret. Quomodo Longobardos rebelles compeſcuerit Cæſar, Rev. Autor narrat. *Fridericus*, Auſtriæ Dux, novarum rerum ſtudioſus, per Regem Bohemiæ, & Ducem Bavariæ, cui illud commiſerat Imperator, bello petitus eſt. Ipſemet poſtea Cæſar, cum exercitu contra eum profectus, terris eum ſpoliavit, conjugem ejus cepit, & hac occaſione, Vindobonæ conſtitutus, Academiam ibi condidit. Filium Imperatoris, *Conradum*, Regem Romanum fuiſſe in comitiis Ratisbonenſibus in locum *Henrici* depoſiti electum, Autor narrat, Argentoratum circa idem tempus urbem Imperii liberam evaſiſſe, obſervans. Cum Clerici iſtius temporis laicis ſæpius vehementer inſultarent, maximosque exceſſus committerent, qui tamen a judiciis eccleſiaſticis vel plane non, vel leviſſime, coercebantur, huic rei obviam iturus Imperator, conſtituit, ut Clerici, criminis capitalis rei, a magiſtratu ſeculari jus acciperent. Cumque eodem tempore Cæſar reditus vacantium Epiſcopatuum per Siciliam ſibi vindicaret, regnumque Sardiniæ tanquam feudum imperii filio naturali concederet; tantam Pontificis indignationem hoc pacto incurrit, ut A. 1239 die Viridium, ab eo excommunicaretur. Graviſſimæ tunc lites inter Cæſarem & curiam Romanam idcirco agitatæ ſunt, cum potiſſimum Cæſar, ſpretis Papæ minis, vi aperta ſe defenderet. Poſt cruentum denique bellum, eo proceſſit Pontificis *Innocentii* ferocia, ut in Concilio Lugdunenſi, A. 1245 habito, Imperatorem deponeret. *Henricus Raſpo*, Landgravius Thuringiæ, per Pontificis machinationes in locum ejusdem ſurrogatus eſt, quamvis varii ordines Imperii, hoſce auſus deteſtantes, *Henricum* pro legitimo Imperatore neutiquam agnoſcerent. *Henrico* inſuper, bellum cum *Conrado*, Rege Romanorum, *Friderici II* filio, gerendum erat,

Pag. 729. 730. 735. 737. 745. 761. 765.

Pag. 766. in quo *Henricus* mox vulneratus, periit. *Wilhelmus II*, Comes Hollandiæ & Frisiæ, locum ejus occupavit, a solo Rege Bohemiæ, Marchione Brandenburgico, ac Marchione Brabantiæ, electus, & Coloniæ a Pontificis legato coronatus. Narrat simul Rev. Autor, *Wilhelmum*, tunc equitem prius fuisse creatum, cum tiro adhuc esset. Bellum civile, tunc in Germania

767. gestum, cum nonnulli ordines a partibus *Wilhelmi* starent,

769. alii contra *Friderico II* fideles manerent, idem describit. *Petrum de Vineis*, Imperatoris scribam, inter medias hasce turbas de necando *Friderico* consilia agitasse, docet. Ejus tamen potentia in dies major evasit, multæque provinciæ & urbes partes Pontificis deseruerunt. Et universam dubio procul Italiam sibi subjecisset Imperator, nisi mors ejus cœpta intervertisset. Testamentum, ab eo confectum, nec non mores

771. illius Principis, Rev. Autor describit, deque meritis ejus in bonas literas nonnulla affert. Thuringiam sub *Friderico II*

775. Marchionibus Misniæ cessisse, nos docet. De familiis quibusdam illustribus, circa ea tempora exstinctis, disputat. Biga Dissertationum huic *Tomo* adjecta est. Earum prior fabulam de Pontifice *Alexandro III*, *Friderici Barbarossæ* collum Venetiis in basilica S. *Marci* conculcante, explodit. Posterior vero statuit, neutiquam adeo multa ex veteribus documentis per injuriam temporis perdita esse, ut vulgo creditur, cum plurima fœdera, olim viva voce duntaxat conclusa, non in literas relata fuerint. Miserrimam Germaniæ conditionem, quam post *Friderici II* mortem tempore famosi istius interregni experta est, Rev. Autor depingit, meritoque miratur, ultimum Imperii excidium illa tempora non attulisse. Initium istius interregni a morte *Friderici II* repetit. Bellum, quod *Conradus IV*, *Friderici* filius, imperiique successor, & *Wilhelmus II*, in fraudem *Friderici* Cæsar electus, propter coronam imperialem inter se gesserunt, operose describit. Pontificis machinationes adversus *Conradum* non dissimulat.

Tom. VI Seditionem Neapolitanorum, contra eundem Principem ten-

pag. 2. tatam, edisserit. *Wilhelmus*, de favore ordinum imperii ad-

5. modum sollicitus, fœdera & societates commerciorum augendorum

dorum caufa, a quibusdam urbibus initas, confirmavit. Inde demum origines fœderis Hanfeatici vere repetendas effe, Autor contendit, & præcipuos ejus fœderis articulos apponit. Lubecam, Hamburgum, & Bremam, eo tempore nondum fub illa focietate comprehenfas fuiffe, narrat, idque mirum videri, urget, cum graviffimæ illis urbibus lites cum Danis intercederent, & ideo civitates iftæ auxilio Imperii utique indigerent. De expeditione equitum Teutonicorum, contra Pruffos gentiles, Rev. Autor nonnulla affert. *Conradus IV*, in regno Neapolitano in fide continendo occupatus, A. 1254 diem fupremum obiit, filio *Conradino* fuperftite relicto. Tutelæ Pontificis eum moriens *Conradus* commendaverat, unde Pontifex, vi iftius tutelæ, juramentum fidelitatis a civibus Neapolitanis recepit, quamvis claufula: *Salvo jure Conradini*, facramenti formulæ annecteretur. Pontificem interim, omnia in illo regno ad defiderium curiæ Romanæ compofuiffe, Autor docet. *Manfredum*, mortui *Conradi* fratrem, & regni Neapolitani adminiftrum, vehementer indigne hoc tuliffe, multasque lites eum inter & curiam Romanam idcirco agitatas effe, idem narrat. *Alexander IV* Pontifex, regnum propterea pro vacuo declaravit, idque *Edmundo*, *Henrici III*, Regis Angliæ, filio, fub fidelitatis lege conceffit. *Manfredus* tamen, exercitum Pontificis penitus fugavit, & Neapolin in fide *Conradini* continuit. *Wilhelmus II*, qui fe pro Rege Romanorum gerebat, Frifios occidentales Comitibus Hollandiæ, aut faltem imperio, fubjicere tentavit. Cumque armis cœpta fua perficere moliretur, A. 1256 in ifto bello occifus eft. De fucceffore *Wilhelmi* in Hollandico comitatu, deque ftatu regiminis, qui tunc ibi obtinebat, Rev. Autor accuratam fuppeditat notitiam. Ordines imperii Germanici, poft mortem *Wilhelmi*, de ftatu ariftocratico introducendo cogitaffe, nos docet. Hanfeaticas vero urbes fe huic rei oppofuiffe, contendit. *Rickardi*, Regis Angliæ, *Henrici III*, fratris, electionem defcribit. Eum mox in Germaniam veniffe, per legatos ordinum invitatum, & Aquisgrani coronam Imperialem accepiffe, narrat *Ferdinandus III*, Caftiliæ Rex, eodem

Pag. 18. 20. 30. 34. 35. 36. 39. 40. 44.

eodem tempore per alios Imperii ordines electus est. *Richardus*, nummis destitutus, in Angliam revertebatur, tribus imperii vicariis in Germania relictis. Ambo interim Cæsares justitiam causæ suæ comprobare studebant. Cum vero neuter eorum in Germania constitutus esset, nec Imperium administraret, miserrimus inde rerum status emersit, omneque jus in armis erat positum. Regnum itidem Siciliæ gravissimis turbis laceratum est. *Manfredus*, regnum, quod administrabat, sibi vindicaturus, mortuum esse *Conradinum* finxit, Pag. 61. regnum ipsi eripuit, & Panormi coronatus est. Pontifex, in rabiem fere eapropter conjectus, *Edmundum* Britannicum, quem Regem Siciliæ fieri volebat, sub anathematis pœna, ut thronum occuparet, sollicitavit. *Edmundus*, diadema, sibi oblatum, recusans, multis præmiis a Pontifice frustra allectus est. *Manfredus*, licet excommunicatus, se tamen contra omnes insultus Pontificis defendit, & impostorem quendam, qui, se Imperatorem *Fridericum II* esse, simulabat, &, nuntium de morte istius Principis falsum fuisse, in vulgus spargebat, mox compescuit. Statum universæ Italiæ istius temporis 63. Rev. Autor accurate depingit. Quomodo *Urbanus IV Carolum Andegavensem* Regem Siciliæ nominaverit, cum prius 77. Regi Franciæ frustra illud regnum obtulisset, narrat. De munere *Senatoris Romani*, qui regimen urbis administrabat, Pontificibus admodum exoso, notitiam dat lectoribus, ipsum *Carolum* Andegavensem tunc temporis Senatorem a 79. Romanis electum esse, docens. Depositurum tamen se eam dignitatem esse, *Carolus*, ubi Siciliæ Regnum sub fidelitatis lege a Papa receperat, promisit. Quid ergo Pontifex & *Carolus* contra *Manfredum* tentaverint, Autor exponit. Curiam Romanam, cum opibus & exercitu destitueretur, armis spiritualibus, irrito tamen conatu, adversus *Manfredum* fulmina emisisse, narrat. *Rudolphi Habsburgici* natales idem describit, &, quales suppetias ille Argentoratensibus contra cives urbis Seltrensis tulerit, narrat. Merita ejusdem in Helvetiam prædicat. 89. 92. *Carolus* Andegavensis, Neapolin cum exercitu invadens, resque suas prælio committens, victor evasit, ipseque *Manfredus*

in

in illa acie periit. Universum inde Siciliæ utriusque regnum in potestatem *Caroli* concessit, qui tamen tantam in cives ejus regni crudelitatem exercuit, ut omnium odia incurreret. *Conradinus*, hac occasione usurus, jura sua in Siciliam vindicare decrevit. *Ludovicus*, Bavariæ Dux, *Conradini* tutor, ingentem pecuniæ vim eidem ad expeditionem illam suscipiendam erogavit, in cujus compensationem, *Conradinus* regiones nonnullas, quas tunc possidebat, in casum mortis domui Bavaricæ donavit. Ex instrumento istius donationis domum Bavaricam, jura illa, quæ nostris temporibus armis sibi asserere studuit, deducere, Rev. Autor nos docet. Pontificis adversus *Conradini* molimina ausus idem enarrat. Quid *Conradinus* in Sicilia gesserit, exponit. Ejus exercitum a *Carolo* fugatum, ipsumque *Conradinum* captum esse, commemorat. Mortem infelicissimi istius Principis, admodum tragicam, eleganter describit, & cædem ejus valde detestatur. Brevi ante, quam capite truncaretur, ab eo *Petrum* Arragonensem hæredem nuncupatum, & in hunc jus, quod *Conradino* in utriusque Siciliæ regnum competebat, translatum, observat. Curiam Romanam tamen cædem *Conradini Carolo* suasisse, negat. *Petrum* Arragonensem, *Constantiam*, defuncti *Manfredi* filiam, in matrimonium duxisse, & exinde jura Hispaniæ in Siciliam descendere, nos docet. Quomodo Basileam sibi subjecerit *Rudolphus Habsburgicus*, narrat. *Richardi* Britannici, qui Imperator electus erat, mortem describit. Pacta confraternitatis & ganerbinatus a Principibus Germanis eo tempore concludi ideo cœpisse, ut mutuæ securitati hoc pacto prospiceretur, monet. Originem Austregarum ab iisdem temporibus repetit. Jura Germaniæ provincialia circa finem interregni in scripturam fuisse relata, & inprimis Specula, Saxonicum & Suevicum, tunc fuisse compilata, monet. Ordines Imperii, ruinam patriæ, ex perpetuis turbis tandem secuturam, metuentes, de legitimo Imperatore iterum constituendo serio tandem cogitarunt. Talem vero eligi placebat Cæsarem, qui & ipse proprias terras & opes jam possideret, & qui non plus haberet autoritatis, quam ipsi ab ordinibus concederetur. *Rudol-*

[Margin: Pag. 107. — 120. — 122. — 123. — 125. — 131. — 134. — 148.]

dolphus igitur Habspurgicus, ob præclara, quæ perpetraverat, facinora, omnium venerationem consecutus, caput Imperii factus est, de cujus adeo virtutibus, electione, & inauguratione, Pag. 146. Rev. Autor ample disputat. Tres filias eodem tempore *Rudolphum Ludovico*, Comiti Palatino, *Alberto*, Duci Saxoniæ, & *Ottoni*, Marchioni Brandenburgico, in matrimonium dedisse, narrat. *Albertus*, *Rudolphi* filius, *Elisabetham*, *Meinhardi*, Comitis Tirolensis, filiam, & *Conradini* sororem uterinam, conjugem sibi adscivit. Ex illo matrimonio jus in Alsatiam, & partem Sueviæ, quæ ad *Conradinum* pertinuerat, Imperatori natum esse, Autor ostendit. *Rudolphum* a Pontifice pro legitimo Imperatore esse agnitum, frustra dissentiente *Alphonso*, qui juri, quod in imperium habere se credebat, re-155. nuntiare detrectaverat, nos docet. Cessit tamen tempori *Alphonsus*, quando, colloquio cum Pontifice ipsomet instituto, jus, 159. vectigal bonis ecclesiasticis imponendi, accepit. Quomodo *Rudolphus* pacem in Imperio restituerit, & per nuptias filiarum, quas cum Principibus Germaniæ matrimonio jungebat, autoritatem suam firmaverit, refert. Pontifici eum terras, inde a *Ludovici Pii* tempore a curia Romana acquisitas, interposito jurejurando cessisse, jura ejus in utriusque Siciliæ regnum se esse defensurum, promisisse, & insuper de expeditione in Palæstinam suscipienda fidem ei dedisse, Autor 161. commemorat. Lites, cum *Ottocaro*, Rege Bohemiæ, agitatas, describit. *Friderici Bellicosi*, ultimi Ducis Austriæ, sororem is in matrimonium duxerat, unde Austriam, Stiriam, Carinthiam, & Carniolam, sibi dotis loco illatas esse, contendebat, 164. easque provincias vere occupaverat. Cum autem, terras illas per matrimonium ad alias domus transferri non posse, Imperator sibi persuaderet, easque, tanquam feuda Imperio aperta, ad se pertinere contenderet, bello *Ottocarum* petiit, qui postea, terras illas *Rudolpho* cedere, eidemque fidelitatem jurejurando promittere, coactus est. Et, quamtumvis Cæsar, se terras Austriacas hæredibus legitimis restiturum esse, diceret, ipsemet tamen, occiso in acie *Ottocaro*, Vindobonam in-177. gressus, regiones illas retinuit. Juribus, quæ Imperatori in

Papa

Papæ territorium competebant, *Rudolphum* renuntiasse, Rev. Autor narrat. In ejus rei compensationem vero, Papam *Rudolpho* expeditionem cruciatam, quam se suscepturum esse promiserat, remisisse, docet. *Petrus*, Arragoniæ Rex, jura, quæ sibi in Siciliam competebant, contra *Carolum*, ejus Regem, vindicaturus, ab Imperatore Græco opibus adjutus, classem instruxit. *Joannes Procidas*, interim a Rege Arragoniæ in Siciliam sub monachi habitu missus, animos civium ad seditionem adversus *Carolum* incitavit, resque eo devenit, ut die 30 Martii A. 1281, in festo Paschatos die, omnes Galli in Sicilia trucidarentur, quæ cædes *Vespera Siculæ* nomen a posteritate tulit. *Caroli* filius dein a *Petro* Arragonico captus est, & ipsemet *Carolus* paulo post vitam cum morte commutavit. Terras Austriacas familiæ suæ asseruit Imperator, easdemque filio, *Alberto*, in feudum concessit. *Rudolpho*, filio natu minori, Sueviam, per *Conradini* mortem vacuam, tribuit Imperator. Quid Suevia eo tempore comprehenderit, Rev. Autor declarat. Durante interregno, plurimas civitates dominio Ducum Sueviæ semet subtraxisse, & urbes Imperii liberas evasisse, nos docet. Duces Bavariæ terras Suevicas, ipsis a *Conradino* donatas, non obstante filii Cæsaris investitura, retinuisse, & ab Imperatore obtinuisse, urget. *Rudolphum* eam cessionem postea revocasse, negat. Tabulas donationis, a *Conradino* factæ, hodienum in scriniis Monachiensibus asservari, ejusque excerpta in defensione jurium Serenissimæ domus Bavaricæ in hæreditatem *Caroli VI*, quæ A. 1741 evulgata est, comparere, nos docet. De impostore quodam, qui se *Fridericum II* esse simulavit, multasque turbas in Germania excitavit, disputat. Quomodo autoritas Imperatorum in Italia tunc temporis decreverit, narrat, & variis exemplis monstrat. Plurimos Italiæ Principes, pecunia soluta, liberos a regimine Cæsaris factos esse, solumque dominium eminens sibi reservasse *Rudolphum*, monet. Origines urbium Imperii liberarum detegit. Duas earundem classes constituit. Aliæ nimirum *imperiales*, aliæ simpliciter *liberæ*, dicebantur. Liberæ nulli unquam Principi præter Imperatorem paruе-

[Margin: Pag. 184. — 194. — 196. — 197. — 198. — 199. — 202. — 208. — 211.]

ruerant. Imperiales contra, jurisdictioni Principum subtra-
Pag. 217. ctæ, unum postea Imperatorem dominum agnoscebant. Privilegia harum urbium Rev. Autor describit. *Wenceslaum*, Bohemiæ Regem, filiam Imperatoris in matrimonium duxisse, juribus in terras Austriacas renuntiasse, & dignitatem *Archipincernæ* & *Electoris* tunc Bohemiæ Regibus, qui eam jam diu ante exercuerant, solenni diplomate concessam esse, nos
230. docet. Hungariam, Rege suo privatam, tanquam feudum Imperio apertum sibi asserere studuit *Rudolphus*. Eventu autem res caruit. *Carolus* enim *Martellus*, Regis Siciliæ, *Caroli*, & *Mariæ* Hungaricæ, filius, regno potitus est, quem tamen, ubi filiam Cæsaris in matrimonium duxerat, pro legiti-
234. mo Rege agnovit *Rudolphus*. Ut filium Regem Romanorum eligerent, frustra ab ordinibus petiit Cæsar. Invisum etenim illis fuisse *Rudolphum*, qui unice in opibus & potentia domus suæ augenda ocupatus erat, Rev. Autor judicat.
240. Mortem istius Imperatoris, & quid tempore interregni, quod per novem menses duravit, in Germania contigerit, idem enarrat. *Albertum*, defuncti Cæsaris filium, dignitatem Im-
259. perialem irrito conatu ambiisse, nos docet. *Adolphi Nassovici* electionem describit. De ejus familia, moribus, & opibus, disputat. Vix unquam Imperatorem adeo inopem Germaniam gubernasse, contendit. Lites, cum Duce Austriæ, *Alberto*, nec non Rege Franciæ *Philippo*, agitatas, accurate de-
265. scribit. Thuringiam eum ab *Alberto Degenere*, Marchione
279. Misnico, emisse, narrat. *Adolphum* tamen Thuringiam nunquam possedisse, contendit, cum filii *Alberti Degeneris* jus, quod ipsis in illam regionem competebat, armis defenderent. Pessimi mores istius Cæsaris, & perversa Imperii administratio, eum ordinibus Germaniæ usque adeo reddiderunt invisum, ut de corona ipsi adimenda serio cogitarent. Consilia, in comitiis Pragæ habitis hanc in rem agitata, Rev. Autor ex-
283. ponit. *Albertum* Austriacum tandem in ejus locum fuisse
285. surrogatum, narrat. Bellum, quod idcirco *Adolphus* cum *Alberto* gessit, describit. *Adolphum* ibi, in acie juxta Spiram, occisum esse, nos docet. De *Alberti* iterata electione, ejus-
dem-

demque inauguratione, disputat. Res gestas ejus adversus Hungaros, nec non adversus quosdam vasallos, qui fidem ipsi debitam denegabant, describit. Curiam Romanam electionem *Alberti* impugnasse, eamque pro nulla declarasse, narrat. [Pag. 297.] Ubi *Joannes*, Hollandiæ Comes, vitam cum morte commutaverat, Imperator ejus terras, tanquam feuda Imperio aperta, vindicare molitus est, unde bellum, Cæsarem inter & *Joannem Avennensem*, qui, hæreditario jure Hollandiam ad se pertinere, contendebat, eamque jam occupaverat, gestum est, cujus historiam Rev. Autor persequitur. [302.] Pace insecuta, Hollandiam, Frisiam occidentalem, ac Zelandiam, obtinuit *Joannes*. [303.] Dominium tamen eminens Cæsar sibi reservavit, eique fidelitatem jurejurando promittere *Joannes* coactus est. Seditionem, a quibusdam ordinibus Imperii contra *Albertum*, quem solio dejicere studebant, instinctu Pontificis motam, describit. Cum autem *Bonifacius* Papa gravissimas cum *Philippo Pulchro*, Galliarum Rege, lites agitaret, adeoque *Alberti* Imperatoris auxilio indigeret, eum ideo pro legitimo agnovit Cæsare. [308.] Declarationem *Alberti*, se imperium ex concessione Pontificis unice tenere, & omnem Imperatorum autoritatem a curia Romana pendere, illo Principe indignissimam, Rev. Autor affert. [320.] Bohemiam *Rudolpho*, filio, asserere tentasse Imperatorem, nos docet. Thuringiam & Misniam ad *Philippum* Nassovicum, defuncti *Adolphi* fratrem, pertinere, itidem contendit. [337.] *Fridericus* autem & *Dicemannus*, Marchiones Misniæ, tam strenue jura sua in illas terras contra Imperatoris insultus defenderunt, ut res eventu careret, ac Imperator ordinibus Germaniæ in dies magis invisus evaderet. Quomodo tandem *Albertus* a proximo agnato, *Joanne Suevico*, quem bonis paternis spoliare meditabatur, fuerit occisus, Rev. Autor narrat. [340.] Historiam interregni subsecuti, & electionem *Henrici*, Luxenburgensis Comitis, exponit. [351.] Cædem *Alberti* iste Imperator ulturus, ejus occisores ex imperio proscripsit. *Fridericus* & *Leopoldus*, Duces Austriæ, sententiam Cæsaris executuri, Ducatum Suevicum occuparunt, quem illis postea Imperator in feudum concessit. Inde jus domus Austriacæ

in terras quasdam, ad Sueviam pertinentes, descendere, Rev. Autor observat. Pag. 361. Pœnas, a reliquis *Alberti* occisoribus sumtas, describit. Privilegia, Trevirensibus a Cæsare concessa, enarrat. 364. Filium Cæsaris, *Joannem*, regnum Bohemiæ obtinuisse, nos docet. 369. Gesta Imperatoris in Italia, ejusdemque coronationem Longobardicam, nec non insidias, ei structas, describit. Cæsarem Romæ in basilica Lateranensi a quibusdam Cardinalibus fuisse coronatum, nos docet, gravissimas turbas, quæ Romam tunc temporis concusserunt, a Rege Neapolitano, *Roberto*, excitatas, simul describens. 390. *Robertum* illum pro vasallo Imperii habuit Cæsar, quem ideo, propter feloniam commissam, regno suo privandum esse, sententia lata declaravit. 395. Regnum etiam Neapolitanum dubio procul Imperatori cessurum fuisse, Rev. Autor judicat, nisi, morte præventus, perficere, quæ tentaverat, fuisset impeditus. Eum per hostiam, veneno 401. infectam, enectum fuisse, negat. Res gestas & fata ordinis Teutonici eleganter & accurate exponit. Turbas, in septentrionali Germaniæ parte inter quosdam Principes tunc 406. agitatas, itidem enarrat. Ordinem Templariorum in Germania tunc temporis fuisse deletum, ejusque membra monasteriis 410. fuisse inclusa, docet. Lites, tempore interregni inter ordines Germaniæ agitatas, fuse describit, illud interregnum 413. per integros quatuordecim menses durasse, monens. Electionem *Ludovici Bavari* & *Friderici Austriaci*, Anticæsarum, describit. *Ludovicum* vero per plurima suffragia, adeoque legitime, electum fuisse, contendit. Sede Papali tunc vacante, ordines Imperii ad futurum Pontificem literas, electionis nuntias, miserunt, utque curia Romana, qualis legitime electus esset, decerneret, rogarunt. Harum literarum exemplar 424. hodienum in scriniis Bavaricis asservari, narrat. *Ludovicum* Bavarum Aquisgrani per Archiepiscopum Coloniensem, quamvis non sine contradictione Moguntini, inauguratum 426. esse, observat. Bellum, inter Anti-Cæsares gestum, describit, Pontificis *Joannis XXII* ausus, qui ambos Cæsares ad tribunal suum vocabat, &, neutrum legitime electum esse, præ se ferre videbatur, exponit. Turbas, ideo inter Guelphos & Gibel-

bellinos in Italia excitatas, depingit. *Robertum*, Neapolitanum Regem, affinitate *Friderico* Austriaco conjunctum, fœdus cum eo pepigisse, narrat. Fortitudinem *Ludovici*, ejusque prosperos successus, prædicat. Quomodo *Fridericus* Austriacus in prælio juxta *Muldorfum*, quod flumen Mœnus alluit, fuerit captus, narrat. Generosum *Ludovici* victoris animum, ejusque moderationem erga captivos, miratur. Historiam contentionum, in Bohemia inter Regem *Joannem* ordinesque regni agitatarum, inspergit. Pacem inter ordines Germaniæ, in comitiis Norimbergensibus A. 1323 a *Ludovico* convocatis, stabilitam fuisse, nos docet. Marchionatum Brandenburgicum, per iter *Waldemari II*, in Palæstinam institutum, & *Joannis IV* mortem insecutam, vacuum, Imperatorem istum filio *Ludovico* concessisse, commemorat. Duces Saxoniæ & Principes Anhaltinos, qui, illas terras ad se jam devolutas esse, contendebant, frustra se huic rei opposuisse, jura tamen sua sibi reservasse, monet. Per nuptias, ab Imperatore cum *Margaretha*, Hollandiæ & Hannoniæ Comite, initas, terras etiam illas, una cum Frisia & Zeelandia, Bavaricæ domui cessisse, & per seculi spatium ab ea possessas esse, observat. Lites, inter *Pontificem & Ludovicum* agitatas, describit, causam Imperatoris ubique agens, ejusque constantiam prædicans. *Christophorum*, Daniæ Regem, arbitrum inter Cæsarem & Pontificem egisse, narrat. *Leopoldus Austriacus*, *Friderici* frater, tempori cessurus, insignia Imperialia *Ludovico* tradidit, quo facto *Fridericus* mox e captivitate dimissus est. *Fridericum* hac occasione spopondisse, se, quamdiu viveret *Ludovicus*, dignitatem imperialem nunquam ambiturum esse, nonnulli tradunt Historici, quamvis, eam rem certo definiri non posse, Rev. Autor statuat. A nexu tamen omnis pacti, cum Cæsare initi, *Fridericum* statim liberum declaravit Pontifex. Cæsar, interea in Italiam profectus, Rex Longobardiæ coronatus est. Quantas turbas ejusdem in Italiam adventus excitaverit, Rev. Autor exponit. Introitum ejus in urbem Romam describit. Absente Pontifice *Joanne XXII*, quippe qui Avenione sedebat, Cæsarem ab Episcopo Veneto, quantumvis excommuni-

[Margin: Pag. 435. — 457. — 459. — 461. — 470. — 472. — 475. — 486. — 493. — 497.]

muni-

Pag. 507. monicato, coronatum esse, nos docet. Conspirationes, contra eum Romæ tentatas, atque detectas, describit. De comitiis, Romæ habitis, in quibus *Joannes XXII* depositus est, disputat. Electionem *Nicolai V* describit, eumque *Ludovi-*
516. *cum* denuo coronasse, docet. *Robertum*, Regem Neapolitanum, in favorem *Joannis XXII* arma adversus Cæsarem cor-
519. ripuisse, narrat. Roma, a Neapolitanis obsessa, fame mox laborare cœpit. Quo facto, cives ejus urbis Imperatori fidem denegarunt, ita, ut Romam is relinquere cogeretur. Immo, in Bavariam eum confugere coactum esse, Rev. Autor obser-
523. vat. *Nicolao V* Pontificalis dignitas ob potentiam *Joannis XXII* deponenda fuit. Rex Bohemiæ quidem cum *Ludovico* Bavaro societatem iniit, & cum fortissima manu ideo
535. in Italiam profectus est; blanditiæ autem Pontificis fecerunt, ut coronam Imperialem ipsemet anquireret, quamvis illud cœptum, propter hostes a Cæsare ad Bohemiam invadendam
549. sollicitatos, eventu careret. Pacem, inter domum Austriacam atque Cæsarem conclusam, Rev. Autor describit, perque illam Imperatoris autoritatem valde stabilitam esse, commemorat. Errores, quos Pontifex contra doctrinam Christianam alebat, jussu *Ludovici* per Theologos istius temporis detecti sunt, deque Concilio generali, quod Papam tanquam hæreticum condemnaret, cogitatum est, inter quæ tamen moli-
562. mina Pontifex diem extremum obiit. Illum ipsum Pontificem primum triplicem coronam gestasse, Autor observat.
563. *Benedictum XII*, ejus successorem, Imperatori suam electionem notam facere neglexisse, cum tamen omnibus Principibus Christianis, præter *Fridericum*, Siciliæ Regem, illud honoris genus exhiberet, idque Cæsarem admodum indigne tu-
565. lisse, observat. De matrimonio *Ludovici*, Marchionis Brandenburgici, cum *Margaretha*, *Henrici*, Ducis Carinthiaci, filia, quæ a conjuge priore, *Joanne Luxenburgico*, Regis Bohemiæ filio, diverterat, differit. Tirolensem Comitatum, & jura in Carinthiam, per hoc matrimonium ad domum Bavaricam pervenisse, nos docet. Bellum, a Rege Bohemiæ adversus Cæsarem ideo gestum, describit. Quomodo lites inter nonnullos

Impe-

Imperii ordines excitatas, ſopiverit Imperator, narrat. *Bertholdi*, Argentoratenſis Epiſcopi, motus, contra Cæſarem, delineat. De pace, inter *Ludovicum* & Pontificem fruſta tentata, Pag. 573.
diſputat. *Henricum*, Bavarjæ Ducem, ideo obedientiam Imperatori denegaſſe, narrat. De bello, inter Cæſarem & *Philippum*, Galliæ Regem, geſto, notitiam ſuppeditat. 583. 585. Quomodo ordines Imperii, Renſæ a *Ludovico* convocati, jus conſtituendi Imperatoris contra inſultus curiæ Romanæ defenderint, exponit. Fortitudinem Cæſaris, in eludendis Pontificum conatibus, multis exemplis oſtendit, & prædicat. 590. Potentiam tamen Imperatoris in Italia valde diminutam tunc eſſe, cum, propter bellum cum Rege Franciæ gerendum, copias nullas eo mittere poſſet *Ludovicus*, nos docet. De teſtamento *Joannis*, Regis Bohemiæ, diſputat. 603. *Carolum*, filium ejus natu majorem, in fraudem *Wenceslai* fratris, cui Ducatum Luxenburgicum deſtinaverat teſtator, terras illas ſibi aſſeruiſſe, narrat. Motus regni Danici iſtius temporis delineat. 615. *Ludovici* prudentiam in regenda Germania prædicat. Torneamentum, Monachii ejus autoritate peractum, deſcribit, de illo exercitii equeſtris genere fuſius diſputans. 621. *Clementis VI* contra *Ludovicum* auſus accurate & operoſe delineat. 626. Quomodo is tandem effecerit, ut *Ludovicus* fuerit depoſitus, & *Carolus Luxenburgenſis*, Regis Bohemiæ filius, in ejus locum Cæſar fuerit electus, exponit. Plurimos tamen Imperii ordines *Ludovico* fideles manſiſſe, ita, ut *Carolus IV* vix in Germania comparere auderet, commemorat. 645. Coronationem *Caroli IV* Bohemicam deſcribit. 649. Pragenſes Præſules tunc jura & honorem Archiepiſcoporum a Papa obtinuiſſe, docet. 655. De conſpiratione, a quodam homine, *Rienzi* dicto, contra Papam tentata, diſputat. Turbas, per iſtum hominem excitatas, *Ludovico* admodum ſalutares fuiſſe, cum hoc pacto curia Romana nullas *Carolo IV* ſubminiſtrare poſſet ſuppetias, nos docet. 657. Quam fortiter & proſpere contra Anticæſarem depugnaverit *Ludovicus*, narrat. Fœdus, cum Rege Angliæ ab eo initum, deſcribit. 660. Mortuum eſſe A. 1347 *Ludovicum* Bavarum, notat, veneno eundem infectum eſſe, negans.

 Ludo-

Pag. 663. *Ludovicum* illum, inter Imperatores primum, certam & stabilem sedem in uno loco fixisse, observat. Eundem insignibus Cæsarum duas aquilas primum inseruisse, monet. Academiam Heidelbergensem sub ejus imperio A. 1346 fuisse conditam, dictitat. Miramur, de institutione collegii Electoralis, quæ A. 1339 in comitiis Francofurtensibus accidisse

667. fertur, omnino tacuisse Rev. Autorem. *Caroli IV* res, superstite adhuc *Ludovico* gestas, is dein enarrat. Quomodo de dignitate Imperiali eidem eripienda cogitaverint Electores, nos

670. docet. De *Guntheri*, Comitis Schwartzburgici, electione dis-

675. putat. Eundem solenni edicto, Francofurti publicato, liber-

677. tatem electionis Imperatoriæ stabilivisse, commemorat. Veneno autem per insidias mox infectus est, quod eum adeo infirmum reddidit, ut ad obeunda quævis negotia prorsus fieret ineptus. Morte *Guntheri* mox insecuta, *Carolus*, unanimi Electorum consensu, iterum Cæsar constitutus, & Aquisgrani per Archiepiscopum Coloniensem inauguratus est.

681. Quomodo Argentoratenses cives, qui Judæos apud se tolerare recusabant, ideoque res novas contra Cæsarem moliebantur,

686. compescuerit *Carolus*, Rev. Autor docet. Eum frustra de novis vectigalibus introducendis cogitasse, commemorat. Qua ratione domania Imperii quibusdam Principibus pignoris loco concesserit, ut hoc modo ærarium, nimia liberalitate ex-

688. haustum, repleret, edisserit. Academiam Pragensem A. 1348

693. a *Carolo* fuisse conditam, commemorat. Ab eodem codicem constitutionum, Bohemis præscriptarum, publicatum, docet.

696. Tristissimum Italiæ istius temporis statum delineat. Helvetios jam tunc in libertate sibi asserenda occupatos fuisse, nar-

701. rat. Bella, ab eis contra domum Austriacam ideo gesta, describit. Quomodo pacem in Germania restituerit *Carolus*, multosque rerum novarum studiosos compescuerit, commemorat. Lusatiam ab eo regno Bohemico adjunctam, obser-

707. vat. *Ludovicum Bavaricum*, Marchionem Brandenburgicum, reliquias, ad ornamenta Imperialia pertinentes, inque his lanceam sanctam, *Carolo* reddidisse, observat. Lancea illa corpus Christi confossum esse, negat, illamque narratio-

nem

nem Seculo decimo quarto demum excogitatam fuisse, narrat. Iter Imperatoris in Italiam describit. Eum Romæ per Cardinalem Ostiensem coronatum fuisse, memorat. Pusillum Cæsaris animum vituperat, omnibus juribus, quæ ipsi in Italiam competebant, a Pontifice privari se passum esse, urgens. Quin, ab eo tempore Imperatoribus nihil præter nomen in Italia reliquum mansisse, contendit. De aurea Bulla fuse disputat. Ordines Imperii sub *Carolo IV* ad summum potentiæ & autoritatis fastigium adscendisse, observat. Avaritiam *Caroli* valde exagitat, eumque in augendis domus suæ opibus diligentiorem, quam in juribus Imperii defendendis, fuisse, contendit. *Innocentium* Pontificem dimidiam partem redituum, ex beneficiis Ecclesiasticis Germaniæ provenientium, tunc temporis usurpasse, narrat. De reformatione Clericorum, a *Carolo IV* frustra tentata, disputat. Bellum, ab urbibus Hanseaticis contra Danos gestum, describit. *Wenceslaum*, Cæsaris filium, aquam baptismalem conspurcasse, eamque rem pro infausto omine a Clericis habitam fuisse, narrat. *Joannem de Lichtenberg*, Argentoratensem Episcopum, dignitatem Landgraviatus inferioris Alsatiæ, pecunia Cæsari soluta, acquisivisse, monet, de dignitate Landgraviorum hac occasione fusius disputans. Mortuo *Ludovico*, Duce Bavariæ, vidua ejus *Margaretha*, quæ hic, per errorem forte typographicum, *Maulstachia* cognominatur, ex odio erga Duces Bavaricos Comitatum Tirolensem Austriacæ domui cessit, usufructu sibi ad dies vitæ reservato. Admodum male ea res habuit Bavaros, qui, societate cum Comite Palatino Rheni, Burggrafio Norimbergensi, nec non cum Comitibus Hollandiæ, Nassoviæ, & Schwartzburgi, inita, armis jura sua defendere annisi sunt. Bellum igitur, inter *Stephanum*, Bavariæ Ducem, & *Rudolphum*, cui Austria parebat, gestum, Rev. Autor describit. De nuptiis *Caroli IV*, cum *Elisabetha*, Ducis Pomeraniæ, *Bogeslai*, filia, celebratis, disputat. Abbates Fuldenses Principali dignitate a Cæsare isto decoratos fuisse, nos docet. Insignem latronum colluviem tunc temporis Germaniam inundasse, commemorat. Quomodo eorum sceleribus obicem ponere Cæsar

Pag. 708. 714. 717. 718. 722. 743. 755. 760. 762. 763. 767. 772. 774.

Pag. 780. sar tentaverit, exponit. *Carolum IV* Regem Arelatensem coronatum esse, qui ritus diutissime per desuetudinem inumbra-
784. tus fuerat, narrat. De expeditione cruciata, contra Turcos instituta, disputat, & hac occasione gentis Turcicæ origines
785. investigat. Pontificem *Urbanum V* sedem Papalem rursus Romam transtulisse, cum prius per complures annos Avenione esset, nos docet, eoque facto potentiam Pontificum insignem
795. fecisse jacturam, contendit. Quomodo hostes Pontificis, per
805. Italiam sparsos, compescuerit Imperator, narrat. Urbes Italiæ rebelles privilegiis suis *Carolus* spoliavit, ea tamen, pecunia accepta, mox illis reddidit. Bella, quæ inter privatos tunc geri consueverant, *Carolum* edicto publicato abolere tentasse,
809. Rev. Autor narrat. Quomodo thermas *Carolinas* detexerit,
819. idem declarat. Lites, inter *Wenceslaum*, *Caroli IV* fratrem, ad quem Luxemburgum pertinebat, ac Ducem Juliacensem, agitatas, describit. Curiæ Romanæ in dividendo, & ab Imperio Romano in æternum divellendo, Siciliæ regno ausus, exponit, Imperatoris, ea omnia non curantis, negligentiam vitupe-
824. rans. Marchionatum Brandenburgicum ab *Ottone*, defuncti Cæsaris filio, *Carolum* emisse, filioque *Wenceslao*, & postea
831. *Sigismundo*, in feudum dedisse, notat. *Wenceslaus* iste mox successor Imperatoris & Rex Romanorum constitutus
836. est. Iter Cæsaris in Galliam, & colloquium ejus cum Rege *Carolo V*, Rev. Autor ex testibus coævis & fide dignis fusius,
843. quam vulgo ab Historicis factum est, describit. De litibus, circa hæreditatem *Leopoldi*, Ducis Austriaci, motis, dis-
855. putat. Electionem *Urbani VI* & *Clementis VII*, antipapa-
859. rum, delineat. *Wenceslaum*, Imperatoris fratrem, Ducatum Luxenburgicum per tabulas testamenti Cæsari legasse, Rev. Autor observat, tandemque, cum descriptione mortis *Caroli IV*, *Tomo* huic coronidem imponit.

ANTONII COCCHI, IN ARCHILYCEO ROmano publici Anatomes & Medicinæ Lectoris, Narratio de morbo variolari, quo affecta est prænobilis Monialis D. Maria Livia, de Excellentissima Burghesiorum Familia.

Sine

Sine indicio loci & anni, 8.
Plag. 3.

Duæ quaſi hujus libelli partes ſunt, altera narratio morbi, altera annotationes. Ægræ ex mœrore, & futuri variolaris morbi metu, cœpit uteri vaſa adeo conſtricta habere, ut, menſtruo fluxu ceſſante, tantum non omnia mala pateretur, quæ hujus fluxus defectum utplurimum conſequuntur. Hæc tamen omnia vicit Medicus, ſanguinisque fluxum revocavit, partim animum a triſti cogitatione abducendo, partim vena in pede ſecta, & alvo laxata, tumque ex Chinæ, Tragopogoni, & Bardanæ, radice cum aliquot Juniperi baccis, & Chamædryos atque Meliſſæ foliis, parata decoctione ad potandum exhibita. Duos circiter menſes poſt eadem ægra in febrem incidit, quam capitis dorſique dolor, acrium lachrymarum fluxus, auriumque ſibilus, tuſſis, & ſpirandi difficultas, comitabantur. Contra quæ cum *Cocchus* non niſi cucurbitulis ſiccis uteretur, & cardui benedicti aquam, vel cum qua cornu cervi raſum foliaque ſonchi cocta erant, bibere juberent, ſub finem quarti diei variolæ eruperunt, quarum puſtulas duodecimo die alia ſuppuratoria febris ſuperveniens ſic maturavit, ut decimo quarto die tanquam ſquamæ deciderent. Quia etiam fauces occupabant, hordei aqua, in qua ferrum candens exſtinctum erat, pro gargariſmate data fuit. Potus autem loco ægra modo juribus vitulinis inſulſis uſa eſt, modo cardui benedicti aqua, atque emulſis, quibus nitri parum additum fuit. Ut variolæ a facie averterentur, pedum manuumque volæ ſpongiis calida laxante poros imbutis fotæ ſunt. Hæc ad morbi hiſtoriam pertinent. Ut vero etiam de annotationibus dicamus, idem variolarum morbillorumque ſeminium, idem ortus eſt; morbilli tantum ex ſubtiliori & magis æſtuante materia geniti, occulta perſpiratione diſſipantur, variolæ contra in ſaniem abſcedunt. Utramque affectionem veteres Græci fortaſſis norunt; *Hippocrati* variolas non ignotas fuiſſe, ex Coacis patet, ubi, quibus in febribus exanthemata erumpunt per corpus univerſum, lethale eſſe dicit, ſi non purulentus abſceſſus fiat. Dorſi dolor, qui inter variolarum

ſymptomata eſt, provenit ab æſtu ſanguinis, aortam diſtendente. Sedes variolarum cutis eſt, fomes vero in aliquo viſcere, extra ſanguinis ſphæram, deliteſcit, atque ex chyloſi liquoris impuritatibus oritur, quo in utero latens partus nutritur, & qui per inſenſibilem perſpirationem, pulmonumque actionem, quæ eo tempore nullæ ſunt, repurgari non poteſt. Quæ latens aliquandiu, & inimica ſanguini facta materia, ſi poſt hominem natum provocatur & efferveſcit, ad ſanguinem redit, ac febrem inflammatoriam inducit. Urgente plethora, ſanguineque turgente, vena, ſed ante quartum diem, aperienda eſt, quo vis elaſtica vaſis, ſanguini fermentationis libertas, vindicetur. Poſt hæc, ſi alvus adſtrictior ſit, aut catharactico laxari debet, aut ſaltem enemate ſubduci. Præſtat autem, variolas, modo ſanguis non deferbuerit, non uno impetu omnes, ſed ſenſim, expelli. Quas, dum erumpunt, ſi febris ardens, vigiliæ, ceteraque conſueta mala, comitantur, cucurbitulæ in ſcapulis ſcarifentur, & aqua oxalidis cum ſucco citri, aut punici mali, vel aqua ſonchi cum vitrioli ſpiritu, vel frigida ſola, exhibeatur, cujus magna utilitas eſt, cum calida contra malignas ſemper variolas efficiant. Ad hæc utilis medicina laudanum quoque liquidum eſt, maturationeque impendente, vinum e cochleari præberi poteſt. Quæ vero Arabes, ne nimis fluens corpus fieret, prædicabant, caricæ, lentes, & tragacanthum, partim tuto omitti poſſunt, partim debent. Utile contra ægro futurum eſt, caput radere, tum quia transſpiratio liberior fit, amputatis capillis, tum quia cum his viſcoſus etiam ſuccus tollitur, cui affinis eſſe videtur variolarum materia. Atque in moniali, de qua ſermo eſt, raſura capitis, quam opportune morbus invenit, efficere potuit, ut facies variolis non temeraretur. Has omnes *Cocchi* annotationes ea fide retulimus, ut vel ipſa verba retineremus. Poſtrema earum ad eos pueros pertinet, qui in confluentibus variolis, ſi ſupercilium ſibi alte lacerarunt, convulſi & aphoni periiſſe obſervati ſunt. *Cocchus*, cauſam in ophthalmico nervo, qui ad ſupercilium elabitur, læſo, ejusque cum dura matre ne-

nexu, quærendam esse, existimat, cujus scilicet palpitatio inde consequatur, quam epilepsiam vocat.

TRACTATIO CATOPTRICO - DIOPTRIca, in qua focus lentium & speculorum sphæricorum ope formulæ algebraicæ, utrisque communis, determinatur a GOTTLIEB AUGUSTO MOSDORFFIO.

I. Omne corpus *A*, motum per lineam *AC* ad planum *BE* obliquam, ut duabus viribus simul agitatum considerari potest, quarum una tendit secundum rectam *AD*, ad *BE* parallelam, altera vero secundum normalem *AB*. Et omne corpus, quod eodem tempore gaudet tendentia versus *D* & versus *B*, movetur in diagonali *AC* parallelogrammi *ADCB*.

TAB. II. Fig. 1.

II. Si planum *BE* concipias ut immobile & impenetrabile, resistet BE corpori *A* in *C* accedenti, & in illud reaget secundum lineam perpendicularem *DC*. Sed corpus *A* ante impulsum etiam gaudebat vi, seu tendentia, versus *E*. Hinc, cum tendentia *CE* nullam resistentiam passa, hinc imminuta non sit, sequitur, ut corpus *A* post impulsum moveatur per diagonalem rectanguli, cujus unum latus est tendentiæ *CE*, alterum vero tendentiæ ex reactione plani *BE* acquisitæ æquale. Ergo, si reactio plani *BE* fuerit = *CM*, movebitur corpus per diagonalem *CN*.

Corollarium.

Prouti igitur reactio vel magna, vel parva, ita etiam variat diagonalis parallelogrammi, & angulus reflexionis *NCE*. Et, si reactio plane sit nulla, vel nova saltem vi iterum destruatur, movebitur *A* per rectam *CE*, id quod accidit, si *A* sit quantitas fluidi, quod plano *BE* adhærere possit. Licet enim etiam in fluidum reagat planum *BE*, tamen ejus reactio, si fluidum celeritate non adeo magna moveatur, ab adhæsione fluidi

fluidi iterum tollitur, hinc fluidum movetur secundum lineam *CE*.

III. Si planum *BE* sit perfecte penetrabile, tendentiæ *CA* & *CD* in *C* nullam resistentiam patiuntur; hinc manet *CE* = *BC* & *CD* = *CK*, ideoque corpus *A* de via sua non deflectit, sed movetur in recta *CF*. Sed ponamus, vim *CK* ex quacunque causa augescere & fieri = *CI*. Quod si fit, *A* movebitur per rectam *CG* (§. *I*), quæ cum catheto *CI* includit angulum minorem, quam *KCF*, vel *ACB*. Si vero vis *KC* imminuatur & fiat v. g. = *CR*, corpus *A* movebitur per diagonalem *CS*, quæ cum catheto *CR* includit angulum *SCR* majorem angulo incidentiæ *ACD*.

Scholion I.

Phænomena hæc sunt radiorum lucis, in corpus pellucidum incidentium. Quatenus enim hoc pellucidum est, eatenus particulis igneis radium constituentibus non resistit. Hinc linea directionis est diagonalis *CF* = *AC*. Sed, si corpus pellucidum sit specifice gravius illo, ex quo radius venit, v. g. si ex aere in vitrum incidit, particulæ igneæ vitro magis adhærebunt, quam aeri, hinc tendentiæ *CK* accedit nova, quæ sit v. g. = *KI*. Hinc radii directio est diagonalis rectanguli *CIGE* quod ex tendentia *CE* & viribus *CK* & *KI* componitur. Vid. *Hamberg.* in *Elem. Phys.* §. 420. Sinus autem anguli, quem diagonalis *CG* cum normali *CI* includit, est ad sinum anguli inclinationis *ACD*, vel *KCF*, ut 2 : 3, vel accuratius ut 20 : 31. *Newton.* in *Opt. Lib. I P. II Prop. III.* Si vero radius ex vitro *ALEB* incidit in aerem, particulæ igneæ vitro magis adhærent, vel, si mavis, a vitro magis attrahuntur, quam ab aere, hinc tendentia *KC* imminuitur, & fit v. g. = *CR*. Ergo *CS* est linea directionis. Et teste experientia, si radius ex vitro in aerem incidit, sinus anguli *SCR* se habet ad sinum *FCK*, ut 31 : 20.

Scholion II.

Proposuit jam tale quid *Newton.* in *Opt. Lib. I P. I Prop. VI Theor. V*, quam theoriam latius exposuit *de Mai-*

Mairan dans les Memoir. de l'Acad. des Scienc. qui phænomena refractionis erudite, prouti solet, inde deduxit. Hæcce theoria nobis ad eruendam regulam generalem, speculis & lentibus communem, maxime accommodata visa est, quam quia nemo Mathematicorum, quantum scimus, usquam proposuit, in sequentibus exhibebimus.

IV. Sit $AC = y$, & $AB = a$. Ergo $BC = \surd(y^2 - a^2) = CE$. Sit reactio plani BE in corpus impellens $A = p$. Hæc cum exprimatur per rectas ex C versus D ductas, erit semper CE unum latus parallelogrammi, & $CM = p$ alterum latus. Ergo generatim diagonalis, quam corpus post conflictum percurrit, est $= \surd(p^2 + y^2 - a^2)$. Si igitur reactio sit æqualis actioni $AB = DC = a$, erit $p = a$ ideoque diagonalis $CL = y = AC$. Et, si reactio nova vi contraria tollatur (§. *II Cor.*) erit $p = o$, & diagonalis, quam corpus conflictum percurrit, $= \surd(y - a^2) = CE$.

Problema I.

V. Dato sinu complementi ACD anguli incidentiæ ACB, ejusque ratione ad sinum complementi PCO anguli reflexionis OCE, *invenire actionem perpendicularem radii post impulsum.*

Solutio.

Sit $AC = y$, $AB = a$, sinus totus $= r$. Ergo $BC = CE = \surd(y^2 - a^2)$ & sinus $ACD = \frac{r\surd(y^2 - a^2)}{y}$. Sit reactio $PC = p$, ergo $CO = \surd(p^2 + y^2 - a^2)$ (§. *IV*) & $PCO = \frac{r\surd(y^2 - a^2)}{\surd(y^2 + p^2\ a^2)}$. Jam vero sit $PCO : ACD = m : n$. Ergo $\frac{r\surd(y^2 - a^2}{\surd(p^2 + y^2 - a^2)} : \frac{r\surd(y^2 - a^2)}{y} = m : n$; hinc $p = \frac{\surd(n^2y^2 - m^2y^2 + a^2m^2)}{m^2}$. Et si linea AD est infinite parva, fiet $y = a$, hinc $p = \frac{ny}{m}$. Q. e. f.

VI. Reactionem plani *BE* in §. *V* assumsimus $= + p$. Ergo oppositum reactionis, id est, actio versus *K* contrario signo insignienda est. Hinc lineae *CR*, *CK*, *CI*, &c. sunt $= - p$. Quoties ergo de refractione sermo est, toties loco $+ p$ ponendum est $- p$. Ideoque $CI = - p = - \frac{ny}{m}$. Quae enim de actione versus *D* demonstravimus, ea valent etiam de actione ex *C* versus *K*. Sicuti igitur in illo casu erat sinus LCD: sin. $PCO = n : m$, ita etiam sinus anguli inclinationis *ACD* vel *FCK*, est ad sinum refractionis *GCI*, ut $n : m$. Ceterum animadvertes, ubi de reflexione sermo est, y & p gaudere signis iisdem; est enim utrumque in eodem plano *ACL*. Sed, si radius a plano *BE* refringitur, y ducitur ex *C* versus *D*, & p ex *C* versus *K*, ergo hoc in casu habent signa diversa.

TAB. II Fig. 1.

Corollarium.

Si radius ex aere incidit in vitrum, sinus inclinationis *KCF* se habet ad sinum refractionis *ICG*, ut $31 : 20$. Et, si ex vitro ingreditur aerem, *KCF* est ad *RCS* ut $20 : 31$, id est, in ratione inversa sinuum *KCF* & *ICG*. Quae lex cum teste experientia in omnibus refractionibus sit eadem, nobis quoque in posterum erit $KCF : ICG = n : m$, hinc $CI = - \frac{ny}{m}$. Sed, si radius *AC* refringitur a perpendiculo versus *S*, assumemus quoque $KFC : RCS = m : n$, hinc $CR = - p = - \frac{my}{n}$. Itaque m semper denotat sinum anguli minoris, & n sinum majoris.

Problema II.

Fig. 2.

VII. Si radius *IL* incidat in superficiem sphaericam *OIM*, cujus semidiameter *IG* una cum angulo *IGO* cognita, invenire tendentias *KL* & *IK*, in quas vis *IL* resolvi debet ad inveniendam actionem ejus in punctum I.

Solutio.

Quia particulae radium constituentes sunt admodum subtiles & crassitiei non sensibilis, spatium, in quo impellunt curvam

TAB. II. ad Nov. Act. Mens. Febr. pag. 82. seq.

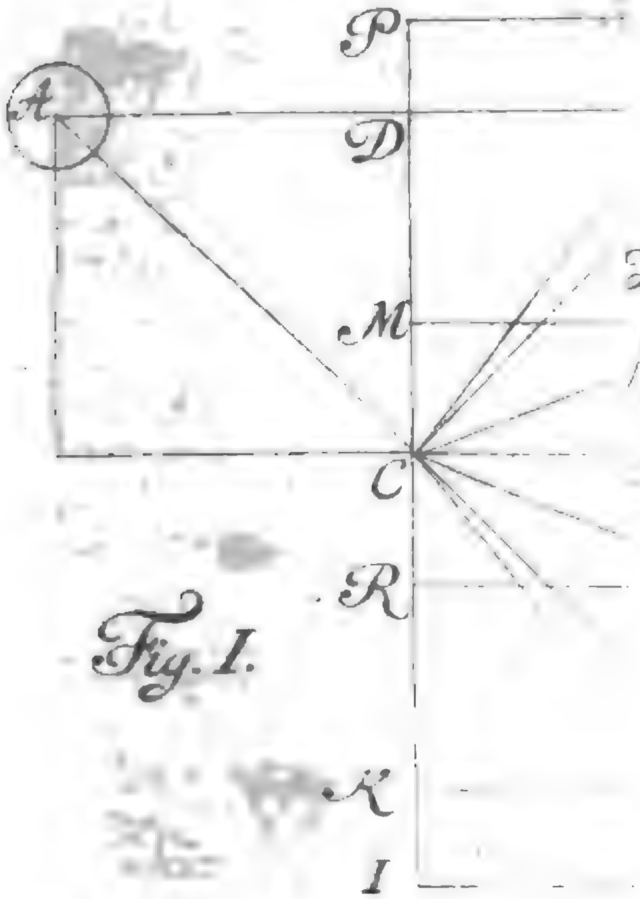

Fig. I.

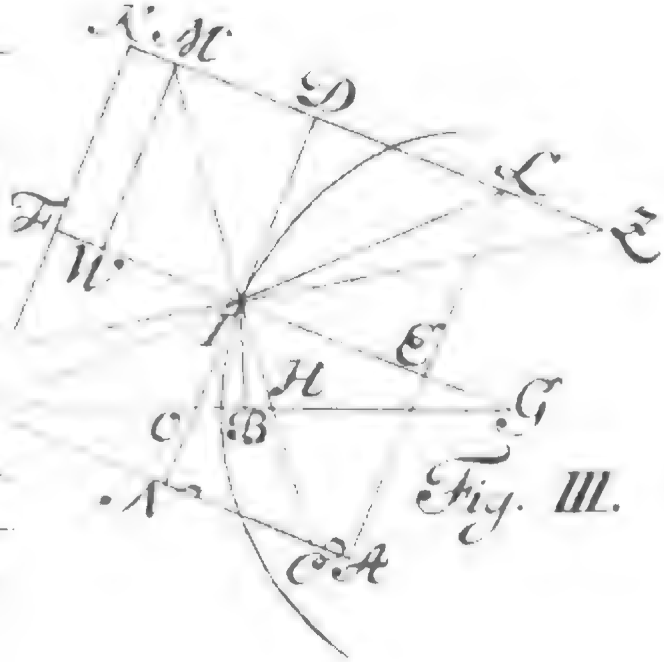

Fig. III.

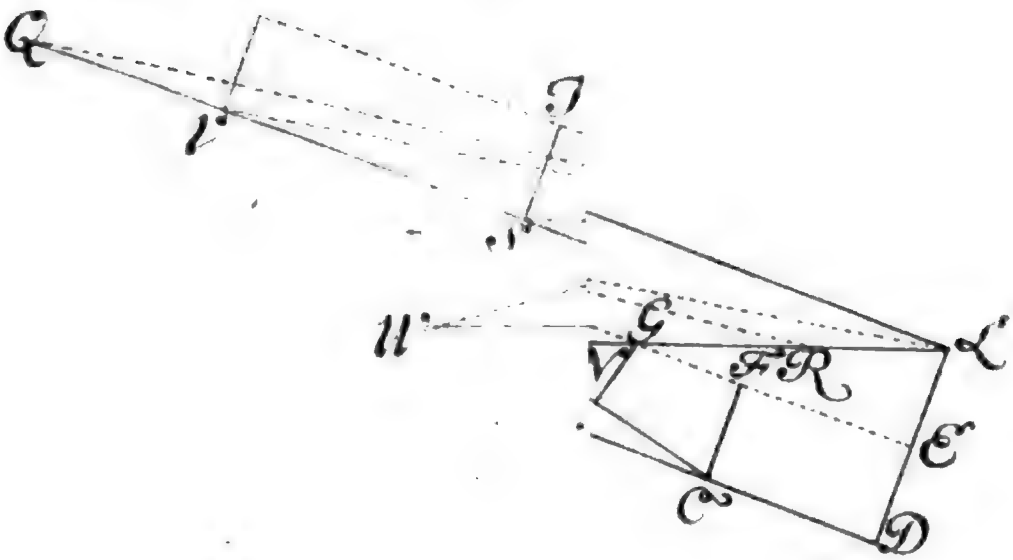

Fig. IV.

vam potest haberi pro rectilineo, quod directo productum, determinat tangentem curvæ PI. Sit igitur $OL = y$, $IG = OG = r$, $IB = s$. Ergo $BG = \sqrt{r^2 - s^2}$ & $OB = OG - BG = r \sqrt{r^2 - s^2}$. Quia PI est tangens anguli IGO, erit $PI = \frac{rs}{\sqrt{r^2 - s^2}}$ & $PG = r^2 : \sqrt{r^2 - s^2}$. Porro ex eadem ratione semidiameter IG est perpendicularis ad PI, hinc lineæ KL parallela. Ergo $PG : IG = PL : KL$ $\frac{r^2}{\sqrt{(r^2 - s^2)}} : r =$

$$\frac{r^2 - r\sqrt{(r^2 - s^2)} + y\sqrt{(r^2 - s^2)}}{\sqrt{(r^2 - s^2)}} : \frac{r^2 - r\sqrt{(r^2 - s^2)} + y\sqrt{r^2 - s^2}}{r}$$

Est vero etiam $PG : PI = GL : IK$. Ergo $\frac{r^2}{\sqrt{(r^2 - s^2)}}$:

$$\frac{rs}{\sqrt{(r^2 - s^2)}} = y - r : \frac{sy - sr}{r}.$$ Q. e. f.

Problema III.

VIII. Ex data reactione plani PK & celeritatibus radii ante impulsum, id est, rectis IK & KL, invenire punctum H, in quo radius reflexus IC secat axem OG.

Solutio.

Sit reactio $IF = AC = p$ & $IG = r$, $AI = IK = CF = \frac{sy - sr}{r}$. (§. pr.) $OH = x$. Ex centro G ducatur normalis NG ad radium reflexum IC. Ergo, quia CF est perpendicularis ad IE, & angulus m utrique triangulo communis, erit $CI : CF = IG : NG$. Est autem $CI = \sqrt{(AI^2 + AC^2)} = \frac{\sqrt{s^2 y^2 - 2s^2 ry + r^2 s^2 + p^2 r^2}}{r^2}$ hinc $NG = (rsy - r^2 s) : \sqrt{(s^2 y^2 - 2s^2 ry + r^2 s^2 + p^2 r^2)}$. Quia $OH = x$ & $OB = r - \sqrt{(r^2 - s^2)}$, erit $IH = \sqrt{(x^2 - 2rx + 2r^2 + 2x \sqrt{(r^2 - s^2)} - 2r \sqrt{(r^2 - s^2)}}$ & $HG = r - x$. Cum igitur NG sit perpendicularis ad IN, erit $HNG = IBH$. Hinc HG:

 NG

$NG = IH : IB$, id eſt, $r - x : \frac{rsy - r^2 s}{\surd(s^2y^2 - 2s^2ry + s^2r^2 + p^2r^2)}$
$= \surd(x^2 - 2rx + 2r^2 + 2x\surd(r^2 - s^2) - 2r\surd(r - s^2) : s$,
$r - x : ry - r^2 = \surd(x^2 - 2rx + 2r^2 + 2x\surd(r^2 - s^2$
$- 2r\surd(r^2 - s^2) : \surd(s^2y^2 - 2s^2ry + s^2r^2 + p^2r^2)$.
Ex qua analogia diſtantia foci x inveniri poteſt, ſub quocunque demum angulo radius in ſuperficiem incidat. Attamen, quia focum tantum quærimus radiorum, prope axem incidentium, ponamus $s = o$, hinc $r - x : ry - r^2 = x : pr$; unde invenitur $x = \frac{pr}{p - r + y}$. Q. e. f.

Corollar. I.

Si $s = o$, erit etiam $IK = o$ (*§. VII*). Ergo lineæ *KL*, *IL*, *OL*, ſibi invicem ſunt infinite proximæ & æquales. Ergo valent de hoc caſu, quæ in *§. V* ſub fin. monuimus.

Corollar. II.

Fiat $AC = AD = KL$. Ergo $p = y$ & $x = \frac{ry}{2y - r}$, quæ regula eſt eadem cum illa, quam exhibet Perilluſtr. *de Wolf* in *Elem. Catoptr. §. 312.* Dum enim *AC* fit $= AD$, angulus reflexionis *HIG* fit angulo incidentiæ *GIL* æqualis, id quod in dicta regula ſupponitur.

Corollar. III.

TAB. II Fig. 2.

Loco $+p$ ponatur $-p$. Ergo $x = \frac{-pr}{y - r - p}$ pro eo caſu, in quo radius *IL* a ſuperficie *OIM* transmittitur. Si enim *AS* eſt actio radii poſt impulſum, directio ejus erit linea *IS*. Fieri igitur poteſt, ut radius refractus tam ante, quam poſt ſuperficiem *OIM* cum axe concurrat. Sit $AQ = -p = \frac{-ny}{m}$.
Ergo $OR = x = \frac{-nry}{my - mr - ny}$ in illo caſu, in quo radius refringitur in medio denſiori ad perpendiculum (*§. VI Cor.*). Si vero radius ex medio graviori in levius incidat, erit $-p =$
$-my$

$\frac{-my}{n}$ (*cit. Cor.*). Ergo pro illo casu est $x = \frac{-mry}{ny - nr - my}$.
Denique, si *AS* sit actio radii post impulsum, & accrescat in *V*, ita ut sit $AV = -p = -y$, erit $x = y$, id est, radius a superficie transmittitur irrefractus. Et sic radii nusquam nisi in puncto *L*, unde egrediuntur, sunt uniti.

Corollar. IV.

Assumsimus hactenus, radios incidentes esse divaricantes. Sed ponamus, eos post speculum cum axe concurrere. Sit *IL* radius incidens, qui continuetur in *P*, ut axem *GX* in illo puncto secet. Ergo *P* considerari potest ut punctum radians, quod radium GI emittat. Sit *DIN* tangens punctum *I*. Ergo perinde est, ac si radius *PI* incideret in rectam *DIN*. Ponamus reactionem illius $= WI = DM$. Ergo radius *PI* post impulsum meabit versus *M*, unde per *I* continuatus secat axem in *H*, quod constituit focum speculi. Si vero actio radii post impulsum sit $= DZ$, erit directio ejus *IZ* & punctum unionis *X*. Ergo, si superficies *IOB* est pellucida, punctum unionis esse potest post superficiem refringentem. Ut autem inveniatur distantia foci in hoc casu, ponendum est in regula nostra $-y$ loco $+y$, &, si superficies *DIO* est specularis, erit reactio plani $DM = -p$ (*§. VI*), quo facto habebitur pro speculis $x = \frac{pr}{y + r + p}$, pro diaphanis autem $x = \frac{-pr}{y + r - p}$: in his enim, si distantia puncti radiantis est $-y$, reactio debet esse $= +p$. (*§. cit.*)

TAB. II Fig. 3.

Scholion.

Postquam radius *Pm* in *m* refractionem passus est, directio ejus erit *Im*. Sed ponamus, eum incidere in aliam superficiem sphæricam *OI*. Ergo hæc illum aut reflectet, aut refringet, prouti est vel opaca, vel pellucida. Inveniendus igitur est in sequentibus focus, in quo radius ab hac superficie reflexus, vel refractus, cum axe concurrit.

TAB. II Fig. 4.

Problema IV.

IX. Invenire punctum H in quo radius Im, a superficie OI, cujus semidiameter OG cognita, reflexus, vel refractus, secat axem OG.

Solutio.

TAB. II Fig. 4.

Inventum est generatim $x = \frac{pr}{y-r+p} = rL$ (§. *VIII*)

Sit $Or = c$. Ergo $OL = Or + rL = \frac{y-r+p}{cy - cr + pc + pr}$

quod brevitatis gratia sit $= d$. Quia L considerari potest ut punctum radians respectu superficiei OI, erit OL ejus distantia ab ista superficie. Sit semidiameter $OG = IG = a$, & reactio puncti $I = q$. Ergo, cum ex distantia puncti radiantis y, semidiametro $rS = r$, et reactione p, inveniatur distantia foci $x = \frac{rp}{y-r+p}$, sequitur, ut, si in locum y, r, p, substituatur d, a, q, distantia foci OH sit $= z = \frac{aq}{d-a+q}$.

Corollarium.

Quia hæc regula a priori, §. *VIII* inventa plane non differt, sequitur, ut omnia, quæ ex ista deduximus, consectaria etiam de hac valeant. Nimirum, si loco $+q$ substituitur $-q$, habebitur regula pro eo casu, in quo radius IL in puncto I non reflectitur, sed refringitur, & erit $z = \frac{-aq}{d-a-q}$. Si igitur $-q = \frac{-md}{n}$, erit $z = \frac{-mad}{nd-na-md}$, quæ regula locum habet, si radius IL in puncto I ex medio densiori in minus densum transgreditur (§. *VI Cor.*). Denique, si $q = d$, erit $z = \frac{ad}{2d-a}$ pro speculis. Sed, si superficies OI est specularis, reflectetur radius Im in H. Antequam igitur ad punctum H pervenire queat, incidere debet denuo in superficiem rQB in puncto Q, a qua denuo vel reflectetur, vel

vel refringetur, v. g. in n. Hujus igitur distantia in sequentibus determinanda superest.

Problema V.

X. Invenire punctum n, in quo radius IH ab I reflexus, & in Q denuo refractus, secat axem OG.

Solutio.

Quia $OH = Z = \frac{aq}{d-a+q}$ & $Or = c$ (§. *pr.*) erit rH $= z - c = \frac{aq - dc + ac - qc}{d-a+q}$, quod ponatur $= b$. Hinc, cum angulus IHO sit infinite parvus, erit etiam $QH = rH$ $= b$. Jam vero considerari potest H ut punctum radians respectu superficiei rQB, & $QH = Hr$ ut ejus distantia a dicta superficie. Ergo, si ejus reactionem ponis $= t$, invenietur eodem modo ac in §. *pr.* distantia foci $rn = v = \frac{tr}{b-r+t}$.

Corollarium.

Ergo etiam de hac regula valent omnia, quæ supra §. *VIII* cum Corollariis demonstravimus. Scilicet, si radius IH in Q refringi debet, loco $+ t$ ponendum est $- t$, hinc $v = \frac{tr}{r+t-b}$. Ponatur $- t = - b$, & erit $v = b$, id est, radius IH in Q transmittitur irrefractus. Et, si $- t = \frac{- mb}{n}$ fiet $v = \frac{mbr}{nr + mb - nb}$, pro refractione radii ex medio graviori in levius incidentis, (§. *VI Cor.*). Ceterum formula, in hac Paragr. inventa, est omnium universalissima. Si enim loco b & d valores §. *X* & *IX* inventi substituuntur, habebitur distantia foci in omnibus casibus, qui occurrere possunt. Nam, prouti reactiones planorum sunt aut $+p, +q, +t$, aut $-$ aut $-$, $p, -q, -t$, ita etiam dicta plane mox speculorum, mox diaphanorum, naturam induent. Nostrum igitur erit in sequen-

quentibns ostendere, quomodo exinde regulæ speciales tam pro lentibus, quam speculis, deriventur.

CASTI INNOCENTIS ANSALDI, ORDINIS Prædicatorum, de Authenticis Sacrarum Scripturarum apud S. S. Patres lectionibus Libri duo, ad S.S. D. nostrum BENEDICTUM XIV, Pont. Max.

Veronæ, typis Seminarii 1747, 4.
Alph. 4 plag. 10.

Dignum fuit Pontificis ipsius nutu ac nomine scriptum, si partium subinde studio non vacuum, eruditissimum tamen ac limatissimum. Occasionem ejus scribendi Reverendo Autori suppeditavit *Petri Barzani*, Brixiani Presbyteri, Epistola, qua sententiam Nostri, ad lectionem *Tertullianeam* loci *Jo. I, 14*, spectantem, confutans, *memoriter, arbitrario, tumultuario*, sanctos Patres oracula divina repetere, professus est. Id quod Noster sic revellendum curat, ut ante omnia perspicue satis proponat. Hinc, duos errores ab ita sentientibus admitti, docet; alterum, quo Codices hodiernos cum πρωτοτύποις confundant, neque aliquas in nostris exemplaribus a primis illis admittere videantur diversitates; alterum, quo, variantes omnes lectiones satis jam esse notas ac perspectas, arbitrentur. Inde disputatur de studio veterum Christianorum in sanctissimas literas, adversus earundem corruptores querimoniis, ut & aliis momentis, quæ, Nostro judice, manifeste docent, non modo sensus, verum æque verborum, eos habere rationem debuisse. His ita se habentibus, celebriores sacri Codicis editores sibi conceperunt, antiqui Christianorum cœtus doctores saltem contextui versionum adhæsisse, eandemque sententiam Theologorum præstantissimi foverunt. Intes editores præsertim nominatur *Flaminius Nobilius*, qui vulgatam veterem, seu Latinam versionis LXX interpretationem, ex Patrum citationibus nobis reparare voluit. Hoc antesignano vexillo erecto, arbitrantur, eminentiores quoque Criticos, idem secutos, Patrum citationibus, tanquam

quam idonea tutaque via, fuiſſe uſos ad veterum ſacrorum Codicum lectiones, quaſi de rivulis fontes, inveſtigandum, in errores autem periculoſos abreptos fuiſſe, quicunque, ſecus ſtatuentes, homines fuiſſe Patres, exiſtimarint, hic pariter humani aliquid paſſos. Ita vero inquirit, quid ſint avthenticæ lectiones Scripturarum apud veteres ſcriptores, ac pro virili demonſtrat, ex multiplici, quæ apud Chriſtianos obtinebat olim, editionum ſacri Codicis cumulo, uſuque promiſcuo Patrum, ortam eſſe lectionum in eorum operibus diverſitatem. Forſitan quoniam, unius rei plures eſſe rationes poſſe, ſibi perſuadere non potuit, aut, tantæ vilitatis tunc fuiſſe ſacros Codices, credidit, vel tantarum opum doctores, ut multos ſibi compararent, ac, delectante inconſtantem animum varietate, ſimul adhibuerint omnes. Nimirum, ut Noſter docet, antiqui Chriſtianorum magiſtri non ſolum in commentariis ad Codicem ſacrum, verum etiam in controverſiis, orationibus ſacris, & ubicunque ad ſanctiſſimas literas provocarunt, ſtrictim ac ſine ullo neglectu, vel erroris periculo, verſionibus atque editionibus adhæſere ſuis. Id quod ſpecimen lectionum ſacrarum apud Patres ab hodiernis diverſarum, *ſi quidem* a ſingulari ad generale concluſiunculas adamemus, nobis oſtendit, quas cum nuper inventis antiquiſſimis mediorum Seculorum Codicibus ſacris, & cum eorum lectionibus, inſigniter conſpirare, repertum eſt.

Cap. 7.

8.

Libri II ſub initium excitantur eorum, qui, veteres oracula divina temere allegaſſe, docent, argumenta, ex ratione proponendi oratoria ac teſtimoniis antiqui Fœderis, ab ipſis N. Teſt. ſcriptoribus ad arbitrium pronuntiatis, deſumta. Contenditur autem iterum, admixtiones, quas Patrum lectionibus objiciunt, ſive quid addiderint, ſive omiſerint, ſive mutarint, ipſis illorum temporum Codicibus ſacris eſſe tribuendas. Quaſi vero illos non deſcripſerint antiqui pariter Chriſtiani; atque, Codices ſacros interpolari, magis condonari poſſet, quam mutatis verbis indidem quidquam allegare oratorem; nec, quæ patefactionem clementiſſime largita eſt, providentia conſervandæ ei pariter vigilem oculum intendiſſet. Eo ſcilicet usque

Lib. II Cap. 1.

M pro-

progrediuntur, qui, ut evehant humana, divina deprimunt. Cap. 3. Atque iſtis armis inſtructus etiam Noſter, primorum Seculorum doctores Chriſtianos, qui Codicibus ſacris interpolatis uſi aliquando dicuntur, a *Jo. Clerici*, quas neque nos omnes 4. defendimus, accuſationibus vindicat. Hinc, a generali ad ſingulare deſcendendo, diverſitatem lectionis *Capite I Joannis* apud quosdam Patrum ac veterum aſſerit, atque, ex poſitis principiis, non temere contexta, ſed itidem ab exemplaribus illorum temporum derivata, oſtendit. Invenitur eadem *commate 13*, quod, in numero ſingulari a *Tertulliano* atque aliis propoſitum, ad Chriſtum applicari videtur; licet in contextu Græco ſit οἳ atque ἐγεννήθησαν, & comma ſequens incipiat a καί. Longus hic eſt Noſter, ut id impetret, quod etiam ſi evicerit, unam hirundinem non facere ver, opponi poſſet. 5. Non itaque aſt, cur latius evagetur, &, quemadmodum præ ſe fert, quæ pro arbitraria, apud *Tertullianum* laudati, commatis lectione feruntur, argumenta ſolvat, enodet, evertat pe-6. nitus. Utilior eſt inquiſitio, quibus de cauſis factum ſit, ut nonnulli tam Græci, quam Latini, ſanctiſſimarum literarum Codices in *Joanneo* iſthoc loco uſurpatam ab *Irenæo*, *Tertulliano*, *Chryſoſtomo*, *Vigilio Tapſenſi*, *Auguſtino*, & *Jo. Damaſceno*, quorum vel allegationes, vel al-7. luſiones, contulerit Autor, lectionem continerent. Concludit autem, ex antiquiſſimi Veronenſis *Evangeliorum* Codicis manu ſcripti lectione, quæ cum citatione Patrum ſit conſentiens, idoneum ſumi fundamentum, ut, ipſos *Joannis* verba ex Codicibus recitaſſe, ſtatuatur. Scilicet unus errans ſeducit facile plures; ac ſequimur homines vulgo antecedentium gregem. 8. Denique *Natalis Argonenſis* atque illius interpretis de Patrum citationibus ſententiæ, quibus in utraque Commentarii parte diſputata, majore collocantur in luce, confirmantur vehementer, atque acrius propugnantur. Qua ipſe Autor uſus eſt libertate, dum & nos admonitiones adjunximus; non poſſumus, quin præconia repetamus, laudando diligentiam, ſed, ut præconceptarum opinionum nebulæ excutiantur, ſimul optando.

MISCEL-

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD incrementum ſcientiarum, ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata. Edendi conſilium ſuſcepit, ſua nonnulla paſſim addidit, Præfationem præmiſit, FRID. OTTO MENCKENIUS, Phil. & J. U. Doctor, Reg. Pol. & Elect. Sax. Conſiliarius Aulæ, in urbe patria Senator, Soc. Scient. Reg. Boruſſ Sodalis.

Voluminis VI Pars I.

Lipſiæ in officina hæredum Lanckiſianorum, 1748, 8.
Plag. 12.

In Præfatione cauſam exponit Editor, cur *Miſcellaneorum*, a Lipſia cognominatorum, Volumina pauci voluerint ornare Lipſienſes eruditi, nec de eorum ceſſatione ſit timendum. Scenam aperit *Jo. Chriſtoph. Harenbergii Hiſtoria critica Odæ Davidicæ quintæ.* Autori viſum eſt, *Davidem* ei in literas redigendæ adjeciſſe animum, cum, ut vitæ ſuæ parceret, a *Saulo* rege profugiſſet, ac ſacerdotes Nobitas, a *Saulo* interemtos, lugeret. Argumentis, ex Oda ipſa deſumtis, id ipſum perſuadet. Tentorium ſacrum fuiſſe היכל dictum, aperit. נְחִילָה ei eſt *monaulion*, alibi dictum מַחֲלַת, מַעֲלַת. Unde שִׁירֵי הַמַּעֲלוֹת, ipſo judice, ſunt *cantica monaulis juncta*. Exponit vocem כִּי per *rem triſtem ac deformem*, ex *contractione* ita vocatam. Vultus certe contractus ac deformis dicitur כִּי *Eſ. III, 24.* Verbo דבר primariam tribuit poteſtatem *ſpirandi.* Metaphraſin Alexandrinam Græcam haud dimittit intactam, ſed examinat ac dijudicat pro more. Excipit hanc elaborationem *Petri Zornii Diſſertatio poſthuma de Chriſto, ſublatis manibus diſcipulis ſuis benedicente, & inter benedicendum ab eis diſcedente, & in cœlum ſublato,* ad *Luc. XXIV, 52.* Ritus manibus ſublatis benedicendi ſymbolum eſt, quo defenſionem, manibus elatis fieri ſolitam, eisque hoſti oppoſitis, veteres ſignificatum ierunt. *Aaron* jam allevatis manibus dicitur populo benedixiſſe, *Lev. IX, 22.* Epiſcopalis inde profluxit benedictio, cui formula adjicitur *Pax vobiſcum.* Jeſus, Pag. 11.

summus Pontifex, adytum ingressurus cœleste, benedixit suis,
Pag. 14. indicans, fore, ut posthæc eos tegeret ac defenderet. Imago
21. Jesu, dextram protendentis ac benedicentis, in numis Imperatorum Græcorum præsto est. Convertimus nos ad *Caroli*
23. *Henr. Zeibichii de Christo, fido Nov. Test. Pontifice, Disser-*
26. *tationem philologicam, ad Hebr. II, 17.* Illustrat locum Noster promisso suo congruenter ex ritu adjurationis Pontificalis, ac, *Georgium Lud. Oederum, Deylingii* sententiæ gravem, id ipsum docere, contendit, eruditione varia solitaque soliditate usus. Exponit locum *Apoc. I, 5*, nec non *Jes. LV, 3*,
39. *2 Par. VI, 42, 2 Tim. IV, 7, Hebr. IX, 10.* Monet tandem nonnihil in Cl. *Schlichteri* sententia. Succedit huic
47. Exercitationi *Pauli Ernesti Jablonski Observatio de Athor, Numine Ægyptiorum veterum, quod Græci Venerem interpretantur.* Etymologici magni Autor ex *Orione* Grammatico in Αθύρ luce hic perfunditur. Mensis Ægyptiorum tertius æque Athyr vocatus fuit. Suffragatur *Hesychius*, addens, *bovem* sic dici. Nomen id mensis Copti vocant Αθωρ. *Bos fœmina*, seu Veneris symbolum, apud *Hesychium* indicatur. Consonat *Herodotus II, 41, Aphroditopolin* vocans Ἀτάρβηχιν. *Baki* enim *urbs* est. Venerem As-
52. syrii ac Afri coluerunt, aliquid ex *Junone* trahentem. Cave tamen, *Junonem* huc adsciscas Græcorum. Hæc enim est πάνδημος, illa οὐρανία. *Herod. I, 105. Venus Aphacitis* est eadem *Urania*, teste *Sozomeno H. E. II, 5.* Ægyptii
54. eam quoque coluerunt, teste *Æliano Hist. anim. X, 27.* *Lunam* subesse crediderunt *Herodianus* ac *Oppianus.* Aliis placet *Venus* planeta, nominatim *Hieronymo, Suidæ, Ptolemæo.* Alii *Venerem* illam existimarunt ipsam rerum naturam & matrem Deorum, seu Deorum locum. *Athor*
69. Nostro *nox* est, Coptica lingua consentiente. Ex vento & nocte Phœnices existimarunt Æonem & Primogenitum, mortales viros, procreatos. *Baau* dicta fuit ab eis Nox ex בהו, *inani.* Πρωτότοκος Ægyptiis dictus fuit Φάνης. *Noctem* videntur Persæ dixisse Arimanium. Vetustum No-
71. ctis templum exstitit Delphis. Noctem theogoniæ inferui

rui

ruit *Hesiodus*, nec non *Aristophanes*, ac *Antiphanes*. Adjungatur hisce *Aristoteles*. Nox hæc Gnosticorum fuit σιγή, *silentium*. Ventus ille, seu æther, videtur esse vis creatricis mentis. Æon, seu Ulamos, est *durationis* symbolum. Nox videtur non existentiam denotasse, seu nihilum. Athyr mensis Novembri nostro respondet. Nox denotat in theologia veterum Ægyptiorum id temporis, quo sol hemisphærium inferius percurrit, æque dicta *Juno* & *Venus*. Noctem alii naturalem designari crediderunt, beneficiorum in terris fervidioribus conciliatricem. *Suidas* in Σκοτία conferatur. *Scotia*, *Sige*, *Nox*, *Venus* tenebricosa, *Hecate*, *Athor*, seu *Athyr*, rei unius sunt appellationes. In honorem ejus bovis, quæ erat vacca candida, Aphroditopolitas fuisse effusos, ex *Strabone* patescit. Hæc fuit illa עגלה, quam *Jeroboamus* Israelidis colendam instituit. *Athor* est הַשּׁוֹר, bos, ad Sinai ab Israelidis vitulantibus culta. Nomen enim שׁוֹר generis est communis. Videtur ad שער horrorem & tenebras fuisse per id bovis symbolum olim allusum. Sed vocat nos *Joannis Jacobi Reiske Libellus Animadversionum ad alteram editionem Burmannianam Petronii*. Ante hos annos sex in lucem prodiit altera editio *Petronii Burmanniana*, cui *Caspar Burmannus*, *Petri* filius, acerbam in *Reiskium* Præfationem præmisit. Non licuit huic in Belgio famam suam publico scripto vindicare, nisi ipsi visum fuisset incommodis sese onerare. Monitu aliorum igitur tandem se sine conviciis a *Burmanno* defendit, ac insignia quædam *Petronii* loca, quæ interpretibus adhuc negotium facessierunt, retractat atque illustrat. Sexto apparet loco *Frid. Ottonis Menckenii Librorum, haud ita diu ab inventa arte typographica editorum, quibus suppleri possint Annales typographici Maittairiani, Decas prima*. Variis, fortasse non spernendis, annotationibus literariis hoc ferculum instructum est. Venetiis A. 1487, 4, evulgata fuit *Summa angelica de casibus conscientiæ, per fratrem Angelum de Clavassio, Ordinis Minorum Vicarium cismontanorum* fra-

Pag. 85. 91. 93. 114. 121.

fratrum obſervantiæ, compilata. Editionem hanc *J. A. Fabricius, Conradus Geſnerus, Lucas Waddingus*, aliique, haud viderunt. Vidit *Maittairius* editionem Venetam anni 1487, at prelo *Georgii de Rivabenis* excuſam. Noſtra autem exiit in lucem ex prelo *Nicholai Francfort, Germani.*

Pag. 127. Rariſſimi ſunt præterea *Autores cum gloſa, octo libros ſubſcriptos continentes, videlicet Cathonis, Theodoli, Faceti, Cartulæ, alias de contemtu mundi, Thobiadis, Parabolarum Alani, Fabularum Æſopi, Floreti. Impreſſi Lugduni per Joannem de Prato anno 1488 die ultima Decembris*, 4. Eo-

133. dem refer *Epiſtolare Marii Philelſi, Baſileæ, per magiſtrum Joannem de Amerbach, ſumma lucubratione impreſſum, anno octogeſimo nono ſupra milleſimum quaterque centeſimum*, 4. Attigit hanc editionem *Jo. Saubertus* in *Hiſtoria Bibliothecæ Reip. Norib. pag. 166.* Ante annum 1502 *Aldus* Venetiis edidit primam *Poetarum Chriſtianorum* ſyllogen, jam raritate ſua commendabilem. Titulus ei eſt:

138. *Prudentius, Proſper, Joannes Damaſcenus, Coſmas Hieroſolymitanus, Marcus, Epiſcopus Taluontis, Theophanes. Venetiis apud Aldum*, 8. *J. A. Fabricius* ac *Maittairius* ſyllogen hanc haud viderunt. Nec minus rara avis eſt liber,

143. cui hic eſt index: *Pomponius Mela Coſmographus de ſitu orbis Hermolai Barbari, fideliter emendatus. Per Albertinum de Liſona, Vercillenſem, anno Domini MDII, die XIIII Maj.* 4. Obierat jam diem ſupremum A. 1494 *Hermolaus.* Repetita proinde hæc editio eſt exiſtimanda. Addendus eſt titulus alius cujusdam collectionis, ita conformatæ: *Index operum, quæ in hoc volumine con-*

144. *tinentur: Cenſorini de die natali liber aureus, olim mutilatus, nunc, adjectis quatuor integris capitibus, innumeris pæne clauſulis antiquæ lectioni reſtitutus. Nervæ Trajanique & Adriani Cæſaris vitæ, ex Dione in Latinum verſæ a Georgio Merula interprete. Cebetis Thebani Tabula. Plutarchi libellus de differentia inter odium & invidiam. Baſilii Oratio de Invidia. Baſilii Epiſtola de vita ſolitaria*, 4. Epiſtola *Triſtani Chalci*, qui opus edidit,

edidit, præmissa eidem, data est Mediolani A. 1503. Mediolani opus prelo exiit. *Censorini* hæc editio videtur fuisse prima fere. Scripsit *Chalcus*, seu *Calchus*, *Historiam Mediolanensem*, viginti Libros complexam, Coloniæ A. 1481 evulgatam. *Philippus Beroaldus Censorinum* primus publicaverat. At redintegrati ejus gloria *Chalco* est tribuenda. Ad eosdem corymbos referendus est *Georgicorum P. Virgilii Maronis liber, cum novo Commentario Hermanni Torrentini*, excusus Argentinæ per *Joannem Knobloucb* A. 1508, 4, nec *Maittario*, nec *Fabricio*, visus. Addatur ei P. *Virgilii Maronis Æneis cum familiari expositione, annexo quoque vocabulorum indice juxta seriem alphabeti*, ibidem ab eodem A. 1509, 4, formis publicis expressa. Commentarium ei addidit *Joannes Schotus*, civis Argentoratensis, arte & professione typographus, at satis doctus. Recensentur hic ejus reliqui fœtus. Raritate se commendant præterea *varia Beroaldi Opuscula*, Basileæ A. 1519, 4, prelo egressa, licet primæ editionis haud sint fructus. Decada concludunt *Leonardi de Portis*, *Jureconsulti Vicentini*, *de Sestertio, pecuniis, ponderibus, & mensuris antiquis*, *Libri duo*, 4, in *Gronovii Thesauro Antiqu. Græc. Vol. I* recusi. Videntur hi in Italia ante annum 1526 huic formæ congruenter prodiisse in lucem. Decadi huic proximæ sunt *Rolandi Maresii & Nic. Heinsii mutuæ de Antiquariis, & de Ciceronis, Athenæi, Lipsiique, Dialogis, Epistolæ, iterum publicatæ, atque animadversionibus instructæ*, a *J. G. Hauptmanno, Hayn.* Spectat hæc biga ad judicium de stilo Latino ferendum, Annotationibus, a Viro Cl. adjectis, sua inest sinceritas, & literaturæ nitor æque ac specimen latinitatis probatæ.

Pag. 145. 147. 149. 151. 156. 162.

SOPRA LA LINGUA PRIMITIVA E SOPRA la Confusion de' Linguaggi sotto Babele Lezione Academica, &c,

id est,

JOSEPHI MARIÆ TANZINI, FLORENTINI, ACAdemi-

demici Apatistæ, inscripta Eminent. Principi Domino GUADAGNI, Vicario generali Pontificis BENEDICTI XIV.

Romæ, ex typographeo Nicolai ac Marci Pagliarinorum, 1742, 8. Plag. 4.

Naturam hominis Deus ita constituit, ut homini insit & facultas loquendi propinqua, & cupiditas quædam sociandi cum altero cogitata per sermonem. At varietatem linguarum & dialectorum causa externa invexit. *Abydenus* apud *Eusebium de Præpar. evang. IX, 14*, tradit, ante structuram Babylonis eodem homines universos sermone fuisse usos. Crediderunt Ægyptii, linguam suam esse omnium antiquissimam. *Philastrius*, Episcopus Brixiensis, putavit, linguas complures jam ante dissipationem generis humani exstitisse. *Nicolaus Cusanus* ei ex parte adstipulatur. Contrarium tenet Noster ob *Gen. XI, 6*, licet *Joannes Clericus labium unum* de consiliorum conformitate exposuerit, ad *Philonis* consensum provocans. Jesum Syriace cum Judæis locutum esse, liceat infitiari, licet *Albertus Widmanstadius* ita senserit. *Goropius Becanus* linguæ suæ Flandricæ primordia & principatum tribuit. At linguæ Ebraicæ hic honos est tribuendus. Hæc enim est simplicissima, concisa, minus implicata, orientalium linguarum mater, ac nominum primorum, quibus homines ac urbes sunt appellatæ, receptatrix & vagina. Cum vero hæc lingua post diluvium *Noachicum* mansit incorrupta, ac a *Mose* adhibita est, ea in linguarum diffusione perstiterit incolumis ac intemerata, necessum esse videtur. *Huetius* ac *Natalis* ita senserunt. P. *Claudius Frassenus* vero existimat, linguam *Abrahamo* familiarem Cananæam, seu Phœniciam, fuisse. Hunc refellit *Natalis*, quemadmodum *Joannem Clericum* refutavit *Joannes Christophorus Wichmannshausen*. Familias *Noachicas*, interruptis Babelicis operibus discedentes, in varias linguas, exceptis *Eberi* posteris, fuisse distractas, Noster addit, fretus testimoniis *Augustini* & *Epiphanii*, laudatoque *Bocharti* & *Morini* consensu triumphans. *Tanzinius* igitur nil novi, nil insoliti, commentatus est, sed in sententia publice approbata conquievit.

Pag. 27. 30. 37. 54.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLIX.

Pars I.

CATALOGUE DES ROLLES GASCONS, NORMANS, & François, &c.

hoc eſt,

CATALOGUS ROTULORUM VASCONENſium, Normannicorum, & Francicorum, quæ in ſcriniis Turris Londinenſis aſſervantur; Autore THOMA CARTIO.

Tomi II.

Londini & Pariſiis, apud Jacobum Barois, 1743, fol. Tom. I Alph. 3, Tom. II Alph. 2 plag. 9.

Cum *Thomas Cartius*, Vir Clariſſimus, Catalogi hujus architectus admodum ſtrenuus, per integros ſex annos Pariſiis commoratus, plurimisque intra illud tempus beneficiis, pro illa, quæ Gallis propria eſt, humanitate, cumulatus, inſignem erga nationem illam concepiſſet amorem; non melius hunc declarari poſſe cenſuit, quam ſi indices publicorum documentorum, quæ, dubio procul a forma, *rotuli* dicuntur, exire in lucem pateretur; propterea quod eadem ad jura nobilium, qui Franciæ provincias, ab Anglis quondam poſſeſſas, inhabitant, ſtabilienda plurimum conducere videantur. Nomini notæ huc usque fuerant iſtæ tabulæ; unde nobiles, jura ſua defenſuri, non niſi ad lon-

gam possessionem provocare potuerant, cum contra, Indicibus hisce nunc evulgatis, facillimo negotio unumquodque instrumentum, quo ad jus firmum & stabile obtinendum quisque utitur, indicari, ejusque exemplar, de Londinensibus chartis descriptum, obtineri queat. Ipsas quidem, de quibus sermo est, chartas, ab Anglis, Normanniam, Aquitaniam, Guiennam, aliasque Galliæ provincias, relinquentibus, in Magnam Britanniam allatas, in castellum, quod *Turris Londinensis* dicitur, abditas fuisse, Clariss. Editor negat, illas potius in magna Angliæ Curia, quam *l'Echiquier d'Angleterre* vocat, quærendas esse, sibi persuadens, cum præsertim illa documenta, quæ *Rymerus* evulgavit, ibidem deprehendantur. Quamvis vero hæc ita se habeant, nihilo tamen secius, ex Actis, majore sigillo regio munitis, quorum largissima messis in Turri Londinensi asservatur, innumerabilia depromi posse, tam ad historiam istarum provinciarum, quam ad jura incolarum, spectantia, Clariss. Editor nos docet. Cum igitur A. 1728 in Angliam ex itinere Gallico reducem nonnulli rogarent, ut, si qua in chartis, in Turri Londinensi absconditis, inveniret, quæ ad *tractum Landarum*, in Vasconia situm, pertinerent, ea quidem indicaret; Clariss. Editor, probe intelligens, hoc non aliter fieri posse, quam si integer omnium documentorum Vasconensium Catalogus perlegeretur, eum ideo suis sumtibus describi totum curavit. Insequente anno, cum eundem cum amicis quibusdam, in Gallia degentibus, communicaret, ab illis, ut publici eum juris faceret, valde sollicitatus, locum reliquit illis amicorum hortationibus, utque eo utilior fieret iste labor, illas etiam tabulas, quæ Normanniam respiciunt, eadem diligentia conquisivit, & in indices suos redegit, ut uno intuitu omnia documenta, in Turri Londinensi asservata, & ad provincias Galliæ, ab Anglis quondam infessas, pertinentia, Lector posset cognoscere. Titulos harum chartarum, quanta potuit, cura descripsit, &, ne in nominibus locorum & hominum designandis vitia irreperent, sedulo cavit. At, si quando, propter literas vetustate exesas, lapsum se esse, intellexerit, vitia illa per iteratam ipsorum exemplarium inspe-

ſpectionem ſe correcturum eſſe, ſpondet. Documenta, quæ in Curia Londinenſi, *l'Echiquier* dicta, cuſtodiuntur, de quibus ſupra diximus, in uſus Gallorum & rei literariæ converti non poſſe, dolet, cum illa, ſine ullo ordine, variis in ciſtis confuſa jaceant, nec ullus eorum exſtet Catalogus. Ceterum præſentes Indices ſecundum ordinem chronologicum diſpoſiti ſunt, titulos documentorum exhibent, & numerum membranæ, cui inſcriptum unumquodque documentum eſt, præ ſe ferunt. Primo loco comparent *Rotuli Vaſconiæ*, quos *Rotulus chartarum & chirographorum Normanniæ* excipit. *Rotuli Franciæ*, quo nomine pacta, inter Angliæ & Franciæ Reges inita, veniunt, *Tomum* hujus Operis *ſecundum* abſolvunt. Index denique alphabeticus urbium, villarum, atque hominum, quorum in hiſce Rotulis mentio injicitur, Operi adjectus eſt. Inſignem utilitatem hoc Opus Normanniæ & Vaſconiæ nobilibus allaturum eſſe, non eſt dubitandum, quibus hac ratione via, qua in juribus ſuis defendendis incedere debeant, monſtrata eſt. Verum neque exteri, hiſtoriam iſtarum provinciarum penitius cognoſcere cupientes, hanc Clariſſ. Editoris operam faſtidient, ſed nobiſcum optabunt, ut plura ex illis medii ævi reliquiis, oblivionum tenebris erepta, tali modo in notitiam eruditorum perveniant.

APPARATUS HISTORICO-CRITICUS Antiquitatum Sacri Codicis & Gentis Hebrææ. Uberrimis Annotationibus in THOMÆ GOODWINI Moſen & Aaronem ſubminiſtravit JO. GOTTLOB CARPZOV, S. Theol. Doct. & Superintendens Lubecenſis.

Francofurti & Lipſiæ, ex officina Gleditſchiana, 1748, 4 maj. Alph. 5 plag. 20.

Commendatione nulla indiget, nec elogio, hujus, non operis, ſed theſauri, Autor, cujus & nomen & doctrina jam

 dudum

dudum ornamento Germanis nostris, Anglis autem atque reliquis admirationi summæ, exstitit. Nihil certe scripsit Summe Venerabilis *Carpzovius*, quod non communi eruditorum plausu exceptum, numerisque absolutum cunctis & perfectum esset. Et pudori hodie habetur, & recte quidem, erudito, si in Bibliothecæ forulis magni hujus Viri, quo Lipsia quondam exultabat, scripta, *Criticam* inprimis ejus *sacram*, & *in Libros Biblicos Veteris Testamenti Introductionem*, non servat, librosque illos longe primarios manu sedula haud pervolutavit. Itaque, novi hujus thesauri mentionem dum facimus, quicquid de S. Vener. *Carpzovii* hujus edecumata in judicando vi, vastæque lectionis copia, dudum inter omnes constat, non repetimus: id unice adducentes, quo pluris impendit in conficiendo hoc Apparatu temporis, annis ille & summis meritis venerandus Præsul, eo eum longius se ipsum superasse. Sed ipsam, age, Bibliothecam hanc elegantissimam ingrediamur.

Atque ea sane est *Thomæ Goodwini*, Angli, in hoc Hebraicarum Antiquitatum compendio, diffusa rerum Judaicarum & lectionis varietas, frequentissimaque ad illustrandum utriusque divini Fœderis Instrumentum accommodatio, ut omnibus ejusdem generis libellis palmam præripuerit. Cum enim in perscrutandis Rabbinorum commentariis princeps cura, &, si non unicus scopus, certe præcipuus, sit, ut ea lectio Sacri Codicis expositionem juvet & exornet; vix aderit omnino, qui majori cum sedulitate in hunc laborem incubuerit, & data quacunque occasione, quicquid ex Hebræorum voluminibus ipsi succurrit, ad Scripturam Sacram explicandam transtulerit, accommodaveritque. Præterea tali hanc Epitomen conscripsit arte, ut rerum cum ubertate dictionis etiam certet brevitas; quibus virtutibus id effecit, ut exiguo tempore multa expediri possint, nec amplificationi tamen atque illustrationi materies præerepta sit. Eam etiam illustrandi librum curam duumviri doctissimi, *Jo. Henricus Reizius*, & *Jo. Henr. Hottingerus*, etsi impari successu, suscepere, quia *Reizii* tantum non omnes notulæ, ex *Cocceji* voluminibus descriptæ, ad antiquitates evol-

evolvendas parum omnino faciunt; quamvis hanc culpam Venerandus *Carpzovius*, laudibus magis aliorum prædicandis, quam detegendis nævis, intentus, data, quod satis patet, opera diluit. Deinde nec *Hottingeri* labor, quæ dici ad plene intelligendos ritus poterant, omnia exhausit prorsus. Nostri autem Scriptoris Celeberrimi institutum, quo omnes sibi Philologiæ sacræ amatores devinxit, cunctos libros superat hujus generis. Alii enim concise nimium Judaicos exponunt ritus, ut, nisi viva doctoris accesserit vox, intelligi nequeant; alii unum quidem atque alterum caput sat bene illustrant, at reliqua, scitu non minus digna, intacta prætermittunt; denique alii nimis copiosi sunt, moramque lectori injiciunt, ad aliud festinanti, majus etiam pretium postulant, quam cui apud multos, qui rebus sacris operantur, angusta domi res sufficiat. Sed media in his omnibus via Venerandus *Carpzovius* incessit, laborem egregium ita moderando, ut nec angustis nimis finibus se contineret, nec in nimiam molem librum perduceret; potius eorum consuluit commodis, qui nec ampla instructi Bibliotheca, plures de quovis capite Autores evolvere in promtu habent, nec in Talmudicorum atque Rabbinicorum voluminum lectione exercitati, ad ipsos possunt fontes recurrere. Cujus rei perficiendæ causa, totum *Goodwinum* jussit principia ducere, ac multa curavit menda emendari, quæ in priores editiones irrepserant. Singula verba, quæ sibi illustranda sumserat, numeris in contextu distinxit, ut evolvi in Notis, separatim adjectis, facillimo negotio possint. Atque in his quidem Sacram Scripturam vel sexcenties verissime explicavit, &, quæcunque de ritibus, ceremoniis, & Judaicis antiquitatibus, ex omni eruditionis antiquariæ penu potuerunt afferri, ita attulit, ut multa loca δυσνόητα ex instituto atque data opera excusserit, omnia autem tam solide & tam enucleate exposuerit, ut intellectum Sacri Codicis egregie juvent. Quæ de quæstionibus nonnullis in Hebraicis antiquitatibus disputantur in utramque partem, dexterrime attigit, &, allatis utriusque partis rationibus, sententiam suam, gravem semper, interposuit, & judiciosam, & ea verisimilitudine

dine se commendantem, ut, vix quempiam futurum esse, arbitremur, quin eandem lubenter amplexurus sit. Jam, ne & iis deesset, qui unum vel aliud momentum vetustatis paulo altius cupiunt investigare, larga manu Autores suppeditavit, qui data opera illud evicerunt. Hinc Judæorum æque atque Christianorum laudavit monumenta, ac repertorium quasi quoddam Autorum attulit; quos si quis adierit, locupletius inde de singulis instruetur. Quævis momenta, si fieri potuit, Judæorum e libris, ante opus Talmudicum conscriptis, evicit, nec volumina ipsa Talmudica, aut *Maimonidem*, rejecit, qui, ex vera *Scaligeri* sententia, nugari primus desiit, satis in Præfatione respondens iis, qui hujus pariter Judæi, ac Christianorum, in illo genere autoritatem superbe repudiant; quia certe constat, *Maimonidem* & gentis & majorum suorum mentem omnino perspectam habuisse, magnumque iis pondus addere, quæ cum suis pronuntiat; inter dubias autem quæstiones multa solis Christianis momenta ventilata esse, de quibus altum penes Judæos silentium habetur, ut de origine Christiani baptismi, de baptismi Proselytorum ortu, atque alia longe plurima, ad quæ nostri doctores tantum industriæ ac judicii attulere, ut perperam sane, nec circumspecte, agant, qui alto horum labores supercilio contemnere atque posthabere gestiunt.

Jam in specimine, ex amplissimo hoc Apparatu adducendo, dubii hæremus, quidnam deligamus ex tanta rerum elegantissimarum varietate, cum eandem ubique in judicando ἀκρίβειαν, & in copiosa lectione vim, conspiciamus. Vexatas itaque aliquot quæstiones commemorabimus, in quibus Autor Summe Venerabilis, post aliorum, quas sistit, sententias, suam etiam candide interposuit, non eo quidem, ut distincte excipit, consilio, ut viris doctissimis effatum illud suum obtruderet, sed cum tironibus modeste communicaret; quamvis dubium sit nullum, viros longe etiam eruditissimos sententiæ ipsius calculum suum lubenter addituros. In *prima* statim *Annotatione Libri & Capitis primi pag. 3 seq.* quæstionem longe nobilissimam, sed & valde dubiam inter eruditos,

de

de jure ſacerdotii primogenitorum apud Judæos, tractat. Patres enim familias intra ditionem patriarchatus, ſeu familiæ ſuæ, ſacerdotio fuiſſe functi, in Scriptura-Sacra leguntur; unde *Geneſ. VIII, 20, Noachi, Cap. XV, 9, 10, Abrahami, Cap. XXVI, 2, Jacobi*, maxime vero *Jobi* ſacrificia pro familia expianda, *Cap. I, 5*, commemorantur. Ejus rei veſtigium, poſt inſtitutum etiam *Aaronicum* ſacerdotium, remanſit in mactatione agni paſchalis, quem quivis paterfamilias mactare jubetur *Exod. XII, 3.* At, ipſum hujus Sacerdotii jus ad ſolos ſpectaſſe primogenitos, affirmant alii, alii negant. Priorem ſententiam, præter Judæos, in variis Miſchnæ locis, & in *Onkeloſi* Targum, ac Hieroſolymitano, amplectuntur e Chriſtianis *Seldenus, Bochartus, Grotius, Carthwright, & Heideggerus*, e noſtris *Quenſtedius & Buddeus*, locis curate a Vener. *Carpzovio* adductis, præterea e doctoribus priſcis tantum non omnes, qui in hoc argumentum inciderunt. In negantium e contrario caſtra ſecedunt *Friſchmuthius, Bynæus, Vitringa, Spencerus*, alii, & recentiſſime cum *Lakemacherus*, tum *Hottingerus*, in ſuis ad *Goodwinum* Annotationibus, *pag. 40.* Quorum etiam a partibus perſtare Vener. *Carpzovius*, cauſis inductus variis & graviſſimis, non dubitat. Ante enim, quam *Aaronicum* ſacrificium inſtituebatur, piis omnibus promiſcue conceſſa erat facultas ſacrificandi. Ita *Habel, Moſes, Abrahamus*, ac alii, quamvis primogeniti loco non erant, ſacerdotium tamen ſacrificando obierunt. Atque, licet vel maxime ad patremfamilias ſpectaret oblatio ſacrificiorum, ab hac tamen prærogativa alios filios excluſos non fuiſſe, ex allatis certum eſt. Præterea ſilet Scriptura Sacra de Sacerdotio in iis locis, in quibus משפט הבכרים, *jus primogenituræ*, exponitur; quod ſane omitti non debuiſſet in loco *1 Chron. V, 1, 2*, ſi illud ablatum a *Rubene* primogenito, & in *Levi* translatum fuiſſet. Nec habent patroni ſententiæ ajentis firmum ſatis ſuæ cauſæ præſidium. Provocant quidem ad conſecrationem primogenitorum in Ægypto, quæ habetur *Exod. XIII, 1.* Sed, ſi hæc ratio valeret, id modo evinceret, hanc ſacerdotii dignitatem primogenitis, ab illo ſaltem tempore, quo

quo Deus eosdem ſanctos ſibi eſſe juſſerat, acceſſiſſe. Enimvero dicuntur ibi primogenita omnia Deo conſecrata fuiſſe *in peculium*, (quæ vox probe animadvertenda,) non autem *in ſacerdotium*, quod non diu poſt hanc ex Ægypto eductionem unice ad *Aaronem* & ejus familiam referebatur. Adducunt porro, qui affirmantem ſententiam tuentur, *Exodi* duos locos, *Capite XIX, 22*, & *Cap. XXIV. 5.* Utrinque autem ne leviſſimum quidem occurrit primogenitorum; ſed priore potius loco Seniores ac Principes populi, & poſteriore nobiliſſimi Iſraelitarum juvenes, intelliguntur, univerſo ex cœtu ad ſacra iſta conſtituti. Quod denique *Buddeus Hiſt. Vet. Teſt. Per. I Sect. III ad §. 18 pag. 391* arbitratur, jus ſacrorum, quod ad externos actus & eorum directionem, partem eſſe principatus patrumfamilias, quibus demortuis primogenitos ſucceſſiſſe, ut & principatum familiæ & jus ſacerdotii adipiſcerentur: id unice evincit, majores non ut primogenitos, ſed ut capita familiæ, in jus iſtud aſſurrexiſſe. Ex quibus ſatis patet, non omnino jus ſacerdotii ab initio humani generis ad ſolos primogenitos pertinuiſſe.

In *Lib. I Cap. V Annot. 11 & 12 pag. 75 - 85* de Pectorali, & de Oraculo pectoralis Pontificis Maximi, Autor S. Ven. tanto cum apparatu doctrinæ, tam diſtincte, atque tam luculenter, exponit, ut difficilem ſane quæſtionem, valdeque intricatam, eleganter enodaverit. Explicato ante omnia vocabulo Hebraico חשן המשפט, quod *pectorale judicii* vertunt, ipſius pectoralis formam deſcribit, quod ornamentum pectoris fuiſſe docet, ex filis ſubtiliſſimi lini, & ter quidem conduplicatis, opere phrygionico, colore coccineo, hyacinthino, purpureo, nec non auro; præterea ſpithamæ quadratum tam longitudine, quam latitudine, adæquaſſe, i ſitosque ei fuiſſe duodecim lapides pretioſos, ſigillorum ſculptura inſignes, quatuor diſtinctos ordinibus, & nomina filiorum Iſraelis, כתולדותם, *ſecundum generationes eorum*, continuiſſe. Hiſce pariter ac aliis, quæ de his gemmis apud *Braunium*, *Hillerum*, atque *Eduardum Bernardum*, ad *Joſephum* habentur, adductis, ad ipſum pergit oraculum Pontificis Maximi,

mi, occasione loci *Exodi XXVIII, 4*, quo pectorali immittere *Moses* את־האורים ואת־התמים *Urim & Thummim* jubetur. Et primo quidem Autores suppeditat potiores, quorum vel ad tricenarium accedit numerus, ex iisque observatione inprimis digniora adducit. Quærit, verbi causa, utrum Urim & Thummim duæ res atque diversæ sint; an vero eandem rem designet utrumque vocabulum; &, adductis viris doctissimis, qui pro duabus rebus habent, solide evincit, rem unam nomine duplicato insignitam esse per tritam hendiadem, nec aliud significare, quam *illuminationes perfectissimas*; id evincens vel inde, quod in Scriptura Sacra alterutrum pro utroque ponitur vocabulum, ut clare patet ex *Numer. XXVII, 21*, & *1 Sam. XXVIII, 6.* Ad ipsam deinde rem, quid sit Urim & Thummim, progreditur, num ipsum sit pectorale, quærens, an lapides pretiosi, an tertium quid, a vestimento & ornatu diversum. Ad has enim duas tanquam familias diversæ Autorum sententiæ revocari possunt, ut alii oraculum hoc cum pectorali, & ejus gemmis, idem faciant, alii ab eodem distinguant. Qui, gemmas ipsas designari per Urim & Thummim, censent, inprimis post *Josephum*, & Rabbinos apud *Abarbenelem*, e Judæis sunt R. *Azarjas*, cujus verba *Buxtorfius* adducit *Exerc. III pag. 285*, e Christianis *Brentius*, *Rivetus*, Anonymus Anglus, *Braunius*, *Hottingerus*, *Buddeus*, & alii. Horum tamen sententiá non convenit cum *Mosaica* descriptione, quæ ab Urim & Thummim diserte distinguit gemmas *Exod. XXVIII, 30, Levit. VIII, 8.* Quod *Siracides* etiam facit, Apocryphus quidem, sed perantiquus, scriptor, rerumque gentis suæ apprime gnarus, qui similiter gemmas in Choschen ab Urim & Thummim *Capite XLV, 13*, sejungit. Ex altera parte, qui diversum quidpiam notari a gemmis credunt, in multa denuo scinduntur capita. Cabbalistæ & vetustissimi Judæorum magistri, liber *Sohar*, *Jonathan* in *Periphrasi*, R. *Salomo Jarchi*, R. *Levi ben Gerson*, R. *Moses bar Nachman*, ac alii, putant, nomen τετραγράμματον fuisse, pectorali, tanquam marsupio, immissum. Alii inter Christianos aliam amplectuntur sententiam,

e quibus adducit Autor Venerabilis illas *Epiphanii, Bellarmini, Clerici, Christophori Castri, Joannis Benedicti Carpzovii*, & quorundam aliorum. Ipse ἐποχὴν amplectitur in hac rerum obscuritate, nec audet quidpiam certi definire, satis habens, evicisse, a gemmis saltem ipsis aliud & distinctum fuisse. Pergit potius ad usum τῦ Urim & Thummim, quave ratione ac arte divina inde oracula elicerentur, inquirit. Ut enim certum ac perspicuum est, totum negotium eo spectasse, ut illius subsidio Deus voluntatem suam manifestaret, & in casibus dubiis responsa ederet; ita majori laborat difficultate, quo medio ac modo illud oraculum mentem Dei declaraverit, & responsa pronuntiaverit. Post varias itaque multorum, Christianorum pariter ac Judæorum, sententias, summo cum judicio adductas, clarissime ostendit, nec e literis τῦ Choschen responsum innotuisse, nec id luce insolita & splendore factum esse, sed illos lapides symbolum tantum præsentiæ divinæ, signumque lucis & propheticæ perfectionis, exstitisse, qua Pontifex Maximus, vi muneris sui, æque ac *Caiphas Jo. XI, 51*, gavisus fuisset. Alias porro, nec minoris momenti, quæstiones expendit. Cujus generis sunt hæ: A quo consultum sit Urim, & responsum redditum: nimirum solo a Pontifice Maximo; cujus autoritate ac jussu oraculum fuerit consultum: non Regi saltem, sed etiam privato, respondet, licuisse in dubiis, sed majoris momenti, casibus futura & occulta rescisсere; ubinam locorum Urim fuerit consultum; num oraculi hujus responsa revocari potuerint; in secundo templo num adhuc exstiterit; & quousque duraverit. Denique, typicam hujus pectoralis adumbrationem ad Christum pertinuisse, evincit, ad illum verum Pontificem Maximum, qui divino jubare collustratus, quæ in Dei arcanis sunt, nobis aperuit. Certe, qui hac sola de Urim notitia ex *Carpzovio* nostro instructus est, multos, qui de eo argumento exposuerunt, Autores negligere poterit.

In *Lib. II Cap. I Annot. 29 pag. 293-295*, data a *Goodwino* occasione, exponit S. Vener. *Carpzovius* de atrio gentium, quod חל, id est, *profanum* atrium, vocabatur, quia id promiscue

omni-

omnibus, exteris, gentilibus, impuris, atque peregrinis, patebat; ibique præter בית המדרש, *Gymnasium*, sive Auditorium, etiam בית הספר, *Bibliothecam* publicam, & alia conclavia, fuisse, docet. Omnium autem maxime gravem inter doctos viros controversiam componit, dum omne Atrium Gentium in dubium nonnulli vocant, & e templo penitus proscribunt. Pertinet huc doctissimus quidam Vir in *Symbolis Literar. Bremens. Tom. I Dissertatione III* tota, qui sententiam negantem a numero Atriorum in Codice sacro exstante, a testimoniorum defectu Judaicorum, a silentio *Josephi*, a situ ab Atriis longe remoto, denique a forma ab Atriis valde diversa, evincere studuit. Et largitur ille quidem *Diss. cit.* §. *III*, locum gentibus patuisse in הר בית יהוה, *morte domus Dei*, & tam *Ezechielem, Cap XL*, 17, 20, חצר החיצנה, *atrium exterius*, quam *Joannem Apoc. XI*, 2, αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τῦ ναῦ, *atrium exterius templi*, quod ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, *gentibus sit indultum*, adstruere; sed hoc negare unice sustinet, nempe locum in templi circuitu exstitisse, cujus aditus concessus fuerit populorum, qui suæ adhuc fidei professioni addicti erant, congregationi. Quam in sententiam Celeberrimus etiam *Ikenius*, Symbolarum istarum collector, *Diss. IV pag.* 105 concedit, ab autoritate R. *Jebudæ Leonis* eam liberans, qui *Lib. II Cap. IV num.* 26 verba הר הבירה exposuerat per חצר הלאומים, *atrium gentium*. Ipse *Lightfootus* in *Commentario* suo, quo *descriptionem templi Hierosolymitani* ex instituto tradidit, deinde *Constantinus L'Empereur* ad *Cod. Middoth Cap. I Sect. IV pag.* 15, quicquid est istius Atrii Gentium, omiserunt. Utraque tamen sententia componi cum Celeberrimo *Carpzovio* facili negotio poterit, modo id unice, utrum *mons domus Domini* relatus ad *templum* sit, nec ne, attendatur. Qui enim affirmant istud Atrium, montem universum sanctum ad templum referunt, ac quia in hoc monte consistere, versaque ad templum facie, preces ad Deum fundere, gentilibus licebat, hinc a *Basnagio Exercit. in Baron. pag.* 124, *Surenbusio* Βίβλῳ καταλλαγῆς *pag.* 263, 299,

299, aliisque, ad Atriorum imitationem interiorum, *Atrium gentium* vocatur. Qui autem secus videntur statuere, non de re ipsa, sed de stricto templi ambitu, decertant, quem ultra septum clathratum ac spatium antemurale negant patuisse; de Atrii etiam hujus denominatione ambigunt, quæ nec in Scriptura, nec in Judæorum monumentis, definitur. Qua acutissima responsione interposita, utrique sententiæ suum relinqui locum posse, omnes perspiciunt.

In *Lib. V Cap. IV Annot. 11 pag. 572 - 575* nobilem & ipsam controversiam attingit Venerabilis Autor: Num ab antiquis inde, *Mosis*que & Judicum, temporibus Synedrium magnum obtinuerit. Id *Jo. Vorstius* ex instituto sibi impugnandum sumsit peculiari Diatriba *de Synedriis Hebræorum*, in qua mentem ita expromit, ut, magnum Synedrium eam, quam Rabbini describunt, faciem habitumque, probet, sub Hasmonæis demum, & post templi profanationem, ab *Antiocho Epiphane* factam, induisse. Præluserat *Vorstio Hermannus Conringius*, edita *de Republica Hebræorum* Dissertatione, cui verosimilius videtur *§. XXXVII*, Synedrium magnum aliquod post captivitatem demum Babylonicam, & Hasmonæorum quidem maxime tempore, constitutum esse, ad effigiem Senatus, a *Josaphato* rege olim compositi, cujus sit mentio in *Paralipomenis*. Imo magis adhuc recentem ei originem tribuit *Dionys. Petavius Lib. II de Doctrina temp. Cap. XXVII pag. 156*, a *Gabinio* demum arcessens, qui, a *Pompejo* in Judæam missus, restituto *Hyrcano*, & populo in quinque partes distributo, Synedria totidem constituit: quam in rem laudat *Josephum Lib. XIV Antiquit. Judaic. Cap. X*, & *Lib. I de Bello Judaico Cap. VI.* Negat etiam *Jo. Frischmuthus* in libro *de Rege eligendo*, multis argumentis, Judicum, *Samuelis*, & Regum, temporibus consessum illum Synedrii exstitisse, ortum ejus ad *Esræ* demum & ceterorum, ex Babylonica captivitate redeuntium, tempora referens. Novissime omnium *Henr. Benzelius*, Vir S. Venerabilis, in Dissert. *de Synedrio M. Rabbinorum ad examen vocato*, (quæ *Syntagmatis Disputationum* ejus *Tom. II pag. 181* legitur,) non omne quidem Synedrium

magnum

magnum in dubium vocat, ſed temporibus ſaltem, ſolutam captivitatem Babylonicam ſequentibus, tale quid attribuit. Præterea, cum Græcæ linguæ debeat ſuam vox סנהדרין originem, & ea lingua Judæis tum demum frequens eſſe inceperit, quando eorum res cum Syriæ atque Ægypti Regibus commixtæ fuerant; hiſce utcunque temporibus Synedrii natales aſſignare poſſe, non ſine gravi cauſa ſibi videtur. At enim vero, quoniam & Rabbini tantum non omnes & rerum Judaicarum inter Chriſtianos peritiſſimi, ut *Seldenus*, *Cunæus*, *Paulus Fagius*, *Jo. de Voiſin*, *Galatinus*, *Sigonius*, *Menochius*, atque alii, (in locis, a Venerab. Autore adductis,) *Moſaicam* Synedrio originem & perennem in republica uſum concedunt, horum omnium autoritates occaſionem dedere Summo Venerab. *Carpzovio*, diſtincte ſuam ſententiam explicandi. Magno igitur eruditionis cum apparatu evicit, a *Moſe* primo auſpiciis divinis tale LXX virorum concilium inſtitutum eſſe; idque inprimis ex tribus Scripturæ ſacræ luculentis locis, *Exod. XVIII, 22*, *Numer. XI, 16*, *Deuter. XVII, 8*, demonſtrat. Deinde, eandem, pergit, regiminis formam, poſt deceſſum *Moſis*, in populo, tam *Joſua* rerum potiente, quam poſt illius fata, obtinuiſſe, quoad priſtini aſſeſſores ſuperſtites eſſent, laudans *Joſ. XXIV, 31*, & *Judic. II, 7*; &, quamvis altum eſſet ab eo inde tempore de Senatu hoc ſilentium in ſacris literis, eum penitus tamen intercidiſſe, præter alias cauſas, ipſa neceſſitas non permittit, quod populus absque magiſtratu, absque judicio, publicorum absque criminum ultore, ſolutus omni lege & obſequio omni vixiſſe dicendus ſit. Nec a Regum imperio hoc Concilium ſublatum eſſe exiſtimari debet, ut potius ejus maxime opera ſubditi in obſequio retenti fuerint. Imo diſerte legitur *2 Chron. XIX* de *Joſaphato*, eum & inſtauraſſe Synedria, & inſtituiſſe rem ſerio peragi. Quam quis mentem reliquos etiam pios Reges ſervaſſe negaverit? In captivitatem quidem Babylonicam abreptum populum, eum ſacrorum ſimul atque rei publicæ ſplendorem etiam amiſiſſe, certum eſt; interim Chaldæus tamen *Cantici Canticorum* Interpres vel captivo populo Synedrium aſſerit ad *Cap. VI*

comma 1. Similiter R. *Salomo Jarchi* vaticinium *Jacobi*, quod *Genes. XLIX, 10*, legitur, de Æchmalotarchis in Babylonia interpretatur; quibuscum gemina habentur in *Gemara Codicis Sanhedrim Cap. I fol. 5.* Unde satis ex ipsa Judæorum mente liquet, in captivitate etiam Babylonica vel umbram certe supremi illius Senatus remansisse. Post reditum autem e Babele, vel ipsi *οἱ ἐξ ἐναντίας* largiuntur, concilium hoc instauratum esse; ut huic adeo non opus sit Epochæ immorari. Ea igitur Synedrii forma, quamvis in ultima forte tempora aptius, quam in media, referatur, res tamen ipsa vel propter insignes habitus externi diversitates, vel propter graves nonnullos, eosdemque amplos, hiatus, nec e medio tolli, nec negari, potest. Et in his exponendis tam humane sententiam suam Autor Venerab. interseruit, ut, eam, salva in viros doctos, qui secus statuunt, pietate & reverentia, se proponere, contestetur.

In *Lib. VI Cap. IX Annot. 10 pag. 676, 677*, aliam Rabbinorum sententiam considerat, qua illi, veluti Siclum geminum, ita duplicem pariter Cubitum, obtinuisse in mensuris, nimirum *communem* & *sacrum*, qui duplo major fuerit, existimant. In diversas abeunt opiniones R. *Abraham*, R. *Jehuda*, R. *Meir*, & cum illis *Arias Montanus*, *Waserus*, atque alii, qui, modo palmorum quinque fuisse cubitum communem, sacrum vero sex palmorum, statuunt; modo illum communem tribus saltem, sacrum autem sex, palmis metiuntur; & quæ sunt alia. Geminum statuentes cubitum, provocant ad *1 Reg. VII, 15*, *Ezech. XLIII, 13*, item ad *1 Reg. VII, 10*, ubi cubitorum fit mentio, quos illi omnes de sacris interpretantur cubitis. Quicquid autem est illius distinctionis, illud omne *Bernardus Lamius* in libro *de Tabernaculo & Templo pag. 96 seq.* explodit, nec nisi unum in Scriptura Sacra cubitum constanter adhiberi evincit; addit enim, in omnibus alioquin Scripturæ locis, ubi cubitorum fieret mentio, animum merito ancipitem fluctuare, quia nullibi admoneant Scriptores sacri, quisnam ipsis cubitus, sacerne, an communis, innuatur. Hinc etiam *Josephus* illam distinctionem ignorat. *Lamius* deni-

denique ad omnia diſſentientium loca dextre reſpondet. Nec dubitat Autor noſter Venerabilis *Lamio* ſuum calculum adjicere, atque geminum cubitum de Rabbinorum ſaltem commento explicare. Cum enim adeo diſſentiant, qui duplicem cubitum effinxerunt, ut fluctuent inter πεντάδωρον, ἑξάδωρον, & ἑπτάδωρον, ancipites, teſtimonia autem Scripturæ communem interpretationem patiantur, non eſt, quare in eam hæſitationem, unde vix datur evadere, nos immergamus. Unus *Ezechielis* locus favere videtur ſententiæ priori, in quam eum quoque *Waſerus* rapit. Sed dubium tollit omne Propheta, quando in *Cap. XLI*, 8, τὴν מלו.הקנה, *plenitudinem calami*, diſerte definit per שש אמות, id eſt, per *ſex cubitos*, absque ulla palmi additione; nec dubium eſt ullum, quin eadem ratio in tota ædificii, partiumque ejus, menſura obtineat.

Sed ſatis omnino de nobili hujus Operis præſtantia dictum eſto. Cum autem *Goodwinus* in eo Compendio, quod tantis incrementis adauxit Vener. Editor, ut pro Syſtemate Antiquitatum jure nunc habeatur, argumentum longe graviſſimum *de Sacrificiis*, neſcimus, quo fato, omiſerit, nec vel uno quidem verbo attigerit; Mantiſſam adjecit amplam Summe Venerandus *Carpzovius* de Sacrificiis veterum Hebræorum, longe eruditiſſimam. Eam in *Sectiones quatuor* deſcripſit: quarum in *prima* egit de Sacrificiorum origine; in *altera* de diviſione; in *tertia* de ritibus eorum; denique in *ultima* de peculiaribus conſtitutionibus divinis, & quidem partim de ſale, ſacrificiorum omnium condimento, partim de fermento & melle, ab altari arcendo. Nihil de hoc argumento reſtat, præter pauca, dici. Rationibus enim ſolidis deducit cum *Euſebio* in *Demonſtr. Evang. Lib. I Cap. X* originem ſacrificiorum a divina inſtitutione, diſtinctum mandatum & promiſſionem diſertam complexa, probans eam ex Apoſtolico teſtimonio de ſacrificio *Habelis*, *Hebr. XI*, 4; ex periculo ἐθελοθρησκείας, nullo non tempore Domino inviſæ; ex imbecillitate rationis, ad excogitandum Deo cultum congruum, & acceptum; a relatione denique typica ad

Chri-

Christum. Ultimo adversariorum objectiones plenarie confutat. In illa Sectione de divisione sacrificiorum, exponit de Sacrificiis ante Legem & post eandem, de Holocaustis, Pacificis, & Piacularibus, de Sacrificiis pro reatu, de Fertis, & ita porro. In Sacrificiorum ritibus commemorat vivam oblationem, agitationem, & elevationem, impositionem manuum, mactationem, adspersionem sanguinis, detractionem pellium, victimarum sectionem, illationem in altare, conciones sacrificiales, & epulum. Quod ad salsuram attinet, illius in sacrificiis necessitatem attingit; quæstionem pertractat nobilem, salne in mensa panum propositionis fuerit; eamque ob silentium inprimis Scripturæ omnino negat; species salsuræ & rationes, sensum denique mysticum & moralem, dextre evolvit. Excitat in singulis Scriptores primarios, & ita de omnibus dicit, ut, quod aut utile esse Lectoribus, aut necessarium possit, nihil relinquat. Uno verbo, vel sola hæc S. Vener. *Carpzovii* Mantissa, quæ jam primum in lucem prodit, *Goodwini* hanc editionem incomparabilem facit, laudeque est nostra longe superior.

Ad finem denique adjecit Venerab. Autor quatuor doctissimas Dissertationes, in Academia Lipsiensi & Altorfina quondam ab eo habitas, quæ magnam cum præclarissimo instituto suo affinitatem habent. Indices illarum hi sunt: I צדקה, sive *Eleemosyna Judæorum*, ex antiquitate Judæorum delineatæ. II יהוה שוכן בערפל, *Deus caliginis incola*, ex Philologia sacra. Accessit elegantissima ad Respondentem de שכינה *Schechina* Epistola. III יחוף במקום קדש, id est, *Discalceatio religiosa in loco sacro*, ad locos *Exod. III, 5, & Jos. V, 15.* Tandem IV *de Synagoga cum honore sepulta.* Quæ Dissertationes *Carpzovianæ*, quod omnium jam dudum elogiis ornatæ sunt, nos quidem, qui non ad laudandum, sed ad recensendum, accessimus, nihil hic ulterius adjicimus; hoc saltem unice adhuc memorantes, nempe Indices amplos, eosque cum cura confectos, etiam bene idoneos, ut locorum Scripturæ sacræ, vocum Hebraicarum, & Græcarum, rerum denique, atque personarum, præstantissimum

mum Opus ad quotidianam utilitatem magis accommodatum reddere. Nostram autem descriptionem cum piis votis pro magni hujus & illustris Viri senecta vegeta, in certum Ecclesiæ fulcrum, & rei literariæ incrementa, claudimus.

JOSEPHI, ÆGYPTI PROREGIS, RELIGIO a criminationibus Basnagii vindicata. Dissertatio CASTI INNOCENTIS ANSALDI, Ordinis Prædicatorum.

Brixiæ, excudebat Jo. Baptista Bossinus, 1747, 8 maj. Plag. 41.

Ita quidem cum humana natura est comparatum, ut mortalium nemo absque crimine vivat; quare nec illi, quos Numinis favor majori gratia est dignatus, omnibus omnino nævis carent, nec diviniores literæ, ut nos nostræ imbecillitatis admoneremur, horum delicta reticent. Non est igitur, ut illa vel dissimulentur, vel variis quæsitis coloribus excusentur; justum tamen non est, ut peccatorum rei peragantur, a quibus alieni sunt vel maxime, &, qui illorum causam suscipiunt, debitis videntur laudibus mactandi. In horum censum referendus est Clariss. *Ansaldus*, variis eruditis scriptis nobile nactus nomen, qui præsentem Commentationem, Perillustri Comiti *Petro Lechio*, Dynastæ in Boniolo, inscriptam, non alia de causa consignavit, cunque erudito orbe communicavit, quam ut *Josephi* fama, quam accusatione propensionis cujusdam ad profanos ritus haud levi consperserat infamia *Basnagius*, illibata præstaretur. Id igitur agit, ut primo sententiam Vir Clariss. *Jac. Basnagii* ex ipsius *Observationibus criticis de Republ. Hebræor. Cap. VII* producat, quæ huc redit, *Josephum*, ubi cum fratribus suis in Ægyptum adventantibus comedere renuit, animum a profanis Ægyptiorum institutis non alienum prodidisse. Admiratio ipsum subit, qui in istam descendere potuerit opinionem, cum tamen *Josephus* nullius in sacris literis criminis reus peragatur,

 tur,

tur, cui contra adeo laudabile testimonium præbeat *Moses*
Pag. 1-6. *Gen. XXXIX, 2-5*, quemque præterea primæ ecclesiæ doctores multis insigniant elogiis. Rationem, quare noluerit cum fratribus eadem uti mensa, cum iisdemque vesci carnibus, *Basnagius* inde repetiverat, quoniam multa animantium instar symbolorum deitatis divinis honoribus prosecuti fuerint Ægyptii; quandoquidem tamen idem addit, integrum fuisse Ægyptiis, quædam illorum mactare, illorumque carnem in usum suum convertere, proprio ipsum jugulat gladio, &, ipsos animalibus tum temporis nondum abstinuisse, probat, quoniam colluvies ista, quæ cum Israelitis Ægypto excessit, æque ac illi, carnium desiderio flagrarit.
7 - 12. Sed, ut sententiæ *Basnagianæ* nervos incideret, negat, tum temporis animalium cultum inter Ægyptios viguisse. Observat igitur, omnem illorum religionem 1) fuisse mysticam, occultissimis doctrinis respersam. Quam cum ignorarent Græci & Romani, multa falsa ipsis affinxerunt, apud quos ignoratio ænigmatum hieroglyphicorum, deitatis symbolorum, criminationem adeo detestandæ superstitionis ipsis attraxit.
12 - 21. 2) De mysteriis religionis mystæ altum tenuerunt silentium, cujus rationes haud peregrinis, imo ne popularibus quidem, explanarunt. Equidem Philosophi Græci sapientiæ hauriendæ ergo Ægyptum petierunt, sed hoc tempus a Patriarcharum ævo multum fuit remotum. Res prisci orbis non literis fuere traditæ, sed vel per cantilenas, vel incertam famam, ad posteritatem transmissæ. Quod num in Ægyptios, quibus scriptura hieroglyphica satis fuit antiqua,
22 - 28. quadret, viderit Eruditiss. Autor. Speciatim argumentum petit a cultu *Apidis*, qui demum a decessu *Josephi* invaluerit, quoniam is a *Cambyse* fuerit interemtus. Verum enim vero id probat quidem, cultum *Apidis* ad *Cambysis* expeditionem usque obtinuisse, non autem determinat tempus, quo primum fuerit
28 - 35. introductus. In *Apide* autem contendit servatam fuisse memoriam *Josephi*, qui somnium *Pharaoni* fuerit interpretatus, & Ægyptum ac vicinas regiones tempore sævissimæ famis sua prudentia servarit, quam sententiam exposuit *Gerb. Jo. Vossius*, *Julium Maternum* secutus, & post illum alii, quos

nomi-

nominat, quibus addere potuisset Cel. *Jac. Triglandii* elegantissimam Dissertationem *de Josepho Patriarcha, in sacri bovis hieroglyphico ab Ægyptiis adorato*, qui ex sapientia hieroglyphica multa lectu digna adducit. Sententiam hanc firmat 1) ex *nomine* Apis, quod ortum duxit ex Ebraico אָב, *pater*, 2) a *figura*, quia *Serapis*, qui idem cum *Apide*, pingitur cum modio super capite ob divisionem frumenti tempore famis. Intercedit quidem *Natalis Alexander H. E. Vet. Instrum. Cap. III*, *Bochartum* secutus, cujus vestigiis insistit *Heideggerus*, cultus hujus mentionem non fieri ab *Herodoto*, & aliis, *Tacitum Histor. Lib. IV* memorare, *Serapin* Sinope Ponti Alexandriam, regnante *Ptolemæo Lagi*, fuisse advectum, denique *Mosen* referre, post *Josephi* mortem regem alium fuisse exortum, qui ipsum non noverit, populumque gravissime afflixerit, ut hinc probabile non sit, *Josepho* mortuo divinos honores ab Ægyptiis fuisse habitos. Ad silentium scriptorum antiquorum nihil regerit, nisi quod inde contra *Basnagium* sequatur, illa tempestate animalium cultum inter Ægyptios locum nondum habuisse. Sed hac ratiocinatione ictum non tam repulit, quam avertit. Quod de rege novo objicitur, notari vult, *Pharaonem* illum, qui adeo duriter habuit Israelitas, non proxime a morte *Josephi* successisse, aliquot secula inter Israelitarum ingressum & exitum fluxisse. Verum & hæc demonstratio non uno premitur incommodo. Honorem, qui *Josepho* fuerit exhibitus, primitus civilem fuisse, qui cum tempore in religiosum fuerit conversus, arbitratur cum *Vossio*. Equidem Ægyptios non ab omni omnino idololatriæ crimine immunes præstat, sed, quodnam objectum cultus sui constituerint, definiri non posse judicat; probabilem tamen habet sententiam illorum, qui censent, ipsos sidera divino affecisse honore, quæ sibi sub imaginibus animantium, speciatim bovis, repræsentaverint, quod ex vitulo, ab *Aharone*, populi Israelitici rogatu, conflato, appareat. Qui cultus quoniam originem suam ex Theologia symbolica traxerit, judicat doctissimus Autor, *Ægyptios tempore Josephi non adeo fœde erravisse, ubi bovem, scarabæum, feles, serpentes, animalia*

Pag. 35-41.

41 - 43.

43 - 46.

lia cetera, coluerint. Quamdiu illa tantum respexerunt ut symbola rerum divinarum, crimine caruerunt, sed, simul atque aliquem illis cultum exhibuerunt, ac se infra fœda ista animantia abjecerunt, num excusari possint, non videmus. Crassam idololatriam ipsis tempore *Mosis* adscribit Scriptura *Exod. XII, 12.* Deus judicia sua exercuit in Ægyptiorum Deos, suis judiciis demonstrando, ipsos suis opitulari non posse, vel etiam, quod Judæi tradunt, eorundem effigies prosternendo. Ipsa illa transiit ad Israelitas, eosdemque fœda contagione commaculavit, *Ezech. XX, 7, 8.* Per ἄστρον *Act. VII, 43,* intelligit signum, ex pluribus stellis compositum, ut hinc *Remphah* fuerit aliqua ex constellationibus, quas Græci animalium nominibus insigniverint, *arietis* scilicet, *tauri, leonis,* & sic porro, quæ signa, in quibus heroum animas receptas esse credebant, cum colerent Ægyptii, ignaros & mendaces Græcos finxisse, ipsos naturales tauros ac serpentes venerari. Concludit hinc, *Basnagium* causa cadere, si Ægyptii non alia animalia, quam Zodiaci signa, coluerint. Verum, cum hic non quæratur, in quod objectum cultum religiosum direxerint Ægyptii, sed de cultu ipso præscito rei, quæ Deus non est, fucum facere alicui videri posset *Ansaldus.* Nec juvat dicere, imagines siderum poni ad significandos reges ac heroas inter sidera relatos, & Remphah *Saturni* stellam dictum fuisse, cui, quoniam agriculturæ præesse judicabatur, bos fuerit consecratus. Pergit, si *Molochus* fuit rex Ægypti, itemque Remphah, qui creditur terræ præfuisse illo tempore, quo *Jacobus* Ægyptum ingressus, facile apparere, quare rex ille, qui terram a caritate liberaverit, sub figura vituli posthæc fuerit cultus, & *Apis* appellatus: unde concludit, religionem *Apidis Josepho* esse posteriorem. His confectis, progreditur ad alteram partem Dissertationis suæ, quare Ægyptiis integrum haud fuerit cum Israelitis comedere. *Cunæus,* cujus sententiam examinaverat *Basnagius,* odii causam inde arcessiverat, quoniam Ægyptiis, tanquam hominibus mollibus ac vitæ sellulariæ deditis, Israelitæ pastores, vitæ perpetuo actuosæ assueti, fuerint invisi. Monet quædam de Ægyptiorum dynastiis, illorum annis, quos 12 mensibus constitisse affirmat, de *Sesostridis*

Margin notes, from the top of the page down: Pag. 46-52. (at "gione commaculavit"); 52 - 61. (at "Concludit hinc"); 63 - 66. (at "tus. Pergit"); 66 - 70. (at "pho esse posteriorem"); 70 - 86. (at "rint invisi").

dis ætate, de paſtoribus Arabibus cum paſtoribus Iſraelitis non confundendis. Adhæc diſcrimen facit odii, quo proſecuti fuerint Ægyptii Iſraelitas ante horum in terram Ægyptiacam ingreſſum, dum in illa hærerent, & poſteaquam eadem exceſſerint. Odii ratio repeti non poteſt a circumciſione, cum ipſi Ægyptii fuerint circumciſi, quam demum a tempore *Joſephi* admiſiſſe videantur. Primam hujus odii cauſam cum *Lightfooto*, & quibusdam aliis, repetit a plagis, quibus rex cum ſuis ob *Saram Abrahamo* raptam fuerit affictus, quod cum tempore ita invaluerit, ut eadem menſa cum Iſraelitis uti noluerint. Progreditur ad ſpecialem rationem, quæ *Joſephum* moverit. Is cum Ægyptiis comedere potuit, quoniam primis temporibus menſæ inter res ſacras reputatæ non fuerant, at ſerioribus demum eſt introductum, ut Judæi cum alienigenis communem cibum haud caperent. Si more Ægyptiorum carnibus abſtinuit, factum illud eſt ſine ulla in animalia ſacra veneratione. Culpa vacat *Joſephus*, dum ſecundum leges Ægyptiorum convivales, aut aulicas, cibis eſt uſus, vel abſtinuit, cum in animo ejus nulla reſederit inclinatio Ægyptiorum numina colendi. Subdit teſtimonium *Tertulliani de Idolol. Cap. 17.* Circa abſtinentiam autem carnium apud Ægyptios, ratione habita *Joſephi*, obſervat, 1) dici non poſſe, ab illo tempore, quo animalia ſymbola numinum fuerunt habita, Ægyptios illis abſtinuiſſe; 2) ſi etiam Ægyptii animalium eſu abſtinuerint, ex alio quodam principio, quam motivo religionis, profectum eſſe potuiſſe. Sic, nonnullos populos illis abſtinuiſſe animalibus, quibus tamen alii victitarint, & quidem non religione ductos, ſed diverſis de cauſis politicis, multis adſtruit exemplis. Quare autem *Joſephus* neque cum Ægyptiis, neque cum fratribus ſuis, comederit, illius rei rationem allegat ſummam ipſius dignitatem, & quod fratribus ſe ſuis nondum cognoſcendum dare voluerit. Adhæc fieri potuit, ut apud Ægyptios regni prorex, regnique proceres, eidem menſæ non aſſiderent: ſaltem id ex *Homero*, *Athenæo*, *Plutarcho*, aliis, apparet, heroibus ſingulis ſeorſim dapes ſuas fuiſſe appoſitas, & cuique ſuam portionem aſſigna-

Pag. 86 - 97. | 98 - 103. | 103 - 106. | 106 - 111. | 112 - 121. | 122 - 124.

Pag.124-129. aſſignatam. *Joſephi* fratres erant alienigenæ & exteri; more igitur Ægyptiorum fas non erat, illorum epulis admitti. *Joſephi* dignitas erat ſumma ac regiæ proxima; quare, ut vilium paſtorum advenarum menſæ accumberet, non conveniebat. 129-132. Qui apud Ebræos cum regibus convivati fuiſſe dicuntur, illi non vere & proprie menſæ regis aſſederunt, ſed cibos tantum, ex regia menſa ſuppeditatos, acceperunt; quam ſententiam, a *Calmeto* productam, diverſorum populorum exemplis confirmat. Nec hoc a noſtri ævi moribus abludit. Quis credat narranti, paſtores, aliunde advenientes, in palatio proregis 132-143. ſummi convivio fuiſſe exceptos? Sub finem adducit quædam ex *Scaligeranis ſecundis*, quem *librum virulentiſſimum* nominat, ubi pronuntiatur, *Joſephum* in quibusdam ſe Ægyptiorum moribus accommodaviſſe. Denique, ſi *Joſephi* religio a Patribus fuit agnita, Scriptura de idololatria ipſi intentata ſilet, Ægyptii illa tempeſtate animalia tantum ut ſymbola proprietatum divinarum reſpexerunt, odium in Iſraelitas, non tam ex religionis diſcrepantia, quam ex malis, quæ Ægyptus propter illos paſſa erat, eſt exortum, in excipiendis denique fratribus leges convivales & illorum ſtatum obſervavit, *nullum fortius*, inquit, *aut ego fallor, deſiderari poterit Baſnagii licentiæ oppugnandæ, aut religioni Joſephi vindicandæ, argumentum.* Probavit Eruditiſſ. Autor in hoc Opuſculo copioſam lectionem & magnam induſtriam; ſed pondus argumentorum non ſemper tale eſt, quale ipſe vult videri. Chartæ & typorum nitor ſe cuicunque facile commendabit.

ALEXANDRI POLITI ORATIONES AD Academiam Piſanam. Ejusdem Animadverſionum in Euſtathium ad Dionyſium Periegetam Libri duo.

Romæ, 1742, 4.

Alph. 1.

Clariſſimus gemini hujus opuſculi Editor in primum conjecit octo, quas in Academia Piſana, illuc Florentia translatus,

latus, publice recitavit, Orationes. *Prima* literarum Græcarum neceſſitatem demonſtrat; *ſecunda* liberalium omnium artium neceſſitatem ad eloquentiam conſequendam oſtendit; *tertia* de literis humanioribus; *quarta* de univerſo diſciplinarum orbe; *quinta* de optimorum ſtudiorum aſſiduitate, diſſerit. Sic enim habet inſcriptio nonnihil obſcura; evincere autem illa vult Oratio, ei, qui ad conſummati nomen eruditi adſpiret, adhibendam eſſe diligentiam, &, *quo quisque ſit doctior atque eruditior, eo majori ſtudio in omnem ei doctrinam & ſtudiorum genus eſſe incumbendum,* Oratio *ſexta* lectionis aſſiduitatem commendat. *Septima* rectum tradit ordinem ſtudiorum; *octava* tandem laudes Lotharingicas & Medicæas celebrat.

In his cum novi ſe nihil nobis offerat; alteram tantummodo partem, id eſt, animadverſiones in *Euſtathium, Dionyſii Periegetæ* interpretem, luſtrabimus. Variam & ſedulam monſtrat hic liber Græcorum lectionem, & in eo præcipue excellit, quod terræ figuram, qualem veteres mente conceperunt, rationem longitudinis & latitudinis, & dimenſionum per gradus, exponat. Brevem redigamus in conſpectum optima ejus argumenta. *Libri primi Capite primo* explicat Noſter inſcriptionem libri *Euſtathiani*, & varios titulos Palatini Byzantini, Ducas, (quam vocem rectius Δύκας, quam Δῦκας, vel Δυκᾶς, ſcribi aſſerit,) Σέβαστος, πανσέβαστος, ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, magnus Drungarius, &c. *Cap.* 2 de *Camateris*, & præcipue *Andronico Camatero*, & diverſis duobus monaſteriis, *Flori*, vel *Florentii*, & *Calliſtrati*, agit. *Cap.* 3 de magiſtro Rhetorum & cleri; *Cap.* 4 de vocibus περιηγήσει, *Periegeta*, κεστὲς, de tabulis veterum geographicis, τῷ ἐπιπέδῳ, & τῇ ἐπιπέδῳ καταγραφῇ, primis earum autoribus, *Anaximandro* & *Hecatæo* deinceps, Mileſiis, item *Cap.* 5 de *Democrito*, nec non de Byrſa Carthaginienſi, diſſerit; *Cap.* 6, σφαίραν ἀπλανῆ, mundanam, aut cœleſtem, geographicam non fuiſſe, ſed aſtronomicam, demonſtrat contra *Harduinum*; ejus inventorem, ſeu primum κατασκευαστὴν, non fuiſſe *Atlantem*; porro de ſphæra κρικωτῇ

Archi-

Archimedis agit, quam *Gellius* pertusam, *Lactantius* cavum æs, appellarunt. Eam æneis circulis & lignea basi constitisse, sed vitro inclusam fuisse, docet. *Capite nono* redorditur sermonem de voce periegesis, periodus; de nostro differit, cujas fuerit; negat, illum *Characenum* fuisse, *Augusti* æqualem & ministrum; quare *Suidas* eum Byzantinum crediderit, ostendit. Differentiam Geographiam inter & Chorographiam, & utilitatem studii geographici, declarat. *Cap. 11* de geographicis tabulis *Sesostris*, & aliorum regum Ægyptiorum, de Colchorum origine, & *Sesostris* in Scythiam & Thraciam Europæam expeditione; *Cap. 12* de peregrinationibus *Platonis*, *Ulyssis*, aliorum, de variis *Dionysiis Periegetis*, Corinthio, Samio, Rhodio, aliis, & tandem de nostri scriptis, differit.

Post hoc proœmium ad ipsam rem devenit *Libro secundo*, cujus *primo Capite* de voce παρεκβολαὶ, ἄκριτος, ἀψόῤῥοος, & de figura terræ ex mente veterum, agit. *Cap. 2*, quare fundæ illam compararint, & longitudinis initium ab occidente in orientem procedendo duxerint, latitudinem autem ab austro versus boream extenderint, inquirit. Illos nempe credidisse, ait, terram in occidente & oriente extremo esse acuminatas, at in septentrionem & meridiem latius patere. Tum de habitabilis terræ dimensione, numerisque graduum cis & trans æquatorem secundum veteres, differit. Difficilem *Ciceronis* locum ex his principiis explicat, & refutat eos, qui, per vocem *vertices* ibi denotari *polos*, putant. *Cap. 7* de Canopo, ostio Canopico & Heracleotico, agit; *Cap. 8* de situ urbis Naucratis; *Cap. 9* de Asiæ & Africæ terminis, Nilo & Tanai, eoque gemino, uno sic vere, altero per abusum sic dicto, nempe Jaxarte. Mittimus reliqua.

Promittimus nobis multa bona ab hoc instituto, si continuetur; cujus rei spem finis opusculi hujus facere videtur. Cum enim Clariss. *Politus* instructus sit gemino hujus *Eustathiani* operis Codice MSto, uno, quem suum appellat, altero, quem, quamvis etiam hujus dominus, in amici donatoris memoriam tamen *Monilianum* appellare mavult, e quibus quædam emendavit in his; spes est, fore, ut & in ceteris secuturis inde non pauca suæ integritati restituat. Quæ in his

his emendata ex dictis Codicibus observavimus, hæc sunt: *pag. 121* ait, a Codicibus suis conjecturam *H. Stephani*, ὀφθαλμῷ καὶ διδασκαλίᾳ Μ[illegible]ν, confirmari; *pag. 122* affert meliorem lectionem sui Codicis αὐτὸ, pro vulgato αὐτὸν, in istis: καὶ εἰς κεςὸν ἂν ἐγγράφοιτο αὐτὸν: *pag. 125* insignem exhibet emendationem loci, a transpositione corrupti, quem sic restituere Codex *Monilianus* jubet: κατάρξας μὲν Ἀναξίμανδρος μαθητευσάμενος Θάλητι, Ἑκαταῖος δὲ μετ' αὐτὸν - - μετὰ δὲ, Δημόκριτος, καὶ τέταρτος Εὔδοξος: *pag. 147* paulo melius habet ejus Codex ἀποτεμνόμενος, quam ἀποτεμόμενος vulgatum est, in istis: ὡς εἴ τις ἐξ ὅλυ σώματος ἀποτεμόμενός τι: *pag. 48* ait, Codicem *Monil.* pro vulgato μετ' ὀ πολὺ δὲ habere μετ' ὀ πολλὰ δὲ. Sed id quidem non magni momenti. *Pag. 191* ex utroque affert περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ῥηθήσεται, pro vulgata lectione, cui vox τόπῳ deest.

Ipse quoque suo ex ingenio non paucos passim emendat, ut *pag. 183* in istis *Strabonis*: ἡ δὲ Σινύεσσα ἐν Σετάνῳ κόλπῳ ἵδρυται, malit ἐν Βεσκιάνῳ, vel Βεσκιανῷ, κόλπῳ, ab urbe Ausonum Vescia. *Pag. 197* *Procli* emendat Sphæram, in qua vulgo legitur, ubi de Canopo sermo: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ παντελῶς ἐςὶν ἀφανής: pro ultima voce Noster recte scribit ἐμφανής. Utinam & præcedentia correxisset: ὗτος μὲν ἐν Ῥόδῳ μόλις θεωρητός ἐςιν, ἢ παντελῶς ἀφ' ὑψηλῶν τόπων ὁρατός. Nobis videtur verisimile, ibi loci legendum esse: ἢ παντελῶς, εἰ μὴ ἀφ' ὑψηλῶν τόπων, ἀόρατος. *Pag. 199* pro istis vulgatis *Plinii* majoris: *Naucratis, unde ostium quidam Naucraticum nominant, quod alii Heracleoticum, Canopico, cui proximum est, præferentes,* legendum suadet Noster: *Naucratis, - - quod alii Naucratioticum, Canopico, cui proximum est, præferentes. Pag. 207*, pro istis vulgatis in veteri Paraphrasi *Periegeseos Dionysianæ*, ὑπερτετάνυσαι νοτώτερον, ἡρακλειωτικὸν ςόμιον, reponit in his ultimis εἰς ἡρακλ. ς. *Pag. 209* vitiosam vulgatarum scriptionem Ὀρεξάρτην pro Ἰαξάρτην in *Plutarchi Alexandro* taxat. *Pag. 123* in *Strabonis Lib. XVI* pro istis vulgatis: τοιαύτην ὑπερκειμένην ἔχυσι τὴν Σιρβωνίδα, reponit τοιαύτῃ ἡ ὑπερκειμένη ἔχυσα τὴν Σ.

Ex his utilitatem hujus opusculi, vel non commendantibus nobis, intelligent veteris Geographiæ amatores.

LECTIO DE MUSCULIS, ET MOTU MUSCULorum, Serenissimo Principi, FRANCISCO MARIÆ PICO, Duci Mirandulæ, Aulæ Regis Catholici Præfecto majori, &c. nuncupata.

Romæ, ex typographia Komarek, 1743, 4
Plag. 5½.

Fuit hæc lectio ab *Antonio Cocchio*, publico Anatomes & Medicinæ Lectore, idibus Martii A. 1741, in Theatro Anatomico Archilycei Romani, ante excoriati cadaveris ostensionem, habita, & partim de singulorum fere musculorum usu observationes nonnullas continet, partim de motu musculorum in universum. Sunt tamen illæ observationes tantum non omnes vulgares, & magnam partem ab aliis confutatæ. Quare brevissimi esse in hac scriptiuncula recensenda poterimus. Et, quemcunque actionis musculorum modum admittamus, parum tamen verisimile est, quod *Cocchius* de membrana musculi, transversisque fibris, habet, reliquas, ne, dum agant, dehiscere possint, continentibus, quin potius ad eas firmandas dirigendasque factæ esse videntur. Obscurum vero id est, quod de sanguine per fibrarum spatia currente, ibique concreto, habet. Neque parum miramur, Autorem divisionem illam musculorum parum idoneam in caput & caudam ita admittere, ut sphincteres tantum excipiat. Omittamus autem, quæ de dura matre, ut triventri musculo, de rectis abdominis musculis in lineam albam fibris suis commissis, de arca pectoris per subclavium, serratos superiores, scalenos, & diaphragma, elevata, deque pericranii contractione, exponuntur, quæ, dum, maxilla luxata, fiat, illa ab *Hippocrate* in hoc casu proposita mala producat. Meliora sunt, quæ de occipitalium musculorum actione, atque de borborygmis, secundum *Heisteri* atque *Glissonii* sententiam, exponit. Contra parum nos intelli-

telligere fatemur, qua ratione ſcapula poſſit per trapezium latiſſimumque dorſi muſculum deprimi, tibia vero una ab altera a faſcia ſic dicta lata deduci. Nova etiam eſt, an quoque veriſimilior, dubitamus, de fibrarum carnearum extremis, centrum verſus ſe contrahentibus, opinio. Qui vero muſculos, dum agunt, inflari credunt, vix ſe abduci ab ea ſententia patientur hoc, quod *Cocchius* indureſcere potius muſculos contendit, quin potius, dum inflantur, indureſcere, neque ſine ratione, exiſtimabunt. Contra facile cum *Cocchio* credidimus, quando animal ex loco non moveatur, tamen muſculos non quieſcere, verum in æquali contractione eſſe. Neque, ſanguinem, improbabile eſt, tum mole, tum impetu, quibus fibrarum quaſi elaterem irritet, aliquid ad motum muſculorum conferre. Quæ vero his de convulſis æque ac torpentibus ſive per morbum, ſive per ſenium, muſculis ſubjiciuntur, tanquam in vulgus nota omittimus.

TRACTATIO CATOPTRICO-DIOPTRICA, IN qua focus lentium & ſpeculorum ſphæricorum ope regulæ algebraicæ utriſque communis determinatur a GOTTLIEB AUGUSTO MOSDORFFIO, continuata, & finita.

Vid. *Nova Acta Menſis Febr.* hujus *Anni pag.* 79 *ſeq.*

Problema VI.

XI. Ex regula generali deducere ſpecialem pro lentibus, ex quacunque materia confectis.

Solutio.

Si $OImQR$ eſt diaphanum; ſive vitreum, ſive ex alia materia confectum, ſphæricum tamen, radius PI ex I refringetur verſus V, hinc ſuperficiem anteriorem rQm in Q non attingit, ergo nec patitur ſecundam refractionem. In eo vero caſu, in quo radius irrefractus transmittitur, eſt $t = -b$, (§. X, *Cor.*) Hinc fit $v = b = rH$. Addatur $Or = c$, hinc $v + c = OH = z = \frac{-aq}{d-a-q}$ (§. IX, *Cor.*) =

 $-mad$

$\frac{-mad}{nd - na - md}$ (§. VI Cor.). Jam vero radius incidens Pm in m refringitur versus cathetum Sm; ergo $d = \frac{cy - cr + pc + pr}{y - r + p}$ (§. IX.) $= (-nry + cmy - mcr - ncy) : (my - mr - ny)$ (§. VIII, Cor. III). Quod si in formula pro z modo inventa substituatur, erit distantia foci pro lentibus in genere $z = \frac{amnry - am^2cy + am^2cr + amncy}{2mncy - n^2ry - mncr - n^2cy - amny + amnr + an^2y + mnry - m^2cy + m^2cr}$

Q. e. f. Vid. *Tab. II Fig.* 4 in *Mense Febr.* hujus *Anni.*

Corollarium.

Sit $n : m = 3 : 2$. Ergo $z = \frac{6ary + 2acy + 4acr}{3ay - 3ry - cy - 2cr + 6ar}$

& $-z = \frac{6ary + 2acy + 4acr}{3ry + cy + 2cr - 3ay - 6ar}$ pro menifcis vitreis. Ut igitur obtineatur formula pro lentibus, utrinque convexis, loco $+r$ ponendum est $-r$, hinc $-z = \frac{6ary + 4acr - 2acy}{3ry + 2cr + 3ay - cy - 6ar}$ quae formula est eadem cum illa, quam proposuit *Halley* in *Philosoph. Transf. Num.* 205, modo in locum horum signorum illa substituantur, & observetur, eum distantiam foci ducere ab O versus V, & OV apud illum esse $= + z$. In nostra vero regula distantia foci in speculis OH est $= + z$; ergo in lentibus, quae focum post se rejiciunt, ea fit $= - z$.

Problema VII.

XII. Ex regula universali deducere specialem pro speculis sphaericis ex quacunque materia confectis.

Solutio.

Si $OlmQr$ est speculum, ex materia pellucida confectum, radius incidens Pm refringetur in m versus l, unde reflexus refringetur denuo in Q, & secabit axem OG in n, ita ut sit

rn

$rn = v = \frac{mbr}{nr + mb - nb}$ (§. X *Cor.*). Vid. *Tab. II* *Fig.* 4 *Mensis Febr.* hujus *Anni.* Porro, quia radius a superficie *OI* reflexus efficit angulum reflexionis angulo incidentiæ æqualem, erit $q = d$ (§. *IX Cor.*). Et, quia *Pm* etiam in puncto *m* refringitur, erit jam angulus inclinationis ad angulum refractionis ut $n : m$, & $p = \frac{ny}{m}$, hinc $x = \frac{nry}{ny + mr - my}$ (§. *VIII* *Cor. III*) $= rL$. Addatur $Or = c$, hinc $OL = d$ (§. *IX*) $= \frac{nry + ncy + mcr - mcy}{ny + mr - my}$ Jam vero per regulam *Dittonianam* est $z = \frac{ad}{2d - a}$ (§. *cit. Cor.*). Ergo, si loco *d* ejus valor substituatur, habebitur

$$z = \frac{anry + ancy + amcr - amcy}{2nry + 2ncy + 2mcr - 2mcy - any - amr + amy}$$

Quodsi in valore *v* modo invento substituatur $b = z - c$, erit universaliter $v =$

$$(amnr^2 y - 2cmnr^2 y - 2mnc^2 ry - 2c^2 m^2 r^2 + 2c^2 m^2 ry + 2acmnry + 2acm^2 r^2 - 2acm^2 ry)$$
$$: (2n^2 r^2 y + 4n^2 cry + 4mncr^2 - 4mncry - amnr^2 + 2amnry - 4mnc^2 y - 3m^2 c^2 r + 2c^2 m^2 y + 4acmny + 2acm^2 r - 2acm^2 y + 2n^2 c^2 y + 2mnc^2 ry - 2an^2 r - 2an^2 cy - 2amncr)$$

Q. e. f.

Corollarium.

Habemus igitur regulam universalem pro omnibus speculis, ex quacunque materia confectis. Jam facile erit specialiorem pro speculis vitreis inde derivare. In his enim est $n : m = 31 : 20$ (§. *III. Sch.*). Ergo distantia foci $v = (310a^2 ry - 620cr^2 y - 220c^2 ry - 400c^2 r2 + 220acry - 400acr^2) : (961r^2 y + 682cry + 620cr^2 - 310ar^2 - 341ary + 121c^2 y + 220c^2 r - 121acy - 220acr.)$ Vid. *Tab. II Fig.* 4 *Mensis Februar.* hujus *Anni.* Vel, si brevitatis & commoditatis gratia ponitur $n : m = 3 : 2$, erit

 $v =$

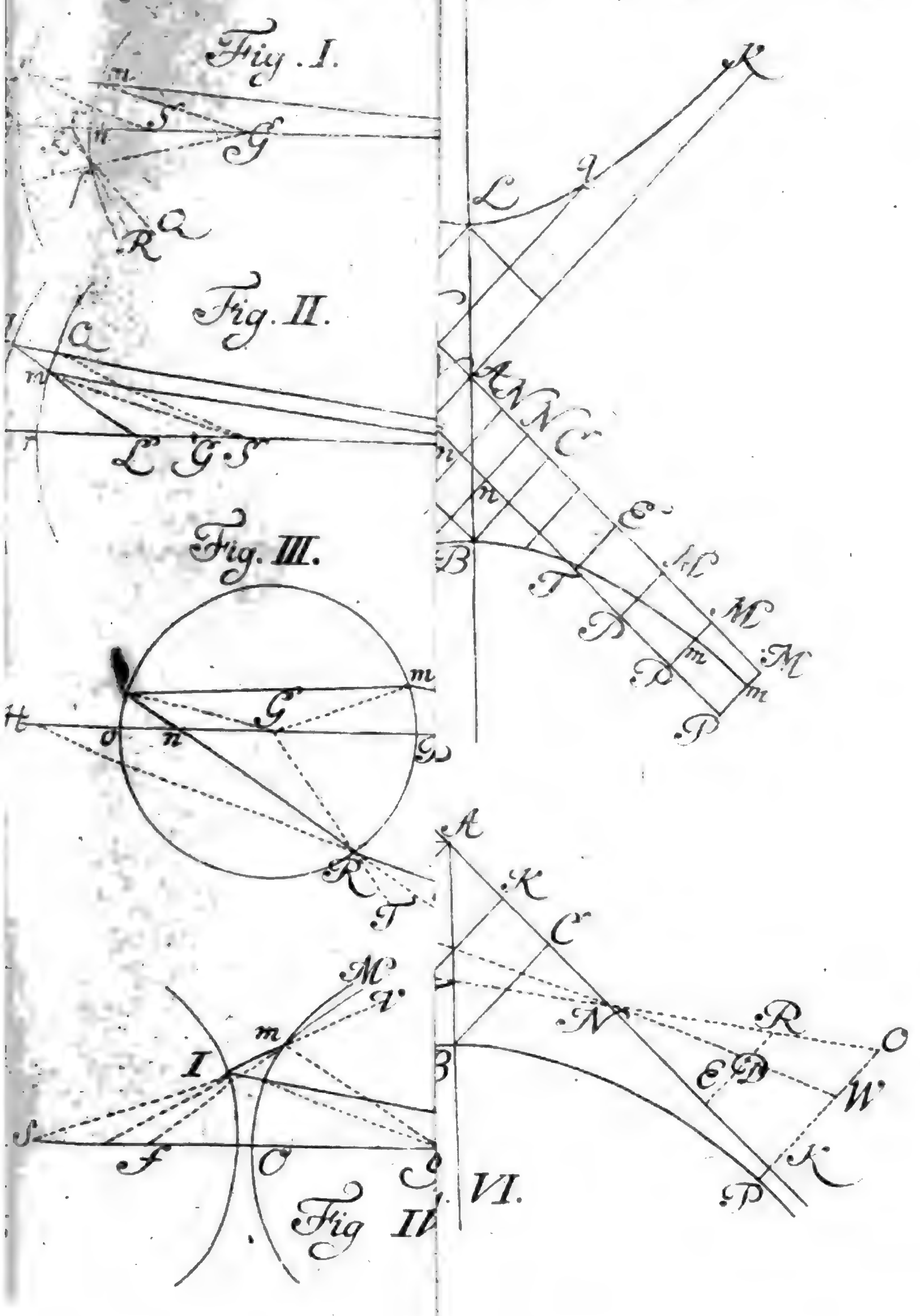
$$v = \frac{3ar^2y + 2acry + 4acr^2 - 6cr^2y - 2c^2ry - 4c^2r^2}{9r^2y + 6cry + 6cr^2 - 3ar^2 - 3ary - acy - 2acr + c^2y + 2c^2r}$$

Et, si in regula universali crassities speculi negligitur, fiet $v = amry : (2nry - amr + 2amy - 2any)$. Quodsi sit $a = r$, erit $v = ry : 2y - r$. Ergo regula nostra quadrat etiam ad specula metallica (*§. VIII Cor. II*).

TAB. III Fig. 2. XIII. Radius *Pm*, si a superficie *rQm* non refringitur, sed reflectitur in *L*, quod supponendum est, si $p = y$, non pervenire poterit ad superficiem *OI*. Attamen, si fingas, eum continuari ad punctum *I*, reflectetur radius a puncto *I* in *Q*, & in *Q* aut iterum reflectetur, aut refringetur, prouti reactio puncti *Q* est vel positiva, vel negativa. Punctum *A* ergo dat focum imaginarium in hoc casu; verus enim focus est in puncto *L*. Idem valet in omnibus casibus reliquis, in quibus radius ab una superficie ita refringitur, vel reflectitur, ut alteram superficiem attingere nequeat. Semper enim in ejusmodi casibus regula generalis determinat focum tantummodo imaginarium. Si igitur verum desideras, debebitur regula ita determinari, ut reactio illius superficiei, quam non attingit, tanta sit, ut, si radius in illam incideret, superficies ejus directionem non mutare possit. V. c. cum ex formula generali deducere vellemus specialem pro lentibus, ponendum erat $t = -b$ (*§. XI*), idque eum in finem, ut refractio in puncto *Q* cessaret. Vid. *Tab. II Fig. 4 Mensis Febr.* hujus *Anni*. Si enim formula ita non determinatur, fingendum erit, radium refractum *VI* continuari in *B*, & ibi altera vice refractum secare axem in puncto *A*, quod tunc esset focus imaginarius.

Fig. 1. XIV. Nonnunquam radius reflexus *IQ* secat axem *OS* in *K*, antequam fuerit altera vice in superficie anteriori refractus. Focus igitur verus in hoc casu est *K*, ad cujus distantiam ab *n* inveniendam ponatur in regula pro *v* inventa $t = -b$ (*§. XIII*); hinc fit $v = b = \dfrac{aq - dc + ac - qc}{d - a + q}$ (*§. X*). Si igitur *IK* ita reflectitur, ut sit $SIM = KIS$, erit

TAB. III. ad Nort. P. I. pag. 126 seq.

erit $q = d$. Ergo $b = v = \frac{ad + ac - 2dc}{2d - a}$. Jam vero pro ſpeculis ex pellucida materia confectis eſt $d = \frac{- nry + cmy - mcr - ncy}{my - mr - ny}$ (§. XI). Hinc $v = \frac{2acmy - 2acmr - 2acny - anry - 2c^2my + 2cnry + 2c^2mr + 2c^2ny}{2cmy - 2nry - 2cmr - 2ncy - amy + amr + any}$ & pro ſpeculis vitreis, ſi $m : n = 2 : 3$, erit $v = \frac{3ary + 4acr + 2acy - 6cry - 4c^2r - 2c^2y}{6ry + 4cr + 2cy - ay - 2ar}$ = diſtantiæ foci *Kn* ab anteriori ſuperficie *pnm*. Et quidem punctum *K* in hoc caſu eſt focus verus. Datur vero etiam in hoc ſpeculo focus opticus. Radius enim *IK*, poſtquam axem *OS* in *K* ſecuit, denuo refringitur a ſuperficie *mnp* in puncto *p*, & quidem a perpendiculo *pG* verſus *R*, unde continuatus ſecabit axem in puncto *r*. Hoc igitur jam eſt focus opticus radiorum, ex *L* venientium. Itaque regula, in Paragrapho data, determinat focum verum *K*, & altera, §. XII exhibita, focum opticum.

TAB. III Fig. 1.

XV. Radii, ex diſtantia infinita venientes, ſunt paralleli. Sed ſolis diſtantia reſpectu diametrorum & craſſitiei ſpeculi tanta eſt, ut juſte pro infinita haberi poſſit. Radii ergo ſolares ſunt ſibi invicem paralleli. Ut igitur inveniatur focus radiorum ſolarium, ponatur $y = \infty$. Hinc

$$v = \frac{3ar^2 + 2arc - 6cr^2 - 2c^2r}{9r^2 + 6cr - 3ar - ac + c^2}, \text{ vel accuratius}$$

$$= \frac{31ar^2 - 620cr^2 - 220c^2r + 220acr}{961r^2 + 682cr - 341ar + 121c^2 - 121ac} \quad (\text{§. XII Cor.})$$

Scholion.

Quæ in hac Paragrapho de radiis ſolaribus diximus, valent tantummodo de radiis, ex unico puncto ſolis, eoque in axe ſpeculi conſtituto, emanantibus. Radii enim ex ceteris punctis

ctis ſolis emanantes colliguntur in aliis punctis, extra axem ſpeculi ſitis, unde latitudo foci ortum trahit, quippe in quo re vera ſolis imago repræſentatur, cujus ſitum & magnitudinem in poſterum eadem methodo determinabimus. Ceterum patet inde, quam falſo vulgo ſpecula cauſtica parabolica pro optimis habeantur, cum tamen non niſi radios axi parallelos, id eſt, ex unico puncto ſolis venientes, ad focum deferant, ceteros autem irregulariter huc, vel illuc, reflectant. Radios autem, ex unico puncto ſolis venientes, ad urendum non ſufficere, docent experimenta, tempore eclipſium ſolarium inſtituta. Sole enim ultra dimidium obſcurato, vix mediocres lentes cauſticæ aliqua urendi vi gaudere ſolent. Unde non mirum, effectum votis eorum non reſpondiſſe, qui ſpeculis parabolicis & ellipticis uſi ſunt, ad objecta remota incendenda.

XVI. Experientia teſte non omnes radii, in ſuperficiem vitream *rQm* incidentes, per illam tranſeunt, ſed haud pauci ab illa reflectuntur, &, ſi a diſtantia infinita veniunt, uniuntur cum axe *rS* ita, ut diſtantia foci a ſuperficie *rQm* ſit $= \frac{r}{2}$. Sed radii, dictam ſuperficiem tranſeuntes, & in *I* reflexi, poſſunt colligi in alio puncto axis. Si igitur omnes in eodem colligi debent, ponendum

$$v = \frac{r}{2} = \frac{31ar^2 - 620cr^2 - 220c^2r + 220acr}{961r^2 + 682cr - 341ar - 121c^2 - 121ac},$$ hinc

$$a = \frac{961r^2 + 1922cr + 319c^2}{961r + 561c}.$$ Speculum itaque, cujus ſemidiameter *a* eſt valoris modo inventi, colliget omnes radios ejusdem refrangibilitatis in eodem foco cum reflexis ab anteriori ſuperficie. Et, quamvis hoc modo colores evitari nequeant, tamen ejusmodi ſpeculum non ſine omni uſu in tubis *Newtonianis* adhiberi poſſe putaverim, modo craſſities *c* reſpectu ſemidiametri *r* ſit exigua. Hoc enim ſi ſit, ſuperficies poſterior anteriori erit fere parallela; hinc præter indica-

dicatam utilitatem, eam etiam præſtant, quam ejusmodi ſpeculis attribuit *Newton. Lib. I P. I Exper. XVI p. m. 76*, quod ſcilicet ad evitandos colores ſint maxime accommodata. Sed facile patet, ejusmodi ſpeculum omni, qua fieri poteſt, cura debere eſſe confectum.

XVII. Quemadmodum autem ex natura ſpeculi invenitur diſtantia foci; ita etiam ex hac poteſt inveniri illa. Eſt enim, ſi craſſities ſpeculi negligitur, diſtantia foci radiorum parallelorum $= v = \frac{ar}{3r - a}$ (*§. XII. Cor.*). Ergo $a = \frac{3rv}{r + v}$. Si ergo deſideras, ut focus determinatam diſtantiam a ſpeculo habeat, poterit ex hac & diametro una inveniri altera. Patet autem ex hac regula, ſemidiametrum a creſcere una cum diſtantia foci. Si enim $v < \frac{r}{2}$, erit $\frac{3rv}{r+v} < r$, ſi $v = \frac{r}{2}$, erit etiam $\frac{3rv}{r+v} = r$, &, ſi $v > \frac{r}{2}$, eſt quoque $\frac{3rv}{r+v} > \frac{r}{2}$. Nec tamen ſemidiameter a in infinitum accreſcere poteſt. Si enim $v = \infty$, erit $a = 3r$. Si vero diſtantia foci eſt infinite magna, major eſſe nequit. Ergo in maxima foci a ſpeculo diſtantia a non eſt $> 3r$.

Scholion.

Secundum hancce igitur theoriam conſtrui poſſet ſpeculum ex diametris non magnis, quod focum in infinitum projiceret. Sed vereor, ne, dum nimis ille diſtat a ſpeculo, ejus virtus quoque nimis infringatur. Cum enim radii ad focum tendentes per aerem tranſeant, hic autem non modo per ſe ſit aliqua ex parte opacus, verum etiam ſæpenumero multos contineat vapores, qui radios incidentes partim refringunt, partim reflectunt, & præterea quoque diverſa radiorum refrangibilitas diverſos focos efficiat, qui, uti infra oſtendetur, eo magis a ſe invicem diſtant, quo magis foci a ſpeculo ſunt remoti, ſequitur, ut eo pauciores radii in foco colligantur, quo longior eſt diſtantia foci. Accedit & hoc incommodum,

 quod

quod in foco re vera repræſentetur imago ſolis, quæ ſit eo major, quo longius focus a ſpeculo diſtat, uti in altera Parte deconſtrabimus; quo major autem hæc eſt, eo minores effectus ab ejusmodi ſpeculo ſperare licet. Id quod a plerisque, qui de augenda diſtantia foci ope ſpeculorum ſphæricorum, vel lentium, cum ſpeculis connexarum, cogitarunt, neglectum eſſe, miror. Si igitur ejusmodi ſpeculo objectum remotum incendi debet; opus eſt, ut plura ſpecula ſibi jungantur, quibus defectus, ex dictis cauſis ortus, ſuppleatur. Multitudinem vero experientia determinare debet. Illud autem cuilibet patet, eo paucioribus ſpeculis opus eſſe, quo majores ſunt diametri, & conſequenter ſuperficies ſpeculorum.

XVIII. Poſſunt quoque ex regula generali deduci ſpeciales pro ſpeculis utrinque convexis, vel utrinque concavis, nec non pro iis, quorum ſuperficies poſterior concava, anterior vero convexa, vel quorum una ſuperficies eſt plana, &c. ex quibus potiores tantum attingemus. Plerumque in ſpeculis vitreis ſuperficies anterior relinquitur plana; ad inveniendam igitur diſtantiam foci in ejusmodi ſpeculo, ponatur $r = \infty$, hinc $v = \frac{a - 2c}{3}$. Si loco $+ r$ ponitur $- r$, erit pro ſpeculis utrinque convexis $v = \frac{3ar^2 - 2acr - 6cr^2 + 2c^2r}{9r^2 - 6cr + 3ar - ac + c^2}$

In hoc igitur caſu focus eſſe poteſt tam verus, quam opticus, prouti radius reflexus ſecat axem, vel ante, vel poſt, ſecundam refractionem. Si ergo contingeret, ut focus eſſet intra ſpeculum, ejus diſtantia invenitur eodem modo ex regula, §. XIV exhibita. Ponamus, ſpeculum eſſe ſphæram integram *OmPR*. Hujus ergo focus invenitur, ſi ſit $a = r$ & $c = 2r$; hinc $HP = v = - \frac{5a}{2}$ = diſtantiæ foci optici ab anteriori ſuperficie. Si loco $+ a$ ponitur $- a$, ſpeculum fit utrinque concavum, in quo eſt $Of =$

TAB. III Fig. 3.

Fig. 4.

$$v = - \frac{3ar^2y 2acry - 4acr^2 - 6cr^2y - 2c^2ry - 4c^2r^2}{9r^2y + 6cry + 6cr^2 + 3ar^2 + 3ary + acy + 2acr + c^2y + 2c^2r}$$

Hu-

Hujus ergo ſpeculi focus ſemper eſt poſt ſpeculum, quantacunque ſit diſtantia puncti radiantis, vel craſſities & diametri ſpeculi. Sed, miſſis hiſce, convertimus nos ad conſtructiones geometricas noſtrarum regularum, quarum potiores in ſequentibus ope hyperbolæ exhibebimus.

XIX. Antequam harum regularum conſtructiones adeamus, opus erit, ut varios, qui occurrere poſſunt, caſus a ſe invicem ſeparemus. Sunt enim ſuperficies ſphæricæ, in quas incidit radius, vel concavæ, vel convexæ, & in utroque caſu radii aut ſunt divaricantes, aut demum poſt ſuperficiem cum axe uniuntur, uti in *§. VIII Cor. IV* oſtendimus. Sed ex *cit. Cor.* patet, ſi radii incidentes poſt ſuperficiem cum axe concurrant, perinde eſſe, ac ſi radii divaricantes *PI* inciderent in ſuperficiem convexam *DIO*, hinc ſingulari conſtructione opus non eſſe. Ideoque exhibebimus tantum curvam pro ſuperficiebus concavis, & convexis. Et quidem in conſtruenda prima regula reactionem plani p loco abſciſſæ aſſumemus, ideoque diſtantia puncti radiantis inter quantitates conſtantes erit referenda.

Problema VIII.

XX. Deſcribere curvam, cujus abſciſſæ exhibeant reactiones plani ſphærici concavi, in quod radius incidit, ordinatæ vero diſtantias foci ab iſto plano.

TAB. III Fig. 5.

Solutio.

Deſcribatur hyperbola intra aſymptotos *AO* & *AE*, cujus potentia $BC^2 = ry - r^2$. Fiat $AS = ET = r$, & ducatur *ST* parallela del. *AM*. Ex puncto *T*, in quo *SP* hyperbolam ſecat, ducantur abſciſſæ *TP*, vel $Tn = p$, dico, ordinatas *Mm* fore diſtantias foci in ſpeculis, & *Qn* in diaphanis.

Demonſtratio.

Quia $BC^2 = ry - r^2$ & $TE = r$, erit $AE = ST = y - r$. Hinc $SP = y - r + p = AM$. Sit $Pm = x$. Ergo $Mm = r - x$. Jam vero eſt

$$BC^2 = AM.\ Mm$$
$$ry - r^2 = (y - r + p)(r - x)$$
$$ry - r^2 = ry - r^2 + pr - xy + rx - px,$$

hinc $x = \frac{pr}{y - r + p} = Pm =$ distantiæ foci in speculis. (§. VIII) Q. e. p.

Cum Tn sit $= p$ (per constr.), erit $Sn = ST - Tn = y - r - p$ (per Dem. I.) Quia ordinatæ Pm sunt $= + x$, erunt jam $Qn = - Pm = - x$; consequenter $QN = r + x$, & $BC^2 = Sn.\ QN$

$$ry - r^2 = (y - r\ p)(r + x);$$

hinc $- x = \frac{- pr}{y - r - p} = QN =$ distantiæ foci in diaphanis. (§. VIII Cor. III) Q. e. a.

Corollarium I.

TAB. III Fig. 5. Quia facile fieri potest, ut fiat $Tn > TS$, id est, $p > y - r$, describenda est alia hyperbola RSK inter asymptotos AR & AK, cujus potentia itidem $= ry - r^2$. In his exprimunt ordinatæ nq desideratas distantias. Sit enim $qn = x$. Quia $nN = AS = r$ (per Dem. I) erit $Nq = x - r$. Porro, cum sit $Tn = p$ & $TS = y - r$, fiet $Sn = AN = p - y + r$; hinc

$$ry - r^2 = (p - y + r)(x - r)$$
$$x = \frac{- pr}{y - p - r} = nq = \text{distantiæ foci in diaphano.}$$

Corollar. II.

Si $p < y - r$, erit $y - r - p$ quantitas positiva. Ergo ordinatæ $Qn = x = \frac{- pr}{y - r - p}$ exprimunt distantias foci, quamdiu est post diaphanum. Si vero $p > y - r$, erit $y - r - p$ quantitas negativa; hinc valor ordinatarum $qn = x = \frac{- pr}{y - r - p}$ est positivus, ideoque per has exprimuntur distantiæ foci, quamdiu est ante diaphanum.

Corol-

Corollar. III.

Si $TP = p$ fit $= \infty$, punctum m cadit in M, hinc PM, id est, $x = r$. Ergo concursus radiorum est in centro speculi, quæ est maxima foci distantia. Et, si $Tn = p = \infty$, punctum q cadit in punctum N, hinc $qn = Nn = r$. Ergo etiam in hoc casu est $x = r$, & focus in centro diaphani. Id quod etiam ex *Tab. II Mens. Febr. Fig. 2* patet. Cum enim AC, vel IF, ibi exprimat reactionem plani AK, & tendentia AI, vel DE, semper immutata maneat, sequitur, ut diagonalis IC per centrum G transire non possit, nisi angulus CIG fiat nihilo æqualis, id est, si reactio AC fiat infinita. Idem valet de diaphanis. In his enim exprimit AS, vel AQ, actionem perpendicularem radii, postquam in superficiem OIK incidit. Hinc QI est diagonalis parallelogrammi, ex tendentiis QA & AI compositi, quæ continuata secat axem OL in R. Hæcce ergo non potest transire per centrum G, nisi fiat angulus GIR, vel $QIT = o$, id quod accidit, si QA est infinita. Denique, si $p = o$ ordinatæ Pm cadunt in punctum T, hinc sunt quoque nihilo æquales. Si enim in *Tab. II Mens. Febr. Fig. 2* actio perpendicularis AC, vel $AQ = o$, restabit tantum actio AI, hinc radii directio erit recta IAP (§. *IV*), & focus esset in P. Sed, quia angulum IGO supponimus infinite parvum, cadet punctum P in O, ideoque distantia foci est $= o$. Quod vero ad variationem foci, in *Cor. II* annotatam, attinet, potest hæc quoque ex eadem *Figura* demonstrari. Si enim $p = Ab$, directio erit bI, & focus in puncto W, consequenter post diaphanum. Si Ab accrescat in S, ut fiat $AS = p = y - r$, directio radii erit SI, ad axem PL parallela, hinc foci distantia est infinita. Si vero AS ulterius accrescat, v. g. in Q, ut fit $p > y - r$, linea directionis QI secabit axem ante diaphanum in R, hinc R est focus imaginarius.

Scholion.

TAB. III Fig. 5.

In eo casu, in quo novam hyperbolam RLK describendam esse diximus, res etiam brevius expediri potest. Etenim, si abscissæ AN, id est, differentiæ reactionis p & lineæ $AE = y - r$, quæ ducebantur ab A versus R, transferantur

ex *A* versus *E*, quilibet videt, ordinatas *QN* exprimere desideratas distantias.

Problema IX.

TAB. III Fig. 5. XXI. Invenire curvam, cujus ordinatæ exprimant distantias foci, in quo radii a superficie convexa reflexi, vel refracti, colliguntur.

Solutio.

Describatur hyperbola intra asymptotos, cujus potentia $= ry + r^2$. Ducatur *SP* ita, ut sit $AS = TE = r$. Fiat *TP*, vel $Tn = p$, & erunt in illo casu lineæ *Pm* distantiæ foci in speculis; in hoc vero ordinatæ *Qn* exprimunt distantias ejus in diaphanis.

Demonstratio.

Quia $BC^2 = ry + r^2$, & $TE = r$, erit $GT = r + y$. Et, cum sit $TP = p$, habebitur $SP = r + y + p$. Vocetur $Pm = -x$. Ergo $Mm = r - x$; hinc

$$ry + r^2 = (y + r + p)(r - x)$$
$$ry + r^2 = ry + r^2 + pr - xy - rx - px$$
$$-x = \frac{-pr}{y + r + p} = Pm. \qquad \text{Q. e. p.}$$

Porro, si $Tn = p$, erit $Sn = y + r - p$. Ergo, si $Qn = -Pm = +x$, QN est $= r + x$; hinc

$$ry + r^2 = (y + r - p)(r + x)$$
$$x = \frac{+pr}{y + r - p} = Qn = \text{distantiæ foci in diaphanis.}$$

Q. e. a.

Corollar. I.

Quia valor ordinatarum *Pm* est negativus, focus in ejusmodi speculis debet esse post superficiem reflectentem, quod etiam obtinet in diaphanis, si $p > r + y$, nimirum si distantiæ foci exprimuntur per ordinatas *qn*, in altera hyperbola *RLK* ductas. Si vero $p < r + y$, rectæ *Qn* sunt $= + x$, & exprimunt distantias foci virtualis. Etenim, si *P* sit punctum radians in *Tab. II Fig. 3 Mens. Febr.* & *DM* reactio plani *DI*, directio

ctio radii erit *MI*, quæ continuata secat axem in *H*. Ergo focus est post speculum. Si vero superficies *OID* est pellucida, actio perpendicularis radii, postquam in eam incidit, erit *DZ*, & *IZ* directio radii; focus ergo est in *X*, consequenter ante diaphanum. Prouti autem crescit *DZ*, ita etiam focus *X* recedit a plano *OID*, donec infinite ab illo distet. Quodsi tunc actio *DZ* accrescat ulterius, focus incipiet esse post superficiem *OID* in illo puncto, in quo linea *XIZ*, quæ quasi circa punctum *I* rotatur, axem *OG* secat.

Corollarium II.

Si puncti radiantis distantia est $= - y$, pro foco speculorum est $x = \frac{pr}{y + r + p}$, pro diaphanis autem $x = \frac{-pr}{y + r - p}$ (§. *VIII Cor. III*). Ergo etiam pro speculis ordinatæ *Pm*, & pro diaphanis ordinatæ *Qn*, vel *qn*, focorum distantias exprimunt. (§. *XIX*.) Hac tamen observata differentia, quod focus in speculis sit ante, in diaphanis vero post, superficiem *OID*. Unde denuo patet, hunc casum separata constructione non indigere.

Scholion.

Eodem modo etiam proceditur in construendis regulis, §. *IX* & *X* inventis. Sed, quia in hac constructione distantia puncti radiantis inter constantes referri debet, eaque in his formulis exprimitur per *d* & *b*, non poterit inveniri distantia foci, nisi prius dictæ quantitates inventæ fuerint, quod operationem molestam efficit. Quamobrem, missa formula generali, progredimur ad specialem pro speculis, §. *XII* inventam, in qua tamen brevitatis gratia crassitiem speculi *c* negligere licebit.

Problema X.

XXII. Describere curvam, cujus ordinatæ exprimant distantias foci in speculis, ex quacunque materia confectis. TAB. III Fig. 6.

Solutio.

Describatur hyperbola æquilatera *BTP* intra asymptotos *HA*

HA & AK, cujus potentia $BC^2 = \frac{a^2 r^2}{(2r - 2a)_2} = NC^2$. Fiat $AN = \frac{2a^2 ry - a^2 r^2}{y(2r - 2a)^2}$, (vel, si $y = \infty$, fiat $AN = \frac{2a^2 r}{(2r - 2a)^2}$). Ex puncto E, cujus distantia ab N sit $= \frac{ar}{2r - 2a} = BC$, erigatur perpendicularis ER, & fiat $NR = m$.

TAB. III Fig. 6. Hinc, si fit $ON = n$, & ducitur parallela ER ad PO, ordinata PK exprimet desideratam distantiam.

Demonstratio.

Quia $NR : NO = NE : NK$ (per constr.) erit $m : n = \frac{ar}{2r - 2a} : \frac{anr}{m(2r - 2a)}$. Hinc, cum sit $AN = \frac{2a^2 ry - a^2 r^2}{y(2r - 2a)^2}$, fiet $AK = AN + NK = \frac{2a^2 ry - a^2 r^2}{y(2r - 2a)^2} + \frac{anr}{m(2r - 2a)}$ Est autem $BC^2 = AK . PK$. Ergo, si $PK = v$, habetur $\frac{a^2 r^2}{(2r - 2a)^2} = \left(\frac{2a^2 ry - a^2 r^2}{y(2r - 2a)^2} + \frac{anr}{m(2r - 2a)}\right) v$ & $v = \frac{amry}{2amy - amr + 2nry - 2any} = PK$. (§ XII. Cor.) Q. e. d.

Corollarium I.

Sit $a > r$. Ergo valor lineæ NE fit negativus. Ideoque fiat $NE = \frac{ar}{2a - 2r}$, & NR continuetur versus Q. Quodsi fiat $TN : NR$ $n : m$, & per punctum T ducatur ordinata pk, erit hæc distantia foci in illo casu. Est enim

$$NR : NE = TN : KN$$

$$m : \frac{ar}{2a - 2r} = n : \frac{anr}{m(2a - 2r)}$$

Hinc

Hinc $AK = AN - kN = \frac{2a^2ry - a^2r^2}{y(2r - 2a)} - \frac{anr}{m(2a - 2r)}$. Sit $pk = v$. Ergo $\frac{a^2r^2}{(2r - 2a)^2} = \left(\frac{2a^2ry - a^2r^2}{y(2r - 2a)^2} - \frac{anr}{2ma - 2mr}\right)v$,

sive $\frac{a^2r^2}{2r - 2a^2} = \left(\frac{2a^2ry - a^2r^2}{y(2r - 2a)^2} + \frac{anr}{2mr - 2ma}\right)v$.

Hinc $v = \frac{amry}{2amy - amr + 2nry - 2any} = pk$.

Si ergo fiat $n = NQ$, distantia foci erit ordinatæ *HA* æqualis, quæ cum sit ipsa asymptotos, & consequenter hyperbolam non nisi in distantia infinita secet, sequitur, ut etiam distantia foci sit infinita. Si vero *QN* accrescat ulterius, & fiat v. g. $= VN$, describenda est nova hyperbola *GMV*, cujus una asymptotos est *AH*, & altera *AG*, potentia autem $AL^2 = BC^2$. Quo facto, si producatur *QN* in *V*, erit hæc desiderata distantia foci, & quidem focus tunc erit post speculum. TAB. III Fig. 6.

Corollarium II.

Si radii incidentes sunt paralleli, & $a : r = 961 : 341$, nec non $m : n = 20 : 31 = 50 : 77\frac{1}{2}$, erit $n = QN$. Ratio autem $50 : 77\frac{1}{2}$ est pro radiis viridibus & ex parte cæruleis; ergo dictorum radiorum focus infinite distat. Et, cum pro radiis rubris sit $m : n = 50 : 77\frac{1}{3}$, erit in hoc casu $n < QN$ & v. g. $= TN$. Unde horum focus est ante speculum, ejusque distantia $= pk$. Denique, si $m : n$ $50 : 78$ pro violaceis, fiet $n > QN =$ v. g. $= VN$. Ergo horum focus est post speculum (*Cor. I*). Unde patet, focos radiorum diverse refrangibilium admodum a se invicem esse remotos. Quod cum in aliis casibus eodem modo ostendi possit, confirmantur inde, quæ in *Schol.* ad *§. XVII* monuimus.

Scholion.

Patet inde, hoc theorema usum præstare in determinandis focis radiorum diverse refrangibilium. Si enim fiat $NR = 50$, & *NO* successive exprimatur per 77, $77\frac{1}{8}$, $77\frac{1}{5}$, $77\frac{1}{3}$, &c. uti *Newton. Lib. I P. II Exp. VII* rationes sinuum invenit, ordinatæ *PK*, *pk*, expriment focorum distantias, quæ ex diversa refractione in vitro oriuntur. Possunt quoque ope hujus Fig. 6.

jus constructionis foci speculorum, ex diversa materia confectorum, inter se conferri. Quid? quod, si distantia foci *PK* jam sit cognita, inveniri potest ratio anguli inclinationis ad angulum refractionis in eadem hyperbola. Producatur enim *PK* in *O*, & erit $NO : NR = n : m$. Potest etiam *NO* inveniri in quibuscunque velis partibus. Fiat enim $NR = 100$, & habebitur quoque *NO* in partibus centesimis; si vero $NQ = 60$, invenietur *NW* in partibus sexagesimis. Longitudo enim lineæ *ER* nihil determinat, sed semper est $ND : NW = NR : NO = m : n$. Hinc, si fiat $m = NE = BC = \frac{ar}{2r - 2a}$, non opus erit normali *ER*, vel *KO*, sed, si $NK = n$ exprimitur in partibus radicis potentiæ hyperbolæ BC^2, erit itidem *PK* desiderata foci distantia.

Problema XI.

TAB. III Fig. 5. XXIII. Delineare curvam, cujus ordinatæ exprimant distantias foci in speculis vitreis.

Solutio.

Describatur hyperbola *RLK*, cujus potentia $bc^2 = \frac{a^2 r^2}{(3r - a)^2}$. Ad asymptoton *AR* ducatur parallela *Sn*, ita ut sit $AS = nN = bc = \frac{ar}{3r - a}$. Fiat poro $AC = bc = AS$ & $CN = y$. Hinc ordinatæ *nq* exprimient distantias foci in speculis vitreis, quorum scilicet crassities est exigua.

Demonstratio.

Sit $nq = v$, ergo $Nq = nq - Nn = v - \frac{ar}{3r - a}$. Jam vero est $NC = y$, & $AC = \frac{ar}{3r - a}$ (per constr.). Ergo $NA = y - \frac{ar}{3r - a}$. Cum igitur sit $bc^2 = AN . Nq$, erit, $\frac{a^2 r^2}{(3r - a)^2} = \left(y - \frac{ar}{3r - a}\right)\left(v - \frac{ar}{3r - a}\right)$. Hinc $v = \frac{ary}{3ry - ay - ar} = KH$. (§. XII Cor.). Q. e. d.

DE

DE NUMIS PATRIARCHARUM AQUIlejensium Dissertatio.

Venetiis, typis Jo. Baptistæ Pasquali, 1747, 8.
Plag. 5, Tabb. æn. 5.

Autor hujus libelli est F. *Bernardus M. de Rubeis*, Ordinis Prædicatorum, qui eum Eminentiss. & Reverendiss. *Danieli* Cardinali *Delphino*, Patriarchæ Aquilejensium, inscripsit. Is est, cujus patrocinio tabularia publica excussit Autor. Reperit autem inter *Poponis*, Patriarchæ, præclare gesta, factam illi a *Conrado*, Imperatore hujus nominis primo, Germanorum Rege secundo, monetam cudendi facultatem regio decreto, quod in *Ecclesiæ Aquilejensis Monumentis* recensuit Noster. Adhæc in manibus erant tabulæ duæ, jussu *Nicolai* & *Ludovici Turriani*, Patriarcharum, confectæ, quæ cum monetam cudente rationes initas complectuntur, signandæque monetæ argenteæ pondus exhibent, & notam, & examen. Licet istæ Sibyllæ foliis magis ambiguæ viderentur, attamen, cum sæpius excuterentur, ex silice prosiliit ignis. Istos hic offert conatus, tales quippe, qui judicium sapiant acutissimum. Memoratas tabulas *Caput* statim *primum* sistit, ut alterum *Conradi* decretum, quo facultatem concessit *Poponi* numos argenteos cudendi, Veronensis monetæ denariis pares, vel meliores, cujus scripti sensus exponitur. Sequens evincit communem, in Aquilejensi provincia, etiam solidorum usum, qui duodecim parvulis numis constabant, videnturque numi fuisse in officinis Marcæ Veronensis & alibi cusi signatique. Hujusmodi solidi *Furlani* dicebantur, quod eosdem non alia cuderet officina, quam Anquilejensis in provincia Forijulii. Noster tamen censet, hoc nomine distinctos a reliquis esse, qui quatuordecim parvulorum fuerint. Aquilejenses denarii vocabantur etiam solidi usualis monetæ. Cum iisdem parvulorum quatuordecim, quod *Capite IV* docemur, iidem plane fuerunt Frixachenses numi & Frexachenses, Frixachi, vel etiam Frixerii; vel quod denarii Aquilejenses pares erant valore & pondere numis, qui Frisaci in Carinthia percutiebantur; vel potius, quod ævo primo quispiam Patriar-

charum denarios Aquilejenses feriundos curarit in officina Frixacensi. Hinc fusius demonstratur indubiis documentis, communem denariorum Aquilejensium valorem constanti pretio quatuordecim parvulorum Veronensium æstimari consuevisse; solidosque valuisse haud unquam invecta mutatione duodecim eosdem Veronenses parvulos; adeoque denariorum excessum præ solidis parte septima computari; neque tamen negatur, cusos aliquando fuisse paulo majoris valoris denarios Aquilejenses; ordinarios autem sexaginta tres numum aureum, vel ducatum, Venetum effecisse, contenditur. *Capite VI* agitur de Marca, qui numus arbitrarius fuerit, certo denariorum, aut solidorum, numero constans, alius nimirum denariorum, alius solidorum, uterque autem centum & sexaginta numis conflatus. Præter hancce communem Marcam alia ad usum curiæ dicebatur. Hæc posterior excedebat pretio 12 numos aureos, seu *Zecchini*, 44 denariis, seu ultra dimidium, quod vulgo computabatur. Ex quibus dictis mendum corrigitur in verbis quibusdam *Antonii Belloni* in *Aloysio Scarampo Mediarota*, Patriarcha, ubi legendum censet Noster: *Qualibet Marcha* (ad usum curiæ,) *Marchas quinque* (communes) *denariorum* valebat. *Septimo Capite* occurrit Ferto, sive Forto, numus itidem arbitrarius, & quarta pars Marcæ cujuslibet, ut & libra, quam duplicem Aquilejenses distinguebant, alteram denariorum viginti Aquilejensium, alteram totidem solidorum. *Nicolai*, Patriarchæ, & *Ludovici*, successoris, ætate, cum denarii Aquilejenses 63, vel 64, æquarent valorem Veneti ducati aurei, sponte fluit, Marcam unam denariorum perinde ea tempestate fuisse ac ducatos duos auri cum dimidio, quod diximus. At post hæc tempora, in pejus redacta re monetaria, denariisque ac solidis tum pondere, tum nota, deterioribus factis, duplex facta Marca est, altera octo libras solidorum monetæ Venetæ hodiernæ continens, altera novem solidorum libras, solidos sex, & parvulos octo; illa ex Marca solidorum veniens, ista ex Marca denariorum; utraque in provincia Forijulii adhuc in usu est. *Capite VIII* initæ conventiones declarantur de eudenda moneta Aquilejensi: ac primo Marca, seu Marcus, pondus octo unciarum. Ex una Marca conficiebantur denarii

rii ducenti quadraginta & octo. Quatuor siliquas, vulgo *Carati*, singulorum pondus excedebat. Hæc nempe ad ætatem spectant *Nicolai*, Patriarchæ, & *Ludovici*, successoris, ubi simul adhibiti argenti nota expenditur. *Capite penultimo* indicatur, quod Marcus adhibitus in cusione parvæ monetæ octo pariter uncias ponderabat; singulorum denariorum parvorum pondus & nota argenti, ex quo illi conficiebantur, exploratur, deque lucro agitur, quod Patriarchæ obveniebat ac monetario. Postremo additur series denariorum Aquilejensium, cum typis & inscriptionibus; ut & observationes ac monetariæ officinæ loca conjunguntur.

LE LOISIR PHILOSOPHIQUE, &c.
id est,
VACATIO PHILOSOPHICA, VEL COMmentationes variæ philosophicæ, morales, delectantes, Autore DE VATTEL.

Genevæ, 1747, 8.
Plag. 20.

Undecim sunt, eæque varii generis, Commentationes, hoc nobis libello quæ exhibentur. Illarum *prima* est de fundamento juris naturæ, & de obligationis principio primo, quo singuli homines adstringuntur ad observandas leges. Lex est Nostro generatim regula, ad quam actiones nostras dirigere debemus. Naturales leges sunt, quas natura præscribit, & quarum ratio in essentia, nec non natura, humana, inque essentia & natura rerum generatim, invenitur. Jus naturæ est cognitio generalis officiorum hominis, in sese simpliciter considerati, vel scientia, nos erudiens, quid homini naturaliter sit bonum, aut malum, faciendum, vel omittendum; doctrina moralis, vel ethica, activa scientia, nos erudiens, qua ratione facultates nostras dirigere debeamus ad bonum exercendum, & malum evitandum. Fundamentum autem Juris naturæ quæritur in essentia & natura hominis ac rerum generatim; amor vero nostri ipsorum actionibus omnibus præfigitur. Eadem occasione obligatio activa & passiva examinatur. Inde fit transitus ad Dissertationem de quæstione:

ne: num lex naturalis possit evehere societatem & perfectionem suam sine civilium legum auxilio. Definitur hic perfectio rei, quod consistat in harmonia, vel convenientia, omnium in illa eundem ad finem, qui quidem hoc loco est hominis felicitas. Hanc impetrare hominem sola natura duce posse, conceditur, ni sit corruptus, sed post corruptionem negatur. Adducitur autem epistola de rationibus ad Manichæorum objectiones contra perfectiones divinas respondendi. Eruuntur ista objecta potissimum ex *Baliani* Dictionarii titulis quibusdam, huc spectantibus; atque omnino tam attributiones Dei, quam opera, satis accurate distincteque vindicantur; licet non omnia, quæ huc spectant, institutum capere potuerit. Inde, non sine causa, præstare acutissimo Autori visum est, alteram epistolam connectere, *Leibnitianam* præcipue Theodicæam, ad hoc momentum quod attinet, laudantem atque examinantem. Hanc excipit epistola, generosæ virgini consecrata, de sententiis delicatis, generosis, & ab avaritia remotis, quas æque omnes ex amore sui ipsius derivat; neque autem ex humili, sed honesto ac generoso. Alia sequitur ad eandem epistola de amoris natura, quem in diversas species distinguit, & ab amicitia curiosius separat. Definit autem per affectionem, quam aliquid in nobis excitat; in quo nonnihil observamus, quod placet. Est eadem illi varia, pro rerum objectarum diversitate. Hæ si sint animatæ, & ratione præditæ, dispositionem appellat, animi nostri gaudium ex felicitate illarum percipiendi. Denuo hic notas expedit amoris animi & corporis diversas: unde Venerem Uraniam & Venerem Cypriam tanquam distinctas sibi concepisse dicuntur veteres. Utramque autem conjungere posse, si quis sapientiam ac virtutem re vera duces sequatur: quo & carmen adjectum tendit, ubi differentiam amoris & amicitiæ brevissimis verbis exponit Autor. Idem deinceps ad lusus progreditur, quorum utilitatem pervestigat. Tractatur hoc argumentum vividius describendo, satis accurate distinguendo, quod omnia sint mixta malis, observando, & majorum nostrorum consuetudines enarrando. Satiricum agit Autor, neque solum varias utilitates ita enumerat, sed pariter ad exemplum Abbatis *de St. Pierre* præcipit, tum ut singulares honores primariis lusoribus

bus exhibeantur, tum ut debita lusuum privilegio gaudeant prioritatis. Eodem spectat specimen compositionis medicinæ fermentatæ librorum ad usum lusorum, quibus non vacat erudiri. Medicinam illam ex libris selectis dissolutis per chymiam, & sale dianoitico, vel discretivo, mixtis, componit. Facile patet hujus consilii finis: quem & adjunctæ diversorum epistolæ monstrant. Neque alium habet maledicentiæ defensio, quæ numerum octavum implet, & cui *Horatiana* verba inscribuntur: *Ridiculum acri Fortius ac melius magnas plerumque secat res.* Affert autem duplicem hujus vitii utilitatem, tum ex parte maledicentis, tum maledicentiæ, petiti. Ex illius parte commendatur tritum *oderint, dum metuant;* ex hujus vero indidem resultans correctio & cautio. Distinguitur maledicentia in eam, quæ observat, quæque deserit, veritatem. Utriusque specimina & commoda nominantur, totaque tractatio pulchriori præsertim sexui commendatur. Eandem, ut & tractationem de utilitate lusus, examinat epistola Autoris alius cujusdam, qui sub nomine fœminæ non nominatæ latere voluit, dum epistolam suam inserendam curavit *Diarii Helvetici (Journal Helvetique) Mensi Januario A. 1741.* Repetiit hic illam Noster, suamque responsionem addidit, quam, postremo loco, sequitur narratio de judicio, hac de lite, in Olympo monte, pronuntiato. Ubique ante oculos versatur scopus, per utilitatis & jucunditatis conjunctionem omne punctum ferendi, quem etiam attigisse Nostrum, gaudemus.

NOVA LITERARIA.

Quam nuper Academia Erfordiensis publice & ante oculos omnium tabulam suspendit, & famæ ac in literas meritis Rev. P. *Gordoni*, veræ sapientiæ novi ac strenui vindicis, esse sacram voluit, hanc iis omnibus, qui virtuti ac doctrinæ Viri, tam præclare rem literariam juvantis, bene cupiunt, hic legendam exhibemus:

Almæ & perantiquæ Universitatis Erfordiensis Rector, Guntherus, *Reg. Monast. S. S. Apostol. Petri & Pauli Ord. S. Bened. Abbas, Præposituræ Zellensis ad Werrham, in Bischofferoda & Franckenroda Dominus, S. S. Theol. Doctor &* *Pro-*

Professor Publicus Ordinarius, ejusdemque sacræ Facultatis Assessor Primarius, cum Senatu Academico nobilissima Studiosorum Corona S. P. D. Non absque summa animi indignatione percepimus, paucis abhinc hebdomadis scriptum hic Erfordiæ editum fuisse, atque dispersum, sequentis tenoris: Philosophia Scholasticorum defensa contra Oratorem Academicum Erfordiensem &c. Autore P. *Luca Opfermann*, S. J. *Scriptum hoc cum solidæ doctrinæ fere nihil, sed multa aperte falsa, probrosa, summe contumeliosa, & famæ non leviter nociva, in* R. P. Andream Gordon, *Ord. S. Bened. Academiæ nostræ Professorem Publ. (cujus tamen & vitæ & doctrinæ integritas ab annis jam undecim satis perspecta nobis est, atque probata, cujusque in Philosophiam merita jam multum etiam ab exteris fuere celebrata,) protrusa contineat, interque alia Philosophiam, ab eo A. 1745 editam ex orthodoxis & probatis Autoribus, potissimum autem ex clarissimo quondam Academiæ Pariensis Philosophiæ Professore emerito & Rectore, Mag.* Edmundo Purchotio, *cujus in Gallia & Italia frequentissimus in scholis est usus, concinnatam, hæreticæ pravitatis per summum nefas insimulare, atque ementito hujusmodi labis prætextu studiosam juventutem ab illius Collegio inique prorsus absterrere conetur; officio nostro intenti, &, quam noxium sit juventuti Academicæ, cui plerumque discretio necessaria deficit, ejusmodi contumelias, utpote iniquorum præjudiciorum semina, legere, perpendentes, omnibus & singulis Civibus Academicis scriptum præfatum legere, comparare, aut retinere, graviter interdicimus. Alios vero viros doctos, jurisdictioni nostræ non subditos, monemus, scriptum illud, privata, tantum autoritate editum, ex passione, non ex amore veritatis, profectum esse. Publ. sub Sigillo Rectoratus die 7 Febr. MDCCXLIX.*

In superiore *Mense Februario p. 81 lin. 26* pro $\frac{r\sqrt{(y^2-a^2)}}{\sqrt{(y^2+p^2a^2)}}$ hæc pone: $\frac{r\sqrt{(y^2-a^2)}}{\sqrt{(y^2+p^2-a^2}}$; & *pag. 86 lin. 7* pro $\frac{y-r+p}{cy-cr+pc+pr}$ ita lege: $\frac{cy-cr+pc+pr}{y-r+p}$.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLIX.

Pars II.

STORIA DELLA VITA DELL' INSIGNE DOTtore della Chiesa S. Girolamo, &c.

id est,

HISTORIA VITÆ INSIGNIS ECCLESIÆ Doctoris S. Hieronymi, ex Epistolis aliisque operibus viri sancti ejusdem collecta a Fr. JOSEPHO RENATO, Jesu Mariæ Augustiniano discalceato, inscripta Excell. Domino Abbati D. HIERONYMO CANONICI.

Venetiis, apud Angelum Pasinelli, 1746, 4. Alph. 1 plag. 2.

Non est cujusvis, vitam *Hieronymi* Latinam legere, quam Episcopus Ameliæ, *Marianus Victor Reatinus*, separatim contexuit, ac Operibus *Hieronymi* præfixit. Quapropter Pl. Rev. *Renato* visum est, eam Italico elaboratam sermone dare, cumprimis consulturo nationi suæ. Distribuit autem ipse tractationem suam in *tres Libros*. *Primus* complectitur vitæ curriculum, *secundus* virtutes, *tertius* miracula, a Deo in honorem *Hieronymi* edita. Nostrum est, Lectoribus promulsida dare delibandam, ut ipsi de opere ipso inde facere judicium possint. *Hieronymo* contigit nasci Stridone, urbe in con-

 finio

finio Pannoniæ ac Dalmatiæ ſita, paulo poſt a Gothis everſa. Patre uſus eſt *Euſebio.* Matris nomen huc usque eſt incompertum. Parentes & Chriſtiani & opulenti filium honeſtiſſime educandum curarunt. *Orbilius* huic fuit Grammatices præceptor, isque *Hieronymum* elementa docuit doctrinæ Chriſtianæ haud ſecus ac Latinæ linguæ. Filium, infantem fere, pater miſit Romam, porro inſtituendum a magiſtris præſtantiſſimis, quos inter excelluit *Donatus*, in *Terentium* ac *Virgilium* commentatus, nec non *Victorius* Rhetor. Adjecit deinde animum *Hieronymus* ad ſermonem Græcum diſcendum, ad Iſagogen *Porphyrii*, ad legendum Commentarios Philoſophorum & Poetarum Græcorum. Cœpit hinc laſcivire, ac fieri diſſolutus. Cum ex ephebis exceſſiſſet, reſipuit, Romæ fonte ſacro imbutus. Caſtitati in poſterum ſeſe dedit, libris ſacris ſe appulit legendis, ſepulcra Martyrum in cryptis ad Romam frequentavit, S. *Martinum* coluit, otio pravo infeſtus. Abiit inde Treviros in Galliam cum fratre *Bonoſo* per urbem Concordiam, ubi admiratus fuit *Paulum* Epiſcopum. Scholas theologicas Treviris frequentavit. Scripſit ibi librum *de Synodis S. Hilarii* alioſque libros. Rediit in Italiam *Hieronymus*. Aquilejæ paululum commoratus, ob ſororis morbum patriam reviſit. Diſceſſit inde cum *Bonoſo* in Syriæ ſolitudinem quandam, ſalutata Antiochia, ubi *Evagrius* ea tempeſtate Epiſcopum agebat, atque *villa Maronia*, ubi monaſterio Monachorum *Malchus* præfuerat, inſpecta. Scripſit ipſe vitam hujus *Malchi*. *Apollinarem*, Antiochiæ docentem, poſtea inter hæreticos relatum, audivit. Inde ſeceſſit in Syriæ ſolitudinem ad ultima Chalcidenes in finibus Syrorum ac Saracenorum. Egit hic anachoretam cum *Bonoſo*, *Innocentio*, *Illa*, *Heliodoro*, aliis, ſumto Antiochiæ monachi veſtitu. Amiſit ibi ſocios, paulo poſt & morte & diſceſſu disjunctos. Ipſe ex vigiliis, caſtigatione ſui, ac aſſidua rerum ſacrarum meditatione, enervatum ſibi reddiderat corpus. Febris eum afflixit, ac in vitæ diſcrimen adduxit. Viſus ipſe ſibi fuit in febrili imaginatione ad tribunal Dei raptus, ac acerbe ob *Ciceronis*, *Plauti*, aliorumque ſcriptorum exterorum, lectionem caſti-

Pag. 2. 3. 4. 6. 9.

castigatus. Perscripsit *Hieronymus* ipse hæc *Ep. 22 ad Eustochium de custod. virgin.* Animam ejus dæmon tunc mirifice vexavit. Infestarunt ipsum Arianismi sectatores. Ecclesia Antiochena lacerabatur ea ætate a tribus factionibus tribusque Episcopis, *Meletio*, *Paulino*, & *Vitale*. Stetit ipse in doctrina, quam Romæ baptizatus confessione sua honoraverat. Scripsit ad *Damasum*, Papam Romanum, ut ab hoc rescisceret, quocum sibi ex tribus istis Episcopis foret faciendum. *Paulino* adhæsit posthæc *Hieronymus*, ac ab eo in sacerdotem fuit consecratus, solitudine derelicta, & Antiochia repetita. Hic Hebraicæ linguæ elementa percepit, notitiam aucturus Ebraicam Bethlehemitico in secessu. Antiochia abiit Hierosolymam, Bethlehemum, ubi Præsepe Jesu natalitium lustravit, ac Nitriam in Ægyptum. Hic Monasteriorum erat affatim. Monachi erroribus erant impliciti, quibus *Hieronymus* eos liberavit. Hinc *Gregorium Nazianzenum*, Episcopum Constantinopolitanum, invisit Constantinopoli coluitque, per triennium ibi commoratus. Abiit hinc Romam ad *Damasum*, *Paulino*, Antiocheno Episcopo, & *Epiphanio*, Salaminiensi, comitatus. *Damaso* officia præstitit in rerum sacrarum moderatione, moderatus ipse multarum Romæ matronarum conscientias. Romam perductus fuit liber *Origenis* περὶ ἀρχῶν, a *Ruffino*, quem Noster *hæreticum* vocat, Latine factus. Invectus est *Hieronymus* in interpretem & librum. Inter hæc e vita emigrat *Damasus*. *Hieronymus*, calumnias Romæ in sese sparsas declinaturus, Hierosolymam se contulit: ac Bethlehemiticum delegit secessum, Hebraicæ linguæ porro operam daturus, postquam Alexandriæ *Didymum* cæcum ac monasteria Nitriæ, ubi *inter Sanctorum choros aspides latere perspexit*, e diverticulo lustraverat. In secessu Bethlehemitico didicit Hebraica a R. *Barrabano*. Cavillatus eapropter *Hieronymum* fuit *Ruffinus*, dictitans, *Hieronymum*, Jesu relicto, sequi *Barrabam*, ac Professorem linguæ Judaicæ evadendi studio teneri. Bethlehemi *Hieronymus* sibi struxit monasterium. Ibi *Jovinianum* refellit, quem Noster appellat *impurum hæresiarcham*. Ibi *Joannem*, Episcopum Hierosolymitanum, declaravit hæreticum.

Pag. 12. 14. 17. 21. 24. 28. 30. 33. 37. 38.

cum, ab *Epiphanio* adjutus, qui ferre nequibat in *Joanne* cunctationem damnandi *Origenem*. Ibi refellit Pilisiotas, ratos, homines redivivos in universali judicio fore pilis obsitos. Vide ejus *Ep. 61* ad *Pammachium*. Hierosolymis fuit tunc *Ruffinus* cum *Melania*, matrona Romana, itineris comite, quacum Romam rediit, ubique *Origenis* scripta & sententias dilaudans. *Siricius* Romæ damnavit Origenismum. Obiit *Hieronymus*, ab *Augustino*, *Prospero*, *Cassiano*, & *Cassiodoro*, prædicatus. *Marianus Victor Reatinus*, Episcopus Ameliæ, extrema *Hieronymi* literis consignavit, quæ Noster in Italicum conversa lectori impertit. Corpus *Hieronymi*, sepultum Bethlehemi, Romam fuit translatum. Ipse jam defunctus dicitur vivis nonnullis apparuisse. Quæ vero vel *Cyrilli*, vel *Augustini*, de miraculis *Hieronymi* nomen habent, cujuscunque alterius sunt potius, quam *Cyrilli*, vel *Augustini*, opera. Apparitiones *Hieronymi* non transscribimus, apud Autorem evolvendas. Omittimus præterea Catalogum scriptorum ejusdem. *Libro secundo* laudibus ornantur *Hieronymi* virtutes, nominatim ardor in doctrina catholica, amor in quemvis alium, amor solitudinis, mentis puritas, inde a baptismo conservata, patientia, profunda animi demissio, seu humilitas, devotio mentis erga Deum Virginemque beatissimam, veneratio reliquiarum. De miraculis, *Hieronymo* tribui solitis, non est, quod sigillatim exponamus, siquidem testimoniis scriptorum fide dignorum ea haud deprehendimus corroborata.

Pag. 42. 45. 51. 57. 59. 70. 82. 126.

DECRETA SACRÆ RITUUM CONGREGAtionis, primum edita a Reverendissimo Patre BARTHOLOMÆO GAVANTO, ex Clericis regularibus S Pauli, deinde a Reverendissimo Patre CAJETANO MARIA MERATO, ex Clericis Regularibus ejusdem S R C. Consultore, spectantia ad generales & particulares rubricas Missalis & Breviarii Romani. Editio novissima, præ ceteris correctior & auctior. Cui accedit Italica Instructio pro Oratione quadraginta horarum, ex eodem MERATO desumta.

Vero-

Veronæ, ex typographia Seminarii, apud Augustinum Carattonium, 1746, 8.

Plag. 17.

Sixto V visum fuit ecclesiæ Romano-Catholicæ ex usu fore, si ipse quindecim institueret Congregationes, e quibus quintum locum habet illa, quæ ab argumento dicitur *sacra rituum congregatio*, a quinque Cardinalibus perficienda. Institutum ipsum legitur in Constitutione *Sixti V* LXXIV. In hac idem jussit Pontifex, ut seligerentur docti viri, qui, *Consultores* appellati, consilia sua & studia ad eam obeundam conferrent. Inter hos floruisse dicuntur *Bartholomaus Gavantus* & *Cajetanus Maria Meratus*. Prior, multo labore exantlato, commentarios collegit ad rubricas, ac Decretorum addidit summam, ad suam usque ætatem a Congregatione illa evulgatorum. Posterior eis passim nonnihil adjunxit. Noster vero suum cuique tribuit. Laborem & collectionem *Gavanti* ab accessionibus *Merati* sejunxit. Unde exstitit liber bipartitus. Procul vero ab horum utroque esse jussit decreta municipalia, e quibus quippe deduci haud potest regula generalis. Articulos, ad alphabetum conformatos, *Gavantus* dedit plures, partim ad Missale, partim ad Breviarium, spectantes. Index titulorum, tractationi præmissus, demonstrat, in utram classem Decreta sint referenda. Decerpemus ex priori Lexico unam alteramque particulam. Ad vocem *Altare* hæc collegit *Gavantus*: *Altare portatile ligneum cum ara lapidea permitti debet, non obstante Constitutione Synodali, dummodo habeat solitum reliquiarum repositorium. In Altari pro certis diebus privilegiato non potest dici Missa de Requiem in Festo duplici de præcepto, neque in die dominico. Non licet in Altari privilegiato dicere Missam de Requiem in diebus, quibus occurrit Festum primæ, vel secundæ, Classis, non obstante consuetudine immemorabili. Habens Indultum a Sede Apostolica erigendi Oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi ædificare altare ligneum, non indiget facultate Apostolica, dummodo Altare ligneum cum sacro lapide pa-*

Pag. 6.

rieti colligatum amovibile non sit, & Altaris portatilis imaginem non præ se ferat. In Ecclesiis permittuntur Altaria tantum antiqua sanctis Vet. Test. Prophetis dicata. Intuitu alicujus Altaris privilegiati in aliqua Ecclesia non licet exponere tabellam super januam ipsius Ecclesiæ cum inscriptione: Indulgenza per li morti; *sed tantum super Altari ipso privilegiato consuetis verbis:* Altare privilegiatum pro defunctis. De annuli usu hæc traduntur: *Annuli usus in Missa probibetur Protonotariis non participantibus & quibuscunque Doctoribus,* Pag. 15. immo *Canonicis Ecclesiarum cathedralium.* De baldachino hæc præcipiuntur: *Baldachinum in Ecclesiis & locus in Presbyterio non debetur domino loci: & admonentur Ordinarii, ne permittant hujusmodi usurpationem & non licitam detentio-* 17. *nem.* Ad beatificatos hæc spectant: *In publicis precibus, præter indultas, & a Sede Apostolica approbatas, beati non invocentur. Beatorum reliquiæ in processionibus minime circum-* 19. *ferantur. Dies festi, in Beatorum honorem non celebrandi, non extenduntur ad festa devotionis.* De ritu benedictionis 22. varia exstant Decreta. Inter hæc eminet & hoc: *Modus benedicendi alios, vel rem aliquam, debet esse cum manu recta & digitis simul junctis & extensis.* De Canonicis multa sane suppeditantur. De Magistro cerimoniarum haud pauca 38. adduntur. Colorum quoque ratio habetur. *In festo stigmatum S. Francisci adhibetur color albus.* Crux non ûnis stipa- 42. tur annotationibus. *Cruces, quæ fiunt a Sacerdote super oblata, non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte Crucis.* Ad Eucharistiam multa præcipiun- 58. tur. Inter hæc legitur & hoc: *Omnes de Clero, etiam Canonici, eucharistiam sumant de manu Celebrantis in feria quinta in Cœna Domini.* Addimus & hoc: *Genu flectendum est semper ab omnibus transeuntibus ante S S. Sacramentum, etiam* 64. *dum fiunt Processiones per Ecclesiam. Contraria consuetudine* 67. *declaratur abusus. Sabbato Passionis debent velari imagines & cruces, etiamsi occurrat eo die festum Sancti titularis, vel patroni ecclesiæ. Manus sacerdotis ad* hanc igitur Oblationem *debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ pollice dextero*

super

super sinistrum in modum crucis super manus. Multa ad Missam præcipiuntur, nec omittitur mentio de *Missa immaculatæ Conceptionis B. M. V.* *Usus Missalis & Breviarii Romani semel introductus in aliqua Ecclesia, quæ habebat particulare Missale & Breviarium, confirmandus est, nec licet redire ad usum antiqui Missalis & Breviarii.* *In oratione* A cunctis *& in suffragiis præponendus est S. Joseph Apostolis Petro & Paulo.* *Electus Ecclesiæ Archiepiscopalis non potest exercere Pontificalia in sua Ecclesia ante receptionem pallii.* Sufficiant hæc e multis in præsens.

Pag. 69. 75. 100. 107. 109.

POLITIA ECCLESIASTICA, QUAM VULgo Agendam vocant, sive de Forma Regiminis exterioris Ecclesiarum Christianarum in Polonia, quæ unum Deum Patrem per Filium ejus Unigenitum Jesum Christum in Spiritu sancto confitentur, tribus Libris explicata a PETRO MORSCOVIO. E Codice Manuscripto recensuit, & Notas atque Dissertationem præliminarem de Agendis ecclesiasticis, & speciatim de his, adjecit GEORGIUS LUDOVICUS OEDERUS, S. Theol. Doctor, Decanus, & Antistes Feuchtwangensis.

Francofurti & Lipsiæ, 1745, 4.
Alph. 2 plag. 1.

Visum fuit Cel. *Oedero* non modo dogmata Socinianorum, edita Catechesi Racoviensi, cum publico communicare, sed etiam *Agenda* dare *ecclesiastica*, quibus ipsi in Polonia fuerunt usi. Hæc scripsit *Petrus Morscovius a Morscow*, Eques Polonus, Pastor Ecclesiæ Lachovecensis, inde Crelovienfis, tandem Czarcoviensis, cujus scripta *Christophorus Sandius* in *Bibliotheca Antitrinitariorum* succincte recenset *pag. 141.* Indicat *Sandius*, *Morscovium Agenda* in *usum Ecclesiarum Belgicarum*, quas colligere suos posse sperabat, potius scripsisse, quam earum, quibus intra Poloniam intererat. In indice manuscripti, quo Ven. *Oederus* usus est, nulla *Ecclesiarum* *Bel-*

Belgicarum facta est mentio. Hoc autem manuſcriptum accepit a *Chriſtoph. Bürkmanno*, Ægidianæ ædis apud Noribergenſes Diacono meritiſſimo, qui id a ſuorum amicorum aliquo inter Belgas e manibus Artemonii, ſeu *Samuelis Crellii*, acceptum ad *Oederum* miſit. Id ipſum pateſcit ex *Oederi* ad *Bürkmannum* epiſtola, qua ad novas aliquot objectiones *Crellii*, quæ nuper in *Theſauro la Croziano Tom. I pag. 89 ſeq.* evulgatæ ſunt, reſpondet. In Diſſertatione, quam *de Agendis Eccleſiaſticis* præmiſit inſcriptam, *tribus Capitibus* expoſuit ea, quæ ſibi potiſſime in hoc argumento viſa fuerunt moneri digna. *Primo* diſſeruit, quid iis contineatur. *Secundo* ſignificat, cujusnam autoritate liber ritualis componi, cœtibusque obſervandus tradi, debeat. Denique addit, quanta ſit obligandi vis in libro rituali evulgato, & obſervari juſſo. De ritibus eccleſiæ jam collectæ hic agitur, eccleſiæ nempe in ſenſus incurrentis. In hac ſunt homines, res, & cerimoniæ. Homines in ea vel docent, vel docentur. Illi ad hoc ſunt conſtituendi ritu certo. Res in cœtu eccleſiaſtico dantur vel manu tractabiles, e. g. ædificia, vel ad animam magis & interiori ratione pertinentes, e. g. Sacramenta. Sine ritibus, ſeu cerimoniis, preces publicæ, cantiones, exequiæ, conſecratio nuptiarum, expediri haud poſſunt. Cuinam vero tribuenda eſt facultas præſcribendi leges eccleſiaſticas? An toti eccleſiæ? An paſtoribus? An uni omnium antiſtiti? An rectoribus reipublicæ civilis? Explorat Noſter vim & argumenta quatuor harum opinionum, nec de *juribus collegialibus* tacet. Libertas Chriſtiana ſingulorum & jus ferendi leges admodum differunt. Enodat Noſter locum *Gal. V, 1*, ubi libertas conſiſtit in ſtatu liberationis a jugo rituum Leviticorum. Ad *Gal. II, 3. 4. 5*, opinionem ſuam repetit, ratus, *Titum* fuiſſe circumciſum, nec tamen per coactionem, ſed *propter falſos fratres*. Jura eccleſiaſtica eſſe eccleſiis externis a Chriſto data, a moralibus officiis diverſa, negat, niſi velis tres Chriſtianos, in cœtum coeuntes, jurium eccleſiaſticorum congeriem conſtituere poſſe. Refellit *Spenerum*, conquerentem de juribus eccleſiarum violatis, ratus, Chriſtianis ſilendum eſſe de juribus, vocatis

Pag. 333.

catis quippe ad crucem in Christi regno bajulandam. Ad locum *Matth. XVIII*, 17, respondet, qui ad jura illa non sit trahendus. *Jura collegialia* Christianis qua talibus esse nulla, contendit. Pastoribus jura esse ecclesiastica, inficiatur, sive plures, sive unum, designaveris. Rei publicæ rectori tribuit potius illa jura, utenti opera hominum doctorum ac piorum. Scopus, quo inductus Ven. Editor *Morscovii* librum evulgavit, in eo consistit potissimum, ut, excussa ovina pelle, & sanctitatis miræ larva detecta, appareat, Socinianos vero pietatis fundamento ac solatio carere. Huc spectant Autoris annotationes, passim *Morscovianis* subjectæ. Locum *Act. XV*, 28, exponit de vatibus, per quos spiritus propheticus loquebatur, & Apostolicum decretum approbabat, ac de hominibus, gratia Spiritus Sancti fatidica destitutis. Præter Præfationem Politia ecclesiastica *Morscovii tres* complectitur *Libros*. *Primus* exponit de membris ecclesiæ, eorumque inter se nexu. *Secundus* inscriptus est de officiis eorum, qui ecclesiam regunt. *Tertius* habet ea, quæ de modo & ratione omnia ecclesiæ membra in officio continendi disputari solent, nempe de inspectione privata, de inspectione publica & congregatione, de disciplina ecclesiastica & excommunicatione, de confessione peccati & pœnitentia, de consultationibus & collectis, de jejunio publico, & de Synodis & disciplina pastorum. Quæ S. Rev. *Oederus* in fine opposuit *Crellio*, ea ad vindicandum locum *1 Jo. V*, 7, ad divinitatem Jesu, ac primos Patres, sunt referenda.

Pag. 3. 7. 91. 263. 303.

HERMANNI VENEMA DISSERTATIONES ad vaticinia Danielis emblematica Cap. II, VII, & VIII, de quatuor Orientis regnis, ordine sibi successuris, & quinto Messiæ. In quibus illa, nova via, demonstrantur & illustrantur, aliisque Prophetiis lux affunditur.

Leovardiæ, ex officina Gulielmi Coulon, Illustr. Fris. Ord.

atque eorund. Academ. Typogr. Ord. & Harlingæ, in officina Folkeri van der Plaats, 1745, 4.
Alph. 3 plag. 11.

Cel. Autor, qui non ex illorum numero est, qui sæpius repetita & inculcata, nullo judicio adhibito, in chartam conjiciunt, sed accuratiori trutina singula circumspecte expendit, & inde haud raro a receptis opinionibus discedit, aditurus continuum in *Danielis* vaticinia Commentarium, has Dissertationes, prout in Academia Frisiaca publico examini sunt subjectæ, præmisit, quo virorum eruditorum sententiam & judicium exploraret. Harum sunt numero VIII: 1) de capite aureo statuæ & prima bestia *Cap. II, 32, VII*, 4; 2) de pectore & brachiis argenteis statuæ & secunda bestia, *Cap. II, 34, VII, 5*; 3) de ventre & lateribus æneis in statua & tertia bestia ac ariete bicorne *Cap. II, 32, VII, 6, VIII, 3, 4*; 4) de priore parte regni quarti expicta per crura ferrea in colosso *Cap. II, 33*, & quarta bestia *Cap. VII, 7*, & hircum unicornem *Cap. VIII, 5-8*; 5) de posteriori parte regni quarti, expicta per pedes, eorumque digitos ex ferro & argilla in colosso *Cap. II, 33, 41-43*, quartæ bestiæ decem cornibus unoque parvo *Cap. VII, 7, 8*, & hirci quatuor cornibus cum uno inter ea nato *Cap. VIII, 8, 9*; 6) de cornu parvo & uno ex eo nato, ejusque gestis, *Cap. VII, 25, VIII, 10-14, 23-26*; 7) de regno quinto, expicto per montem, ex lapide ortum, in viso *Nebucadnezaris*, & regno filii hominis in viso *Danielis Cap. II, 34, 35, VII, 9-14*; 7) de regno quinto, expicto per montem ex lapide ortum, & regno, filio hominis dato, *P. II Cap II, 35-44, VII, 13, 14, 27.* Per singulas ibimus, & potiora momenta enotabimus, quo de illis B. L. judicium ferre possit.

In *Dissertatione I* dispescit vaticinia *Danielis* omnia in *generalia* & *specialia*, quorum illa respiciunt regna in Oriente, quæ relationem habuerunt ad populum Judaicum, quale est illud de colosso *Cap. II*, & visio de IV feris *Cap. VII*, hæc partes aliquas, in illis contentas, clarius evolvunt, *Cap. VIII-XII.*

Pag. 1-3.

XII. Vaticinium *Cap. II* cum illo, quod *Cap. VII* habetur, idem est, quod ad argumentum & scopum. Repræsentantur nempe IV regna, sibi succedentia; quæ autem in priori viso exhibentur, in posteriori clarius explanantur. His præmissis, ad considerationem regni primi *Cap. II, 32,* & *VIII, 4,* accedit. In prioris emblematis consideratione, cum illud satis sit clarum, moram non nectit. Per *leonem,* aquilinis alis instructum, cujus alæ evulsæ erant, quique se de terra tollebat, & pedibus insistebat, cuique cor hominis dabatur, intelligit regnum imbecillius, & non æque firmum, quod a robore leonis discesserit. Illud est non regni *Cyri,* sed Babylonicum, quale partim erat, cum visio obtingeret vati, partim futurum esset dehinc splendore suo, qui in colosso expingitur, destitutum. Utroque igitur emblemate & gloriæ & terribilis illius vis, status item illius obscurior & contemtior exprimitur. Prius fit per emblema capitis aurei & leonis, quod ad regnum Babylonicum, quale sub *Nebucadnezare* est conspectum, tum exertis Scripturæ testimoniis, tum scriptorum exterorum, accommodatur. *Ἐν παρόδῳ* notatur, *Habacucum Danieli* coævum fuisse, & illum violentas populorum oppressiones, a Chaldæis factas, enarrare. *Nebucadnezarem* in Iberiam penetrasse, ex testimonio *Megasthenis* refert *Clemens Alexandrinus Strom. I pag. 360.* *Josephus* & *Eusebius Præpar. Evang. IX, 41,* non *Europæam,* sed *Asiaticam,* intelligunt. *Duæ alæ aquilinæ,* quæ leoni dantur, non denotant imperium Romanum divisum, nec binos reges *Cyaxarem* & *Cambysen,* sed exprimunt celerem impetum, quo in regno ampliando *Nebucadnezar* est usus, regni amplitudinem & elationem. In obsidione Tyri annos 13 hæsit, quoniam per vicinos hostes impediebatur, quo minus omnem vim adversus illam converteret. Data occasione locum aliquem ex fragmento *Berosi* emendat, pro τὸν τῶν Αἰγυπτίων προστάτην ἔνεμεν legens ἐνέμεν. Rex Ægypti, qui nominatur, est *Pharao Necho*; προστάτης notat *patronum, defensorem*; pro τὸν τῶν Αἰγυπτίων substituendum esse vult ἔν τε Αἰγύπτῳ: ἐξ ἀρχῆς positum esse contendit pro ἐκ ταύτης τῆς ἀρχῆς, quæ locutio occurrit

[margin: Pag. 3 - 12. | 13 - 17. | 17 - 23. | 23 - 30. | 37. | 39 - 42. | 50 - 56.]

apud *Josephum A. J. X, 11*, *ab hoc initio*, vel *omnino*, *prorsus*, ut *Ecclesf. XXXIX, 32.* Μήδης apud *Eusebium Præp. Evangel. IX, 41*, ex *Abydeno* in *μὴ δῆτα*, *absit*, *Dii avertant*, mutat. *Leoni* huic alæ sunt *evulsæ*; 1) sub *Evil-Merodacho* potentia regni Babylonici fuit imminuta, multæ gentes defecerunt, gloria illius est obscurata. Quam licet in pristinum locum restituere sit conatus *Neriglissorus*, illo tamen peremto, 2) *pedibus institit* instar hominis meticulosi, quod contigit sub *Balthasare*, sub quo prorsus concidit.

Pag. 57-60. 61, 62. 62-67.

Dissertatione II שְׂטַר designat *latus*, respectu habito vel ad *terram*, vel ad *leonem*. Verbum הֳקִימַת conjugat. Aphel redditur *constituit firmiter*, vel *sedem fixit*. *Costæ tres* indicium sunt voracitatis, caro quippe absumta erat. Persicum regnum hic aliqui volunt intelligi, quorum sententiam exquisitis rationibus refutat; in Medicum potius digitum intendi evincit, quod proxime Babylonico successerit, quod & Scriptura, speciatim *Daniel*, testatur, & scriptores exteri confirmant. Duplex est concipienda urbis Babelis expugnatio; prima facta est duce *Cyro* sub *Cyaxare*, secunda a Medis, *Cyro* jam rege, quæ duplex expeditio ab Historicis fere confunditur, & qua posteriori imperium Babylonicum, eversum prorsus, transiit ad Persas. Medi non sponte in *Cyri* concesserunt potestatem, sed coacti, simultate ob felices successus inter ipsum & *Cyaxarem* orta. Equidem *2 Chron. XXXVI, 20*, regnum Bebylonicum cum Persico proxime conjungitur. Sed ellipsin hic aliquam observat, scilicet Judæorum servitutem cum fine regni Babylonici exspirare debuisse, sed impedimentum aliquod intercessisse, quo minus, imperantibus Medis, dimitti potuerint. Concludit hinc, regnum Babylonicum destructum transiisse ad *Darium Medum*, quem *Daniel* memorat, atque hoc esse regnum secundum *Cap. II*, quod sub urso *Cap. VII* repræsentetur. Dubia etiam, quæ contra hanc sententiam a brevitate regni hujus instituuntur, erudite removet, inter alia observans, *Darium Medum Danielis* esse *Nabonadium* in Canone *Ptolemæi*, cui dantur anni 17. Hic autem ubi prosperis *Cyri* rebus gestis, *Astyage* potissimum

73-76. 76-96. 96-107. 107, 108. 108-114. 114, 115. 116-132.

mum superato, excitus contra illum exercitum duxisset, victus, regno exutus, humaniter tamen est habitus, Caramaniæ præfectus. Difficultates, quæ demonstrationi huic ex *Jer. XXV, 11, 12,* & *Dan. IX, 1,* obverti possunt, curate removet. His confectis, ad *secundum* characterem, sive convenientiam inter duplex emblema, *pectoris* scilicet & *brachiorum*, & *ursi*, progreditur. Prius ad regnum *Darii Medi*, post Babylonicum eversum, directius spectat, posterius exhibet illud, quale sese habuit, Babylonico adhuc stante. In viso *Nebucadnezaris* conspiciendum datur tanquam posterius Babylonico, illique succedens. In altero *Danielis tanquam ursus in uno latere* leonis stans, illi æquale & imminens, eidemque exitium minitans. *Pectus* cum *duobus brachiis* repræsentat Babelem, regni sedem, brachia Medos & Persas, quorum auxilio *Darius* in possessionem regni Babylonici est missus. *Brachia ex argento* referunt opes, potentiam, & amplitudinem, regni *Nebucadnezaris*; porro sævitiam & inhumanitatem Medorum, speciatim crudelitatem *Astyagis* & *Cyaxaris*, hujusque invidiam, qua in res prosperas *Cyri* ducebatur. In *urso* notat 1) *tarditatem*, quæ conspecta est in lentis consiliis & tardigradis progressibus regum Medorum. Apud *Athenæum Deipnos. XII pag. 529* pro Κῦρον legi vult Κυαξάρην. 2) *Ferociam* & *sævitiam*, quæ depingit tyrannidem & severitatem regum Medorum in subjectos. 3) *Voracitatem*, quæ notat Medorum luxuriosam vitam, aviditatem in conquirendis opibus, cupiditatem aliis exitium inferendi. Huic tribuuntur tres costæ inter dentes, quæ sunt symbolum trium populorum, a Medis subactorum, Persarum, Assyriorum, & Babyloniorum. *Stetit ursus in uno latere.* Imperium Medicum æquale fuit Babylonico, ad illius eventus intentum, eidemque exitium machinans.

Pag. 133 - 142 · 142 - 143 · 143 - 147 · 147 - 151 · 151 - 155 · 155 - 157 · 157 - 168

Dissertatione III tertium regnum, exhibitum per *ventrem & latera ex ære*, itemque *pardum*, non est imperium *Alexandri*, sed Persicum. *Quatuor alæ* significant quatuor expeditiones, quas *Cyrus*, *Cambyses*, *Darius*, & *Xerxes*, susceperunt. *Venter & latera ex ære Dan. II, 32,* designant, regnum

169 - 287

gnum Persicum Medico proxime successurum esse, vel repræsentare possunt tres regni sedes primarias, *Babylonem*, *Susas*, *Ecbatanam*, vel tres familias a latere sibi junctas, *Cyri* nempe, *Darii Hystaspidis*, & *Darii Codomanni*. Omnium optime autem venter expingere potest ipsum *corpus regni*, *duo latera* duos reges, *Cyrum* & *Darium Hystaspidem*. In pardo notari meretur 1) *color varius*: in Persico regno observare licet casus prosperos cum tristibus alternantes. 2) Est animal intrepidum, robustum, velox cursu, sævum & crudele: priora animadvertuntur in *Cyro* & *Dario*, posterius in *Cambyse*, *Xerxe*, & *Artaxerxe*. 3) Tribuitur ipsi *vinositas*. Persæ vino se nimium dediderunt, & ab illo tempore res illorum retro sunt lapsæ. *Quatuor capita* sunt quatuor reges Persiæ secundum *Cap. XI*, 2, qui *steterunt*, id est, sub quibus regnum Persiæ floruit, & post quos via ad interitum illius est strata. Factum illud est, a quo tempore *totum regnum Graciæ suscitaverunt*, quod vel maxime contigit sub *Xerxe*. Quatuor illi reges sunt *Cyrus*, *Cambyses*, *Darius Hystaspis*, & *Xerxes*. *Quatuor alæ avis*, sive *duo alarum paria*, repræsentant copias pedestres pariter atque navales, quas illi quatuor ad potentiam suam ampliandam late protenderunt. Jungit interpretationem *Dan. VIII*, 3, 4. Arietem esse effigiem regni Persici, solidis adstruit rationibus. Nominantur quidem *v. 20 reges Medorum & Persarum*, sed & ipsi reges Persiæ in libro *Esthera principes Persarum & Medorum* appellantur. Aries effigiat divitias & studium omnes bello impetendi. *Duo cornua Cyrum & Darium Hystaspidem* repræsentant, quorum posterior regnum *Cyri* per *Cambysen* concussum restituit, plures regiones adjecit, & familiam suam per plures reges propagavit. Aries hic stans in Oriente arietavit versus tres cœli plagas, occasum, septentrionem, & meridiem, vicinas atque remotas regiones invasit & occupavit. *Pro lubitu suo egit, & magnifice se extulit*; prius regum Persiæ insolentiam, posterius ipsorum opes, atque inde natam elationem, exprimit.

Pag. 185-190. 190 - 204. 204 - 223. 223 - 233. 233 - 238.

Dissertatione IV per *crura ferrea & pedes partim ex ferro, partim ex luto*, non imperium Romanum, nec regna Seleu-

leucidarum & Lagidarum, sed *Alexandri*, præsignificari; copiose & erudite disputat; quod post ipsius mortem in varia regna divisum, quæ per 10 digitos & 10 cornua repræsentantur. Ubi memorantur *quatuor cornua Cap. VIII, 8, 22*, indicatur, ex amplissimo *Alexandri* regno versus quatuor cœli plagas regna esse oritura. Hinc *Cap. VIII, 8*, explicationis ergo additur, *secundum quatuor ventos cœli*, coll. *Cap. XI, 4*. Hinc pergit ad emblemata, quibus regnum *Alexandri* proponitur. Illud quatenus unitum fuit in *Alexandro*, describit *Daniel* per *crura ferrea Cap. II, 33, 40*, per quæ indicatur vis omnia vincens, penetrante suo rigore omnia subigens & conterens, quod ipsum vox חסיפה exprimit. Hoc ubi transfertur ad regnum *Alexandri*, exprimuntur ipsius expeditiones, quibus brevi temporis spatio tot regiones superavit, omnia prostravit, & continuis victoriis populos expugnavit, unde ἀνικήτου titulus ipsi est tributus. Duo crura referri possunt ad duos regni hujus fundatores, *Philippum* & *Alexandrum*, vel, si ad duo corporis latera respicitur, regnum, quod in Europa & Asia constituit. Idem ille *Cap. VII, 7, coll. 19*, pingitur tanquam bestia terribilis, insatiabili cupiditate nocendi instructa, diversa ab omnibus aliis prioribus, in Oriente adhuc ignota, quæ omnia una cum characteribus hujus bestiæ pensiculatius considerantur, & ad indolem regni *Alexandri* transferuntur. Idem depingitur per *hircum unicornem*, qui secundum interpretationem angeli dicitur rex Græciæ unus, impetiturus arietem, regem Persiæ, qui, licet non primus fuerit, talis tamen dicitur, quia, quæ destinaverat, ipse perfecit, & speciatim quoniam ipse *primus* Orientis regnum ad Macedones transtulit. *Cornu excelsum*, idemque *coruscum*, expingit *Alexandrum*, regni gloria, rerum magnitudine, affectatione divinitatis, præ aliis regibus coruscantem. Illud *exsurgebat inter oculos*. *Alexander* insigni pollebat prudentia, & prudentissimos viros a consiliis habebat. *Hircus hic veniebat ab occasu in superficiem terræ, nec tamen illam attingebat*. *Alexander* venit ex Europa, quæ regno Persico est ab occidente, & quidem venit subito, & magno cum impetu, inhians non

Pag. 239-294.

294 - 301.

301 - 317.

317 - 325.

Asiæ

Asiæ solum, verum etiam universæ terræ, & quidem cursu rapidissimo, ut terram non attingere videretur. *Vers. 6. 7*, describitur victoria a *Dario* reportata, qui regnum Persicum per *Cyrum* & *Darium Hystaspin*, quod *duo cornua* exhibent, subjugavit & conculcavit. Illius autem atque totius familiæ exitium præsignificatur *v. 8*.

Pag. 326-340. *Dissertatione V pedes ferrei* colossi, desinentes in 10 *digitos*, partim *ferreos*, *partim argillaceos*, &, *semine humano* interveniente, non firmiter cohærentes, *Cap. II, 33, 41 - 43*, notant 10 regna, ex imperio *Alexandri* orta, ex duritie ferri, robore, atque potentia *Alexandri*, multum amittentia, quorum conjunctio licet per conjugia quæsita, ipsis tamen illorum dis-
343 - 370. sociatio & exitium magis est procuratum. Concinit visum *Cap. VII, 7, 8*. Decem cornua, post enata, sunt 10 reges *v. 24*, sive 10 regna, quibus totidem reges præfuerunt. *Cornu parvum una cum reliquis enatum, post vero se super alia extulit, tribus evulsis ac dejectis, diversum a reliquis, v. 8* coll. *24*, refert *Seleucum Nicatora*, qui, initio omni præfectura carens, post modicam nactus, assumto regio titulo, opibus & potentia, *Demetrio, Lysimacho*, & *Antigono*, debellatis, ita crevit, ut vicina
370 - 383. regna multum superaverit. *Oculi & os magna loquens* speciatim in *Antiocho Epiphane* implementum est sortitum. *Cornu ex parvo v. 9. enatum* est *Antiochus magnus*, ejusque successores, maxime *Antiochus Epiphanes*, qui, si non fundator, tamen instaurator, regni Syro-Macedonici haberi debet. Illud *magnifice se extulit ad austrum & ortum, & ad decus*, referri oportet ad felices ipsius expeditiones adversus Ægyptios, austrum versus, & populos orientales, Mediæ nempe & Persiæ satrapas, Bactrianos & Parthos aliosque.
383 - 391. אֶל־הַצְּבִי elliptice positum est pro *terra decoris Dan. XI, 16, 41*, ac intelligenda terra Judaica, quam primus petiit *Antiochus M.* Ægypti regibus Cœlesyriam & Cananæam eripiendo.
392 - 399. *Dan. XI, 4*, delineatur regnum *Alexandri*, quod ipso vivo in summo stetit flore, ipso vero fato peremto, fractum est, & secundum quatuor cœli ventos divisum.

Disputatione VI cornu porro illud parvum, cui tribuuntur

oculi

oculi instar oculorum hominis, & os magnifice loquens, proferens verba superba, fastidiosa, & contumeliosa, in potestatem ipsius Dei involans, seque adversus sanctos efferens, & tempora atque legem mutans. *Cap. VII, 8*, coll. *25*, exhibet *Antiochum Epiphanem*, ejusdemque molimina in populum Judaicum & illius regionem. Character temporis est 1) *circa extremum*, cum regno Alexandrino, in diversis regnis adhuc subsistenti, interitus per Romanos instaret, *Cap. VIII, 23*; 2) *prævaricatorum* consummatio, proveniens partim a tyrannide *Antiochi*, partim a levitate Judæorum. Rex describitur *tanquam fortis facie & ænigmatum peritus*, qui *Cap. VII* repræsentatus fuerat sub symbolo *cornu*, quod foret *præditum oculis & magnisonum*; priori pervicacia, posteriori superba jactantia, itemque versutia, regis indigitatur, quam utramque ex vi vocum in sequentibus adstruit. Immanis tyrannis, quam in caussa religionis in Judæos exercuit, describitur *v. 10-12*. *Exercitus cælorum* sunt principes & rectores ecclesiæ *Jes. XXIV, 21, XXXIV, 4, LXV, 17, Hagg. II, 6, Apoc. VI, 12*, & alibi, coll. *Dan. XII, 3*, qua ex re fiebat, ut non solum multi extremo exponerentur periculo, sed & muneribus, libertate, imo vita, exuerentur, quod per *casum stellarum de cælo*, & *conculcationem* illarum, est intelligendum. Inde populus Judaicus dicitur *καταπατούμενος 1 Macc. VIII, 2*. De abolitione religionis Judæorum, & introductione cultus Deorum profanorum, sermo est *v. 12*. Duratio hujus calamitatis definitur per *tempus, duo tempora, & dimidium temporis*, id est, tres annos cum dimidio, coll. *Dan. XII, 7*, qui terminus est ducendus ab illo tempore, quo *Apollonius* in Judæam est missus, *1 Macc. I, 59, IV, 52*. Vid. *Josephus A. J. Lib. XII Cap. 7*. Numerus *bis millium & trecentorum Cap. VIII, 14*, non de totidem diebus, sed totidem sacrificiis jugibus, est accipiendus. Igitur, si anno dantur dies 360, uti alias apud Prophetas, anni tres cum duobus mensibus & aliquot diebus efficiuntur; quorum initium ducendum a cultus quotidiani abrogatione *v. 13*, usque ad id tempus, quo cultus quotidianus Judæis est redditus. Ubi autem calculus hic differt ab illo, qui habetur *Cap. VII, 25*, &

Pag. 403-415.

415 - 431.

431 - 436.

436 - 451.

XII, 7, oportet distinguere inter *sanctorum oppugnationem* & *sacrificii jugis ablationem*, quarum illa praecessit, & per aliquod tempus durasse videtur. Dies 1290, qui faciunt annos tres & 7 menses *Dan. XII, 11*, putandi sunt a tempore sublati sacrificii quotidiani ad mortem usque *Antiochi*. Dies vero 1335, qui efficiunt a. 3. m. 8. d. 15, *v. 12*, numerandi sunt a morte *Antiochi*, qui incidit in annum aer. Seleuc. 149, usque ad 153, quo intermedio tempore Judaei multa perpeti habuerunt, sed, illo elapso, quies eisdem est data.

Pag. 451-455.

455 - 460. *Dissertatione VII*, collato *Dan. II, 34, 35*, & illius explicatione *v. 44, 45*, cum *Cap. VII, 9 seq.* distinctionem facit inter lapidem monte excissum, & montem inde enatum, item processum judicialem & traditionem, factam filio hominis. Prius non tam ad regnum Messiae, quam illius *praeparationem*, pertinere, docet. Per *lapidem irruentem in pedes colossi*, sive partem aliquam pedis statuae, Maccabaeos, Syro-Macedonas labefactantes, intelligendos esse, docte ostendit. Equidem lapis hic non omnia illa regna destruxit, effectus tamen hic illi tribuitur, 1) quoniam ab illo tempore regnum Syro-Macedonicum, & alia per Ægyptum & Asiam, ad interitum inclinarunt, Romanisque occasio est data, se illorum rebus immiscendi; 2) iisdem via est monstrata in regnum Syriacum invadendi; 3) lapis eo scopo in colossum immittebatur, quo exinde mons fieret, qui mons est regnum Messiae, in medio populi Judaici excitandum; omnia igitur obstacula ex consilio divino removenda erant. Et, quoniam statua *Nebucadnezaris* per visum *IV* bestiarum illustratur, ad illud, *Cap. VII* contentum, se considerandum confert. *Throni* dicuntur *positi*, subito & superiori quadam vi in terram quasi *conjecti*, ad judicium aliquod tremendum instituendum. Pluralis ponitur vel ad magnificentiam scenae Propheticae ornandam, vel ob emphasin aliquam. *Sancti excelsorum v. 22* sunt sancti angeli, quibus judicium exequendum est datum. *Libri aperti* respiciunt judicium, quod Deus temporibus Maccabaicis in Syro-Macedonas exercuit. Sententiae supremi judicis executio habetur *v. 11, 12.* Judicium in bestiam absolvitur partim caede illius, partim

461 - 487.

487 - 488.

488 - 492.

492 - 499.

partim traditione corporis ipsius, igne absumendi. Prius contigit, ubi regnum Syriacum omni jure ac potestate per Romanos est privatum, posterius, ubi in provinciam est redactum. Judicium adversus reliquas tres bestias exprimitur *v. 12.* Phrases circa eversionem regni Syriæ mirum quantum variant, quoniam in excidio illius singularia plane judicia Dei sunt conspecta. Implementum egregii hujus vaticinii demonstratur 1) ratione regni Syriaci, 2) reliquorum regnorum, ex Alexandrino ortorum. Ex illis colligit, Deum Romanis potissimum usum esse ad judicia in regna adversaria exequenda, eo fine, quo regno Messiæ liberior cursus concederetur, quod rationibus a Romanorum indole petitis confirmatur, simulque inquiritur, quæ causa sit, quare in colosso *Nebucadnezaris* & viso de IV bestiis nullus locus detur imperio *Romano*, nec regno *Parthico*, quod tamen in Oriente fuit amplissimum. Pag. 499-504. 504 - 509. 509 - 524. 524 - 535.

In *Dissertatione VIII* tria tractanda sumit, 1) quæ sit persona, cui regnum datur; 2) quæ regni illius sint attributa; 3) tempus, quo conderetur. Mons ex lapide natus repræsentat Christum & Apostolos, quorum ille caput, hi præcipui regni ministri erant. Quare hic nomine *filii hominis* veniat, item illius, *qui veniat in nubibus cœli*, docetur. Quod habetur de traditione regni, illud ad primordia regni hujus, inaugurationem Messiæ divinam & cœlestem, est referendum. *Sancti, quibus regnum est datum*, quique nominantur *v. 18, 22, 27*, sunt Apostoli, principes administri regni hujus. Attributa illius sunt, quod sit cœleste, ab regnis hujus mundi distinctum, se per omnem terram diffundat, inque omnem æternitatem sit duraturum. Quod ad ortum hujus regni, duplicem constituit epocham. Altera figitur in præcedaneis molitionibus, altera in ipsa regni erectione conspicitur. Prius repetendum a temporibus Maccabaicis, quæ cum regno Messiæ haud uno vinculo arctissime fuerunt colligata, ut illius primordia inde duci queant: non habita ratione temporis intermedii, quo facies ecclesiæ haud parum fuit obfuscata, & Romanorum jugum subire coacta. Expeditur denique ratio, 535 - 545. 546 - 553. 553 - 557. 557 - 589.

 quare

Pag. 590 - 608.

quare regnum Messiæ in visis *Danielis* & reliquis vaticiniis tanquam *universale* proponatur, quale tamen non statim ab initio fuit, sed post lapsum multorum temporum demum est futurum.

GUILIELMI WALLI HISTORIA BAPTISMI INfantum, ex Anglico in Latinum idioma conversa, & nonnullis observationibus & vindiciis aucta, a JO. LUDOV. SCHLOSSER, Past. ad S. Cathar. Hamb. & Scholarcha.

Pars I.

Bremæ, apud Georgium Guilielmum Rump, 1748, 4.
Alph. 3 plag. 11.

Gratulamur cœtui sanctiori de labore, a Viro Venerabili, interprete *Walli* doctissimo, in præsentissimum sane Ecclesiæ emolumentum, his quidem temporibus, feliciter suscepto. Effectum enim hoc ipso, ut in promtu habeant doctissimi cœtus purioris ministri, quid de primæva pædobaptismi institutione morosis atque incredulis respondeant hominibus. Exornavit ipse Clariss. Editor Præfamine doctissimo librum *Wallianum*, in quo plurima refert, ad historiam literariam immersionis infantum sanctioris pertinentia, adjunctis aliis, ad *Wallum*, ejusque librum, spectantibus, rebus historicis. Initium enarrandi hujus libri faciamus *Dissertatione præliminari*, quæ, *introductionis* loco a *Wallo* operi præmissa, *baptismum proselytorum Judaicum* tractat, &, quale inde pro Christianorum pædobaptismo argumentum ducatur, in aprico ponit. Summa dicendorum eo redit, a Judæis omnes atque singulos, in religionis suæ societatem se conferentes, baptismo initiatos, idque ex lege quadam Mosaica *Num. XV*, *15*, coll. *Exod. XIX*, *10*, ubi per sanctificationem lotionem intelligunt. Hinc factum esse, ut infantes peregrinorum, ad societatem veri Dei cultus se applicantium, aquis tingerent, in fœdus scilicet veri Dei recipiendos; quale quid etiam in parvulis, bel-

lo

lo captis, seu expositítiis, Judæi committebant. In hanc rem confirmandam affert *Wallus* testimonium *Matth. XXVIII, 19*, ita explicandum, ut sensus sit obvius & naturæ conveniens, si dicatur, discipulos Christi in mandatis habuisse a Servatore, ut eundem morem prosequerentur ratione infantum, qui perpetuo in cœtu Judaico invaluerat. Hoc enim nisi voluisset, discipulis peculiare quid de infantibus baptizandis præcepturum fuisse Christum, recte affirmari posset. Adstruit inde *Wallus*, præceptione speciali de infantibus non baptizandis desiderata, omnino mandatum Christi ad baptizandos omnes homines, adultos & parvulos, referendum esse. Proselytorum vero baptismus a Judæis *regeneratio* vocabatur, qua ex denominandi ratione facilius intelligitur, quid Servator sibi, cum *Nicodemo* disputans, *Jo. III, 3, 5*, voluerit. Exinde plus quam decemplicem instituit comparationem Autor, inter Baptismum Judaicum & Christianum obviam. Finem huic imponit *Dissertationi*, argumenta recensens & diluens eorum, qui consuetudinem istam Judæorum cum *Nortono Knatchbulo*, *Stenneto*, aliisque, impugnarunt, ubi, uti in tota ista pertractatione, Cel. Editoris observationes, *Wallum* vel deserentes, vel confirmantes, lectu & jucundissimæ & utilissimæ habentur. Opus ipsum accedentes, generatim monemus, *priorem* hanc laboris *Walliani Partem* de iis agere testimoniis veterum, qui per quatuor priora Secula vel pro pædobaptismo, vel contra eundem, aliquid memoriæ mandarunt. *Caput* itaque *primum* testimonia *Clementis Romani* & *Hermæ* ad primas partes rei confirmandæ vocat, quorum prior testatur, infantes congenita peccati labe esse infectos, posterioris vero verba de necessitate baptismi agunt. Conveniunt *Hermæ* locutiones cum *Jo. III, 5*. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest in regnum Dei ingredi. Ubi hoc præclare est monendum, *Hermam* hæc scripsisse antea, quam *Joannes*, tunc adhuc superstes, Evangelium suum literis mandaret. Attingit præterea Autor visionem *Hermæ*, in qua sancti Vet. Test. ut in Christi nomine, postquam de vita discesserant, ab Apostolis baptizati sistuntur, &, quid inde pro necessitate baptismi & loco

Pag. 4. 6. 7.

Pag. 10. *Petrino 1 Epist. III, 19, & IV, 6*, de Evangelio mortuis annunciato colligi possit, docet. Alium dein *Hermæ* locum excitat, confirmantem, maximo apud Deum in honore ac pretio parvulos esse, & deinde operam dat probando, libros, unde 13. hæc testimonia decerpta sunt, genuinos *Clementis* & *Hermæ* esse fœtus, post *Petri* & *Pauli* discessum ex hac vita, ante *Jo-* 20. *annis* tamen historiam evangelicam, conscriptos. Veritati tamen non quidem simile videtur, judicante *Wallo*, *Clementem Romanum* fuisse eundem, cujus *Phil. IV, 3*, mentio injicitur, nec *Hermam* esse eum, cujus *Paulus Rom. XVI, 14*, meminit. 21. Ille enim *Hermas*, quemadmodum juvenis non erat, ita nec multum ætate provectus erat, cum libris conscribendis se 23. daret. Testimonia *Justini Martyris*, necessitatem redemtionis ac remissionis propter labem originalem, itemque baptismum in locum circumcisionis surrogatum, declarantia, 32. in *Capite secundo* exponuntur. Idem *Justinus* simplicem tunc temporis, post ætatem Apostolorum scilicet anno XL, describit baptismi administrationem, ex qua descriptione multa, quæ indirecte ad baptismum infantum pertinent, colli- 34. guntur. Ipse denique *Justinus* testatur de septuagenariis, in infantia discipulis Christi factis, ex quo apparet, baptismum eorundem circa annum post adscensionem trigesimum sextum, hoc est, media fere Apostolorum ætate & intra viginti annos post scriptionem *Matthæi*, contigisse, cum constet, *Justinum* annis non plus nonaginta post *Matthæum* scripsisse. 36. Ad annos LXVII post Apostolorum ætatem accessio fit in *Capite tertio*, testimonia S. *Irenæi* & *Clementis Alexandrini*, huc facientia, recludente. Fatetur *Irenæus* cum reliquis, mortales cunctos originali peccato esse infectos, & baptismum inde 40. redemtionem vocari. Inprimis *Irenæus* regenerationem dicit potestatem baptizandi, quando de regeneratione dicit, quæ 43. homini in hac vita contingit; de *mundi* autem & terræ regeneratione verba faciens, restitutionem illius, seu instaurationem, post judicii diem futuram, quæ ejus quasi nova gene- 45. ratio, aut effictio, dici potest, intelligit. Deinde varia, præter *Irenæum*, occurrunt Patrum Latinorum pariter ac Græcorum dicta,

dicta, quibus manifestum est, *baptismum* non solum *regenerationem* vocari, sed id vocabuli ad designandum baptismum ita constringi, ut excludatur a notione *illi* subjecta omnis conversio ac resipiscentia, baptismo non conjuncta. Tertio per se patet, regenerationem, cum de infantibus renascentibus sermonem faciat *Irenaeus*, non alio sensu hic accipi posse, nisi quo baptismum id nominis significat. Id unum monuisse hic juvat, primum expressis quidem verbis mentionem injicere *Irenaeum* baptismi parvulorum, ita quidem, ut, postquam *infantes* aliosque regeneratos dixerat, diversos denuo persequatur aetatum gradus, hoc discrimine observato, ut, beneficium exempli Christi ad quamcunque aliam aetatem, *parvulorum*, *juvenum*, *seniorum*, referens, *infantum* tamen nullam hic mentionem faciat. Huc accedit, tempora *Irenaei* propius accedere ad Apostolorum aetatem, ut fieri non potuit, quin Christiani nominis asseclae exacte scirent, quid temporibus superioribus inter coetum sanctiorem gestum fuerit, & in re quidem publica, omniumque cognitioni exposita, qualis haec est, baptizati, an non, fuerint infantes. Adsunt alia etiam rerum pondera, testimonium *Irenaei* maxime juvantia. Anno 89 post Apostolorum tempora *Clemens Alexandrinus* vocabulo *regeneratus* & *regeneratio* in suis operibus non aliter, quam ad baptismum significandum, usus est, quin & ipse alio in loco in hanc sententiam ita verba facit *Clemens*, ut, baptizatos ab Apostolis infantes, eosque tenellos *παιδία*, non obscure innuat. *Tertulliani* loca *Caput* expendit *quartum*, de baptismo tenellorum agitata. Patet quidem omnibus, *Tertullianum* atque *Origenem* haud levibus obnoxios fuisse erroribus; at de eo tamen, quod Ecclesiae suorum temporum consuetudo tulerit, testimonium ipsos perhibere posse fide dignissimum, nemo facile negabit. *Tertullianus* quidem de parvulorum baptismo ea passim memoriae prodidit, quae difficulter admodum inter se concilientur. Sufficit, illum profiteri, neminem sine fide salvari posse, & confutandos eos, errorisque redarguendos esse, qui, fidem sine baptismo ad salutem impetrandam sufficere, minus caute dicerent. In reli-

Pag. 47. 49. 52. 53. 55. 57. 60. 63.

reliquis vero, ad infantum baptiſmum pertinentibus, adeo ſibi inconſtans eſt, ut, quid recte tuearis, vix cognoſcas. Ea tamen *Wallo* diverſimode dictorum conciliatio videtur optima, *Tertullianum* id voluiſſe ſibi, extrema urgente neceſſitate baptizari infantes, virgines, viduas, debere; alias, ut differatur baptiſmus, eſſe conſultius dicendum. Ita vero cauſa pædobaptiſmi omnino ſtabilitur, accedente alia re circumſtante, ex more ſcilicet ſponſorum, in baptiſmo adhibitorum, de quibus verba *Tertulliani* aperte loquuntur. Satis tamen abſurde interpretatur verba Chriſti, præcipientis: *Sinite parvulos ad me venire*, explicando: *Veniant ergo, dum adoleſcunt, veniant, dum diſcunt*. Ceterum doctor ille eccleſiaſticus teſtimonium *Pauli 1 Cor. VII, 14*, de baptiſmali interpretatur ſanctitate, ubi quidem reſtrictionem quandam addit. Poſt ætatem Apoſtolorum annis CX *Origenes*, doctrina celebris doctor, teſtatur verbis expreſſis, *ſecundum Eccleſiæ obſervantiam* parvulis etiam dari baptiſmum, & quidem eum in finem, ut nativitatis ſordes deponantur. Quin imo teſtatur ipſe, ab Apoſtolis traditum eſſe, ut parvuli baptiſmali fonte lavarentur. Data hac occaſione in ſcripta *Origenis*, in rem præſentem allegari ſolita, inquiritur, &, quibus fides haberi debeat, quibusve minus ſit habenda, declaratur, addita disquiſitione de objectione, qua αὐθεντίαν illorum *Tombſius* impugnavit. Utut vero res iſta ſe habeat, *Hieronymus* tamen vere teſtatur, generatim *Origenem* mentionem baptiſmi parvulorum in ſcriptis ſuis feciſſe, ubi *primam* hominis generationem peccaminoſam ab *ſecunda*, per lavacrum baptiſmi facta, diſtinguit, quibus alii doctores Eccleſiæ *tertiam* inſuper addunt, vitæ ſcilicet exitum, ſubliniori ſenſu vocabulo *regenerationis* uſurpato. Ceterum inconcuſſa adſunt argumenta, *Origenem* conſuetudinem, ab Apoſtolis receptam, a majoribus recte habuiſſe cognitam, adeoque in hac obſervantia errare non potuiſſe, quæ circa pædobaptiſmum verſatur. Poſt tempora iſta, non admodum longiori intercedente intervallo, S. *Cyprianus* doctrina ſua coetum ſanctiorem ornavit, cujus de baptiſmali lavacro infantum ſententia in *Capite ſexto Walliani* operis exponitur. Apparet hic

Marginal page references: Pag. 66. — 69. — 70. — 71. — 73. — 75. — 88. — 92. — 93. — 94. — 95.

hic nobilissima *Cypriani* & LXVI Episcoporum responsoria ad *Fidum* epistola, in qua quæstio, de infante, octiduo minore, non baptizando, ita deciditur, ut, vel prima, vel secunda, & reliquis a nativitate diebus, infantem baptizari posse, ex Scriptura Sacra demonstretur, quod pro pædobaptismo, communi istorum temporum usu probato, non contemnendum sane est argumentum. Multo etiam doctrinæ apparatu contra dissentientes pugnat Autor, &, sine ulla dubitatione hoc ecclesiæ monumentum esse genuinum, evincit, ubi simul in *Grotii* observationem animadvertit, id temere sumentis, quod pædobaptismi in Conciliis nulla ante annum 418 facta mentio fuerit. Nec desunt alii mores, tunc in baptismo infantum usitati, qui indicio sunt, infantes tunc fuisse sacro flumine tinctos. Reliqua *Cypriani* excitata testimonia ostendunt, omnes omnino homines, qui salvari cupiunt, esse baptizandos, quorum ex numero, nisi injurius esse velis, infantes excludi nequeunt. *Caput septimum* testimonium quoddam, ex Concilio *Eliberitano* depromtum, expendit, ubi acute satis, sed vere, *Wallus* affirmat, pro veritate pædobaptismi locum illum valere. *Caput octavum* Concilii *Neocæsareensis* testimonium producit, ubi, gravidam baptismo lavari posse, conceditur, si voluerit. Ex isto testimonio oppugnatores causæ hujus, & *Grotius* inprimis, efficere contendunt, Neocæsareenses Patres adversus pædobaptismum pronuntiasse sententiam; sed ostendit *Wallus*, plane nihil certi nec pro baptismo infantum, nec contra eum, ex hoc decreto probari posse, sed alia plane esse in medium afferenda monumenta veterum. Rationem vero, quare de gravida baptizanda quæstio fuerit mota, hanc doctissimi viri afferunt, quod Judæi, quorum magna multitudo in istis versabatur regionibus, in proselytorum baptismo hanc regulam tradiderint: *Si mulier gravida proselytissa fiat, filius ejus deinde non opus habet baptismo; nam imputatur ei baptismus matris.* *Caput nonum* testatur de *Optato Milevitano*, inter *Catholicos* & *Donatistas* nullam fuisse controversiam de baptismi subjecto, vel modo eum administrandi, & hinc, ad infantes quoque eum pertinere, profitetur. De *Gregorio*

Pag. 97. 100. 101. 104. 109. 111. 114. 120. 126. 127. 128. 130.

 Nazian-

Nazianzeno primo, quod *Caput decimum* notat, locus affertur egregius, affirmans, *Basilium* in infantia baptizatum fuisse, quæ res aliis etiam argumentis probatur. Deinde vero de eodem ecclesiæ doctore magna testimoniorum copia in *Capite undecimo* profertur, in quibus exponendis id ante omnia est notandum, si quem alium, *Gregorium* sane causam habuisse probabilem, cur minus baptismo parvulorum faveret. Constanter tamen is *Gregorius* baptismum regenerationem dicit, & sigillum in hanc vitam ingredientibus; serio contendit, baptismum non esse differendum, & hortatur parentes, ut sine mora infantulos suos lavacro sancto ablui curent, nec moram nectant vanam. Ipse quoque de infantibus statuit, eos, sine baptismo ex hac vita decedentes, non supplicia quidem subituros, glorificationis tamen expertes fore. Si mortis periculum subituri infantes videantur, confestim sacro flumine abluendos esse, docet; alios vero trimulos baptizari, consultum putat. Hac data occasione in *Grotium* animadvertitur, sensum verborum *Gregorii* pervertentis, & omnia in contrariam sententiam detorquentis. Docetur insuper, tunc temporis baptizatos *sanctificatos* & *sanctos* fuisse appellatos, & *Arianis* baptismum denegandum; ex quo *Wallus* digreditur ad conficiendam quæstionem, quæ de *pactione inter unitarios & ecclesiam catholicam* ineunda subinde agitatur, quo in argumento per plurimos digressus ad finem usque *Capitis* proceditur. *Duodecimum Caput Basilii Cæsareensis* locos exhibet, & inprimis orationem ejus exhortatoriam ad baptismum suscipiendum, cujus habendæ ea fuerat occasio, quod tunc temporis multi erant doctrina Christiana imbuti, longius tamen baptismum differentes, & liberos, dogmate Christi licet ornati, a baptismo tamen, baptizatis nondum parentibus, excludentes. Hos in homines gravissima *Basilius* invehit oratione. Levem etiam *Wallus* confirmationem addit ex ritu illo, quo parvulos precibus publicis interfuisse *Basilius* scribit, unde colligit Noster, baptizatos fuisse parvulos illos, cum alia ratione vix admissi fuissent ad sacra ista publica, idemque, *Valentis* Imperatoris filium, baptismo tin-

(Margin: Pag. 134. 136. 138. 139. 140. 144. 146. 148. 150. 161. 175. 180. 182. 185. 189. 192.)

tinctum, exemplum pædobaptismi præbere, satis verisimiliter
tradit. Annis post ætatem Apostolorum 274 *Ambrosius* cla- Pag. 193.
ruit, qui, secundum *Caput tertium decimum*, ipse testatur, par-
vulos, suo & Apostolorum tempore, nec non a *Joanne* Bapti- 149.
sta, sancto lavacro initiatos esse, & neminem, profitetur diser-
te, in regnum Dei introire posse, nisi renatus fuerit ex aqua 196.
& spiritu. *Caput* sequens *Joannis Chrysostomi* testimonia de 198.
pædobaptismo exhibet, eadem, quæ reliqui, de baptismo in- 200.
fantum enarrantis, nisi quod spinosam satis quæstionem, nec
facile extricandam, nectit de infantibus peccati expertibus,
quod tamen sine ulla dubitatione de peccatis tantum actuali-
bus valere videtur. Idem Præsul alio in testimonio morem 206.
crucis, parvulis in baptismo applicandæ, commemorat, ex 207.
quo, & reliquis, certitudo pædobaptismi efficitur. In *decimo* 208.
quinto Capite in scenam prodeunt *Hieronymi* & *Augustini* lo-
ca, ante exortam controversiam Pelagianam descripta, & *se-
ptem* per *Sectiones* exposita. Probatur hic ex voce *Hierony-* 211.
mi, nefas contrahere parentes, si culpa eorum infantes ba-
ptismo careant. Deinde *Augustinus* docet, validum esse infan- 219.
tum baptismum, in ecclesia schismatica collatum, dummodo 220.
rite fuerit factus. Loquitur idem de baptismo infantum, ut ritu,
per universam ecclesiam usitato, nec per Concilium demum in-
troducto, sed ab Apostolorum inde tempore instituto; hinc ba-
ptismi efficaciam non pendere a fide, aut intentione, offerentis 225.
infantem. Statuit etiam, & quidem recte, infantes, ante ba- 230.
ptismum mortuos, sine dubio salvari; transsubstantiationem 231.
vero Præsul ille Hipponensis ignorat. *Posteriores* hujus *Ca-* 238.
pitis Sectiones sunt polemicæ, magna doctrinæ ecclesiasticæ co-
pia refertæ, & ad peccati originalis, in infantibus hærentis, 244.
doctrinam, facile explicandam, pertinentes. In extremis ex 250.
Augustino probatur, infantes domi baptizatos non fuisse, nisi
extrema urgente necessitate. In *sequenti Capite* testimonia
adducuntur ex quibusdam Conciliis, Carthagine ante contro- 257.
versias *Pelagianas* habitis, ubi quæstionem Episcopi institue-
rant, utrum ad sacros ordines admittendi essent, qui in infan- 259.
tia a *Donatistis* fuerant baptizati, nec ne. Decretum Patrum
affirmabat quæstionem propositam. Alius Canon in gratiam

Pag. 261. pauperum constituit, nihil exigendum esse pro baptismo infantum, nisi spurius sit iste. Adsunt tamen alii certissimi argumenti & genuini Canones, in quibus, infantes, in barbaras re-
265. giones captivos abductos, nullo de baptismo eorum exstante testimonio, baptizandos esse, præcipitur, quod quantum valeat pro stabiliendo pædobaptismo, unusquisque colligere potest. *Caput decimum septimum* de *Decretalibus Epistolis*
270. *Siricii* & *Innocentii*, Episcoporum Romanorum, agit, &, quid inde pro causa *Walli* desumi possit, ostendit. Docet hic Noster, antiquiores epistolas decretales esse supposititias,
274. genuinas vero esse *Siricii*, qui, institutum esse ecclesiæ & perpetuum usum, testatur, ut nemo, nisi statis anni temporibus, festis scilicet Paschatis & Pentecostes diebus, baptizetur,
275. exceptis infantibus, ægrotis, aliisque, de vita periclitantibus.
279. E contrario ratio consuetudinis postulabat, ut adulti, necessitate nulla obvia, non nisi dictis baptizandi temporibus, & catechumeni quadragesimali tantum tempore, baptizarentur. Idem Romanus Episcopus Christianam religionem amplexos monebat, ut non ex recens conversis, sed ex baptizatis in infantia,
281. Episcopi atque Presbyteri eligerentur. *Innocentius* deinde autor erat *Decentio*, Episcopos solos confirmationem conferre infantibus baptizatis debere, licet etiam Presbyteri eos sacra lympha abluere possent. *Caput decimum octavum Paulini*,
283. Nolani Episcopi, & alius cognominis ecclesiæ Mediolanensis Diaconi, testimonia suggerit, præter cetera expressis verbis pueri septennis mentionem facientia, qui diu ante baptismo
286. fuerat tinctus. Accedimus nunc ad *Caput decimum nonum*, amplissimam sane hujus argumenti elaborationem, cui recensendæ, & in arctiores fines constringendæ, nec vires nostræ,
293. nec tabularum nostrarum ratio, sufficiunt. Cupido eam perlegendi Lectori integram relinquimus, addentes modo, ex *Augustino*, & *Hieronymo* post exortam controversiam *Pelagianam*, nec non ex *Pelagio*, *Cælestio*, *Innocentio*, *J. Zosimo*, *Juliano*, *Theodoro Mopsvestensi*, aliisque, itemque ex Conciliis, *Carthagine*, *Diospoli*, *Milevo*, & alibi, habitis, hic testimonia esse collecta, ad pædobaptismum demonstrandum referenda

ex

ex quibus vel doctissimus quisque cognoscet, quanta dicendorum hic copia adsit, quantaque ingenii doctrina ad enodandas omnes, hic obvias, quaestiones requiratur. *Caput vigesimum* allegata affert loca ex *Augustino* & *Vincentio Victore.* Disquiritur hic primo de tempore, quo *Vincentius* in lucem protulerit hypothesin suam de infantibus, in paradisum, non in coelum, ingredientibus, quam *Augustinus* confutat, sicut & ipse *Vincentius* palinodiam cecinit. De consuetudine illius temporis, in ecclesia pro defunctis baptizatis orandi, itemque de errore nuperi scriptoris, *Vincentium* oppugnatorem paedobaptismi sibi fingentis, obiter quaedam *Wallus* narrat. In *Capite* subsequente producitur *Irenaeus*, *Epiphanius*, *Philastrius*, *Augustinus*, & *Theodoretus*, quorum singuli cum sectarum, inter Christianos ortarum, quarum ad ipsos fama pervenerat, catalogos memoriae reliquerint, nullus tamen eorum sectae alicujus, infantes baptizandos esse negantis, mentionem fecit, illis exceptis, quae baptismum omnem cupiebant remotum. Ex his patet, apud *Donatistas*, *Arianos*, *Pelagianos*, & reliquos haereticos, de quibus *Augustinus* & *Pelagius* vel levissima quaeque comperta habebant, baptismum parvulorum nunquam oppugnasse, sed perpetuo in usu habuisse. Nec *Pelagiani* ipsi baptismum infantum negabant, diversum modo de effectu baptismi in infantibus alentes sensum. *Caput vigesimum secundum* nonnulla proxime subsequentis aevi scriptorum, ad annos 300 post Apostolorum aetatem & ultra relatorum, judicia complectitur. In *tertio* & *vigesimo Capite* quaedam librorum nothorum loca promuntur, non ab illis quidem, quorum nomina prae se ferunt, conscriptorum, sed de quibus tamen constat, satis esse antiquos. Proferuntur hinc nonnulla ex *Clementis Constitutionibus*, jubentibus Christianos, infantes suos baptizare. Hinc quaedam ex *Dionysii Areopagitae ecclesiastica Hierarchia* afferuntur, &, gentilium objectionibus esse responsum, docetur, Christianos ob paedobaptismi & susceptorum usum deridentium. Denique e quaestionibus ad orthodoxos, *Justino Martyri* adscriptis, nec non ex quaestionibus ad *Antiochum*, quae *Athanasii* nomen mentiuntur, de futuro infantium statu,

Pag. 421. 423. 425. 429. 430. 434. 436. 451. 458. 462. 463. 465. 469.

hinc Christianorum, hinc gentilium, nonnulla proferuntur, & in rem præsentem conferuntur, sicque finis *Parti primæ* hujus Operis imponitur, cujus *secunda Pars* propediem secutura est. Huic perficiendæ rei, utpote honestissimæ & publicæ utilitati inservienti, constantem animi corporisque Cel. Interpreti comprecamur valetudinem. Restaret nunc, aliqua ut delibaremus ex *Addendis*, & inprimis ex uberrimis & doctissimis Interpretis nostri *Annotationibus*, quibus vel solis Venerabilis Autor immortalem sibi acquisiturus est famam, cui vel hoc nomine doctissimi rerumque ecclesiasticarum peritissimi viri, non sine honorifica Editoris nostri compellatione, assurgent. Cum vero maxima observationum sit dignitas, maxima copia & varietas; minime nos decet, summam earum hic brevissimis verbis complecti. Lectoribus igitur has integras perlustrandas relinquimus, ut habeant, ex quo, vere nos omnia dixisse in laudem Interpretis, & notarum Autoris, intelligant. His nihil addimus, nisi ut doceamus Lectores, Venerabilem Interpretem omnia veterum revolvisse & relegisse testimonia, a *Wallo* excitata, in notis vero id suarum partium quam maxime duxisse, ut doceret, ubi ab Autore dissentiendum, aut adversus nominis *Walliani* oppugnatores, *Galeum* inprimis, cujus plurima fit mentio, & creberrima confutatio, eundum sit. Ceterum, ne tædio fieret lectori, sedulo cavit, &, sicubi plura dicenda restarent, scriptores proposuit, desiderium lectorum ex asse sedaturos.

JO. ALBERTI BENGELII CYCLUS, SIVE DE Anno magno solis, lunæ, stellarum, consideratio, ad incrementum doctrinæ Propheticæ atque Astronomicæ accommodata.

Ulmæ, apud Danielem Bartholomæi & filium, 1745, 8.
Plag. 8.

Cyclum sacræ literæ, non immodicum, per stricturas gravitate sua cœlesti dignas, subtiles, ac efficaces, suggerunt,

qui

qui tempora mundi, ecclesiæ, Christi, & temporum articulos majores minoresque, complectitur. Hæc Ven. Autoris est sententia & pronuntiatum, sic de hoc in præsens proposito cyclo disserentis in Præfatione: *Qui in præsenti proponitur cyclus, suam firmitudinem, utilitatem, opportunitatem, prudentibus Mathematicis, ut arbitror, probabit. Sectionibus XVIII &* Appendice omnis absolvitur tractatio. Cyclus ipsi est cursus duorum pluriumve, vel omnium, corporum cœlestium, periodos suas simul absolventium. Hunc cyclum existimat e sacris literis esse addiscendum, quia ἡ σοφία in prophetia repræsentetur *Apoc. XVIII, 18, Dan. XII, 4, 10.* Cyclum solarem credit æqualem esse annis 400, lunarem 40000, sideralem 280000. Systema, cujus limitibus ipsi dies, menses, anni, constringuntur, & ad æqualitatem rediguntur, vocari putat χρόνον, partem vero chroni quintam esse καιρὸν *Apoc. VI, 11, XII, 12, 14,* sibi persuadet. Exposuit hæc in *Exegesi Apocalypseos* vernacula A. 1740, ac Latina, in *Gnomone* Nov. Test. A. 1742, & in *Ordine temporum* A. 1741. Eis, qui aliquid monuerunt in contrarium, opponet Autor suo tempore *Vindicias.* Nec ea, quæ monuimus *Tom. V Suppl. Sect. VI pag. 250,* ei sunt ad palatum. Inscribet libellum suum *Bekræftigtes Zeugniss der Wahrheit.* Hoc loco nervos quosdam pro instituto necessarios duxit partim repetendos, partim prælibandos, ut iis, qui *Ordinem temporum,* paucis cognitum, aut Commentationes Apocalypticas, non habent, totum quiddam hoc loco ministretur. En ejus verba: *Numerorum paria duo, valde memorabilia, Apocalypsis Cap. XIII, 5, 18, XXI, 16, 17, proponit:* 42 & 666, 12000 & 144. *Numerus 666 dicitur computandus, idemque appellatur numerus hominis simpliciter; sed* 144 *mensura hominis, quæ est angeli. Docent hæ duæ gravissimæ formulæ, se mutuo respicientes, duo paria numerorum inter se respondere, & 666, perinde ac menses 42, esse tempora. Utrinque numerus major per minorem dividendus est. Si per 144, quæ sunt mensuræ non humanæ, sed humanæ angelicæ, dividis* 12000 *stadia, vi oppositionis, humana, sive usitata; habes* $83\frac{1}{3}$ *stadia, monadi de 144 æqualia. Si item 666 dividis per*

Pag. 11.

14.

15.

16.

17.

per 42, qui est numerus mensium, vi oppositionis, non hominis, sive communium, sed propheticorum, quique solus ad computandum offertur, adeoque plane est necessarius; habes 15⅞. Ergo 15⅞ de numero 666 (quaecunque sunt 666 tempora) sunt aequales mensi prophetico. Ergo 666 sunt tempora hominis, id est, communia, & quidem non horae, dies, menses, qui tantas res non capiunt, sed, qui soli supersunt, anni, & quidem communes. Ergo mensis propheticus est annorum ferme 16 communium: &, quia mensis habet dies 30 circiter, dies propheticus complectitur semestre commune & aliquid amplius. Vitringam putat multa ex vero disseruisse in *Anacrisi*, at, ipsi in temporum analysi aquam haesisse, addit. Adjicit aetatem mundi, ratus, annos in sacris literis Vet. Test. aequales semper fuisse diebus 365. *Sam. Schuckfordius* aliique monuerunt, annum ad *Nabonassarem* usque constitisse 12 mensibus, quorum singuli 30 duntaxat dies comprehenderint. Chaldaei certe prisci ac Aegyptii haud secuti fuerunt aliam mensuram anni. Quinque menses diluviani aequarunt 150 dies. Ergo patriarchales anni 71 aequales fuerunt nostris 70. Annum 1745 Autor ab orbe condito definit 5687, ratus, Jesum ante aeram *Dionysii* natum esse tres annos. Tempora mundi coepti & finiendi credit designari *Hab. III, 12*, per haec verba: *Dominus in medio annorum* mundi *vitam* illius *operis sui notam fecit*. Ex eo, quod Jesus dicitur semel passus ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, colligit, *tempora mundi* ante adventum Christi in carne longiora fuisse, quam postea. Existimat idem, ordinem chronologicum pertexi in serie Capitum *Apocalypseos*, & ea, quae exponuntur in *Apocalypsi* a *Cap. X* ad *Cap. XIX*, fluere a strage, humano generi per Saracenos sub Vae secundo illata, ad interitum Babylonis aliorumque hostium, qui neque in medium Seculi XIX differri, neque ante exitum Seculi hujus XVIII poni, possit. Plura addidit hisce in *Ord. Temp. pag. 384*. Tres constituit Apocalypticas periodos, 1) *non chronum Cap. X*, 2) *paucum tempus* Vae tertii, 3) tempus 1. 2. ½ mulieris, alis aquilinis adjutae. Pergit Autor: *Numerus 666 annorum habet se ad annos 1000, ut 2 propemodum ad 3: praecise autem sic*

Pag. 18. 21. 23.

sic se habent 666$\frac{666}{999}$ *ad* 999$\frac{999}{999}$, *id est, ad* 1000, *ut monas de numero bestiæ sit* 1$\frac{1}{999}$, *& ipse numerus* 666 *sit numerus annorum humanorum, sive communium, sed tamen ipso anni omisso vocabulo, quia anni non sunt mere tropici, sed singuli cum appendice aliquot horarum, quæ tamen in toto non nisi* 8 *menses infert, neque numerum* 666 *ulla monade auget. Cum bestiæ numerus sit* 666, *idcirco tempus* 1. 2. $\frac{1}{2}$ *sunt anni circiter* 770: *& paucum tempus circiter* 880, *& Chronus, ad quem proxime accedit Nonchronus, circiter* 1100. *Tali pacto* καιρὸς *est annorum* 222$\frac{2}{9}$, *numerus bestiæ* 666$\frac{6}{9}$, *tempus* 1. 2. $\frac{1}{2}$ *est* 777$\frac{7}{9}$, *paucum tempus* 888$\frac{8}{9}$, *millennium* 999$\frac{9}{9}$, *Chronus* 1111$\frac{1}{9}$. *In progressu obvenient nobis septem Chroni, seu anni* 7777$\frac{7}{9}$ — Pag. 24.

Novem Chroni	10000	
Sex Chroni quadrati	40000	
Septem Chroni ducti in Novem Chronos	70000	*Quadrans cycli*
Cyclus ipse	280000	

Mensura temporis, ad quam exiguntur motus corporum cælestium, & Chronus, seu spatium *annorum* 1111$\frac{1}{9}$. *& Tempus,* καιρὸς, *annorum* 222$\frac{2}{9}$. *Sectione tertia* disseruit Autor de mensura loci, per quem corpora cœlestia identidem decurrunt, adspectum Astrologorum decilem, qui decem gradibus constat, in rem suam vertens. *In Chrono* enim *Sol permeat regiones* 40000, *in tempore,* καιρῷ, 8000. *Hi numeri, per* 10 *multiplicati, numeros graduum referunt. Sectione quarta* exponit de Anno; *quinta* de Mensibus & periodicis, & synodicis; *sexta* de usu cycli solaris ac lunaris, & de Paschate; *septima* de Stellis fixis, simulque de Planetis in genere; *octava* de Planetis superioribus; *nona* de Planetis inferioribus; *decima* de Cometis. Intexit ibi nonnihil de astris *Chima* & *Chesil* ex *Job. IX, 9, XXXVIII, 31, Amos V, 8,* ac de *Chesilim Jes. XIII, 10.* Id vero emendat in *Appendice pag. 116,* ratus, *Chesilim* esse planetas, *Chima* Orionem, Canopum, Taurum, Scorpionem, conjunctim, ac præterea omnes stellas fixas. *Aisch cum familia sua,* ipso judice, sunt sidera borealia; *pene-*

[margin: 26. 27. 28. 40. 64.]

tralia meridiei ſunt ſtellæ recedentes ad polum antarcticum. At quid ſunt *Mazzaroth*? Fortaſſe Cometæ, quippe qui educuntur tempore maxime raro, minimeque cognito. Hæc Autori probantur. Reditiones hujus, vel illius, Cometæ non audet definire. Cyclus nullum hic ſpondet uſum. *Sectione undecima* diſſerit de Anno magno, tanquam Cyclo ipſo. *Duodecima* profectibus ſcientiæ Coſmicæ ſacra eſt. *Decima tertia* exhibet tempora prophetica, in Cyclo magno comprehenſa, & per Cyclum comprobata. *Decima quarta ſeptem Chronos* exponit. *Sequens Sectio* ætatem mundi pandit, quæ ſit longior annis 7752. & brevior annis 7798. De *ſeptenariis* agitur *Sectione XVI*. *Sectio XVII* eſt anacephalæoſis characterum, quorum nexu ſoliditas cycli confirmatur. Quid nobis de hac tractatione eſt judicandum? Nihil. Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, *1 Cor. III, 13*.

Pag. 87. 100. 109.

THE WORKS OF SALLUST TRANSLATED into Engliſh &c.

hoc eſt,

OPERA SALLUSTII, CUM POLITICIS IN eadem Diſſertationibus, & quatuar Catilinariis Ciceronis; omnia ſermone Anglico exhibita.

Londini, apud T. Woodward & J. Peele, 1744, 4 maj. Alph. 3 plag. 9.

Celeberrimus ab Anglicano ſuo *Tacito* Autor, *Thomas Gordon*, civibus ſuis legendum nunc quoque *Salluſtium* dedit, illius æmulum, licet aliquanto inferiorem. Neque nudum dat illum, ſed comites ipſi & ſtipatores addidit egregios numero novem Sermones, quos ſi cum *Salluſtianis* ipſis compares, dubium fere videatur, cui horum primæ deferendæ ſint, & quis alteri majorem ſplendorem impertiat, aut viciſſim accipiat. Quin potius non multum diuque dubites, ſi gravitatem dictionis, ſi copiam & præſtantiam argumenti, ſpectes, Anglum Romano præferre. Quod luculenter evin-

evincent ſtatim dicenda, convincentque illos, quibus hoc aſſertum temerarium & in majeſtatem vetuſtatis injurium videbitur. Ante omnia vero luſtrabimus Operis ordinem & partes ſingulas. Inſcriptum eſt Celſiſſimo Principi, Duci Cumberlandiæ, Angliæ gloriæ & deliciis, oratione ut ampla, (nam ſedecim paginas implet,) ſic & majeſtatis plena, dignaque ſuo ſcriptore non magis, quam heroe, quem laudat & inſtruit. Docet enim, qua via pergendum ſit Principi ad gloriam; ea nempe, qua ipſe & ejus majores perrexerint, non iſta, qua vicinæ cujuſpam nationis, Anglis exoſæ, Reges eam fuerint perſecuti, tyrannide bellorumque injuſtorum ſtudio, perfidia, vanitate, & vilis atque intolerabilis adulationis patientia & aucupio. Satis vehemens hæc eſt oratio, qualem ſcilicet a libero plenoque ſpirituum & erectæ indolis Anglo exſpectes, qui Principem non veneratur ut Deum, non ei aſſentitur in omnibus, non putat ſe natum ejus mancipium. Ægre ferent quidam, Monarchas aliquot, vulgo magnos dictos, hic miſere laceratos & exagitatos fuiſſe; ſed ſic ſolet Noſter.

Sequitur Præfatio, ſive, ut inſcribitur, introductio, *paginis 21*, quæ argumentum, characterem, vitia *Salluſtii*, tam in moribus, quam in dictione, perſequitur, geminum ejus bellum inter ſe comparat, *Jugurthinum Catilinario* præfert; quemadmodum eum cum *Tacito* quoque comparat, cujus laudes non attingere cenſet *Salluſtium*. Defendit porro Noſter ſuam interpretationem *Taciti*, monſtrat, interpretis provinciam longe difficillimam eſſe, illuſtri in exemplo vulgarium cenſorum ſtuporem & iniquitatem oſtendit, & vehementer declamat in malevolentiam, acerbitatem, ſcurrilitatem, qua plerique ſibi placeant ſcriptores. Suſpicimus grandem ejus, qui ubique elucet, & ſublimem animum. Verum, ut pulchra corpora ſæpe nævi obſident, ſic & ex hoc tam liberali animo illiberale aliquid haud obſcure emicat. Non videtur Autor iſta ſcripturus fuiſſe, niſi cauſam ſuam ſuſcepiſſet agendam. Et forte rectius inveniſſet hæc poſtrema Præfationis pars locum in *Magazino*, aut alio quodam diario libello; illa certe, quæ *pag. XI* de victoriis glorioſus narrat, quas de adverſariorum aliquo in

thermopolio quodam publico (*dans un Caffé*) Londini reportavit, indigna sunt & alta ejus mente, & tam splendido, qualem coram oculis habemus, libro. Sed insunt de cetero huic Præfationi excellentes doctrinæ, quæ, quasi πευτλία quædam, imposita corporibus, malignitatis veneno turgidis & prurientibus, ea lenient & extenuabunt. Exscribamus merito suo gravem & præclaram orationem ex *pag. 17: Dolentis invidiæ fremitus & calumnians insania notant susceptum malæ causæ patrocinium, & perorandæ bonæ inscitiam. Opibus auxiliaribus scurrilitatis peritus homo opus non habet, probus non utitur. Rusticitatem & stuporem admittas ad Criticam exercendam & lites literarias: stolidissimus primas tum feret, & vincet sapientissimum. Sapiens homo, (sed, sapientem cum dicimus, dicimus moderatum, & commodis moribus excultum,) nunquam excellet in ea arte, quam addiscere nequit, adeoque nequit homo sapiens, homo commodus, cum athletis sannarum & contumeliarum certare. Stolidi homines: (complectitur autem ea vox illos quoque, quorum haud rude datum a natura ingenium violenti affectus agitant,) illi, inquam, stolidi homines semper in hoc scribendi & agendi modo plurimum valent. Vilissimi sermonis capax artifex non est, nisi plebs vilissima. Quod acerbi & malevoli animi sibi pœnas ipsi dant, id nos aliquantum consolatur. Non semper ipsis satis fit; nunquam certe ita omnino, ut cupiunt. Ideoque fomes ipsi fiunt suæ malignitati. Invidi & maligni nota est infelix, est odiosa nota; cui suum pectus inaccessum conservare debet, quisquis aut conservare famam vult, aut sperare. Tantundem ille contra se declamat, quantum contra alios studebit, eademque subit pericula & tormina, in quæ alios conjicit: sæpe crudeliora. Amara sua vota magis eum, quam alium quemcunque, strangulant; &, ut in eo sibi placet & exultat, quod aliis nocet, non possunt alii vicissim non lætari, quando vident ipsum eorum in se ultorem fieri. Saltim miser est, & optimum atque summum, quod ipsi sperare licet, est commiseratio; eoque miser est, quod nullam meretur. - - Quicquid editur scriptum tolerabiliter, & attentionem famamque meretur, id communis scriptorum*

grex

grex certo certius adoritur, qui utplurimum stupidi sunt, & maligni, & a vanitate infatuati. Isti gregi non interest, si ipsos audias, mediocris & vulgaris scriptor. Quid istud rei sit, prorsus ignorant scilicet. Omnes incomparabili præditi sunt indole. Poeta mediocris, & mediocris pictor, est non ens; multo minus existit, ipsis quidem judicibus, apud se malus poeta, malus pictor, aut malus scriptor. Humillimus eorum sibi est excelsissimus. Qui sibi omnem sumunt αὐτάρκειαν, *nullam relinquunt aliis. Qui prolixissima indulgentia opus haberent, prorsus nulli prorsus nihil indulgent, qui aliorum patientiam tentant maxime, neminem patiuntur. Et, qui tandem eorum præclaro donati sunt & capace ingenio, sed maligno & scævo animo, parum illis est, de quo superbiant. Si quis commodus & simplex est, laudabiliorem id indolem notat. - - Scæva mens & os ferreum semper deterit, interdum & prosternit, eorum famam.* Bentlejus *erat homo literatissimus, Criticus sagacissimus, in vero falsoque distinguendo acutissime cernens, quamvis nimis audax conjectator. Abfuisset illa ejus, qua alios tractabat, agrestis ruditas, illud intolerabile supercilium, quo ceteros omnes contemnere videbatur, illos præsertim, qui ab ejus opinione discedebant; certe fuisset sui temporis Criticus acerrimus & maxime formidandus. At pessum eum dabant sua* αὐτάρκεια, *& impoliti mores; omnemque gratiam adimebant ejus indoli haud profecto communi. Deprimebant hæc omnes ejus, easque longe plurimas, excellentes dotes, & omnibus ejus defectibus claram lucem circumfundebant. Applausum ferebant, qui morum elegantia ipsum vincebant; qui argumentorum vi vincebat, nullum ferebat, ut palam est ipsi contigisse in illa pervulgata de Phalaridis epistolis controversia. Nomen ejus, tantum abest, ut venerationis & laudis nota sit, ut potius ludibrio & jocis inserviat. Qui omnes ut ferus homo adortus fuerat, ut ferus ab aliis vicissim dignis modis excipitur. Talem se gerebat in vita communi, talem in scriptis, & talia proinde patiebatur. Utut semper illi, qui vires ejus nossent, ipsum timerent; multi tamen ipsum faceti acri sale perfricuerunt, faceti in universum omnes riserunt; quid? quod ridebant*

 bant

bant ipsum, sequente coryphæos toto cetero humano genere, illis ipsis in rebus, in quibus istos facetulos uno ictu contudisset. Tantillum reportabat lucri ex eo, quod totum genus humanum provocaret, & tantundem reportabit, qui sic aget. Ferox dictatorem spirans Pedanta, utcunque literatus sit, amicos non habet. Imbecilli forte quidam, & forte quoque alii maximi homines, sed qui suam existimationem maculatam sordibus injuriarum & conviciorum videre nolint, ipsum revereantur, nemo autem amabit. Hactenus *Gordonus* noster, cujus elegantissima verba non ægre, ut credibile est, legent nostri Lectores; nos certe & hæc, & proxime sequentes Dissertationes, summa cum voluptate legimus, judicamusque librum hunc dignissimum, qui pluribus innotescat, & in aliis quoque linguis prostet, nisi obstet infrænis sentiendi & pronuntiandi libertas, quam utraque bucca spirat, Anglis pæne solis decora, & a natura fautrice prudenteque imperii constitutione concessa; cum aliis, qui monarchico parent imperio, tacite tantum gratulari liberis illis hominibus & invidere liceat. Gallis certe non placebit hoc opus, utpote quorum Reges & studium Regum fœdissimis coloribus depingit. Neque Batavorum quidam æquo ferent animo, *Mauritium* Nassovium passim a Nostro, & præcipue *Capite secundo secundi Sermonis pag. 29*, ubi de iniqua cæde maximi viri *Oldenbarneveldii* agitur, proditorem, parricidam, oppressorem libertatis, tyrannum, usurpatorem imperii, *Catilinam*, *Cromwellum*, appellari. Sed agedum, lustremus illos ipsos novem Sermones, qui Præfationem excipiunt, & ad *pag. 202* procedunt.

Sermo primus agit de factionibus, & *primo* quidem *Capite* monstrat, quam facile possit plebs in factionem implicari, & in ea contineri cum a suo fervore & pravis opinionibus, tum ab artibus suorum ductorum; quam difficulter sanari queant; quanto partium studio & quanta iniquitate partes sese invicem excipiant; *Cap. 2*, quam proni sint factiosi ad errorem in eligendo duce; quam parum respiciant veritatem & officium boni civis, quando cum opposita factione agendum est,

est, unde multa fluant terribilia mala; bene meritos infamari & exagitari, indignos & scelestos plebi gratos esse, & istis præferri; libertatem opprimi & exspirare; *Cap. 3.* studium partium enervare publicam rem, spiritus diabolice insanos, & ἀλλέκοτον cœcitatem, communemque ruinam, importare: plebem, etsi raro habeat partibus implicitos suos fines suaque commoda, acerrimam tamen in partium studio & pervicacem esse & fere fascinatam.

Sermo secundus patriæ amantes cives & parricidas, seu tyrannos, pingit; & *Capite* quidem *primo* declarat, qua ratione dici queant virtus & vitium, præstitaque reipublicæ servitia, & in eam peccata pariter, præmia sua secum ferre; *Cap. 2*, bonum civem, afflictum quamvis ob amorem patriæ, feliciorem tamen esse tyranno prospere agente; oppressores enim libertatis publicæ infelices esse; *Cap 3*, qui caveri queant & præverti ambitionis incrementa; quibus notis agnoscendi bonus civis & tyrannus; quam, cum ex officio, tum ex commodo suo, teneatur omnis rector, ut bonus civis sit; *Cap. 4*, quam facile possit humano generi splendor superficialis imponere, ut prospere agentem florentemque iniquitatem admiretur, probitatem & egregia merita, sed non agnita, neque dignis honorata præmiis, contemnat; publici commodi studium incumbere hominum cuivis, cum ejus studii torpor & defectus mala plurima & maxima secum trahat; *Cap. 5* duo illustres Romani considerantur, *Cato* & *Cæsar*, ille patriæ commodis intentus, hic suis; fatumque, quod *Cæsaris* ambitionem gentemque totam mansit.

Sermone tertio abdicatio *Syllæ* expenditur; & *Cap. 1* quidem, quam politice, seu prudenter, quibus de causis, qua excitatus spe, imperio se abdicarit; *Cap. 2*, qua circumspectione, quibus præsidiis, adhucdum Dictator suam sibi securitatem futuro privato præmuniverit. Et, cum demonstrare vellet, Romanæ rei publicæ constitutionem optimam non fuisse, neque unius temporis, neque unius sapientis hominis, sed subinde, exigente temporum necessitate, ab urgentibus maxime vitiis, sed palliative tantum, sanatam, vel curatam potius medicina,

quæ

quæ æque noxia erat, atque ipſe morbus, diſſerit *Sermone quarto* de ſuperbia & impotentia Patriciorum poſt expulſos Reges, & *primo* quidem *Capite* demonſtrat, non æquabiliter librata fuiſſe momenta Imperii Romani; poſt expulſum *Tarquinium* omnem ſibi arrogaſſe & imperioſe exercuiſſe potentiam regiam Patricios, quam male ipſi ſibi eo modo imprudentes conſuluerint, quam iniquo in loco ſimul plebem habuerint; *Cap. 2*, obtinuiſſe quidem plebejanos vi medelam, ſed quæ toti communi rei periculoſa & ſuſpecta fuerit.

Hæc diſputatio Autorem ducit ad eam de inſtitutione & poteſtate Tribunorum plebis, quam *Sermone quinto* dat, cujus *Capite primo* perſequitur cœcam, quam plebs Tribunis addicebat, fidem, & horum ambitionem & tentamina violenta; *Cap. 2* expendit ſpecioſas *Gracchorum* profeſſiones & pollicitationes, ſed audaces & metuendas πολιτείας, cum reformari publica res ſumma cum circumſpectione debeat; *Cap. 3* infrænem oſtendit & licentioſam potentiam, quam Tribuni ſibi ſumebant, & audaciam, & iniquitatem, quibus eam exercebant, plebemque nunquam non ductitabant.

Clamant hæc ſatis corruptam rempublicam, & haud una ex parte laborantem. Hinc loquitur Noſter *Sermone ſexto* de corruptela publica, & Romana præcipue, & oſtendit *Cap. 1*, cujusque ſigillatim civis eſſe, ut nulli alii rei, quam virtuti, ſtudeat, ut nihil exiſtimet ſibi conducere, niſi quod honeſtum ſit, & publicæ rei conducat; *Cap. 2*, quam pernicioſi ſint fines, ad quos tendat publica corruptela, interdum adjuvari publicam rem ab excitata & attrita privatorum corruptione; non ſola pecunia, ſed & aliis artibus, corrumpi animos, ſæpe corruptores & corruptos eſſe illos ipſos, qui contra corruptionem declamant; ſæpe quoque vere probos & bonos tales, qui toto animo corruptionem execrantur, tales tamen eſſe; *Cap. 3*, vitia quædam rectius tolerari, quæ ſcilicet non poſſent tolli, niſi per introducta majora vitia; *Cap. 4*, quam difficile ſit, corruptionem impedire ibi, ubi inſtrumenta ejus poſtulant; *Cap. 5*, venales homines non poſſe niſi languide timideque vitia in iis notare, quibus ſeſe vendiderint; ſemel corruptos

ad

ad omnem progreſſum & exceſſum corruptionis pronos ruere; *Cap. 6*, apud corruptum populum flagitioſiſſimos & deſperatæ nequitiæ duces acceptiſſimos & maxime populares eſſe; *Cap. 7*, in populo penitus corrupto perire verum omnem ſenſum libertatis; profligatæ impudentiæ & libidinis effrænem licentiam pro libertate, inſolentem petulantis contumaciæ cum legibus contentionem pro nobili & ardente ſtudio cauſæ publicæ, incendiarios pro bonis & cordatis civibus, reputari; *Cap. 8* rapidos corruptelæ per Romanam rempublicam progreſſus conſiderat, & triumphum, quem illa in fine rerum egit, de ſubverſo ſcilicet & diſſoluto ſtatu Reipublicæ.

Sermone ſeptimo delineat corruptelam tribunalium Romanorum in ſpecie, & violentias, quæ ſubditas iſti imperio provincias oppreſſerunt. Oſtendit *Cap. 1*, admodum difficile fuiſſe, jus a Roma ſuum adverſus turbatorem alicujus momenti obtinere; *Cap. 2*, quam mira & enormia crimina quam confidenter *Verres* per Siciliam commiſerit, immunitatis ſecurus; quam *Cicero* pinxerit judicum imaginem; quam illi fuerint audacter conſtanterque venales; *Cap. 3*, quam recti & ſeveri fuerint priſci Romani in adminiſtranda juſtitia & gubernatione provinciarum; quibus quam fuerint diſſimiles eorum poſteri, & in eadem munia ſucceſſores; tandem comparatur ſapiens & æquum *Ciceronis* imperium cum illo gubernatorum provincialium Chinenſium.

Octavo Sermone de bello civili perorat, docens *Cap. 1*, qui primi ſint ejus autores, quid illud ſuccendat maxime, & quam ſit exſtinctu difficile; *Cap. 2*, duces civilis belli, etſi maximam teneant poteſtatem, parum tamen a militibus curari: & hos, milites & plebem, pariter cervicoſos fieri & intractabiles; *Cap. 3*, quam fœdam corruptelam & diſſolutos mores civile bellum producat, quas invehat ſævientis barbariei terribiles ſtrages & vaſtitates; *Cap. 4*, milites in bello civili ſui tantum habere rationem: quæ quam viles & indignæ incipiendo & continuando cauſæ & inſtrumenta ſint; *Cap. 5*, quam difficile ſit, finire bellum civile, cum unum plura ſoleat producere; quam exaſpe-

ret civium in se animos, quam labefactet civilem constitutionem, & tyrannidem invehat; *Cap. 6*, quot malis & repentinis catastrophis implicet bellum civile particulares familias, & totam regionem; quam secum trahat feras simultates, furibunda odia, morumque & persuasionum vitia; *Cap. 7* ex Historia Græca exemplum affertur horrorum & calamitatum, animos lectorum ferientium, quas civile bellum importavit & concitavit.

Nono tandem & ultimo *Sermone* politico differit Noster de mutabilitate gubernationis. Et *Cap. 1* quidem ostendit, proniores ad mutationem esse respublicas liberas, quam imperia, quæ unius arbitraria potestas administrat; *Cap. 2* pericula, quæ rebus publicis liberis intentant populares & opiniones & homines, & quas illi pessimorum facinorum dent ansas improbis; *Cap. 3*, quam valeant enthusiasmus & piæ imposturæ in fundandis, mutandis, & in perpetuum continuandis, imperiis; *Cap. 4* describit mirum & novum *Jesuitarum*, despoticum quidem, at tamen ob incredibilem imposturæ vim pacificum, in *Paraguay* imperium; *Cap. 5*, quam certo & inevitabili cum periculo committantur ecclesiasticis dignitates & provinciæ seculares, partesque rerum gerendarum: *Cap. 6*, quam professio Missionariorum in partibus infidelium manifesto spuria & contraria domesticis mittentium & missorum opinionibus & moribus sit; *Cap. 7* considerare pergit durationem imperii singularis tyrannici, & indolem admodum mutabilem eorum, qui imperio libero & populari gaudent; *Cap 8* tandem & ultimo inquiritur in imperium maxime æquabile & perfectum; quod evincitur Anglicanum esse.

Intellectu jam facile Lectoribus nostris est ex hoc argumentorum indice, quam bonæ res in hoc libro contineantur. Age, horum Sermonum breve specimen apponamus. Sumemus illud ex *Sermonis undecimi Cap. 4 pag. 44. Iniquitatem*, ait Autor, *modo grandis ea sit & splendida, causam suam perorare & approbare vulgo judici, aut, ut rectius dicam, absolvi & laudari a miro & absurdo vulgi consensu, & ab eo ipso splendorem & nobilitatem accipere, a quo nigerrima fœdari infamia*

famia & opprimi debebat; id profecto, ut animadversione dignum est, ita fidem judicii vulgaris haud parum elevat. Edatne terrarum orbis magis pestiferum, magis sacrum caput, quam ille est, qui partem ejus in vincula mittit. Unum illud & solum scelus in se ceterorum omne genus complectitur, rapinas, cædes, proditionem, inhumanitatem, quas libido & malitia edunt, strages, crudelitatem, oppressionem, exagitationem, proscriptionem virtutis, humiliationem justitiæ, omnem miseriam, crassam ignorantiam, ipsam brutalitatem. Atqui tamen, qui terribile hoc vilissimæ nequitiæ & miseriæ stadium prospere emensus est, invenit admirationis & adorationis honores, quos qui adeptus sit, aut quo titulo postulet, æque cum aliis ipse ignorat, neque id in quæstionem venit. Ille, qui ob unum aliquod horum scelerum commissum, plaudentibus omnibus, ornamentum patibuli fuisset, ille inde famam consequitur, quod omnia perpetravit; inde patibulum & chorda simplicibus & innocentibus in portionem & præmium cedunt, bonisque civibus & virtutis amantibus. Adeone vero tam iniquum judicium, tam iniqua sors, egenos fures, viles ultimæ fæcis nebulones, & latrunculos, non afficit? Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema. *Videtur homo sic a natura formatus, ut imponi sibi, ut se ductitari, patiatur & velit, quod nisi foret, maxime infamis, maxime infelix, foret pessimus & flagitiosissimus quisque; contra probi & commodi maxime quoque florerent, gauderent adjutoribus plurimis, plurimorum ferrent plausus & vota. Verum, quæ nostri generis est infamia, & orbis terrarum infelicitas, contraria omnia obtinent. Qui lætari debebant, sæpe plorant, &, quos vicissim plorare decebat, exultant haud raro, innocens utplurimum opprimitur, candidus ductitatur, suos oppressores & irrisores hi ipsi admovent summis dignitatibus & reverentur; sæpe miseri isti verveces suos hos inimicos & χλευαστὰς pro amicis integerrimis reputant; quod majus est, sæpe magno molimine, magno cum impendio, miseriam suam, quam insignia commoda & beatitatem egregiam appellant, perennem laborant efficere. Sæpe pro iratis hostibus habent, si quis eos, ubi malorum versentur, doce-*

 re,

re, & jacentes humo attollere, humanior velit. En hic est ille, qui sanam rationem peculium suum jactat; quem capacem instructionis esse, non magis licet diffiteri, quam eadem abuti; sed, ut verum fateamur, doctrina fere non est in plurimis regionibus nisi error & naturalis luminis atque doctrinæ acquisitæ mala applicatio, fere nihil, nisi mendaciorum propagatio, miraque & peregrina ἄνοια, veritati, rationi, & libertati, adversa, inexpugnabilis στοργὴ ignorantiæ, quæ rerum divinarum scientia dicitur, & servitutis, quæ obsequii nomine venit. Inde fit, ut Papæ & tyranni publici cultus numina in templo idololatriæ dedicentur; inde fit, ut, qui consecratis his sacrilegis & parricidis, maledictionum, quæ terram affligere possunt, maximis, sese opponunt, increpentur, ludibrio & contumelia afficiantur, absque horrore & fremitu vel nomine tenus non commemorentur; inde fit, ut patriæ suæ domitor, postquam ei jugum imposuit, rector & legislator appelletur, aut si quod aliud est pulchrum nomen; ut idem pro rebellibus reputet utaturque ceu talibus illis omnibus, qui contra ejus ἀνομίαν & ἀπειθίαν se patriæ suæ fideliter & legitime obsequiosos monstrant. Talis est ridicula vis fascinatrix, nominibus adhærens, a perversa educatione nata. Multo, me quidem judice, venerabilior erat, multo felicior, gens Medicæa, privata adhuc, inter cives liberos opulentissima, quam cum a factione, a violentia, a corrupta, fœda, & infami, plebe patriæ suæ imponerentur vitio & injustitia creati domini. Imo ambigo, fuerintne olim ditiores, cum adhuc parerent, quam postea, cum imperarent. Id saltem pro certo novi, fuisse tum & innocentes magis & magis securos. Verum ita est deceptrix vis grandis & sonori nominis, ut vix appellarentur Principes, injuste acquisito, adeoque violenter arrepto, & præter meritum usurpato, titulo, quin statim magni Reges cum illis matrimonia contraherent: qui Reges procul dubio huc usque eorum societatem, ut honorum civium & mercatorum, dedignati fuerant. O miram cæcitatem & injustitiam! Mercator quin honestus vir sit, & amans patriæ generisque humani, nihil obstat: qualiscunque sit, semper tamen membrum societatis perquam utile. At usurpator,

at

at tyrannus, qui catenas & calamitates infert patriæ, poteritne is partem tam honorificorum, tam suos aliis commendantium, nominum jure sibi postulare? Magis honorificum esse puto, & certe est, si quis justus & utilis patriæ magistratum in libera civitate, etiamsi in oppido quodam Helvetio, gerat, quam si utcunque sonoro cum titulo utcunque beatæ regioni ferreum tyrannidis sceptrum intentet. Libertas non robur tantum, sed & abundantiam prosperosque successus rerum omnium, producit, vel inter ipsos scopulos; ridet vel in asperrimis regionibus; benedictionem importat vel invita soli natura; &, natura nequidquam contra nitente, tyrannis maledictionem importat. In climatibus, quorum venustum & fertile solum quasi capitale aliquod naturæ opus exhibet, per omnes hominum ordines immani copia conspiciuntur attritæ laceræque pannuciæ & horribiles macie, fameque efferati vultus, egestatis & miseriæ notæ. Desperata miserorum incolarum conditio dehonestare suum solum, & pro suo non agnoscere, videtur. Ita re vera differt conditio pagorum Helvetiorum, qui frigidum luridumque vident, & montibus sunt obsiti; & istis vicinæ cujusdam regionis conditio, quæ omnium sub sole positorum tantum non est pulcherrima. Hæc qui considerant, curamque suæ patriæ sollicitam gerunt, possuntne libertatem satis unquam æstimare & defendere? Possuntne patriotas extollere nimium, aut nimium odisse parricidas? Nimiumne metuere tyrannidem, nimiumne detestari mancipatum? Possuntne aliud quod argumentum exputare, aut credere, dignius tractatu, expositu, commendatu, inculcatu? Maximum hoc est argumentum, primus & præcipuus scopus, societatis; quid adeo potest hominem tangere, quam ut aut felix, aut miser, sit, liber, aut in catenis? Summane fruatur benedictione, an maxime amara maledictione & calamitate, quam proferre secula valent? Cicero mortem & ejectionem multo minora servitute, multo minus timenda, reputabat.

Hactenus *Gordonus*, quem, utinam esset, qui nobis in vulgatiorem linguam dignis modis translatum daret! Plura daremus suavissimi & excelsi scriptoris specimina, si locus hic pa-

teretur. Quæ restant, pauca nobis dicenda tantum addemus: quod scilicet hos politicos Sermones excipiat Anglica interpretatio *Sallustiani* operis *de bello Catilinario*, & quatuor *Ciceronis* adversus eundem latronem Orationum; quarum unam aliquam ipse Noster non convertit, sed aliquis primi ordinis & summæ dignitatis vir; deinceps legitur Bellum *Jugurthinum*. Non quidem comparavimus hanc interpretationem cum Latinis; nullum tamen nobis dubium est, quin omnes Noster ad eam attulerit pulchras dotes, quas ab interprete novit requiri, & omnia cautus evitarit suorum in hoc opere antecessorum vitia, quæ in Præfatione ipse notavit. Agmen ducunt opuscula quædam *Sallustiana*, ut Oratio *M. Æmilii Lepidi* Cos. adversus *Syllam*; *L. Philippi* adversus *Lepidum*; *Pompeji* Epistola ad Senatum; Oratio *Licinii*, Tribuni plebis, ad plebem; Epistola *Mithridatis* ad *Arsacem*; Oratio *M. Cottæ* Cos. ad populum; *Sallustii* ad *Julium* Cæsarem Epistola prima, vel potius, ex Nostri opinione, secunda; & ejusdem secunda, seu prima potius. Hæc opuscula curavit Autor ab alio quodam, quem non nominat, Anglice reddi. Tandem & hoc notamus, Nostrum promittere Historiam Angliæ a *Guilielmo* inde *Conquestore* (si bene cepimus ejus verba: *I have begun at the conquest*) usque ad tempora *Cromwelli* deductam. Dignum aliquid Autore suo omniumque oculis, & perfectum, non possumus a tam grandium & nobilium spirituum viro, a tam felice & potente *Taciti* imitatore, non exspectare.

OBSERVATIONS ON THE LIFE OF CICERO.

id est,

OBSERVATIONES DE VITA CICERONIS.

Londini, 1741, 8.

Plag. 3½.

Libelli hujus, cujus Autor latere, quam viris doctis innotescere, maluit, quæ sit destinatio, statim ex principio intelligimus. Vivis depingere coloribus *Ciceronem*, virum celebratissimum, studet; sed iis tamen, qui multis ejus amicis & fautoribus non omnino placebunt. *Non dubito*, ait Noster, *quin, sollicite contemplando ejus actiones, sæpe prorsus eas dispares deprehendamus illorum moribus, qui nomen amantium*

tium

tium civitatis & verorum civium merentur. Ipsæ Ciceronis *Epistolæ, in quibus liberius loquitur, & ingenio suo indulget, magisque simplex est & ὡς ἔφυ, quam in Orationibus, in quibus vanus haud raro apparet, Epistolæ, inquam, ejus declarant, publicum ejus characterem multum a perfecto, qualis esse debuerat, abesse; sæpe ipsum magis ambitiosum Oratorem se monstrasse, quam Philosophum rei publicæ commodis intentum, virtutes ejus occæcatas & retusas fuisse multis defectibus, imbelli vacillatione, & erroribus exitiosis; eum, tam celsos incorruptæ virtutis conceptus animo gerentem virum, sæpe tamen corrupti sui seculi se permisisse impulsui, salutemque rei publicæ privatis suis emolumentis & affectibus donasse. Qualis cum fuerit, tanto minus venia dignus est,* (ait Noster,) *quanto perfectius intelligebat virtutis indolem. Certe non fuit, qui præcepta ejus magis animo comprehenderit, aut ejus pulchritudinem ipso clarius inspexerit. - - Ut jus ipsi suum tribuamus,* pergit Anglus, *fatendum est, in quibusdam suæ rerum administrationis partibus eum fuisse civem, quem pingit; salutem R. P. non tantummodo multum ipsi debuisse, sed etiam conservationem sui in una illa crisi, seu periculosa sua eversione. Sed carebat ille constantia, & æquabilitate morum; quæ si accessisset ceteris ejus bonis, justo titulo famam haberet, quam avidissime ambiebat, & peculiari magis & iniquo favore doctorum hominum, quam suffragio severorum judicum historiæ scriptorum, obtinuit* Hinc actiones *Ciceronis* ab initio ad finem usque persequitur, & censet, qua in re officio suo & personæ, quam affectabat, aut satisfecerit, aut defuerit. Laudabiliter eum se gessisse in defendenda contra *Sullam* causa *Roscii Amerini*, ut & in Quæstura Sicula, sed inflatum secundis successibus gratumque jam Romano populo, eum evasisse vanum primo, dein, honorum adipiscendorum studio, tyrannidis *Pompejanæ* admiratorem & satellitem; quod monstrarit pronuntiata Oratione pro *L. Manilia*, de qua Noster paulo fusius disputat, qua occasione & quem in finem dicta fuerit, cum *Plutarchus* ea de re minus accurate tradat. In Consulatu *Ciceronem* se non tantum perspicacem & intelligentem rerum politicarum in causa *L. Rulli*, sed & in ista *Catilinaria* patriæ amantem, vigilem, firmum, assiduum, demonstrasse, sed post Consulatum defecisse & mire vacillasse sæpe, sicut appareat ex ejus literis, addictum fuisse *Pompejo*, rursus

adversum, interdum implorasse ejus tutelam, rursus potentiam sprevisse; nunc stare paratum, aut cadere, cum communi causa, nunc partibus tyrannorum adhærentem deprehendi; semper diversis modis ratiocinantem melius, quam, ut ita ageret, a se poterat impetrare; sæpe etiam ipsum levitatem suam prodere, ut in illa Epistola, qua fatetur apertis verbis, curam R. P. se omittere studio *reditus in gratiam cum inimicis, pacis cum multitudine & servilis otii*; & in alia, qua se non negat a tyrannis auguratu capi posse, suamque ipse *levitatem* incusat & deridet. Præcipua libelli hujus dos est, ut, quod a ceteris Historicis non satis pertractatum fuit, spatium a Consulatu *Ciceronis* usque ad exilium ejus exacte depingat, quibus modis *Pompejum* & *Cæsarem* demereri studuerit, quibus hi vicissim illum ductitarint, quomodo favens equestri ordini *Catoni* propterea colliserit, quam imprudens cum *Clodio*, quem contemnebat, *Terentiæ* suæ magis instinctu, quam sua voluntate, litem orsus fuerit, quam facile sibi passus fuerit ab inimico simulatore imponi, ut, repudiata, quam *Cæsar* ipsi offerebat, in Gallis honorifica Legati statione, maneret in urbe, suumque sic sibi suis manibus strueret exilium, *Clodio* larvam deponente, irritato *Cæsare*, *Pompejo* spernente. Inde depingit, quam parum viriliter, quam dejecto & fracto spiritu, tulerit exilium; quam fœda macula legationem suam in Cilicia, dum rebus militaribus se admisceret, & Imperatoris titulum ambiret, adsperserit; quam non amore bonæ partis, sed necessitate, *Pompeji* castra fuerit secutus, quam a pugna inde Pharsalica ad mortem usque *Cæsaris* ignobilem & ingloriam vitam egerit, non in modesto & prudente otio, sed in plena luce rei publicæ. Laudandum tamen id in eo esse, quod vilis adulator *Cæsari* commodis amicorum curandis semper intentus fuerit. *Antonio* quidem invalescente recuperasse pristinas vires animumque libertatis assertorem, qui sub *Cæsare* sepultus fuerat; verum nimiis suis adversus *Antonium* animis bonæ causæ magis obfuisse, quam profuisse; & in eo maxime, quod summam rerum potestatem juveni *Augusto* in manus dederit, in leges artis politicæ peccasse. *Augustum* ideo minus accusandum esse proditi *Ciceronis* desertique, quod is incaute quædam de *Augusto* deinceps oportuno tempore tollendo siverat emanare. *Ultima pagina* pingit mores *Tullii* privatos; taxat, quod nimis σκωπτώλης fuerit, excusat ejus luctum, quo filiæ *Tulliæ*, raris dotibus præditæ, mortem prosecutus fuit. De scriptis ejus judicat, esse illa illustre argumentum, quantum valeat & necessaria sit libertas prodendis excellentibus libris, statim ab exstincta libertate nobiles animos ita cecidisse, ut, qui majores vel imitari ausi fuerint, eo ipso demonstrarint, quam ingenium & sapientia Romana fuerint prolapsa, quæ potissimum in Oratoria & Philosophia sese exerant. Poesin quidem & alias eruditi artes otii posse sub auspiciis domini avtocratoris satis florere; sed solidi vim ratiocinii, aut sublimem & imperiosam eloquentiam, non pati fræna servitutis, neque consistere cum timida alieni arbitrii observatione.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno MDCCXLIX.

NOUVEL ATLAS &c.

hoc est,

NOVUS ATLAS SOCIETATIS COSMOGRAPHICæ, Mappas generales & speciales secundum veras scientiæ cosmographicæ leges, per membra Societatis designatas, complectens. Præfatio ideam Academiæ Cosmographicæ sistit.

Norimbergæ, apud Hæredes Homannianos, 1748, fol.

Constat Mappis geogr. 20, Præf. plag. 3.

Qui egregio fervore in conservanda *Homanniani* nominis gloria laborant Hæredes *Homanniani*, hoc Atlante, iisque, quæ in Præfatione dixerunt, egregiis illis, quibus jam Geographiam ornarunt, emolumentis nova addidere. Nam in Præfatione, & quibus nævis adhuc laboret Geographia, Mapparum potissimum confectio, & quam laudandis conatibus, si illis Principes assistant, tantum opus aggredi velint, exponunt. Triplici vero arte in Mappis geographicis conficiendis ex illorum sententia opus est: *mathematica*, quæ optimam projectionis methodum docet; *critica*, quæ ex variis tabulis & relationibus optimum seligit, plura in unum concinne cohærens systema aptat, denique ex

dubiis etiam, quod verosimillimum est, secernit; & *historica*, quæ loca memorabilibus gestis celebria, fines regionum, & similia, annotat. Projectionis methodum eam reliquis præferunt, cujus theoriam B. *Haasius* dedit, praxinque exemplis monstravit, sed tamen in illa ulterius perficienda operam adhuc collocandam existimant. Tabulas autem geographicas, quæ ex debitis mensurationibus concinnatæ sint, cum habeamus paucissimas, &, si verum dicere licet, præter *Cassinianam* Galliæ, fere nullam, labor maximus Geographo imponitur, ex Tabulis, quæ vulgo prostant, parum accuratis tolerabile aliquid efficiendi. Unde ex tanta farragine Tabularum geographicarum, quæ ad 16000 adscendit, vix 1700 restant, quæ tolerari possint, &, si ex his demas secundum falsam projectionem designatas, & vetustate laborantes, rursus harum numerus multum imminuetur.

Est igitur Hæredum *Homannianorum* ad emendandam Geographiam consilium hoc, ut sub Imperiali Statuumque imperii protectione Academia Geographica excitetur. Ea in tres classes dividetur: *mathematicam*, cujus membra projectionis leges, observationes astronomicas, & quæcunque ex Mathesi ad theoriam Geographiæ spectant, examinabunt; *geographicam*, quæ tum in illis ad praxin deducendis, tum in relationibus itinerariorum, in mutationibus, quas historia enarrat, &c. ad Geographiæ usum transferendis occupabitur; & *correspondentium*, qui de sua quilibet patria, quæ tuto sibi constant, ad societatem referent. Præterea mensurationes per totam Germaniam, annuentibus Principibus, instituendas suadent, quarum directrix Academia statuatur, ex his accuratas patriæ nostra tabulas concinnatura; si qua etiam sint, quæ propalari, politicæ rationes vetent, facile ex Principibus, quorum, ut secreta maneant, interest, servari possunt. Est tale Collegium, a quo mensurationes in Suecia diriguntur, a *Carolo XI* institutum, & Sinarum Imperator *Cham-hi* mensurato regno suo effecit, ut vastissimi hujus & remotissimi imperii accuratiorem tabularum,

larum, quam regionum, quæ proximæ nobis ſunt, habeamus. Academiæ autem eſſet, & eos, qui menſurationibus his vacare deberent, ſeligere, & inſtrumenta idonea, cum vulgaria non ſatis accurata ſint, ſubminiſtrare. Eſſet autem ſedes Academiæ hujus ſtatuenda apud Hæredes *Homannianos*, etſi membra poſſent per totam Germaniam diſpergi. Horum opera, quod ab eruditis Academiæ membris probatum eſſet, nihil aliud, in lucem ederetur; quo præcaveri poſſit, ne lucri cupiditas, quæ tantis jam malis artem geographicam afflixit, hic aliquid turbaret. Cum vero Germanicum hoc potiſſimum ſit inſtitutum; membra Germani eſſe debent, & in Germania degentes, *Correſpondentes* extranei eſſe poterunt. Edet vero Societas Germanico idiomate *Relationes & Collectiones de Geographia emendata*, opus per partes continuandum. Hæc generatim de Societatis inſtituto monuiſſe ſufficiat, quod patet ſumme laudabile, dignumque, eſſe, quod Principes, quorum maxime intereſt, cognitionem terræ, quæ ipſis paret, emendari, tueantur. Sincerus enim ardor, quo in Geographia ornanda flagrant *Homanniani*, abunde ex toto conſilio patet, eumque pluribus jam ſpeciminibus notum fecerunt, inter quæ dignum commemoratu eſt, *Lowiczium*, eruditum Geometram & Geographum, publicatis eclipſeos ſolaris anni præteriti tabulis inclytum, pro declinatione magnetica accuratius inveſtiganda arcus plures conſimiles parare, inter obſervatores in locis, quam fieri poteſt, maxime diſſitis gratis diſtribuendas.

Sed de Tabulis ipſis, quæ Atlantem hunc componunt, breviores erimus, cum præſtantia ipſarum magis intuitu ipſo examineque inſtituto cognoſci debeat, quam a nobis laudari poſſit. Sunt vero illæ non novæ penitus, ſed jam ſparſim Geographiæ ſtudioſis cognitæ atque probatæ. En earum catalogum: 1) Tabula orbis terrarum; 2) Europa integra tabula unica; 3) Europa tabulis quatuor exhibibita; 4) Ruſſia; 5) Hungaria; 6) Auſtriacus circulus; 7) Bohemia & Sileſia; 8) Circulus Suevicus; 9) Ger-

mania inferior; 10) Turcia; 11) Græcia; 12) Asia; 13) Natolia; 14) Regni Israelitici tria Schemata, ex B. *Haasii* opere de regno Davidico-Salomonæo; 15) Terra sancta; 16) Sinarum regnum; 17) India orientalis, duabus Tabulis exhibita; 18) Africa; 19) Litus Guineense; 20) America. Cur hæ præcipue, non aliæ, Tabulæ compareant in Atlante, non indicatur; id tamen monemur, Tabulas eum in finem collectas esse, ut imperantibus, cum petito de tuenda Academia, speciminis loco offerri possint. Germaniæ Tabula *Homanniana* non comparet, quod, utcunque in ea emendanda laboratum sit, tamen ad perfectionem, ad quam adspirat Academia, nondum pertingat; optant enim, ut *Cassinianam* in Gallia delineanda diligentiam æquare detur. Monent, Atlanti huic jungi posse & folia Atlantis *Hasiani* historici maximorum orbis imperiorum, quo facto, systema antiquæ & novæ Geographiæ in Tabulis secundum eadem principia accurate delineatis haberetur. Nos vero tantis, & tanta laude dignissimis, ausis clementiam eorum, a quibus potissimum res pendet, comprecamur, &, si illi omnes ita erga bonas literas animati sint, ut Serenissimus Prussiæ Rex, cui Opus dicatum est, promittimus.

HISTOIRE GENERALE D' ALLEMAGNE, &c.
hoc est,

HISTORIA GENERALIS GERMANIÆ, CONscripta a JOSEPHO BARRIO, Canonico regulari S. Genovevæ, & Cancellario Academiæ Parisiensis.

Tomus VII & VIII.

Parisiis, apud Carolum J. B. Delespine & Joannem Thomam Herissant, 1748, 4 maj.

Tom. VII Alph. 6 plag. 3, Tom. VIII Alph. 5 plag. 11.

Tristissima tempora, quæ imperium *Wenceslai*, Principis

cipis quippe, omnium vitiorum labe infecti, Germaniæ artulit, Rev. Autor sub initium *Tomi septimi* delineat. Quamvis enim *Wenceslaus* insignem de se spem sub regiminis ingressum faceret; successu tamen temporis, ubi A. 1380 propter pestem, Bohemiam devastantem, Aquisgrani sederat, usque adeo virtutis tramitem reliquit, ut otio voluptatibusque unice serviret. Cumque eam ob causam omnis e Germania exularet justitia; varia idcirco fœdera inter quosdam Imperii ordines, mutuæ defensionis ergo, sancita sunt, de quibus Rev. Autor accuratam suppeditat notitiam. Quomodo regnum Neapolitanum Reginæ *Joannæ*, a Pontifice *Urbano* excommunicatæ, fuerit ereptum, & a *Carolo Durasio*, qui Reginam illam trucidavit, occupatum, nos docet. Principes Bavariæ bellum contra *Wenceslaum* gessisse, eique terras, in superiori Palatinatu sitas, & *Carolo IV* quondam cessas, eripuisse, narrat. Turbas, in regno Daniæ, post mortem *Olai* Regis, excitatas, edisserit, *Margaretham*, defuncti matrem, coronam Danicam obtinuisse, docens. Eandem, deposito Rege *Alberto*, Suecia potitam esse, commemorat. Helvetiorum fortitudinem, in vindicanda contra domus Austriacæ insultus libertate, prædicat. De aliis quibusdam turbis, in Germania tunc agitatis, nonnulla affert. *Joannis Nepomuceni* martirium describit. Post mortem *Ludovici*, Regis Hungariæ, filia ejusdem, *Maria*, *Sigismundo* nupta, thronum conscendit, eaque honoris causa *Regis* nomen ab ordinibus accepit. *Elisabetha*, defuncti *Ludovici* vidua, & *Mariæ* mater, regiminis curas cum ea simul suscepit. Mox autem, conjuratione contra hasce Principes existente, *Carolo*, Neapolitanorum Regi, corona Hungariæ oblata est, qui, quamvis Rex inauguraretur, brevi tamen per insidias harum Reginarum trucidatus est. Cædem postea *Elisabethæ*, & captivitatem *Mariæ*, Rev. Autor describit, *Sigismundum* tamen Hungariam sibi subjecisse, narrans. Res Neapolitanas dum persequitur, *Ottonem Brunsuicensem*, trucidatæ *Joannæ* maritum, consentiente

Tom. VII pag. 3. — 4. — 11. — 19. — 20. — 23. — 27. — 29. — 32. — 34. — 35.

Pag. 37. *Clemente VII* Papa, præfectum iſtius regni conſtitutum eſſe,
40. refert. *Bonifacium IX, annatas* primum introduxiſſe, contendit. *Ottonem* Brunſuicenſem anno ætatis octogeſimo
47. mortuum eſſe, ſtatuit. Conſpirationes, adverſus *Wenceslaum* motas, & Regis Hungariæ *Sigiſmundi* expeditionem
52. contra eundem cœptam, pluribus deſcribit. *Wenceslaum*, carceri incluſum, mox libertatem & regnum
56. Bohemiæ recuperaſſe, ample narrat. Schiſmata, propter
58. antipapas exorta, erudite itidem & accurate lectoribus ponit ante oculos. De comitiis Calmarienſibus, in Suecia A. 1398 habitis, diſputat, regna Sueciæ, Daniæ, & Nor-
66. wegiæ, ibi unita eſſe, obſervans, quæ res *Unionis Calmarienſis* nomine inſignitur. Inſulam Gothlandiam, ab Ordine Teutonico poſſeſſam, Suecis reſtituere laborans *Margaretha* Regina, bello Ordinem Teutonicum petiit. Res tamen, Cæſare interveniente, in conventu, Helſinburgi inſtituto, ita eſt compoſita, ut Ordo Teutonicus, inſigni pecuniæ
69. ſumma a Suecis accepta, Gothlandiam illis cederet. Motus ordinum Imperii contra Imperatorem Rev. Autor deſcribit, &, quomodo is tandem in comitiis, *Landſteini* in diœ-
74. ceſi Moguntina habitis, depoſitus fuerit, accurate deſcribit. De *Friderico*, Duce Brunſuicenſi, *Wenceslai* ſucceſſore, diſputat, eum tamen, cum mox trucidaretur, in ſeriem Imperatorum vix referri poſſe, contendit. De electione *Ruperti*, Comitis Palatini Rheni, Renſæ peracta, diſſerit.
79. Multos eum abuſus, per *Wenceslaum* invectos, correxiſſe, obſervat. Res geſtas ejus in Italia operoſe deſcribit. Eundem urbes, a *Galeatio Viſcontio* obſeſſas, ſibi ſubjecturum
90. fuiſſe, conjicit, niſi turbæ, a depoſito *Wenceslao* motæ, eum in Germaniam revocaſſent. Hos ipſos *Wenceslai* conatus ediſſerit. *Sigiſmundum*, fratrem, partes ejus deſeruiſſe, omniaque idcirco *Wenceslai* conſilia eventu deſtitu-
91. ta fuiſſe, nos docet. Seditionem Hungarorum, adverſus
92. *Sigiſmundum* tentatam, deſcribit. De *Joanne Huſſo* quam plurima affert, incrementum ejus doctrinæ a pigritia *Wenceslai* perperam ſane arceſſens. Quomodo motus, ejus occaſione

occasione excitati, Academiæ nostræ Lipsiensi natales dederint, narrat. *Benedictum XIII* & *Gregorium XII* antipapas in Concilio Pisano simul fuisse depositos, commemorat. Mortem Imperatoris *Roberti* describit, ejusque virtutes valde extollit. *Jodocus* inde *Luxenburgensis*, & *Sigismundus*, Anticæsares electi sunt, unde, tres eo tempore in Germania fuisse Imperatores, ex domo Luxenburgica oriundos, *Wenceslaum* nempe, qui jura in Imperium sibi adhuc reservabat, *Sigismundum*, atque *Jodocum*, Rev. Autor narrat. Mors tamen *Jodoci*, brevi post insecuta, turbis, quæ existere poterant, obicem posuit. *Sigismundus* dein iterata vice Imperator electus est, in cujus virtutibus atque doctrina extollendis Rev. Autor fere nimius nobis videtur. Ægre etenim ipsi subscribimus, quando *Sigismundo* insignem Latinæ linguæ peritiam tribuit. Pessimum Ecclesiæ istius temporis statum, quando *Joannes XXII* cum *Benedicto XIII* & *Gregorio XII*, in Concilio Pisano depositis, de sede Papali certavit; eleganter depingit. In locum mortui *Ladislai*, Regis Neapolitani, sororem ejus *Janellam* successisse, nos docet. Acta Concilii Constantiensis edisserit, ipsum Imperatorem, consulto tamen Pontifice, illud convocasse, contendens. Salvum conductum, *Jo. Husso* datum, integrum apponit, eumque nihilo secius, ubi Constantiam venerat, carceri fuisse inclusum, non diffitetur. Absens & Aquisgrani constitutus tunc erat Imperatör, ubi quidem inauguratus est. Et, quamvis ille Princeps, accepto de captivitate *Hussi* nuntio, eundem e carcere dimitti, illico juberet, jussa tamen ejus spreta sunt. Imo, ipsum postea Imperatorem, a Clericis, in Concilio præsentibus, argumentis admodum frivolis, e decretalibus Pontificum desumtis, delusum, salvum illum conductum revocasse, & causam *Hussi* arbitrio Concilii reliquisse, narrat. Cum schisma, per antipapas excitatum, non melius componi posse videretur, quam si *Joannes XXIII*, canonice siquidem electus, Pontificatum in liberas Concilii manus sua sponte resignaret, ut dein novus & unus Pontifex posset

Pag. 105. 115. 121. 123. 126. 137. 144. 147. 151.

ſet conſtitui; ea de re inprimis hac in Synodo cogitatum eſt. Quamvis autem *Joanni* ſpes fieret, ſe poſtliminio, per liberam Concilii electionem, dignitatem Papalem recuperaturum eſſe; adeo tamen is tergiverſatus eſt, ut tandem, ſolenni ſententia contra eum lata, deponeretur, quam quidem ſententiam Rev. Autor integram apponit. (Pag. 175.) Sede Papali vacante, Imperatorem bona eccleſiaſtica adminiſtraſſe, varioſque Epiſcopos creaſſe, nos docet. (179.) Inquiſitionem in *Joannis Huſſi* cauſam & dogmata eleganter & candide deſcribit, de perverſa cum illo agendi ratione nihil diſſimulans. (180.) De ſupplicio denique, ab illo veritatis cœleſtis confeſſore ſumto, diſputat. (185.) Crudelitatem Concilii adverſus *Hieronymum Pragenſem* ſimul monſtrat. (192.) Iter Imperatoris, in Galliam, Angliam, & Hiſpaniam, inſtitutum, deſcribit. *Friderico*, Burggrafio Norimbergenſi, Electoratum Brandenburgicum Imperatorem in feudum dediſſe, nos docet. (197.) Quomodo *Benedictus XIII* a Concilio Conſtantienſi fuerit depoſitus, narrat. (204.) Electionem novi Papæ *Martini V* deſcribit. (207.) *Gregorium XII* circa eadem tempora, & *Benedictum XIII* A. 1424, mortuos eſſe, docet. (209.) Quomodo *Fridericus*, Auſtriæ Dux, qui a partibus *Joannis XXIII* ſteterat, ideoque ex Imperio proſcriptus erat, in gratiam Imperatoris redierit, narrat. (210.) Motus Huſſiticos ample ediſſerit. (211.) Reformationem Eccleſiæ in Conſtantienſi Concilio fruſtra fuiſſe tentatam, dictitat. (220.) Poſt mortem *Wenceslai* regnum Bohemiæ ad Imperatorem perveniſſe, docet. (221.) Daniæ Regem, *Ericum*, Comitibus Holſatis Ducatum Sleswicenſem propter feloniam commiſſam ademiſſe, & ſententiam, ideo latam, ab Imperatore confirmatam eſſe, obſervat. (237.) *Sigiſmundus*, qui propter invictam Huſſitarum fortitudinem, Moraviam & Bohemiam ſimul ſibi ſubjici poſſe, deſperabat, Moraviam *Alberto*, Auſtriæ Duci, genero ſuo, ceſſit, (263.) cujus tamen adverſus Huſſitas conatus neutiquam ex voto proceſſerunt. (264.) Lites, quæ inter Comites Holſatiæ, & Regem Daniæ *Ericum*, agitabantur, ab Imperatore, ſententia lata, compoſitas eſſe, Rev. Autor monſtrat. (273.)

monſtrat. *Ziska*, Huſſitarum ducis, mortem deſcribens, fabulam, quæ vulgo circumfertur, de corio ejus in tympani uſum converſo, explodit. Huſſitas Miſniam quoque, tempore *Friderici Placidi*, Electoris, invaſiſſe, tradit, cum quidam iſtius regionis Præſules in *Jo. Huſſum* rogo imponendum conſenſiſſe viderentur. Nomina interim urbium iſtius & vicini tractus parum accurate hic indicantur. Nimirum urbem *Pirnam* per B ſcribit. *Procopium Raſum*, cum exercitu Sileſiam verſus tendentem, per tractum *Littomeritz* penetraſſe, dicit, cum illum tractum *Leutmeritz* vocare debeat. Urbem *Bautzen*, *Bautſchen* nominat, in ſimilibus aliis a recta ſcribendi ratione paulo alienior. Turcorum in Hungariam invaſionem pluribus deſcribit. De Ducatu Lithuaniæ in Regnum transformando tunc temporis cogitatum eſſe, narrat. Propter continuos Bohemorum motus Concilium Baſileenſe per *Martinum V* indictum fuiſſe, docet, de quo Bononiam transferendo Pontifex fruſtra dein cogitavit. Coronationem Imperatoris Longobardicam, ab Epiſcopo Mediolanenſi peractam, ſatis plene deſcribit. Pontificem belli, a Venetorum & Florentinorum republica adverſus Imperatorem geſti, cauſam fuiſſe, contendit. Quomodo *Eugenium IV* Papam compeſcuerint Baſileenſes, narrat. De coronatione Imperatoris, quæ Romæ accidit, diſputat. *Ludovicum*, Bavariæ Ducem, propter tyrannidem erga cives ſuos, ab Imperatore in comitiis Ulmenſibus proſcriptum fuiſſe, commemorat. *Fridericum Bellicoſum*, Saxoniæ Electoratum, ſoluta centenorum millium florenorum ſumma, ab Imperatore obtinuiſſe, comprobare ſatagit. Lites, a Lauenburgenſibus eapropter motas, ediſſerit. Quomodo tandem motus Huſſitici fuerint ſopiti, & quomodo Bohemia in gratiam Imperatoris, tanquam legitimi Regis ſui, redierit, nos docet. *Albertus Auſtriacus*, Imperatoris gener, per teſtamentum *Sigiſmundi* hæres ejusdem ſcriptus eſt, qui etiam, morte Imperatoris inſecuta, poſtheruentum bellum, cum *Caſimiro* geſtum, qui a Bohemis, in fraudem *Alberti*, Rex

(Marginal page references: Pag. 275. — 317. — 325. — 328. — 344. — 351. — 355. — 357. — 369. — 373. — 374. — 379. — 391.)

eligebatur, Bohemiam tandem obtinuit. Quomodo *Albertus II* Imperator electus, & Aquisgrani coronatus fuerit, nos docet, ordinum Regni Hungarici consensum, ad dignitatem Imperialem suscipiendam, ipsi prius impetrandum fuisse, monens. Germaniam sub illo Imperatore primum in quatuor circulos fuisse divisam, Rev. Autor monstrat. Lites, propter Concilium Basileense inter Papam *Eugenium IV* & ordines Germaniæ agitatas, describit. Res gestas *Alberti* contra Turcos edisserit. Eundem, morbo epidemico, qui per Hungariam grassabatur, correptum, anno imperii secundo, vitam cum morte commutasse, dolet. Virtutes ejus, *Æneæ Sylvii* testimonium secutus, valde prædicat. *Fridericus Austriacus*, defuncti *Alberti* proximus agnatus, & *Ernesti Austriaci*, Stiriæ Ducis, filius, Imperator postea electus est. Quid in Bohemia & Hungaria propter successionem in regnis illis fuerit actum, Rev. Autor fuse & accurate exponit. *Elisabetham*, defuncti *Alberti* viduam, *Ladislaum*, filium posthumum, peperisse, nos docet. Eundem mox Regem Hungariæ coronatum fuisse, narrat. Ordines tamen Bohemiæ *Albertum Bavarum* Regem elegerunt. Is autem, ab Imperatore *Friderico III*, juvenis *Ladislai* tutore, monitus, coronam illam generoso animo recusavit, quo facto, Imperator, de Bohemia a se interim administranda, ordinibus Regni fidem dedit. Cum autem ipsemet Imperator in Bohemia præsens esse non posset, duo administratores a Bohemis constituti sunt. *Ladislaus*, Poloniæ Rex, ab Hungaris in fraudem legitimi hæredis solio admotus, armata manu coronam illam ad se rapere annisus est: mox tamen, cum bellum minus prospere ipsi cederet, pacem cum *Elisabetha* iniit, cujus contenta Rev. Autor accurate exponit. Prussiam tunc temporis dominio directo Poloniæ semet subjecisse, narrat. De inventione artis typographicæ multa affert. Coronationem *Friderici III*, Aquisgrani peractam, describit. Regem Poloniæ, mortua *Elisabetha*, & *Ladislao* juvene in Austria constituto, Hungariam occupasse, narrat. Quid contra Turcos ille gesserit,

Marginal page references: Pag. 403. 405. 409. 412. 414. 415. 422. 424. 429. 431. 433. 434. 438. 447. 463. 464.

geſſerit, exponit. Eundem in acie, juxta Varnam A.
1444 commiſſa, occiſum eſſe, narrat. Poloni inde *Caſi-* Pag. 471.
mirum, magnum Lithuaniæ Ducem, ſolio admoverunt. 474.
Bellum, quod hac occaſione inter Imperatorem & Hungaros
propter juvenem *Ladislaum* geſtum eſt, Rev. Autor de- 476.
ſcribit. Quomodo contra Gallos, Alſatiam occupantes,
dimicaverit Imperator, narrat. *Eugenium IV* Electores, Colo- 484.
nienſem & Trevirenſem, Concilii Baſileenſis fautores, de-
poſuiſſe, tradit, turbas, inde exiſtentes, deſcribens. *Fri-* 491.
dericum Palatinum, in fraudem fratris filii, cujus tutela
ipſi demandata erat, Electoratum Palatinum ſibi vindicaſ-
ſe, narrat, & hiſtoriam belli, ideo excitati, perſequitur. 500.
Finem Concilii Baſileenſis, electionem *Nicolai V*, & Con-
cordata, inter eum & Imperatorem inita, deſcribit. De ele- 502.
ctione *Chriſtierni II*, Daniæ Regis, diſputat, quem de
Succia & Norwegia in nexu Danici Regni continenda,
fruſtra cogitaſſe, nos docet. *Canutſonus* enim, primus 507.
inter Sueciæ proceres Rex Norwegiæ & Sueciæ conſtitu-
tus, unionem Calmarienſem irritam prorſus reddidit. De
bello, *Albertum* inter, Marchionem Brandenburgicum, & 508.
Norimbergenſes, propter Burggrafiatum iſtius loci geſto,
diſputat, &, pace inſecuta, *Alberto* jurisdictionem feuda-
lem in territorio Norimbergenſi conceſſam eſſe, docet. 512.
Friderico Romam profecto, *Eiſingerus* quidam, nobilis
Bavarus, jura juvenis *Ladislai* defenſurus, conſpirationem
contra eum excitavit. Statum Italiæ iſtius temporis Rev. 518.
Autor depingit. De nuptiis, quas Imperator cum *Eleonora*, 522.
Principe Portugallica, celebravit, diſputat. Quomodo Ro-
mam iſte Princeps intraverit, ibique Imperiale diadema 526.
ſuſceperit, narrat. Rebelles in Auſtria, per acceſſionem 533.
Hungarorum fortiores facti, Neuſtadium, ubi *Fridericus*
commorabatur, obſidione cinxerunt. Cum autem inter 541.
medias haſce turbas juvenis *Ladislaus* cuſtodiæ rebellium
traderetur, pax tandem inſecuta eſt. *Comes de Cilley*, re- 544.
bellium primipilus, educationi juvenis *Ladislai* præfectus,
de Auſtria ad ſe rapienda, quamvis fruſtra, cogitavit. In 546.

 Bohemiam

Bohemiam postea veniens *Ladislaus*, & regni habenas capessens, jurejurando præstito, privilegia Bohemorum confirmavit. De occupatione Constantinopoleos, A. 1453 insecuta, Rev. Autor multa affert. Austriam sub *Friderico III* Archiducalem dignitatem accepisse, commemorat. Progressus armorum Turcicorum describit. De gravaminibus Germanorum contra curiam Romanam disputat. Post mortem *Ladislai*, regnum Hungariæ *Matthiæ*, *Hunniadis* filio, Bohemiam autem *Podiebrado*, cessisse, nos docet. Principem illum reliquias Hussitarum penitus delevisse, eorumque metropolin *Thaboram* solo æquasse, commemorat. Dissidia, quæ Imperator cum *Alberto* & *Sigismundo*, Ducibus Austriæ, cum *Podiebrado*, Bohemiæ Rege, conjunctis, & de eripienda *Friderico* Imperiali dignitate cogitantibus, exercuit, describit. *Ludovicum*, Bavariæ Ducem, urbem *Donawertham*, quæ libera erat, dominio suo subjicere tentasse, eumque ideo ex Imperio proscriptum fuisse, narrat. *Alberto Austriaco*, fratri suo, quatuordecim millia aureorum se soluturum esse, pace cum illo inita, promiserat Imperator. Cum autem in promissione illa adimplenda moras continuo necteret, bellum, inter hosce fratres vix sopitum, denuo exarsit, ipsique Vindobonenses cives fidem & obedientiam *Friderico* denegarunt; quibus tandem turbis mors *Alberti* finem imposuit. Coronam Hungaricam huc usque apud se detinuerat Imperator. Cum autem *Matthias* eam instanter reposceret, &, armis se *Fridericum* invasurum esse, minaretur, ea mox reddita, *Matthias* inauguratus est. In Bohemia Catholicos contra Regem *Podiebradum* conspirasse, & a Pontifice hunc, tanquam hæreticum, corona Bohemica indignum declaratum esse, Autor nos docet. *Matthiam* Hungaricum de Bohemia sibi subjicienda cogitasse, narrat. Imo, eundem postea Regem Bohemiæ, Marchionem Moraviæ, & Principem Silesiæ, a rebellibus *Podiebradi* civibus renuntiatum esse, nos docet. Spem tamen istarum regionum obtinendarum mox ille, exercitu suo fugato, perdidit. Quid post mortem

Marginal page references: Pag. 550. 555. 575. 585. 589. 594. 604. 616. 618. 621. 627. 640. 655. 658.

tem *Podiebradi* in Bohemia actum sit, Rev. Autor narrat, Pag. 663.
Ladislaum, Poloniæ Regis filium, regnum illud obtinuisse, monens. *Caroli*, Ducis Burgundiæ, potentiam, & res ab 664.
eo gestas, fuse describit. Belli, inter Reges Poloniæ & Hungariæ propter Bohemiam gesti, historiam persequitur. Ambos tamen hosce Principes, metu Turcorum ad pacem inter se concludendam commotos esse, dictitat. Vi istius pacis, Moravia atque Silesia *Matthiæ* concessa est, *Ladislaus* vero Lusatiam cum Bohemia obtinuit, ea lege addita, ut, si alteruter paciscentium absque hæredibus decederet, tunc ad superstitem terræ relictæ devolverentur. Post *Caroli*, Ducis Burgundiæ, interitum, Regem Franciæ, *Ludovicum XI*, tractum illum, qui hodie *Ducatus Burgundicus* 682.
dicitur, ad se rapuisse, nos docet. Jura Galliæ in Flandriam & Hannoniam exponit. Progressus armorum Gallicorum per Atrebatum & Flandriam describit. De nuptiis *Maximiliani*, Imperatoris filii, cum *Maria*, Burgundiæ Duce, disputat. Quomodo *Maximilianus Ludovici XI* insultus cohibuerit, narrat. Imperator interea *Matthiæ* Hungarorum Regis fortitudinem expertus est, qui, Vindobonam obsidione cingens, *Friderico* pactum, quo juribus in Hungariam renuntiandum, & investitura Bohemiæ concedenda erat, extorsit. Holsatiam tunc Ducatus honorem obtinuisse, Rev. Autor nos docet. Regis Daniæ, *Christierni*, filium, *Joannem*, Electoris Saxoniæ *Ernesti* filiam, *Christinam*, in matrimonium duxisse, & hac occasione Ordinem Elephantinum, qui per Daniam viget, institutum esse, narrat. A. 1478 *Maximilianus*, ubi filium *Philippum* susceperat, de terris Belgicis ad descendentes transmittendis jam securus, armis ea repetere, quæ Galli injuste detraxerant, decrevit. Bellum igitur, ab eo motum, Rev. Autor ample describit, Gallos ad inducias ab eo petendas coactos esse, narrans. Equites Teutonicos *Rigam*, Livoniæ metropolin, occupasse, docet. Turcos, Neapolin invadentes, & Tarentum occupantes, ægre tandem per Regem Neapolitanum inde fugatos esse, dictitat. Pa-

700. 703. 707. 712. 713. 714. 721.

ctum, mortuo *Chriſtierno*, Rege Daniæ, inter filios ejus
Pag. 732. propter Holſatiam initum, deſcribit. Poſt mortem *Mariæ* Burgundicæ, Gallorum potentia contra *Maximilianum* crevit, qui mox pacem cum illis inire, filiamque *Margaretham* Delphino Galliarum in matrimonium dare, coactus
734. eſt. De rebellione, contra *Maximilianum* a civibus Gan-
738. tenſibus excitata, Rev. Autor diſputat. Belli, quo *Matthias* Imperatorem, nomen Regis Hungariæ adhuc geren-
744. tem, petiit, hiſtoriam perſequitur. *Maximilianus* circa idem tempus Rex Romanorum electus, & pax publica, in comitiis Francofurtenſibus concluſa, per Imperium publicata eſt. Pace cum *Matthia* itidem inita, Cæſar, ſe, ei impenſas belli reſtituturum eſſe, promittens, inferiorem
754. Auſtriam pignoris loco conceſſit. *Maximilianus*, a civibus Brugenſibus, qui fidem ipſi denegabant, ſeditione exiſtente, carceri incluſus, poſt quatuor menſium captivitatem
757. ſub certis conditionibus tandem liberatus eſt. *Matthia* ſine hæredibus defuncto, Sileſia, Luſatia, & Moravia, re-
765. gno Bohemico acceſſerunt. *Ladislaus* inſuper, Bohemiæ Rex, defuncti *Matthiæ* viduam in matrimonium ducens, Rex Hungariæ renuntiatus eſt. Auſtriam, ab Hungaris ſub
767. *Matthiæ* regno occupatam, Imperatori ſubjecit *Maximilianus*, qui etiam, jura domus ſuæ in Hungariam armis vindica-
768. turus, munitiſſima iſtius tractus caſtella occupavit. Infauſto interim ſidere accidit, ut *Margaretha* Britannica, *Maximiliano* jam deſponſata, *Carolo VIII*, Gallorum Regi,
778. nuberet, cum prius filiam *Maximiliani* repudiaſſet *Carolus*. Bellum, idcirco contra Gallos ope Regis Angliæ ge-
783. ſtum, Rev. Autor deſcribit. Ultima *Friderici* Imperatoris fata enarrat, ſub ejus imperio torneamenta ab uſu receſſiſſe, cum, pulvere pyrio invento, illis exercitationibus non
784. opus eſſe videretur, narrans. Irruptiones Turcorum in
786. Germaniam ſub ingreſſum imperii *Maximiliani* exiſtentes, deſcribit. De Ordine religioſo militari *S. Georgii*, per *Fridericum III* & *Paulum II* fundato, poſtea tamen extin-
789. cto, notitiam ſuppeditat. Cameram Imperialem, a *Maximiliano*

miliano fundatam, Francofurti primum fuisse, nos docet. Pag. 791. *Carolum VIII* regnum Neapolitanum *Alphonso* eripuisse, 795. narrat. De nuptiis *Philippi*, Imperatoris filii, cum *Isabella*, Regis Arragoniæ *Ferdinandi* filia celebratis, disputat. 796. Neapolin Hispanorum ope Gallis mox ereptam esse, docet. *Albertum*, Saxoniæ Ducem, Præfectum Frisiæ Occidentalis creatum esse, eamque dignitatem hæreditario jure ad ejus descendentes pertinuisse, observat. 799. Historiam 811. motuum, qui inter Helvetios & Imperatorem post mortem Archi-Ducis *Sigismundi* agitati sunt, enarrat. De in- 818. stitutione Consilii Imperialis aulici, nec non de divisione Germaniæ in circulos decem, accuratam suppeditat notitiam. 827. Sex nimirum circuli jamjam aderant, quibus alii quatuor, Austriacus, Burgundicus, Saxoniæ superioris, & Rhenanus, tunc temporis accesserunt. Quomodo *Ludovicus XII* Ducatum Mediolanensem in suam potestatem redegerit, nos docet. 834. Captivitatem Ducis Mediolanensis, ejusque mortem, describit. 838. *Carolum V* Gandavi A. 1500 natum esse, commemorat. Reges Franciæ & Arragoniæ, ubi fœdus inter se inierant, regnum Neapolitanum rursus sibi subjecerunt, *Friderico* Regi annua duntaxat pensione, una cum comitatu *Maine*, relicta. 842. Quomodo 850. postea Hispani, pulsis Gallis, Neapolin universam sibi subjecerint, narrat. Mortuo *Joanne Alberto*, Rege Poloniæ, frater ejusdem, *Alexander*, Lithuaniæ magnus Dux, eidem successit, & ab eo tempore Lithuania in perpetuum cum Polonia unita est. 855. Privilegia, domui Austriacæ a *Maximiliano* concessa, Rev. Autor exponit. 857. Quomodo *Rupertum*, Electorem Palatinum, ad Bavariam inferiorem propter testamentum *Georgii*, soceri sui, adspirantem, compescuerit Imperator, nos docet. 869. Jura domus Austriacæ in Hungariam succincte declineat. 893. Quomodo Bononiam occupaverit Pontifex *Julius II*, narrat. 896. Mortuo *Philippo*, Rege Castiliæ, Imperatoris filio, *Ludovicum XII* impuberis *Caroli V* tutorem evasisse, nos docet, quæ tamen tutela ab ordinibus Belgicis, 898. metu belli a Duce Geldriæ

driæ ipsis inferendi, ad Imperatorem *Maximilianum* delata est. *Margaretham* inde, Imperatoris filiam, terris Belgicis præfuisse, Rev. Autor narrat. Res gestas *Maximiliani* contra Venetos describit. Statum provinciarum Italiæ hac data occasione depingit. Leges fœderis, inter Imperatorem, Papam, ac Reges Franciæ & Arragoniæ, initi, affert. Historiam belli, ab hisce Principibus contra Venetos gesti, persequitur. Cardinalem *d' Amboise* nomine *Ludovici XII* Ducatum Mediolanensem ab Imperatore in feudum accepisse, nos docet. Hamburgum eo tempore omni nexu cum Daniæ Regibus & Ducibus Holsatiæ solutum fuisse, narrat. *Ferdinandum*, Arragoniæ Regem, Castiliam minore adhuc *Carolo V* administrasse, nos docet. Eundem regnum Neapolitanum a Pontifice in feudum accepisse, commemorat. Canonem, Curiæ Romanæ a Regibus Neapolitanis annuatim solvendum, tunc deminutum fuisse, & ab eo tempore in summa duorum millium aureorum, & equo albo, constitisse, observat. Bellum, quod *Ludovicus XII*, contra Papam, *Julium II*, gessit, a Clericis Galliæ, ideo convocatis, pro justo habitum esse, nos docet. *Maximilianum*, societate cum Rege Galliæ adversus Pontificem inita, de eo deponendo, & dignitate Papali ad se rapienda, cogitasse, commemorat. Societate Imperatoris cum Rege Galliarum rupta, *Maximiliano Sfortia* Ducatus Mediolanensis rursus in feudum datus est. *Uladislai*, Regis Hungariæ, filiam *Ferdinando* Austriaco nupsisse, Rev. Autor narrat. Flandriam, Artesium, & Carolo-regium, terras ad *Carolum V* pertinentes, dominium Gallorum eminens agnovisse, easque *Franciscum I*, Galliæ Regem, *Carolo* in feudum dedisse, nos docet. Quomodo maximam partem Ducatus Mediolanensis sibi subjecerit *Franciscus I*, narrat. Imperator, nimiam Gallorum potentiam metuens, fœdus cum Rege Angliæ *Henrico VIII* iniit, & exercitum, ad loca Italiæ, quæ occupaverant, illis eripienda, instruxit. Quid ibi a *Maximiliano* actum fuerit, Autor exponit. Pacem, inter Galliæ Hispaniæque Reges conclusam,

Marginal page references: Pag. 905. 905. 912. 924. 928. 930. 946. 957. 959. 960. 999. 1037. 1046. 1950.

cluſam, *Maximiliani* cœptis vehementer contrariam, deſcribit. Ad inducias cum Venetis ineundas Imperatorem ideo coactum fuiſſe, docet. Iter *Caroli V*, in Hiſpaniam inſtitutum, deſcribit, eum tunc Regem Caſtiliæ coronatum fuiſſe, narrans. *Eraſmum Ferdinandi* Auſtriaci præceptorem conſtitutum fuiſſe, obſervat. *Leonem* X ad conſummandum baſilicæ Petrinæ ædificium indulgentias pecunia redimendas publicaſſe, non negat, & in iſtum abuſum valde invehitur. *Lutherum*, *Staupitii* autoritate inductum, ſe huic rei oppoſuiſſe, contendit, ejusque ideo natales, & res geſtas, ita deſcribit, uti candidum hiſtoriæ ſcriptorem decet. Plurimis ſane elogiis eundem exornat, ejusque doctrinam valde prædicat, quamvis ei non aſſentiamur, quando, *Lutherum*, præſente Electore Saxoniæ, Doctorem Theologiæ renuntiatum eſſe, contendit, cum ipſemet *Lutherus*, obſervante *Seckendorffio Hiſt. Luth. Lib. I, 8, 19, edit. Germ. pag. 71*, ſe, Principem iſtum, unica duntaxat vice, nimirum in Comitiis Wormatienſibus, vidiſſe, pronuntiaverit. Plura hic afferre poſſemus, hiſtoriam Reformationis tangentia, quæ nobis dubia videntur, niſi brevitati ſtudendum eſſet. Quid in Comitiis Auguſtanis actum fuerit, Rev. Autor exponit. Electorem Saxoniæ de Epiſcopatu Magdeburgenſi Principi Saxonico conferendo cogitaſſe, ſeque *Alberto* Brandenburgico ideo oppoſuiſſe, & ex æmulatione erga domum Brandenburgicam partes *Lutheri* ſecutum eſſe, ſine tabulis & teſtibus narrat. Cogitare debuiſſet Rev. Autor, tunc temporis nullum adfuiſſe in domo Saxonica Principem, qui ſedem Magdeburgenſem potuiſſet occupare, cum ipſemet Elector filiis eſſet deſtitutus, frater autem *Joannes*, nec non patrueles, *Georgius* & *Henricus*, in matrimonio viverent. Inſuper notum eſt, *Fridericum* ad electionem *Alberti* Brandenburgici, quippe quem valde amabat, plurimum contuliſſe. Dolemus, Rev. Autorem, ſe ab ineptiſſimo nugatore, *Varillaſio*, quem κατὰ πόδα ſecutus eſt, decipi, paſſum eſſe. Gravamina interim nationis Germanicæ, contra Curiam Ro-

Pag. 1055. 1058. 1062. 1063. 1066. 1072.

Pag. 1073. manam in Comitiis Auguſtanis prolata, candide ediſſerit,
1077. ea etiam, quæ *Cajetanus* in Comitiis illis peregit, ſatis dextre
deſcribens. De morte *Maximiliani*, A. 1519 inſecuta, diſ-
1082. putat, virtutes ejus valde prædicans. *Franciſcum I*, Galliæ
1086. Regem, dignitatem Imperialem tunc ambiviſſe, narrat.
Poſt mortem *Laurentii de Medicis*, Florentiam *Leoni X*, ex
1097. iſta quippe domo oriundo, ceſſiſſe, nos docet. Ad Hi-
ſtoriam Reformationis poſtea reverſus, *Fridericum Sapi-
entem*, roſam auream, a Pontifice, ejus benevolentiam an-
quirente, ipſi dono datam, accipere detrectaſſe, contendit.
1098. Quod quidem neutiquam verum eſt. Quamvis enim ſa-
pientiſſimus iſte Princeps, crepundia Pontificis ridens, ipſe-
met eam non receperit, illud tamen per ejus conſiliarium,
Fabianum a Feilitzſch, Altenburgi factum eſſe, dubio caret.
Spalatinum etiam Electori perſuadere voluiſſe, ut partes
1099. *Lutheri* deſereret, falſiſſime dicitur, cum apud illum *Lu-
therus* inprimis gratioſus fuerit. Egregios interim pro-
greſſus, quos *Lutheri* doctrina brevi tempore fecit, diſſimu-
1102. lare non audet. *Caroli V* electionem deſcribit. *Capitu-
lationes*, uti vocantur, tunc primum confici ſueviſſe, ob-
1107. ſervat, præcipua etiam capita Capitulationis *Carolinæ* affert.
Materiam diſcordiarum inter *Carolum V* & *Franciſcum I*
1115. eleganter & accurate deſcribit. Partes, quas reliqui per
1116. Europam Principes tunc amplexi ſunt, nobis ante oculos
ponit. Hiſpaniam ab omni nexu cum Imperio Romano
1118. liberam declaraſſe *Carolum V*, obſervat. Eo tempore com-
mercia in Americam inſtitui cœpiſſe, narrat. *Zwinglii* nata-
1120. les & doctrinam deſcribit. De bello, inter Epiſcopum
Hildeſienſem, & *Ericum*, Ducem Brunſuicenſem, geſto, diſ-
putat. Quid in itinere *Caroli V*, in Germaniam inſtituto,
1125. acciderit, narrat.

Integrum *Tomum octavum* narratio de vita & rebus potentiſſimi iſtius Imperatoris implet. Sub initium ejus provincias, quæ *Carolo* paruerunt, Rev. Autor recenſet, ejusque Principis mores & educationem deſcribit. Statum dein Europæ iſtius temporis, nec non præcipuorum Principum in defendendis juribus ſuis con-
ſilia,

stitia, exponit. De Comitiis Wormatiensibus, A. 1521 habitis, operose disputat, &, quid ibi actum fuerit, nos docet, *Lutheri* simul res sic satis candide enarrans. *Carolum V* monarchiam absolutam, nullisque limitibus circumscriptam, sibi asserere tentasse, contendit. Imperatore in Germania constituto, aliquem, *Antonium d' Acunha* dictum, seditionem in Castilia suscitasse, narrat. Hac autem occasione usus Rex Galliæ, *Franciscus I*, bellum, quod jam diu meditatus erat, Hispaniæ intulit, cujus historiam Rev. Autor persequitur. Quid *Robertus*, Princeps Sedanensis, a *Francisco* sollicitatus, contra Imperatorem tentaverit, exponit. Quomodo *Hadrianus VI* per Imperatoris artes ad Papale fastigium fuerit evectus, nos docet. Iter *Caroli V*, in Angliam institutum, & fœdus, ibi inter eum & Regem *Henricum VIII* conclusum, describit. Post Imperatoris in Hispaniam reditum, seditiosos mox imperio ejus semet subjecisse, narrat, & hac occasione *Caroli V* insignem clementiam, excelsumque ejus animum, prædicat. Quid in Ducatu Mediolanensi inter Imperatoris & Gallorum copias actum fuerit, postea exponit. Quomodo Turci Rhodon occupaverint, narrat. Res Danicas & Suecicas ejus temporis depingit, *Christiernum*, Daniæ Regem, a civibus suis solio dejectum esse, observans. Eodem tempore religionem *Lutheranam* in Suecia fuisse disseminatam, fatetur. Acta etiam comitiorum Norimbergensium, sub finem anni 1522 convocatorum, candide exponit, neque tyrannidem curiæ Romanæ, de qua merito tunc conquesti sunt ordines Germaniæ, dissimulat. De bello, quod *Franciscus Sickingensis* contra Electorem Trevirensem gessit, disputat. Telam historiæ belli, inter Imperatorem & Gallos gesti, dein pertexit, captivitatem *Francisci I* eleganter describens. Quid cum capto Rege fuerit actum, nos docet. *Henricum VIII*, Angliæ Regem, nimiam domus Austriacæ potentiam reformidantem, fœdus cum *Francisco I* iniisse, narrat, ejusque leges apponit. Insula Gothlandia, a quodam *Norbio*, qui piraticam exercebat, infessa,

Tom. VIII pag. 8. 20. 25. 26. 27. 42. 47. 50. 52. 60. 63. 69. 71. 73. 92. 119. 140.

 ad

ad preces Lubecensium a Rege Sueciæ occupata est. Cum autem Rex Daniæ, cui se subjiciebat iste *Norbius*, Gothlandiam ad se pertinere, contenderet, multæ lites idcirco Danos inter & Suecos agitatæ sunt, quas Rev. Autor fuse describit. De hæresi Anabaptistarum etiam disputat, ubi tamen, quicunque a partium studio alienus est, de eo minus favebit Autori, quod, errores horum hominum ex *Lutheri* dogmatibus fluere, contendat, infirmissimisque rationibus eam rem comprobare non erubescat. Certe, baptismum infantum neutiquam damnasse *Lutherum*, vel invitus Autor confiteri cogitur. In libertate autem hominis Christiani asserenda neutiquam id egit beatus vir, ut cives a vinculo fidelitatis erga Principes liberos declararet, cum ejus dogmata inprimis obedientiam magistratibus debitam hominibus injungant, & Pontificiorum errores, de Principe hæretico impune occidendo, castigent. Sine omni fundamento insuper, & citra omnem veri speciem, dicitur, fanaticismo Anabaptistarum prælusisse *Lutherum*. Non opus est, hisce conviciis refellendis tempus terere, quibus nemo, quem æquus amavit Jupiter, & qui a præconceptis opinionibus vacuus est, in hodierna literarum luce fidem habebit. Nos vehementer miramur, Rev. Autorem, historicum alias satis candidum, tanta conviciandi libidine se abripi passum esse, cum præsertim, sibimet ipsi non constans, *Lutherum* in convellendis Anabaptistarum erroribus totum fuisse, declaret. Nec minus miramur, ab eodem *Philippum Melanchthonem* Anabaptistarum gregi annumerari. Sed pergimus. Fœdus, inter *Franciscum I* & *Carolum V* Mantuæ Carpetanorum conclusum, postea exponit. *Franciscus I* inde mox e captivitate dimissus est, cum prius *Eleonoram*, Regis Portugalliæ viduam, & Imperatoris sororem, matrimonio sibi copulasset. Quamvis ergo juribus in Neapolin, Mediolanum, & Belgium, renuntiasset *Franciscus*, eum tamen fidem Imperatori datam mox elusisse, Autor confitetur. Res per Italiam postea

Marginal page references: Pag. 141. (at "tamen, quicunque"), 147. (at "autem hominis Christiani"), 148. (at "baptistarum gregi"), 172. (at "sum, postea exponit"), 175. (at "tam mox elusisse").

ſtea geſtas deſcribit. De nuptiis *Caroli V* cum *Iſabella*, Regis-Portugalliæ filia, diſputat. *Albertum* Brandenburgicum, Ordinis Teutonici magiſtrum, *Lutheranam* religionem profeſſum eſſe, Pruſſiam a Polonis in feudum accepiſſe, eam ut Ducatum gubernaſſe, familiæque ſuæ aſſeruiſſe, narrat. Proteſtantes Principes Imperatori ſuppetias contra Turcos ferre recuſaſſe, ejusque rei conſilia *Lutherum* eis dediſſe, præter veritatem contendit. Quomodo Hungariæ & Bohemiæ regna ad *Ferdinandum* Auſtriacum pervenerint, exponit. Cum *Clemens VII* Pontifex a partibus Gallorum ſtaret, deque Imperatore ex Italia prorſus expellendo conſilia agitaret; Imperator, eum bello petere, ipſamque Romam occupare, nullus dubitavit. Obſidionem adeo Romanam Rev. Autor accurate deſcribit, ſedem illam Pontificalem a militibus Imperatoris miſerrime tunc direptam, ipſumque Pontificem captum eſſe, narrans. *Carolus V* interim, ſuperſtitioni Hiſpanorum prudenter ſerviens, preces publicas pro ſancti Patris libertate impetranda inſtitui præcepit. Quanto denique pretio libertatem redimere coactus fuerit Pontifex, Rev. Autor nos docet. Eundem ante plenam pacis concluſionem e carcere evaſiſſe, narrat. Seditiones, a ruſticis per Germaniam motas, ample deſcribit. *Schwenckfeldium* errores anabaptiſticos per Sileſiam diſſeminaſſe, contendit. *Lutherum* ſe huic homini inſano fortiter oppoſuiſſe, non negat; unde facile intelligitur, quam inique ſupra dixerit, *Lutheri* dogmata Anabaptiſmo viam ſtraviſſe. *Carolum V* a *Franciſco I* ad certamen ſingulare provocatum eſſe, narrat. Res inter Gallorum & Imperatoris copias per Italiam geſtas deſcribit, jura domus Saxonicæ in Ducatum Juliacenſem, Clivienſem, & Bergenſem, demonſtrans. Regnum Neapolitanum ſub lege albi equi ſingulis annis dandi in feudum a Pontifice *Carolum V* accepiſſe, nos docet. Articulos pacis, inter Imperatorem & Galliæ Regem A. 1529 concluſæ, afferr. Quomodo *Lutherani* decreto comitiorum Spirenſium ſemet oppoſuerint,

Pag. 187. 191. 194. 197. 202. 203. 215. 217. 220. 231. 242. 253. 258. 259.

posuerint, nos docet. *Ferdinandi* Austriaci erga eos clementiam prædicat. Obsidionem Vindobonensem, a Turcis tentatam, describit. Privilegia, Genuensibus a Cæsare data, exponit, eam tamen rempublicam nexu feudali Imperatori obstrictam fuisse, inculcat. Acta colloquii Marburgensis, inter *Lutheri* & *Zwinglii* sectatores instituti, exponit. Coronationem Imperialem *Caroli V*, Bononiæ peractam, accurate describit. Ducatum Mediolanensem *Francisco Sfortiæ* sub lege fidelitatis feudalis ab Imperatore concessum esse, narrat. Florentiam, post cruentum bellum ab Imperatore subactam, *Alexandro* Mediceo datam esse, nos docet. Acta comitiorum, Augustæ A. 1530 celebratorum, & inprimis Augustanæ Confessionis historiam, satis dextre enarrat, neque callida Imperatoris consilia, in Principibus quibusdam ad Pontificiorum castra reducendis frustra adhibita, dissimulat. Tempore comitiorum Augustanorum, cameram Imperialem Spiram esse translatam, contendit. Quomodo *Ferdinandus*, Rex Romanorum, frustra intercedente Electore Saxoniæ, A. 1531 constitutus fuerit, exponit. Insulam Melitam a *Carolo V*, tanquam Rege Hispaniæ, Ordini Joannitico sub lege annui canonis concessam esse, commemorat. De fœdere Smalcaldico fuse disputat, Principes, in eo comprehensos, auxilium Regis Angliæ & Franciæ implorasse, contendens. Sub finem *Partis primæ* hujus *Voluminis* de consilio Imperatoris aulico Dissertatiunculam Rev. Autor addidit, quod quidem tribunal A. 1512 in locum *Regimenti Imperialis* successisse, sibi persuadet. Consilia, de Synodo in causa Protestantium convocanda agitata, exponit, Pontificis machinationes non dissimulans. Fidelitatem Protestantium erga Imperatorem, in suppetiis contra Turcos eidem subministrandis declaratam, prædicat. *Philippus*, Hassiæ Landgrafius, *Christophoro*, Duci Wurtenbergico, terris suis a domo Austriaca spoliato, suppetias laturus, atque a *Francisco I* opibus adjutus, arma adversus Imperatorem tulit, resque eo devenit, ut, Ducatu Wurtenbergico ad

[Margin: Pag. 267. — 271. — 280. — 286. — 287. — 296. — 311. — 314. — 318. — 347.]

ad pristinum dominum reverso, *Ferdinandus*, nomine Imperatoris, pacem a fœderatis Smalcaldicis petere cogeretur, cujus pacis conditiones, Protestantibus admodum salutares, Rev. Autor apponit. De secessione Regis Angliæ ab Ecclesia Romana disputat. *Cornelii Agrippæ* vitam describit. Expeditionem, quam *Carolus V* in Africa adversus *Barbarossam* piratam suscepit, delineat. De vita & dogmatibus *Calvini* aliquam suppeditat notitiam. Jura Ducis Sabaudiæ in urbem Genevensem explicat, eandem circa ea tempora liberam civitatem evasisse, docens. Mortuo sine liberis *Francisco Sfortia*, Imperatori Ducatum Mediolanensem tanquam dominus directus occupavit. Cumque *Franciscus I*, Galliæ Rex, eundem tractum ad liberos suos pertinere, contenderet, post varios litis istius componendæ modos frustra tentatos, bellum cum *Carolo V* gessit. Regis Galliæ filium per Imperatoris insidias veneno esse necatum, fama tunc temporis tulit, quamvis, nihil certi hac de re constitui posse, Rev. Autor declaret. Pœnas, a *Joanne a Leyden*, ejusque complicibus, anabaptismi reis, sumtas, describit. Turcos tunc inferiorem Italiæ partem depopulatos esse, nos docet. Privilegia, Protestantibus, quorum auxilio contra Turcos indigebat Imperator, in comitiis Francofurtanis, A. 1539 habitis, concessa, exponit. Iter *Caroli V*, per Galliam, post inducias, A. 1538 initas, susceptum, describit, &, quid Lutetiæ Parisiorum inter eum & *Franciscum I* fuerit actum, eleganter & ample narrat. *Carolum V* de Suecia, Dania, & Norwegia, in potestatem suam redigenda, sollicitum fuisse, & Reges Daniæ & Sueciæ ideo fœdus cum Gallis iniisse, commemorat. Progressus, quos religio *Lutherana* post mortem Marchionis *Georgii* in Saxonia fecit, describit, de testamento istius Principis disputans. Post mortem *Caroli*, Ducis Geldriensis, tractum illum ab Imperatore in fraudem *Wilhelmi* occupatum esse, commemorat. Quid porro cum Protestantibus actum fuerit, fuse persequitur. Calamitatem exercitus Imperatorii in oppugnando Algerio, Africæ

Pag. 369. 373. 375. 387. 394. 400. 404. 433. 442. 457. 478. 492. 500. 509. 514. 516.

Pag. 543. Africæ castello, describit. *Franciscus I*, spe Ducatus Mediolanensis recuperandi delusus, summoque odio contra Imperatorem ideo flagrans, iterata vice arma adversus
552. eum movit. Ducatum Lotharingicum in comitiis Norimbergensibus, A. 1543 habitis, ab omni nexu cum Imperio liberum esse declaratum, Rev. Autor narrat.
561. Fœdus, cum Rege Angliæ *Henrico VIII* contra Gallos a
569. *Carolo V* initum, describit. Pontificem hoc vehementer indigne tulisse, cum *Henricus VIII* excommunicatus esset,
571. nos docet. *Wilhelmum*, Civiæ Ducem, juribus, quæ ipsi in Geldriam competebant, renuntiare coactum esse, com-
575. memorat. Galliæ Rex, ab Imperatore in angustias redactus, fœdus, olim jam cum Turcis conclu-
580. sum, instauravit. Daniæ Rex postea contra Imperatorem arma sustulit, qui, de regnis Sueciæ, Daniæ, & Norwegiæ, Electori Palatino subjiciendis, consilia agitabat, quamvis illud bellum, pace insecuta, mox sopiretur.
584. A. 1544 in comitiis Spirensibus Protestantibus egregia rursus ab Imperatore indulta sunt privilegia, cumque illa bilem & stomachum moverent Pontifici, *Carolus* Legato Apostolico respondisse fertur: se ipsum a *Lutherana* religione amplectenda non valde alienum esse futurum, si fœderati Smalcaldici illud pertinaciter postulassent. Post
597. bellum cum Gallis vario Marte gestum, pax denique A. 1544 insecuta est, cujus contenta Rev. Autor exponit.
613. *Paulum III* filio suo (vixerat olim in matrimonio iste Pontifex) Parmam & Placentiam, consentiente Imperatore, in
629. feudum dedisse, probare annititur. Electorem Palatinum dogmata *Lutheri* amplexum esse, nos docet. Acta Collo-
631. quii Ratisbonensis edisserit, & *Lutheri* mortem describit. Mortuo Duce Aurelianensi, cui Mediolanum se esse concessurum, Imperator promiserat, nova eum inter & Gallos nata sunt dissidia, eaque fecerunt, ut fœderatorum
641. Smalcaldicorum amicitiam anquireret *Franciscus*. Quomodo bellum adversus Protestantes, qui Concilium, Tridenti convocatum, pro legitimo agnoscere recusabant, diu

jam

jam ab Imperatore tentatum, tandem eruperit, Rev. Autor narrat, ejusque historiam fuse & accurate persequitur. Pag. 647
Albertus, Ducis Bavarici filius, *Annam*, *Ferdinandi*, Regis Romanorum, filiam, in matrimonium duxit. *Ferdinandus* postea in tabulis testamenti, A. 1547 conditi, jussit, ut ad descendentes istius filiæ suæ, *Alberti* Bavarici conjugis, omnes terræ, a domo Austriaca possessæ, devolverentur, si quidem *hæredibus legitimis* Austria destitueretur. Ex hoc quidem testamento controversiæ illæ, inter Austriam & Bavariam nuper & calamis & armis agitatæ, exstiterunt, cum Bavari per *legitimos hæredes* solos descendentes masculos intelligant, Austriaci contra, etiam feminas sub eo nomine comprehendi, urgeant. Ducatum Mediolanensem *Philippo* filio in feudum dedisse Imperatorem, Rev. Autor nos docet. Seditionem, a republica Genuensi adversus Imperatorem motam, describit. De moribus *Henrici VIII* & *Francisci I*, Galliæ Angliæque Regum, qui uno eodemque anno vivere desierunt, eleganter judicat. In regno Neapolitano Imperatorem, importunis Papæ interpellationibus tandem expugnatum, tribunal sancti officii introduxisse, nos docet, seditionem, ideo adversus Imperatorem a Neapolitanis motam, describit, &, detestandum hoc tribunal tunc Neapoli iterum abrogatum esse, narrat. Bohemos, jurium suorum jacturam metuentes, arma adversus domum Austriacam sumsisse, & cum Electore Saxoniæ societatem iniisse, nos docet. Iter exercitus Imperatorii in Saxoniam describens Rev. Autor, urbes *Altorfium* & *Olnitiam* nominat. Sed dubio procul *Adorfium* & *Oelsnitiam* dicere voluit, quippe quæ oppida in illo tractu posita sunt. Prælium, juxta Muhlbergam commissum, & captivitatem Electoris Saxoniæ, eleganter describit, Electorem istum sententiam capitalem, adversus se latam, adeo contemsisse, ut post ejus publicationem cum Duce *Ernesto* latrunculis luderet, narrans. Malam Imperatoris fidem erga *Philippum*, Hassiæ Landgrafium, non dissimulat. Quomodo Bohemos rebelles castigaverit *Ferdinandus*,

655. 661. 669. 703. 708. 710. 717. 722. 733. 730. 750.

Ee com-

commemorat. Ducem Parmensem, *Pauli III* filium, a nobilibus quibusdam ipsi infensis occisum esse, notat. Cives Parmenses dein, Imperatoris legato, *Ferdinando de Gonzaga*, fidem jurejurando interposito promittere sunt coacti. Quamvis Concilium Tridenti congregatum in urbem quandam Italiæ transferre conaretur Pontifex; huic tamen cœpto vehementer se opposuit Imperator; unde gravissimæ lites eum inter & Curiam Romanam agitatæ sunt, quas Rev. Autor ample describit. Ducatum Plumbinum ministro suo *Mendozæ* in feudum dedisse Imperatorem, cum prius iste tractus a quodam *Jacobo Appiano* possessus esset, narrat, quamvis postea A. 1557 a *Philippo II*, Hispanorum Rege, *Appianorum* familiæ redditus fuerit. Conatus Pontificis in tractu Parmensi & Placentino recuperandis exponit. Cum de Concilio celebrando conveniri non posset, Imperatorem formulam illam religionis, quam Protestantes usque ad Concilii celebrationem sequerentur, *Interim* ideo vocatam, confici jussisse, obs rvat. Inter illos, qui eam componebant, *Joannem Agricolam* Augustanæ Confessioni addictum fuisse, commemorat. Motus, per illud scriptum excitatos, describit, Protestantes placita ejusdem constanter repudiasse, narrans. Pompam investituræ, qua *Mauritio* Electoratus Saxoniæ a *Carolo V* solenniter Augustæ Vindelicorum concessus est, Rev. Autor describit, fratrem ejus, *Augustum*, simultanee investitum esse, nos docens. Diu nimirum *Mauritius* dimissionem Landgrafii Hassiaci frustra quæsiverat. Imperator igitur, de amicitia *Mauritii* conservanda valde sollicitus, hoc veluti redhostimento eandem confirmare studuit. Tempore controversiarum, propter *Interim* agitaturum, illos Theologos Protestantes, qui eam religionis formulam non prorsus damnabant, *Adiaphoristarum* nomen tulisse, contendit. Curiam Romanam atrocissima adversus *Interim* vibrasse fulmina, ejusque publicationem juribus Pontificiis contrariam judicasse, narrat. *Christierno III*, Daniæ Regi, ejusque fratribus, *Joanni* & *Adolpho*, Holsatiam

Marginal page references: Pag. 768. 770. 776. 778. 782. 783. 786. 791. 798.

ſatiam in feudum dediſſe Imperatorem, nos docet. De nuptiis *Maximiliani*, Regis Romanorum filii, cum *Maria*, *Caroli V* filia, celebratis, diſputat. Adventum *Philippi*, Imperatoris filii, in Belgium depingit, & virtutes iſtius Principis valde extollit. De motibus, ab *Henrico Brunſuicenſi* excitatis, differit. Magdeburgum a Duce Meclenburgico, ſpe obtinendi Archiepiſcopatum iſtius loci allecto, fruſtra obſeſſum fuiſſe, narrat. *Mauritium* poſtea exercitus Imperatorii ducem eſſe conſtitutum, eumque Magdeburgenſem obſidionem in ſe ſuſcepiſſe, nos docet. Imperatorem de *Philippo* filio, Rege Romanorum, in fraudem *Ferdinandi* fratris conſtituendo, fruſtra illo tempore cogitaſſe, commemorat. Conditiones, quas Magdeburgenſibus urbe ipſorum occupata, *Mauritius* præſcripſit, Rev. Autor affert. Cum Comitatus Dietzienſis, fruſtra contradicente *Mauritio*, Comitibus Naſſovienſibus ab Imperatore concederetur, neque is libertatem *Joannis Friderici* & *Philippi*, captivorum, obtinere a *Carolo V* poſſet, bellum ideo adverſus eum parans, ſocietatem cum plurimis inter Proteſtantes Principibus, nec non Rege Galliæ *Henrico II*, iniit. Res geſtas Turcorum per Hungariam, inprimis occupationem *Temeswariæ*, Autor depingit, fractam a barbaris fidem erga Chriſtianos devictos vituperans. Quomodo bellum adverſus Imperatorem, ſcripto publice emiſſo, declaraverit cum ſociis ſuis *Mauritius*, narrat, *Ulrici Bartenſteinii* etiam Diatriben, *de bello, Carolo V a Mauritio illato*, citat, ipſamque belli iſtius hiſtoriam accurate enarrat. Quid Rex Galliæ hac occaſione adverſus Imperatorem effecerit, itidem nos docet. Articulos transactionis Paſſavienſis apponit. Terras in Lotharingia ſitas, atque a Gallis occupatas, repetiturus Imperator, armis ea loca petiit. Obſidionem urbis Metenſis, quæ admodum infeliciter *Carolo* ceſſit, Rev. Autor deſcribit. Ubi tamen poſtea æquiori Marte adverſus hoſtes depugnaverat Imperator, &, capta funditusque deleta *Teruanna*, nihil ipſi a Gallis metuendum amplius eſſet, turbas, dein ab *Alberto*

Pag. 800. 801. 804. 810. 811. 815. 826. 836. 839. 863. 871. 872. 876. 899. 915.

Pag. 921. *Brandenburgico* per Germaniam excitatas, componere annisus est. Cum vero omnes pacis conditiones *Albertus* respueret, bello per Electorem Saxoniæ jussu Imperatoris est petitus, quod quidem bellum, quamvis summa cum laude a *Mauritio* gestum, valde luctuosum Saxoniæ exstitit, cum præstantissimus ille Princeps, in acie graviter vulneratus, debitum naturæ in medio victoriarum cursu solvere cogeretur. Rev. Autor in laudibus *Mauritii* celebrandis admodum liberalis est, &, res gestas ejus enarrando, de scholis provincialibus, ab eo fundatis, deque castellis, ab eo exstructis, disputat, more interim suo nomina locorum adeo corrupte effert, ut vix intelligi possit. Nuptias *Philippi*, Imperatoris filii, cum *Maria*, Angliæ Regina, describit, &, vi pactorum, tunc inter hosce conjuges initorum, Imperatorem utriusque Siciliæ regnum filio cessisse, narrat. Transactionem, inter *Augustum*, Saxoniæ Electorem, & *Joannem Fridericum* conclusam, edisserit, *Joannem Fridericum* nomen Electoris ad dies vitæ retinuisse, observans. Pacis religiosæ, in Comitiis Augustanis A. 1555 conclusæ, contenta Rev. Autor accurate exponit. Historiam belli, per Italiam & Belgium ab Imperatore contra Gallos gesti, postea persequitur, tandemque abdicationem Imperii, a *Carolo V* Bruxellis peractam, ample describit. Antequam vero Imperator terras, hæreditario jure ad se pertinentes, penitus *Philippo* filio cederet, inducias cum Rege Galliæ & Duce Parmensi iniit, quarum conditiones Rev. Autor apponit. Per Bavariam & Austriam tunc temporis plurimos religionis per *Lutherum* repurgatæ asseclas fuisse, eosque liberum religionis suæ exercitium a *Ferdinando* sibi expetiisse, narrat. Seditiones Hungarorum adversus *Ferdinandum* depingit, Turcos, hac occasione usos, plurima Hungariæ loca sub jugum misisse, observans. *Carolum V* de Vicariatu per Italiam *Philippo* filio concedendo frustra cogitasse, narrat. Depositionem dignitatis Imperialis serio jam decreverat *Carolus*. Et, quamvis consensum Pontificis ideo frustra

(Margin: 927. 934. 937. 939. 961. 976. 978. 979. 985. 986.)

frustra anquireret, eo tamen postea invito id, quod meditabatur, perfecit. Formulam renuntiationis solennem Rev. Autor integram cum lectoribus communicat. Iter *Caroli* in Hispaniam, deinceps institutum, & locum domicilii, quod tanquam privatus inhabitavit, describit. Varios Electores abdicationi ejus se opposuisse, narrat. In comitiis Ratisbonensibus, A. 1557 celebratis, pacem religiosam confirmatam fuisse, nos docet. Quomodo *Carolus* in solitudine, quam sectabatur, diem deceperit, eleganter exponit. De ultimis denique ejusdem *Caroli* fatis disputat, præcipuosque Duces, qui sub ejusdem signis militarunt, in scenam producit. Sub finem hujus *Tomi* de successione in regno Bohemiæ in peculiari Diatriba disserit.

Pag. 987. 990. 992. 993. 1000.

PRO CULTU LITERARUM IN HUNGARIA, ac speciatim Civitate Diœcesique Nitriensi, Vindicatio INNOCENTII A D. THOMA AQUINATE, Clerici regularis Scholarum Piarum, inde genere, patria, domicilio.

Romæ, ex typographia Joannis Zempel, Austriaci, 1743, 4.

Alph. 1 plag. 3.

Causa caderet, si staret hoc vindice, Literata Hungaria. Autor enim, dum, meliores literas coli in Hungaria, magna contentione disputat, iis in rem suam argumentis utitur, quæ quidvis aliud, quam quod docendum erat, demonstrant. Quorsum enim, quæsumus, operosa illa nugarum Scholasticarum encomia, in quibus exponendis cumulanlandisque totus est *Innocentius?* An forte existimavit, *Duns Scoti*, *Thomæ Aquinatis*, & istiusmodi nugatorum, difficillimis nugis, (præceptis dicere debebamus,) literariæ rei ambitum absolvi? Fallitur, si id existimavit. Ita vero existimasse, inde collegimus, quod ex Protestantium in Hungaria eruditis, qui non plane nulli

 sunt,

ſunt, ne unum quidem, forte quod aliam literas excolendi viam illi ſequuntur, recenſuit. Ergo,

Si licet exemplis, in parvo, grandibus uti,

idem de eo, quod de *Salmaſio* dictum olim fuit, magno ipſius merito, dicas: quod *optimam cauſam peſſime defenderit.* Aut enim, quid ſint bonæ literæ, quid literas colere, penitus ignorat *Innocentius*; aut, ſi non ignorat, quemadmodum forſitan ipſe ſibi perſuadet, quando *pag. VIII* Præfationis ſcribit, *ſe iis, quibuscum propius eſt verſatus, pluſculum videri*, eorum numero habendus eſt, qui ſenſa animi exprimere neſciunt. Quod quidem cum illa eloquentiæ laude, quam toto opere, atque inprimis *pag. XVII* Præfationis, & Partis prioris *pag. LIX*, confidenter affectat, minime convenit. Multa videntur, quæ non ſunt. Dedicatio, ad Illuſtriſſimum atque Excellentiſſimum Comitem *Antonium Graſſalkovichium*, tum Regiorum Judiciorum in Hungaria, nunc Cameræ, Præſidem, magnæ in rebus gerendis & prudentiæ, & dexteritatis, facta, nihil habet, quod tanto Viro dignum judicari queat. Primum plane *puerilis* eſt; quando enim exponit *Innocentius*, quibus cauſis adductus fuerit, ut opellam hanc ſuam Illuſtriſſimo Comiti dicaret, hæc affert: *quia Hungarus, quia Nitrienſi Comitatu ortus, quia eruditus, eſt.* Quod quidem infantiſſime ſcriptum, nemo Lectorum negaverit. Ex his enim rationibus, omnibus Hungaris, omnibus Nitrienſibus, omnibus eruditis, dicare ſua poterat. Deinde etiam *inepta eſt*, & *contra omnes prudentiæ regulas conſcripta.* Documento iſtud ſit, quando, tam Illuſtri Viro *qualemcunque ac properatum laborem* ſe inſcribere, ipſe ſcribit. Talis quidem labor ejus eſt, quod vel paginæ primæ legentibus perſuadent; ſcribere tamen ipſe non debebat, talem eſſe, ſi, quam Excellentiſſimo Comiti reverentiam, quam ſibi exiſtimationem, debeat, ſecum penſitaſſet. Scilicet prudentiæ hoc erat, palam, atque in ipſa quidem dedicatione, profiteri, citius omnem libellum fuiſſe conſcriptum, quam coquuntur aſparagi. Hanc vero imprudentiam impudentia

pudentia cumulat *Innocentius* noster. Rogat Mecænatem suum, ut *qualemcunque ac properatum laborem*, ad inaugurationem regiam Bohemicam profecturus, *aliquam impedimentorum suorum particulam, secum sumat*, *nec non tædii levandi gratia, nonnunquam per viam inspiciat, lectitet interdum.* Potius *impedimentum* hoc itineris, quod lectio nil nisi tædium Illustrissimo Comiti afferre poterat, nominare debebat; nisi forte plurali usus, nugas atque ineptias suas, cum *Quintiliano*, malebat impedimenta dicere. Denique & *mole* Dedicatio ea *laborat*; quod vitium, incognitum Romanis, quos imitari se voluisse scribit *pag. XVII* Præfationis, evitare eo solertius debuerat. Atque his rebus omnibus factum est, ut in ipso limine opellæ istius, quid sperare Lectores de Autore hoc debeant, pateat. Quia igitur ex se nullum libello pretium statui poterat; nihilo minus *Innocentius* multum optabat,

populo ut placerent, quas fecisset fabulas:

censuram & facultatem Ordinis duplicem, uti ipse vocat, *triplicem* item *approbationem*, Dedicationi attexuit: tum scilicet æquiorem lectorem habiturus, ubi, quanti viri, quam insigniter, approbassent, quivis intellexerit. Nobis certe, R. P. *Paulini a S. Josepho*, in Romana sapientia Publici Professoris, censuram legentibus, qua ita scribit: *Quæ ab Autore afferuntur rationes, & argumenta, ad vindicandam patriæ literaturam, ac decus, adeo firma sunt ac luculenta, ut, de iis ambigere, perinde sit, atque in meridiana luce umbras inquirere:* istud in mentem venit, vel ironia uti, jocarive, voluisse doctissimum Virum, cum ista scriberet, vel errorem typographicum irrepsisse, & loco *luculenta* legendum esse *lutulenta*. Jam de ipso Opere dispiciamus. *Pro cultu literarum in Hungaria, atque Diœcesi inprimis Nitriensi, Vindicationem* inscripsit, propterea, quod paulo ante Vir quidam illustris *Jo. Ernesto Harnachio*, Episcopo Nitriensi, *Caroli VI*, Rom. Imp. tum in urbe oratori, erepto e vivis, parentaverat, in eaque, typis dein vulgata, funebri laudatione, de neglecta

meliorum

meliorum literarum cultura inter Hungaros, jure meritoque, his potiſſimum verbis, conqueſtus eſt: *Etſi Nitriæ tantus a me habetur honor, quantus nobiliſſimæ urbi videatur eſſe tribuendus; non tamen diſſimulabo illius, totisque illis Regionibus communem, in literis calamitatem; quarum vel nulla eſt, vel certe prava, & inutilis, tradendarum colendarumque ratio. Ex qua literarum inſcitia, incredibile eſt, quantum detrimenti res eccleſiaſtica capiat; quam enormes Chriſtiani officii perverſiones, quam multi & pernicioſi errores in Evangelicam doctrinam irrepere poſſint.* Atque hæc doctiſſimi Viri ingenua profeſſio, habet enim hoc veritas, ut odium pariat, (ſcribente *Terentio*,) adeo offendit *Innocentium*, Virum Doctiſſimum, ut ad eam infirmandam omnia colligeret venena, iisque ſuppliciis lugentem illum remuneraretur; quæ *Vindicationis* huius ſemina ſunt. Quod autem *pro cultu literarum in Hungaria vindicationem* nominavit, fecit quidem ſuo ſenſu; præter veritatem tamen. Toto enim opere, quod bipartitum eſt, nihil egit, niſi ut Epiſcopos Hungariæ, Societatem Jeſuitarum, Clericos regulares, a Scholis Piis nuncupatos, laudibus in cœlum tolleret, atque literato dein orbi exponeret, qua induſtria pueris prima literarum elementa, provectioribus termini Ariſtotelici, atque Theologia Scholaſtica, inſtillarentur; (vid. *pag.* inprimis *62, 63.*) tum qua violentia, quam ipſe fortitudinem interpretatur, Proteſtantes Hungaria eliminentur, ingenti ſcommatum profuſione, diſſereret. Quæ quidem omnia alia, quam literarum in Hungaria culturam, demonſtrant. Proinde aut vera ſunt, quæ jam diximus, *Innocentium*, quid ſint bonæ literæ, quid literas colere, penitus ignorare; aut, Sophiſtarum more, ſtatum controverſiæ, quod dicunt, immutavit. Nam, lectionem pueros, terminologiam Ariſtotelicam, Theologiam Scholaſticam, Jura Civilia, atque Eccleſiæ Canones, adoleſcentes, doceri, etiam in Hungaria, ut in plerisque regionibus omnibus, id nemo unquam negavit; ergo ridiculum ſane erat, ea ſumma contentione vindicare, quæ

vocavit

vocavit in dubium nemo. De alia literarum cultura locutus eſt, cum parentaret, Vir ille doctiſſimus, quocum *Innocentio* res eſt. Excuſationem mereremur apud Lectores quosvis, ſi, quæ literarum cultura inter Hungaros deſideretur, fuſe hic loci diceremus; propterea, quod ipſe Scriptor noſter *pag.* 40. ita quærit: *Ecquas enim tu ibi literas requiris? Quas? Quas, quæſo, ſcientias illic atque doctrinas deſiderari putes? Quarum denique calamitoſam orbitatem operoſe exaggeras?* tamen, ne vel inhumanitatis arguamur, vel videamur ἀξωνέυεσθαι, tacebimus. Id unum addere liceat, literarum culturam, qualis requiritur, vigere adhuc in ſcholis Proteſtantium Hungariæ, quas tamen, niſi per ſcommata, non laudavit *Innocentius.* Sed lubet flores operis nonnullos decerpere, ut pateat, libellum, per omnes etiam particulas, properatum eſſe, & futilem, quod ipſe profeſſus eſt in dedicatione Autor *Innocentius.*

Pag. 40 expoſiturus, cur vitio Hungaris verti nequeat, quod hiſtoriam ruderum, aut ſcientiam lapidarem ac nummariam, ignorent, has rationes affert: *Quia in Hungaria neque materiam invenit ea ſcientia, neque uſui eſſe poteſt; quod numiſmata veterum Romani Imperii principum in arvis Hungaricis vix reperiantur.* Quod quidem omni experientiæ contrait; lapides, nummi, aliaque antiquitatis monumenta, tota Hungaria, atque in Daciæ veteris finibus inprimis, maxima copia eruuntur, neque adeo *doſſuario*, uti Autor loquitur, opus eſt, *qui moles, inſcriptaque vetuſtis characteribus ſaxa, eo comportet.* Eſto autem, non reperiuntur; an inde ſequitur, nulli eam ſcientiam in Hungaria eſſe uſui? Quale hoc ratiocinium eſt? profectum ab homine, qui adverſario ſuo toties oggerit, eum in arte ratiocinandi parum eſſe exercitatum. Immunis ſit, oportet, ab omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere:

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Pag. 44, 45, Matheſis, inquit, floret in Hungaria,

 quia

quia Tyrnaviæ publicus Matheſeos Doctor conſtitutus eſt, & quia in metallifodinis ſunt prodigioſæ & incredibiles machinæ. Quæ? qualis? quanta? Ad has conſequentias

Auribus arrectis, atque ore patente, ſtupemus.

Pag. 48 commendatio Philoſophiæ Peripateticæ legitur, ab *antiquitate*; ab *auctore*; a *ſectatoribus*; inter quos *Thomam de Aquino*, & *Joannem Duns Scotum, Magiſtros divinos, ac cœlo demiſſos potius, quam communes terræ filios*, appellat: ignarus forte, iſtos ipſos homines inanibus nugis veram eruditionem complevifſe, ſuamque iis debere originem ſecutorum ſeculorum barbariem; cujus nullum, niſi excuſſo antiquiſſimo illo jugo *Ariſtotelico*, finem videmus. Ceterum, ab *antiquitate* Philoſophiam, ab *autore*, a *ſectatoribus*, laudare, idem eſt, ac ignorare, quid Philoſophia ſit, profiteri. Rationem ducem in Philoſophicis, non autorem aliquem, ſequare oportet; veritatem ex ſe ipſa, non ex antiquitate, æſtimes, neceſſe eſt, ſi veri nominis Philoſophus eſſe, quam *Piſiſtratus* philoſophicus, malis. Omnis reliqua Philoſophorum natio, quæ aliter philoſophatur, ad *ſervum pecus imitatorum* pertinet.

Pag. 50 de Atomis & moleculis quædam ſatis jejune diſputat *Innocentius*; quæ profecto huc minime omnium pertinebant, quando oſtendendum potius fuit, veri nominis Philoſophiam vigere quoque inter Hungaros. Eſt hoc Delphinum ſilvis appingere. At talis eſſe properatus labor ſolet, neque alia exſpectari facies poterat operis

— — — — — — quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Præſectum decies non caſtigavit ad unguem.

Pag. 59, Latinæ Linguæ ſtudium florere apud Hungaros, glorioſus miles noſter ſuo exemplo docet, quando confidenter ad adverſarium ſcribit:

Congredere eloquio, vel carmine, delige quodvis,
Ipſe

Ipse ego pro sociis pergam contendere vires:
Nec certe ancipiti tecum concurrere Marte.
Scilicet haud tantum, quantum, si me assiliat mus,
Te moror; aut vescis pugnet si musca lacertis.
Et mihi vena salit, viget & mihi carminis ardor,
Me quoque nutrices vatem finxere sorores,
Aptaque Castalia tinxere aspergine labra.
Atque meo pariter consedit Tullius ore,
Non prorsus macer, exuccus, jejunus, & ille:
Sim licet exiguus, neque par nostratibus usquam.

Hem! ut sæpe summa ingenia in occulto latent! Nunc demum intelligimus, verum esse & illud alterum, quod vulgo dicitur: multa sunt, quæ non videntur. Nempe:

— — — — centum in Cilicia,
Et quinquaginta centum Sycolatronida,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die;

lingua videlicet tua, Vir incomparabilis, si verbis tuis fides.

Quæ *pag. 62 seq.* de methodo tradendi elementa literarum, pietatis, Grammaticæ, linguarum, Poeseos, Rhetorices, historiarum, Arithmetices, ab Autore afferuntur, tam puerilia, tam ridicula, sunt, ut nihil supra; quæque judicium adversarii, de prava literas in Hungaria edocendi methodo, plane confirmant, cum deberent evertere.

Quid? quod & falsa immiscuit Vir Doctissimus; quo illa pertinent, quæ de historiarum studiis, deque linguarum cultura, commentatus est.

Pag. 88 & sequentibus, usque ad *Partis primæ* finem, laudes Primatum Hungariæ, atque Episcoporum quorumvis, fuse narrat *Innocentius;* ut demonstratum daret, quanti, quamque literati, viri essent in universum omnes. In qua narratione illud non parvo dedecori cedit Autori, civi Hungaro, quod nomina propria Magna-

 tum,

tum, quos enumerat *pag. 90* & *91*, misere delumbavit. Deinde etiam illud, nisi properati laboris ratio aliquo modo excusaret, culpandum foret, quod, cum in laudandis viris omnino summis occupatus est, novam Theologiæ Scholasticæ commendationem, laudes *Augustini*, prædicationem Doctoris Angelici, quem *Solem Theologorum* nominat, loco quippe alienissimo, orditur.

Ordinis, scilicet, *hæc virtus erat*, *& Venus*.

Tandem ad Hæreticos, uti ipse vocat, in Hungaria delapsus, ne in solum adversarium inhumanitatis documenta dedisse videretur, & hos intemperanter lacerat; quando *perfricta audacia blaterones*, & *vix ullis malleis cedentia pectora duratorum*, ut cetera scommata sileamus, appellat. Hæc ut probata daret, hæreticis suis exprobrat, quod Concilii Tridentini decreta, (quæ in Hungaria nunquam fuisse publice admissa, doctissime exposuit *Godofredus Schwartz*, Vir Cl. in *Vita Duditbii pag. 56 seq.*) quod traditiones, quod Patrum Ecclesiæ consensum, omnino respuant. Quæ si cordatiores naso adunco suspenderint, ipsius *Innocentii* culpa id fiet, qui talia

— — — *sibimet suspendia nectit.*

Ad hæreticos istos convellendos Thraso noster opus suum, quod adversus perfidiæ triarium scripserit, *de Existentia purgatorii*, medicamentine, an jurisjurandi, ignoramus, magnopere commendat.

Quod *pag. 119* de *Kermanno*, Lutheranorum Superintendente, quem ob id ipsum *impostorem conscceleratum*, (ut olim gentiles de Christianis, *vir bonus*, *tantum quod Christianus*,) nominat, in perpetuo carcere arcis Pisoniensis defuncto, scribit, quasi ad Deum septem collium paulo ante mortem desciverit; illud omnino nequissimum mendacium est. Ecquid enim prohibet, scapham scapham dicere? Certiora omnia de viri obitu novimus. Quando autem de Hungaris *pag. 136* prædicat, eos omni ostentatione abstinere, illudque *Tullii*, *vitandam esse ingenii ostentationisque suspicionem*, addit; vera quidem professus

fessus est, sed, ab Hungarorum indole quam longissime se defecisse, simul fateatur, necesse est; quod omnis ejus properatus labor mera ostentatione absolvitur.

Pag. 136 & sequentibus iterum hæreticos adoritur *Innocentius*, atque *brevem historiam infausti hæresium incrementi in Hungaria* subnectit; quam vel propterea non moramur, quod nullas ibi modestia, humanitas, veritas, partes sibi vindicat, sola contra bilis loquitur.

Tandem, ut staret, quam Comœdiam parte prima egisset, fecit, quod plerumque facere Comœdi solent. Hi, ut fabulæ exitus divini quid habeat, omni opere anniruntur; Deum proinde aliquem ex machina fingunt, qui finem scenæ miraculo imponat; ita Noster, posteaquam *paginis* 146 omnia miscuit, desinit in prodigio, quod *pag.* 147 legat, & credat, qui volet.

Vindicationis Pars altera specialis, (Actus Comœdiæ secundus,) pro Diœcesi Nitriensi conscripta est, quia ipse inde Autor, genere, patria, domicilio, est, quod ipse titulo libelli profitetur. Geographia civitatis Nitriæ, atque Chronographia, primo loco exponuntur, tam scrupulose, ut neque *cancros retrocedentes*, neque *lentam testudinem*, neque minutissima alia, quæ Nitra flumen alit, omissa videas. Immo, quæ res maximi momenti, notatuque dignissima, fuit, & *platea, regiis prærogativis a reliquis distincta*, indicatur, qua cœlo demissum pignus divinum, Doctissimus *Innocentius*. Disceptent, quantum volent, de *Homeri* patria, urbes Græciæ; ne idem de se Hungari facerent aliquando, providit *Innocentius*, quando non urbem modo, sed & plateam, qua natus est, quæ est in cives suos benignitate plane singulari, tam operose exposuit. Reliqua enim literaria Respublica hominem non novit. Inde laudes *Episcopi*, *Parochi*, *regularium & irregularium virorum*, *Scholarum* item *Nitriensium*, leguntur, tam copiosæ, ut mireris, quam profusus verborum, rerum autem inanis, sit *Innocentius*. Ne vero Lectores ignorarent, qua ipse arte reliquorum Nitriæ

Episcoporum meminisset, Lemmate adscripsit: *Præteritio Rhetorica Episcoporum Nitriensium propioris retro temporis &c.* digna scilicet præteritio, quam, nugis scholasticis relinquendam, prætereamus. Tandem exoptatissima lecturis *Conclusio particularis ipsius Autoris circa suam personam pag. 201* succedit; hoc ipso ridicula, quod barbara. *Circa suam personam!* quæ unquam latinitas ita locuta est? Et tamen incomparabilis Scriptor verba *Ciceronis*, quibus de suo ingenio gloriatus est, sustinuit de suis in puram latinitatem meritis usurpare. Scilicet summa est ignorantia, opinio scientiæ. Atque tum bella hæc Vindicatio

Explicit ruri
per autumni otium in Hernicis
haud longe a cunabulis
M. Tull. Cic. C. Mar. Plin. Plautique, &c.

Profecto, satur erat, ita oportet, cum *circa suam personam* tam *concluderet particulariter* Innocentius; nam ruri erat, erat in otio, personatus erat. Ceterum non habet, quod sibi gratuletur hanc rei literariæ in Hungaria vindicationem, Hungaria literata; Autor enim, quod vindicare poterat, quodque debebat, quia pollicitus est, minime vindicavit; quin potius omnem deturpavit patriam, eo majore crimine, quod civis. Illud quoque notandum est, Virum Doctissimum nullas plane orthographiæ regulas toto suo libello observasse; perpetuo enim scribit: *plerasque*, *cæpit*, *Carthesius*, *Præsbyterum*, *hypotiposis*, *tyara*, *Per-ipateticorum*, &c. Ex quibus etiam illud pueri nostrates intelligent, *Innocentium* hospitem esse in Græcis, ut forte in plerisque aliis. Adde, quod vetustas & obsoletas voces pæne infinitas adhibuit, ut eruditior vulgo haberetur. Nempe,

Quo facetior videare, & scire plus quam ceteri,
Pertisum *hominem, non* pertæsum, *dicere ferunt.*

Verba sunt *Lucilii*, in *Sat. P. Scipionem Africanum* sugillantis. Aliter doctissimi quique, cum *Cicerone*, *usum loquendi populo concedunt*, *scientiam sibi servant.*

GEOR-

GEORGII COOPMANS, M. D. BREVIS DEscriptio febris intermittentis, epidemicæ anomalæ mali moris, præcipue Franequeræ grassatæ A. 1748.

Ex diversa cœli temperatione varios concitari morbos, jam olim & antiquis Medicis fuit cognitum. Quid enim frequentius, quam quod aer cœnosus, humidus, nubilus, propter insensilem perspirationem, *Sanctorianam* dictam, impeditam, ejusque materiam retentam & acrem factam, profert catarrhos, itemque febres catarrhales? Sic quoque aer siccus, præter consuetudinem calidus, febres producit ardentes, biliosas, varias, diversæ indolis intermittentes. Ita & hoc anno 1748, post insuetum, & intensum, calorem æstivum, plures menses perseverantem, febres, & præcipue in urbe nostra Franequera, ortæ sunt intermittentes, epidemicæ, anomalæ. Quæ incipiebant potissimum circa initium mensis Augusti, maxime regnabant post medium ejusdem mensis, per totum tractum mensium Septembris, Octobrisque, quando adeo sæviebant, ut nulli fere parcerent, complures in una domo, imo plerumque omnes, infantes æque ac senes, pauperes ac divites, sexum utrumque temperamenti infestarent: donec, mutata cæli temperie, cedente calore, circa finem mensis Octobris, & quidem magis magisque in initio Novembris, relanguescebant.

Dum potissimum autumno hæ febres grassabantur, partim erant intermittentes, partim vero remittentes, gravibus plerumque symptomatibus comitatæ, anomalæ, irregulares, adeo ut non dubitaverim, quin hasce *Febres* cum Cel. *Friderico Hoffmanno*, quæ annis hujus Seculi 26, 27, 28, regnabant, appellaverim *intermittentes*, *Epidemicas anomalas mali moris*, ab Eruditissimo

mo & Excellentiſſimo Viro in *Tom. II Sect. I Cap. IV Edit. in Folio* deſcriptas.

Diſſerendum mihi hic prolixe non eſt, quinam Medici palmam teneant, an febres dentur intermittentes malignæ? Melius duxi, concinnam & accuratam hujus morbi tradere hiſtoriam, quam quidem plurima & facile inania in utramque partem afferre argumenta. Experientia tamen teſte, collatisque obſervationibus, non dubito illud affirmare.

Incipiebant plerumque hæ febres cum horripilatione, frigore, oſcitatione, ſubſequente vero calore, & æſtu; tandem in ſudores deſinebant.

In quibuſdam febris erat in initio tertiana, poſt unum alterumve paroxiſmum in continuum degenerans, alternis diebus in nonnullis, in aliis ſingulis, ſemel, imo bis, ſuam habens exacerbationem. Aliquot a primo inſultu febrem habebant continuam, quamvis rarius. In quibuſdam periodum ſervabat plane intermittentem. Poſtquam febris illa, in continuam mutata, per 7, 9, 11, vel 14, dies perſeveraverat, iterum ſeſe in intermittentem invertebat. Quidam magnopere conquerebantur de capitis, nullis remediis cedente, alii cervicis, nonnulli dorſi, quidam rurſus lumborum, manuum pedumve alii, dolore acerbo, lancinante. Omnes fere, maximus ſaltem laborantium numerus, ſentiebant dolorem gravativum circa ventriculum, inteſtinum colon, alii in latere ſiniſtro infra coſtas ſpurias. Quamplurimi tam per vomitum, quam per alvum, materiem excernebant pituitoſam, bilioſam, aerem. Sudores ſæpe aderant frequentes, copioſi, & præcipue circa remiſſionem febrilem. Poſt unum alterumve paroxiſmum omnes propemodum ſentiebant ſummam & incredibilem virium jacturam. Quidam quoque (ut annis ſupra citatis annotavit *Hofmannus,*) conquerebantur ſimul de calore & algore. Alii ſitiebant, in aliis vero ſitis minime urgebat. Lingua interdum erat madida, interdum ſicca, ſpaſmodica, cruſta tenaci obtecta.

Nonnulli,

Nonnulli, clausis oculis, insomniis spectrisque variis erant obnoxii. Quidam vero placide non tantum, sed somnolentia quasi affecti, paroxismo febrili, dormiebant. Alii vigiliis, jactationibus, inquietudinibus, deliriis, agitabantur. Nullum symptomatum tam frequens erat, quibus ægroti afficiebantur, neque tam dirum atque vehemens, quod in me ipso, proh dolor! quoque expertus sum, quam anxietas illa circa hypochondria, quæ in nonnullis adeo dura & notabilis erat, ut omnia superare videretur. Infantes, hac febre laborantes, inprimis paroxismis, sæpe convulsionibus, quasi divellebantur. Urina rubra, flammea, biliosa, sedimento rubro, cinnabarino, interdum magis griseo, sive cinerio, oppleta. Pulsus nihil peculiare in se habebat.

Licet ingens ægrotantium numerus, tam dira affuerint symptomata, & febres sæpe recidivæ; perpauci tamen, nisi ingenti errore, & perversa medendi ratione, naturæ satisfecerunt.

Vestigatis accuratiusque pensitatis harum febrium causa, indole, symptomatibus, videbatur mihi saburram, vel collectionem humoris pituitosi, biliosi, corrupti, acris, in primis viis hærentis, omnia hæc producere: ideo has formavi indicationes; 1) ut materiam peccantem blandis evacuantibus tam per vomitum & alvum, quam per cutem, eliminarem; 2) sanguinem humoresque corrigerem; & tandem 3) symptomatibus succurrerem, eaque lenirem.

Si quis opem meam & consilium imploraret, postquam ægrum sedulo examinaveram, in initio usus sum vel laxantibus, clysmatibus, emeticis, vel, prout indicatio patiebatur, mixtura temperante, nitrosa, subacida, decocto aperiente, &c. Hanc quidem observavi methodum: Si vires permitterent, præscripsi emeticum ex Rad. Ipecacuanhæ gr. XXV ad ʒß, vel laxans quoddam remedium ex Rheo Electo, sive Pulpa Tamarindorum, Massave Pilul. Cochiæ majoris; contra, si vires magnopere essent debilitatæ, statim adhibui mixturam ex Antim. diaphor. non abluto, Nitro, Sale Prunellæ, Polychresto, Extr. Taraxici, Succo Citri recenter expresso, Oxymelle sim-

plici, Syrupo acetositatis Citri, Aqua Cichorei, Fl. Rhoeados, Sambuci, Lactucæ, Melissæ, Menthæ, similibusque, vel Decoctum ex Radicibus Herbisque aperientibus, & pro re nata, ad virium jacturam refocillandam, stimulantibus, interposito post biduum triduumve ex supradictis laxante, vel clysmata. Hac methodo febre continua superata, & ad intermittentem redacta, statim in usum vocavi Corticem Peruvianum, qui efficacissimum tutissimumque præstitit effectum, neque minores ad recidivam tollendam edidit vires.

Ut anxietates spasmodicas circa hypochondria lenirem, summum laborantes habuerunt solatium & levamen ex Ra. Castorei & Sp. Menthæ ad gtt. 40, 50, vel 60, adhibita. Capitis vero dolor tempore paroxismi febrilis nullis plane cedebat remediis, sed febre remittente sponte evanescebat.

Quod ad Venæsectionem, in hisce febribus bis terve institutam, sicco pede præterire nequeo, quæ tamen partim ex inscitia ægroti, partim ex falsa persuasione & perverso præjudicio eorum, est peracta, qui publice hariolari audent, se omnes omnino morbos phlebotomia curare, & in omnibus quoque febribus cujuscunque indolis adhibere: Verum enim vero, nisi vehementer fallor, hæc curandi methodus e diametro morbi genio contrariatur, omnemque materiæ peccantis excretionem sufflaminat, imo potius intra viscera coercet, præsertim cum vires vitales, si unquam, hic præcipue, tam necessaria materiæ morbificæ secernendæ instrumenta exhaurit. Fateor, fuerunt quidem nonnulli, sed pauci admodum, in quibus plethora, venæ incisionem quoque imperavi, attamen in iis tantum, in quibus diathesis inflammatoria, vel visceris cujusdam inflammati indicia, aderant. Cogitandum non est, B. L. me sanguinis missionem studio partium omisisse, sed amore erga alienos incitatum, & salutem ægrorum quærentem, abhorruisse.

Hac curandi methodo observata, absit inanis gloriandi

andi ſuperbia, vere dicere poſſum, nullum laborantium, qui opem & conſilium meum implorarunt, niſi antea perverſam medendi rationem adhibuiſſent, fuiſſe exſtinctum, præter unicum, cujus hæc eſt morbi hiſtoria.

Matrona quinquagenaria optimæ & robuſtæ conſtitutionis opem meam & conſilium requiſivit, quæ decimo Octobris die febre corripiebatur cum frigore, horrore incipiente, & crudelibus anxietatibus, circa hypochondria per totam fere noctem durantibus, ſtipata; altero vero die melius ſeſe habebat; circa veſperam diei ſequentis, ſcilicet duodecimæ, me arceſſit; inveni tum ægrotam adhuc febricitantem, & conquerentem de dolore gravativo circa hypochondria; quare præſcripſi mixturam temperantem, nitroſam, ex ſupradictis; accedebam ſequenti die, omnia fere, ut ante, perſeverabant, præparare juſſi pulverem ex Rhei Electi ℥ß, unde alvus hac die leniter ter quaterve reſpondebat, & melius circa veſperam ſeſe habebat; interim continuabat uti præſcripta mixtura; circa mediam noctem febris iterum invadebat & exacerbabat, verum anxietates & reliqua ſymptomata præcedente paroxismo longe erant mitiora. Viſitabam illam tempore matutino, mihi narrabat, quod alvus ſæpe fuiſſet ſoluta, & excreviſſet materiam pituitoſo-bilioſam. Pulſus erat ſatis regularis, & febris fere nulla, continuavit uſum præcedentis mixturæ. Poſt meridiem iterum me conſulebat, quando ancilla dicebat, quod fæces ſanguine eſſent tinctæ, quas & mihi oſtendebat; inveni tum pulſum debilem, frigus extremorum, reſpirationem difficilem, quare clysma ex lacte dulci, Terebinthina, & Saccharo rubro, fuit applicatum, & poſtea iteratum, ſpe, ut opem afferret, ſed fruſtra; nam paulo poſt ſextam veſpertinam viſitavi, vidique, miſerrimam in agone mortis verſari, jactationibus, anxietatibus horrendis, vexari, oculis caliginoſis, reſpiratione difficillima, deglutitione plane impedita, pulſu tam debili, ut tactu fere explorare non potuerim, & ſic circa ſeptimum diem halitum extremum efflavit.

 C. F.

C. F. OECHLIZII ADDITAMENTUM AD Analysin Problematis Catoptrico-Analytici, in Novis Actis Anni superioris Mens. Octobr. pag. 601 expositam; & Analysin novam, & Constructionem, sistens.

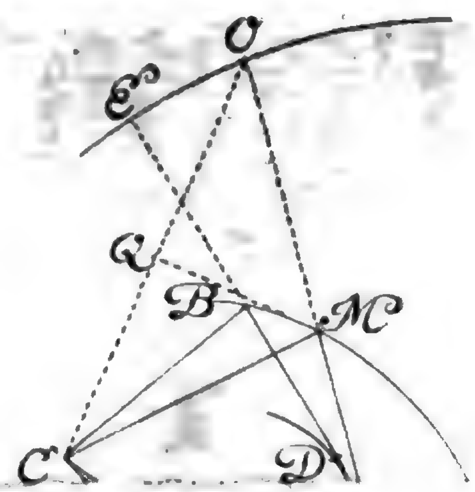
Fidem feci sub finem *Schediasmatis* citati, exhibiturum me solutionem Problematis illius geometricam; quae cum facilem, eamque generalem, Constructionem suppeditet, tum praeterea novam, & ab allatis prorsus independentem, solutionem analyticam praebeat, cum praecedente tamen perfecte conspirantem. Hocce promisso stare eo minus dubito, quod non solum illud ad omnimodam hujus Problematis solutionem desiderari videatur, sed & dicta solutio analytica simplicitate gaudeat maxima.

TAB. IV Fig. 1. Sit itaque MAm Curva proposita, radios omnes, ex C exeuntes, post duplam reflexionem in M, m, iterum in C colligens; sitque DNd Caustica, concursu omnium radiorum reflexorum, ut Mm, genita, quam Mm contingat in N. Ex proprietatibus Causticarum constat, si sumatur initium Curvae MA ubicunque, ut in B, & radius inde reflexus sit BD; fore semper $CM + MN = CB + BD +$ arc. DN. Unde colligitur, si eodem modo sumatur ad alteram partem punctum Curvae b, sitque reflexus inde bd; fore summam trium $CM + Mm + mC = CB + BD +$ arc. $Dd + db + bC$, adeoque semper constantem.

Concipiatur jam, in singulis punctis M produci radium reflexum MN in O, ut sit $MO =$ incidenti MC; & orietur exinde nova Curva EO, quam constat generari evolutione Causticae DN, si in D fiat longitudo fili $DE = CB + BD$. Facta nunc simili constructione in puncto m, ut prodeat punctum o; facile intelligitur, duas partes EO, eo, ex eadem Curva continua MAm, eodem prorsus modo, genitas, eandem quoque constituere Curvam continuam, cujus quidem haec erit proprietas, ut (ex nat. Evolutionis) Oo sit ei utrinque in O, o, normalis, & (vi praeced.) constantis magnitudinis.

Sed

TAB. IV. ad Nov. Act. Erud. A. 1749. M. April. pag. 236 seq.

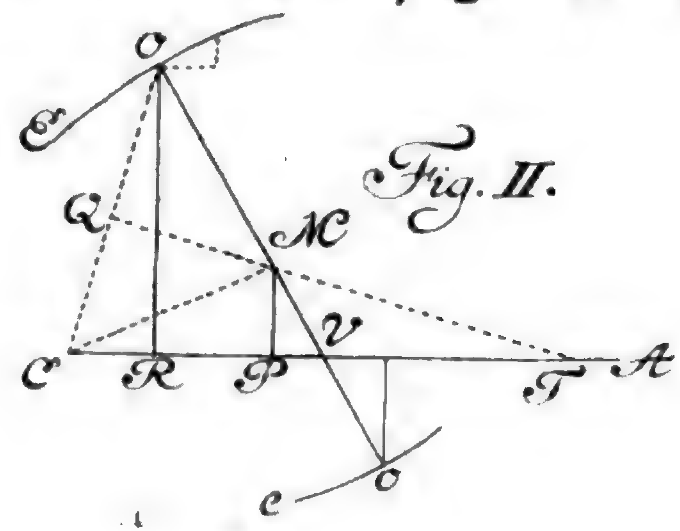

Fig. II.

Sed præterea liquet, ex hac Curva, si esset cognita, statim dari ipsam quæsitam MAm. Nam, ducta quavis ei normali ON, junctaque CO, cui bisectæ agatur perpendicularis QM, occurret hæc ipsi Oo in puncto Curvæ quæsitæ M. Redit itaque generalis Solutio & Constructio præsentis Problematis ad hoc aliud multo simplicius: *Invenire Curvas omnes continuas, ut* EOoe, *ejus natura, ut normalis quævis* ON *occurrat ei iterum normaliter in* o, *sitque* (quod exinde per se sequitur,) *constantis magnitudinis.*

TAB. IV Fig. 2.

Huic solvendo adhibeo eandem Methodum generalem, qua jam pro præcedenti Problemate, aliisque similibus, usus sum. Relata nempe Curva ad axem CA, sit $CR = x$, $RO = y$; $\frac{dy}{dx}$ (seu tang. ROV ad rad. 1) $= p$; $CV = u$, unde $u = x + yp$. Consideretur jam relatio inter x, y, & p, & u. Primo cuivis angulo normalis cum axe, h. e. cuivis p, duo puncta Curvæ O, o, h. e. duo valores ipsius x, vel y, respondere debent. Dein utraque normalis in idem punctum V debet incidere, ut rectam continuam efficiat, h. e. eidem p unicus respondere valor ipsius u. Unde habentur duæ conditiones: ut 1) x, y, sint functiones irrationales ipsius p; 2) u functio ejusdem rationalis. Ad inveniendas x, y, ex relatione inter p, u, differentietur $u = x + yp$, & substituto $dx = dy : p$, factaque denuo integratione, habebitur

$$y = \frac{1}{\sqrt{(p^2+1)}} \int \frac{p\,du}{\sqrt{(p^2+1)}} - \frac{c}{\sqrt{(p^2+1)}}$$ ubi c constans arbitraria.

Unde & $x = u - yp$ habetur per p, u. Si ergo ex condit. 2) sumatur u functio quævis rationalis ipsius p; & constans c non ponatur $= 0$, semper y, x, conditioni 1 respondebunt, quia ad minimum terminus per c affectus semper est irrationalis. Curvæ autem algebraicæ pendent a

$2\int \frac{p\,du}{\sqrt{(p^2+1)}}$. Sed, ut Solutio generalis habeatur, quærantur primo omnes Curvæ algebraicæ, e relatione inter p, u, prodeuntes; unde summa hæc resolvenda in $\frac{pu}{\sqrt{(p^2+1)}} - \int \frac{u\,dp}{(p^2+1)^{\frac{3}{2}}}$; quæ erit algebraica, si, posita P functione quavis algebraica ipsius p, sit $u = (p^2+1)^{\frac{3}{2}} \frac{dP}{dp}$. Ut jam inter has Curvæ omnes Problematis eruantur, debet esse u functio rationalis ipsius p; unde P irrationalis, eaque talis, ut irrationalis $(p^2+1)^{\frac{3}{2}}$ divisione abeat. Ponatur itaque $P = \frac{R}{\sqrt{(p^2+1)}}$, ubi R rationalis, fietque $u = (p^2+1)\frac{dR}{dp} - Rp$; & hinc porro $y = p\frac{dR}{dp} - R \mp \frac{c}{\sqrt{(p^2+1)}}$; & $x = \frac{dR}{dp} \pm \frac{cp}{\sqrt{(p^2+1)}}$; ubi adeo sumta R functione quavis rationali ipsius p, conditionibus Problematis generalissime satisfit. Ponatur e. g. $R = ap + b$, & prodit æquatio generalis ad Circulum. Posita $R = ap$, fit $y = ap \mp \frac{c}{\sqrt{(p^2+1)}}$, $x = 2ap \pm \frac{cp}{\sqrt{(p^2+1)}}$.

Transeamus nunc ad *Problema catoptricum*, ubi totum negotium eo redit, ut inveniatur intersectio M normalis OV, & perpendiculi QM, CO bisectæ erecti. Jungatur

gatur CM, & est $PM = \frac{CV}{\text{tang. } CMP + \text{tang. } PMV}$, & $CP = PM$. tang. CMP. Sed $CMP = 2COM - PMV = 2COR + ROV$; unde ob tang. $COR = x : y$. & tang. $ROV = p$, invenitur tang. CMP; & hinc $PM = \frac{y(y - px) - x(x + py)}{2(y - px)}$, $CP = \frac{y(x + py) + x(y - px)}{2(y - px)}$. Cum jam sit $y - px = -R \mp C\sqrt{(p^2 + 1)}$; $x + py (= u) = (p^2 + 1)\frac{dR}{dp} - Rp$; habebuntur pro valoribus ipsarum $2PM$, $2CP$, duæ fractiones, quarum denominator $-R \mp c\sqrt{(p^2 + 1)}$, numeratores vero $-(p^2 + 1)\frac{dR^2}{dp^2} + R^2 + c^2 \mp 2c\left(\frac{pdR}{dp} - R\right)\sqrt{(p^2 + 1)}$, & $-2(p^2 + 1)\frac{RdR}{dp} + (p^2 + 1)p\frac{dR^2}{dp^2} + R^2p - c^2p \mp \frac{2cdR}{dp}\sqrt{(p^2 + 1)}$.

Quæ formulæ, mutatis omnibus signis numeratorum & denominatorum, prorsus coincidunt cum iis, quas in *Solutione An. præc pag 611* exhibui; cum hic sit p, quod ibi est v, nempe tang. PMV, & R denotet hic functionem quamvis rationalem ipsius p, illic ipsius v. Quod autem ibi est p, est tang. PMT, cui $= ROC$, seu hic $y : x$.

E formulis præced. etiam nunc facilis derivatur *Constructio*. Sit enim DS Curva quævis, in qua ordinata $NS = R$ sit functio rationalis abscissæ $BN = p$. In B sit normalis indefinita; in eaque BE recta, quæ pro unitate assuma-

TAB. IV Fig. 3.

assumatur, & radio $BF = c$ describatur circulus. Ducta jam tangente Curvæ ST, erit $BT = \frac{pdR}{dp} - R$. Ducatur per E ei normalis EW, eritque $BW = \frac{dR}{dp}$. Jungatur EN, eique ducatur parallelus radius BX, & ad BN ducatur parallela Xy, & normalis XZ, eritque $BZ = \frac{cp}{\sqrt{(p^2+1)}}$, $By = \frac{c}{\sqrt{(p^2+1)}}$. Unde facta $Bz = BZ$, $BY = By$, erunt WZ & TY, atque Wz & Ty, binæ abscissæ cum ordinatis respondentibus pro Curva EO, quæ nempe dant duo ejus puncta, normalem communem habentia. E Curva EO autem, uti jam ante dictum, facile construitur Curva catoptrica MAm.

TAB. IV Fig. 2.

Si e. g. DS sit recta, erunt puncta T, W, fixa, & pro Curva EO prodibit ipsissimus Circulus FXF. Ex eo autem porro pro Curva MAm prodit vel Ellipsis, vel Hyperbola, prout punctum C jacet vel intra, vel extra, circulum.

Ceterum ex iisdem Curvis EO facile etiam Solutio & Constructio pro Casu Parallelismi deduci posset, paucis mutatis. Sed dicta sufficiant.

Liceat *Errata* quædam, in *Figuris Schediasmatis praeced. pag. 601* relicta, addere: *Fig. 1* extremitati rectæ, ex O ad CM ductæ, adscribatur Q. *Fig. 2* jungatur LT; item perpendiculo, ab M ad CA demisso, adscribatur P.

Exiit nuper prelo nostro *Tomi septimi Supplementorum ad* hæc *Nova Acta Sectio prima*, cum *Tomi sexti Miscellaneorum Novorum Lipsiensium Parte quarta*, quam *Tomi septimi prima* proxime sequetur.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLIX.

APPENDIX AD THESAURUM GRÆCÆ Linguæ, ab Henrico Stephano constructum, & ad Lexica Constantini & Scapulæ, studio & labore DANIELIS SCOTT, J. U. D.

Tomi II.

Londini, typis Jac. Nettenham, venditur apud Jo. Noon, 1745, fol. Alph. 7 plag. 6.

Splendidum hoc est Opus, & forte plus, quam oportebat. Necessarium quoque erat; & sane Supplementum *Thesauri Stephaniani*, si rite instituatur & peragatur, est utilissimum opus, quod aliqui parvis editis speciminibus jam tentarunt, ut *Grammius* in *Xenophonteis* suis, doctus ille Anonymus in *Tomo V Miscellan. Observat. Critic. Amstelod.* aliique plures, quibus Noster non videtur usus. Nulli dubitamus, Anglo nostro suum hoc opus multis vigiliis, & diuturno magnoque labore, constitisse: quod solet omnibus accidere Lexicographis; si tamen ipsum ex levi inspectione hujus operis satis & ex vero æstimare didicimus, pæne audeamus eum imparem huic exequendo affirmare. Facile quidem agnoscimus, unum hominem tam vasto, tam ingrato labori, qualis est, Lexicon Græcum condere, vix sufficere; ultro quoque locum facimus precibus sub Præfationis finem *lapsibus suis ignosci* rogantis, *quandoquidem non gloriæ, non certe lucro, sed solius rei publicæ literariæ commodo, consuluerit.* Digna profecto amplissimis laudibus rara in literatis animi nobili-

bilitas. Neque dubitamus, hoc Opus utilissimum multis fore, & longe magis, multoque pluribus, futurum fuisse, si pretium ei splendoremque Autor circumcidisset. Fatendum tamen omnino est, huic operi tam splendido labem non unam adhærescere. Non illud urgemus, hic nova omnia non comparere; sæpius repeti ab *H. Stephano* jam allata. Nam id ex Nostri erat instituto, quæ *Stephanus* nimis vage, aut nulla cum autoritate, aut autore non satis probo & præclaro, commemoraverat, ea curatius definire, & cum elogio gravis & illustris alicujus scriptoris Græcæ civitati asserere. Verum id omnino in culpam incidit, quod viam ingressus est, qua si quis pergat, possit his duobus Voluminibus similia centum alia non magno negotio congerere. Quid enim? Annotare gerundia omnia, in εον terminantia, si velis, ubi erit operi finis? Id tamen Nostrum voluisse, quis non conjiciat, videns, tanquam rara & digna, ἀποβλητέον, ἀποδοτέον, & talia plura, hic notari? Quæ quis dicat *Stephano* deesse, qui radices eorum ἀποβάλλειν, ἀποδιδόναι, &c. habet? Hæc in tironum gratiam notari si dicas, qui nesciant illa ab his derivare, nimium deprimes operis hujus dignitatem, & maxime imperfectum esse clamabis, quando quidem longe plurima hujus generis non habet. Quis ἀνωδύνως merito desideret in *Stephano*, aut κακῶς, qui ἀνώδυνος & κακὸς habet; ἀπελάω in eo, qui ἀπελαύνω promit? Inutilis erit, & onerosus, & nunquam superabilis, labor, omnes possibiles vocum formas seorsim enotare, quas vel imaginatio fingat, vel lectio suggerat, præsertim in lingua, in qua non fuit ætas, non Autor, qui fictionem non tantum non permiserit sibi, sed etiam non affectarit. Annotat Noster e. c. ἀπαγνίζομαι, formam Ionicam pro consueta ἀφαγνίζομαι. Atqui, si Ionismum afferre totum voluerat, & Dorismum quoque, debuerat utrumque *Æmilii Porti Lexicon Herodoteum* & *Pindaricum* transscribere. An etiam consultum fuerit studiosis in eo, quod omnes a Grammaticis pro arbitrio confictæ voces, ut est e. c. ἀπερισκεψία, omnia inquinatioris ævi, ut est ἀποβλήμιον, huc, tanquam in Cyceonem, conjecta fuerint, de eo censeant peritiores. Dubia profecto

&

& manifeste corrupta, ut *ἀπεριάλλητον*, pro *ἀπεριλάλητον*, ut *ἀνώσιμος* pro *ἀνύσιμος*, & hujus farinæ plura, absque judicio, absque admonitione, in medium conjici, id tolerabile non est. Lectores enim ea non tantum non adjuvant, sed implicant magis. Et quid facilius, quam *Hesychii*, *Suidæ*, *Etymologici*, *Phavorini*, aliorum, hallucinationes compilando, librum comportare, qui bajulum oneret? Judicium etiam in illis ridiculis & æque ad Scythas, quam ad Græcos, pertinentibus, *ἀπιστονοστάτρα*, *ἰατλατλατλατλαυ*, *φλατθοτρατθ*, & similibus, desideramus. Mirum, illud ejusdem pæne commatis *ὑληψιχευστοχαυνοπρωκτιαονᾶυ* annotatum non fuisse. In Lexico Græco accentus utplurimum abesse, & sæpe absque necessitatis discrimine spargi, tanquam sacculo excussos, item Latinam interpretationem deesse tam Glossis ipsis, quam testimoniis Autorum, id magnum profecto vitium est. Hæc sunt ferme, quæ notanda nobis visa fuerunt, obiter tantum, nec a pagina ad paginam, librum hunc lustrantibus. Interea pro congestis magna mole magnoque labore bonis & utilibus gratias, ut par est, habemus doctissimo Viro, cujus & eruditionem & bene de Græcis literis merendi studium agnoscimus.

HISTOIRE GENERALE D'ALLEMAGNE, &c.

hoc est,

HISTORIA GENERALIS GERMANIÆ, conscripta a JOSEPHO BARRIO, Canonico regulari S. Genovevæ, & Cancellario Academiæ Parisiensis.

Tomus IX & X.

Parisiis, apud Carolum J. B. Delespine & Joannem Thomam Herissant, 1748, 4.

Tom. IX Alph. 4 plag. 20, Tom. X Alph. 5 plag. 3.

Emensi maximam partem sumus iter, quod, Rev. *Barrio* duce, adhuc instituimus. Restat, ut, quomodo ille

res, ultimis duobus Seculis per Germaniam gestas, edisseruerit, doceamus. *Ferdinandum, Caroli V* fratrem, & in imperio successorem, pariter, ac *Philippum II*, Hispaniæ Regem, sub initium hujus *Tomi* in scenam producit, eorumque Principum mores ita describit, ut de Serenissima domo Austriaca, & natione Hispanica, durius paulo judicium ferre videatur. Pontificem *Paulum IV* diu detrectasse *Ferdinandum* pro legitimo Cæsare agnoscere, nos docet. Post mortem *Alberti*, Marchionis Brandenburgici, successori ejus damna, per proscriptionem *Alberti* domui Brandenburgicæ data, Cæsaris autoritate restituta esse, commemorat. Cædem *Melchioris Zobelii*, Episcopi Herbipolitani, consilio *Wilhelmi Grumbachii* perpetratam, describit. De turbis, per equites Teutonicos in Livonia suscitatis, ample disputat. Lutheranam religionem tunc temporis per ea loca disseminatam esse, narrat. Cæsarem se irrito conatu hisce progressibus opposuisse, fatetur. *Basilium I*, Moschorum Ducem, compellationem *Czaar* primo loco usurpasse, docet, & hac occasione de religione, moribus, & disciplina militari, Moschorum, qualis Seculo XVI fuit, ample disputat. Historiam belli, a Moschis, occasione turbarum, ab Ordine Teutonico datarum, per Livoniam moti, persequitur. Ducatum Slefwicensem ab omni nexu cum Imperio per Cameram Spirensem A. 1559 liberum esse declaratum, observat. Dithmarsos post cruentum bellum se Regibus Daniæ & Ducibus Holsatis subjecisse, & leges subjectionis a Cæsare confirmatas esse, observat. *Philippum II*, Hispaniæ Regem, plurimos per Belgium, prævio Pontificis consensu, instituisse Episcopatus, notat, multos Archiepiscopos, quorum jurisdictio hac ratione vehementer diminuebatur, id ægerrime tulisse, monens. Acta comitiorum Augustanorum, A. 1559 habitorum, edisserit, deque Concilio in causa Protestantium celebrando frustra ibi cogitatum esse, narrat. Pontificem *Pium IV* dignitatem Imperialem *Ferdinandi* tandem agnovisse, notat. *Maximilianum*, Cæsaris filium, Lutheranorum doctrinis, non obstantibus Papæ minis, insigniter favisse, non negat. Quid inter Pontificem,

(Margin: Pag. 2. 4. 7. 8. 13. 14. 17. 21. 33. 34. 36. 41. 42.)

ſicem, & Europæ Principes, circa Concilium Tridentinum fuerit actum, exponit. Bullam Pontificis, vi cujus illud Concilium, adhuc ſuſpenſum, denuo convocatum eſt, deſcribit. Livoniæ incolas, bellis Moſchorum fere oppreſſos, dominio Regum Sueciæ & Poloniæ, quorum quippe auxilio indigebant, ſemet ſubjeciſſe, narrat. Ordini Teutonico hac ratione Livoniam fuiſſe ereptam, Curlandiam *Gothardo Kettlero* tanquam Ducatum eſſe conceſſam, & Lutheraniſmum per ea loca valde fuiſſe diſſeminatum, commemorat. Quid in Concilio Tridentino, A. 1562 iterum celebrari cœpto, actum fuerit, ſic ſatis candide narrat, faſtum Papalem in negligendis ordinum Germaniæ gravaminibus non diſſimulans. De electione *Maximiliani*, Regis Romanorum, Francofurti ad Mœnum peracta, diſputat. Principem illum, non Aquisgrani, uti per Bullam auream fieri debebat, ſed Francofurti, coronatum eſſe, obſervat. Eodem tempore inducias per octo annos cum Turcis Cæſarem concluſiſſe, nos docet. Proteſtantes nullos ad Concilium Tridentinum miſiſſe deputatos, neque illud pro legitimo agnoviſſe, concedit. Genuenſes, *Finalium* occupantes, ad eam urbem legitimo domino reſtituendam a Cæſare coactos eſſe, monet. Bellum, inter Daniæ & Sueciæ Reges, propter commercia, cum Moſchis, Livoniam infeſtantibus, inſtituta, exortum, ample deſcribit. *Wilhelmi Grumbachii*, qui ſub ſignis *Alberti* Brandenburgici quondam militaverat, & ab Imperio proſcriptus erat, vitam, & turbas, in Epiſcopatu Herbipolitano ab eo excitatas, lectoribus ante oculos ponit. Finem Concilii Tridentini pariter, ac vitæ *Ferdinandi* Cæſaris, deſcribit, deque ejus familia & diviſione regionum, quibus præerat, inter filios ſuperſtites, accuratam ſuppeditat notitiam. *Maximiliani II* virtutes prædicat, neque ejus erga Proteſtantes clementiam præterit. Imo, eundem a Pontifice petiiſſe, ut communio ſub utraque ſpecie concederetur, & matrimonium Clericis inire liceret, nos docet. Priori ejus petito exitum reſpondiſſe, alterum vero Pontificem prorſus recuſaſſe, pronuntiat. Quid in Hungaria adverſus Turcos Imperator geſſerit, narrat. Lites, inter ſenatum & cives Roſtochienſes

Marginal page references: Pag. 43. 48. 53. 54. 55. 61. 64. 68. 70. 78. 80. 83. 85. 86. 91. 92.

agitatas, per Ducem Meclenburgensem, a Cæsare ad id deputatum, compositas esse, monet. (Pag. 96.) *Albertum Brandenburgicum*, qui olim Ordinis Teutonici Magister fuerat, & Prussiam tanquam Ducatum familiæ suæ asseruerat, eamque a regno Poloniæ sub fidelitatis feudalis lege tenebat, in testamento suo domui Brandenburgicæ Prussiam destinasse, siquidem descendentes masculi in sua familia deficerent, narrat. (102.) *Joachimum Fridericum*, Electoris Brandenburgici filium, ubi Archiepiscopus Magdeburgensis constitutus erat, religionem Lutheranam ibi introduxisse, docet. (103.) Archiducatus Austriaci & regni Bohemiæ incolas liberam dogmatum Lutheranorum professionem sibi a Cæsare expetiisse, observat. (113.) Motus, in Belgio A. 1567 cœptos, propter tribunal sancti officii ibi introducendum ortos esse, commemorat. (114.) Calamitates, quas *Joannes Fridericus*, Saxoniæ Dux, *Grumbachio* favens, ideo expertus est, edisserit, (115.) infelicissimum illum Principem Neapolin tandem deductum esse, contendens. (121.) De matrimonio *Caroli*, Cæsaris fratris, cum *Elisabetha*, Angliæ Regina, frustra tentato, disputat. (123.) Historiam turbarum in Belgio accurate persequitur. (124.) Dissidia, inter Archiepiscopum & cives Trevirenses agitata, describit. (130.) Cæsarem nobilibus Austriacis liberam religionis Lutheranæ professionem, frustra intercedente Pontifice, tandem concessisse, narrat. (131.) Cum inter Duces Ferrariæ atque Florentiæ insignis contentio propter jus προεδρίας existeret, Pontifex *Pius V*, illis litibus finem impositurus, *Cosmum Medicæum* magnum Florentiæ Ducem renuntiare ausus est. Admodum indigne, uti par erat, eam Papæ audaciam tulit Imperator, gravesque ideo contentiones cum Curia Romana exercuit, quæ ægre tandem compositæ sunt, quando Cæsar Florentinum Ducem hoc ipso tandem mactavit elogio. (135.) Conditiones pacis, inter Daniæ & Sueciæ Reges A. 1570 conclusæ, Rev. Autor apponit. (140.) Turbas, quæ post mortem *Sigismundi Augusti*, propter electionem novi Regis, Poloniam agitarunt, ample recenset. (147.) Cæsarem de regno illo uni ex filiis suis asserendo admodum fuisse sollicitum, narrat, *Henricum* vero, Ducem Andegavensem, coronam illam tandem obtinuisse, mon-

ſtrat. *Rudolphus*, Cæſaris filius natu major, in comitiis Ratisbonenſibus, A. 1575 congregatis, Rex Romanorum conſtitutus eſt. Poſt diſceſſum *Henrici*, Regis Poloniæ, quippe qui, poſt mortem fratris ſui, *Caroli IX*, in Galliam, regno illo potiturus, reverſus erat, Poloni novum conſtituerunt Regem. Quamvis autem ipſe Imperator tunc a quibusdam Poloniæ proceribus eligeretur, ob continuam tamen nobilitatis contradictionem, ſolium illud obtinere non potuit, ſed *Batorio* cuidam, Tranſylvaniæ præfecto, qui *Annam, Sigismundi Augusti* ſororem, quinquageſimum ætatis annum jam ſupergreſſam, in matrimonium duxerat, diadema iſtius regni datum eſt. *Mercurialem*, Medicum in Italia celeberrimum, Comitis dignitate ab Imperatore *Maximiliano* decoratum eſſe, Rev. Autor obſervat, & generatim favorem hujus Cæſaris erga literatos valde prædicat. Academiam Helmſtadienſem, a *Julio*, Duce Brunſuicenſi, A. 1576 fundatam eſſe, commemorat. Calvinianos, in Gallia vehementer preſſos, ſub auſpiciis *Principis de Conde*, armata manu liberum religionis exercitium impetrare tentaſſe, eosque a nonnullis Germaniæ Principibus adjutos eſſe, narrat, hiſtoriam iſtorum motuum ample perſequitur, & poſt cruentum bellum Calviniſtas tandem A. 1570 pacem æquis conditionibus impetraſſe, nos docet. De pace Gandenſi, inter Belgium & Regem Hiſpaniæ concluſa, diſputat. Res novas, a *Joanne ab Auſtria* Belgii præfecto excitatas, lectoribus ponit ante oculos. *Matthiam*, Cæſaris *Rudolphi II* fratrem, ejus locum in Belgio occupaſſe, obſervat. Gedanum, Regi Poloniæ jusjurandum fidelitatis præſtare renuens, bello ab eodem petitum eſt. Cum cives Aquisgranenſes Conſules duos, Proteſtantium ſacris addictos, eligerent, quos Cæſar confirmare recuſabat; maximis ea res cruentisque motibus anſam præbuit, ægre tandem ab Imperatore compoſitis. Proteſtantes novum Calendarium, a Pontifice *Gregorio XIII* publicatum, recipere detrectaſſe, Rev. Autor narrat. Factum ideo eſſe, ut *Julianos* faſtos in judicio Cameræ Imperialis retineri juſſerit Cæſar, commemorat, perperam tamen ſtatuit, Proteſtantes in Germania eadem adhuc ratio-

Pag. 157. 162. 167. 170. 172. 173. 178. 182. 184. 185. 206.

Pag. 208. ratione tempora computare. Scire enim debebat, nos plane non antiquo illo & vitioso, sed potius emendato, publica autoritate introducto, & *Gregoriano* longe meliore, uti Calendario. Coloniæ Agrippinæ quamplurimos fuisse Lutheranos, eosque liberum religionis suæ exercitium frustra sibi expe-
209. tiisse, narrat. Res *Gebhardi*, Archiepiscopi Coloniensis, qui, ubi ad Protestantium castra transierat, matrimonium cum *Agnete Mansfeldica* meditabatur, ample & eleganter Rev. Au-
210. tor describit. *Ernestum*, Principem Bavariæ, in ejus locum
224. Archiepiscopum Coloniensem constitutum esse, narrat. Mortuo *Georgio Ernesto*, Principe Hennebergico, familiam illam prorsus exstinctam esse, notat, & Principes, ad quos terræ Hennebergicæ hæreditario jure tunc devolutæ sunt, nominat.
228. Calendarium *Gregorianum* A. 1584 Augustæ Vindelicorum receptum esse, docet, ea tamen lege addita, ut cives, se non jussu Papæ, qui illud publicaverat, sed jussu Cæsaris, rece-
234. pisse, profiterentur. Multos tunc per Germaniam Episcopos,
235. relictis sedibus suis, matrimonium iniisse, narrat. De morte *Augusti*, Electoris Saxoniæ, disputat, prudentiam œconomicam ejus Principis valde prædicans. Protestantes, in Gallia ab *Henrico III* contra fidem datam vehementer pressos, seditionem adversus eum concitasse, eosque a Regina Angliæ, *Elisabetha*, variisque Germaniæ Principibus, adjutos esse, comme-
237. morat. Post mortem *Batorii*, Regis Poloniæ, circa electionem successoris ejus graves, ut fieri solet, exstiterunt turbæ. Principem Sueciæ, *Sigismundum*, & Archiducem, *Maximilianum*, a diversis partibus Reges esse electos, Rev. Autor obser-
249. vat. Bellum, inter hos coronæ Polonicæ æmulos gestum, de-
253. scribit, *Maximilianum* ibi captum fuisse, docens. De Crypto-Calvinianismo, qui sub imperio Electoris *Christiani* Saxoniam
267. afflixit, nonnulla affert. Mortuo Comite de *Manderscheit*, Episcopo Argentoratensi, Canonici, Pontificiorum sacris initiati, *Carolum*, Ducem Lotharingiæ, Protestantes autem *Joannem Georgium* Brandenburgensem, in ejus locum elegerunt. Graves inde Argentorati exstiterunt motus, quos Rev. Autor ample describit. Historiam belli, cum Turcis gesti, itidem

perse-

persequitur. De seditione rusticorum Austriæ, adversus Imperatorem *Rudolphum* excitata, disputat. *Sigismundus Batorius*, domui Austriacæ Transilvaniam & Walachiam cesserat, ea lege, ut sibi principatus Ratiporiæ & Oppoliæ, in Silesia situs, in compensationem daretur. Cum vero postea eum pacti istius pœniteret, bellum ideo eum inter & Imperatorem gestum est. Juribus autem suis in Transilvaniam, in favorem patruelis, Cardinalis *Batorii*, *Sigismundus* renuntiavit, qui postea, ab exercitu imperiali in angustias redactus, ipsemet periit, quo facto voti sui compos Imperator evasit. Seditionem interim contra Imperatorem præfectus Walachiæ, spe obtinendi præfecturam Transilvaniæ delusus, commovit, quæ post cruentum bellum tandem exstincta est. *Joannes Georgius*, Electoris Brandenburgici filius, Episcopus Argentoratensis per Protestantes Canonicos constitutus, accepta centum triginta millium aureorum summa, Præsulatum illum *Carolo* Lotharingico concessit. Miserrimum Hungariæ sub *Rudolpho* statum, progressus armorum Turcicorum, & continuas seditiones, quæ inprimis ex oppressionibus Potestantium oriebantur, Rev. Autor ample describit. De dissidiis, inter civitatem Donawertham, & Abbatem S. Crucis, propter stationes solennes inter Pontificios usitatas, motis, disputat, Donawertham, quæ inde ab anno 1420 libera fuerat, dominio Ducum Bavariæ hac occasione iterum fuisse subjectam, narrans. Societatem, commerciorum in Indiam exercendorum causa institutam, A. 1603 in Belgio coire cœpisse, docet. Quomodo Belgium fœderatum, induciis cum Hispanorum Rege initis, plenam libertatem obtinuerit, exponit. Imperatorem de dominio supremo in eam Rempublicam Imperio asserendo frustra cogitasse, monet. *Matthiam*, Imperatoris fratrem, dominium in nonnullas provincias, ad Imperatorem pertinentes, affectasse, nos docet. Privilegia, quæ Protestantibus, in Bohemia constitutis, Imperator indulsit, affert. Eundem regnum Hungariæ, una cum Austriæ ducatu, *Matthiæ* fratri cessisse, commemorat. Clementiam *Matthiæ* erga Protestantes non dissimulat. Bellum civile, inter Pontificios atque Protestantes in Bohemia excitatum, de-

[Margin: Pag. 318. — 320. — 331. — 343. — 353. — 360. — 361. — 362. — 365. — 370. — 374. — 375. — 379.]

Pag. 381. ſcribit. Liſes, de ſucceſſione in Ducatu Clivico poſt mortem Ducis *Joannis Wilhelmi* inter varios Principes agitatas eſſe,
384. commemorat. Cum domus Auſtriaca, in fraudem quorundam Principum proteſtantium, Cliviam ad ſe rapere moliretur, illi tandem, Conſilii aulici & Cameræ imperialis injuſtitia commoti, fœdus, ſub *nomine Unionis Evangelicæ*, pepigerunt, & Electorem Palatinum ducem & caput ejusdem conſtituerunt. Pontificii, ſub Ducis Bavarici auſpiciis,
390. *ligam catholicam* eidem oppoſuerunt. Proteſtantes poſtea fœderatos ſocietatem cum *Henrico IV*, Galliæ Rege, iniiſſe,
391. Rev. Autor narrat. Eundem vero Principem, ad auxilium Proteſtantibus ferendum properantem, occiſum eſſe, nos do-
392. cet. Turbas, a *Leopoldo* Auſtriaco in Bohemia excitatas, deſcribit, quæ tandem, *Matthia*, Rege Hungariæ, interveniente, & poſtquam exercitus *Leopoldi* ſtipendia debita a Bohemis ac-
400. ceperat, ſedatæ ſunt. Regnum Bohemiæ vivo adhuc Imperatore
401. *Matthiam* occupaſſe, Rev. Autor ample exponit. Proteſtantes, in Bohemia conſtitutos, plenam tunc libertatem religionis
404. obtinuiſſe, & templa ædificaſſe, narrat. De morte *Rudolphi* poſtea diſputat, Principem illum ſatis quidem eruditum, imperio tamen adminiſtrando neutiquam parem, fuiſſe, aſſeve-
408 rans. Quid poſt mortem Imperatoris in Imperio acciderit, docet,
411. de electione etiam Imperatoris *Matthiæ* eleganter diſſerit, eo tempore cautum eſſe, ut etiam invito Imperatore Rex Romano-
414. rum poſſit eligi, obſervans. Ad Imperatorem, coronatione peracta, Pragæ ſedentem, legati a Rege Perſarum, nec non a Moſchis, miſſi ſunt, quorum ille, inducias cum Turcis initas rumpi, deſiderabat, alter vero, Ducem Moſchis ab Imperatore
420. conſtitui, petebat. Turbas, circa ſucceſſionem in Ducatu Juliæ & Cliviæ tunc temporis agitatas, Rev. Autor admodum fuſe
432. & eleganter deſcribit. Diſſidia, inter ſenatum & cives Fran-
441. cofurtanos exorta, delineat. Bellum contra Turcos propter Tranſilvaniam iterum exardeſcere videbatur, cum, occiſo ejus regionis præfecto, *Batorio*, *Betleemem Gaborium* in ejus locum ſurrogaret Imperator. Cum autem porta Ottomannica inteſtinis quateretur motibus, pacem æquis conditionibus cum Impe-

Imperatore iniit, cujus contenta Rev. Autor cum lectoribus communicat, inque illis ne verbum quidem de Transilvania dictum esse, observat. Lites, inter *Fridericum Ulricum*, Brunsuicensem, agitatas, Landgravii Hassiaci arbitrio compositas fuisse, docet. Ejusdem Landgravii curam in sacris Lutheranorum ordinandis prædicat. Varia hac occasione de autoritate Consistoriorum & Superintendentium apud Protestantes, *Zieglerum*, quem etiam citat, secutus, affert, bonæ frugis plena, & lectu non injucunda. *Ferdinandum Austriacum* vivo adhuc Imperatore successorem Regni Bohemici esse constitutum, nomenque & dignitatem Regis illico usurpasse, docet. Protestantes eo tempore societatem illam, quæ *Unionis Evangelicæ* titulo insignitur, Heilbrunnæ de novo iniisse, memorat. Imperatorem frustra se huic fœderi opposuisse, tradit, imo, Protestantes recte & jure in eo egisse, non negat, cum *Ferdinandus*, Bohemiæ Rex, ad quem omnes Imperatoris terræ una cum Imperio perventuræ erant, ultimum Protestantibus minitari videretur exitium. Quomodo ille ipse Princeps Protestantes per Bohemiam afflixerit, revocatisque eorum privilegiis, templa Lutherana everterit, nos docet. Protestantes, jura sua defensuri, societatem ideo sub auspiciis Comitis *de Tour* inierunt, utque privilegia sua conservarentur, anxie postularunt. Cum autem nullum petitis eorum relinquerent locum Imperatoris ministri, res eo devenit, ut eosdem de fenestra arcis Pragensis dejicerent Protestantium deputati. Ex ipsis postea Pontificiis quamplurimi *Ferdinando*, cujus crudelitatem metuebant, fidem denegarunt, indeque gravissima illa exstitit seditio, quæ bello tricennali ansam præbuit, & quam Rev. Autor ample describit. Cardinalem *Kleselium*, Episcopum Vindobonensem, intimum Imperatoris Consiliarium, propter violenta, quæ suppeditabat Imperatori adversus Bohemos, consilia, præcipuam istius calamitatis causam dici debere, non negat. Imperatorem postea Bohemos, bonis conditionibus propositis, ad obsequium revocare frustra tentasse, commemorat. Protestantes, Silesiam inhabitantes, & a curia Vindobonensi itidem vehementer pressos, Bohemis se sociasse, narrat. Mortuo sine libe-

Pag. 445. 448. 449. 453. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461.

liberis *Matthia*, *Ferdinandus II*, ejusdem successor, jusjurandum fidelitatis ab Austriæ incolis, qui clandestinum fœdus
Pag. 468. cum Bohemis inierant, frustra exegisse, nos docet. Seditio Protestantium per Bohemiam, Silesiam, Moraviam, Lusatiam, quin & Austriam superiorem, nequicquam oblatis a *Ferdinando* pacis conditionibus, in dies crevit, ipsaque Vindobona a
472. rebellibus obsidione, quamvis irrito conatu, cincta est. Quid intuitu electionis Imperialis fuerit actum, & quomodo tandem *Ferdinandus II* Imperatoriam dignitatem consecutus
478. fuerit, eleganter Rev. Autor exponit. Bohemos ejus electio-
479. nem pro irrita declarasse, nos docet. *Fridericus V*, Elector Palatinus, Rex postea Bohemiæ constitutus, a republica Venetorum, nec non præfecto Transilvaniæ, pro legitimo Rege
481. agnitus est. Idem Transilvaniæ præfectus rebellibus Bohemis
482. semet sociavit, multasque Hungariæ urbes subjugavit. Electorem Saxoniæ a partibus Imperatoris stetisse, Rev. Autor monet.
487. Eundem *Friderico* suasisse, ut coronam Bohemicam sua spon-
489. te deponeret, commemorat. Cum autem nulla ratione a cœptis suis avocari posset Palatinus, armis Lusatiam petiisse Electorem Saxoniæ, multasque ibi urbes occupasse, nos do-
496. cet. Prælium decretorium, inter Imperatoris & *Friderici* copias
502. commissum, nec non fugam istius Principis, ejusque proscri-
507. ptionem ex imperio, describit. Reges Daniæ & Angliæ de pace inter Cæsarem & Electorem illum concludenda irrito
508. conatu cogitasse, commemorat. Præcipuos per Bohemiam
515. rebelles ultimi supplicii pœnam subiisse, narrat. Pacem cum præfecto Transilvaniæ, *Gaborio*, qui Regis Hugariæ nomen ad-
518. optaverat, a Cæsare initam, describit. Belli, contra *Fridericum* Palatinum, ejusque socios, gesti, historiam fuse persequitur. Expugnato *Mannhemio*, Bibliotheca Electoris Palatini
528. Duci Bavariæ dono data est, qui maximam ejus partem Bibliothecæ Vaticanæ postea inseruit. Lutherani, in Bohemia constituti, frustra intercedente Electore Saxoniæ, e regno illo
534. proscripti, eorumque templa clausa sunt. Dignitas Electoralis, *Friderico* Palatino in comitiis Ratisbonensibus ademta, Bavaricæ domui collata est, cum, ut illa dignitas apud *Fridericum*

ricum remaneret, frustra petiissent Protestantes Imperii Ordines. Electori Saxoniæ, qui persecutiones, Protestantibus in Bohemia immissas, admodum ægre ferebat, & immensas præterea opes, Imperatori auxilium præbens, erogaverat, Lusatia A. 1623 tam diu concessa est, usque dum expensæ bellicæ ipsi restituerentur. Interea Reges Angliæ atque Daniæ, inita cum Ducibus Saxoniæ inferioris, quos Dux Cæsaris, *Tillius*, tanquam hostes adortus erat, societate, armis Cæsarem petierunt, utque *Fridericus* Palatinus in pristinum statum restitueretur, anniti sunt. Elector Saxoniæ dissidia, eos inter & Cæsarem exorta, componere frustra tentavit. Cum postea Dani ab exercitu Imperatoris ad internecionem usque funderentur, societas illa mox dissoluta est, plurimique Principes Saxoniæ inferioris in gratiam Imperatoris redierunt. Tam prospera autem fortuna elatus Imperator, de Protestantibus nunc plane delendis, deque imperio nullis limitibus circumscripto sibi familiæque suæ hereditario jure asserendo, serio cogitavit. Pontificii, Imperatoris autoritate excitati, restitutionem bonorum ecclesiasticorum, quæ Protestantes post transactionis Passaviensis tempora acquisiverant, postularunt. A Rege Daniæ, in angustias redacto, pacis conditiones, domui Austriacæ admodum salutares, Imperator extorsit. Mortuo *Vincentio II*, Duce Mantuæ & Montis feracis, proximus ejusdem agnatus, *Carolus de Gonzaga*, hereditario jure ejusdem terras sibi vindicavit quidem, ab Hispanis tamen, & Duce Sabaudiæ, Ducatu Montis feracis mox spoliatus est. Gravibus ea res turbis occasionem dedit, quarum historiam Rev. Autor persequitur. De edicto restitutorio, A. 1629 ab Imperatore publicato, egregie idem disputat. Injuriis, a *Wallensteinio*, Imperatorii exercitus duce, ordinibus quibusdam Imperii illatis, animos Germanorum adversus *Ferdinandum* in dies magis irritatos esse, monet. Nonnullos Statuum protestantium, sigillatim Ducem Wirtembergensem, edicto restitutorio paruisse, observat. Electorem Saxoniæ autem, cujus filius, *Augustus*, Archiepiscopatum Magdeburgensem tenebat, se huic edicto omnibus modis opposuisse, commemorat. De fœdere, cum *Gustavo Adolpho*, Rege Sueciæ, a Prote-

Pag. 544. 547. 553. 556. 570. 571. 574. 578. 582. 587. 588. 589.

ſtantibus inito, Rev. Autor egregie diſſerit. Acta comitiorum Ratisbonenſium, A. 1630 habitorum, notatu digniſſima, accurate itidem deſcribit. Pag. 592. Cauſas, quæ Regem Sueciæ ad bellum contra Imperatorem movendum impulerunt, recenſet. 597. Res geſtas præſtantiſſimi iſtius herois, cujus fortitudinem valde prædicat, deſcribit. 600. De nuptiis *Ferdinandi*, Imperatoris filii, cum *Maria Anna*, Regis Hiſpaniæ *Philippi IV* ſorore, celebratis, diſputat. 602. Leges fœderis, inter Regem Sueciæ, & *Ludovicum XIII*, Galliæ Regem, ſanciti, affert. 603. Quid in conventu Principum proteſtantium, Lipſiæ A. 1631 inſtituto, actum fuerit, nos docet. 604. Mortem Regis Sueciæ ample deſcribit. 630. *Fridericum* Palatinum, accepto de interitu ſummi iſtius Regis nuncio, mortuum ex ægritudine animi, eapropter concepta, eſſe, cum jam antea febri laboraret, notat. 632. De ſeditione, quam *Wallenſteinius* adverſus Imperatorem tentavit, diſputat. 655. Cœpta ejus a quodam, *Piccolomini* dicto, prodita eſſe, commemorat, &, quomodo per cædem *Wallenſteinii*, Egræ peractam, iſta ſeditio fuerit exſtincta, nos docet. 656. Interitum iſtius Ducis maximis motibus per Sileſiam occaſionem dediſſe, obſervat. 657. Cum Elector Trevirenſis, *Philippus Chriſtophorus*, Regis Galliæ ſocius, ab exercitu Cæſareo captus eſſet, ea res adeo male habuit *Ludovicum XIII*, ut, armis domum Auſtriacam petere, ſecum conſtitueret, cum adhuc opibus duntaxat adjuviſſet domus iſtius adverſarios. Societatem ideo, cum circulis, Suevico, Franconico, nec non Rhenano, Wormatiæ initam, Rev. Autor deſcribit. 663. Cum Elector Saxoniæ directionem ſupremam unionis Evangelicæ non poſſet obtinere, adeo indigne eam rem tulit, ut de conditionibus pacis cum Imperatore A. 1634 conveniret, quæ a loco, ubi conſummatæ ſunt, *Pacis Pragenſis* nomine inſigniuntur. Beneficia eccleſiaſtica, ſub territoriis ordinum Imperii ſita, in perpetuum, immediata autem per quadraginta annorum ſpatium, Proteſtantibus relicta ſunt. 674. Varios per Germaniam Principes huic paci acceſſiſſe, Rev. Autor docet. 675. Quo ſucceſſu Galli contra Imperatorem dimicarint, narrat, Ducem Saxo-Vinarienſem ſocietatem cum illis iniiſſe, commemorans. 681. Sueci, injuriam,

juriam, a Saxonibus per pacem Pragensem ipsis illatam, ulturi, arma adversus eos converterunt. *Ferdinandus*, Imperatoris filius, A. 1636 Ratisbonæ Rex Romanorum electus est. De morte Imperatoris *Ferdinandi II*, A. 1637 insecuta, Rev. Autor disputat, justitiam, & animi magnitudinem, vehementer in isto Principe desideratam fuisse, verissime judicans. Lites, inter Sueciam & Electorem Brandenburgicum de successione in Ducatu Pomeraniæ post mortem Ducis *Bogislai XIV* exortas, describit. *Carolum Ludovicum*, Principem Palatinum, ad successionem mortui Ducis Vinariensis adspirantem, Parisiis carceri esse inclusum, at intercessione Reginæ Suecorum, *Christinæ*, ægre tandem liberatum, nos docet. A. 1640 Portugalliam, excusso Hispanorum dominio, peculiare regnum constituere cœpisse, observat. Hamburgi eodem anno inter Sueciæ, Franciæ, & Imperatoris, ministros, de conditionibus, in limine pacis concludendæ, observandis, actum esse, monet, simulque, Monasterium & Osnabrugam pacis consummandæ negotio destinatas esse, narrat. Cum autem varia ibi conclusa essent, quæ Imperatori neutiquam placebant, acta ejusdem conventus approbare, is recusavit. De morte *Bannerii*, exercitus Suecorum supremi Ducis, disputat, notabiliora ejusdem fata recensens. A. 1643 deliberationes de pace universali concludenda Monasterii & Osnabrugæ cœptas esse, nos docet. Mortem *Ludovici XIII*, Galliarum Regis, describit. Suecos contra Regem Daniæ, naves Suecicas, commerciorum causa instructas, occupantem, arma corripuisse, & Holsatiam invasisse, narrat. Imperatorem Regi Daniæ suppetias tulisse, monet. Principes Germaniæ, & urbes Imperii liberas, frustra sibi in comitiis Francofurtanis expetiisse, ut deputatos ad deliberationes de pace instituendas mitterent, eorumque postulatis se Electores potissimum opposuisse, observat. Quomodo pax inter Suecos & Danos fuerit restituta, nos docet. Fœdus, inter Franciæ & Daniæ Reges initum, & Cæsari vehementer ingratum, describit. Turbas, a *Ragotzkio*, Transilvaniæ præfecto, contra Imperatorem motas, a Gallis & Suecis, opes isti rebelli subministrantibus, insigniter auctas esse, commemo-

Pag. 684. 690. 694. 695. 727. 731. 733. 735. 740. 762. 765. 766. 769. 771. 772.

Pag. 774. memorat. Quibus conditionibus Elector Trevirensis, per integrum decennium captivus, libertatem recuperaverit, nos
787. docet. Inducias sex mensium inter Electorem Saxoniæ, qui terras suas, belli flammis fere absumtas, ex ultimi exitii faucibus eripere studebat, & Regem Sueciæ, A. 1645 initas
788. esse, narrat. Locum *Ketzschenbrodo* in Misnia, ubi de istis induciis convenisse dicit, nobis ignotum esse, profitemur, & in genere monemus, nomina urbium per Germaniam nimis corrupte a Rev. Autore afferri. Imperatorem istas inducias inique tulisse, monet. De pace, quam iste Prin-
789. ceps cum *Ragotzkio* iniit, disputat. Acta conventus Monaste-
790. riensis persequitur, & consilia singulorum Principum, qui deputatos eo miserant, pro juribus suis defendendis agitata, detegit. Varia privilegia Protestantibus, in Hungaria constitutis,
808. Imperatorem reddidisse, narrat. Pacem, quam Elector Bavarus
809. cum Gallis, Imperatore admodum invito, iniit, describit. Cum Suecorum armis omnia prospere cederent, neque pacis conditiones ab illis possent impetrari, eundem Electorem paulo
872. post partes Imperatoris iterum esse amplexum, nos docet. Calamitates, quæ ideo Bavariæ a Gallis & Suecis immissæ sunt, ex-
821. ponit. Articulos pacis Monasteriensis, inter Imperatorem &
829. Gallos conclusæ, integros exhibet. Osnabrugensis vero pacis
837. contenta cum lectoribus communicat. Quomodo curia Romana sese huic paci irrito conatu opposuerit, nos docet.
839. Jura Serenissimæ domus Saxonicæ in Ducatum Juliacensem
845. demonstrat. Comitem Palatinum Neuburgensem Ducatum illum una cum Bergensi, & dynastia Ravenstein, obtinuisse, domui Brandenburgicæ autem Ducatum Cliviæ, cum Comi-
848. tatu Marcæ, & Ravensbergi, cessisse, commemorat. Palatinatum inferiorem Electori Palatino rursus in feudum esse datum, narrat. Electionem Regis Romanorum *Ferdinandi*
852. *IV* describit. Præcipua momenta Capitulationis, cum eo initæ, apponit. De Capitulatione quadam perpetua tunc tem-
857. poris frustra cogitatum esse, observat. Privilegia urbis Bremensis, frustra intercedente Sueciæ Rege, cui ea urbs per pa-
860. cem Westphalicam cesserat, conservata esse, monet. Officium

Archi-

Archithesaurarii Electori Palatino in comitiis Ratisbonensibus datum esse, commemorat. De morte Regis Romanorum, *Ferdinandi IV*, anno ætatis vigesimo exstincti, disputat. Pag. 861.
Bellum, a Rege Sueciæ, *Carolo Gustavo*, adversus *Casimirum*, Poloniæ Regem, qui, Sueciam ad se pertinere, contendebat, gestum, ample describit. 862.
De testamento *Joannis Georgii I*, Electoris Saxoniæ, nonnulla affert. 863.
Lepidum hac occasione errorem commisit Rev. Autor, quando *Langensaltzam*, pro urbibus separatis, quarum una *Langen*, altera *Saltza*, dicatur, habet. Ultima *Ferdinandi III* fata, statum Germaniæ sub ejus imperio, nec non ejusdem Principis mores & familiam, lectoribus ante oculos ponit. 872.
De *Bernhardo van Galen*, Archiepiscopo Monasteriensi, varia disserit notatu digna, lites, quas cum civibus ejus loci exercuit, describens. 873.
Acta electionis novi Imperatoris ample recenset, &, varios dignitatis Imperialis candidatos tunc exstitisse, Electores etiam *Leopoldum*, Hungariæ Regem, ægre imperio admovisse, ne ista dignitas hæreditario jure ad domum Austriacam pertinere videretur, monet. 879. 881.
Leopoldum interim Francofurti præsentem exstitisse, narrat, quem imperio administrando neutiquam parem fuisse, contendit. Dissidia propter Vicariatus Imperii administrationem inter domum Palatinam atque Bavaricam agitata esse gravissima, narrat, Bavarum illam dignitatem in fraudem Palatini tunc obtinuisse, tradens. 888.
De Capitulatione, cum novo Imperatore *Leopoldo* inita, disserit. Statum Germaniæ, qualis sub initium imperii *Leopoldi* fuit, depingit. Tom. pag. 2.
Turcos, fuso fugatoque *Ragotzkii* exercitu, Transilvaniam sibi subjecisse, commemorat. De conditionibus pacis Pyrenææ, inter Reges Gallorum & Hispanorum conclusæ, nonnulla affert. 3.
Res gestas *Ragotzkii* contra Turcos, ejusdemque Ducis interitum, describit. 6.
Copiæ, quas Imperator, Turcorum invasiones cohibiturus, in Hungariam mittebat, maximam apud Hungaros excitarunt suspicionem, ac si privilegiis eorum insidias strueret *Leopoldus*. 9.
Gravissimos inde motus in Hungaria exstitisse, Rev. Autor narrat. 15.
Belli Turcici, A. 1662 cœpti, historiam texit. 19.
Inducias, cum hisce barbaris A. 1664 initas, no-

vam indignationis materiam adverſus Imperatorem Hungaris
Pag. 26. præbuiſſe, monet. De bello, quod *Bernhardus van Galen*, Epiſcopus Monaſterienſis, ob leviſſimas & inanes cauſas Bel-
29. gis intulit, diſputat. Jura Regis Galliæ, quæ ipſi poſt mortem *Philippi IV*, Hiſpanorum moderatoris, in terras Belgicas com-
33. petere videbantur, demonſtrare annititur. Bellum, inter Electores, Moguntinum & Palatinum, propter *jus Wildfangiatus*, geſtum, deſcribit, de illo ipſo jure accuratam ſuppedi-
36. tans notitiam. Conditiones pacis Aquisgranenſis, A. 1668
40. concluſæ, apponit. De rebellione, a quibusdam Hungaricis Comitibus contra Imperatorem tentata, nec non de fœdere,
43. quod illi cum Turcis inire tentarunt, diſputat. Motus ipſos, ab iſtis rebellibus excitatos, deſcribit, &, præcipuos tandem iſtorum hominum duces ultimi ſupplicii pœnam ſubiiſſe,
61. commemorat. De bello, adverſus Belgas A. 1672 a Gallis moto, omnia ſcitu neceſſaria Rev. Autor ediſſerit, Belgas Principem Arauſionenſem *Wilhelmum III*, in communi patriæ ſuæ calamitate, ſupremum belli ducem conſtituiſſe, nar-
66. rans. Imperator, abolito Palatini Hungarici officio, vicarium regium per Hungariam conſtituit, cum potentia Palatinorum
70. ipſi nimia videretur. Regem Sueciæ, *Carolum XI*, cum Gallis fœdere conjunctum, Electori Brandenburgico bellum ideo intuliſſe, ut eum a ſocietate Imperatoris abſtraheret, Rev.
105. Autor narrat. Ordines Hollandiæ pariter, ac Regem Daniæ,
110. Sueciam armata manu invaſiſſe, commemorat. Diſſidia, inter Regem Daniæ & Duces Holſatos agitata, fuſe ediſſerit.
112. Interitum ducis *Turennii* deſcribit. *Carolum*, Lotharingiæ
121. Ducem, & exercitus Imperatorii ſupremum præfectum, circa idem tempus debitum naturæ ſolviſſe, commemorat, & de
126. moribus iſtius Principis judicium ſubnectit. *Caroli V* itidem, Lotharingici Ducis, qui *Montecucullii* ſucceſſor in Imperio exercitus Imperatorii fuit, imaginem, Lectoribus ponit ante oculos, eumque præſtantiſſimis ducibus, quos unquam domus
133. Auſtriaca habuit, accenſendum eſſe, judicat. Rebelles per Hungariam tunc temporis maximos excitaſſe motus, de imperio domus Auſtriacæ penitus excutiendo cogitaſſe, & a Turcis opibus

opibus adjutos esse, narrat. De natalibus & familia famosi istius *Teckelii* ample disputat, ejusque res adversus Imperatorem gestas exponit. De pace Nimwegensi, A. 1679 conclusa, notitiam suggerit. Pacem, cum Electore Brandenburgico a Suecis initam, describit, &, quibus conditionibus Daniæ & Sueciæ Reges in concordiam redierint, nos docet. De consilio, quod *Ludovicus XIV* Brisaci & Metis ideo instituit, ut, quid ad Alsatiam pertineret, constitueret, disputat. Cum per pacem Nimwegensem omnis Alsatia Gallis concessa esset, *Ludovicus XIV*, ideo Argentoratum ad se pertinere ratus, illam ipsam urbem A. 1681 in suam potestatem redegit. Cumque etiam Casalium, Montis feracis metropolin, sibi brevi post subjiceret iste Princeps; Imperator fœdus cum plurimis Germaniæ ordinibus iniit. Bellum etiam Gallis inferendum idem meditabatur, cui tamen proposito Elector Brandenburgicus se opposuit. Turbæ rebellium per Hungariam, nec non bellum a Turcis motum, ad inducias 30 annorum cum Gallis ineundas Imperatorem postea impulerunt. Historiam belli istius Turcici fuse persequitur Rev. Autor. Conditiones induciarum, cum Rege Galliæ & ordinibus Imperii initarum, describit. De morte *Caroli Ludovici*, Electoris Palatini, cum quo stirps Simmerensis defecit, disputat. Sine liberis iste Princeps mortuus erat; cumque ejusdem soror Duci Aurelianensi nupta esset, parens ejus eandem hæredem substitutam bonorum allodialium, in eum eventum, si orbus decederet *Carolus Ludovicus*, scripserat. Exinde, jus sibi in bona illa competere, Gallorum Rex contendens, omnibus modis illud urgere non destitit. Ducem Neuburgensem interea terras, omniaque bona, defuncti Electoris sibi vindicasse, commemorat Rev. Autor, eundemque Principem in comitiis Ratisbonensibus, A. 1685 celebratis, investitum esse, nos docet. Felicissimum armorum Imperatoris adversus Turcos progressum describit, *Teckelium* ab ipsis barbaris carceri esse inclusum, plurimosque tunc rebelles imperium Imperatoris iterum agnovisse, tradens. Quia bellum a Gallis, ad successionem defuncti Electoris Palatini adspirantibus, metue-

Pag. 152. 153. 160. 166. 169. 174. 177. 178. 179. 202. 210. 210. 212. 217.

metuebatur, Imperator ideo cum Electore Brandenburgico
Pag. 228. fœdus A. 1686 iniit. Dissidia, quæ inter ordines Regni Hungarici, atque *Leopoldum*, ob quæstionem: an hæreditario jure regnum illud Austria teneat, fuerunt agitata, Rev. Autor
237. describit. Fœminas A. 1722 demum successionis capaces de-
238. claratas fuisse, monet. Cum Princeps Bavarus, invito & in diversa tendente Gallorum Rege, Archiepiscopus Coloniensis eligeretur, *Wilhelmus* Arausionensis Angliæ solium conscenderet, & successio Palatina insuper a Gallis peteretur, eæ res bello, A. 1688 inter Galliam & Imperium exorto, dederunt
246. occasionem. De electione *Clementis* Bavari, Archiepiscopi Coloniensis, hac occasione Rev. Autor disputat, & differentiam inter electionem & postulationem Episcoporum expo-
247. nit. De morte *Friderici Wilhelmi*, Electoris Brandenburgici, nonnulla affert, cujus filium & successorem *Fridericum Wil-*
251. *helmum* itidem dictum esse, perperam statuit. *Jacobi II*, Angliæ Regis, fugam describit. Mortuo *Julio Francisco*, ultimo Lauenburgensi Duce, domus Saxonica ad ejus successio-
255. nem adspiravit. Dissidia, cum aliis Principibus eapropter agitata, Rev. Autor describit. De bello, cum Gallis gesto,
258. ample disputat. De *Josephi*, Regis Romanorum, electione,
274. quantum satis est, narrat. *Teckelium* ab Imperatore Turcico Transilvaniæ fuisse præfectum, narrat, resque ejus adversus Imperatoris exercitum gestas in scenam producit. De
281. morte *Joannis Georgii III*, Saxonum Electoris, disputans, minus recte, & nescimus quo fundamento, statuit, successorem ejus, *Joannem Georgium IV*, Duces Leucopetrensem, Cizensem, & Martisburgensem, terris suis spoliasse, easque sibi asseruisse. Constat enim inter omnes, istos Principes terras suas, ad nostra usque tempora, quiete possedisse, neque earum possessionem unquam a Serenissima domo Electorali turba-
290. tam esse. Cum Duces Brunsuicenses Ratzeburgum munirent, ea res adeo male habuit Regem Daniæ, ut armis adver-
297. sus Brunsuicenses uteretur. Quomodo Dux Hanoveranus, *Er-nestus Augustus*, Electorali dignitate ab Imperatore fuerit orna-
298. tus, narrat, neque motus, inde exortos, dissimulat. Ritum

inve-

investituræ novi Electoris describit. Electorem Brandenburgicum tunc temporis Ducatus quosdam in Silesia sitos sibi vindicare studuisse, observat. Fundamentum hujus juris in eo positum esse, docet, quod *Fridericus*, Dux Lignitiensis, A. 1537 pactum confraternitatis cum *Joachimo II*, Electore Brandenburgico, inierit. Domum vero Austriacam tunc respondisse, pactum illud, legibus quippe feudalibus contrarium, ab Imperatore *Ferdinando I* pro nullo declaratum esse, adeoque eos Ducatus, deficiente Ducis Lignitiensis stirpe, ad Bohemiam pertinere, refert. Jægerndorfii vero Ducatum itidem ad se pertinere, ursit domus Brandenburgica. *Georgius* enim, Marchio Brandenburgicus, A. 1524 Ducatum istum a Dynastis *de Scellenberg* emit, isque illi a *Ludovico*, Rege Bohemiæ, sub fidelitatis lege concessus est. Postea *Georgius Fridericus*, *Georgii* filius, liberis quippe destitutus, eundem Ducatum domui Electorali Brandenburgicæ per tabulas testamenti transcripsit. Successu temporis, Elector, *Joachimus Fridericus*, eundem terræ tractum Marchioni *Joanni Georgio*, filio suo, dedit. Et, quamvis ille, partes *Friderici* Palatini secutus, ab Imperatore *Ferdinando II* proscriberetur, & Ducatus Jægerndorfiensis eidem propter feloniam adimeretur, eam tamen rem domui Brandenburgicæ fraudi esse non debere, tunc urgebatur. Contra autem dictitarunt Austriaci, Jægerndorfium, tanquam feudum ad Bohemiam pertinens, domui Electorali Brandenburgicæ per testamentum non potuisse addici. Controversias interim, hac de re ortas, A. 1686 & A. 1691 inter utramque domum sopitas esse, & Electores Brandenburgicos, juribus, quæ ipsis in Ducatus illos competere videbantur, renuntiasse, Rev. Autor narrat, quamvis hodiernus Prussiæ Rex, cum, pactis illis nullum robur inesse, censeret, armata manu Silesiam occuparit. Ducem Sabaudiæ, Imperatoris socium, inscio & invito *Leopoldo*, pacem cum Gallis iniisse, nos docet, ejusque conditiones apponit. Res gestas *Friderici Augusti*, Electoris Saxoniæ, contra Turcos describit, &, quomodo is postea regnum Poloniæ obtinuerit, & adversus *Contium*, qui ad eundem honoris gra-

Pag. 299. 323. 334. 325.

Pag. 350, gradum adſpirabat, coronam ſuam defenderit, ample narrat. Cum propter ſucceſſionem defuncti Ducis Meclenburgo-Guſtrovienſis lites exiſterent; Cæſar easdem terras per præfectos, a ſe conſtitutos, adminiſtravit, easque poſtea Duci Swe-
360. rinenſi, fruſtra contradicente Strelicenſi, addixit. Contenta
365. pacis Riswicenſis Rev. Autor accurate proponit. Argentoratum tunc Gallis in perpetuum eſſe conceſſum, Ducemque Neuburgenſem pro legitimo Electore Palatino a Gallis ea lege fuiſſe agnitum, ut viduæ Ducis Aurelianenſis centum millia florenorum Rhenanorum annuatim ſolveret, obſervat. In terris tamen, quas Galli Imperio reſtituebant, religionis Pontificiæ exercitium remanſiſſe, nos docet. Propter hunc ipſum pacis articulum maximos motus a Proteſtantibus fuiſ-
370. ſe excitatos, commemorat. Inducias, cum Turcis Carolo-
379. witzi initas, itidem deſcribit. Cum Livonia, Sueciæ regno ſubjecta, potiori jure ad Poloniam pertinere videretur; cujus
383. juris fundamenta Rev. Autor fuſe demonſtrat; Rex Poloniæ, *Auguſtus II*, *Patkulii*, exulis Suecici, conſiliis potiſſimum inſtigatus, armata manu illum Ducatum repetere, & cum Polonia unire, conſtituit. Societatem ideo cum Rege Daniæ, qui Ducatum Sleswicenſem Duci Holſatiæ eripere tentabat, nec non *Petro I*, Ruſſorum Principe, qui de terris juxta ſinum Finnicum & mare Balthicum ſitis imperio ſuo
386. addicendis cogitabat, iniit. De concordia inter Daniæ Regem, & Ducem Holſatum, inſtauranda fruſtra dein cogita-
387. tum eſt. Conſilia, propter ſucceſſionem in regno Hiſpanico ordinandam, inter Europæ Principes agitata, Rev. Autor
388. proponit. Teſtamenta Regis *Caroli II* deſcribit. Quomo-
390. do poſt mortem ejus *Philippus Andegavenſis*, Regis Galliæ nepos, thronum Hiſpanicum occuparit, nos docet. Hiſto-
391. riam dein belli, adverſus Sueciam geſti, perſequitur. Ubi Sueci, ipſomet *Carolo XII* duce, Zeelandiam invaſerant, Daniæ Rex, ad pacem cum Holſatis ineundam, & ad impen-
397. ſas belli ipſis reſtituendas, mox coactus eſt. Bellum, propter ſucceſſionem Hiſpanicam a Cæſare ejusque ſociis contra Gallos geſtum, ita deſcribit, ut fortitudinem nationis ſuæ

plus

plus justo nonnunquam extollere videatur. Comitem *Marsiglium*, Brisaci præfectum, citra justam causam ab Imperatore infamia notatum esse, contendit, ejusque calamitatem dolet. Pag. 432. *Carolum*, Imperatoris filium natu secundum, A. 1701 Hispaniæ Regem declaratum esse, dubio procul per errorem typographicum hic dictum est, cum, illud A. 1703 demum esse factum, palam sit. Turbas, a quibusdam ordinibus regni 441. Hungarici, qui, se privilegiis suis a domo Austriaca privari, ægre ferebant, tunc temporis excitatas, accurate Rev. Autor describit, socios Imperatoris de illis ad obsequium reducendis frustra sollicitos fuisse, narrans. Mortem Imperatoris 443. *Leopoldi*, ejusque familiam & mores, dextre & eleganter describit. Cum nobilis quidam, in comitatu legati Imperatorii 460. Romæ constitutus, carceri ibidem includeretur, gravissimis ea res dissidiis inter curiam Romanam & Imperatorem *Josephum* occasionem dedit. Mortuo sine liberis *Maximiliano* 473. *Philippo*, Electoris Bavariæ cognato, Principatum Mindelhemiensem ad se rapuit Imperator. Literas, quibus *Augustus* Rex, 475. post pacem Rannstadiensem, *Stanislao* diadema Polonicum gratulatus est, integras apponit Rev. Autor. De proscriptio- 490. ne Electorum Bavariæ & Coloniæ ample disputat. Duca- 491. tum Mediolanensem *Carolo* fratri in feudum dedisse Imperatorem, narrat. Responsum Theologorum Helmstadiensium, 508. qui, *Caroli III* sponsam ad castra Pontificiorum salva conscientia transire posse, pronuntiarunt, integrum cum lectoribus communicat. Quomodo Imperator minas Pontificis, non- 523. nullos ducum Imperialium excommunicantis, spreverit, & curiam Romanam castigaverit, candide narrat. Ducem 537. Hannoveranum post multas lites, ab ordinibus Imperii motas, tandem A. 1708 in Collegium Electorale introductum esse, nos docet. Quasnam mutationes *Josephi* Imperatoris 545. mors in Germania attulerit, narrat, de pace Ultrajectina potissimum verba faciens. De ingenio, rebus gestis, & subse- 597. cuta calamitate, Ducis *de Marlborough* elegantissime disputat. *Carolum VI* postero die, quo Francofurtum ingressus erat, Capitulationem Imperialem jurejurando confirmasse, perpe-

ram

Pag. 618. ram tradit. More enim antiquitus recepto, illico post introitum solennem hoc factum esse, certum est. Ipsa Capitulationis *Carolinæ* contenta apponit. Nuptias *Petri I*, Russo-
619. rum Principis, filii, cum Ducis Brunsuicensis filia, Brunsuici
632. celebratas esse, minus recte narrat, cum, augustum illud matrimonium Torgaviæ, in curia Reginæ Poloniarum, conclusum esse, notissimum sit. De pace Rastadiensi, inter Cæsarem & Regem Galliæ conclusa, quantum satis est, affert.
706. Ducem Sabaudiæ neutiquam in ea pace fuisse comprehensum, monet, regnumque Siciliæ, ipsi per pacem Ultrajectinam concessum, gravissimis litibus, eum inter & Imperatorem, ansam præbuisse, commemorat. Post pacem conclusam,
731. Principem *Eugenium*, a Rege Galliæ, sub cujus quippe dominio natus erat, veniam petiisse, quod ducem Imperatoris agens, arma adversus eum moverit, narrat. Per pacem Baden-
732. sem Imperium Germanicum cum Gallis in concordiam rediit, cum Imperator antea pacem cum *Ludovico XIV* conclu-
733. sisset, Protestantes Imperii ordines abolitionem Articuli
734. quarti pacis Riswicensis frustra quæsiverunt. Pactum, inter Cæsarem atque Belgas circa limites Belgii fœderati consti-
741. tuendos initum, fuse describit Rev. Autor. Venetorum reipublicæ consulturus Imperator, bellum contra Turcos A. 1716
743. movit. De expeditione itidem Hispanorum in Siciliam
752. accuratam suppeditat notitiam Rev. Autor. De nuptiis, inter *Jacobum III*, ad diadema Britannicum adspirantem, & Principem Russiæ, *Annam*, *Petri I* filiam, contrahendis, aulam Hi-
756. spanicam tunc temporis fuisse sollicitam, narrat. Interitum Regis Sueciæ describit, statum regni Suecici, qualis post istius
757. Principis fata fuit, delineans. Quomodo, & quibus conditionibus, potentissimus Rex noster, una cum augustissima ejus Conjuge, *Maria Josepha*, Vindobonæ juribus suis
762. in terras Austriacas renuntiaverit, narrat. Legem illam fundamentalem, quæ hæreditatem *Caroli VI* ordinavit, & sub
763. nomine *Sanctionis Pragmaticæ* nobilitatur, integram apponit. Contenta pacis, inter Imperatorem & Regem Hispaniæ A. 1725
779. conclusæ, recenset, insignes eam pacem in Europa excitasse

motus,

motus, eique fœdus Hannoveranum oppositum fuisse, observans. Cum Russorum Imperatrice circa idem tempus Imperator fœdus pepigit, deque exercitu, triginta millibus hominum constante, eidem in casu necessitatis subministrando, fidem dedit. De *Petri I*, Russorum Imperatoris, moribus acutissime Rev. Autor judicat. Reliqua etiam notatu digniora, quæ usque ad mortem *Augusti*, Regis Poloniæ, acciderunt, debita cum cura edisserit. Descriptionem rerum, a Rege illo gestarum, de morte ejus disputans, cum lectoribus communicat, Principem illum Sanctioni pragmaticæ constanter semet opposuisse, narrans. Turbas, quæ Poloniam, Rege suo privatam, eo tempore concusserunt, amplissime exponit, &, quomodo tandem corona istius regni potentissimo Regi nostro, quem Deus quam diutissime conservet, tanquam candidato dignissimo, cesserit, monstrat. Bellum, ideo ab Imperatore contra Gallos, Hispanos, & Regem Sardiniæ, gestum, nec non pacem, postea insecutam, fuse describit. De nuptiis, inter Imperatoris filiam natu majorem, & Ducem Lotharingiæ, celebratis, disputat. Principem *Eugenium*, A. 1736 mortuum, heroem toga sagoque præstantissimum fuisse, concedit quidem, interim tamen, per adulationem & contra veritatem dici, eum nunquam fuisse victum, urget. Ut fœderi, cum *Catharina*, Russorum Imperatrice, inito, satisfaceret Imperator, arma adversus Turcos movit, quod tamen bellum neutiquam feliciter, neque ex voto Austriacæ domus, cessit. Decretum Imperatoris, quo magnus Etruriæ Ducatus Duci Lotharingiæ in feudum datus est, integrum apponit Rev. Autor. Pompam nuptiarum, inter utriusque Siciliæ Regem, & Principem *Mariam Amaliam*, potentissimi Regis nostri filiam, celebratarum, describit. Merita illustrissimi Comitis *de Seckendorff* erga domum Austriacam summopere prædicat, eum præter rationem gratia Cæsaris sui privatum esse, contendens. Tristem interitum *Doxati*, qui castello Nissensi præerat, itidem luget. De morte *Caroli VI* multa singularia, & non ubivis obvia, profert in medium. Occasionem bellorum, propter hæreditatem istius Principis motorum, breviter delineat. Potentissi-

Pag. 781. 783. 784. 826. 827. 869. 874. 882. 883. 891. 900. 902. 904. 905. 931.

justinianeæ, magnum inde ornamentum & adjumentum accesserit. Sed, quo facilius Lectores nostri judicium facere ipsi possint, specimina nonnulla delibabimus.

Ante omnia agitur de nominibus *Caji*. Ei a doctis hominibus plerisque attribuitur prænomen *Titi*. Sed, cum id displicuisset jam dudum *Schultingio*, tanquam a recentioribus de conjectura ei additum, *Meermannus*, Vir. Clar. in ejus rei causas docte & acute inquirit. Nempe putat, ab editione Parisiensi anni 1525 omnem originem repetendam esse; cujus inscriptio hæc est: *Titi Caji Institutionum Liber primus*, cum neque prima illa *Petri Ægidii* editio anni 1517, neque ulla e subsequentibus, eam epigraphen agnoscat. Cum enim illa Parisiensis editio sine ullo correctore ad Codicum manuscriptorum *Almarici Bouchardi* fidem expressa fuerit, non esse improbale, dicit, librarium Codicis scripturam non recte assecutum fuisse. In eo enim forte, quemadmodum in Codice manuscripto antea *Vossii*, nunc Bibliothecæ Lugd. Bat. ad finem Novellarum sic scripturam continuatam fuisse: *Explicit Liber Novellarum. Incipiunt tituli legum Caji*, ac deinde post intervallum quoddam *Tit. I.* (quod minime notat *Titi*, sed potius *Titulus I*,) & postea: *Caji Institutionum Liber primus dt.* (seu *dicit*,) *omnes homines aut liberos esse, aut servos*, &c. Quare, cum ille librarius Novellas non ederet, ex verbis: *Tit. I. Caji Institutionum Liber primus dt. omnes homines aut liberos esse*, &c. confecisse: *Titi Caji Institutionum Liber primus. Omnes homines aut liberos esse, aut servos.*

Deinde alias etiam conjecturas affert, si illa non placeant. Scilicet in Codice manuscripto *Bouchardi* sine ulla interpunctione forte scriptum fuisse:

INCIPIT TITI CAJI INSTITVTIONVM
LIBER PRIMVS,

editorem autem Parisiensem sic cepisse: *Incipit Titi Caji Institutionum Liber Primus*; cum tamen intelligendum sic esset: *Incipiunt Tituli Caji Institutionum.* Aut denique aliquem vocabulum *Titi* in Manuscripto *Bouchardi* addidisse,

qui ferre non potuisset, Jurisconsultum nostrum uno tantum nomine insigniri. Hæc erat conjectura Viri Clariss. quibus originem docere voluit prænominis *Titi*. Sed videtur quodammodo sententiam suam in hac nova editione mutasse, cum in animadversione quadam subjecta ostendat, in Codice Wurceburgensi antiquissimo clarissime nominatum reperiri Jureconsultum nostrum *Titum Cajum*.

Porro docet, errare *Hottomannum*, qui putavit, *Caji* librum primum Græce exaratum, deinde ab aliquo Latinæ linguæ non satis gnaro conversum fuisse; defenditque, quod apud *Cajum* emtor filii emancipandi vocatur *pater fiduciarius*, verum esse ac rectum, cum *Hottomannus* legi vellet: fiduciarius *venditor*, quoniam in Græco *πρατὴρ* exstitisset, ex quo imperitus interpres confecerit *πατὴρ*, ac converterit *pater*.

Pag. 14. Jam exemplum *κρίσεως* ejus in ipsum *Caji* textum commemorandum videtur. Lib. I tit. I principio vulgo legitur: ***Libertorum vero ideo non unus est, quia tria sunt genera libertorum.*** In Codice autem manuscripto Nisp. atque editione *Bouchardi* reperit V. C. *Libertinorum vero non unus*, *quia tria sunt genera libertatum*, quam postremam lectionem veram judicat. Recte. Nam *liberti* dicuntur respectu patroni, qui hic nullus est; *libertini* autem respectu conditionis ac status, cum opponuntur ingenuis, quod hic quoque locum habet. Nam in præcedentibus dixerat *Cajus*, ex hominibus liberis alios esse *ingenuos*, alios *libertinos*.

Obiter hic quoque V. C. tentat locum *Dosithei de manumissionibus §. 8* corrigere, qui est vexatissimus: *Ἀλλὰ νῦν ἔχουσιν ἰδίαν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς φίλους ἠλευθερωμένοι, καὶ γίνονται Λατῖνοι Ἰουνιανοὶ ἐπειδὴ νόμος Ἰούνιος, ὃς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἔδωκεν, ἐξίσωσεν αὐτοὺς Λατίνοις κολοναρίοις, οἳ ὅτε ἦσαν πολῖται Ῥωμαίων ἀπελεύθεροι ὄνομα ἴδιον εἰς τὴν κολωνίαν δεδώκεσαν.* In quibus negotium facessit vocabulum *ἀπελεύθεροι*. Ipsum vero *Ulpianum* scripsisse: *cives Romani, vel Latini*; *Dositheum* male *Latinos* vertisse *ἀπελευθέρους*. Sed alia sententia sedet *Meermanno* nostro, pro *ἀπελεύθεροι* rescribendum *ἠλευθερωμένοις*, idque in locum superio-

rem

rem transferendum, existimanti, ita: *ἐπειδὴ νόμος Ἰύνιος, ὃς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἩΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΙΣ ἔδωκεν, ἐξίσωσεν κ. τ. λ.* deinde post *κολωνίαν* excidisse *λατίνην* absorptam a præcedenti *λατίνοις*, aut *Dositheum* scripsisse *κολωνίαν ῥωμαϊκήν*. Nos quidem non ii sumus, qui hoc aut inelegans, aut absurdum, dicamus; fieri potuit. Sed non est tamen necesse. Illud vero de voce *ἠλευθερωμένοις* ignoscet V. C. si nobis omnino probari negaverimus. Non enim intelligere possumus, quam vim hæc *ῥῆσις* habere debeat: *libertatem dedit liberatis*, seu *manumissis; αὐτοῖς* enim satis indicat, quinam sint, quibus libertatem lex dederit; refertur quippe ad eos, qui paulo ante nominati sunt, *εἰς φίλυς ἠλευθερωμένυς*. Porro hæc emendatio videtur paulo calidior, primum mutans *ἀπελεύθεροι* in *ἠλευθερωμένοις*, deinde in locum superiorem rejiciens. Neque tamen nobis magis arridet sententia Cl. *Roveri;* sed hoc non agimus. Si liceat nostram sententiam dicere, existimamus, *ἀπελεύθεροι* e margine in textum irrepsisse, atque adeo plane inducendum. Aliud specimen afferemus.

Tit. *VI* §. *3* legitur: *Mancipatio autem, hoc est, manus traditio, quædam similitudo venditionis est, quia & in emancipationibus præter illum, hoc est, certum patrem, alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur.* Codices Leidensis, Gothanus, & Nisp. editioque *Bouchardi*, habent: *quia in mancipationibus*, omissa vocula *et*. Hactenus lectionem probat V. C. Quod autem præterea *Bouchardi* editio habet: *per illum, hoc est, certum patrem* &c. non item. Potius rescribendum judicat: *præter ipsum h. e. certum patrem*, ductus scriptura editionis *Bouchardianæ*, in qua mox pro *iste naturalis pater*, rectius legatur: *ipse naturalis pater. Cajum* enim scripsisse simpliciter videri, *præter ipsum patrem*, h. e. præter eum, qui vere pater est, liberosque in potestate habet, sive a natura, sive per adoptionem (idque ad oppositionem imaginarii illius emtoris ac temporarii patris). Hoc autem interpretari voluisse *Anianum* per τὸ certum, hoc est, uti V. C. videtur, eum, qui certus est ex matrimonio, sive, ut

Pag. 24.

mox loquitur, naturalem patrem: quemadmodum & *Tit. V §. I* opponat certum patrem adoptivo. Sed, cum constet, etiam adoptivum patrem, emancipare liberos posse, *Caji* mentem non assecutus, neque adeo recte interpretatus, videtur *Anianus*.

Pag. 41. *Tit. X §. ult.*: *Et multa praeterea quorumcumque similia sunt: secundum quae & ille furti tenetur, qui, ut fieret, opem, aut consilium, aut studium, accommodarit; veluti si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possent.* Omnium consensu priora hujus paragraphi verba corrupta sunt, neque in manuscriptis Codicibus Leidensi, Gothano, Nisp. & in Ed. Lovan. & *Pesnotii* multo emendatiora reperiuntur. Cum vero editio *Bouchardi* eadem sic prae se ferat: *Et multa praeterea quorumcumque similia sunt, secundum legem furti tenentur. Sed &, si quis, ut ferret opem, aut consilium, aut studium, accommodaverit, velut si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possent, in idem judicium incidit;* Vir Clarissimus *Meermannus* hunc locum ita sanandum arbitratur: *Et multa praeterea horum similia. Quicunque ea faciunt, secundum legem furti tenentur. Sed &, si quis, ut id fieret, opem, aut consilium, aut studium, accommodaverit*, &c. *in idem judicium incidit.* Ejus autem rei hasce reddit caussas. Primum *quorumcumque* vocabulum, sine dubio male sanum, dissolvit in: *horum quicunque ea*, lapsu librariorum satis frequenti, duas pluresve voces in unam contrahere solitorum. Huc accedit, quod Epitomator ipsa haec verba, *& horum multa similia*, expressit. Deinde verbum *sunt* facillima mutatione repositum putat, pro *font*, h. e. *faciunt*, ideoque id restituit. Denique pro *ut fieret*, optimorum exemplorum autoritatem secutus, rescripsit: *ut id* (sc. furtum) *fieret.* Sufficiat haec speciminis loco commemoravisse, unde, quae Viri Clar. in *Cajo* emendando diligentia & felicitas fuerit, satis possit judicari.

Cum vero in quibusdam locis sanandis profuerit *Epitome Institutionum Aniani*, aliquot abhinc Seculis a monacho quodam,

dam, ut videtur Viro Clar. quamvis imperite, conſcripta; eam quoque ſub finem huic libello adjiciendam curavit. Reperit eam non ſolum in duobus Codicibus manuſcriptis Bibliothecæ Leid. ſed etiam editam A. 1517, curante *Petro Ægidio, Antwerpienſi*, hoc titulo: *Summæ, ſive argumenta, Legum diverſorum Imperatorum ex Corpore Divi Theodoſii, Novellis Divi Valentiniani, Aug. Martiani, Majoriani, Severi; præterea Caji & Julii Pauli Sententiis, nunc primum diligentiſſime excuſa, Cæſarei Juris ſtudioſis utilitatem allatura non mediocrem, ex vetuſtiſſimo archetypo.* Is liber poſtea nunquam editus fuit, & memoria hominum eruditorum fere exciderat, ex interpretibus noſtris ſoli *Cujacio* viſus. Quapropter rem gratiſſimam ſtudioſis Juris fecit V. C. cum eam iterum cum eruditis hominibus communicavit, cum Codicum duorum ſupra laudatorum lectionibus variis, ſuisque conjecturis. Sed, ut & hic diligentia JCti noſtri, qualis fuerit, appareat, efficiendum videtur pauciſſimis.

Tit. I §. 7 in edit. *Ægid.* legebatur: *Nam quamlibet dominus idem quatuordecim annos egreſſus.* Sed V. C. ex Codd. *Voſſ.* & *Petav.* tum ex *Aniano*, edidit: *Nam quamlibet dominus, id eſt, quatuordecim annos egreſſus*, hoc *id eſt* autem ſignificat *nempe.* Tit. II pr. ed. *Ægid.* habet: *qui vero plus quam centum habuerit.* At Vir Clariſſimus *Meermannus* ex Cod. *Pet.* & *Aniano* edidit: *qui vero plures.* — Pag. 47. / 48.

Eod. Titulo §. 2 vulgo legitur: *Nam quicunque voluerit, aut in eccleſia, aut ante Conſulem, aut inter amicos, aut per epiſtolam, manumittere, poteſt his manumiſſionibus omni familiæ jugum abſolvere.* V. C. legendum cenſet: *omnem familiam ſervitutis jugo abſolvere*, uti ipſe *Anianus* id expreſſit, cum inprimis quoque Codices *P.* & *V.* præferant *omnem familiam.* Cel. *Bondam* autem in Specimine inaug. *Animadv. crit. Cap. 10 pag. 44* hunc locum ita legit & interpungit: *in eccleſia manumittere &c. poteſt, & h. m. c. f. jugo ſervitutis abſolvet.* Nos autem, parum abeſt, quin vulgatam lectionem ab ipſo epitomatore, imperito Latinæ linguæ homine, profectam putemus, *abſolvere* autem pro ſimplici poſitum. Ceterum — 49.

rum vero, *ſolvere alicui jugum*, ea ætate facile etiam pro *ſolvere aliquem jugo* dici potuit.

Eodem §. 4 editio *Ægidii* habet: *Nam quoscunque in colonis diverſo tempore manumiſit.* Vir Clariſſ. autem eleganter e Cod. P. reſtituit, *in colonis*, pro *incolumis*. Ex his omnibus facile Lectores noſtri æſtimare poterunt, quale pretium Doctiſſimi Viri emendationibus ſtatuendum ſit. Nos autem a Viro Clariſſimo, ad juvandam Jurisprudentiam elegantiorem nato, & dudum eruditione cognito, talibus pluribus opuſculis frui cupimus.

Nec fallet votum. Ecce enim certiores per epiſtolas reddimur, ampliſſimum Virum de magno opere cogitare, nec cogitare ſolum, verum jam de edendo cum negotiatoribus librariis egiſſe. Novum ſcilicet divulgabit *Theſaurum Juris Civilis & Canonici*, *Ottoniani* illius notiſſimi ſimilem, optimorum interpretum rariora ſcripta plurima inedita compreheníurum. Inprimis hunc Theſaurum gratiſſimum doctis hominibus reddent Hiſpanorum Opera, qualia ſunt: *Franciſci Ramos del Manzano* Commentarius ad leges Juliam & Papiam, ejusdemque Commentarii inediti varii argumenti; *Joſephi Fernandez Retes* Opera omnia, tam edita, quam inedita; *Nicolai Antonii* liber de Exilio, cum additionibus Autoris ineditis; *Joannis Suarez de Mendoza* Commentarius ad Leg. Aquil.; *Athanaſii Oteiza & Olano* Paralipomena ſelectæque Antiquitates Juris; denique plurima ſcripta egregia *Nicolai Fernandez de Caſtro*, *Antonii Quintanadueñæ*, *Joſephi Santolariæ*, *Joannis Altamirani & Velasquez*, *Joannis Ludovici Lopez*, *Joſephi Fineſtreſii*. Hiſce accedent ſcripta varia JCtorum Galliæ, ut ſunt: *Jani a Coſta* Commentarii quidam inediti, *Joannis D'Avezani*, & *Jacobi de Lande*, opera omnia præſtantiſſima; denique multi præterea alii libelli raritate & præſtantia commendabiles, quos Collectores prioris Theſauri ignoraverunt, quosque omnes unice ex inſtructiſſima Bibliotheca ſua Ampliſſimus *Meermannus* producet. Opus pluribus Voluminibus in folio conſtabit. Dum hæc ſcribimus, rumor non dubius, ſed certiſſimus, affertur, Clariſſimum

ſimum & Doctiſſimum Virum commendatione Sereniſſimi Principis Araulianenſis honoroficentiſſimam in republica ſtationem obtinuiſſe, idque ipſo legitimo, id eſt, vigeſimo quinto, ætatis anno, Penſionarii ſcilicet, ſive Syndici, urbis Roterodamenſis, quo munere olim functus *Hugo Grotius*, quem inter imagines *Meermannus* noſter colit. Nam a matre *Hugo* ei cognatus eſt. Nos tam inſignes honores Ampliſſimo Viro, & de literis egregie promerito, ex animo gratulamur, & ſimul, ne per rei publicæ curam ſe a Muſis & venuſtiori Jurisprudentia abduci patiatur, optamus vehementer.

FLORA SIBERICA, SIVE HISTORIA PLANtarum Siberiæ, Tomus I, continens Tabulas æri inciſas quinquaginta, Autore D. JOANNE GEORGIO GMELIN, Chem. ac Hiſt. Nat. Prof.

Petropoli, ex typographia Academiæ Scientiarum, 1747. 4. Alph. 2.

Inſignis illa, quæ in tellure animadvertitur, varietas & copia plantarum Hiſtoriæ naturalis indagatorum ulteriorem attentionem omnino meretur. Poſtquam enim plantæ in florentiſſimis Europæ provinciis detectæ fuerunt, poſtquam in utramque Indiam & alias orbis terrarum partes ſeceſſerunt rerum naturalium curioſi, ut inter alia Hiſtoriæ naturalis capita etiam illud, quod vegetabilia explicat, magis illuſtrarent, vix planta ſupereſſe videtur, quæ Botanicorum attentionem ſubterfugerit. Cognoſcimus tamen ex egregio hoc Cel. *Gmelini* ſpecimine, inexhauſtos naturæ theſauros iis ſemper nova exhibere oblectamenta, qui in indagandis naturæ viis ſollicite verſantur, &, ſi novorum corporum copia non occurrat, tamen attenta magis contemplatio nova in iis obſervanda præbet, quæ ordinem accuratiorem & uſum in vita communi melius declarant.

In Præfatione ampliſſima vaſtiſſimum Siberiæ regnum deſcribit, flumina, lacus, tractus montium, campos, & terræ potiſſimum varietatem, annotat, quo cognoſcamus, quam variæ

ſponte naſcentes, continet, quibus paſſim aliæ, a *Gerbero* ad Tanaim & Wolgam fluvios atque in Ucrainia collectæ, adduntur. Has omnes accurate indicavit Autor, novas vero & dubias fuſius deſcripſit, & varietates ſedulo annotavit. Nomina generica *Linneana* & quædam *Halleriana* adoptavit, & genericos characteres plerumque retinuit. In ſpeciebus uſus eſt nominibus *Linnei*, *Royeni*, & *Halleri*, & in novis formandis ſimilem methodum adhibuit. Synonyma tamen *Bauhinorum*, *Tournefortii*, & aliorum, ſæpius adduxit, loca plantarum natalia, nomina incolis uſitata, uſum tum medicum, tum œconomicum, ſimul annotavit. Imagines plantarum ad vivum factæ, & magnitudine naturali expreſſæ ſunt. In digerendis plantis methodum Cel. *Royeni* aſſumſit, non quod illam omni nævo carere credat, ſed quod *Rajana*, quam olim exsoluit Autor, immo naturali, methodo propius accedat. Genera nova in hac *prima Parte* bina tantum invenimus.

Epipogum ad Orchidum genus pertinet, & florem hexapetalum irregularem ſiſtit. Superius petalum ferme triangulum eſt, utrinque breves anguſtas & triangulas alas, & poſterius calcar lageniforme, emittit, quinque reliqua petala lanceolata acuta inferius collocantur, cum in congeneribus galeæ inſtar erigantur, antheræ binæ, intra cucullos piſtilli hærentes, quæ ut reliqua cum orchidibus conveniunt.

Hierochloe graminis genus eſt, cujus locuſtæ cordatæ, calyce biglumi ampliſſimo, membranaceo nitente, & tribus folliculis nitentibus, conflatæ; hi folliculi in ſinu calycis includuntur, & eidem baſi ſuæ inſiſtunt. Duo externi ſtamina, intermedius ovulum cum duobus ſtilis ſetaceis, erectis ſtigmatibus patentibus, lanæ ſpecie pubeſcentibus, inſtructis.

Ex ſpeciebus ſequentes ut novæ annotari merentur:

Epipactis foliis plerisque ex lineari lanceolatis.

Orchis radice rotunda, cucullo tridentato.

Orchis radicibus multis, labello baſi alato, calcare germinis longitudine.

Convallaria floribus racemoſis, foliis ovatis oblongis caulinis.

Lirium radice tunicata, foliis ſparſis, floribus reflexis, corollis revolutis.

Allium ſcapo nudo tereti farcto, foliis ſemicylindraceis, ſtaminibus corolla longioribus.

Cepa ſcapo nudo ſubangulato farcto, foliis linearibus, ſubtus angulofis, ſtaminibus corolla brevioribus.

Cepa ſcapo nudo, tereti, inani, foliis ſubulatis filiformibus, capitulis laxis, paucifloris.

Cepa rupeſtris radice turbinata dulci.

Melica floſculis glabris, ſummo urceolari.

Melica floſculis inferioribus gluma exteriore ciliatis, ſummo depili ovali.

Poa panicula nutante, laxa, ſpicis oblongis, multifloris, ſæpe ariſtatis.

Feſtuca glumis unifloris, ariſtis calyce triplo longioribus.

Triticum radice perenni, ſpiculis binis, ſubmuticis, glaberrimis.

Triticum radice perenni, ſpiculis binis lanuginoſis.

Triticum radice perenni, ſpiculis ternis ſubmuticis.

Triticum radice perenni, ſpiculis ſolitariis longiſſime ariſtatis.

Triticum radice perenni, ſpiculis binis longiſſime ariſtatis, item ſpiculis ternis.

Carex ſpicis ſeminalibus brevius pedunculatis craſſiuſculis, ariſtatis, marem tenuem contingentibus.

Carex ſpiculis plurimis, ſummum culmum terminantibus, arctiſſimis, diſtinctis.

Carex ſpiculis ſubrotundis, ternis, in ſummo culmo ſe contingentibus, breviſſime pediculatis.

Salix foliis ex lineari lanceolatis, ſerratis, glabris, utrinque viridibus.

Salix pumila, foliis denſe congeſtis, caulibus criſtatis.

Salix foliis ex lineari lanceolatis, integris, ſubtus incurvis.

Salix foliis ex elliptico lanceolatis, integris, ſubtus ſericeis, amentis brevibus.

Salix foliis ex elliptico lanceolatis, ſubtus ſericeis, appendiculatis.

Ephedra

Ephedra petiolis ſæpe pluribus, amentis ſolitariis.
Juniperus foliis inferne aduatis, oppoſitionibus concatenatis, baccis monopyrenis.
Peucedanum foliis duplicato pinnatis, pinnulis remotioribus ſæpe trifidis.
Angelica foliolis pennatifidis.
Liguſticum foliis triplicato pinnatis, pinnis pinnatifidis.
Liguſticum foliis triplicato pinnatis, extremis lobulis breviter multifidis.
Sium foliis pinnatis, pinnis lanceolatis, rarius ſerratis.
Selinum foliis duplicato pinnatis, foliolis trilobis, acutis ex inciſo ſerratis.
Chærophyllum ſeminibus nitidis ſcabris.
Paſtinaca foliis ſimpliciter pinnatis, foliolis pinnatifidis.

DEL CALCULO INTEGRALE MEMORIE analitiche, &c.

hoc eſt,

DE CALCULO INTEGRALI COMMENTArii analytici DOMINICI CONRADI AUSTRIACI, Patricii Mutinenſis.

Pars II.

Mutinæ, typis Franciſci Torri, 1744. 4.
Alph. 2, Tabb. æn. 2.

In hac *altera* hujus Operis *Parte* Cl. Autor præcepta Calculi integralis tironibus tradere conſtituit. Quo conſilio in *duabus* primis hujus libri *Sectionibus* agit de integratione differentialium, quæ unicam habent variabilem, & quorum factor finitus aut quantitas ſimplex eſt, aut binomium, ad quamlibet dignitatem evectum. Exponit conditiones, quibus ejusmodi binomium differentiale algebraice integrari poteſt. Attingit etiam caſus, in quibus duo, vel plura, binomia differentialia, quantitatem in vinculo eandem habentia, quæ ſeparatim quidem algebraicam integrationem non concedunt, con-

junctim tamen integrabilia ſunt. Tabulam exhibet, cujus ope binomiorum differentialium integrationes algebraicas, ſi quidem eæ haberi poſſint, perficere docet. Poſthæc de reductione binomiorum differentialium ad rectificationem circuli exponit. Methodo, qua hoc loco utitur, paulo plus tribuere videtur, quam æquum erat, cum dicit, ea poſſe perveniri ad algebraica integralia formarum differentialium, quæ nullis adhuc notis artificiis integrari potuerint, & exempli cauſa adducit differentiale $dv \frac{\surd(qv + (3v + 2q)^2)}{2\surd q(v+q)}$, in quo q eſt conſtans, & cujus integrale ſua iſta methodo invenit $= \frac{(9v + 4q)^{3:2}}{3\surd q}$. Correcto enim errore calculi, hoc integrale prodit $= \frac{(9v + 4q)^{3:2}}{27\surd q}$; idque ipſum elicitur ex illo differentiali, pro $v + q$ ponendo x, quod artificium omnium eſt notiſſimum. Poſtea Autor ea binomia differentialia conſiderat, quæ alia circuli elementa exprimunt, tum ea quoque, quæ per logarithmos poſſunt integrari. Multus eſt in docendo, quomodo propoſita differentialia transformationum ope vel abſolute integrari, vel ad circuli hyperbolæve quadraturam reduci, poſſint. Tandem de quadratura & rectificatione Cycloidis vulgaris, aliarumque curvarum, ad modum Cycloidis genitarum, agit, & nonnullis monitis, quæ tanquam tironibus ad errores evitandos valde utilia laudat, *Sectionem ſecundam* terminat. In *tertia Sectione* tractat binomia complexa, quale eſt $x^e dx\ (b + (a + fx^n)^c)^r$, una cum trinomiis differentialibus, quatenus ea in iſtam binomiorum formam poſſunt transformari; atque ſub finem hujus *Sectionis* exemplo quodam docet, poſſe interdum integrationem alicujus differentialis vero proximam haberi, ſine ſerierum auxilio, ex ſola conſideratione naturæ illius Problematis, cujus ſolutio illud differentiale ſuppeditavit. *Quartam Sectionem* trinomiorum differentialium, quæ unicam in ſe habent variabilem, contemplationi impendit, & circa hæc eodem

dem modo versatur, quo circa binomia est versatus, conditiones, sub quibus vel absolute, vel supposita circuli hyperbolæve quadratura, integrabilia sunt, eruens ex consideratione modi, quo ejusmodi differentiale per differentiationem aliquot integralium prodit, deinde etiam viam, illa differentialia per transformationes integrandi, commonstrans. In *quinta Sectione*, in qua differentialia, duas pluresve variabiles continentia, attingit, pauca de notioribus methodis variabiles separandi præfatus, aliquot formulas integrales proponit, earumque differentialia format, eo consilio, ut lector obvia sibi differentialia, quæ forte ex illorum differentialium numero sint, aut ad ea facile reduci queant, illarum formularum integralium ope integrare possit. Nam de methodis separandi, quas artifices huc usque adhibuerunt, judicat, eas, quippe adhuc parum excultas, non multum auxilii ad integrationes perficiendas afferre posse. *Sexta Sectio*, quæ ultima est hujus libri, versatur in explicatione regulæ de adjectione Constantis post integrationem peractam. Hic Clariss. Autor regulam de complendis æquationibus integralibus, in vulgatis calculi integralis Institutionibus non satis distincte expositam, sic emendat, ut eam universalem, atque praxi summorum hujus calculi artificum conformem, reddat. Duplici Appendice huic Operi colophonem addit, de quantitatibus variabilibus, quæ ad nihilum usque decrescunt, vel in infinitum crescunt, nec non de spatiorum hyperbolicorum quadratura copiose disputans. Omnem hoc loco lapidem movet, ut, tam asymptotos, quam areas hyperbolarum omnium, finitas esse, quod aliquoties in hoc Opere affirmaverat, extra omnem dubitationem ponat. Non in hoc solum elaborat, ut variis argumentis hunc errorem stabiliat atque defendat, sed etiam refutare contendit demonstrationes, quibus celeberrimi Geometræ, *Hospitalius*, & *Bernoullii* fratres, hyperbolam omnem inter suas asymptotos in infinitum posse produci, spatium inter hyperbolam Apollonianam, ejusque asymptotos, esse infinitum, & seriei harmonice proportionalium infinitæ summam infinitam esse, evicerunt. Utrumque autem Clariss. Autor, nostro

noſtro quidem judicio, infelici egit ſucceſſu. Quemadmodum enim, quæ contra laudatorum Virorum demonſtrationes monet, nullum pondus habebunt apud eos, qui illarum demonſtrationum vim ſatis tenent; ita &, quæ pro ſua ſententia confirmanda affert, omni fundamento deſtituuntur, quippe partim confuſis notionibus, quas de aſymptotiſmo, de infinito, & de infinite parvis, mente concepit, innixa, partim propoſitionibus evidenter falſis, ſuperſtructa; cujusmodi ſunt, quod logarithmus quantitatis variabilis *x* evaneſcat, evaneſcente *x*; & quod numerus, a numero infinito unitate deficiens, finitus ſit. Hæc facile poſſemus, per ſingula eundo, fuſius perſequi, & non ſolum oſtendere, alias eſſe Clariſſ. Autori, quam Geometris, de aſymptotiſmo & infinito notiones, ſed & argumenta, quæ pro ſua ſententia adducit, refellere, &, quam incommodis falſisque conſequentiis ea prematur, demonſtrare; verum meminimus, eruditis nos ſcribere. Ceterum, quo magis laudanda nobis videtur Viri Clariſſimi voluntas, de calculo integrali bene merendi, & ſcrupulos tollendi, quos phraſes Geometrarum de infinito ſæpe tironum animis injiciunt, eo magis dolemus, fortunam & otium ipſi defuiſſe; vires enim defuiſſe, non opinamur. Igitur, quanquam Commentariis hiſce Analyticis non nullum ſtatuimus pretium, tamen diſſimulare non poſſumus, videri nobis longe faventiori Minerva uſum eſſe Geometram Scotum, *Maclaurinum*, qui eodem fere tempore, quo Italus noſter Mathematicus, eandem telam ſibi pertexendam ſumſit, ejusque *Libros de Fluxionibus*, quos olim copioſe laudavimus, longe magis eſſe omnibus commendandos, qui veras infiniti & infinite parvi geometrici notiones animo informare, ac ea, quæ in recentioris Analyſeos infinitorum principiis & uſu vulgo pro obſcuris, aut incertis, habentur, illuſtrata & demonſtrata videre, cupiunt.

Pag. 394. 469.

MARII LUPI, CANONICI BERGOMATIS, de Notis Chronologicis anni mortis & nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti Diſſertationes duæ.

Romæ,

Romæ, typis & sumtibus Hieronymi Mainardi, 1744, 4 maj. Alph. 1 plag. 4.

Initium operis facit eorum index, tam antiquiorum, quam recentiorum, qui idem argumentum antea tractarunt, vel cursim memorarunt, adjectis passim censuris. Ipsarum Dissertationum prior agit de notis chronologicis anni mortis Jesu Christi, atque ibi principio definitur luna plena paschalis, & statuitur, 1) ex plenilunio simul cum feria VI & mensis die nullo modo annum Christi emortualem definiri posse: quod ille concursus nusquam reperiatur; 2) concursum feriæ VI & plenilunii in pauciores annos cadere; 3) non constare, qua ratione plenilunia obtinuerint Judæi; 4) utcunque habuerint, ea non ita mathematice exigenda, ut laxioribus aliquanto terminis circumscribi, & ad quatriduum extendi, non possint. Hinc de die mensis agitur, qui vulgo XXV, vel XXIII, Martii nominatur. Postea disputatur de Sabbato secundo primo ac die festo mediante. Fatetur hic Autor, se anni Judaici formam, quæ olim fuerit, ignorare, neque cupiditatem, aut spem, concipere illam cognoscendi. Novit enim, si antiquitatis autoritatem desideraverit, in Judaico calendario se nullam fere reperturum; sin in novis de ingenio confingendis sit audax, excogitaturum multos, in quibus hæc possint commode explicari. Ceterum dies festus medians ipsi fuit quartus ex diebus octo, quibus scenopegia celebrabantur; Sabbatum vero secundo primum Sabbatum primum Adar, mensis secundi; quod anno tantum intercalari convenit, in quo secundus Adar superadditur. Sequitur tractatio de LXX Danielis hebdomadibus, qua nos fusiorem & accuratiorem Cel. *Bengelii* novimus. Magis animadverti meretur Olympiadum nota; ubi CCII annus 2 nominatur, ac *Phlegontis* præsertim in testimonium inquiritur. Potior adhuc est nota Consulatus, ubi Consules nominantur duo *Gemini C. Fusius* & *L. Rubellius*; qua occasione fusius adversus *Bianchinum* disputatur. Accedit annus *Tiberii*, qui XV fuisse

§. 1. 2. 3. Pag. 32. §. 4. 5 6. 7.

 conten-

§. 9. contenditur, neque minus alii chronologici characteres, quos inter est annus XXIX, rationis *Dionysianæ;* CCCXL Edessenorum æræ, quam *Norisius* optime probat initium cepisse ab anno ante vulgarem CCCXI, U. C. CCCCXLII, Olymp. CXVII anno I, eandemque esse ac *Seleucidarum*, nex *Petri*, *Pauli*, *Jacobi*, quæ post Christi cruciatus anno 9. XXXVII accidit, fixa distinctius, & Hierosolymitanum exci-10. dium, constituuntur. Inde notæ omnes Chronologorum Pag. 94. inter se conferuntur. Ac denique varius ordo feriarum determinatur. Hic observat Noster non solum, præeunte *Celso*, diem bissextum, vel intercalarem, cum proximo eundem §. 95. penitus habitum fuisse; sed etiam duce *Dione Lib. XXXVI* morem adhibendi hebdomadas ab Ægyptiis sero accepisse Romanos; & confirmare laborat, hebdomadas, apud diversos populos, illarum qui usum habuerint, diversis pariter cœpisse diebus; neque feriarum minus accidisse diversitatem. Dicitur quoque Sabbatum magnum esse vocatum, quod pascha proxime antecedat, magnamque hebdomadem simul majorem, avthenticam, sanctam, auream, pœnosam, ac simpliciter hebdomadem. Verum enim vero ad alteram properamus 1. Dissertationem de notis chronologicis anni nativitatis D. N. Jesu Christi. Hic primo quidem loco recentium ac 2. veterum Autorum sententiæ diligentius colliguntur, quas nimis fusum esset repetere. Post agitur de die mensis ac feria, qua Christus sit natus: ubi quidem dies XXV Decembris roboratur, hebdomadis autem feria, propter ante alle-3. gatam gentium ibi diversitatem, in medio relinquitur. In-4. de transitur ad quæstionem: num bella tempore Christi natali cessarint; ad quam ajendo respondetur. Æque curiosus est Noster in Cyrenii descriptione, sed forsitan hic parcere curis nonnullis potuisset, si Clariss. *Petri Horrei Miscellanea critica*, de quibus olim in *Actis* nostris diximus, habuisset 5. ad manus. Potius autem est de tempore mortis *Herodis* argumentum. Ibi duæ afferuntur celebriores sententiæ: altera, quæ mortem *Herodis* designat anno Juliano XLII, U. C. 750, altera, quæ subsequente. Earum priori subscribit Noster,

ſter, majorem habens *Joſepho*, quam *Dioni*, fidem. Idem ſimul alias res circumſtantes enarrat, regiumque *Herodis* honorem, Romæ obtentum, & reliqua, ad eum ſpectantia, primaria momenta perſequitur. Sic etiam de iis diſputatur, quæ inter Chriſti nativitatem atque obitum *Herodis* notatu digniora evenerunt; ubi, præter hiſtorica, critica quædam afferuntur. Sic exponitur vox οἰκία *Matth. II*, atque indicatur, quod *Pollux* οἰκίδας de beſtiarum cellulis interpretatus fuerit, atque *Harpocrates* animadvertat, οἰκίσκον Atticis dici, quod lingua communi ὀρνιθοτροφεῖον: quod idem ſacris Ebræis *Homeri*que ac *Virgilii* locis comprobatur. Inde accedit Autor ad illud, quo ſacro lavacro lotus eſt Chriſtus, tempus. Ibi, dum, particulam ὡσεὶ examinans, proprietatem vocabuli ſine ſufficiente neceſſitate nimium dilatare nobis videtur, ad *Matth. XVI*, ubi μεθ' ἡμέρας ἕξ, quas *Lucas* ὡσεὶ ὀκτὼ dicit, provocat, quæ quidem loca conſentire putamus æque ſuaviter, ac nos hebdomadem appellamus octiduum. Sed ad finem properamus, quem eruditiſſimus Autor & numero annorum, quos vixerit Chriſtus, exponendo, & notis omnibus chronologicis anni Chriſti natalis ſimul conferendis, adjungit. Dignum ſane fuit tam erudite lucubratum ac limatum opus, quod Pontifici Maximo, hujusmodi pariter occupationum, ut omnium literarum elegantiorum, inſigni ſtatori, dedicaretur: quippe quod ideo vel maxime laudandum nobis videtur, quoniam inſigni hic cum moderatione, licet libere, diſputatur, neque animi juſto vehementior motus animadvertitur.

§. 6.

7.

8.

9.

RAGIONAMENTO SOPRA LA DURATA DE' regni de' Re di Roma, &c.

hoc eſt,

DISSERTATIO CRITICA DE SPATIO, QUOD Reges Romani in univerſum, & eorum quisque in ſpecie, in imperio exegerunt.

Florentiæ, 1746, 8.

Plag. $3\frac{1}{2}$.

Expetierat *Franciscus Maria Zanotti*, Secretarius Academiæ Bononiensis, quæ *Institutum* dicitur, a libelli hujus Autore, Ill. *Algarotti*, observationes, quas ille de duratione regni Romani olim juvenis, cum sub *Eustachio Manfredi* literis operam daret, in chartam conjecerat. Persuaderi sibi passus fuit Ill. Autor, ut opusculum suum, diu abjectum, denuo revideret, idque typis vulgaret, eaque re defectum suppleret, quo laborant omnes omnium ætatum Historici, & Chronologicum systema *Newtonianum*, quod eadem felicitate, qua cetera ejus excellentissima in Historia Physica, inventa, exceptum ab eruditis non fuerat, novo & illustri demonstrationis exemplo assereret. Vulgo nimirum in unamquamque hominis generationem triginta annos computant, cum *Newtonus* non nisi octodecim, aut viginti ad summum, admittat. Id in Historia Regum Romanorum etiam obtinere, sic demonstrat. Primum quidem omnem veterum de iis traditionem fide carere, aut suspectam saltem esse, ideo, quod sub Gallorum invasionem cum urbe simul omnes veteres commentarii & monumenta conflagrarint; quæ porro de antiquis rebus tradita fuerint, ex memoria vaga & incerta & hominum traditione emanasse, quorum intererat sui generis obscuras origines ab antiquitatis, quam confingere poterant, remotissimæ ignorantia illustrare & extollere; de cetero suam apud posteros existimationem non curabant, quæ nullo modo se tueri potest, ubi quis attentior absurdos talium figmentorum effectus animo persequitur, quod Noster fecit, qui annos 244, quos vulgaris traditio Regibus Romanis attribuit, Seculo minuit, & ultra, & ad angustias centum & triginta fere annorum redigit. Videbimus ejus argumenta. *Romulus* annos 37 vulgo perhibetur regnasse. At Noster, anno regni 17, aut 18, decessisse, statuit, ideo, quod ultimum ejus bellum, cum Vejentibus gestum, in annum 17 non possit non incidere, bellicosus autem vir & inquietus per annos reliquos 21 pacem cum vicinis, neque iis valde mansuetis, neque nascenti Romæ benevolis, coluisse minime censendus sit. Vejentes autem Fidenas repetebant, quam iis urbem *Romulus* abstulerat ante bellum Camerinum, quod bellum *Plutarchus* ad annum regni *Romulei* decimum sextum refert. Diu autem pertulisse Vejentes æquo animo

animo suæ urbis jacturam, credibile non est, sed ideo potius statim a confecto bello Camerino *Romulum*, id est, anno 17 U. C. aggressos fuisse. Etiam hoc urget, quod omnes Historici, *Romulum*, dicant, admodum juvenem instituisse & peregisse res maximas, fundasse urbem, purgasse terram a latronibus, bella gessisse cum vicinis, & pacem pepigisse, quæ omnia in adolescentem ætatem non cadant. *Numæ* ait ætatem posse quidem ex ea traditione indagari & erui, quæ Regem illum perhibet ad *Pythagoram* audiendum accessisse. Quando vero sibi constitutum sit hoc opusculo, non tam in initia Regum inquirere, quam, quot annos obtinuerint, probabiliter definire, saltim eorum, quæ vulgo hac de re perhibentur, ἀλογίαν demonstrare, hoc quidem omittit, etiamsi, *Numæ* depressa ætate, ceterorum quoque secutorum Regum curtari debeat ætas. Sed id potius urget, quod *Plutarchus* ait, *Numam* anno ætatis 40 regnum adiisse, idque annos 43 tenuisse. Posterius hoc *Livius* quoque tradit. Atqui probabilem non esse in octo lustrorum ætate tantam sapientiam, quantæ fama & admiratio, post annuum interregnum multasque patrum contentiones, *Numæ* regnum comparaverit. Si perstet hæc relatio, effici, ut anno ætatis vigesimo quinto eadem polluerit *Numa* sapientia, qua sub vitæ finem Romanas res administravit, siquidem *Tatius*, qui ante annum U. C. 16 decessit, *Numæ* sapientia gloriaque motus, unicam ipsi suam filiam desponsavit, quacum 13 annos exegit in matrimonio, & viduus demum regnum adiit. Etiam hoc urget improbabile, Romanos per annos sexaginta quinque in tanta vicinorum hostium copia inertem pacem ferre & tueri, neque tamen emollescere, potuisse, quin statim sub *Tullio Hostilio* martiales animos resumerent. Nam, si recte habet veterum illa, quam Noster appellat, technica chronologia, efficitur, Romanos sub *Romulo* quidem 21 annos, in interregno unum, sub *Numa* denique 43, ab armis cessasse. Sibi ergo probabilius videri *Numæ* regnum viginti tribus fere annis non amplius, quod ab anno ætatis ejus sexagesimo inceperit. Et sic pacatum quoque Romanorum otium 24 annos non excedere. *Tulli Hostilii & Anci Martii* regna pariter contrahenda putat, quorum ille annos 32, hic 24, perhibetur obtinuisse. Hac enim ratione majorem veri speciem

Livianæ traditioni conciliari, quæ, ambos prolem impuberem regnoque ineptam reliquisse, cum vita decederent, affirmat, eum e contrario improbabile valde sit, *Ancum*, qui, quandoquidem quinto anno ante *Numæ* excessum natus est, sexagenarius obiit, liberos adultos non habuisse, parum hac in re ceteris Regibus similem, qui mature sibi de sobole olim successura prospiciunt. Neque hic valere, quod opponi possit, forte ante *Anci* finem decessisse omnem ejus masculam ætate provectam prolem: quod foret absque certa ratione fingere; neque id valere, quod afferri posset, nihil profuisse Regibus, illo quidem vetusto tempore, continuandi generis curam, cum hæreditate non solerent regna a patribus ad filios transire, sed a civium voluntate penderet in summam potestatem successio. Romanos enim in conferendo suo regno regiarum familiarum rationem habuisse, cum ex illo ipso *Anco Martio* patere, qui *Numæ* nepos fuerit, tum ex eo, quod *Tarquinius Priscus*, filiorum *Anci* tutor, eos ipso die comitiorum Roma venatum ablegavit, ne scilicet eorum præsentia sibi regnum ambienti officeret, quod ipsi consilium, ut tunc quidem feliciter successit, postea tamen exitio fuit. Filii enim *Anci*, ægre ferentes, paternum & avitum regnum a tutore sibi ereptum, *Tarquinium*, postquam annos 38 regnasset, ipsi jam quinquagenarii, occiderunt. Quod ita contigisse, maxime est improbabile. Tale enim facinus prorsus inutile; (percussores enim nihilo magis ad regnum admittebantur,) fervida & temeraria juventute, quam prudentia, dignius est, tot annis maturata, quot certe ad affectum vel violentissimum obtundendum & exstinguendum sufficere potuerant. Probabiliter itaque contrahendos esse *Tarquinii* annos. Id ipsum statuit in annos *Tullii Servii*, qui, ne idem, quod antecessor, pateretur, id est, ne a regiis juvenibus trucidaretur, quos regno privaverat, *Tarquiniis* nempe, geminas illis suas filias in matrimonium collocabat statim sub regni initium, & earum quidem unam illi *Tarquinio*, qui postea *Superbi* cognomen meruit. Ille *Tarquinius* eo tempore, quo uxorem ducebat, jam adultus erat juvenis, magnorum spirituum, fidentis animi, regnique paterni avidissimus; quem quadraginta

qua-

quatuor annorum moras vitamque privatam ſub ſocero principe ferre, eo minus eſt probabile, quo magis ambitioſum hominem inquieta & impia uxor ſtimulabat. Semper etiam per totum imperii *Serviani* decurſum pingitur hic *Tarquinius* ut juvenis vegetus & robuſtus, quem etiam in *Servii* nece monſtravit, cum ſublatum manibus ſenem e ſcala præcipitem dedit. Atqui tamen, ſi ſub initium *Servii* tantum viginti annorum juvenis ſtatuatur, egiſſe eo tempore, quo ſocerum de vita tollebat, & ipſe regnum invadebat, annum ætatis ſexageſimum quartum, &, cum deinceps regno rurſus poſt viginti quinque annos excideret, annum ætatis nonum & octogeſimum. Annis aliquot & forte bene multis poſt legitur, centenario, ſaltem nonagenario, major, equum conſcendiſſe, & pugnam cum *Poſtumio* conſeruiſſe, quod omnem fidem ſuperat. Eſt & aliud adhuc, quod hujus annos *Tarquinii* compendifaciendos eſſe evincit; hoc nimirum, illi Ardeæ obſidioni, quæ regifugio & libertati Romanæ natales dedit, *Tarquinium Collatinum* interfuiſſe, ejus *Egerii* filium, quem *Tarquinius Priſcus* A. U. 155 ferme recens acquiſito Sabinorum oppido, Collatino, cuſtodem præfecerat, id eſt, tali muneri, quali gerendo homo ſaltem triginta minor annis ineptus eſt. Atqui talis viri filium A. U. 244, quo nempe Ardeam obſidebant Romani, adhuc juvenem eſſe, cum ſana ratione & rerum natura pugnat. Quodſi ergo huic de *Egerio* & *Collatino*, item & illi ipſi de *Tarquinio Priſco* & *Superbo*, traditioni, quæ hunc iſtius filium appellat, ſuam volumus rationem conſtare, neceſſe eſt, ut *Tarquinii Priſci*, *Servii Tullii*, & *Tarquinii Superbi*, tempora contrahamus in ſpatium, quod duas hominum generationes non excedat. Multa poſſe alia huc afferri, ait Clariſſ. Autor, quæ veteris de regno Romano traditionis inconvenientiam demonſtrent. At ea quidem omittit, & hoc tantum evincit, a *Romulo* usque ad *Tarquinium Superbum* non fuiſſe numeratas niſi quatuor generationes, quæ ſi conſueto modo computentur, ut in unam triginta anni conveniant, centum & triginta non excedant, & multo pauciores requirant, ſi calculum *Newtonianum* ſequaris. Hac admiſſa

admissa ratione non tantum confirmari Systema Chronologicum *Newtoni*, sed etiam *Virgilium* erroris absolvi, cujus ideo reus vulgo agitur, quod *Æneam* & *Didonem* in unum tempus confudit; & ipsum quoque *Numam* in ea referri tempora, quibus potuerit commode *Pythagoram* frequentare, quod eum fecisse fama tulit. Hæc fere sunt exigui quidem, at argumenti ponderibus gravis, libelli momenta.

NOVA LITERARIA.

Perlata est ad nos Epistola, a *Blasio Ugolino* Venetiis ad Celeberrimum *Christianum Benedictum Michaëlis*, Ling. S. Ordin. Profess. Halensem, perscripta, plagulisque duabus formæ quadruplicatæ edita, in qua, præter honorifica de ipso, & *Walchiorum* fratrum pari, itemque de *Baumgartenio*, judicia, Clariss. *Christ. Schœttgenius* multis reprehenditur, quod de *Ugolini Thesauro Antiquitatum Hebraicarum* minus benevole senserit, & in omnes fere Philologos invectivam orationem perscripserit. Adduci tamen *Ugolinus* non potest, quin sibi persuadeat, *Schœttgenium* autorem esse eorum, quæ in Novis Lipsiensibus eruditis ei tribuuntur, sed ab aliquo potius veteratore conficta esse putat, ut Clarissimo Viro turbas & invidiam excitaret. Interim tamen, cum res omnis ad *Maimonidis* autoritatem, num genuina illa scilicet in literis Hebraicis sit, nec ne, referatur, operæ pretium fore Noster putat, doctoris hujus Judaici autoritatem vindicare, & duplici via confirmare. Altera quidem ex judicio & testimonio aliorum celeberrimorum virorum disputat, qui maximam semper fidem *Maimonidi* habendam esse putarunt. Altera vero demonstrat, doctissimum hunc Judæum in Commentarios suos, vetustate conspicuos, nihil fere intulisse, nisi quod ex antiquissimis Judæorum monumentis excerpserit. Profert hanc in rem Epistolam, a *Maimonide* ad R. *Pinchasum*, Judicem Alexandrinum, hac super re amplissimis omnino verbis datam, quam sub finem per alia quoque rerum momenta ulterius confirmatam reddit.

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLIX.

Pars I.

LUCERNÆ FICTILES MUSEI PASSERII. Sumtibus Academiæ Pisaurensis.

Tomus I.

Pisauri, in ædibus Gavelliis, 1739, fol. Alph. 1 plag. 9, cum Figuris æneis 105.

Quæ hic æri incisæ cum orbe erudito communicantur Lucernæ fictiles, asservantur Pisauri in Museo *Joannis Paptistæ Passerii*, Jurisconsulti excellenti, qui, pro eo, quo fertur in id genus antiquorum monumentorum, studio, non tantum descripsit figuras Lucernarum, quæ hic exhibentur, sed & in Prolegomenis de Lucernarum origine & antiquitate, materia, & ratione eas figurandi, differit, &, quando apud Italos usu invaluerint, quibusque in officinis, & quibuscum inscriptionibus, formatæ fuerint, disquirit, tandemque, eas sacras, festivas, domesticas, ac sepulcrales, fuisse, confirmat. Nos, institutum servantes, figuras, quas Cons. *Passerius* ære expressas paucis illustravit, eo, quo sequuntur, ordine Lectoribus nostris indicabimus: 1) *Panthei* imago capite loti flore, seu perseæ, ornato conspicitur, alatisque humeris, & dextræ manus indicem digitum ori admovet, subjecta inscriptione: *Deo, qui est maximus;* 2) Dea *Panthea*, media inter aras thus adolet, alis capiti utrinque additis, & cum cornu co-

piæ lotoque; 3) quatuor Deorum ſymbola, *Jovis*, *Palladis*, *Æſculapii*, ac *Mercurii*; 4) *Janus* bifrons, cujus in deſcriptione Conſ. Autor peculiare opus *de Diis Piſaurenſibus* promittit, in eoque non tantum patrios Deos, ſed data occaſione ceteros etiam, ſe ad trutinam revocaturum eſſe, ſignificat; 5) Lucernæ hujus diſcus exhibet nummos omnigenos, trientes, ac ſemiſſes, aſſe medium obtinente; quo emblemate, judice Doctiſſ. Editore, ad eas ſtrenas alluditur, quæ Calendis Januariis mitti ſolebant; 6) *Victoria* cum clypeo & lauri ramuſculo: a tergo eſt aſſis, *Jani* imagine ſignatus; 7) *Cœlus*, quem nondum depictum habuimus, qui ſublimis a dextra ad ſiniſtram fertur, peplum late extendens; 8) Dea *Nox*, quæ genua & pedes in occidentem convertit, vultu retrorſum converſo in orientem reſpicit, & peplum ampliſſimum pandit, proſilit ſuperne alatus dies; 9) caput *Saturni* cum falce; 10) *Saturnus*, diademate cinctus, runcinam oſtentat, calathumque pomis redundantem; 11) quatuor anni tempora; 12) caput muliebre velatum, quod *Veſtæ* interpretatur Doctiſſ. Autor; 13) mulier aræ adſtans, velum ſive vittam, attollit, quam Veſtalem, forte novam eſſe auguratur, quæ, e populo forte lecta, ad ſacra arcana admoveatur, nondum longa ſtola, vel toga, inſignita; 14) capita *Telluris*, *Jovis*, *Solis*, & *Lunæ*; 15) ſeptem Planetarum capita, vel, ut Conſ. *Paſſerius* mavult, Dii hebdomadæ præſides, a quibus ſinguli dies nomen acceperunt; 16) *Cybeles* imago, quæ curriculo vehitur, cujusmodi thenſas Romani appellabant; 17) *Atys* δενδροφόρος, cultu Phrygio; 18) *Atys* venator, quamvis ambigat Clariſſ. Autor, an *Ganymedes* potius repræſentetur; 19) ſed & *Cybele*, leunculis hinc inde ſolio adſtantibus, & adſtat Phrygio cultu ſacrificus *Atys*; 20) *Ceres*, draconibus faces ambientibus, & additus eſt calathus, herbis, ſeu ſpicis, onuſtus; & *Ceres Erynnis*, cum face & ciſta myſtica; 21) *Ceres* cum gemino copiæ cornu; 22) candelabrum *Cereris*; 23) caput *Jovis*, fulmine a tergo poſito, coronatum, barba & capillis calamiſtratis ornatum; 24) *Jupiter* cum vaſis Pontificalibus; 25) & 26) *Jupiter* ab aquila elatus; 27) aquila cum tropæo; 28) *Jupiter Capitolinus*, coronatum

nam finu præferens; 29) templum *Jovis Capitolini*, in cujus fronte quatuor columnæ trina intervalla conficiunt, in quibus *Jovis, Minervæ*, & *Junonis*, simulacra collocata sunt; 30) *Jupiter Custos*, medius inter duos canes assidentes, quæ præcipua ejus nota existimanda est; 31) *Jupiter Dapalis*, dextra hastæ innixus, sinistra fulmen tenens, scabello pedes imponit, adstat aquila; 32) *Jupiter Ammon*; 33) *Jupiter Serenus*; 34) *Genii Jovis*, palliolo adoperti, quorum alter aquilæ libum porrigit; 35) & 36) sacrificia, quæ, cum nullo indicio, cui potissimum Numini tribuenda sint, deprehendi possit, *Jovi* adscripsit Cons. Editor; 37) *Juno Jugalis*, manus utriusque sponsi collo injiciens, quæ ex conjectura Viri doctissimi illud nuptiarum genus, confarreationem dictum, indicat; 38) *Hymenæus*, qui asse nuptiarum genus, quod coemtione, & face, quam tenet, & urna, nuptiarum genus, quod usu fiebat, declarare dicitur Autori; 39) Matronæ, stola amictæ, floribus coronatæ, flores aræ imponunt; 40) Pavo, qui ad *Junonem* pertinet; 41) Monetæ, quæ tribus monetæ metallis præsidere credebantur; 42) *Neptunus* imberbis, Delphino insidens; 43) *Triton*; 44) Tridens & Pisces; 45) Tropæum navale; 46) Genius *Neptuni*; 47) Scylla; 48) Caper marinus; 49) monstra marina; 50) Delphinus, lyram gerens; 51) conchæ; 52) *Minervæ* nativitas, quam ad Etruscam potius, quam Græcam, theologiam refert Autor; 53) & 54) *Minervæ* capita, quibus diversæ cassides imponuntur: nam in altera *Triton*, in altera *Victoria*, cælata est; 55) *Palladis* protome; 56) 57) & 58) *Palladis* simulacra; 59) & 60) *Minerva* pacifera, dimisso clypeo; 61) *Minerva*, posito humi clypeo, rejectaque in sinistram ulnam lancea, dextram protendens, aliquid edisserere videtur, quam ideo Clariss. Editor *consiliariam* appellavit; 62) *Pallas*, tropæum gerens, quæ ὁπλοφαρὴς eidem dicitur; 63) *Pallas* cum cista mystica; 64) *Palladium*; 65) *Noctua*; 66) *Medusa* sine serpentibus; 67) Genius *Minervæ*; 68) Aries, qui *Minervæ* aram cornu impetit, quem Autor sigillatoris jocum esse affirmat; 69) & 70) candelabrum *Apollinis*; 71) & 72) *Apollo* arcitenens; 73) & 74) *Apollo* citharœdus;

 75)

75) *Apollo* cum quadrigis; 76) *Apollo* inter *Thaliam* & *Melpomenen;* 77) Genius *Apollinis*; 78) Tripus, lyra, laurus; 79) Gryphes, quæ aves *Apollini* ſacræ fuerunt; 80) *Pegaſus*; 81) *Muſa*, quæ columellæ innititur; 82) *Muſarum* genius, qui columnæ innititur, tibias gerit, & dextera falcatum quidpiam tenet; 83) & 84) caput & protome *Solis*; 85) quadrigæ *Solis*; 86) & 87) ſigna *Zodiaci*; 88) *Solis* & *Lunæ* capita jugata; 89) capita *Solis*, *Martis*, & *Veneris*; 90) *Mithra*, quæ ſacrificantis geſtu exprimitur, taurique guttur ad cœlum attollit; 91) aſtrum, quod, quando quinque radios habet, *Solis* eſt ſymbolum, & *Lunæ* ſilens; 92) bigæ *Solis*; 93) *Diana*, globo inſiſtens; 94) *Diana*, geminam facem præferens; 95) Genius *Dianæ Luciferæ*; 96) *Diana* venatrix; 97) *Hecates* candelabrum; 98) *Diana Epheſia;* 99) caput bovis, infulis ornatum; 100) *Mercurius;* 101) Genii Mercuriales; 102) *Mercurius* cum cane & capro; 103) *Mercurius*, crumena inſignitus, quem ex marmore antiquo negotiatorem appellat Doctiſſ. Editor; 104) *Mercurius* & *Apollo*; 105) *Mercurii* ſymbola, petaſus, opera, caduceus. Quod Operis parerga attinet, initialem Epiſtolæ literam exornat Genius publicus Sardæ inciſus. Initialis Prolegomenorum litera apologum *Æſopi* Sardæ inciſum refert, in quo vulpecula lignarium redarguit, quod ab eo minus fideliter defenſa fuerit. Prolegomenis tres ſunt gemmæ præfixæ, in quarum prima vir armatus Sardæ inciſus eo prorſus habitu, quo virtus in nummis plerumque repræſentatur, in altera *Victoria* ſedens, in tertia denique *Victoria* ſceptrum & phialam tenens. Id tamen non poſſumus diffiteri, in legendo nos male habuiſſe, quod non tantum Græca verba, licet ſint rariora, plerumque falſo exhibeantur, ſed & in ipſis verbis usque adeo ſit contra Grammaticorum regulas peccatum, ut auribus elegantiæ Latinæ aſſuetis id ipſum ſæpius acciderit ingratiſſimum. Interim & hæ Lucernæ ſatis teſtimonii eſſe poſſunt de veterum conſtantia in ſuis Diis repræſentandis, &, qui in hoc genere elaborant, iisdem commode uti poſſe videntur.

DE BONONIENSI SCIENTIARUM ET ARtium *Inſtituto atque Academia Commentarii.*

Tom

Tomi II Pars II & III.

Bononiæ, apud Lælium a Vulpe, 1746 & 1747, 4 maj.
Pars II, Alph. 2 plag. 6, Fig. æn. 24, Pars III Alph. 3 plag. 3, Fig. æn. 15.

Inter hæc Academicorum Bononiensium Opuscula, (de Commentariis enim *Anno* superiore diximus,) primum locum *Eustachii Manfredii Commentatio de aucta maris altitudine* habet. Disquisitioni huic id ansam dedit: Cum A. 1731 Ravennæ altitudines variorum locorum, respectu superficiei maris, libellæ ope dimensus esset Autor; accidit, ut forte Ecclesiæ cathedralis, annis ante millibus & trecentis exstructæ, fundamenta reficerentur, ibique, fovea ad aliquot pedes acta, deprehenderetur, solum antiquum, pulcherrimum, marmoreum, adeo quidem depressum, ut supra maris superficiem exstaret uncias non amplius sex, mari subsidente, uncias vero plus octo infra esset, mari intumescente. Quod idem phænomenon in aliis quoque vetustissimis ædificiis apparet. Cum igitur vero nequaquam sit simile, solum hoc ea in profunditate initio fuisse constructum; rei hujus mirabilis alterutra harum sit causa, necesse est: vel ut pavimentum ipsum paulatim infra terram se submiserit, vel ipsa maris superficies elata sit altius. Quarum prior incongrua videtur, posterior potius veritati consentanea, cujusque plura alia indicia se Venetiis invenisse, affirmavit *Zendrinus*. Poterit autem elatio illa maris successiva commode derivari a terra, vi fluminum continuo in mare delata, in ejusque fundo subsidente. Obiter hic eorum sententiæ occurrit Autor, qui, mare non elevari temporis successu, sed potius deprimi, e recessu ejus ab oris hinc inde facto colligunt; & contra litus continuo elevari paululum alluvione sabuli, unde aquæ recessisse videantur, ostendit. Sed generatim saltem causam hanc cognovisse non contentus, in ipsam quantitatem terræ, in mare continuo delatæ, inquirit, ut exinde, quantum certo temporis spatio fiat sensibilis, appareat; Quod ita aggressus est: Ex optimis observationibus minimum sumendo, ponit, quotannis uncias 18 aquæ in terram

Pag. 1

decidere. Cum vero non omnis hæc quantitas per fluvios in mare deferatur; tertiam saltem ejus partem, uncias nempe sex Parisienses, vel quinque Bononienses, fluminibus devehi, assumit. Dein experimentum cepit de quantitate terræ, in aqua fluvia mediocriter turbida contentæ; quam invenit esse ad aquam ut 1 : 174. Unde, cum superficies maris sit fere dupla terrestris, mare circiter unciis quinque annis 348 elevari, colligit. Alia quoque, mensuram hanc confirmantia, affert. Usum præterea hujus disquisitionis explicat. Tandem, eandem materiam jam ab *Hartsœkero* tractatam se reperisse, eumque, quoad fundamentum, prorsus cum ipso conspirare, nisi quod elevationis quantitatem tradat paulo aliam, indicat. Sequitur *Dominici Gusmanni Galeatii de ferreis particulis, quæ in corporibus reperiuntur*, Dissertatio, cujus duæ partes sunt: altera *Godofredi* & *Lemerii* experimenta continet, altera observationum, a *Galeatio* factarum, eas, quæ vel novi quid exhibent, vel priorum observationes confirmant, aut in dubium revocant. Atque ex his primum id est, quod *Lemerius* de acidis salibus a naturalibus ferri principiis excludendis habet. Quod enim oleum *Lemerius* pro uno ex præcipuis ferri principiis agnoscit, id sulphureum principium est, acidis salibus remixtum. Neque per hoc adeo, sed per alcalicas ferri particulas, fit, ut ferrum cum acidis effervescat, videturque alcalicarum potius, quam oleosarum, partium defectus efficere, ut croci, exempli gratia, nullam ab acidis mutationem patiantur. Ferrum vero, a nimia acidorum salium, vel aliarum partium heterogenearum, unione irretitum, nullum ad magnetem sensibilem motum edit propter hoc, quod mutata pororum directio, & inepta ferrearum particularum dispositio, est. Magneticus pulvis, etsi a magnete trahitur, non tamen, ut ferrum, cum acidis effervescit, quod *Lemerii* opinionem de ferrea substantia in magneticam mutanda confirmare videtur. Ut vero *Galeatius* in terris atque argillis, vel plane non, vel sine oleo, ustis, ferri quasdam particulas invenit; sic plurimas in pictoria terra, *terra d'ombra* dicta, invenit; invenit quoque in cornu cervi & viperæ cineribus, non vero in lapidiferis plantis. Ad *Lemerianam*

vero

Pag. 20.

vero hypothesin confirmandam plurimum faciunt illa experimenta, quæ Autor in plantis, & animalibus, circa ferri fodinas crescentibus viventibusque, cepit, & per quæ, eorum corporum cineribus, cognovit, longe plus ferrearum particularum inesse, quam illis similium corporum, in aliis regionibus viventium. Ex animantium vero, quæ examinavit, corporibus, avibus, ranis, & hirudinibus, deprehendit, incredibilem fere micarum ferri modum inesse, quod probabiliter factum est propter hoc, quod horum tota corpora combusta sunt cum alimentis, in ventriculo & intestinis relictis, reliquorum vero non nisi partes quædam. Idem vero in hominum, in iisdem regionibus viventium, sanguine atque urina inventum non est, ut qui non nisi in remotioribus terris natis alimentis potionibusque utebantur. Contra fœminarum duarum, longe a ferri fodinis commorantium, urinæ permagnam vim particularum ferri demiserunt, quarum altera sæpe ferri limaturam assumserat. Tandem, si aperientia, inter quæ martialia efficacissima sunt, unquam e vegetabilibus & animalibus desumenda sint, ab iis potissimum, quæ prope fodinas ferri vivunt, desumi, prætereaque ipsum ferrum in tenuissimum pollinem redactum, reliquis anteponi oportere, *Galeatius* monet, *Mali Punici* deinde *descriptio*, Autore *Josepho Putio*, sequitur. Isque se dicit in lignosa ejus substantia, quam malicorium vocant, & quæ ex turgidis fibrarum fasciculis, in retis formam contextis, constat, *Malpighii* tracheas frustra quæsiisse. Fibræ autem lignosæ, antequam ad extremum perveniunt, in solidos fasciculos collectæ, in quinque, vel sex, acutas lacinias dividuntur, pomi coronam constituentes. Singulis levis & vasculosa membrana inest, cujus majora foramina canaliculos quosdam transmittunt, quæ nil nisi pedunculi sunt, longa fibrarum, crucis in modum se intersecantium, serie coalescentes, & succum viridem, austerique saporis, continentes. His pedunculis capsulæ diversæ figuræ appenduntur, cujus supremam partem tres protuberantes costulæ scabram faciunt, & in qua intus perforatum aliquod involucrum apparet, in cujus foraminulis pulvisculus tenuissimus detinetur. Is per tubam

Pag. 41.

fer-

fertur, quæ tanquam amplus canalis in medio pedunculorum aſſurgit, & proxime ſub corona punici mali, in rotundum corpus, umbilici in formam prominens, terminatur. Idque in quinque, vel plures, membranas expanditur, quæ, interno malicorii involucro adhærentes, omenti formam habent, ſubjecta grana tegunt, & per quas lineæ aliæ rectæ, aliæ contortæ, excurrunt, quarum hæ ſpermatica vaſa eſſe videntur, illæ nutrientia. Pulviſculus igitur, tubam ingreſſus, ſpermatica vaſa ſubit, in quibus perfectior factus, ubi ad malicorii internum corticem pervenit, pedunculos granorum intrat, per ambientem liquorem diſtribuitur, tandemque in interna nuclei ſubſtantia vel plantæ conformationem, vel ejusdem partium ampliationem, inſtituit. Ex punico malo, varie igne vexato, Autor obtinuit acidum ſuccum, extractum acidiuſculum, phlegma empyrevmaticum, oleum nigrum, auſterum, inflammabile, mucilaginem inſipidam, oleum expreſſum, illi amygdalarum ſimile, ſalis volatilis nihil, ſal vero fixum, ſalſum, ab aere ſolubile. Ex his extractum potiſſimum acidiuſculum ad fallendam ſitim in ardentibus febribus, in quibus ſoluti humores ſunt, commendat, atque fluoris albi meminit, bis per nucleorum pulverem profligati, qui, cum thuris portiuncula mixtus, in aqua roſarum datus fuit. Ex *Cajetani Montii* Sermone *de Pendulino Bononienſium*, ſive *Remiz Polonorum*, id tantum huc transferemus, quod aviculæ hujus deſcriptionem ſpectat; nidus enim ab aliis jam recte deſcriptus fuit, tum quoque depictus. Eſt vero avicula paro atro minore parum major. Roſtrum breve habet acutum, plumbei coloris, plumas maximam partem cinereas, prope guttur paulum albidas, in dorſo, ſcapulis, alis, rufas. In remigibus alarum pennas atras habet, in pectore, ventre, femoribus inter cinereum ac rufum medii coloris, in cauda, præter exteriores, quæ ruſeſcunt, nigras, & a rictu oris per oculos ad occiput maculam nigram. In fœmina rufus alarum & dorſi color paulo dilutior eſt, caput, præter maculam nigram, totum cinereum, prona pars tota decolor, ac pæne cinerea. *Petri Pauli Molinellii* longus *de Aneuryſmate* Sermo *e læſa brachii in mittendo ſan-*

Pag. 57.

65.

sanguine arteria, partim quinque observationes continet, & harum occasione factas animadversiones. Observationum quatuor in vivis, earumque duæ a *Molinellio*, una a *Valsalva*, atque alia ab alio Chirurgo, factæ sunt, quintam *Molinellius* in mortuo fecit, cui olim *Valsalva* aneurysmatis curationem adhibuerat. Hæc omnia aneurysmata, quia arteria in saccum dilatata fuit, vera fuerunt, atque ita sanata, ut, si a primo recedas, in omnibus brachio pristinum robur plene redderetur. In omnibus non suffecit, arteriam supra infraque saccum lino constringere, sed *Molinellius* præcipue, quia arteriæ ramos aliquot videbat, posterius in illam arteriæ partem patere, quæ in saccum dilatata erat, hunc dissectum utrinque acu perfodere, ac lino devincire, coactus fuerat, tamen post unum alterumque diem calor sensusque cubito rediit, spiritu vini cum camphora diligenter foto, & ægri trium mensium circiter spatio convaluerunt. In mortui brachio arteria per duorum pollicum tractum omnino deficiebat, desinens superius in alterum minorem ramum, qui per adjacentem, gangliique in modum prope arteriam tumidum factum, nervum excurrebat, alterum majorem, qui se intra carnes demittens, & admodum tortuose incedens, insulamque formans, radiali arteriæ, non procul ab ejus initio, inserebatur. Inferior arteriæ brachialis portio in capitulum desinebat, cæcum, & arteriæ deficientis locum corpus membraneum occupabat, crassum, inæquale, & cinerei fere coloris. Jam, ut quoque ad annotationes veniamus, prima de murmure est, quod, cum pro spurii aneurysmatis indicio habeatur, *Molinellius* in vero quoque inter comprimendum percepit. Altera de nervo est, qui sine noxa ligari possit, & qui ligatus crassior fiat. Tertio loco, non arteriam tantum, monet, super sacco, sed hujus quoque particulam lino deviciendam esse, ut & in saccum influentes sanguinis rivi præcludantur. Quarta animadversio ad acus *Petiti* pertinet, quarum non nisi tenuiorem, vel angustiorem, probat, saltem in veris aneurysmatibus, partim quia altera, utut lata, tamen tam lata non sit, ut arteria utrinque truncum attingat, partim quia, etsi contingeret, tamen, si plures arte-

 riæ

Pag. 10. riæ vinciendæ essent, duo fila non sufficerent. Idem, quod Autor de arteriis in saccum patentibus proposuit, ab *Anellio* propositæ curationis inutilitatem ostendit, pariter ac illius, quam plerique per compressionem suscipiunt, nisi quod hæc, lateralium arteriarum dilatationem faciendo, tum symptomata leviora, tum sanationem perfectiorem, efficiat. Reliquæ animadversiones rami lateralis in mortui brachio inventum tortuosum progressum, nervique mutationem, spectant, qui quoniam fibras interiores multo manifestiores exhibuit, *Molinellius* judicat, posse fortassis experimenta, in vivis animalibus cum nervis tentata, ad interiorem eorum conformationem cognoscendam aliquid conferre. In fine Sermonis *Gualtani*, Romani Chirurgi, de aneurysmate brachii observatio legitur, quam, quia seorsim edita fuit, alio loco proponemus. Hanc *Josephi Veratti* excipit de *Vesicantium natura* Commentatio, inter quæ non cantharides tantum, verum etiam euphorbii & tithymali succum, aliaque rubefacientia, retulit. Cum his ita experimenta instituit, ut primum cum corporis humani variis succis misceret, tum vero & principia eorum variis modis eliceret. Sanguis vero & sanorum & ægrotantium protinus coactus fuit, neque, ut *Baglivius* voluit, quanquam per novem dies immotus steterit, iterum solutus, atque in colore suo mutatus. Neque seri aliqua mutatio facta fuit, aut, quo minus igni admotum concresceret, per vesicantia addita prohibitum. Ex quibus experimentis etsi videtur recte colligi posse, vesicantia, intus sumta, atque in sanguinem delata, solvendi vim nullam habere, tamen & cuti admota non habere, propterea minus recte videtur, quia tunc nervos solidaque potius afficiunt, horumque vim excitando ad solvendos humores aliquid conferre, veri non dissimile est. *Verattus* vero vesicantia quoque aqua & spiritu vini tentavit, atque ex solutione potissimum cantharidum extractum obtinuit. Quod solutio cum aqua facta dedit pariter ac ab utraque residuus pulvis, ne quidem ruborem aliquem in cute excitavit extractum vero vesicas tam magnas, quam acerrima vesicantia non faciebant. Experimenta cum igne facta in Opusculis ipsis legi

gi oportet. *Vincentii Menghini* Sermo, etsi *de aquis chalybeatis* tantum inscriptus est, tamen & de mercurialibus & antimonialibus aquis agit. Omnia experimenta, quæ cum mercurio, chalybe, antimonio, & aqua, tum simplici puteali, fontana & pluviali, tum destillata, fecit, nihil eam ex his tribus corporibus extrahere ostenderunt, eosque longe a veritate aberrare, qui certis ægritudinibus succurrere per ejusmodi aquas contendunt, ob sensibiles, manifestas, integras, mineralium particulas, quas eis adjunctas putant. In *Matthæi Bazani* Sermone *de ossium colorandorum artificio per radicem rubiæ* vix aliquid novi. Vidit tamen *Bazanus*, rubiam, a gallinaceis devoratam, in ventriculo rubedinem suam perdere, tum ossa ad rubrum colorem hauriendum aptissima esse, reliquos quasi respuere, rubiamque adeo, cui aperiendi vis insit, ossium nonnullis morbis sigillatim mederi posse. Ab his ad ea transeamus, quæ *Franc. Maria Zanottus de hyperbolicis quibusdam spatiis* exponit. Quomodo e duobus spatiis circularibus spatium quadrabile effecerit *Hippocrates*, satis constat. Idem in hyperbola præstare hic conatur Autor. Totum negotium eo redit, ut constituantur duo spatia hyperbolica æqualia, partem aliquam communem habentia, qua demta, remaneat ab una parte spatium hyperbolis inclusum, ab altera rectilineum. Omnia more veterum operose demonstravit. Addidit quædam, ad æqualitatem spatiorum, duabus hyperbolis se intersecantibus & recta comprehensorum, spectantia. Quæ sit *Amontonianorum* thermometrorum ratio, nemo ignorat. Fuit autem a *Dominico Gusmanno Galeatio* observatum, thermometra illa varietates pati, quas aeris externi pressio non efficiat, & causam, qua fiat, ut elasticitas inclusi aeris mercurium sustineat in thermometris multis ad varias altitudines, neque a diversa globulorum magnitudine, aut forma, neque a varia tuborum proportione, ut putabatur, verum a rebus variis, petendam esse, quæ, aeri in thermometro incluso admixtæ, ita ejus elasticitatem mutare queant, ut proinde instrumentum parari vix possit, quo satis certo possimus aeris calorem metiri. Idque *Galeatius* per varia experimenta cognovit,

Pag. 117. — 124. — 186. — 201.

 quæ

Pag. 210. quæ quidem hic recenſere nimis longum foret. Exponemus autem, quæ *Euſtachius Zanottus de figura telluris* dixit. Propoſitum eſt Autori, exhibere problemata quædam, menſuræ telluris e certis datis definiendæ inſervientia. Principio, quænam quantitates in hac diſpoſitione ceu cognitæ aſſumi poſſint, declarat. Problemata ipſa ſunt hæc quatuor: Datis duobus gradibus, ad meridianum rectis, diverſam latitudinem habentibus; vel datis duobus gradibus meridiani, diverſam latitudinem habentibus; vel datis duobus gradibus, altero Meridiani, altero ad Meridianum recto, eandem latitudinem habentibus; vel denique datis duobus ejusmodi gradibus, ſed diverſam latitudinem habentibus, invenire utrumque Telluris axem. Horum omnium ſolutio, trium quidem priorum exacte, ultimi per adproximationem, ſiſtitur. 214. *De ferrearum particularum ſede in ſanguine* longus admodum *Vincentii Menghini ad Zanottum* ſermo eſt. *Menghinus* ut, quæ ſit ferri in corpus humanum agendi ratio, inveniret, canes plures per quadraginta dies cibis multo ferro infarctis aluit, ſanguinemque eorum, quem ante hanc diætam extraxit, cum eo, qui poſt illam extractus fuit, comparavit. Cum vero illum ex uno cane eductum cremaret, calcem obtinuit, quæ tota ferrea erat, ſic tamen, ut aliæ harum particularum mobiliſſimæ ac ſubtiliſſimæ, aliæ inertes magis, in glomeres implicitæ eſſent, & magnetem tardius ſequerentur. Idem *Menghinus* in bovillo, vitulino, equino, & ſuillo, ſanguine invenit, pariter atque humano, modo quod in hoc mobiliorum, vel primi generis, particularum, quas pro puriſſimo ferro habet, longe minor copia erat; contra in volatilium ſanguine ſecundi generis particulæ omnino nullæ inventæ ſunt, primi in omnium non eadem copia. Eadem fere anguillarum ſanguinis natura fuit, ranarum vero ex ſanguine paratæ calcis tertia propemodum pars ex ferro conſtare viſa eſt. Neque ſanguis tantum, verum etiam carnes & oſſa, horum animantium ferrum continere deprehenſa ſunt ita, ut carnibus minus ineſſet, quam ſanguini, plus, quam oſſibus. Tandem aliis experimentis cognitum fuit, etſi primi generis ferreæ particulæ a

ſero

sero sanguinis prorsus non absint, præcipuam tamen earum in globulis sedem esse, qui proinde in quadrupedibus maxima copia, & alii sphærici, alii sphæroidei, sint, neque demum ab ignis actione ferrum in sanguine quasi generari, sed in eo latens tantum conspicuum, vel mitissimo calore reddi. Ex his omnibus vero colligitur, solidas corporum partes nullum a sanguineis globulis nutrimentum accipere, hosque, quatenus ferreis particulis instructi sint, tum ad calorem generandum, tum ad vasa dilatanda, eorumque collapsum impediendum, aptissimos esse. *Jacobus Pistorinus* olim in Academia dixit, se *de aviculis, sub vitreis vasis conclusis, observasse, duas eodem temporis spatio interire, quo una.* Hoc experimentum *Josephus Verattus* primum in avibus variis, tum vero in ranis quoque, repetiit, atque illas deprehendit eo citius utique mori, quo plures fuerint, sic ut tempus ac numerus essent veluti in ratione reciproca, ranas vero non item, tum, etsi convulsæ non morerentur, tamen læsæ respirationis symptomata aves quidem habuisse, non ranas. Præterea barometra simul adhibita docuerunt, elasticam aeris vim non parum ab inclusis animalibus debilitari, sed ita, ut ab initio eodem tempore plus, deinde minus, debilitaretur, &, ranis morti proximis, jam reddi aeri elasticitas videretur. *Jani Planci Molæ Piscis descriptionem*, quam ad *Josephum Montium* dedit, quia contrahi sermo commode non potest, lubenter omittimus, de *Vincentii Riccati*, S. J. Commentario *de causa physica compositionis & resolutionis virium* dicturi. Nondum satisfecisse sibi ait demonstrationes principii hujus notissimi, quibus quidem veritas ejus stabiliatur, non autem ipsa causa physica explicetur; cum in compositione virium prodire videatur effectus causa minor, in resolutione autem major. Ex ipsa igitur potentiarum actione illud derivare conatur. Potentiam itaque talem eligere cupiens, cujus actio distincte cognosci queat, fides elasticas hunc in finem assumit. Præmissis Lemmatibus quibusdam de actione harum fidium; primo quærit, corpore, non nisi secundum datam rectam mobili, a fide elastica sollicitato, quænam sit vis exinde in dire-

Pag. 267.
297.
305.

ctione ipsius rectæ resultans; quam constat determinari ab extremitate lineæ, vim fidis longitudine sua repræsentantis, demittendo perpendiculum in dictam directionem. Demonstratio nititur inprimis Lemmate: actionem fidis exprimi per rectangulum ex elasticitate ejus in spatium contractionis. Posito enim, motum fieri perexiguum, exinde vis quæsita, ob æqualitatem actionum, facile elicitur. Dein, assumtis duabus fidibus, corpori dicto modo applicatis, idem quærit. Exinde tandem ipsum theorema compositionis virium duarum, corpori libere applicatarum, derivat. Porro de spatiis, quæ a potentiis vel separatim, vel conjunctim, describantur, disquirit; ac inde, quomodo æqualitas causam inter & effectum in hoc principio locum habeat, ostendit. Ex his quoque integra poterit derivari doctrina de æquilibrio potentiarum in machinis, quod sane redit ad methodum *Jo. Bernoullii* de velocitatibus virtualibus; idem est Nostro actio, quod energia *Bernoullio*. Ejusmodi applicationem ad æquilibrium in vecte, ut & ad centrum oscillationis, actu exhibet. *Dominici Gusmanni Galeatii de cystis felleæ ductibus* observationes novæ omnino non sunt. Quos enim ex tunicis vesiculæ felleæ ortos, atque ad hepaticum ductum, vario numero, utplurimum pertinentes, ductus describit, eos jam ante quindecim annos in Academiæ Scientiarum Parisiensis Historia, ex *Ferreni* Commentariis excerptos legimus. Neque tamen perpetui hi ductus sunt, quin potius in pluribus adhuc deesse observavimus, neque a *Galeatio* aliquid allatum fuit, quod glandulas felleæ vesicæ clare ostenderet, ex quibus ductus illos provenire ait. Quod enim circuitum atque contorsionem horum ductuum meminit, quas in tunicis vesiculæ viderit, quis hoc ad glandulas comprobandas sufficere credat? De sanguine vero, a quo hæc bilis secernatur, an venæ portæ, an arteriæ, sit, *Galeatius* nihil definit. *Eustachius Zanottus* agit *de Micrometro*, maxime recepto, quod constat quatuor filis, in eodem puncto ad semirectos se decussantibus. Usum ejus ad definiendam, e vario appulsu ad fila, diametrum sideris, nec non loca centri, Propositionibus variis perspicue declarat.

Pag. 331. 347.

Ali-

Aliqua etiam, ad expeditiorem praxin ſpectantia, edocet. Olim *Bellinus de ovi cicatricula* Problema propoſuit, qui nempe fiat, ut quæ vitello ovi ſupernatat, elixato ovo, ad vitelli ſe centrum recipiat. Hoc *Paulus Baptiſta Balbus* ex *Newtoniano* theoremate de motu corporum ſolvit, quæ nempe in vorticem acta, ſi rariora ſint eo fluido, a quo deferantur, deberent ad centrum accedere. Ovi enim putamine incluſi humores, per ignem neceſſario in gyrum vertuntur, neque dubitari poteſt, vitello leviorem cicatriculam eſſe, eamque ignis vim eſſe, ut, cum chalazarum membranæque vitelli nexum ſolvat, rumpere longe facilius illa vincula poſſit, quibus cum vitelli membrana cicatricula nectitur. Cicatricula vero non ad centrum dejicitur, ſi vitellus a ſphærica figura recedit, quæ ſola ad rotationis motum apta eſt. Perfecta ovi elixatio novem minutis abſolvitur, cicatricula vero inventa eſt non niſi ſeptem minutis cum dimidio elapſis, ad centrum vitelli ſe recepiſſe, quæ non niſi ad quartam altitudinis partem obduruerat; ex quo *Balbus* collegit recte, cicatriculam non paulatim obdureſcentibus aliis atque aliis vitelli partibus premi, atque ad centrum dejici. In fine Sermonis *Balbus* ovum, a gallina excluſum, proponit, quod, quatenus ejus putamen in ſpiras convolutum ab obtuſiore ovi angulo adſcendit, & in anguſtius acumen deſinit, monſtroſum appellat, quodque hunc ſibi corticem in ſpirali uteri fornice comparaſſe putat, in quo caſu quodam conſtiterit. Ultimum locum inter ſecundæ partis Opuſcula illud *Joſephi Montii* habet, quo *ſcripta Comitis Aloyſii Ferdinandi Marſilii* exponit, quæ hic ipſe *Montii* fidei commiſit. Primo igitur loco earum Obſervationum mentionem facit, quas *Marſilius* Maſſiliæ fecit, ut, quæ olim in Phyſica maris hiſtoria ſcripſerat, confirmaret, ſuppleret, ac emendaret. Cognovit adeo, ſtrata, maris alveum conſtituentia, aliter ac olim ſcripſerat, quo propius a maris fundo abſint, eo craſſiora eſſe, tumque lapideam eorum materiam eo magis dureſcere, quod magis ab aquæ ſuperficie recedant. His ſubjicit *Montius* nonnulla, quæ ad explicandas ſedecim icones faciunt, quas *Marſilius* in Operis jam nominati primis quatuor tabu-

Pag. 369

378.

tabulis exhibuit, & quæ ad maris tum verum, tum accidentalem, fundum ob oculos ponendum factæ sunt. Secundo, cum *Marsilius* marinas plantas in molles, lignosas, & lapideas, distinxerit, ratione priorum deprehendit, ramulum floribus ornatum, quem *Tabula XXXV numero 172* exhibuit, scyllæ florem esse in mare delapsum, & cum corallii ramis irretitum, ac mollium vegetabilium marinorum plura, non secus ac terrestres plantas, semina habere propriis vasculis, seu capsulis, munita. Ratione tertiæ marinarum plantarum classis, cum inter illas corallium eminet, varia *Montius* profert, quæ ejus ortum ac vegetandi rationem, ex *Marsilii* mente, maxime illustrant. Quæ *Montius* his de suo subjicit, radicem plantarum marinarum spectant, quæ a propria lata crassaque radice sua utique nutrimentum desumant, atque per oscula vasorum, ad eam basin occurrentium, attrahant, quoniam alias non tam regulariter in ramos, sed in informem & inordinatam massam, excrescerent. Qui tamen lapidearum marinarum plantarum flores esse dicantur, non veros flores esse, sed a lacteo succo provenire, qui, per stellatos poros egressus, similis figuræ flores referat, ubi ex aqua protracta planta fuerit, evanescentes. Ultimo loco monet *Montius*, *Marsilium* ex postremis suis observationibus cognovisse, corallium non ita, ut ramorum apices terræ centrum spectent, quod olim scripserat, sed undequaque crescere, etsi ipsius rami non omnino sursum, sed potius deorsum, vergentes spectentur. Hactenus de Opusculis, quæ *secunda Pars* continet. In *tertia* principio statim apparet *Eustachii Manfredii de Mercurii & solis congressu, in astronomica specula Bononiæ Scient. Instituti observato d. 9 Nov. A. 1723* Dissertatio. Primo describitur præparatio ad observationem. Sequitur ipsa observationum series. Quænam sit ratio hujusmodi observationum a refractionibus corrigendarum, docetur. Hinc ad semitam Mercurii, per solem definiendam, acceditur; unde determinantur & monentur conjunctionis & varia elementa, ad motum Mercurii pertinentia, ut orbitæ nodus adscendens in 8 15° 9′ 36″, inclinatio ad Eclipticam 6° 53′ 15″. Porro comparatio instituitur

Pag. 1.

tur motuum Mercurii in hac conjunctione, aliisque sex, antea observatis. Dein ex his investigatur motus medius Mercurii, diurnus nempe 4° 5′ 32″ 34‴; & motus nodorum, annuus nempe 58″. Denique differentia Meridianorum variorum & Bononiensis ex observatione hac elicitur. Idem *Jovis & Martis conjunctionem heliocentricam, A. 1727 observatam*, sistit. Observationem hancce eum in finem instituit, ut, an perturbatio quædam motus Martis a vicinia Jovis consequeretur, cognosceret. Patet vero ex iis, quæ copiose hac de re exponit, aberrationem observationum a Tabulis esse quidem exiguam, sed talem, ut nullam ejusmodi mutationem, quæ vel in latitudine Martis, vel in velocitate ejus, consequi deberet, prodat. Sequitur ejusdem *Observatio congressus Mercurii cum Sole d. 11 Novembris A. 1736*, cum præcipuis elementis, inde deductis, ut & *Cometæ anni 1737. Eustachius Zanottus de Cometa anni 1739* commentatur. Observationum seriem exhibet, & theoriam secundum *Newtonum* tradit, cum observationibus optime conspirantem. Jam exhibetur nobis farrago *Eclipsium Solis & Lunæ*, ab A. 1724 ad A. 1729 a variis observatarum. Hanc excipit *Jac. Riccati de motuum communicationibus ex attractione* Schediasma. In ea id agit, ut ostendat, quid fiat, si motus corporis alii corpori communicetur non per impulsum, sed per attractionem ope elastri interpositi; solamque inter omnes de mensura virium leges *Leibnitianam* etiam tunc locum habere probet. Idem *Problema de invenienda Curva, ex dato quomodocunque per Curvam radio osculi*, solutum dedit, idque tam analytice per formulam generalem, quam geometrice per constructionem. Prius fit per consueta methodi tangentium inversæ artificia, cujusmodi methodo jam usus est in simili Problemate solvendo in *Diar. lit. Ital. Tom. IX pag. 204.* Posterior solutio ab analytica est prorsus independens. Addit Problema aliud facilius, ubi loco radii osculi datur coradius per Curvam. Methodum denique proponit, ceu valde generalem, pro æquationibus differentialibus secundi gradus altiorumve ad primum reducendis; quæ eo redit, ut, posito dx elemento constante, substituatur alterum elementum $dy = pdx$.

Pag. 30.
57.
73.
91.
143.
159.

Verum hanc methodum jam dudum usurparunt Geometræ.

Pag. 173. *Vinc. Riccatus Animadversiones in fractionem, cujus numerator & denominator per certam determinationem æquales nihilo fiunt*, exhibet. Constat, in hanc rem jam aliquot claros inquisivisse Geometras. *Huddenii* methodus, qui, si, posito $x = a$, numerator & denominator fractionis simul evanescant, jubet dividere per $x - a$, nimis angustis limitibus circumscribitur. Majori cum successu adhibetur ea, quæ ex analysi infinitorum petitur. Eam Autor sic proponit: Pro x substituatur $a + dx$ tam in numeratore, quam in denominatore; si adsunt radicales, extrahantur radices per seriem more *Newtoniano;* disponantur termini secundum dimensiones ipsius dx; &, si primus, secundus, &c. terminus per signa contraria supra & infra destruatur, proximus semper terminus in numeratore & denominatore, qui non destruitur, valorem fractionis quæsitum exhibebit. Hanc methodum anteponendam existimat ei, quam *Jac. Bernoullius* docet (in *Not. ad Geom. Cartes.*); cum ibi æquatio a surditate liberanda sit, quæ operatio est extractione radicum operosior, aliique adhuc difficultati sit obnoxia. *Jo.* etiam *Bernoullii* methodum, (in his *Actis A.* 1704, & *Operum Tomo I,*) quæ per differentiationem numeratoris & denominatoris, toties iteratam, donec valores haud amplius evanescant, procedit, non omnino generalem ostendit. Numerator enim & denominator continebunt sic continuo dx, dx^2, dx^3, &c.; unde, si sit fractio talis, in qua dx sit ordinis, cujus exponens fractus, e. g. $dx^{\frac{1}{2}}$ in fractione: $\sqrt{\dfrac{(2a^3 - 3a^2x + ax^2)}{\sqrt{(a-x)}}}$, nunquam methodo ista ad valorem quæsitum pervenietur. Denique suam methodum etiam ad inveniendam relationem inter $dx : dy$, si æquatio inter $x\,y$ certo casu penitus evanescat, applicat; &, quæ in methodo *Saurini* (*Comment. Paris.* 194. *A.* 1716) corrigenda sint, indicat. Ejusdem sequuntur *Animadversiones in formulam differentialem, in qua Indeterminatæ ad unicam tantum dimensionem adscendunt.* Methodos hic examinat, quæ ad resolutionem æquationis hujus generalis: $(ax + b + cy)\,dy = (fx + g + hy)\,dx$ ab Analystis

lyſtis ſunt traditæ. Prima eſt *Jo. Bernoullii*, (*Comm. Petrop. Tom. I*, & *Oper. Tom. III*,) quæ aſſumta integrali indeterminata ope logarithmorum perficitur. Verum, etſi ſic eliciatur generatim integralis æquationis propoſitæ, varii tamen dantur caſus, quibus pro certa relatione coefficientium integralis illa adſciſcat terminos imaginarios, vel infinitos, & ſic nullius ſit uſus. Idem accidit, ſi alia adhibeatur methodus, ſubſtituendo $x = z + A$, $y = u + B$, & A B ita definiendo, ut æquatio fiat homogenea, quæ dein more conſueto ſeparabitur. Singulos itaque caſus æquationis propoſitæ examinat Noſter, & pro ſingulis reſolutionem per varia artificia analytica, inprimis per ſubſtitutionem, ſuppeditat, ut adeo nunc omnibus numeris abſoluta haberi queat. Eundem proceſſum poſſe adhiberi, docet, pro hac æquatione generaliori $x = y\,M + a\,N$, ubi $M\,N$ dantur quomodocunque per dx dy & conſtantes, aliisque. Idem adhuc *de Centro æquilibrii* diſſerit. Primo notiſſimam doctrinam de hoc centro, poſitis potentiis inter ſe parallelis, demonſtrat, ex compoſitione virium, methodumque, id pro potentiis quotvis inveniendi. Dein potentias conſiderat, ad centrum tendentes, oſtenditque, ut, duabus potentiis rectæ applicatis, in hac conſtans detur centrum æquilibrii, requiri, ut (poſitis CA CB diſtantiis a centro, fCA fCB earum functionibus, quæ ſint ut vires,) ſit $fCA : CA = fCB : CB$, quod non niſi duobus caſibus fieri poteſt; vel ubi CA CB infinitæ, qui eſt præcedens; vel ubi $fCA = CA$, ſeu vires ipſæ ut diſtantiæ a centro. Porro & non niſi in duabus hiſce hypotheſibus fieri poſſe, ut potentiæ applicatæ, ceu in centro æquilibrii collectæ, concipiantur, evincit. Denique & methodum, in hypotheſi poſteriori centrum æquilibrii, datis potentiis quotvis, finitis, vel infinitis, inveniendi, monſtrat, quæ ex hypotheſi priori facile derivatur. Hæc excipit *Petri Tabarrani de Thermometrorum peculiari correctione nunc primum excogitata* Sermo. Tollere autem id vitium voluit, quod *Muſſchenbroeckius* (Elem. Phyſ.) quinto loco recenſet, idque putat ſe ſuſtuliſſe hoc, quod *Bulfingeri* (*Comment. Petrop. Tom. III p. 243*,) machinula adhibita thermoſco-

Pag. 215.

233.

 pia

pia paravit, quod in ipsis Opusculis legi oportet. His epistola addita est, in qua *Tabarranus* fontem describit, qui, nemore quodam, ingentibus plurimisque ilicibus consito, deciso, vehementer adauctus fuit, quod cum propterea accidisse putet, quia eum fontem arborum alimenta non amplius consumebant, *Plinium* defendit, qui, idem in hemo factum fuisse, narrat *Nat. Hist. Lib. XXXI Cap.* 4. Sequitur *Joannis Antonii Galli de nonimestri fœtu extra uterum aucto, & mortuo per abdomen vivæ matris extracto*, Dissertatio. Per omnem graviditatem, quam mulier molestissimam habuit, nulla in uteri orificio mutatio facta, facta tamen, idque apertum inventum est, doloribus, nono mense exacto, supervenientibus. Horum motuumque partus loco cum mater quarto die gravi se pondere premi sentiret, cæsareus partus propositus, sed per mensem & ultra rejectus fuit. Tum vero abdomen inter umbilicum & sinistrum ilium sectum, & saccus, partum continens, incisus fuit, ex quo per plures dies ingens copia fœtidissimæ saniei effluxit, & partus denique frustatim extractus est, etsi inde a septem hebdomadibus mortuus, tamen carnosus & bene completus. Mortua matre, uterus, ut in non gravidis, inventus fuit, & saccus, fœtum continens, tubæ ovariique sinistri locum occupare, cujus tubæ orificium interius tumor, in utero natus, comprimebat. Hæc primam Dissertationis partem constituunt. Altera animadversiones primum ad Physicam spectantes continet; eæque de conceptu ex ovo sunt, quem Autor hac observatione quam evidentissime comprobari putat, de tumore tubam comprimente, an ovi ingressum in uterum impediverit, de placenta duplo majore solito, quod nutritionem per sanguinem probet, de sacco nutritionis infantis causa circumpositis partibus intime adhærente, & de utero, qui, quamvis a partu non expansus, tamen urgentibus doloribus apertus est. Ad Practicam spectantes animadversiones magni momenti non sunt. Proximo loco *Rog. Jos. Boscovich de motu corporis attracti in centrum immobile, viribus decrescentibus in ratione distantiarum reciprocæ duplicata*, commentatur. Mirabuntur forsan Lectores, Autorem

Pag. 251.

262.

rem sibi rem, jam toties, totque diversis methodis, tractatam, denuo tractandam sumsisse; at in re etiam trita spicilegium habere, istaque simplicius & accuratius demonstrare, voluit, simulque de infinitis quædam monere. A primis motus elementis orditur, hinc doctrinam motus liberi rectilinei & curvilinei exponit, & inprimis motum in sectionibus conicis sub hypothesi supra dicta; omnia methodo mere geometrica demonstrans. Sed in his non morabimur. Addemus saltem, sub finem refutari *Eulerum*, quod (*Mechan. Tom. I §. 655* & *762*) statuerit, corpus, ad centrum virium cum celeritate infinita delatum, posse aut retro flecti, aut nusquam amplius reperiri, & quasi subito annihilari, calculo nimis confidens. Autor enim demonstrare conatur, non solum ratiocinium Viri Cel. de ellipsi in rectam transeunte non valere, sed & corpus semper ultra centrum, celeritate iterum per eosdem gradus imminuta, motum continuare. Ejusdem *de Viribus vivis* Dissertatio hanc excipit, satis longa, in qua, ut ipse ait, *celeberrimam de virium vivarum mensura controversiam vel dirimendam, vel componendam, vel potius summovendam, aggreditur.* Initio statum controversiæ, variosque utriusque partis defensores, enumerat, & inprimis *Mairanum* contra *Martini* objectiones, in *Tract.* ejus *de Viribus vivis* factas, vindicat. Jam, quod ad rem ipsam attinet, fatetur, se, post omnia ab utraque parte dicta diligentissime considerata, in eam tandem sententiam devenisse: Vires vivas in corporibus nullas esse. Phænomena nimirum omnia pendere a sola vi inertiæ, & viribus ita dictis mortuis, ut viribus vivis prorsus opus non sit; eæque adeo, vi principii, plures causas non esse admittendas, quam quot ad explicanda phænomena requirantur, e Physica prorsus sint rejiciendæ. Hanc quoque sententiam in præsenti fuse explicare & defendere instituit. Eo inprimis res redit: Corpus omne vi inertiæ est præditum. Dum potentia in id agit, producit pressionem, seu vim, quæ dicitur mortua. E pressione per tempus continuo repetita oritur certa velocitas. Hæc ipsa vi inertiæ conservatur; &, dum e nova pressione ori-

Pag. 289.

tur nova celeritas, hæc cum priori conſervata componitur; ut adeo motus omnis explicari poſſit per immediatam celeritatis productionem, factam actionibus potentiarum, nihil poſt ſe relinquentibus in corpore præter diverſam determinationem vis inertiæ, cum ipſa vi inertiæ perſeverantem. Hæc tam in motu corporis, a potentia ſollicitati, uniformi, vel variato, quam in colliſione corporum, locum habere, oſtendit. Hinc & phænomena omnia, a virium vivarum patronis in rem ſuam adducta, explicari poſſe. Si vero quis diſtinctionem inter vires vivas mortuas adhuc velit admittere, hanc in ſolis verbis futuram, ſalvis phænomenis. Prout enim vires ſtatuantur gradibus celeritatis productis, vel ſingulis temporibus, vel ſingulis æqualibus ſpatiis confectis, proportionales; vires fore vel ut celeritates ſimpliciter, vel ut celeritatum quadrata. Attamen priorem modum naturæ magis conſentaneum judicat. Sed de viribus vivis ſententiam ſic proſcribere conatus Autor, novam ipſe de actione potentiarum, & communicatione motus, ſententiam in medium profert. *Carteſianos*, omnem motum impulſu fieri, *Newtonianos*, etiam in diſtantia per attractionem, ſtatuere, conſtat. Noſter, nullum omnino motum fieri per impulſum, ſed ſemper per vires agentes in diſtantia, opinatur. Corpora nempe ſe nunquam ita contingere, ut fere nil ſpatii intermedii interſit; ſed viribus quibusdam præditas eſſe materiæ particulas, quæ in aliis diſtantiis attractivæ ſint, in aliis repulſivæ, ita, ut demum, imminutis in infinitum diſtantiis, augeatur vis repulſiva in infinitum. Declarata mente ſua, id agit, ut opinionem de communicatione motus per impulſum impugnet. Non ſolum per eam hactenus palmaria naturæ, phænomena, ut gravitatem, motum corporum cœleſtium, &c. non ſatis explicari potuiſſe, quin maximæ difficultates remanſerint, urget; ſed & plane impoſſibilem eſſe talem communicationem, eamque legi naturæ, ſaltum prohibenti, repugnare. Quod exemplo duorum corporum, ſibi occurrentium, probat, ubi in ipſo puncto contactus particulæ uno momento a motu in quietem pervenire debeant; cum contra velocitas per gradus minuatur, ſi ex ejus mente particulæ jam in aliqua

qua distantia vi quadam repulsiva afficiantur. Ex hac hypothesi jam ulterius quoque præcipua phænomena corporum explicare conatur, ut cohæsionem, elasticitatem, fluiditatem, vim magneticam, &c. Leges quoque, secundum quas vires istæ repulsivæ crescere & decrescere, & qua scala repræsentari, possint, considerat. Sed, de his ideam dedisse, nobis sufficiat. Longa admodum *Joannis Chrysostomi Trombelli ad Franciscum Mariam Zanottum Disputatio de acus nauticæ inventore* est. In eaque primum eos recenset, ad quos a variis, quæ ex acu nautica inventa provenit, gloria referatur. Tum, Sinas diu ante Europæos acu magnetica usos fuisse, probat, eaque occasione de Ægyptiis disputat, a quibus Sinas derivatos fuisse, nonnulli censent, tandemque, eorum argumentis profligatis, qui Gallis, Germanis, Anglis, immo vel *Salomoni*, aliisque, inventæ hujus acus laudem tribuunt, hoc celeberrimum inventum contendit ab Italo quodam, ac verisimiliter a Veneto quodam cive, in Oriente mercaturam faciente, ex Asia in Europam deductam fuisse. His aliqua, sed modeste, ab *Abundio Collina* in Sermone de acus nauticæ inventore opponuntur, quæ etiam a vero proxime abesse videntur. Tum *Heraclius Manfredius de viribus ex elastrorum pulsu ortis*, verba fecit. Defensorem hic *Cartesianæ* de virium mensura doctrinæ agit. Primo demonstrationem, quam pro tuenda sententia *Leibnitiana* ex actione elastrorum attulit *Jo. Bernoullius* (*Diss. de Commun. Mot. Cap. VII*), retento prorsus ratiocinandi modo, ad probandam opinionem contrariam adhibet. Dein, quæ idem (*l. c. Cap. VI*) de viribus æqualibus, e duarum serierum elastrorum pulsu ortis, statuit, refutat; pariterque, in hoc casu ex mente *Cartesii* mensuram virium locum habere, pugnat. *Thomæ Laghii de rubentibus lignorum cineribus* Commentatio est. Lignorum, quæ combusta tales cineres exhibuerunt, alterum montanum fuit, a Rheno ex altioribus montibus in magnis alluvionibus abreptum, alterum palustre, sed pariter diu ab aquis vexatum. Utrumque subnigrum fuit, sed palustre aliquanto ponderosius, ex quo simplici combustione capti cineres saturatiori, ex montano vividiori quoque, rubedine nitebant.

Pag. 262.

397.

bant. Ligna, destillationi commissa, præter aqueum liquorem, fumos crassos dederunt, & oleum crassum, densum, & nigricans, præter carboni similem massam, in retortæ fundo selictum; sigillatim vero palustris copiosiores fumi fuerunt, red albicantes primum in lacteum liquorem, ramificationes salis volatilis animalis æmulantem, tandem in oleum resoluti. Olei vero & salini phlegmatis minor copia fuit, quam solet ex naturaliter se habentibus lignis elici. Caput mortuum, ubi calcinatum fuit, ex montano saltem, calcem tenuissimam & rubram, ex palustri nigram dedit, ex qua tamen, magnetis ope, plures ferri micæ prolectæ sunt, a quibus proinde *Lagbius* rubedinem cinerum provenire existimat. Lignum enim, diu sub terris latens, continenter aquis ablutum, aptius forte evadere ad vitriolicum salem uberius arripiendum, eodemque modo omnis generis ligna mutari posse, si diu in aqua vitrioli solutione imbuta ebullierint, experimentis cognovit.

Pag. 404. Hanc Commentationem alia *Cajetani Montii de Aldrovandia, novo herbæ palustris genere*, excipit, quam *Joannes Carolus Amadeus*, Medicus Bononiensis, invenerit, & quæ eadem ac Lenticula *Plukenetiana* sit. Ejusque *Montius* accuratiorem iconem dedit.

413. Sequuntur *Franc. Mariæ Zanotti de Elastris Sermones tres*. Etsi doctrinam de motu corporum ab elastris jam tractaverint *Jo. Bernoullius* (in his *Actis A. 1735*), & *Camus* (*Comment. Act. Parisf. A. 1728*); maluit tamen Autor integram hanc materiam proprio marte denuo resumere. Primo motum elastri unici, aut liberi, aut uno extremo infixi, & integræ seriei elastrorum, aut infixæ, aut liberæ, generatim considerat. Dein de motu corporis ab elastrorum serie infixa, vel duorum corporum a serie libera, agit. Discrepat hic a Viris laudatis in casu priori, quod ipse statuat, velocitatem corporis, ut spatium, dilatatione seriei percursum, directe, & corpus inverse; illi autem, ut horum radices. In posteriori casu sententiam refutare conatur, quod, cum in serie se libere relaxante semper detur punctum immobile, (si nempe dividatur in ratione corporum extremitatibus applicatorum,) duæ partes seriei spectari possint, seu in hoc

puncto

puncto firmiter fixæ. Dein ad demonstrandam e motu elastrorum mensuram virium vivarum se convertit. Vim substantialem, *Bernoullio* dictam, perstringit. De relaxatione seriei elastrorum, velocitate hinc genita, vique oriunda, multa disserit, & *Bernoullium* inprimis refellit. Sed de his fusius non dicemus: veremur enim, ne innumeræ istæ de viribus vivis disputationes tandem tædio fiant lectoribus. Denique sententiam quoque *Camusii* de velocitate corporis a serie elastrorum (de qua supra,) examini subjicit & refutat. Supra *Vincentii Menghini de ferrearum particularum sede in sanguine* Sermonem exposuimus. Ejusdem alius est *de ferrearum particularum progressu in sanguinem.* Comparavit sibi sex formas ferri, easque pullis, canibus, suibus, hominibus, per quadraginta dies dedit, utque, an in eorum sanguinem transiverit, inveniret, antequam ferrum dabat, singulorum sanguinem exploravit, in eaque re *Fabii Vignaferri*, & *Herculis Lelli*, tum vero & *Jacobi Conti*, adjumento usus est. In hominibus igitur pulsationum arteriæ numerus auctus est, atque in muliere vultus color, & catameniorum fluxus, rediit, sanguis vero, supra dicto modo ad ignem excoctus, primi generis ferreas particulas, plures quidem, neque tamen in omnibus æque multas, obtulit, præter ea coccineum ferme colorem habuit, ac serum copiosius. Eadem, & manifestius quidem, in animantium sanguine deprehendit, prætereaque in iisdem vel vivis dissectis animadvertit, vasa sanguifera, præcipueque mesenterica, turgida magis, partes solidas ponderosiores, bilem dilutiorem, immo tandem sanguinem ipsum. Fuit quoque ex ferruginosa materie, pluribus in locis vasis mesentericis inhærente, deprehensum, per hæc, non per lactea vasa, ferrum ad sanguinem transiisse, tumque ex omnibus simul sumtis cognitum, mineram ferri ipsam facile ad sanguinem transmitti, neque symptomata quædam noxia, nisi justo diutius adhibitam, inducere. Finem imponit volumini *Gabr. Manfredii de eliminandis ab æquatione arcubus circularibus* Commentatio. Propositum ejus est, perspicue explicare methodum, æquationes differentiales, quarum membra sunt elementa arcuum circu-

Pag. 475

520.

 larium,

larium, ad finitas reducendi; quam in Analysi æquationum differentialium sæpius usu venire, norunt in his versati. Lemmatis instar præmittitur inventio tangentis arcus, e pluribus datis arcubus compositi, vel multiplicis arcus dati. Hinc a simpliciori casu orditur, ubi membra æquationis sunt elementa arcuum circularium, per tangentes expressa, ad eundem radium pertinentes; qui statim per compositionem arcuum, quorum exprimuntur tangentes, perficitur. Si vero tangentes non ad eundem radium pertineant, primo ad eundem reducendæ sunt; ita, si sit $\frac{aa\,dx}{aa+xx} = \frac{bb\,dy}{bb+yy}$, posterius membrum ad radium a reducetur resolvendo id in $\frac{b}{a}\,aa\,\frac{a\,dy}{b} : \left(aa + \frac{aayy}{bb}\right)$, cujus integralis $\frac{b}{a}$ A tang. $\frac{ay}{b}$. Potuisset Autor addere formulam generalem: Elementum $\frac{\alpha\,dy}{\beta+\gamma y^2}$ ad radium r reductum simili modo dat integralem $\frac{\alpha}{r\sqrt{\beta\gamma}}$ A tang. $ry\sqrt{\frac{\beta}{\gamma}}$. Porro ad casum magis compositum transit, si nempe denominator membri æquationis unus pluresve contineant dimensiones variabilis secunda altiores; & primo quidem, si quartam dimensionem. Resolvenda tunc est fractio hæc in duas, quarum denominatores sint quadratici. Quam resolutionem generatim perficit. Fundamentum ejus reapse idem est cum resolutione æquationum biquadraticarum *Cartesiana*. Duorum enim trinomiorum, in quæ resolvitur denominator datus, coefficientes redeunt ad resolutionem æquationis cubicæ. Casus etiam, quibus hæ coefficientes fiant reales, quibus imaginariæ, Autor enumerat. Atque hic gradum sistit, de resolutione denominatorum, ultra quartam dimensionem adscendentium, alio tempore acturus.

DE MACHINA ET ANIMA HUMANA PRORSUS

a se

a se invicem distinctis Commentatio, libello latere amantis Autoris Gallico, Homo Machina inscripto, opposita, & ad Illustrissimum Virum, ALBERTUM HALLER, &c. exarata, a D. BALTHAS. LUDOVICO TRALLES, Medico Vratislav.

Lipsiæ & Vratislaviæ, 1749, 8.
Plag. 18½.

Aliis jamjam doctissimis scriptis de orbe literario meritissimus *Tralles*, hoc ipso nunc medicum æque ac philosophicum aggreditur hostem, Autorem nimirum Gallum, qui, hominem meram esse machinam, non novis, sed ex omni antiquitate conquisitis, argumentis demonstrare annititur. Cum autem, Medicorum potissimum causa suum scriptum esse librum, assereret adversarius, sui etiam officii esse putavit *Tralles*, ut in iis, quibus ex medicis scientiis pondus addere tentavit, argumentis paulo curatius hæreret, aliis tamen, quæ ad Philosophiam, vel reliquas spectant scientias, neutiquam neglectis. Ita vero hoc perfunctus est labore, ut Latino exprimeret sermone cogitata Autoris Galli, &, cum minus ordinata cuncta inveniret, in certa, quæ vocant, pensa distribueret, hisque statim suas subjungeret annotationes. Prodierat quidem paulo ante, quam ederetur hic liber, alius, hominem plus, quam machinam esse, evicturus, sed, cum in eo conviciis potissimum lacesserentur Medici, ab instituto non recessit Cl. Autor, sed, Medicorum e contrario tuitus partes, eos defendit. Animæ igitur, ad scopum propius accedens, quæ adversario primo loco removenda esse videbatur, existentia disquiritur, quæ ex mente adversarii neque a Theologis, neque a Medicis & Philosophis, possit probari, sed sola experientia fultis demonstrationibus evinci, iis, quas a priori vocant, omnem denegans fidem. Cum vero morbi, rerumque, non naturalium nomine Medicis notarum, usus, nec non remedia ipsa, in iis, quæ animæ adscribuntur, actionibus varias producant mutationes, & hinc infallibiles credat adversarius testes esse, qui probent, nos tantum esse machinam, ita refutata sunt, ut ex omnibus concludi tantum possit, esse

Pag. 5.
25.

esse quandam corporis & animæ unionem, nec cuncta soli deberi corpori, licet animæ actiones, corpore mutato, mutentur. Comparata quidem anatome docet, eam esse, quod cerebrum spectat, animalium diversitatem, ut, quo dociliora sint, eo majus illud existat, & contra: ast neque hæ, neque aliæ leviores in viscere, de quo plurima adhuc abscondita latent, discrepantiæ, a sola cerebri dispositione hanc pendere monstrant docilitatem; prout nec ex una eademque organorum, loquelæ destinatorum, in variis animalibus dispositione, quam tamen Clariss. *Tralles* multum diversam esse ostendit, consentientibus Anatomicorum observationibus, ad similem loquendi, & cogitata sua exponendi, facultatem, in simia & homine valere potest consequentia. Sed ultra progreditur Autor, hominem in machinam conversurus, novumque stabilire systema conatur, quo demonstret, omnia, quæ aliis ex animæ natura provenire videntur, ex solo corporis mechanismo facillime posse explicari. Primo itaque loco, postquam, modum sentiendi vix intelligi posse, doctissimus docuerat *Tralles*, ex ipsa nervi in sensu mutatione declarat, neque per auditum sonos & vocabula, neque per visum figuras objectorum, cerebro imprimi posse, sed tenuissimum tantum nervorum fluidum in organo sensorio motum excitare, reliqua, quæ hic fiant, ignorari. Gallus autem scriptor ex sua de sensu hypothesi scientias omnes collectarum in cerebro figurarum & vocabulorum nominat congeriem, &, ex utrorumque nexu & simul facta repræsentatione imaginationem oriri, asserit. Curatius igitur hæc rimanda erant, eoque allaborandum, ut imaginationis, satis vaga ab adversario proposita, notio certior redderetur, neque uno tempore, si etiam formæ tales, quales assumuntur, pingerentur in cerebro, omnes adesse posse, ostenderetur. Quod non effecit solum Clariss. Autor, sed de idearum quoque repræsentatione ita egit, ut, eam ne cogitari quidem posse, docuerit, multis tandem argumentis, ens a corpore mechanico & cerebro diversum assumi debere, concludens. Id quod ulterius confirmatur per firmissima a Philosophis demonstrata ratiocinia, quæ,

Pag. 26. 32. 50. 54. 61.

quæ, imaginationem & animam non esse unum idemque, evincunt, miseramque præterea & indignam sapienti viro opinionem, materiæ cogitandi facultatem tribui posse, evertunt. Virtutum certe exercitium libertatem requirit, quæ male, vel nunquam, ex organismo machinæ declarabitur. Pag. 67. Incassum quoque assumitur, ad organismum perficiendum accedere debere institutionem, quæ, formas rerum ex præconcepta opinione imprimere quoque si posset, non tamen, abstracti, quos dicunt, conceptus ut formentur, posset efficere unquam; quid? quod leviori modo naturalem excedens humorum per cerebrum motus exstingueret illico omnes illas figuras inhærentesque ideas. 72. Sunt tamen bestiis præ hominibus, inprimis mox post nativitatem, quædam prærogativæ. Verum est, illæ vero limitatæ admodum majoris momenti non sunt. 79. Nec jure inde colligitur, brutis legis naturalis cognitionem esse tribuendam, penes quæ sensus tantum grati & ingrati est, inprimis cum & ipsa legis & naturæ accuratior consideratio clare hæc doceat, qua simul perspicimus, fermentationem, cujus diversos gradus in materia sibi perfecte simili, brutorum & hominum produxisse corpora, adversarius hallucinatur, admittendam non esse. Eum, qui ex corporis vitio, vel morbo, delictum commisit, Medicorum magis, quam JCtorum, judicio subjiciendum esse, rei quidem ratio postulat; 80. sed quid pœnæ opus, si mera homo est machina? Quomodo conscientia, 91. sive internum de æquo & iniquo judicium, quod largitur adversarius, stare potest? 94. cum indubiis præterea constet rationibus, animam, quæ certo existit, post ejus a corpore dissolutionem manere actorum præmia, vel pœnas. Dei negare existentiam, ut in tanta philosophicarum demonstrationum claritate absurdum, sic Medico præcipue indignum est, qui certissima hujus veritatis signa ex artificiosissima corporum structura, 103. cujus plura exempla adducit Clariss. *Tralles*, ubique larga 111. legere potest manu: quam deinde mundi, ut vocant, contingentia, & æternitatis impossibilitas, hominisque origo, qui suæ existentiæ causam in se habere nequit, evidentem reddunt. Summi vero Numinis existentia tranquillitatem vitæ mirum in mo-

Pag. 121. modum promovet. Sed, explosa religione, denuo, nullam animæ necessitatem esse, asserit adversarius, omnemque motus causam in corpore, existere affirmat, multisque, ex medica scientia desumtis, argumentis & experientiis sententiam roborare contendit, v. c. quod corda exsecta palpitent, 128. discissæ eorum partes se contrahant, polypi dissecti vivant. Verum enim vero, licet satis manifesta sit insita & naturalis fibrarum vis contractilis, ex ea tamen sola motus omnis insufficienter deducitur, quippe qui ex nervis, fluidique, quod in 140. iis existit, motu, melius explicatur. Quod etiam, cum, se totum eo carere non posse, intelligeret adversarius, ita concedit, ut, ad nervorum origines positum esse movens quoddam 147. principium, sive ἐνορμῶν, statuat, quod ab anima discrepans in fluido nervorum quærendum sit, & cogitandi facultatem habeat. Interea tamen hæc, & motus quidam musculares, tam apte ex sola sanguinis & spirituum præsentia non explicantur, 171. ut, ens, a corpore distinctum, accedat, necesse sit. Nec animæ 173. præstantiæ detrahitur quidquam, quod visus & auditus organis vitiatis perversa fiat sensatio, quod sobria vita virtutum, 183. immoderata vitiorum, sit fertilissima mater. Corpus se ipsum conservat, restituit, & destruit, neque tamen ex his sequitur, ut animæ non sit locus, ut fibrarum naturalis contractio, inprimis in corde motum perficiat tantum, quod *Stablium*, *Boerhaviumque*, non intellexisse, injurius in tantorum Virorum ma- 211. nes & scripta, credit adversarius. Concesso quoque, accedentem stimulum hanc fibrarum contractionem maximopere au- 213. gere, sensum tamen producere non valet. Sentiendi & cogitandi facultas a se invicem discrepant; illa sublata, hæc quidem plerumque deficit, non tamen semper, quod moribundi confirmant. Ex pulsu itaque arteriarum de animæ cogitationibus judicari nequit, quibus physicæ affectiones non compe- 225. tunt. Quomodo tandem animi morbi, ex nullis mechanicis orti causis, solius machinæ effectus dici poterunt, qui, adhibitis convenientibus corpori remediis, non cedunt? Hæc sane cum attentione omnem argumentorum vim ponderantibus, ita comparata esse videbuntur, ut appareat, machinam mo-

tuum

tuum quidem rationem, non vero conſcientiæ & intellectus, in ſe continere. Aſt, cum, ſummam plantas & animalia habere convenientiam, ſibi perſuadeat adverſarius, quod nuper quoque anonymus ſcriptor in Tractatu *de Homine planta* ulterius probare annifus eſt, de quo Cel. *Tralles* in tranſitu ſuum fert judicium, differentiæ utriusque oſtenduntur, &, abſtruſum generationis negotium Deum animamque non tollere, docetur. In naturæ quidem campo emetiendo aberramus ſæpe, id tamen luculenter intelligimus, plantas carere anima, hominum vero & omnium in genere animalium actiones ex mechaniſmo ſolo non deduci poſſe, animarum potius, quæ non absque ratione aſſumitur, diverſitatem producere eas, quas in majori, vel minori, hominum docilitate obſervamus, differentias, neque organiſmi tantum inſtitutione ſimiam in hominem mutatum iri. Hinc tandem patet, mentem & corpus, ex *Spinozæ* æque ac Galli ſcriptoris opinione, non eſſe unam eandemque ſubſtantiam: id quod contra minus accuratas adverſarii definitiones, explicationes, obſervationes, & experientias, ad probandam ſententiarum veritatem vi ſæpius arceſſitas, pluribus ubique argumentis, quæ tamen ſingula cuivis penſitanda potius relinquuntur, quam fuſius recenſentur, in eleganti hoc ſcripto declaratum invenimus. Plures vero, quas variis, hypotheſeos capitibus oppoſitis, refutationibus immiſtas deprehendimus, medicarum æque ac philoſophicarum doctrinarum demonſtrationes, etſi ſuperfluæ nonnullis videbuntur, eam tamen ob rationem commendandæ ſunt, quod varietate ſua delectent, & eruditionis haud vulgaris, qua excellit Autor, luculenta ſint documenta, Medicorum vero & eorum, qui Materialiſtæ vocantur, inſignem manifeſtent diſcrepantiam.

Pag. 234. 243. 254.

EPISTOLA AD CLARISS. VIRUM *, ſiſtens quasdam Obſervationes in opuſculum D. B. LUD. TRALLESII, Medici Vratislav. nuper editum, & cui titulus eſt: de Machina & Anima humana prorſus a ſe invicem diſtincta Commentatio, &c.***

Acce-

Acceptis tuis literis, avidiſſimis ſic ſtatim oculis adjunctum *Trallesii* opuſculum perlegi, fruſtra recordatus, an ingrati fortaſſis aliquid Medicis dixiſſem parum prudens. Obſtupeſcens itaque, venenoſa in me torqueri tela, quorum omnium extra tactum me ſatis poſitum exiſtimaveram, ſero experiebar, quæ vel in hoſtem, quocum *Trallesio* tantum res eſſe videbatur, dirigi credidiſſem. Summæ inurbanitatis, qua graviter in ſanctiſſimum Medicorum Ordinem peccaverim, me agit reum. Aſt miror ſane, Virum, alioquin expertiſſimum, ex ignorantia Gallica & vulgaris forte in omni lingua dictionis, mihi exprobrare velle, quod nec unquam cogitavi, nec ipſa quidem verba commode indicant. Aliquid igitur dandum motui, quo correptus, iræ ſuæ videtur nimis indulſiſſe iſte Commentator. Si deſpumato judicio, animaque ab affectuum nebulis rite luſtrata, totam denuo, quam vitioſam omnino arguit, periodum relegiſſet, procul omni dubio animadvertiſſet, linguæ Gallicæ non penitus ignarus, ſermonem me facere de Medico qua Medico, & quidem Metaphyſico qua Metaphyſico oppoſito; proſpexiſſet porro, me non aliter voluiſſe, quam quod Medicus, cui corpus humanum curare tantum cordi eſt, & qui nihil præter illud ſapit, ſi in errores deducatur, in illos ex ignorantia Logices delabatur. Quis alio modo interpretari poteſt: *Le Medecin ſe contente de ſes obſervations, le Metaphyſicien de ſes raiſonnemens . . . L'ignorance de la Logique apprête les erreurs au Medecin & les lui fait avaler à longs traits . . . .?*

Ut evidentius appareat, injuſtam penitus & ridiculam eſſe criminationem, ponamus, me dixiſſe: *Les Medecins ſe contentent de leurs obſervations, les Metaphyſiciens de leurs raiſonnemens* &c. ſenſus ſane generalior fuiſſet, nec tamen hæc de omni & ſingulo Medico dicta eſſe, ratio non tantum logica, ſed & vulgaris loquendi modus, ſuadet. An de omni & ſingulo mercatore accipiendum dictum illud: *Mercatores divitiarum nimis ſunt cupidi;* an de omni erudito: *Docti ſententiæ ſemel ſuſceptæ nimis ſunt tenaces?* &, ſi e. gr. de *Trallesio* ſermonem faciens, dixiſſem: *Ignorantia locutionum vulga-*

rium

rium Medicum in errorem duxit, & suis inurbanis, & nullo fundamento nixis, criminationibus ansam præbuit, an, quæso, hoc intelligendum foret de Medicis omnibus, qui per totum terrarum orbem degunt? Sit de singulo & omni Medico dictum; de Medico tamen qua Medico, non vero de Medico Philosopho, accipi potest. An alio modo interpretaretur ille, cui lex est, optime verbis consulere; & talis præsertim, qui distinguit Medicum a Philosopho, uti ipse *Tralles* in sua Præfatione & in ipso opere, ubi *pag.* 224 dicit: *Sane, quicquid potest Medicus, id potest machinæ ope, cum qua sola ipsi res est . . . Non spectat ad Medicum anima.*

Plura addere, nec opus est, nec lubet. Patet, quo jure mihi exprobret ignorantiam regulæ Logices, *quod a particulari ad universalem non valeat conclusio.*

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Quid de Viri istius opere sententiam rogas? Medica penitus ignoro: & tali Viro me longe inferiorem lubens agnosco. Non possum tamen, quin aliquo modo tuo postulato satisfaciam. En meas observationes.

Egregie Gallica lingua conscriptus est libellus de H. M. Facetus scribendi modus locum sæpe tenet rigidæ demonstrationis. Itaque pondere non tantum ratiociniorum vincendus, sed insuper modo scribendi æquipollendus, & eadem lingua utentem Refutatorem postulare, videbatur. Posteriori conditioni non satisfacit *Trallesius*, an secundæ, etsi ejus opus elegantia non careat, asserere non audeo. An priori, videbimus.

In antecessum tamen animadvertendum, quod, licet Autor H. M. cum nullo alio certamen a se iniri, nisi cum Medico, declaret, quæstio tamen videatur requirere Philosophum. Quæritur enim, an materiæ sit adscribenda facultas, quam intelligentem vocamus, an vero minus. Quid de hoc statuunt observata de materia & de ista facultate? Hæc, ni fallor, ad forum Philosophiæ pertinent. Nec interest, an Autor H. M. Philosophos proscribat. Non magis in hac re audiendus, quam latro, qui conscios latrociniorum suorum testes admitte-

se recusaret. Hæc tamen cum Autori concessurum esse *Trallesium* viderem, statim putabam, peritissimum Medicum aliis uti velle argumentis, & ex medicis tantum fontibus Autorem illum in fugam esse acturum. An hisce satisfecerit *Tralles*, judica.

Primum refert sagacissimus Commentator experimenta, quæ Autor H. M. sic satis fuse congessit, & quibus patet, vires cogitandi & corporis sese habere uti relata & correlata. Sepositis ceteris rationibus, putasne, inde elici posse animæ immaterialitatem? Sic tamen procedere videtur expertissimus *Tralles*, dum *pag. 23* ait: *Namque post tot solidas demonstrationes, ipsam* (animæ existentiam scilicet) *evincentes, quarum nullam toto opusculo Autor destruit, nihil ex allatis omnibus aliud licet elicere, quam dari unionem certam animæ cum corpore, quomodocunque demum ea se habeat.* Assertum illud, in se spectatum, verissimum est, sed *Trallesio*, Autorem H. M. refutaturo, minime favet. Arma enim inter se movent; ideoque argumenta sunt producenda, & non supponenda. Debuisset sane unum saltem argumentum in medium proferre, quo, materiam facultate cogitandi gaudere non posse, demonstratum, antequam ex allatis experimentis eliceret, eorum phænomena ad unionem tantum referri posse. Hoc præcipuum Immaterialitatis fundamentum ne leviter quidem tetigit: quin imo ignorare videtur, dum dicit *pag. 153: Si vero existentem animam posuerimus unitam suo corpori, si deinceps animam sibi repræsentantem hoc universum pro situ corporis organici & mutationibus, quæ in organis sensoriis contingunt, eadem vi actiones suas producere sciverimus; si, omnes mutationes animæ a sensatione originem ducere, facultatibus ejus ab ima usque ad summam consideratis, intellexerimus . . . . . nil morabimur intricatas & nodosas, ab Autore habitas, objectiones;* & pag. 253: *Quando autem illa phænomena, quæ attendentes sedulo ad actiones animalium brutorum & rationalium animadvertimus ex proprietatibus materiæ, nisi hæ gratis nimis sublimes ponantur, neutiquam explicari possunt; quando, sic visa materiæ insufficientia, aliam causam admittere & statuere coguntur æqui re-*

rum

rum arbitri, cui effectus omnes, vires materiæ transcendentes, illisque infinities nobiliores, tribuantur, si vel maxime illius causæ ingenium nostrum laterent, an turpiter & precario, animas esse Brutis & Hominibus, tunc docetur & defenditur? Tali fundamento ad Immaterialismum vergere turpiter, precario & ignorantis esse, non dubito, quin affirment omnes, qui leges ratiociniorum perspectas habent. Sed condonandum est *Trallesio*, qui *pag. 26* putat, Materialistas immaterialitatem (sive existentiam animæ) negare, quia ope sensuum detegi nequit. Nonne hic hospes videtur litis? Quis autem, qui Pnevmatologiam vel a limine salutaverit, ignorat, Materialistas non negare, quod homo cogitet, intellectu, ideis, perceptione, polleat, quod has facultates adscribant materiæ, quia ex eorum mente nullo jure supponi potest altera substantia, si materia istis facultatibus prædita esse possit, cujus possibilitatem tam luculenter adstruere conatus est ingeniosus *Lockius*.

Quo fundamento affirmat, *quod æquum jus competeret fautoribus animæ immaterialis, urgendi explicationem intelligibilem functionum & operationum defensæ materialis animæ?* Si alterutri litigantium competeret, nonne concedendum illi, qui unam tantum substantiam admittit, donec probatum sit, & alteram existere debere? Extra oleas hic vagatur expertissimus Vir. Non agitur de explicatione facultatum & operationum intellectus. In hac via pari passu ambulant & Materialistæ & Immaterialistæ, qui, si impossibilitas materiæ cogitantis firmo non staret talo, longe forte in his æque, ac in aliis, Materialistis forent inferiores. Dolendum sane foret, si defensores immaterialis animæ solidiores & æquiores non haberent rationes, quibus stabiliunt suam sententiam, quam illas, quas *l. c. pag. 253* exponit *Traller.* Non enim sufficit, quod quædam phænomena ex materiæ attributis deducere & explicare nequeamus; non sufficit, quod materia nobis visa sit iis invalida, sed, ut legitima ratio adsit provocandi ad secundam substantiam, necesse est, ut demonstretur materia suis attributis renuere facultati cogitandi, & illa cum hac in uno substrato, vel subjecto, consistere non posse. Hoc evicto, ca-

 dunt

dunt omnia, quæ Materialistæ objicere queunt, & re vera his tantum armis victi jacent.

Vim argumenti Materialistarum, quod ex parallelismo hominum cum brutis petunt, non melius assequitur noster ingeniosus Medicus. Ex eo enim demonstrare conantur, quod, easdem ob rationes, quibus substantia tribuitur hominibus immaterialis, illa non brutis tantum, sed forte & plantis & inanimatis rebus, concedenda sit. Huc tendunt exempla, experimenta, observationes, quæ indigitant, animalia, si nolis eadem, analoga tamen, edere phænomena, quæ fundamentum animæ immaterialis præbent ejus fautoribus. *Bruta* (ajunt) *sentiunt, perceptiones habent, perceptionum suarum sunt conscia*, &c. *Hoc quotidiana experientia constat. Ex his facultatibus concludis, homines, qui talia edunt phænomena, anima immateriali, a corpore sejuncta, præditos esse: mutato nomine de brutis fabulam narrari. Brutis itaque competit substantia immaterialis. Regnum ergo animale gradu tantum, non vero natura, sive essentia, differt ab humano. Regnum vegetabile itidem non differt a regno animali, nisi gradu. Quænam enim differentia inter florem & congeriem instar floris crescentem animalculorum, quam* Trembley *vocavit* Polype à bouquet? *Talia sunt innumera. Natura nihil efficit per saltum. Hinc consequitur, omnia in rerum natura, saltem quæ de iis noscimus, tantum gradu perfectionis & imperfectionis a se mutuo distare. Hoc semel concesso,* (inquit Materialista,) *inanimatis immaterialis quædam substantia erit concedenda, aut homini plane deneganda. Inanimata, dices, talia non edunt phænomena, ex quibus id juste elici potest. Sit: hoc cum aliis nostram perspicaciam effugere potest. Perfectionis gradu, non vero essentia, differunt a se mutuo entia. Prius tamen admodum incongruum videtur. In inanimatis illa vis non tantum otiosa, inactiva, sed impotens & patiens, videretur. Quis, lapidem anima, gradu tantum ab anima humana differente, gaudere, sibi persuasum habere posset? Posterius ideoque admittendum, &*

co

* *Nouv. Découv. faites avec le Microscope par* Turb. Needham, *&c.*

eo majori cum jure, quod ex ignorantia essentiæ materialis ignoremus, an hæc isti attributo obstet. Sic itaque materia spectata, tanquam substratum, quod præter alia attributa & facultate cogitandi præditum esse potest, nulla amplius remanet difficultas: nam, cum hæc facultas incrementi & decrementi sit capax, sic series entium erit possibilis, in qua a minimo perfectionis gradu ad plenariam perfectitudinem adscendere licebit, ac in qua serie omnia entia pro gradu perfectionis suum occupabunt locum. Etsi jam modum, quo materia cogitat, non melius assequi valeamus, quam modum, quo anima suas peragit functiones, mirum tamen non amplius videbitur, quod, corpore animali morbo laboranti, facultas cogitandi eandem sequatur rationem; quod ista facultas varia sit pro varietate climatum, ciborum, aliarumque circumstantiarum; & sic de ceteris phænomenis. Ita ratiocinanti Materialistæ, qui a Metaphysico facile in fugam agi posset, respondeat noster acutissimus Medicus, *pag. 37* affirmans, *bruta sentire, organis sensuum instructa, nonnullaque eorum ipsis hominibus acutius, & illa suarum perceptionum esse conscia: illis easdem esse sensationis leges, nexumque definitum inter objectum externum & noscendas ideas; illa repetere sensa, & imaginari ideas perceptas, eas memoria retinere*, &c. Respondeat, inquam, non inurbana & immodesta declamatione, sed solida & ex medicis petita demonstratione. Magnus mihi erit Apollo.

Non concedent Fautores idearum innatarum assertum *Trallesii*, quod occurrit *pag. 44*, nimirum *quod evictum sit a Philosophorum sagacissimis, nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*, præsertim ii, qui contendant, ope sensuum, & occasione objecti, in sensus agentis, excitari ideas sensibiles, quas jam reconditas secum tulit anima; ne dicam, quod, rejecto systemate influxus animæ in corpus & corporis in animam mutui, rejici quoque debeat memoratum assertum. Et Systemata causarum occasionalium ac Harmoniæ præstabilitæ non sane ita carent illustribus defensoribus, ut victas traderemus manus sagacissimis illis Philosophorum, quos innuit *Trallesius*.

Loquitur porro *pag. 56* de ideis materialibus, de illis, ni fallor, quæ ope objectorum solidorum excitantur, & quæ vulgo ad sensationes referri solent. Jam autem secundum *Trallesium*, quod est in sensu, oritur ab objecto materiali: nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu: omnes ideoque ideæ erunt materiales. Miror sane, quod locus *Lancisii*, quem *pag. 60* allegat, & locus *Halleri*, *pag. 181* citatus, ipsi non revocaverint principia Pnevmatologiæ.

Nonne melius fecisset Medicus noster, si quædam *pag. 63* ex *Dittone*, *Reinbeckio*, vel *Wolfio*, produxisset argumenta, pro immaterialitate animæ militantia, quam declamanti decursu istos celeberrimos viros iterum & iterum laudare, quemadmodum elegantem *Halleri* locum *pag. 181* producit, qui locus, etsi, in se spectatus, nihil probet, tamen fontes demonstrationum indicat. Ceterum putavi, *Trallesium* medicis armis in fugam esse acturum Autorem H. M. Ex iis nihil plane profert, & provocat tantum ad argumenta *Wolfii*, aliorumque Philosophorum, vel Philosophorum partes agentium, quæ sane ex scientia corpus sanandi non sunt depromta.

Sumanus, (inquit *pag. 155*,) *abstractissimis meditationibus vacare animam quandam eruditissimam, ultra quas nulli alteri assurgere licet; illa ponunt intentam judicii vim & severa ratiocinia; sed hæc descendunt tandem ad imaginationem; imaginatio indiget ideis vel præsentibus materialibus & sensualibus, vel reproductis utrisque.* Quale assertum ab infelice Materialistarum hoste in medium prolatum! Quod si æque firme staret, ac inconsiderate prolatum, actum foret de anima corpore destituta, & consequenter de ipsa anima immateriali. Pergamus, &, quanti sit in hac materia noster ira flagrans Autor, videamus.

Nonne negaret Materialista, quod præter sensum (uti docet *Tralles*) homo suæ felicitatis cupidus præditus esse debeat voluntate liberrima, (quæ secundum *Trallesium*, uti reliqua, prius in sensu esse deberet,) si scilicet a sensationibus excluderentur appetitio boni & aversatio mali? Hoc, inquam, tum negaret; &, si contrarium admittere vellet *Tralles*, paria faceret

cum

cum Materialiftis. Mirum fane videri debet omnibus, quod Vir, caufam Philofopho-Medicorum tam vehementer & extra olens agens, ita principiorum Logices oblitus fit, ut vel in his duabus pagellis videatur illi fcientiæ nunquam animum applicaffe. Demonftrare conatur, fibi non refpondere actionum moralitatem & machinam, fecundum determinatas leges fuos motus peragentem. Sic ratiocinatur: *Homines facti funt, ut fint felices. Ut felices fint, quærenda eft felicitas: ut felicitas quæratur, homo præditus effe debet voluntate liberrima, ut fic malum poffit averfari, bonum appetere, ut inveniat media, ad felicitatem tendentia, pollere debet intellectu. Virtus inter omnes actiones humanas ultimum exiftit medium ad obtinendum finem ultimum, fineque ea felix & beatus evadere poteft nemo. Virtus omnis eft actio moralis, a libero hominis arbitrio pendens*, &c. Si hanc confufam & paucis contractam expofitionem dicam, an ratiocinationem, perpendas, inde extricabis, quod mens ejus fit, demonftrare, libertatem attributum machinæ effe non poffe. Homo enim nafcitur, ut fit felix; felix effe nequit fine virtute; virtus fupponit actionem moralem; actio moralis libertatem; & fic tandem relabitur ad primam propofitionem, quod homo felix effe nequeat fine libertate, five voluntate libera. Quid jam ipfi erit voluntas? Voluntas libera? Libertas? De his lites adhuc non funt ad liquidum redactæ. Ne dicam, quod male definiverit virtutem per actionem moralem, a libero hominis arbitrio pendentem; nam vitio æque ac virtuti applicari poteft; ne, inquam, talibus immoremur, emifit infignis Medicus demonftrationem, qua ftaret, libertatem cum machina intelligente, five homine, confiftere non poffe. Quid refponderet Materialiftæ, fic argumentanti: *Homines facti funt, ut fint felices. Nexus rerum ita eft conftitutus in univerfo, ut, ferie caufarum & effectuum, hic effectus in hunc hominem hanc producere debeat fenfationem; fenfatio illa hanc determinatam perceptionem; hæc perceptio voluntatem neceffario determinat repræfentamine ftatus, quem amplexurus eft; quæ voluntas fic neceffario determinata talem edit actionem.* Nihil forte reponere poffet Materialiftæ aen-

io,

to, & principiis causarum, suos effectus necessario sortientium, uti gnaro. Minus recte Materialistarum sententiam cepit, si putat, illos in ea versari opinione, quod homines eodem modo ac bilanx determinentur. Agnoscunt, homines sentire, cogitare, &c. sed firme tenent, cogitationes determinari legibus, ex natura intelligentiæ, quam tanquam attributum materiæ certo modo modificatæ spectant, profluentibus. Uno verbo, omnia æque in homine ac in aliis entibus pro gradu perfectionis, quo gaudent, & pro modo, quo existunt, modificari per seriem modificationum, quæ se mutuo excipiunt, & quarum existens futuræ gravida causam in præcedenti habuit; ita ut, una harum posita, omnes poni, &, una sublata, omnes tolli, debeant.

His ita positis, dum secundum certas & determinatas leges in actum deducatur intellectus, sic ideæ brutorum, qualescunque demum sint, certis legibus, licet inferioris ordinis respectu nostri modi cogitandi, determinantur; & sic dici potest, quod bruta æque ac homines juri naturali cuidam subjecta sint, dum quælibet actio suum effectum, hoc est, suum existendi modum agentis, sortiatur; qui modus existendi, cum gratus sit, vel minus, pœnarum & præmiorum locum habet. Talia refellere, talia præcidere, Medici, Philosophum agentis, fuisset.

Pag. 107 in foro alieno litigat Medicus noster. Nemo e. g. dicet, *Trallesium* imperfectiorem fuisse, si ex sui ipsius natura necessario omittere debuisset errores, quos hinc inde commisit, ita ut ejus essentia necessariam reddidisset meliorum ratiociniorum productionem. *Pag. 111* & *112*, ubi de necessitate & contingenti agit, videbis, illum supremis tantum labellis gustasse Philosophiæ principia.

Ut in transitu de iis, quæ circa vim motricem habet Medicus noster peritissimus, aliquid dicam, videtur non satis attendisse, vim effici non tam copia, ac quidem concursu potestatum agentium: &, licet recte demonstrasset, causam motus voluntati subjecti non latere in corde, cerebro, fluido nerveo, inde tamen non consequitur, illam in materia non delitescere:

nam

nam argumentum istud: *Quicquid alicui enti inesse non percipimus, illi quoque non inest*, fallax est. Male ideoque gloriatur *pag. 170*, quando dicit: *Sufficit, demonstrasse a posteriori, motibus voluntariis non sufficere machinam, sed requiri adeo ens ab ea separatum; & pag. 734: A nullo ergo . . . . Fac vero* . . . . Male, inquam, quia ad summum probavit, quod non percipiamus, causam istius motus latere in iis, quæ de corpore, ejusque structura, noscimus. Verissimum quidem est, motibus voluntariis non sufficere machinam non cogitantem, sed unice quærendum foret, an machina cogitans sit possibilis, quæ quæstio ad refutationem H. M. pertinere non videtur.

Sed jam paulo penitius in sententiam acutissimi Medici inquiramus. A *pag. 193 - 202*, & *pag. 205*, autoritate Clariss. Virorum affirmat, cor, aliasque partes humani corporis, vi motrice, vi insita, in ipsa fabrica latente, gaudere; & confitetur *pag. 202*, quod, si aliquis hujus vis indolem explicare aggrediatur, insuperabiles inventurus sit difficultates. His adde, quæ de anima abstracte cogitante, & ad imaginationem delabente, quæ de ideis, prius in sensu, quam in intellectu, oriundis, supra examinavimus; adde, quæ de materia in genere circa quietem sentit; videas tum, an inter Materialistas, an vero inter immaterialitatem animæ statuentes, enumerandus sit Autor. Ceterum mirandum est, quod *l. c. pag. 202* ob istas difficultates ad tertiam substantiam non provocaverit. Idem jus ipsi est. Ob defectum explicandi coexistentiam motus voluntarii cum mechanismo admisit immaterialem animam; ob defectum explicandi indolem vis, cordi aliisque partibus propriæ, & alteram admittere debuisset; & sic tandem ob vim materiæ insitam, generalem immaterialem substantiam, &c.

Confundit insuper peritissimus *Tralles* vim corpori insitam & vim activam materiæ; hoc enim materiam per se agentem, & non solum mutationi resistentem, ponit; illam vero minus recte *pag. 209* opponit materiæ mere passivæ, ex qua præcipuas nefarias & execrabiles opiniones prodiisse, sibi persuadet.

 Male

Male quoque *pag. 250* confundit eos, qui vim inertem admittunt, cum illis, qui movens principium Deo subordinatum & vicarium statuunt; dum illi, qui vim insitam materiæ & vim inertem defendunt, simul statuant, has vires tantum relative differre; scilicet corpus conari vi priori in motu manere, si moveatur, posteriori in quiete, si quiescat. Hæc materiæ non adscribunt vim semet ipsam movendi.

Ne longo nimis sermone vestris otii abuti videar, hæcce sufficiant. Hoc modo in museo optatam a *Trallesio* palinodiam canere libuit. Dab. 14 Jan. MDCCXLIX.

SAGGIO ISTORICO INTORNO ALLA CONdizione di Este, &c.

hoc est,

SPECIMEN HISTORICUM DE STATU URbis Estensis. Editio altera. Autor est ANTONIUS ANGELIERI.

Venetiis, apud Ludovicum Pavini, 1745, 8.

Plag. 9.

Prodiit hic liber plus una vice. Hæc editio, titulum *brevium notitiarum* nacta, auctior ac correctior evulgata est. Accedit ei sub finem *Epistola Ansaldi Partenii in Epitomen hujus Historiæ*, & quidem ex prima editione concinnatam. De Atesto scripserunt multi perfunctorie, vel scopo aliorsum ducente. Ex professo nullus *Tacitus* id Venetis tribuit, ac in numero coloniarum Romanarum recenset, *Hist. III, 19.* Affectatores *Flavii Vespasiani* partibus suis Patavium & Ateste, teste eodem, adjunxere. Episcopatum Atestinum fixerunt nonnulli, nulla ratione probabilem. Nullum ibi ædis cathedralis exstat vestigium. Inscriptiones Latinas, Atesti inventas, prætervehimur. *Petrus van*

Pag. 16.

17.

van der Aa Lugduni Batavorum edidit ex MSto in folii magni forma *Hippolyti Angelerii, civis Ateſtini, de Antiquitate Urbis Ateſtinæ librum. Jac. Salomonius*, Dominicanus, ſcripſit *Agri Patavini Inſcriptiones ſacras, a Jacobo Philippo Tomaſino, Epiſcopo Æmonienſi, aſteriſcis ſignatas.* Trojani quidam Ateſten condidiſſe vulgo feruntur. A Trojano *Ateſte* eam deduxit *Cæſar Campana* in Oratione panegyrica *de Laudibus Ateſtinorum*, Venetiis A. 1594 publicata. Alii ex inſcriptionibus, pro arbitratu expoſitis, vel commentitiis, antiquiſſima Eſtenſium fata definierunt, quos haud moramur. Templa ſunt Ateſti nonnulla viſu digna. Primum eſt ſacrarium Epiſcopi Patavini, pretioſa habens. Eccleſia parochialis S. *Martino* eſt conſecrata, a Langebardis exſtructa. Minoritarum ædes ſacra memoratu eſt digna. Eccleſia collegiata habet ſex Canonicos & Archipresbyterum, qui *Præbenda Theologiæ* gaudet. Exſtant ibi præterea votiva collegia, ſeu, ſi mavis, cœnobia, unum *Capucinorum*, ſecundum *Minorum obſervantium*, tertium *Conventualium*, quartum *Dominicanorum*, ac quintum *Benedictinarum*. Xenodochia *Madonnettæ* & S. *Andreæ* poſſunt illis adjungi. Senatus conſiſtit ex 48 *bonis viris*, diciturque *communitas*, quæ alit ludimagiſtrum, infantes docentem, tres Medicos, ac *montem pietatis* in pauperum neceſſitates. Perſica Ateſti laudantur æque ac caſtaneæ Calaonis. Inſeruit Autor partem Opuſculorum Comitis *Caroli Silveſtri*, cui eſt inſcriptio: *Lettera informativa circa la vera condizione della Città di Rovigo.* Intexuit particulis, inde adductis, paſſim annotationes ſuas. Corellianam caſtaneam memoravit *Plinius H. N. XVII, 17, XV, 23*, ſic dictam a *Corellio*, equite Romano, Ateſte genito. Ateſte geniti fuerunt *Lucius Valerius Potitius*, eques Romanus, *Titus Annius*, Orator, *Martiali V, Ep. 38*, laudatus, *Sabina*, poetria, ab eodem celebrata *X, Ep. 79*, *Maximus Olybius*, Philoſophus, cujus memoria in urnis, A. 1500 inventis, prædicatur, *Angelus Malcaſola*, A. 933 ob fortia fa-

Pag. 30. 34. 61. 70. 72. 76. 89. 92.

Pag. 95. cta equitibus Venetis adscriptus, *Hippolytus Angelieri*, *Christophorus Angelieri*, † 1446, Archipresbyter Estensis, *Nicolaus* 97. *Angelerius*, Archipresbyter ibidem, *Franciscus Angelerius*, magnus Mathematicus ac præcipue Mechanicus, statuariæ ac picturæ peritissimus, P. Abbas *Fulgentius Tomacelli*, Camaldulensis Monachus, qui dignitate Theologi Sereniss. Reipublicæ 102. Venetæ decoratus fuit. Scripsit hic *de natura peccati originalis, de duplici homine*, ac nonnihil *Consiliorum*. Ad eundem Ordinem Camaldulensem referendus est P. D. *Ventura Minardi*, qui Venetiis librum *de Balneis Calderii in agro Veronensi*, 1571, 8, edidit. In MStis sunt ejus Commentationes *de Conflictu vitiorum & virtutum*, ac *de Babylonis & Jerusalem spirituali imperio*. Nec omittendi sunt *Martialis Zoja*, Camaldulensis, *Esaias Lonigus*, Atestinus Canonicus Re- 104. gularis, qui in *Cantica* commentatus fuit, *Lazarus Baldus*, JCtus Patavii, † 1506. *Joannes Baptista Atestinus*, D. Juris Canon. scripsit *Methodum de his, quæ Christi sacerdotem necessario scire oportet*. *Angelus da Vo* Epigrammatibus inclaruit. *Hieronymus Atestinus*, Sacerdos, Poeta, & Historicus, scripsit *de Origine urbis Patavinæ, de Antiquitate urbis Atestinæ, de vita Carrariensium Principum, de Laudibus Atestinæ urbis, de gestis Atestinorum, de bello Gallico adversus Neapolitanos*, Tragœdiam de vita & morte *Acciolini*. Tragœdiæ inscriptio *Eccerilides*. Nihil horum fuit editum, exceptis scri- 105. ptis duobus de Ateste, quæ publicata sunt Venetiis A. 1480, 107. ac illo de Gestis Atestinorum, A. 1505 evulgato. Obiit Patavii A. 1530, sepultus ibi in æde S. *Michaelis*. P. M. *Marcus Antonius Capellus*, Min. Conv. fuit Patavii Professor Metaphysices ac Congregationis de *Propaganda* sodalis, *Urbano* Pontifici carus. Scripta ejus sunt *Adversus privatum Ecclesiasticum Anglicanum, captiosum juramentum Angliæ*, Bononiæ, 1610, 4, *de Successione Episcopi Romani contra duos* 108. *Anonymos*, Bononiæ, 1621, 4, *de Cœna Christi adversus Ægyptium Autorem anni primitivi*, Paris. 1625, *delle Controversie tra il Sommo Pontefice Paolo V e la Serenissima Repubblica*

pubblica di Venezia, Venet. 1606, 4. Supersunt præterea ejus multa MSta. Omittimus alios complures viros eruditos Atestinos, quorum memoriam & scripta Cl. Autor ad posteritatis notitiam transmisit. Quam vellemus, Autor historiam & fata urbis inde a *Taciti* ætate usque ad nostram, congruenter monumentis Historicorum fidis, produxisset! In antiquissimis aliorum fabulis excutiendis sat est copiosus. Utinam ætatem mediam urbis salutasset! Multas enim desiderat illustrationes historia *Welfonum* & *Azonum* ex rebus Estensibus. Ni fallimur, dabit his quoque votis nostris Vir Cl. aliquid, ac desideriis nostris pro viribus gratificabitur.

LETTERE VII TEOLOGICHE E METAFIsiche, &c.

id est,

*EPISTOLÆ VII THEOLOGICÆ AC METAphysicæ, quarum duæ sunt ineditæ, contra Ratiocinationes metaphysicas Domini ***. Ad Ill. ac Rev. Canonicum, JACOBUM MARIAM BALDOVINETTI, Patricium Florentinum.*

Mediolani, apud Josephum Ricchini, 1746, 12.
Plag. 13.

Anonymus scripserat Commentationes, ad existentiam Dei demonstrandam spectantes. Opposuit eis confutationem, Novis literariis Florentinis insertam A. 1745 & 1746, Abbas *Clemens Bini*, a *Joanne Lamio* adjutus. Noster hanc recudi fecit, duasque adjecit Epistolas, nondum editas. At, quoniam confutatio satis nequit intelligi sine Epistolis, quibus ea e diametro fuit opposita, ipse intexuit hic Epistolas illas congruenter editioni, Luccæ A. 1745 in publicum emissæ. Epistolarum Autor esse dicitur D. *Joannes Albertus de Soria*, Liburnus, Professor publicus Physices in Academia Pisana. Jussit hunc Pontifex veritati album adjicere calculum. Mutavit itaque Epistolarum

Autor ſuas paſſim ratiocinationes, ſeu *Ragionamenti metaſicici ſopra l'eſiſtenza di Dio e ſuoi attributi*, ac varia in eis correxit, editis denuo A. 1746. Correctiones haſce Editor nunc repetiit, ac verbis, in editione priori obviis, ſubjecit. Ratiocinationes ſuas *de Soria* Italico ſcripſit ſermone ad Baronetum Magnæ Britanniæ, amicum ſuum. Teſtis eſt hujus rei epiſtola, A. 1743, Calendis Martii, data, eique præfixa. Integra *Sorianæ* Commentationis inſcriptio eſt: *Della Eſiſtenza di Dio e de ſuoi attributi ſiſici e morali. Ragionamento pe' Sapienti, preſcindente da ogni ſoprannaturale dottrina.* Argumentationis ſuæ telam *de Soria* ſic orditur: Id, quod non exiſtit, producit nihil. At res quædam exiſtit. Exiſtit igitur illa aut per vim & naturam ſuam, aut per vim & potentiam alterius. Illa dicitur abſolute neceſſaria; hæc contingens, ſiquidem exiſtentiam tenet aliunde derivatam. At hæc per ſe haud exiſtit, ergo alterius potentia exiſtit. Hoc vero alterum ſubſiſtat tandem in ſubſtantia quadam abſolute neceſſaria, neceſſum eſt. Hæc itaque eſt immortalis, ingenerabilis, ac corruptionis expers. At debebat abeſſe vox *ingenerabilis*, niſi generatio finita & temporaria indicetur. Pergit hunc in modum. Materia ac id, quod dividuum eſt, non eſt illa ſubſtantia, ſiquidem eſt contingens & mutabilis, ac aliunde dependens. Subſtantia igitur illa abſolute neceſſaria eſt immaterialis. Materia igitur per hanc ictu momenti fuit producta. Actus hic ſubſtantiæ independenti non eſt eſſentialis. Si hæc materiam produxit, ergo voluit eam producere. Eſt itaque ei voluntas & cognitio. Rejicit Noſter id argumenti, quo intellectum Dei eapropter tribuimus, quod ſubſtantiæ dantur finitæ, quæ intellectu ſunt preditæ. Si vero id, quod eſt reale & immateriale quiddam, non niſi perfectio eſt, inde merito colligimus, ſubſtantiæ infinitæ eam ineſſe. Nihilo minus non videmus, quid in demonſtrationis allatæ nexu, ſi eam recte informaveris animo, poſſit deſiderari. Exiſtit itaque Deus. Pergit Autor, ut, exiſtere ſubſtantiam ſupremam unicam, oſtendat. Ponit ita caſus duos. Si plures dantur ſubſtantiæ abſolute neceſſariæ, eæ

Pag. 4. 5. 6. 10. 13.

ſunt

sunt vel æquales, vel inæquales. At non æquales. Si inæquales, ergo unica erit suprema. Nec dantur æquales, eo quod duæ causæ distinctæ non possunt producere eundem effectum in numero. Addit Noster: Duæ causæ adæquatæ unius ejusdemque productionis numericæ, unius ejusdemque effectus, in numero, absurditatis vitio laborant. Addit: Si duæ supremæ substantiæ existerent liberæ & intelligentes, una earum nil producere posset, nisi altera permittente. At hoc repugnat infinitati, qua Deus gaudet. Refellitur hac ratione simul *Zoroastrismus*. Ratiocinationem *Clarkii*, unitatem Dei comprobaturi, Noster repudiat, paralogismi nota quippe laborantem. Tum vero attributa infinita moralia Deo vindicat, ac postmodum physica. Deus non delectatur malo, siquidem πάθη haud habet, nec indiget malis. Produxit itaque substantias morales, sola bonitate naturali inductus. Inde Noster colligit, Deum essentialiter esse bonum ac beneficum. Objectiones hinc Libertinorum & Atheorum it destructum, a malis physicis moralibusque in terra obviis desumtas. Respondet, res creatas esse finitas, non Deos; carere essentiali bonitate; eas esse possibiles, omnesque Deo æternum notas; hunc elegisse optimas earum, ceterisque possibilibus excellentiores; creasse nonnullas felicitati acquirendæ aptas, ideoque libertate instruxisse; has vero intelligentia summa haud esse præditas, ac propterea posse hallucinari ob rationis limites. Id vero inde haud consequitur, quod Autor addit: *Ergo omnis libera substantia est necessario subjecta malo morali, nisi Deus ejus libertatem destruere malit.* Malum physicum mali physici individuum esse comitem, nemo negabit. Addit vero idem: *Reddere substantias finitas liberas omnis doloris incapaces, idem est, ac evertere libertatem.* Insignia videntur hæc: *Suprema benefica sapientia habuit sufficientem rationem impulsivam producendi, &c, quia indubie creavit omnes possibiles substantias, quas satius erat existere, quam non existere, sapientiæ illi ac benignitati consentaneum erat, eas producere, quæ felicitatis sunt capaces.* Malum vero

Pag. 16. 18. 22. 26. 28. 31. 35. 37. 42. 44. 45.

vero physicum necessario esse connexum cum omni creata substantia libera, nemo citra restrictionem Autori concedet. Felicitas enim, quæ in hominem cadit, summa hoc malo immunis esse debet. Requirimus præterea in Autore ordinatam attributorum divinorum, ac immortalitatis animarum nostrarum, demonstrationem, felicitati huic præmissam ostendendæ. Peccatum originale per sese rationi esse prorsus incognitum, arbitratur idem. Tum vero peculiarem tractationem de immaterialitate & immortalitate animæ aggreditur, Philosophiæ cancellis se coercens. Ex animæ contingentia argumentatur, eam naturaliter esse capacem non existendi, ideoque mortalem naturaliter, si Deus eam in nihilum redigere malit. Negat vero, eam distrahi ac dividi posse. De Materialistarum differit doctrina, ac ei plus speciei conciliat, quam nuper *Lamettrie*, Gallus, in libro: *L'homme machine.* Immaterialitatem animæ probatum it ex conscientiæ nostræ simplicitate, siquidem haud sentiamus in apperceptione complexum quendam. Modificatio autem corporea coalescit ex partibus extra sese positis invicem, & earum summa componente. Si conscientia est vis motrix, vel motus, ea inhæret corpori humano toti, ideoque ex summa numeri indefiniti constat. Imminuitur igitur illa, digito, vel pede, amputato. Experientia autem reclamat & evidentia perceptionis, seu sensionis internæ. Cogitatio enim mensuram extensam & quantitativam respuit. Objectio vulgaris: *Omne ens est aut in spatio, aut extra spatium;* hoc judice ad entia spectat, extensionum capacia. Exspectabamus inter legendum argumenta, quibus immortalitas animæ stabiliri solet. Sed nulla deprehendimus, licet immortalitas non sit miscenda, vel confundenda, cum immaterialitate. In editione secunda ad hanc differentiam Autor haud attendit, docens potissimum, se ab eis, quæ sint ad Physicam referenda, vel alibi comprobata, abstinuisse.

(Marginal page references: Pag. 49. — 50. — 61. — 64. — 71.)

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLIX.

Pars II.

LA VITA DI SAN BERNARDO, PRIMO ABAte di Chiara-Valle, &c.

hoc eſt,

VITA S. BERNHARDI, PRIMI ABBATIS Claræ vallenſis, jam Latine ſcripta a diverſis ætate ſupparibus fideque dignis Autoribus, ac ſeptem in Libros diviſa, nunc in vernaculam Italorum translata, opera & ſtudio PETRI MAGAGNOTTI, *Theologi in Collegio Patavino, ac ad S. Catharinæ Parochi.*

Patavii, apud Joſephum Cominum, 1744, 4. Alph. 2 plag. 17.

Præfatio Operi præmiſſa eſt ſat copioſa a Rev. Autore, qui æque addidit varias Appendices, multasque hiſtoricas ac monaſticas annotationes ſubjunxit, ac volumen omne Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Principi Domino Cardinali, *Carolo Rezzonico*, Epiſcopo Patavino, conſecravit. In Præfatione docet Autor, quanta ex lectione vitarum Sanctorum utilitas emanet, & quam venerabilis ſit S. *Bernhardi* memoria ex ipſo *Alexandri III* teſtimonio. Scripſere multi *Bernhardi* vitam. Pleroſque indicavit *Joannes Mabillonius* in *Admonit.*

in Scriptores vitæ S. Bernhardi. Princeps eorum exſtit *Guilielmus*, S. *Theodorici* Abbas, cujus opus ad finem perduxit *Ernaldus*, Abbas Bonæ Vallis in tractu Carnotenſi, isque Benedictinus. Sic duo Libri fuerunt completi. Tres alios addidit *Gaufredus*, ſcriba olim *Bernhardi*, poſt *Faſtredum* Abbas Claraevallis A. 1162. Quinque his Libris in ultimis editionibus ſubjuncti ſunt alii duo *de Bernhardi miraculis*, quorum prior variis gaviſus eſt Autoribus, poſterior collectus eſt ex libro celebri, cui nomen *Exordium Ciſtercii*, ex fragmentis *Erberti*, Monachi Claraevallenſis, ac poſtea Archiepiſcopi Turritani apud Sardos. Ex hiſce fontibus ſua potiſſimum hauſit Autor. Scriptores de *Bernhardo* exſtant præterea alii, e. g. *Alanus*, Abbas Arripatorius, Epiſcopus A. 1153 Antiſſiodorenſis, Monachus tandem defunctus in Claravalle A. 1181; *Joannes Eremita*, cujus libros binos, A. 1180 exaratos, edidit Jeſuita *Petrus Franciſcus Chiffletius*, eisque Diſſertationem de S. *Bernhardi* proſapia illuſtri præmiſit. *Alanus* ſua ex quinque libris, quos initio memoravimus, compilavit. *Alani* volumen non eſt prorſus perfectum. *Gaufredi* alia vita *Bernhardo* per P. *Chiffletium* illum, de quo diximus, Pariſiis A. 1679 fuit evulgata. *Mabillonius*, hunc *Gaufredum* & priorem eſſe eundem, contendit. *Bernhardi* vita jam Italice exſtitit. Nihilo minus Noſter denuo eundem tundere incudem voluit. Præfixit translationi ſuæ novæ *Chronologiam vitæ S. Bernhardi*, ex *Mabillonio* deſumtam. Dedit deinde *Guilielmum, Ernaldum, Gaufredum*, ac duos de *Bernhardi* miraculis libros, Italice. Septem his libris ſubjecit tres Appendices. Prima agitur de libris, quos de miraculis *Bernhardi* compoſuit *Gaufredus*. Secunda exhibet deſcriptionem de ſitu monaſterii Claraevallis, imaginibus poeticis plenam, ab Autore vetuſto exaratam. Tertia complectitur illuſtrem Epiſtolam *Petri de Roja*, novitii Claraevallenſis, ad *C.* Præpoſitum Noviodunenſem, indicem ſylloges rerum, ad religioſam Claraevallis diſciplinam pertinentium. Poſt annotationes exhibuit ſeriem chronologicam Abbatum Claraevallenſium, qui *Bernhardo* ſucceſſerunt, collectam ex Appendice *Tomi I Annalium Ciſter-*

Pag. 18. 19. 21.

ciensium, ac *Tomo IV Galliæ Christianæ Patrum Sammarthanorum*. Subjunxit hisce omnibus Autor Indicem, elaboratissime factum. Cum vero de statu monastico, Ascetis, Eremitis, & Anachoretis, in tractatione ipsa & vita *Bernhardi* crebra injiciatur mentio, Autori libuit in Præfatione de hisce etiam exponere. Fundamentum vero studii & instituti monastici ponit in exercitio consiliorum perfectionis evangelicæ, a Christo discipulis suis relictorum. Inde colligit, vitam monasticam originis esse divinæ. Therapevtas *Philonis* habet pro Ascetis. *Eusebius* eos reputavit pro Christianis, a *Marco* ad doctrinam Jesu traductis, *Lib. II Præp. Evang. Cap. 17.* Viduas religiosas, quæ olim ægrotos visitare, & captivos atque confessores carceri inclusos consolari, ac baptismo sui sexus adstare, jussæ sunt, dictas esse *Diaconissas*, ac Ascetis adscribendas, refert, provocans ad *Const. Apost. VI, 17*, ac *Concil. Carthag. IV Can. 12.* Ipse, S. *Paulum*, existimat, exstitisse primum *Eremitam*. Ei adjungit S. *Antonium*, A. 270 vitæ solitariæ addictum, Anachoretarum autorem. Huic se aggregavit S. *Hilarion*. S. *Pachomius* anno circiter 330 cœpit cœnobia in Ægypto fundare, & quidem in Thebaide. *Antonius* Abbas, *Cyrillus Alexandrinus*, *Hieronymus*, aliique, eum pro institutore vitæ cœnobiticæ habuerunt. Exiguo post tempore ad regulam *Pammachii* vitam religiosam in Oriente exegerunt 50000 Monachi. *Cassianus* hic est instar omnium. Abbas S. *Antonius* dicitur Monachismum Romæ infudisse per *Athanasium*, Archiepiscopum. Hujus rei testis est *Hieronymus* in *Epist. ad Princip. de Marcellæ Epitaphio n. 5. Marcella* inchoavit Romæ monasticum institutum, *Hieronymo* teste. Inde crebra in agro suburbano circa Romam monasteria. *Ambrosius*, teste *Augustino Confess. VIII, 6*, prope Mediolanum condidit monasterium. *Augustinus* in Africæ oppido Tagasto domum ejusmodi instituit votivam, *Possidio* teste. In Galliis *Martinus*, Turonum Archiepiscopus, institutum monasticum invexit. In Insula Gallinaria *Auxentius*, hæreticus Arianus, idem ursit institutum. In monasterio Locagiagensi, ubi primum Galliæ exstitit monasterium, *Martinus* mor-

Pag. 22. 23. 24. 27. 28.

tuum in vitam revocasse traditur. Marmutiense *majus monasterium* ex ea ætate in Galliis superest. *Martini*, Candæ A. 397 mortui, exequias celebrarunt pæne duo Monachorum millia, teste *Sulpicio Severo Ep. 3 ad Bassulam.* *Eusebius*, Episcopus Vercellis, circa A. 354 primus fuit Clericus Monachus in Occidente, teste *Ambrosio Ep. 25.* S. *Benedictus*, natus A. 480, fundavit 12 circiter monasteria, ac inprimis Cassinense, unde mira Monachorum seges per reliquam Europam procrevit. Teste *Gregorio Magno Dialog. II, 40*, scripsit *Monachorum regulam*, *discretione præcipuam*, *sermone luculentam*, postulans a suis solitudinem, silentium, jejunium, nutrimenti austeritatem, vigiliam, paupertatem, patientiam, ac animi demissionem. *Mabillonius* refert plura. *Benedictus*, Abbas Anianæ, imperante *Carolo M.* regulæ *Benedicti* sensum investigavit, ac omnia *Benedictina* cœnobia in conjunctionem adduxit, vita monastica instaurata. *Ludovicus Pius* in Concilio Aquisgranensi A. 817 restituit regulam, ac Benedictinos universos eundem ad ordinem redegit. *Guilielmus*, Aquitaniæ Dux, Cluniacense monasterium exstruxit, ac S. Abbati *Bernoni* commisit. Hic sibi adjunxit *Hugonem* Monachum e monasterio S. *Martini* Augustodunensi, qui ordinem secum meditaretur præscribendum. Cluniacense institutum illustrarunt S. *Odo*, *Aimardus*, *Majolus*, *Odilo*. Consuetudines, quas habebant Monachi Cluniacenses, S. *Udalricus* collegit tribus libris in *Dialogos*. Ordo Cisterciensis cœpit sub exordio Seculi XII. *Bernhardus* eum præcipue illustravit, eamque ob causam *Nicolaus V* ipsum fecit magni, id testatus in *Brevi ad Capitulum generale Cisterciense pro reform. Ord.* A. 1448. Cognominatus fuit S. *Bernhardus* & *doctor mellifluus*, & *ultimus sanctorum Patrum*. *Mabillonius Præfat. gener. in Opera S. Bernhardi §. 2 n. 23* utrumque exposuit cognominamentum. Priorem appellationem ei tribuerunt editores Operum *Bernhardi*, A. 1515 Lugduni evulgatorum. Successit ei editioni mox editio nova, ibidem A. 1520 curata per *Lambertum* & *Laurentium*, Clarævallenses Monachos. In his idem habetur elogium, nec non in editione Parisiensi, A. 1508 ador-

Pag. 29. 30. 32. 33. 34. 36. 37.

adornata. Hæc ſunt potiora Præfationis momenta. De reliquis, dudum editis, non eſt, quod nonnihil moneamus.

JOANNIS DRIEBERGE, THEOLOGIÆ INter Remonſtrantes Profeſſoris, Libri II, unus de bonis novi Fœderis, & futuro hominum ſtatu, alter de Baptiſmo & ſacra Cœna.

Amſtelodami, apud Iſaacum Tirion, 1746, 4.
Alph. 2 plag. 2.

Conſtituerat Venerandus Autor, fatis jamdum functus, doctrinas theologicas, aliquanto curatius veſtigatas & illuſtratas, in gratiam auditorum & cœtus ſui per partes luci dare. Eum in finem ediderat librum *de Prædeſtinatione & gratia* Amſtelod. 1744, 4, qui in his *Novis Actis Menſe Novembr. A. 1745 pag. 631 - 636* eſt recenſitus. Succedit præſens opus, in quo eandem doctrinam, ἀκρίβειαν, judicii ſoliditatem, & ſtili caſtimoniam, quantum in iſtiusmodi argumento fieri poteſt, prodit. *Pars prior* abſolvitur *Capitibus XII. Primum* eſt de juſtificatione; *ſecundum* de ſanctificatione, & bonorum operum neceſſitate; *tertium* de reſpectu remunerationis, veræ pietati non adverſante; *quartum* de pace cum Deo, adoptione, & ſpe fidelium, ex *Epiſtola ad Romanos V, 1-5; quintum* de certitudine fidelium; *ſextum* de teſtimonio Spiritus Sancti; *ſeptimum* de promiſſis Evangelii, ad vitam præſentem pertinentibus; *octavum* de ſtatu vita functorum; *nonum* de reſurrectione mortuorum; *decimum* de adventu Jeſu Chriſti & ultimo judicio; *undecimum* de ſtatu malorum poſt ultimum judicium; *duodecimum* de vita æterna. *Pars poſterior* totidem conſtat *Capitibus. Primum* agit de inſtitutione baptiſmi; *ſecundum* de perpetuitate baptiſmi; *tertium* de baptiſma infantium; *quartum* de iteratione baptiſmi; item de adſperſione; *quintum* de inſtitutione ſacræ Cœnæ; *ſextum* de Chriſtianorum circa S. Cœnam officio, ejusque legitimo uſu; *ſeptimum* de ſenſu, quem Pontificii ver-

bis Christi: *Hoc est corpus meum*, tribuunt; *octavum* de sensu quorundam doctorum Christi in *Capite VI Joannis*; *nonum* de iis, quæ Protestantes in ritibus Pontificiorum circa S. Cœnam improbant; *decimum* de sacrificio Missæ; *undecimum* de sententia Patrum; *duodecimum* de sententia Protestantium. Hic est generalis conspectus operis. Proximum jam foret, per singula capita ire; quod quoniam longum est, maxime in argumentis pervulgatis, totiesque pertractatis, selectiora quædam, & quæ Autori nostro priva esse videntur, delibabimus. *Paulum* cum *Jacobo*, quod ad doctrinam de justificatione hominis peccatoris attinet, conciliari posse, judicat ita: *Paulum* agere de justificatione, quæ homini contingat, ubi fidem professus in fidelium cœtum recipitur; *Jacobum* autem compellare hominem Christianum, qui in sola fide acquiescens bona opera parum curabat, hoc prætexens, etiam *Abrahamo fidem in justitiam imputatam esse*. Sententiam de justitia Christi *activa*, credentibus imputanda, quam ortam esse contendit occasione controversiæ cum Pontificiis de bonis operibus sanctorum, in Scriptura, censet, nullum habere fundamentum, & noxiam esse pietatis exercitio. Verum, cum Christus in sacra Scriptura ubique nobis repræsentetur tanquam caput repræsentativum, quicquid is egit, & passus est, pro suis egisse & passum fuisse, est dicendum, &, quoniam ipse perfecte sanctam vitam egit, non ut nos ab observatione legis moralis immunes præstaret, sed ne illam omni modo perfecte præstare teneremur, & ut nobis exemplar ad imitandum relinqueret, doctrina hæc in Scriptura sacra & fundamentum habet, & pietati inimica non est. De sanctificatione docet, illam quidem per Spiritum sanctum in homine produci, non autem beneficia Dei ita extolli debere, ut hominis officio locus non relinquatur. Qui docet in regeneratione & sanctificatione, vires hominis per Spiritus sancti efficaciam determinari ad actiones vere bonas & spirituales, ille non aliquid dicit, quod libertati voluntatis adversetur, maxime cum illa per efficacissima motiva determinetur. Qui ex Protestantibus asseverant, opera bona renato-

Pag. 14, 15.

21 - 27.

32.

natorum esse imperfecte bona, peccati adhæsione esse maculata, fulti loco *Jes. LXIV, 5*, vel a formula illa, *bona opera ad salutem necessaria esse*, abstineri volunt, de illis pronuntiat, promotioni veræ pietatis multum obesse. Sententiam suam de certitudine fidelium ita explicat: *Ut fidelium certitudo undiquaque firma sit, nec ulla ex parte vacillet, requiritur, ut cælestis vocationis participes operam assiduam adhibeant, ut a vitiorum reliquiis emundati, in sanctitate & veris virtutibus continuo proficiant.* Quæ in Scriptura dicuntur de testimonio Spiritus sancti interno *Rom. VIII, 15, 16*, de caritate effusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum *Cap. V, 5*, de obsignatione Spiritus *2 Cor. V, 5*, & sic porro, illa explicat de donis extraordinariis Spiritus sancti, atque hunc in modum accipit verba *2 Cor. XIII, 5*. Qui enim horum participes erant facti, illi dubitare non poterant, hæc sibi divinitus obtigisse. Porro inde persuasum habebant, populi Dei partem esse factos, quos Deus ipse spiritus sui signo notaret, & in peculium separaret. Qui autem testimonium illud de immediato influxu explicant, quo de adoptione certi reddantur, illos salse ridet, tanquam illos, *qui imaginationis sibi indulgentis, & suavibus cogitationibus se oblectantis, somniis* ducantur. Verum secundum hanc interpretationem beneficia hæc tantum ad illos spectarent, qui primis nascentis Christianismi temporibus extraordinariis Spiritus sancti donis sunt mactati, istiusmodi autem restrictionis nota in nullo horum locorum comparet, nec locus *2 Cor. XIII, 5*, explicationi huic fundamenti instar substerni potest. Ubi agit de vita functorum statu, disputat contra purgatorium, &, quos pro illo producunt locos Pontificii *Matth. V, 25, 26, XII, 32, 1 Cor. III, 10-15, XV, 29*, examinat, accurate docens, in illis neminem facile ignem purgatorium inventurum esse, nisi qui doctrina hac imbutus ad illos accedat. Addit quædam adversus illos, qui, animas ad resurrectionis usque tempus alto somno sopitas fore, vel purgationem aliquam subituras esse, statuunt. Doctrinam resurrectionis apud Judæos quidem viguisse affirmat, sed illam non hausisse ex lege *Mosis*, in qua tradita non esset, quæ tantum

Pag. 40 seq.

72.

78 - 88.

98 - 109.

præ-

præsentis vitæ promissis & conditionibus sit sancita. Quare locum *Job. XIX, 25, 26*, de restitutione ex calamitatibus, *Dan. XII, 2*, de restitutione afflictissimi status tempore *Antiochi Epiphanis*, interpretatur, ex *Exod III, 6*, Christum prorsus novum, Judæis adhuc incognitum, argumentum pro resurrectione mortuorum adduxisse. Legem *Mosis*, in omni complexu suo sumtam, non mera promissa de conditione hujus vitæ exhibere, a Theologis abunde est demonstratum adversus Socinianos, & qui illorum premunt vestigia; quare in eo in præsentia non hærebimus. Argumentamur tantum ex iis, quæ a Cl. Autore conceduntur. Affirmat, Judæos habuisse notitiam & spem resurrectionis, obscuram licet; simul docet, illam non habuisse *ex ratione*, neque *ex traditione*; oportet igitur illam *ex revelatione* hausisse: alia enim via hujus cognitionis adipiscendæ non superest. Si vero istam inde sunt nacti, oportet utique in illa spem resurrectionis manifestatam esse. Circa quæstionem de æternitate pœnarum, cum illa videatur adversari justitiæ, æquitati, & bonitati divinæ, prolatis diversis solutionibus, cum in omnibus inveniat aliquid, quod excipi queat, judicium potius suspendendum esse censet, cum sit res incognita, & judicio divino relinquenda. Beatis post hanc vitam adscribitur *visio*, locutione petita vel comparitione Israelitarum in templo, vel a regibus orientalibus, qui non nisi intimioris admissionis amicos ad sui adspectum admittebant. Indicatur igitur, pios, tanquam filios Dei, præcipuo apud ipsum honore futuros, & omnibus bonis, quæ amicis suis largitur, fruituros esse. Videbunt præterea mediatorem in omni gloria sua. Locum *Apoc. XXI, XXII*, de urbe sancta, Hierosolyma nova, cœlo descendente, non explicat de statu ecclesiæ ultimorum temporum, sed potius de statu beatorum post judicium extremum, & inde concludit, horum sedem in tellure renovata futuram esse. Quando autem *Jo. XIV, 23, 2 Cor V, 1, 1 Thess. IV, 17*, docetur, credentes cum Christo in cœlo futuros esse, id explicat de ipsorum commoratione ante judicium, &, ubi judicium habitum esset, cum ipso descensuros esse, & ita cum Christo in tellure nova per-

Pag. 126-132.

167-172.

perpetuo vitam omnino beatam acturos esse. 'Επερώτησις 1 Petr. III, 21, non est *interrogatio*, nec *stipulatio*, sed *invocatio*, vel *appellatio ad Deum, ex bona conscientia* instituta. Dicitur baptismus λȣτρον παλιγγενεσίας *Tit. III, 5*, quatenus quis fidem in Christum profitetur, quæ cor mundat *Act. XV, 9*. Uti discutit quæstionem de pædobaptismo, prolatis sententiis tum illorum, qui eum defendunt, tum qui rejiciunt, quod anabaptistæ faciunt, judicat, in rebus, de quibus expresso mandato constitutum nihil est, perpetuam consuetudinem sequendam esse. Quando autem probari potest, haud diu ab Apostolorum ævo baptismum infantum obtinuisse, neque aliquid huic a Christo & Apostolis contrarium fuisse præceptum, jure merito retinetur. Adjungit præcepta quædam prudentiæ, quæ ab anabaptistis vult observata. Anabaptistæ, iterum tingentes illos, qui in infantia sacris aquis sunt lustrati, provocant ad exemplum *Pauli*, secundum baptizantis discipulos *Joannis*, *Act. XIX, 5*. Quam difficultatem ita expedit: tum temporis fuisse, qui doctrinam *Joannis* valde imperfectam tradiderint, quod ex horum responso satis appareat; fuisse igitur *iterum ab Apostolo tinctos*, non ut baptismo *Joannis* quidquam derogaretur, qui ante Christi apparitionem & adscensionem usum suum habuerit, sed ut cunctis innotesceret, Spiritum sanctum discipulorum *Joannis* privilegium minime esse. Quare distinguendum esse arbitratur inter illos, qui hic memorantur, & eos, quibus ipse *Joannes* baptismum administravit. Qui ab hoc baptizati sunt, illi se statim ad Christum contulerunt, adeoque altero baptismo opus non habuerunt; qui vero post demissum cœlo Spiritum, & promulgatum Evangelium, non a *Joanne*, sed discipulis ejus, baptizati fuerunt, cum illis aliter fuit comparatum. Ab hoc tempore baptisma *Joannis* usum suum prorsus amisit. Rationes, quare Christus commemorationem mortis suæ per sacræ Cœnæ usum celebratum voluerit, has affert: 1) solennitas paschalis, quam cum discipulis suis renovabat, ipsum quasi invitavit, ut in similis beneficii memoriam similem ritum præscriberet. Pascha cum reliquis legis Mosaicæ ritibus brevi in desuetudi-

Pag. 181-194.
Lib. II.
Pag. 17-29.
29-44.
44-47.

 nem

nem abire debebat, quoniam præter Judæos aliæ quoque gentes in populum Dei adoptandæ erant, ad quas beneficium liberationis ex Ægypto non ſpectabat. Aliud beneficium, paſchali longe præſtantius, jam per Chriſti mortem exhibendum erat, quod omnibus populis viam ad ſalutem æternam monſtraret. Quare Chriſtus, præſentis ſolennitatis exemplo uſus, quæ per convivium celebrabatur, ſuam quoque mortem, quæ vitam mortalibus affert, per convivii ſpeciem celebrari voluit. 2) Quia memoria mortis Chriſti non alia ratione melius, quam hac feſtivitate, conſervari potuit. 3) Hac ratione obviam eſt itum, ne memoria perpeſſionum ac mortis Chriſti ſuperſtitionibus exorientibus fuerit obliterata. Hac via omnino impeditum eſt, quo minus Docetarum factio altas radices agere potuerit. *Cap. IX* diſputat de calicis ſubtractione, quæ ſequebatur proxime, ubi transſubſtantiationis dogma erat invectum, & quam injurii ſint in mandatum Chriſti. Verba facit porro de miſſis ſolitariis, &, num jure poſtulare poſſint, ut plebs ſacra illis interſit, disquirit, præterea de hoſtiæ adoratione, quæ ex ipſa Pontificiorum doctrina neminem ab idololatriæ metu immunem præſtare poſſit, illiusque cum ſingulari pompa extra templorum ſepta circumgeſtatione, & feſto corporis Chriſti, commentatur. *Capite X* exponit de ſacrificio miſſæ, quod nullum fundamentum in Scriptura habere demonſtrat, &, unico ſacrificio Chriſti, in cruce peracto, adverſum eſſe, enucleate & erudite docet, indicans ſimul, quæ ratio fuerit, quare Patres ſacram Cœnam *ſacrificium* appellarint, & quam notionem cum illo conjunxerint, diverſam omnino ab hodierna Pontificiorum. Et, quandoquidem Pontificiæ eccleſiæ doctores in propugnandis dogmatibus & ritibus ſuis perpetuo provocant ad conſenſum priſcæ eccleſiæ, *Cap. XI* conſiderationes inſtituit, *primo*, num ſit neceſſarium, Patrum ſemper conſenſum habere, cum longum admodum ſit, per illorum ſcripta ire, & in dogmatibus fidei non tam videndum, quid alii ſenſerint, quam quid ex Scriptura, ejusque complexu, adhibitis juſtis Critices regulis, efferri queat. *Secundo* demonſtrat, tantum abeſſe, ut Patres trans-

Pag. 64-67.

104-123.

123-137.

ſubſt

ſubſtantiationis dogma, quale illud in Concilio Tridentino eſt conſtitutum & declaratum, doceant & confirment, ut contra alia omnia tradant, quanquam illi impropriis ac figuratis locutionibus occaſionem præbuerint. *Cap. XII* exhibet ſententiam doctrinæ utriusque partis Proteſtantium, &, qua via ſubinde diſſidium illud tollere nonnulli tentarint, oſtendit. Præmiſſus eſt index locorum Scripturæ, quæ explicantur. Chartæ nitore & typorum elegantia Opus hoc ſe commendat, inque tollendis mendis tanta adhibita eſt diligentia, ut pauciores remanſerint.

Pag. 137-154.

155 - 168.

Das Neue Teſtament nach der Ueberſetzung D. Chriſtoph Auguſt Heumanns, ꝛc.

id eſt,

NOVUM TESTAMENTUM EX VERSIONE D. CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI. Pars I, Evangelii Scriptores & Acta Apoſtolorum complectens; Pars II, Epiſtolas Apoſtolorum & Apocalypſin continens.

Hannoveræ, in bibliopolio Fœrſteriano, 1748, 8.
Alph. 2 plag. 11.

Quam maximi quidem æſtimanda eſt *Lutheri*, temporis ſui feliciſſimi tabularum ſanctiorum interpretis, Teutonica verſio Bibliorum, tam pulchre, ut tunc erant tempora, confecta, ut ab unoquoque noſtrum non ſine admiratione legi tractarique queat; nihilo tamen minus eo haud progrediendum eſt, ut vane exiſtimetur, nihil plane in ea contineri converſione, quod ex inſigni literarum Græcarum luce, in qua jam verſamur, in Novi Teſt. libris vel emendari, vel terſius conſcribi, poſſit. Quin ipſe *Lutherus* Novi Teſt. verſionem, in Patmo ſua elaboratam, non magis, quam par erat, prædicabat, ſed ita modeſte de ea ſentiebat, ut non ſolum in literis, ad *Spalatinum* miſſis, ingenue teſtaretur, ſe cum *Philippo* omnia elimare, ſed ſequentibus etiam temporibus hinc

& illinc multa ipſe emendabat, ardentiſſime optans, ut Teutones ſui ſucceſſu temporis perfectiorem, & textui avthentico magis magisque accommodatam, nanciſcerentur verſionem. Pate ex his, abunde in ſcriptis *Lutheri* confirmatis, argumentis, manes tanti viri minime violari a poſteris, ubi varietas lectionis, a Græco textu recedentis, indicatur, notatur, & in meliores partes mutatur, quod laboris ſuperioribus jam temporibus *Klemmius*, Tubingenſis Theologus, & *Zeltnerus*, Altorfinus, in editionibus Bibliorum in ſe ſuſceperunt. Proſtant quidem verſiones Novi Teſt. recentiores a *Reitzio*, *Trillero*, *Junghervotto*, & *Zintzendorfio*, confectæ, quorum tamen opera in laboribus exegeticis, ubi plurimi defectus apparent, inanis fuit, & hinc translationes eorum utilitate fere omni carent. Laudatiſſimum hinc Autoris Venerabilis eſt ſtudium, eo nitentis, ut elegantior paulo & curatior verſio Teutonica cum orbe literato communicaretur, illiteratis hominibus caute circumſpecteque commendanda. Partium jam erit noſtrarum, inſtituti Cel. Autoris rationes exponere, ut habeant Lectores noſtri, quod exſpectent de laboribus dudum exoptatis. Tria requiruntur, judice Autore noſtro, ad probe conficiendam verſionem Germanicam: quorum *primum* eſt, ut interpres Græcam linguam recte calleat, neque eam ſolum, quæ pura dicitur, ſed illam etiam, Hebraiſmis propius accedentem, quam Judæi ſuo efferre ſolebant ore. Incommodum ſcilicet eſſet, cum *Pſochenio* ſtatuere, omnibus in locis Novi Teſt. pure Græcam eſſe dictionem, dum hujusmodi aſſerta haud confirmari poſſunt, & multis oraculis, curate explicandis, obicem ponunt. *Alterum*, huc referendum, eſt ſtudium indefeſſum in arte exegetica, ejusque partibus, ſtrenue collocatum, ita, ut exercitatiſſimus in hoc campo videatur interpres, & libros novi Fœderis omnes curate expoſuerit ante, quam manus ad verſionem unius libri afferat. *Tertio* neceſſitatis eſt etiam, ut verſio Teutonica non niſi ab iis ſuſcipiatur hominibus, qui facultate linguæ vernaculæ pollent, & purioris elegantiorisque linguæ ſunt ſtudioſi. Egregia hæc & laudabilis omnino, ſed rariſſima etiam, eſt virtus. Taxatur

xatur hinc ab Autore Latina *Bezæ* versio, a *Junio* & *Tremellio* utplurimum retenta; quin & laudata alias *Seb. Schmidii* conversio, secundum literas Græcas ita exornata, ut vel Latina vocabula non nisi ab eo plurimis in locis intelligi possint, qui textum avthenticum semel iterumque perlegerit. Sic v. g. vox Servatoris *Matth. XIX, 9*: παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, *Sie werden euch in Trübsal überantworten*, minus concinne secundum Teutonicum flueret idioma. Quam caussam etiam *Lutherus* subinde ornavit, literalem strictamque relinquendo vocis expressionem, realem retinens sensum. Sic fieri etiam solet, ut unicum vocabulum Græcum cum aliquibus vocibus Teutonicis sit efferendum, v. g. *Act. IX, 22*, συνέχυνε vix magis commode est reddendum, quam ita: *Er disputirte mit ihnen zu ihrer Beschæmung*, id est, in ruborem illos dabat disceptando. Præterea ad id etiam respiciendum est, ut copia verborum in Teutonica versione appareat, ubi una eademque dictio Græca repetitis occurrit vicibus. Hæc summa est regularum, interpreti Germanico propositarum & præscriptarum, & ab Autore ipso diligenter observatarum. Altius nunc paulo est investigandum, quid secundum *Lutheri* versionem in hac recentiori conversione limatius fuerit positum. *Primo* varia occurrunt in laboribus ejus Biblicis usitatiora olim, nostris vero temporibus minus consueta, vocabula, quorum indicem satis copiosum dedit *Ditericus von Stade*. Hæc, cum intellectui minus essent obvia, Autor e medio sustulit, atque secundum seculi genium dictionem temperavit Teutonicam, &, quod *secundo* loco erat notandum, liberiorem ex ore vernaculo confecit versionem, ubi pressius justo Græcis vestigiis *Lutherus* insistebat. *Tertio* multa, minus recte in *Lutheri* conversione posita, quod mirandum non est, pro doctrina istorum temporum, aliter sunt translata, ut arctius cum fontibus verba conspirent. Ut præterea luculentior reddatur versio, plurimis locis inserta sunt vocabula illustrantia, uncis suis determinata, ubi quidem Autor ita existimari vult, ut non additamentum hocce sit suum, sed sensus prægnantioris modo,

do, in Græco sermone latitantis, expressa evolutio. Additas habet Præfatio utraque, binis Partibus proposita, multas specialiores observationes, instituti rationem illustrantes, confirmantes, vindicantes. Cum vero persuasum habeamus nobis, Lectores ex dictis jam argumentis justum pretium adornatæ novæ huic versioni esse statuturos, quam comtam, elegantem, & diligentem, subinde deprehendimus, consulto omittimus ista, inprimis cum, per spatii angustiam, exemplis res ulterius declarari hic vix possint, quo tamen omnia in hoc studiorum genere sunt referenda. Ceterum vitam viresque Cel. Autori comprecamur, quo uberiores suas *Annotationes in Novum Testamentum* propediem nobiscum communicare, & hinc solidam atque accuratam versionis suæ rationem reddere, queat.

Jesus, der wahre Meßias, aus der alten Jüdischen Theologie ꝛc.

id est,

DEMONSTRATIO DE JESU, VERO MESSIA, ex veterum Judæorum Theologia puriori probata atque confirmata; cum Præfatione de historia orthodoxiæ Judaicæ, & triplici Indice, edita a CHRISTIANO SCHOETTGENIO.

Lipsiæ, ex officina libraria B. C. Breitkopffii, 1748, 8.
Alph. 2 plag. 21.

Omnem non Theologorum solum, sed orbis etiam Christiani, meretur applausum molestissima Celeberrimi Autoris occupatio circa rem tædii quidem, sed utilitatis etiam, plenissimam. Ante aliquot annos, Latino scribendi genere usus, hujus rei primas suscepit partes, cum *Tomum secundum Horarum Hebraicarum* cum orbe literato communicaret. Quo vero magis polita atque curatius elaborata Theologia fieret Judaica antiquior, & omnes cives suos Autor de veritate rerum Judaicarum certiores faceret, iteratas curas laboris sui instituit, atque ex doctrina sua, antiquitatis Judaicæ ple-

pleniſſima, ingentem ſuppeditavit, lectoribusque tradidit, theſaurum. In *Præfatione*, operi præmiſſa, hiſtorice aſſeritur, puriorem Judæorum doctrinam integram conficere Chriſtianorum Theologiam. Quæ vero fata tum ipſa ſanctior Judæorum doctrina ſit experta, tum quæ ſanctos eorum doctores & magiſtros calamitates preſſerint, circa imminentem *Chriſti* & *Joannis* adventum, & ſequiora tempora, quamque immutaverit maxime faciem ſuam Phariſaicis deturpata fermentis Theologia Judæorum, ſtrictim hic recenſetur, &, quis ſit uſus hujus operis, ſub calcem Præfationis indicatur. Quatuor vero ille abſolvitur modis. Primo patet ex eo, caput doctrinæ omne poſuiſſe veteres Judæos in Meſſia, & diligentiſſime cum eo ambulaſſe, fideique concentum, & veritatum divinarum nexum, probe eos calluiſſe. Multa deinde Scripturæ ſacræ teſtimonia largiſſimam inde fœnerantur lucem, ubi prima via ſtatim ad ea deferimur, ad quæ, his neglectis, per multos anfractus, nec ſatis felici ſemper ſucceſſu, nobis adire contingit. Docemur tum, nos Chriſtianos verum aſſequi ſenſum doctrinæ ſanctioris, cum Judaicæ ſcilicet Theologiæ ſcitis purioribus accurate congruentem. Hæc denique Autoris opera ludibrio exponit omnes, cujuscunque ſint ſectæ atque doctrinæ, homines, qui vel minus recte, vel impie, de Meſſia ſentiunt, & pudorem illis injiciunt Judæi, ſaniora quondam docentes de Meſſia, quam illi, in ſinu eccleſiæ, & in luce veritatis, nati. His delibatis, ad Opus ipſum enarrandum progredimur, in quo quidem tanta eſt rerum expoſitarum copia atque gravitas, ut non, niſi fructus quosdam pauciſſimos, ex hac meſſe, ſpicilegii inſtar, in has tabulas publicas colligere nobis liceat. *Novem* omnis hic propoſita Theologia veterum Judæorum abſolvitur *Libris*, quorum *prior* de nominibus, hic occurrentibus, ſatis clare præcipit, & *quatuor Capitibus* abſolvitur. *Caput primum quatuor* conſtat *Sectionibus*, & nomina Meſſiæ, in libris Judaicis obvia, accurate exponit. Inter nomina, divinam naturam Meſſiæ explicantia, in *prima Sectione* occurrit *Jehova*, *verbum Domini*, *Schechina*, *Sanctus benedictus Deus*, *Filius Dei*, & quæ ſunt reliqua. Inprimis ulti-

Pag. 5.
9.
13.

ultimo loco hic prolatum nomen eſt recte tenendum, ubi *mater* dicitur Meſſias, de quo nomine in *Sohar* multa occurrunt teſtimonia. Æquipollentia hujus rei nomina ſunt *Schechina* & *uxor*. Denominandi rationem inde repetunt Judæi, quia prima perſona eſt pater, & reſpectu hujus marita & mater dicitur Meſſias. Nomina naturæ humanæ Meſſiæ in *ſecunda Sectione* propoſita ſunt: *Filius Davidis*, *David*, *filius hominis*, *Zemach*, *leproſus*, & *matrona*. *Leproſum* dicunt Meſſiam ea de cauſa, quia omnes in ſe de nobis ſuſcepit infirmitates *Jeſ.* *LIII*, 4. *Matrona* dicitur ob unionem divinæ & humanæ naturæ, ubi *matrona* quaſi introducitur Meſſias, humanam naturam in ſuam perſonam ſuſcipiens, ſibique jungens. In *tertia Sectione* enarrantur nomina, Meſſiæ ob triplex officium competentia, qualia ſunt *Rex*, *Schiloh*, *Goel*, *Michael*, *Angelus* Domini, faciei & fœderis. Præter reliqua etiam hic dicitur *Michael*, *media columna*, & *metatron*. *Filius lapſi* dicitur ob collapſum regnum Davidicum, a Meſſia reſtituendum. Hanc rationem exhibent Rabbini, tolerandam forte, & ex ſenſu regni Davidici ſpirituali recte explicandam. Aliam vero ſubminiſtrat Noſter nominis hujus cauſam, eam ſcilicet, qua ex lapſo humano genere ortum ſuum habuit Meſſias, & naturam hominis in ſe ſuſcepit. Nomen *Metatron*, Meſſiæ inter nomina occurrens, vel ex Latino vocabulo *Metator*, vel *Mediator*, in Theologiam Judaicam receptum & civitate donatum eſſe, Noſtro veri videtur ſimile. *Sectio quarta* nomina Meſſiæ, perfectiones ejus quasdam exponentia, declarat, qualia ſunt: *Chaina*, gratiæ plenus, *Menachem*, conſolator, qui dicitur filius *Ammiel*, ſub qua appellandi ratione forte nomen *Immanuelis* latet; & *Jinnon*. Sequens *Caput ſecundum* exponit nomina, quibus tempus adventus Meſſiani a Judæis indicatur. Quamplurima ejusdem generis occurrunt teſtimonia in Theologia veteri Judaica. Inprimis tempora Meſſiana ſalutantur nomine *dierum poſtremorum*, *finis dierum*, *regni cœlorum*, & quæ his ſunt ſimilia. Dies Meſſiani etiam dicuntur *ſeculum futurum*, ubi Noſter recte monet, hanc appellationem

Pag. 15. 16. 18. 19. 23. 24. 25. 27. 30. 34. 37.

nem etiam convenire cum æterna beatorum conditione. Curate hinc finibus suis includit hanc nominandi rationem Noster, quando de temporibus Messianis usurpetur, & quando ad æternitatem pertineat. Inprimis invictis rationibus demonstrat contra *Rhenferdum* Autor, tempora Messiæ non ad *hoc*, sed ad *futurum, seculum* esse referenda, quod, cum magni sit momenti in lectione Judaicæ Theologiæ, probe tenendum esse, monetur. Ex hoc appellandi more illustrantur loca *Paulina* ad *Hebr. II, 5, VI, 5, IX, 26.* Quin etiam, *Paulum* eo spectare, Noster contendit, *1 Cor. X, 11,* & *Ephes. II, 7.* Nobilem *Caput tertium* tractat materiam, ad principia cognoscendi Theologiam Judaicam pertinentem, cujus summa ad doctrinam de *traditionibus Judaicis* refertur. Ea erat mens Autori Celeberrimo in conficiendo hoc Opere, ut orthodoxam Judæorum doctrinam ex antiquissimis libris, purioribus scilicet fontibus, in lucem quasi e tenebris revocaret, & doceret, quanti interesset, antiquiorum & recentiorum Judæorum volumina volvere atque revolvere. Primo itaque loco ponit tabulas sanctiores Veteris Testamenti, ex quibus vera Messiæ doctrina est repetenda. Præter has, ante Assyriacam atque Babylonicam captivitatem longo jamjam usu tritas, nullus Messianus ad nos pervenit liber. Babylonica adhuc durante captivitate Chaldaicæ feruntur versiones, quæ *Targumim* dicuntur, confectæ, usque dum successu temporis totus codex, pro integritate sua, a singulis viris doctis in linguam Chaldaicam converteretur. Ætatem vero antiquissimam, hic indicatam, ferre versiones, *Targumim* dictas, ex libris Judaicis constat. Mutata autem sequioribus temporibus doctrinæ solidioris Judaicæ facie, & Pharisaica ingruente nequitia, multæ impiæ, saltem vanissimæ plurimæ, afferebantur traditiones. Optimæ tamen frugis doctrinam nobilior Judaicorum doctorum pars, prioribus post Christum natum Seculis, in libros quosdam consarcinabat; ex quibus præclara multa in suam rem convertit Noster. Nomina horum librorum feruntur hæc: *Tanchuma, Rabboth, Pircke R. Elieser, Mechilta, Siphra, Siphre, Pesickta,* & libri *Midraschici,* quibus posterioribus

Pag. 39. 41. 42. 43. 52. 53. 54. 55. 57. 58.

Pag. 61. ribus temporibus mystica quædam, puriora tamen, accessere runt volumina. Sed aderat etiam quædam Judæorum pars ignobilior, Pharisaica scilicet dicta. Hæc traditiones suas
63. Autore *Rabbi Jehuda* Seculo post C. N. secundo in mediocre volumen conjiciendas curabat, quod *Mischnam* dicebant, & in scholis suis fundamenti loco doctrinæ religiosæ ponebant Pharisæi. In hanc *Mischnam* meditationes suas proferebant docti Judæi, & quidem Pharisæi, quas Seculo post C. N. septimo in aliud volumen spissius conferebant, atque *Gemoram* dicebant, absolutissimum scilicet commentarium in *Mischnam*. Mixta hic licet bona sint malis, tamen, si cautio adhibeatur necessaria, testimonia veritatis, licet rara, ex illo,
65. *Talmude* scilicet, erui possunt. Præter hos Autores in hanc classem etiam referuntur libri nostri *apocryphi*, ad calcem Bi-
66. bliorum, & quidem Vet. Testamenti, adjecti, quin imo *Philonis* scripta, de quo hoc Autoris est judicium, fuisse eum *Semi-Judæum*, cum reliquis librorum istorum Autoribus, ideo,
67. quia Messiæ non injiciat mentionem in scriptis suis. Reliqui post *Talmud* confectum scriptores Judaici dicuntur recentiores, & ab Autore, utpote hostes Messiæ, & crucis ejus,
68. in disquisitione hac theologica fuerunt negligendi. Accedit huc, recentiores Judæos veterum mutilasse libros, quod ex libro *Jalkut*, & novis editionibus libri *Sohar* & aliorum *Midraschicorum*, sine multo negotio potest comprobatum da-
71. ri. Ejusdem tamen delicti etiam Christiani aguntur rei, siquidem inter omnes constat, quam misere *M. Marinus* scripta Judaica in gratiam cœtus Romani truncaverit & deturpaverit. Ex his fontibus hausit Noster elegatissimam suam
73. doctrinam theologicam Judæorum. His tamen omnibus etiam inservit doctrina de *Cabbala*, cui *quartum* dicatum est *Caput*. *Cabbala* genuina est doctrina Judæorum de Messia arcana, & sic distinguitur a falsa, quæ arcanam quidem doctrinam alit, sed solido fundamento destituitur, & hinc imaginationi vagæ magis, quam saniori dijudicandi arti, litat.
75. *Cabbala* alia est *exegetica*, quæ circa vocabula singula, vel literas singulares, vel voces integras, versatur, quarum rerum omnium

omnium exempla Cel. Autor addidit; alia est *systematica*, quæ aliqua saltem ordinis specie veritates divinas tradit. Prioris generis exercitationes cabbalisticas reperimus etiam in epistola *Pauli*, ad *Galatas* perscripta, ubi Apostolus res cum *Sara* & *Hagare* gestas ad utriusque Testamenti, Veteris scilicet & Novi, rationes refert. Posterioris generis quatuor potissimum exempla eminent inter Judaicos doctores cabbalisticos celebratissima, quorum nomina hæc sunt: primo *arbor cabbalistica;* secundo *currus Ezechielis;* tertio *opus creationis;* quarto *descriptio senis* apud *Danielem*. Singulorum exemplorum brevem addit enarrationem Noster, utilissimam sane iis, qui hujusmodi libros legere aggrediuntur. Sub finem hujus *Capitis Cabbalæ theoreticæ* & *practicæ* explicantur notiones, & docte monetur, *Cabbalæ* veræ & genuinæ suam manere laudem, suumque usum. Progredimur nunc ad *Librum secundum*, in quo continetur magna exemplorum turba de iis Scripturæ sacræ locis, in quibus nobiscum Judæi antiquiores Messiam viderunt, Christiano homini perquam acceptis, ideo, quia antiquiores Judæi auditores fuerunt Prophetarum, & hinc avthenticam habuerunt autoritatem atque explicationem. Hinc patet convenientia primorum ecclesiæ Christianæ doctorum cum ecclesia orthodoxa Judaica, a qua Pharisæi & reliqui immorigeri, quin etiam recentiores omnes, discessionem faciunt, in condemnationem sui, cum & a suis majoribus ipsi discedant, & veritatem relinquant, inde a primis Judæorum patribus cognitam, & plurimis testimoniis confirmatam. Ordo libri hujus ille est, ut *duas* quasi distinguatur in *Partes*, quarum *prior* loca tractat palmaria Scripturæ sacræ, in libris Judaicis exposita; *altera* breviores Judæorum expositiones secundum ordinem librorum omnium Vet. Test. exhibet. Maxima operis hujus pars huic labori est dicata, neque adeo nobis, quibus brevitatis habenda est ratio, curatiori singularum rerum enarrationi vacare licet. Id modo notandum hoc in loco videtur, ne reprehensioni detur locus in eo, quod subinde repetitæ quædam explicationes lectori sint obviæ, Autorem non ex uno eodemque libro Judai-

Pag. 83. 88. 91. 98. 99. 100. 101.

Judaico, ſed ex diverſis, in medium protuliſſe teſtimonia eccleſiæ Judaicæ, quod multo nos certiores reddit de mirifica veterum Judæorum conſenſione, tantumque abeſt, ut hoc tædio ſit lectori attento & bene ſentienti, ut jucunditati hoc potius & voluptati cedat, ſi confirmatam inveniamus crebrioribus teſtimoniis veritatem Meſſianam, ubi præterea Autori hoc ſingulari ducitur laudi, quod multa impedita, & caligine quadam doctrinæ Rabbinicæ involuta, reſtituerit luci, non altius repetita illuſtratione, & ſponte quaſi fluente explicatione. Properamus, relictis his, ad geminam Appendicem, huic libro adjectam, quarum *prior* de *arbore cabbaliſtica*, *altera* de *curru Ezechielis*, uberiorem paulo continet enarrationem, appoſite hic enucleatam. Opuſculum hoc continet doctrinam de Meſſia, quam Noſter præclare oſtendit ex locis Judaicis, ubi expreſſis plane verbis teſtantur, *arborem Cabbaliſticam* agere de Meſſia. Deinde affert Autor ad probandam hanc ſententiam nomina æquipollentia Meſſiæ, in aliis Judaicis libris occurrentia, qualia ſunt *Schechina*, *Metatron*, & ſimilia. Tum probatur hæc res ex eo, quod Judæi in *arbore cabbaliſtica* exponant easdem ſententias Meſſianas, quas alibi de Meſſia interpretantur. Denique res omnis extra omnem ponitur dubitationem, ſi conſideremus contextum omnium veritatum, quæ de Meſſia dicuntur, & in *Sephiroth* atque arbore iſta cabbaliſtica ita proponuntur, ut in nullum alium iſta cadant, niſi in Meſſiam. Et hoc eſt palmarium Autoris in hac recenſione opus, ut, per partes eundo, de perſona Meſſiæ, ejusdemque naturis duabus, ut & de triplici ejusdem officio, ea, quæ in arbore cabbaliſtica exſtant, ita exponat, ut dubitationi nullus ſit locus, quin libellus iſte cabbaliſticus myſtice doctrinam Meſſiæ tradat. Conſimili plane ratione *altera*, Appendicis loco addita, Commentatio doctrinam Judæorum Meſſianam exponit, in libello, cui *Opus currus* nomen inditum eſt, plene, licet tecte, traditam, & feliciter ab Autore detectam. His ſuccedit *Liber tertius*, de *perſona* Meſſiæ agens, & doctrinam omnem, hic expediendam, ita complectens, ut in *decem Propoſitiones* totum argumentum inclu-

Pag. 485. 487. 489. 490. 501. 509.

includatur. *Prima thesis* hæc est: *Unicus tantum est Messias.* Hanc doctrinam purioris Theologiæ fuisse specimen, probatur ex eo, quod veteres Judæi eundem dixerunt Messiam, & asino vectum pauperem, & in nubibus cœli usque ad senem dierum pervenientem. Messias porro ab antiquissimis Judæis, quin etiam doctoribus Talmudicis, κατ' ἐξοχὴν filius *Davidis* dicitur. Atqui, si est filius *Davidis*, nec *Josephi* & *Ephraimi* filius esse potest. Tum Judæi expresse Messiæ unitatem attribuunt, dum oraculum *Zacharianum Cap. XIV*, 9, de Messia exponunt, & unitatem ipsi attribuunt talem, qualem nulli alii. Nunc vero plane negandum non est, veteres etiam Judæos de duplici loqui Messia, sed ita tamen, quod probe est tenendum, ut duplex iste Messias unicam tantum constituat personam. Est hæc vera & sana de gemino Messia Judæorum præceptio, cujus moris multa exstant exempla in omnibus libris Judaicis, inprimis Cabbalisticis, quorum nonnulla opportune ab Autore afferuntur. Rem ita proponunt Judæi, dicentes: Messias, *Davidis* filius, qui sub alis, id est, uti nos loqui amamus, in gremio divinitatis, adeoque æternus, est, in unionem transiit cum Messia, *Josephi* filio, id est, humanam naturam in se suscepit, ut mori & pati posset, & in communionem illa divinarum perfectionum veniret. Hac sub ratione non duo, sed unicus modo Messias, procedit. Veritas hujus asserti apparet etiam ex eo, quod Judæi Messiam nominant *Menachem*, filium *Ammiel*, & eandem hanc personam quidam *Davidis*, quidam *Josephi*, filium nominant, quod indicio est, unicum modo esse Messiam. Deinde multa afferri possunt testimonia Judæorum, qualia in hoc ipso opere quamplurima occurrunt, ubi idem, quod Messiæ, *Josephi* filio, attribuitur, Messiæ, *Davidis* filio, adscribitur. Quod ad originem gemini hujus Messiæ statuendi attinet, Cel. Autor putat, R. *Simeonem*, & asseclas ejus, primam arripuisse occasionem ex doctrinis Christianis, in Novo Testamento patefactis, ubi Servator noster vice plus simplici pro filio *Josephi* habetur, v. g. *Luc. IV*, 22, *Jo. I*, 45, *VI*, 42, ut & *Luc. III*, 23, & genealogia gaudet duplici; hinc fit, ut, cum *Josephus* filius

Pag. 510. 511. 517. 518. 519. 520.

Pag. 520. *Davidis Matth. I, 20*, nominetur, facile conficiatur, utrumque nomen eandem personam referre. *Secunda thesis*, personam Messiæ ex duabus, divina scilicet & humana, naturis consistere, docet, ubi verba Judæorum hæc sunt planissima:
523. Schechinam ex terrenis & divinis constare perfectionibus.
524. In *tertia* demonstratur *propositione*, Messiam esse verum
526. Deum, quod patet tum ex nominibus divinis, tum ex proprietatibus, soli Deo competentibus, v. g. æternitate, omnipoten-
530. tia, omniscientia, & infinitate. Porro idem Judæi confirmant ex operibus divinis, quæ Messiæ attribuuntur, & ad regnum
534. partim naturæ, partim gratiæ, pertinent, qualia sunt creatio, miracula, potestas beandi, revocatio mortuorum in vitam,
536. victoria de diabolo reportata, liberatio hominum a morte & diabolo, receptio peccatorum in gratiam, & quæ sunt his
539. similia. Porro attribuuntur Messiæ multæ prærogativæ, quæ nulli plane homini competunt, quo refertur honor adorationis, & adjuratio patris, ex libris Judaicis hic præclare stabili-
540. ta. *Quarto* demonstratur ex scitis veterum Rabbinorum, Messiam esse personam, a patre & Spiritu sancto distinctam;
545. *quinto*, Messiam cum patre & filio esse unicum Deum;
547. *sexto*, characterem internum Messiæ esse passivam generationem a patre, de qua dicunt Judæi, Deum genuisse, & duas fuisse personas, quarum altera genuit, altera genita est, filius scilicet, qui fundamentum est mundi, in æternum vivens, & media columna. Describunt iidem generationem istam immaterialem, quia facta est in mysterio cogitationum, id est, non corporali, sed spirituali, modo, ubi spiritus cum spiritu,
550. & quidem infinitus cum infinito, essentiam suam communi-
551. cat. In *septima & octava Thesi* confirmatio additur plenissima, Messiam verum esse hominem, & duas ejusdem naturas ita esse unitas, ut unicam tantum constituant personam,
556. ubi, præter alia, copiose hic ex cabbalisticis doctrinis proposita, ab Autore curate monetur, Cabbalistas recte inter se distinguere unionem personalem ab essentiali communicatione essentiæ divinæ, & ab unione mystica Christi & animæ fide-
561. lis. Humanam Messiæ naturam sine peccato esse, & communi-

municationem naturarum atque idiomatum fluere ex unione personali, *nona* & *decima* declarat *Thesis*, ubi Noster multum laboris collocat in enucleandis propositionibus *personalibus* atque *idiomaticis*, quæ, sicut in Codice sacro occurrunt, ita etiam in Rabbinicis literis sunt obviæ. Inprimis creberrima ibi occurrunt testimonia, Messiæ omnipotentiam & omniscientiam, quod ad humanam naturam, vindicantia. Sub finem libri notatur, integram de communicatione divinorum idiomatum doctrinam a Judæis, ductu Scripturæ sacræ, dici *unctionem*, ubi recte statuunt, Messiam fuisse unctum cum Spiritu sancto, & quidem largiori mensura, quam socios ejus. Admirandam diligentiam Autoris in conquirendis rebus historicis, ad vitam omnem Messiæ pertinentibus, deprehendimus in *Libro quarto, sex Capitibus* omnia, in Vet. Test. a Messia gesta, ex libris Judaicis tradente. *Caput primum* proponit decretum divinum, ab æterno de redemtione generis humani per Messiam confectum, de quo Judæi ita sentiunt: Messiam ex decreto divino venturum esse in terram, ex Patriarchis scilicet progenitum, ut, assumta humana natura, homines redimeret, & in gloriam æternam introiret. Hanc redemtionem, dicunt illi, per legem (id est, per totum verbum divinum,) fuisse hominibus annuntiandam, ut fidelis fieret cœtus, ad ecclesiam Messiæ congregatus, & denique per Messiam secundum ordinem salutis salvandus, seu, ut Judæi loquuntur, in Paradisum evehendus. Historiam Messiæ a creatione mundi ad *Abrahamum* usque *secundum* complectitur *Caput*, enarrans scilicet opus filii Dei in creatione mundi, & præsentiam ejus gratiosam in paradiso. Credibile etiam esse, dicunt Judæi, Messiam a tempore infelicitatis primorum parentum sæpe accessisse eos, atque suis consolationibus animum depressum confirmasse. Porro occupatus fuit Messias circa translationem *Henochi*, ædificationem arcæ *Noachicæ*, & in ædificanda turre Babylonica suam præsentiam exhibuit. Ex eo vero tempore lubentissime affuit posteris *Semi*, ex quibus sibi potissimum suum elegit populum; hinc multa de apparitionibus, *Abrahamo* & *Loto* factis,

Pag. 565. 571. 578. 582. 583. 588. 589. 592. 594.

factis, enarrant Judæi, utplurimum etiam ita statuente Codice sacro. In *Capite tertio* historia rerum, a Messia temporibus *Isaaci*, *Jocobi* & *Josephi*, gestarum, recensetur. Adfuisse, scribunt Judæi, *Schechinam Isaaco* immolando, Palæstinam peragranti, ad Philistæos proficiscenti, *Jacobo* felicitatem apprecanti, ubi *Isaacus* verba pronuntiabat, & *Schechina realem* benedictionem addebat. *Jacobum* fuisse servatum in utero per Messiam, eumque habuisse comitem in via, ad Mesopotamiam ducente, adfuisse etiam in voto & matrimonio *Jacobi*, in parturiente *Rahele*, & reditu *Jacobi* ex Syria, Judæi antiqui crebris affirmant testimoniis. De lucta *Jacobi* cum *Michaele* plurima, sed satis obscure atque confuse, enarrant Judæi, ex quibus tamen id est verissimum, *Michaelem*, qui Messias est Judæis, fuisse luctantem; habuisse eum potestatem fortunandi homines; fuisse sacerdotem cœlestem, terrenis, seu humanis, oppositum, atque ecclesiæ Israeliticæ haberi propugnaculum. Ad hunc modum plures etiam a Judæis enarrantur apparitiones, *Jacobo* atque *Josepho* a Messia factæ. *Caput quartum* historiam tradit Messiæ per tempora *Mosis*, ubi tot tantaque a Messia facta enarrantur, ut dicendorum hic summam reddere nequeamus. Id unicum, tanquam in universum, notamus, semper atque ubique *Mosi* adfuisse filium Dei, & deinde sedem suam in *tabernaculo* super *sella propitiatoria* fixisse. In *quinto Capite* historia Messiæ tempore *Josuæ*, Judicum, & Regum Israeliticorum, proponitur, cui tandem in *Capite sexto* historia Messiæ tempore captivitatis Babylonicæ additur, de qua tradunt Judæi, Messiam in eam cum Israelitis esse profectum, ibique *Ezechielem* visiones habuisse suas. Referunt etiam de ætate *Esthera*, Deum vindictam sumsisse de *Hamane* & filiis ejus per superiorem *Schechinam*, id est, Messiam, antea vero Deum meminisse *Abrahami*, *Isaaci*, *Jacobi*, & angelum, principem Israelitici populi, de cœlo misisse, qui, ad caput regis sedens, per totam noctem a rege somnum arceret, donec mandaret rex, ut annales afferrentur, & ex iis sibi aliquid prælegeretur, quod gestum erat regnante ipso; & exinde factum esse, ut occasionem puniendi *Hamanis* Deus sume-

Pag. 600. 602. 606. 612. 623. 635. 644. 646.

ſumeret. Poſt tempora templi ſecundi nihil loquuntur de Meſſia Judæi, licet non admodum incredibile videatur, eum temporibus Maccabæorum ſuas quoque edidiſſe operationes. Ad finem *Capitis* enarrat Noſter decem migrationes Meſſiæ, ſeu *Schechinæ*, quas veteres Judæi tradunt. *Primo* migravit *Schechina* ab uno Cherubino ad alterum; *ſecundo* a Cherubino angelo ad limen templi; *tertio* a limine templi ad Cherubinos; *quarto* a Cherubinis ad portam ad orientem plagam ſitam; *quinto* a porta ad orientem in atrium; *ſexto* ab atrio ad tectum; *ſeptimo* a tecto ad altare; *octavo* ab altari ad murum; *nono* a muro templi in urbem; *decimo* ab urbe ad montem oliveti, ubi annos tres & dimidium exſpectavit, num Iſraelitæ ad Deum ſint redituri. Nobile in hac enarratione, a Talmudicis, ne veritas aperta & nuda ſit, plane corrupta & depravata, adeſt teſtimonium miniſterii Servatoris noſtri, per tres annos, & dimidium, adminiſtrati. Appendicis loco ſpecimen *Theologiæ typicæ* exhibetur, quæ ad *perſonas*, vel *res*, ſanctiores eſt reducenda. Inter *perſonas typicas* refert Noſter ex ſuffragio Judæorum *Adamum*, *Henochum*, *Noachum*, *Abrahamum* & *Saram*, *Iſaacum*, *Jacobum*, *Joſephum*, *Moſen*, *Salomonem*, *Eliam*, & *Eliſam*, ut & Pontificem maximum. De *rebus* multa proferuntur teſtimonia typica, tum quoad *hiſtorias*, v. g. exitum ex Ægypto, mannam, virgam *Aaronis*, tum etiam quoad *cerimonias* & ritus ſanctiores. Memoratu ſane eſt digniſſimum, *crucem* Meſſiæ ſub multis variisque figuris fuiſſe repræſentatam, ab *Iſaaco* inde usque ad Chriſtum, mortis crucem patientem. Pertinet huc *Iſaacus*, ligna ſacrificii ad eundem locum portans, quo Meſſias crucem portabat; Agnus paſchalis, in formam crucis aſſatus; Unctio ſacerdotum, impoſitio manuum in die expiationis, elatio, ſeu elevatio, pectoris & femoris, denique ſignatio placentæ, ſeu panis azymi, in quibus omnibus forma *crucis* adhibebatur. In *quinto Libro*, quæ quaſi tractatio eſt præparatoria ad ſequentia, traduntur teſtimonia Judæorum, ex quibus, ſecundum confeſſionem eorum, ad oculos patet, Meſſiam jamjam veniſſe,

Pag. 648. 649. 650. 651. 654. 656. 659. 662. 675. 676. 677.

Caput inde *primum* secundum diversas suas classes exhibet testimonia Judæorum, adventum Messiæ jam pridem factum demonstrantia. Sic in *Sanhedrin* & *Sohar Raf* introducitur loquens: *omnes temporum terminos, ad Messiæ adventum pertinentes, fuisse impletos & præteritos.* Idem confitetur R. *Hillel* & R. *Josua*, filius *Levi*, ex cujus testimonio, posterioris scilicet, attentus lector facile conficiet, Messiam venisse, qui Romæ, id est, sub Romano imperio, vixit, cum Rabbinis disceptationes agitavit, & cum ægrotis versatus fuit. Pertinent huc testimonia, a Judæis ex libris Vet. Test. pro adventu Messiæ in medium prolata, ut ablatio sceptri a gente Judaica, impletio, seu exitus, LXX hebdomadum *Danielis*, major templi secundi, jam eversi, gloria, sub adventum Messiæ apparitura, & quæ sunt reliqua. Adsunt etiam in promtu testimonia, in quibus Judæi tempus adventus Messiæ, ut prælapsum, notant, quando illud in quaternum millenarium orbis conditi, & post captivitatem Babylonicam, ponunt. Nec aliæ desunt rationes temporum, a Judæis ipsis subductæ, & hoc in loco fidelissime expositæ, veritatem hujus adventus præclare demonstrantes. *Secundum* hujus libri *Caput* signa adventus Messiæ, a Judæis ipsis indicata, pertractat. Referunt huc Judæi miseriam atque calamitatem civilem, veritatis oppressionem, falsas doctrinas, numerum exiguorum sapientum, futilem doctrinam, corruptionem Synagogarum, multitudinem traditionum humanarum, contentiones inter Rabbinos, famem populi esurientis verbum Dei, contemtum justorum, nefandam impudicitiam, scortationem, & quæ sunt reliqua, examussim cum rebus, sub tempore ministerii Christi ex historica enarratione Novi Test. gestis, convenientia. Appendicis loco additur discussio quæstionis, sæpius inter Judæos ventilatæ, de adventu Messiæ, sub conditione pœnitentiæ promissi. Demonstrat Noster, antiquam & veram Judæorum doctrinam fuisse, redemtionem, per Messiam factam, ne momentum quidem unicum temporis differri, nec conditionem a parte hominum requiri, licet adventus ejus in animos mortalium non nisi prævia pœnitentia fiat, de quo tamen

[Margin: Pag. 679. 684. 688. 693. 699. 705. 718. 722. 729. 734.]

men etiam recte ita veteres Judæi judicant. Accedimus nunc ad *Librum sextum*, in quo vita Messiæ, in carne apparentis & jam manifestati, ex libris Judaicis depromitur. Est hoc caput rei, in quo constituendo, & ex veritate pertractando, pro ea, qua valet, eruditionis Rabbinicæ amplitudine Autor noster mirificam omnino adhibuit operam. In *septem* hanc enarrationem vitæ Christi distinguit *Capita*, quorum prius de *nativitate* & *pueritia* Messiæ agit. Referunt hic Judæi, prima initia manifestationis Messiæ in carne in Galilæa esse debere; ortum ducere suum ex tribu Juda, & quidem ex gente *Davidis*, & *Thamare*; nasci eum debere ut puerum, in urbe Judæ, Bethlehem dicta; stellam esse apparituram in prima nati Messiæ hebdomade, & in Oriente per quindecim dies lucem suam emissuram; Arabes venturos esse ad salutandum Messiam, per quos facile intelliguntur Magi, ex oriente plaga Hierosolymas accedentes, & per Arabiam Judæam petentes. Confitentur etiam antiqui Judæi, Messiam statim post nativitatem suam delituisse per aliquod temporis spatium, quod præclare convenit cum libris Novi Test. post nativitatem Christi fugam in Ægyptum enarrantibus. *Caput secundum* de ministerio Messiæ exponit doctrinam Judaicam. Enarrant hic patres, Messiæ adventum paulo esse præiturum, *Eliam*, a parentibus effœtis natum, & animos populi præparantem, ut doctrinam Messianam lubentius admitterent, & inprimis pœnitentiam, seu resipiscentiam seriam, prædicaret. Quæ omnia, de *Elia* dicta, in *Joanne* Baptista fuerunt impleta. Unctum esse, porro dicunt, Messiam ad ministerium suum, superveniente eum columba, sub qua Spiritus sanctus apparebat, & de hac re nobilissimus in *Sohar* exstat locus. Initiato Messia, necesse erat, ut tentaretur ante, quam munus ipsum susciperet, quod doctrinam Evangelii prædicando, & miracula patrando, administravit. Ad hæc majores Judæorum addunt, Messiam infantes & puerulos amasse, cum pompa solenni urbem Hierosolymitanam fuisse ingressum, a *Mose* atque *Elia* salutatum, negotia civilia non curasse, a plurimis fuisse repudiatum, & hinc multi

Pag. 736. 737. 744. 746. 747. 750. 753. 755 757. 761. 764. 766.

veterum Judæorum tempus Messiæ attingere non desiderarunt, ne expositi essent vexationibus, amicis Messiæ inferendis. Plurima etiam in libris Judaicis occurrunt testimonia, obscura tamen, de tempore ministerii Christi, cum supputatione Christiana probe conveniente, ut & de termino annorum, inter discessum Messiæ & destructionem templi intercedentium. Dolores Messiani ex doctrina veterum in *Capite tertio* ab Autore exponuntur, in quibus recentiores Judæi, nihil de passione Messiæ statuentes, crassissimam suam inscitiam produnt. Mortem Messiæ anteire judicium, a gentibus actum, ubi Messias ludibrio gentili exponebatur, & insons condemnabatur, testantur Judæi. Nec tacent de largissima sanguinis profusione, de miraculis, tempore mortis Messiæ observatis, ubi etiam locum patientis Messiæ afferunt, scilicet terram Judaicam, &, quod mirandum sane, diem quoque XIV mensis *Nisan*, de quo quamplurima in scriptis Judaicis inveniuntur testimonia, eo collimantia, ut dies iste sit dies liberationis futurus. Diem hunc passionis Messiæ per varia indicatum fuisse a veteribus Judæis signa, *typos* dicta, in *quarto Capite* egregie docet Noster, eo referens sacrificium *Abelis*, liberationem *Saræ*, victoriam *Abrahami*, liberationem *Josephi*, & Israelitarum tempore *Esthera*, pluraque alia. Revocatio in vitam Messiæ ita secundum *Caput quintum* describitur a Judæis, ut dicant, Messiam post resurrectionem in loca inferiora, seu orcum, descendere, & post tres dies, facto terræ motu, conspicuum se hominibus exhibiturum esse. Utilissima & jucundissima in *Capite sexto* pertractata materia de *sanctis, cum Messia in vitam revocatis*, nunc nos ad se vocat; sed, cum magna sit illius rei vis atque autoritas inter Judæorum veterum doctores, lectori, ne decerpendo optima perdamus, integrum *Caput* legendum commendamus. Id modo monemus, Celeberrimum Autorem primo de personis agere sanctis, in vitam cum Messia revocatis, deinde de tempore, quo id Judæi factum esse perhibent, scilicet mense Nisan, tum de loco, urbe scilicet Hierosolymitana, denique de adjunctis quibusdam, ad hanc elaborationem pertinentibus.

Pag. 769. 770. 775. 777. 780. 782. 785. 787. 790. 794. 801. 803. 813. 826. 832.

Digna

Digna hæc res eſt, quæ altius perpendatur, inprimis cum, præter certitudinem rei, nihil plane amplius hac de cauſa ex Scriptura ſacra nobis ſit manifeſtatum. Poſt reſurrectionem in ſuprema abiiſſe Meſſiam, & deinde largam Spiritus ſancti effuſionem curaſſe, atque prædicatum Evangelium miraculis patratis confirmaſſe, Judæi tanquam de futuro, ſed vero, Meſſia, vere cum Chriſtianis docuerunt, quod *Caput ſeptimum* confirmat. *Liber ſeptimus* per *quatuor Capita* pertractat reliquas doctrinas Meſſianas, quæ primo ad officium Meſſiæ regium, deinde ad munus ipſius ſacerdotale, tum ad munus propheticum, denique ad utrumque ſtatum exinanitionis atque exaltationis, referuntur. *Octavus Liber* de officiis, ab hominibus Deo Meſſiæ præſtandis, præcipit ex docendi modo Judæorum. *Tria* hic confecit *Capita* Autor, quorum *primum* de reſipiſcentia & fide, *ſecundum* de reliquis in Meſſiam officiis, agit. *tertium* denique *Caput* nonnulla de doctrina Meſſiana, Judæis veteribus jucundiſſima ſemper & ſolatii pleniſſima viſa, præcipit. Apoſpaſmata quædam in *Libro nono* ex libris Judaicis, inprimis ex *Talmude*, ab Autore afferuntur, quorum *prius Caput* de iis agit rebus, in quibus male ſenſerunt de Meſſia noſtro veteres Judæi, quando tradunt, matrem laboraſſe nota infamiæ, & præceptorem Meſſiæ fuiſſe magum, quin & ipſum falſam aluiſſe doctrinam, & ob hanc cauſam morti traditum eſſe. Multa tamen etiam vera, &, inviti licet, de noſtro, quem in Chriſtiana colimus religione, Meſſia, bona dixerunt, de quo *Caput* agit *ſecundum*. Sic vere dicunt Meſſiam noſtrum Nazarenum, matrem *Mariam*, filiam *Eli*, diſcipulos ejus nominant nonnullos, inter quos frequentiſſima occurrit mentio *Jacobi* a *Sechanja*. Narrant, etiam diſcipulos iſtos morti fuiſſe addictos, & maximam in Scripturis explicandis vim habuiſſe. Denique narrant, *Jeſum* Nazarenum a Judæis in conclavi *Gaſith* fuiſſe accuſatum, teſtes duos contra eum fuiſſe teſtato ipſum vero ſuſpenſum eſſe circa veſperam ante Paſchatos feſtum. Hæc breviſſima eſt narratio præclari & applauſu lectorum digniſſimi Operis, quod orbi Chriſtiano maximo uſui &

Marginal page references: Pag. 845. 849. 852. 857. 914. 945. 955. 963. 974. 981. 985. 990. 994. 995. 998.

emolumento, Celeberrimo vero Autori immortali gloriæ cessurum auguramur.

Eine philosophisch-chronologische Abhandlung von nöthiger Verbindung der Vernunft- und Sitten-Lehre mit der Zeitrechnung rc.

id est,

COMMENTATIO PHILOSOPHICO-CHRONOLOGICA de neceſſario nexu doctrinæ rationis & morum cum Chronologia, Autore JACOBO KOCHIO, V. D. M. Lemgovienſi.

Lemgoviæ, ex officina Jo. Henr. Meyeri, 1748, 4. Alph. 1 plag. 9.

Doctiſſimum Autoris Reverendi Opuſculum, quod enarnarrandum jam ſuſcipimus, eum in finem, quod plenius docet præmiſſa Præfatio, eſt conſcriptum, ut rationes chronologicas, ante aliquot annos in lucem emiſſas, confirmaret, illuſtraret, a diſſentientium opinionibus & ſpecioſis dubitationibus vindicaret, & in ſecuritatem contra futuros impetus collocaret. [Pag. 4.] In *Prolegomenis*, capiti cauſæ præpoſitis, de vero diſciplinarum mathematicarum uſu, & contrario abuſu, diſſeritur, ubi ſtrictim probatur, doctrinam omnem mathematicam ad cognitionem & exercitium religionis morumque bonorum quam maxime valere, ſi, Deo duce, res, e tabulis ſanctioribus eo pertinentes, recte expediantur. [6] Siſtit hic lectoribus plurima exempla ante oculos, conceptus mathematicos Autorum divinitus doctorum ſuppeditantia, res divinas ſymbolice v. g. *Ezech. XL ſeq. Epheſ. III, 18, Jeſ. XL, 15, 26*, tractari arguentia, ubi *hypermathematica* inſtituenda eſt explicatio. [9.] Idem fit in Chronologia, quæ, in univerſum conſiderata, ſcientia eſt mathematica, non ſolum circa tempus, ejusque ſingulas partes, ſed etiam circa res in tempore geſtas, verſans, ordinemque vel certum, vel probabilem, factorum determinans. [11.] Fieri hic poſſe, Noſter contendit, ut viri, acrius ſubti-

ſubtiliusque, quam par eſt, de ſublimiori hac doctrina diſceptantes, extra oleas vagentur, & limites rationis & moralitatis tranſiliant, inprimis quando in alieni temporis rationes intenti, ſuarum rerum curam negligenter habent, &, quas humanitatis & pietatis debent officio, rationes plane non ineunt. Inde ad rem ipſam Autor digreditur, Commentationem totam in *duo Capita* dividens, quorum *primum* res *palmarias*, *ſecundum* vere *ſecundarias*, ſyſtematis chronologici, ab Autore recepti, tuetur. Ad nexum Chronologiæ cum diſciplina morali quod attinet, docemur hic, logicam oſtendere doctrinam, quale pretium rebus chronologicis ſit ſtatuendum, & quomodo, cum res non circa fidei articulos verſetur, mores erga alios homines, in ſtatuminando & vindicando temporum ordine, ſint formandi, ne frivole calumniemur, & de aliis hominibus impie ſentiamus, cum hypotheſibus receptis non conſentientibus. Rationis leges porro docent, Chronologiam eſſe vel puram, vel mixtam; illius fundamenta certisſima afferri poſſe; non item hujus. Inde diſpiciendum eſt, quatenus ſecure aliquid colligi, & ex fontibus afferri, queat, ubive minus certo id fieri poſſit, quo mediocriter de rebus noſtris ſtatuamus. Mixta Chronologia maximam ſibi vindicat autoritatem ex Scriptura ſacra, & quidem quoad fontes conſiderata, quorum virtus divina multas rationis extravagantis dubitationes e medio tollit, & numeros expresſis verbis definitos exhibet, non ſolum mutationis omnis expertes & incorruptos, ſed determinata ſua ſignificatione etiam ex uſu linguæ verisſima gaudentes. Confirmant hoc exempla rerum. Temporis rationes a creatione ad nativitatem usque *Iſaaci* ab omnibus, Scripturæ ſacræ enarrationem ſequentibus, ita conficiuntur, ut periodum 2046 annorum exhibeant, omiſſis ſcrupulis, circa unum, vel alterum, annum enatis. Sed, quæ temporis vera ſit ratio, inde ab exitu ex Ægypto usque ad tempora nati *Iſaaci* retro ineunda, alia eſt quæſtio. Firmam decidendæ hujus quæſtionis rationem Autor inveniſſe ſibi videtur in *Gal. III*, 17, ubi *Paulus* dicit: *Teſtamentum promiſſionis antea confirmatum per legem 430 annis poſt latum abrogata*

Pag. 13. 15. 18. 22. 24. 25.

Pag. 26. *rogata non est*. Plurimi terminum horum annorum a quo, ut dicunt, ad exitum *Abrahami* ex Ur in Chaldæa referunt, sed, quam minus recte id fiat, res ipsa docet, cum tunc temporis nulla *Abrahamo* hæreditas addicta, adeoque nullum te-
27. stamentum confirmatum esset. Idem notatur de 400 annis ex *Genes. XV*, 13, minus recte ad nativitatem *Isaaci* relatis, uti potius mors *Abrahami* & reditus posterorum suorum in terram Cananæam notissimi sunt atque eminentissimi temporum termini, ex quibus A. M. 2523 conficitur, qui re vera in annum incidit, Israelitis de possessione terræ Cananææ *Jos. XV*,
28. *10*, notabilem. Huic plane expediendæ rationi alia etiam adduntur argumenta, ab Autore ex *Act. VII*, *25*, addita. Exinde ad reliquas temporum enucleandas & confirmandas res Chronologia Autoris vertitur, definiens ulterius annos, ad Judicum & Regum Israelis tempora spectantes, ubi multa
31. contra *Bengelium* monentur, & amice disceptantur, quod tamen spicilegium uberiores fructus fert, quam in chartas no-
46. stras sunt colligendi. Non tamen diffitemur, accuratam nobis omnino Autoris videri rationem numerandi 410 annos, inter ædificationem & destructionem templi prioris intercedentes. Circa tempora captivitatis Babylonicæ adhibenda est Historia & Chronologia profana, in qua tutissimum esse Noster arbitratur, *Ptolemæi* Canonem multis observationibus astronomicis confirmatum in auxilium advocare, & præ reliquis ad *Nabonassaris* & *Cyri* epocham referre, nisi omnia incerta & du-
51. bia reddere velimus. Ex his tabulam Noster construit chronologicam, ita descriptam:

A creatione mundi usque ad nativitatem *Isaaci*	2048 anni.
Inde usque ad exitum ex Ægypto sunt	430.
Ab his temporibus ad templum usque *Salomonis*	479.
Hinc ulterius usque ad ejus destructionem numerantur 410 anni, vel ad annum usque primum *Nobochodonosaris* Epochæ Babylonicæ sunt	403.
Ex hoc usque ad primum *Cyri* annum secundum Can.	66.
Denique ab his diebus ad epocham *Dionysii* sunt anni	537.
	3963.

Con-

Conſpectui hæc clare exhibuit Autor ea de cauſa, ne quis amplius injuſte ipſi objiciat, quod nihil niſi dubias hypotheſes in medium protulerit, cum tamen omnia ad Codicem ſacrum, definitionem teſtamenti confirmati, peregrinationem poſterorum *Abrahami*, & canonem, referantur. Ex his, certo fundamento innixis, argumentis numerum annorum Sabbaticorum recte init Autor, atque calculum eorum, quoad fieri poteſt, curate ducit, ducenteſimum decimum ſextum annum ſabbaticum in ſeptuageſimo anno poſt Chriſtum natum conſtituendum arbitratus. Initia temporis Novi Teſt. ex his ducuntur, & annus mortis Chriſti multis probabilibus argumentis ad annum 32 poſt nativitatem ejus reducitur, ex quo de die crucifixionis Chriſti ampla diſputatio inſtituitur, eo valens, ut demonſtretur, Paraſceven, in ſabbatum tum temporis incidentem, ex die ſabbatica ad diem Veneris retro fuiſſe actam. Obſervatur hic inter reliqua ab Autore, verba *Jo. XII, 1,* non ita eſſe vertenda: *ſex diebus ante Paſcha*, ſed ita potius: *ante dies ſex Paſchatos.* Voluiſſe itaque *Joannem* curate nobis commemorare, ſexto die ante paſcha, quo agnos paſchales in urbem Hieroſolymitanam agere Judæi ſolebant, *Jeſum* in eandem urbem, ut antitypum veriſſimum, introiiſſe, & publica quidem ſolennitate. Sub finem prioris Partis ad Chronologiam propheticam ab Autore reſpicitur, &, quæ rationis & morum præcepta huc pertineant, ſtrictim traditur. Exempla tamen nulla practice applicantur præter graviſſimum illum LXX hebdomadum *Danielis* numerum, noviter excuſſum, & vindicatum. Quædam etiam, ante minus recte ab Autore perſcripta, ingenue adducuntur, & partim confutantur, partim emendantur. Ex his probe, ut nobis videtur, deductis & expeditis temporum rationibus ulterius Noſter ad res pergit *ſecundarias*, caput quidem cauſæ non ſpectantes, ad ſubſidium tamen advocandas, & dijudicandas, ne dubitationibus ultra, quam par eſt, locus dari queat. Sic v. g. res videtur leviſſima, in temporum rationibus ex differentia unius, vel duorum annorum, itemque ex hypotheſi ſubſidiaria mundi vel in autumno, vel in vere, conditi, caput

Marginal page references: Pag. 55. — 57. — 64. — 67. — 69. — 73. — 80. — 82. — 87. — 92. — 102. — 111.

causæ dijudicare, cum tamen utrumque eo plane non pertineat. Refertur huc etiam periodus temporum Judicum, & quæ de obscuratione solis in primo anno *Baracki, Jud. V, 20*, dicta fuerant ab Autore alio in loco, & quæ alia his similia sunt exempla. His adduntur ulteriores connexiones historiæ profanæ cum temporibus captivitatis Babylonicæ, inprimis historiæ Ægyptiacæ, Babylonicæ, Syriacæ, Græcæ, & Romanæ. Post ea, ad extremum Operis, errores reteguntur nonnulli in temporum ordine, post captivitatem Babylonicam vulgo receptorum, ubi sententia eorum, præter reliqua, rejicitur, qui cum *Artopæo* a *Naboballassare*, vel *Nabuchodonosore*, & *Cyro*, in Canone discedunt, & cum illo *Xerxem*, cum hoc vero *Cyrum* juniorem quendam, peti dicunt. Hæc, & plurima alia, ad LXX hebdomadas *Danielis* pertinentia, acriter & docte diluuntur, & variis observationibus moralibus imponitur finis Operi, ita sane digesto, ut diligentia & doctrina singularis in rebus chronologicis ubique emineat, & admirationi esse lectoribus possit.

Pag. 112. 120. 124. 144. 160. 170. 204.

GUSTAVI GEORGII ZELTNERI, THEOL. quondam Altorfini, Enneas Quæstionum philologicarum, auditoribus quibusdam selectioribus tradita, nunc primum ob argumenti dignitatem publici juris facta.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Jo. Frid. Vestneri, 1747, 4. Plag. 12.

Opus posthumum Theologi, cum in vivis esset, & post fata etiam, celeberrimi cum Lectoribus nostris communicare, pietatis esse ducimus, licet ex omni libelli ratione, & ipso Editoris clarissimi, sub literis *M. J. J. F.* latitare cupientis, præmisso ad Lectores sermone, certissime appareat, opusculum Autoris defuncti ad prelum præparatum atque perpolitum non fuisse. Continet tamen omnino Quæstiones tales, quæ sub disceptationem cadere possunt, multisque olim

olim: Philologorum doctissimorum contentionibus fuerunt agitatæ, ut sperare omnino liceat, studiosam juventutem non sine fructu his laboribus esse usuram. In *prima* Meditatione *Quæstio* proponitur, utrum Hebræa nostra lingua sit primigenia, & ipsa illa prima unica antediluviana. Sentit hic Autor cum *Huetio*, vel primam illam linguam funditus interiisse, vel in alias linguas rectius disseminatam quasi fuisse, vel, si perseveraverit integra, quænam illa fuerit, an Assyriaca, an Cananæa, an alia, definiri non posse. Inter has sententias adoptatur media, ita, ut quædam hinc communis accipiatur lingua, inter omnes ceteros homines, Orientem versus habitantes, superstes, atque ad analogiam τῆς κοινῆς Græcæ facile concipienda. Argumentum præcipuum ex nominibus Hebræorum propriis, & lingua Cananæa, depromitur, quæ nulla alia, nisi Hebraica nostra, fuit, ab *Abrahamo* in familiam suam, quin & ante diluvium a majoribus ipsius, recepta. Accedunt huc difficultates, contrariæ partis autores prementes, ex gente *Semi* atque *Heberi* inprimis petitæ, ex quibus Noster colligit, *Abrahamum*, Ur Chaldæorum egredientem, habuisse etiam Chaldaicam linguam vernaculam, illam tamen cum Cananæa postea permutasse, ut cum patria & cognatione linguam etiam desereret, totumque se divino nutui hac etiam ex parte traderet. Alii aliam afferunt argumentationem, sed vanam, ex Autoris judicio, reputandam Denique monetur, tantum in hac disceptatione momentum non videri positum, ut impiam quis atque profanam hanc sententiam dicere possit, cum vel inter Cananæos etiam insignia exempla cœlestis veritatis, sub adventum *Abrahami*, teste *Mose*, fuerint. Ex quo apparet, linguam Hebræam, ut *Wichmannshausenius* scripserat, nondum de Cananæa triumphasse lingua. Succedit *secunda Quæstio*, in qua de hieroglyphica literarum Hebraicarum significatione disputatio instituitur contra *Neumannum*, statuentem, ipsos ductus characterum Hebraicorum significationis vocabulorum, si non fundamenta, saltem indicia, esse. Destruit hoc systema hieroglyphicum Autor ex principio falso assumto, typum nostrum

Pag. 3. 5. 7. 8. 9.

 Hebrai-

Hebraicum esse primigenium, quod non minus veritati favet,
Pag. 11. quam sententia de Hebræa nostra primigenia. Accedit, nondum esse evictum, quadratam Hebraicarum literarum formam esse a *Mose* repetendam, nec tantis temporum intervallis immutatam. Quæ omnia tamen pro fundamentali habentur doctrina *Neumanno*, hieroglyphicas argutias in vocabu-
13. lis Hebræorum quærenti. Quin multa inde ἄτοπα exsurgunt, sive ad literas serviles, sive radicales, animum attendere velis, ubi ne hilum quidem invenies, quod veræ significatio-
15. ni patrocinium præstabit. Idem incommodum apparet in particulis Hebræorum, tum connexis, tum inconnexis, ex quibus nihil solidi eruere poteris, si hanc admittas hypothesin
17. *Neumannianam.* Contra eundem Philologum militat *tertia Quæstio*, ubi statuerat ille, Hebræorum vocabula primitiva duabus modo constare literis, non tribus, quod indices vocabulorum vulgo docent. Sed falsitatis inde arguitur a Nostro hæc opinio, quia superiori innixa, &, cum ea dejecta, necessa-
20. rio corruat. Præterea multa hic gratis assumi, contraque testimonia radicum triliterarum manifesto pugnari, ab Autore eleganter docetur, & ad objectionem, de cognata vocum ori-
24. gine, sed diversa earum potestate, respondetur. De lectione vocabuli יהוה *Quæstio* agit *tertia.* Disquiritur hic, num nomen istud divinum, vulgo τετραγράμματον dictum, quemadmodum in Bibliis nostris punctatis legitur, ex mente auto-
25. ris punctorum, sit per *Adonai*, an per *Jehovah*, pronuntian-
26. dum. Constat, de his rebus quondam inter Philologos mirifice fuisse pugnatum, Anglos inprimis & Batavos, ut *Jehovistæ* & *Adonistæ*, autore forte *Jo. Drusio*, inde dicerentur. Monetur, de superstitiosa Judæorum ratione hic non agi, sed de eo tantum, quid secundum puncta substrata critice statui queat. Afferuntur deinde argumenta utriusque partis, & denique in tanto sententiarum divortio suam Autor addit
34. opinionem, his verbis usus: *Placet, ipsum Deum loquentem de se in prima persona* Exod. III, 14, אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, *imitari, &, ubi tertiæ personæ nota præfixa est, istud nomen per* Jeveh *efferre, atque hanc pronuntiationem pro nativa nominis divini*

divini enuntiatione venditare. Ita quidem, ut videatur י *in* ו *mutatum, & radix* הוה pro היה *in hac voce usurpata, ne* י *istud propter homogeneam vocalem subscriptam absorbeatur, sed tanto significantius exprimatur.* His addit Noster, testimonium Apocalypticum *Jo. I,* ὁ ὢν, ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, non autoritatem vocabuli יהוה, sed Christum potius, innuere videri, nec temere conjici de meriti ipsius, omni tempore, olim, & nunc, & in posterum, validissimi, amplitudine intelligi, præcipue si ad tertium vocabulum ἐρχόμενος attendatur. Suo tamen unusquisque quo minus sensu abundet, nihil prohibet Autor. Verissime etiam hanc opinionem esse *Zeltnerianam*, quam vivus fovit, ex *Dissertatione* constat *de Evangelio τετραγραμμάτῳ Novi Test. exulante,* Altorfii A. 1712 habita. Quod etiam recte est tenendum in *quinta Quæstione*, ubi de eo disceptatur, utrum Chaldæorum מֵימְרָא, & in Novo Test. Evangelistæ *Joannis* λόγος, aliquid mysterii, & quidem illud, contineat, quod vulgo ad filium Dei, in *Targumim* ad ejusdem significationem simpliciter, in *Joanne* vero ad nativitatem & officium exprimendum, pertineat. Vero videtur simile Autori, olim in Chaldaica dialecto loco השם ejus synonymum מימרא fuisse usurpatum, quod suis argumentis stabilitur. Factum hinc est, ut, sicut & Hebræi solent, eorum more deinceps tum in sermone vulgari, tum etiam in ipsis *Targumim*, hoc מימרא adhiberetur, ubi in Hebraica lingua tantum tanquam nomen ad Deum respiciens occurrebat, ac ut tandem etiam aliis rebus, a Deo diversis, nominis reciproci loco adderetur, ejusque usum præstaret. Ex his conficitur, robur argumenti, pro Filii Dei divinitate ex hoc vocabulo ducti, non adeo magni esse æstimandum. Ad locum *Joanneum* vero quod spectat, Autor putat, pro *Jehovah*, satius Spiritui sancto fuisse visum, ponere nomen λόγε, hoc est, nominis olim usitati, sed jam non amplius usurpandi, quia ו in vocabulo יהוה temporis futuri & adventuri Messiæ rationem habuerat, qui nunc præsens in carne apparuerat. Hinc fieri, ut in toto Novo Fœdere vocabulum *Jehovah* omittatur. Ad literas reverti-tur

Pag. 35. 37. 38. 40. 41.

tur Hebraicas Autor *Quæstione sexta*, disquirens, num characteres, sive literæ, quibus Biblia Hebraica Vet. Test. scripta sunt, fuerint primum Samaritanæ, ut hodie loquimur, & an in has illæ ab *Esdra* post reditum ex Babylonia in populi Judaici usum sint demum commutatæ. Hac super quæstione inter ipsos Judæos jam antiquitus fuisse disputatum, ex *Talmud. Babylon.* Tract. *Sanhedrin fol. 21 b. in fine*, & *fol. 22 init.* satis constat. Nec desunt inter Christiani nominis socios eruditi, hanc larga manu amplectentes sententiam, quorum nomina, satis frequentia, hic exhibentur. Inter argumenta vero, quibus literæ, tum *Samaritanorum*, tum *Assyriorum*, pro prærogativa antiquitatis certant, si delectum facias, firmiora, judice Autore, deprehendes, quæ pro Samaritanis pugnant, inter quæ principem locum tenet character Samaritanus, in numis, a Judæis cusis, conspicuus, cui aliud, idemque novum, de lege Dei, Assyriis præscripta, *2 Reg. XVII, 27 seq.* argumentum additur. Hinc credibile esse Noster arbitratur, imo plane liquidum, non Samaritanos, sed Judæos potius, quoquo modo postea suam mutasse scripturam, literarumque formam, & quidem non statim *Esdræ* tempore, sed sensim cum invalescente adversus Samaritas odio, nec admodum diu ante Christi nativitatem, factum hoc esse dicit. Ad finem dissentientibus satisfacit Noster, atque ex animi sententia profitetur, totam hanc litem inanem esse atque otiosam, siquidem Samaritani & Hebræi characteres re vera iidem sint, & non nisi temporum successu, variis modis, variisque ductibus, scripti, donec in hanc formam degenerarint, qua hodierna die toto cœlo distare nobis videntur. *Septimæ Quæstionis* tenor ita fluit: *Anne puncta, sive vocales, quæ hodie in Codicibus nostris Biblicis Vet. Test. Hebræo-Chaldaicis conspiciuntur, sint ab ipsis Scriptoribus* θεοπνεύστοις *inde a Mose usque ad* Malachiam, *& quidem, quoad ipsam hanc externam figuram, certis hodie regulis adstrictam, subscripta consonantibus; an ab aliis Autoribus, aliove tempore, & quonam, subnotata atque adjecta.* Præmissis hic omnibus, quæ controversiæ statum recte ingrediuntur, ad argumenta sit progressus, quibus confirmatur, non

Pag. 42. 43. 45. 49. 51. 53. 55.

non esse puncta nostra Hebraica scriptione literis omnino coæva & æqualia. Longum tamen foret, omnia recensere; hinc Lectores ipsi ad rei investigationem advocandi sunt, quo rem altius repetant, & ad dissentientium querelas respondere sciant. Tandem, ut edisserat Autor, quæ sit vera sua opinio in hac causa, declarat aperte, in subsidium scholarum & tironum inventa atque addita esse, nec quidem ab uno alterove homine, simul & semel, paucis mensibus, vel annis, sed longis temporum intervallis, negotium hoc esse confectum, statuit. Similem *Quæstionem* circa accentus in sequenti *octava* Meditatione agitatam deprehendimus, de quibus ita judicat Autor, sibi videri pro recentiori post *Esdram* horum apiculorum origine, saltem quatenus adscripti sunt literis tanquam signa sive musica, sive rhetorica, plurima valere argumenta, attentum lectorem convincentia. De ætate vero, qua ad codicem relati fuerint accentus, arduum esse, disputare, profitetur Noster; vero tamen simile certis ex argumentis esse putat, Seculo demum quinto sextove, aut recentius etiam, hos apices & inventos, & ad sensum cum melodia utcunque juvandum designandumque adjectos esse, qui sine illis erui, & ab attento lectore intelligi, utique poterat, solo contextu præeunte; ut adeo *Weimarus* anxio labore supersedere potuisset, quo conficere volebat, ad essentiam Scripturæ, sensum scilicet, eos pertinere. Plus vero hic causæ suæ, quam par erat, Autorem fidere, pro comperto nos habemus. *Quæstionis nonæ* ratio formalis de labore *Masoretharum*, de *Masoræ* indole, ejusque utilitate, agit, ubi definitur *Masora* per criticum Judæorum otiosorum studium, circa literas Biblicas numerandas, vocabula, diversimode scripta, notanda & enumeranda, loca parallela utcunque colligenda, & varias denique lectiones, aut commodiores saltem, observandas. Sed, cum labor iste intemeratus non supersit, ad corrumpendum Codicem Hebraicum plus facere videtur, aut dubium reddendum, quam a corruptelis muniendum. Insuper observationes *Masorethicæ* exigui plerumque sunt momenti, ut mediocriter exercitatum ingenium ope concordantiarum illas asse-

Pag. 65. 72. 73. 81. 83. 84. 86.

assequi possit. Quin imo corruptelis oppido patrocinatur *Masora*, quod apparet ex Bibliis *Masorethicis*, *Bombergianis* scilicet, a *R. Jac. ben. Chajim* procuratis, & *Belgicis* plurimis, quæ *Jos. XXI, 36* & *37*, secundum computum & autoritatem *Masoretharum* omittunt, quod tamen multo fit aliter in melioribus Codicibus non *Masorethicis*. Similem depravationem etiam *Rabanus Maurus* Seculo IX in libello, contra Judæos edito, *num. 12* ad *Zach. XII, 10*, & Cel. *Danzius* in Corollariis *de Consult. S. S. Trinit.* super creatione hominis ad *Jes. XLIX, 5*, protulerunt. Nec adeo certa est, teste *Jo. Isero*, enarratio *Masoretharum*, circa numerum literarum Biblicum instituta, ideo, quia Judæi a longis inde temporibus per compendia literarum numeros exscribere consueverunt, pro vocabulis numerorum plene exscriptis, ubi facile fieri potuit, ut, una litera corrupta, aut mutata, atque vel male picta, vel male lecta, totum opus Herculeum, promissionem singularis providentiæ divinæ non habens, collaberetur. In reliquis contra *Hillerum* disputatur, originem *Keri* & *Cetbib* ad *Esdræ* usque tempora reducentem. De quo uti apud Judæos altissimum est silentium, ita alia etiam adsunt momenta rerum, impedientia, quo minus *Hilleriana* sibi constare possit sententia. Ceterum B. Autor putat, ante *Talmud* conscriptum inceptum esse opus *Masorethicum*, postea diversis seculis continuatum, & sensim sensimque confectum, ita ut privato potius doctorum & discipulorum esset usui, quam publico. In Appendice, his laboribus *Zeltnerianis* subnexa, de LXX seniorum versione judicatur, non unam esse, sed ex pluribus Græcis Interpretibus oretenus, ut Chaldæi solebant, antequam Paraphrases scriberentur, concinnatam, & sensim in hanc formam redactam. Tantum de hoc opere posthumo, cui inprimis medicam manum gratulamur, ingentia vitia, prioribus paginis turpiter illata, feliciter curantem, in usum publicum dicere fas judicavimus.

Pag. 87. 88. 89. 90. 91. 93. 94.

D. GOTTLOB CAROLI SPRINGSFELD, MEDICI aulici Saxo-Ducalis, & Civitatis Weissenfelsensis Physici Ordinarii, Iter medicum ad Thermas Aquisgranenses

&

& fontes Spadanos; accessere singulares quædam observationes medicæ atque physicæ.

Lipsiæ, impensis Gleditschianis, 1748, 8.

Plag. 7.

Quamvis plures exstent de aquis medicatis commentationes, quæ omnem fere earundem exhausisse videntur historiam; harum tamen cognitioni nova quædam, & ab aliis non annotata, adjici posse, brevi quidem, ast observationibus variis doctissimisque locuplete satis, libello clare testatur Autor. Relatis autem iis, quæ ipsi, iter Aquisgranum facienti, Francofurti ad Mœnum occurrebant notatu digna, ad quæ fons salutaris extra urbem, ad Mœni ripas reperiundus, gravem spirans odorem, & nondum satis descriptus, pertinet, ipsius Aquisgrani, Medicorum, ibidem cum laude medicinam facientium, atque scriptorum de ejus thermis celebrium, mentio injicitur. In examine harum aquarum ita versatus est, ut duplex institueret, vel cum aqua, prout ex fonte hauritur, vel cum ea, postquam ad dimidium, vel ultra, exhalavit, quarum prior neque ab acido, neque ab alcali, movetur, posterior vero cum acidis effervescit. Salem tamen, solicite institutis experimentis, obtinuit duplicem, alcalinum alterum, alterum neutrum, florem vero thermarum salinum, ab aliis descriptum, se non invenisse fatetur. Tophus, seu tartarus, ab aqua secedens, cum lateribus balneorum firmissime cohæret. Sulphur, quod ipsi aquæ potentialiter, ut Philosophi dicunt, inesse credit, in canalibus verum & genuinum, a vulgari subtilitate tantum & colore albicante discrepans invenitur, quibus tamen non nisi post formatam a Tartaro crustam adhæret, calore molle & unguinosum servatur, in aere vero libero mox durescit. Ex quibus nunc patet, saponaceam in primis hanc aquarum indolem esse dicendam, id quod egregia, quam in linteis purgandis præstat, earum utilitas ulterius confirmat, quæ ipsa quoque internum harum aquarum in variis morbis usum docet. Externi vero usus triplex est differentia; in balneis enim vel in vaporibus, vel sub stillicidii forma, adhibetur, neque internis solum hac ratione, sed externis quoque & cutaneis morbis, nec

 non

non iis, qui a Mercurio, incaute adhibito, & in corpore relicto, proveniunt, medetur, quod singulari & miranda quadam observatione constitit, licet remedii hujus modus agendi nos lateat. Hunc autem effectum vaporum potissimum ope edunt. Prope Aquisgranum thermæ scaturiunt, Porcetanæ dictæ, in superiores & inferiores distinctæ, quæ ab Aquisgranensibus ratione sulphuris & terræ alcalinæ differunt, quod utrumque earum principium variis scaturiginibus vel varia inest copia, vel plane desideratur, hinc quoque in morborum curatione diversitatem parit. Calorem vero harum aquarum ex calente & fervente pyrite repetendum esse, qui copiose simul cum Cadmia fossili, cujus præparandi modus accurate exponitur, & cum anthracibus hic invenitur, dubitandum sane non est. Sed, cum nec martis desint mineræ, martialis fontis Aquisgranensis, quem falso Spadanum nominant, origo inde intelligitur. Ab his deinde aquis Spadam iter prosequitur, & ad fontium medicatorum, (quinque enim sunt,) ibidem obviorum, considerationem accedit, ubi eodem progreditur modo, ut nominatis, qui de iis scripserunt, autoribus, nec non adhuc viventibus Medicis, naturam eorum curatius contempletur, quam alii acidam, alii alcalinam, prorsus assumserunt. Quia vero plura de his in Dissertatione, a *de Presseux*, *de aquis Spadanis*, Lugduni Batavorum edita, jamjam fuerint explanata, ita eum sequitur, ut, quæ vel observationibus ejus addenda, vel in iis emendanda, sint, moneat. Primus in ordine fons, *Geronster* dictus, odore & gustu gravis, lacteam aquam continet, quæ, libero aeri exposita, densa & variegata pellicula obducitur. Alter, *Poubontius*, saporem gratum, vitriolicum, refert, in aere cuticulam contrahit, sed post aliquod tempus saporem amittit, acrem ut prior continet, neque tamen cum acidis effervescit, nisi evaporarit. Hic tamen motus non a sale alcalino, qui medius fere est, ad mirabilem *Glauberi* accedens, sed a subtili alcalina terra, provenit. Deprehenditur præterea hac in aqua verum quoddam martis vitriolum, quod, ut ante nominatum salem, varia chemica, cum illa solerter instituta, experimenta evincunt. Gravitatem deinde specificam hujus fontis expendit, quam aqua simplici tunc, quando ex fonte hauritur, graviorem, mox, post-

postquam in aere libero ponderosae ad fundum secessere particulae, leviorem, invenit. Copiosa vero aeris in aquis mineralibus praesentia causa esse videtur, quae salinas, terreas, & metallicas, partes, iis admixtas, servat, quippe quae, illo secedente, aquae interstitia deserunt, & in fundo colliguntur. Tertius, *Savenirius*, ab antecedentibus in eo differt, quod cum creta maximopere effervescat, cum *Graesbeckiano* vero, in vicino loco scaturiente, & terra martiali referto, fonte in usum adhibetur. Quartus denique & quintus, *Watrozius* & *Tonneletius* dicti, quorum prior crudam aquam habet, vomitus atque dejectiones cientem, parum in usu esse dicuntur. Elaboratis itaque *Spadanae* aquae cum constent partibus, subtilissimaeque sint & levissimae, summo jure iis, qui infarctu viscerum laborant, commendantur.

Elias Caspar Reichards, ordentlichen öffentlichen Lehrers am Hochfürstlichen Collegio Carolino in Braunschweig, Versuch einer Historie der Deutschen Sprachkunst,

hoc est,

ELIAE CASPARIS REICHARDI, PROF. PUBL. ORD. in Carolino Brunsuicensi, Periculum Historiae grammaticae linguae Germanicae.

Hamburgi, apud Jo. Adolph. Martini, 1747. 8.
Alph. 1 plag. 9.

Duabus iste liber utilissimus *Partibus* constat. *Prior* agit de Grammaticis, Germanorum in gratiam scriptis; *posterior* de iis, quae alienigenarum ergo consignatae fuerunt. Illa longior centum; haec non nisi viginti quatuor, membra minora comprehendit. Ante *Carolum Magnum* neque vola reperitur Grammaticae Germanicae, neque vestigium. Hic autem eminentissimus, idemque primus, linguae nostrae magister jure suo colitur. *Otfridum* Grammaticam scripsisse, non negat Cl. Autor. Provocat inprimis ad *Jo. Tritbemii* Catalogum illustrium Germanorum, ubi *pag.* 76 legitur: *Otfridus*, monachus Wissenburgensis Coenobii, Ordinis S. *Benedicti*, Spirensis dioeceseos, *Rabani Mauri*, Abbatis Fuldensis, quondam auditor atque discipulus, vir in divinis Scripturis eruditissimus, & in secularibus scripturis egregie doctus, Philosophus, Rhetor, Astronomus,

Pars I. §. 1. 2. 3.

Poeta, & Theologus, nulli ſuo tempore ſecundus, ingenio excellens, & diſertus eloquio. Scripſit & metro & proſa multa præclara volumina, quibus nomen ſuum & ingenium ad poſteros transmiſit; ex eo volumine, quo *Carolus* Imperator quondam M barbariem Theotonicæ noſtræ linguæ ad regulas inchoavit reducere grammaticales, edoctus. Multa & miranda lingua materna ſecundum easdem regulas compoſuit metro, ſeu carmine, quæ nemo facile noſtra ætate legere & intelligere poteſt, quantumcunque ſermonis noſtri peritus, quippe cum ſermo ille regulatus a noſtro plus differat, quam Etruſcus a Latino. Mirabile tamen eſt, & lectione dignum, quicquid vir iſte compoſuit, dum in Theotonico ſermone regulas poſuit, & quaſi in verſibus pedes & numeros cuſtodivit. Hæc *Trithemius*, qui & *Lib. VI Cap. 3 Polygraphiæ*, *Otfridus*, ait, in ſua Grammatica arte linguæ noſtræ Theotonicæ, quam, ſicut diximus, ex *Caroli M.* inſtitutionibus collegerat, & alios quosdam characteres interſeruit, quibus ipſum in arcanis uſum fuiſſe dicit. Quocum conſentit *Chriſtoph. Browerus* in *Antiquitatibus Fuldenſibus Lib. II Cap 13 pag. 58*, & *Marcus Velſerus* in Boicis teſtatur, ipſum Germaniæ ſermonem, ſcriptu ea ætate perdifficilem, omnium primum literis tractare aggreſſum fuiſſe. Succedebant inter Grammaticos *Jo. Gracchus Pierius*, grammatico labori immortuus, *Ladislaus Suntheimius*, qui deſcriptionem linguæ vulgaris per ſuperiorem Germaniam, cujus *Geſnerus* & *Simlerus* mentionem faciunt, lucubraſſe dicitur, *Aventinus* item, *Lutherus*, & *Meliſſus*. Sed de *Luthero* ſingulatim agitur. Edidit is inprimis Wittenbergæ A. 1537 in 4, & A. 1544 in 8, libellum ſub titulo: *Aliquot nomina propria Germanorum, ad priſcam etymologiam reſtituta. Per quendam antiquitatis ſtudioſum. Lectoribus S. Exemplum dedi vobis, ut plura & meliora faciatis. Valete.* De quo libello jam A. 1532 *Eraſmus Roterodamus* in Epiſtola ad *Julium Pflugium* ſcribit: *Martini Lutheri veſtri, quod addis, de nominibus propriis Germanorum perplacet opuſculum.* Invenitur etiam editio, Urſellis A. 1559 in 8 publicata, neque deeſt, adjuncto nomine *Lutheri*, Wittenbergenſis de anno 1570, 8, unde collectioni *Lutheri Operum* Altenburgenſi fuit inſertum, ac deinceps ſæpiuscule tam

§. 4.

5.

ſeor-

seorsim, quam junctim, vulgatum. Adest etiam ejusdem epistola Germanica de arte interpretandi, quam *Dan. Peucerus* non sine historicis, & ad defensionem pertinentibus, observationibus typis repetendam curavit, Autoresque Collationum criticarum Lipsiensium tricesimæ illarum Parti inseruerunt. Inprimis vero *Lutheri* sanctissimarum literarum interpretatio hic in censum venit, ex qua grammaticas suas institutiones hausit *Joannes Clajus*, qui tam elegantem linguæ rationem ipsi Spiritui sancto tribuit. *Bellinus* & *Schielius* itidem ex *Lutheri* scriptis regulis de regimine præpositionum subjicienda exempla depromserunt, ut & *Schottelius, Spate*, & *Bœdickerus*, ad eundem sese accommodarunt. *Herm. Conringius* in Epistola gratulatoria ad *Augustum* Ducem inter alia scribit: *Versionis Lutheri dictione nihil tersius, nihil emendatius, vel optaverit quis talium spectator. Dixerit merito ex isthac versione, nos Germanos recte scribere, & loqui emendate, didicisse.* Conferri pariter meretur Regiomontani Professoris, *Cœlestini Christiani Flottwelli*, Dissertatio, ibidem A. 1743 in 4 edita sub titulo: *Lutherus ex versione Codicis S. Germanica Teutonici sermonis Autor classicus.* Sequitur *Valent. Ickelsameri* Grammatica German. & vita; quem rarissimum libellum ipse usurpavit doctissimus *Reichardus*. Cum hoc libro typis fere convenit Anonymi libellus grammaticus, Coloniæ publicatus. Ab hoc proxima est *Laur. Alberti*, alioqui Ostrofranci, Grammatica, Herbipoli scripta ab Autore Pontificio A. 1572, & edita anno post Augustæ Vindelicorum. Eodem, vel sequenti, lucem vidit *Oelingeriana*, quam post quadriennium excepit *Jo. Claji* Grammatica. Utraque sermone Latino consignata est, posterioris nominatim vita simul exponitur. *Jo. Rudolphi Sattleri* de ratione linguam Germanicam recte scribendi libellus nonnihil habet singulare. Secuta est Grammatica Vinariensis A. 1618, quam *Jo. Kromayerus* commendat. Junguntur etiam de *Levini Hulsii, Jac. Bruckneri, Jo. Eliæ Meichsneri, Jo. Kohlrossii, Henr. Buscheri, & Barth. Scherai*, huc pertinentibus laboribus observationes. Postremi liber, Vitembergæ A. 1619 editus sub titulo: *Geistliche, weltliche, und hausliche Sprachenschule*, Grammaticæ nomen non meretur, sed infelicis nugarum confusionis, pau-

§. 6-8. 9. 10 seq. 12. 13 seq. 14. 15. 16. 17.

§. 18. cas si quidem observationes exceperis. Meliorem censum meretur *Jo. Werneri* Ὀρθογραφία, lingua Germanica scripta;
19 seq. neque minus *Tilemanni Olearii* Grammatica, puerorum in-
21 seq. primis captui accommodata. Huic succedunt ejusdem civis, *Christiani Gueinzii*, labores, tum ad Grammaticam generatim, tum singulatim ad recte scribendi modum, spectantes. Qua si-
24 - 31. mul occasione Autoris de vita non vulgaria memorantur. Ita vero descenditur ad laudes Societatis frugiferæ, nominatim *Jo. Ge.*
32. *Schottelii*, cujus & grammatici labores & poetici distinctius
33. explicantur, neque gloriosum vitæ curriculum reticetur. Silentio quidem involvitur *Ge. Phil. Harsdœrferi* vita, sed allegantur, qui designant, plures ac locupletissimi testes; qua si-
34. mul occasione *Sigmundi de Birken* mentio injicitur. Accuratior vero scriptorum illius, linguam Germanicam contem-
35 seq. plantium, index subjicitur, singulatimque describitur Speci-
37 - 43. men Philologiæ Germanicæ. Deinceps varia de *Cæsio*, alias *Blau* dicto, deque illius scriptis, non sine judiciis, narratio occurrit. Describitur *Philippus* iste *a Zesen* tanquam vir honestus, officiosus, fidelis, gratus, eruditus, laboriosus, attamen simul infortunatus, vagus, arrogans. Natus est Priraviæ in vico prope Dessaviam A. 1619 patre & avo sacerdotibus loci. Literis operam dedit Vitembergæ, doctore præsertim *Buchnero*; mortuus est A. 1689, nobilior, quam fortunatior, quod singularibus multis documentis comprobavit Noster. Primarii
44. Cæsiani fuerunt *Jo. Bellinus* & *Sam. Putschky*. Ille Pomeranus, hominis pagani Grossenschœnfeldiæ filius, natus A. 1618. Sero se literarum studiis accinxit, sed tanto celerius processit Neorupini præsertim ac Halæ, Wismariæ & Hamburgi in Gymnasiis, inque Academiis Vitembergensi ac Helmstadiensi. A. 1650
45 seq. Rector Parchimensis factus est, hinc Wismariensis, ubi A. 1660 decessit, non paucis in rem literariam, inque linguam nostram, meritis inclutus, licet hic nec vitiis carens, quibus tamen
47 seq. magis obruebatur alter. Impugnabant *Cæsianam* scribendi
49 seq. rationem *Jo. Girbertus* debilioribus armis; fortioribus *An-*
51. *dreas Tscherning* atque alii. Inprimis, ad notationem lin-
52. guæ Germanicæ quod attinet, commendatur *Jo. Klaubergii*, Phi-

Philosophi *Cartesiani*, Ars etymologica Teutonum, cujus regulas præter alios *Morhofius* & *Eccardus* scriptis inseruere suis; simulque cum nostro doluerunt, de causis linguæ Germanicæ limatissimum sine dubio scriptum injuriam nobis temporum invidisse. Hac simul occasione vitæ curriculum *Klaubergii* designatur, & ardor, in linguam Germanicam quo accensus fuit, describitur. Vita quidem excerpta est ex *Henr. Christiani Henninii* descriptione, *Claubergianis* Operibus philosophicis, Amstelodami A. 1691 duobus Volum. in 4 junctim editis, præfixa. Succedit huic Ditmarsus, *Jo. Vorstius*, Bibliothecæ Brandenburgicæ præfectus, & Gymnasii *Joachimici* Rector, qui varias singularibus de verbis observationes juris publici fecit. Idem tentavit ausu majore, sed impari successu, *Isaacus Pœlmannus*, ridiculum caput, licet ingeniosum, Germanica Latinis, Poeticis libera, quadrata rotundis, confundens, quod rarioribus quibusdam speciminibus probatur. Sanior erat *Christianus Pudor*, Gubensis, quem plane obscurarunt lumine suo *Dan. Ge. Morhofius* & *Jo. Ludov. Praschius*, notiores omnino, quam quorum hic laudes repetamus, justissimas illas ac meritissimas. Hac data occasione simul *Mich. Richeyi* Idioticon Hamburgense laudatur. Æque vel strictim tanguntur *Ge. Henr. Ursini*, *Matth. Brendelii*, *Ge. Christoph. Peiskeri*, *Merici Casauboni*, *Guil. Somneri*, *Andr. Helwigii*, scripta etymologica, itemque *Hier. Hornschuchii* Corrector, & *Gebh. Overheidenii* ars scriptoria Germanorum. Magis, & jure quidem, laudatur *Jo. Bœdikeri* Grammatica, eademque occasione Autoris vita & scripta reliqua tractantur. Laudat ipsius donum poeticum *Joach. Fellerus*, ita canens:

§. 53. 54 seq. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63.

Cum multi eximii sint Teutonum in orbe Poetæ;
Tute Poetarum nucleus esse potes.

Inter ipsius scripta poetica sunt Nymphæ Mycalæ Carmen Germanicum, & Epigrammata juvenilia, inter quæ palmam accipit vaticinium illud, anno ætatis 16 editum:

Nascitur in Regis Fridericus monte, quid isti
Prædicunt Musæ? Rex Fridericus erit.

64 seq.

Sequuntur *Casparis de Stiler*, Serotini qui cognomen in fructifera societate habuit, conscriptiones, ut & aliæ grammati-

cæ,

§. 67 - 70. cæ, poeticæ, epiſtolicæ. Has inter *Grosgebaueri* quidem Hodegetam linguæ Latinæ Teuto-Grammaticum Jenæ A. 1692 produiſſe novimus, Hodegetam linguæ Germanicæ neque nos invenire potuimus.

pag 315 ſeq.

§. 70 - 100. Memorantur præterea *Aug. Nath. Hubneri* Inſtitutiones, *Ahlii*, *Dunkelbergi*, *Sambachi*, *Allandi*, *Grünewaldi*, *Habelii*, *Kronii*, *Libii*, *Schilteri*, *Schættgenii*, *Stuſſii*, *Leibnitii*, *Eccardi*, *Egenolſii*, *Læſcheri*, *Longolii*, *Eisleri*, *Tellneri*, *Ditmanni*, *Hartmanni*, *Reimmanni*, *Spannutii*, *Freyeri*, *Wahnii*, *Steinbachii*, *Hallbaueri*, *Schatzii*, *Solbrigii*, *Wachteri*, *Schmottheri*, *Henſchelii*, *Pitſchelii*, *Schwabii*, *Pohlii*, *Friſchii*, *Wippelii*, *Haltauſſii*, *Vorſatzii*, *Schilii*, *Weichmanni*, *Gravii*, *Antesperrgii*, atque aliorum, labores, vel Grammaticam univerſam, vel notationem & vocabula, vel ſcribendi rationem, ſpectantes. Contemnuntur autem merito & carpuntur *Goropius Becanus*, *Wakius*, *Anſorge*, *Max*, *Scumius*, *Chtorenus Germanus*, atque alii hujus generis ſcriptores: ut inter priores eminentioribus ſingularis quoque laus, & fuſior ipſius vitæ deſcriptio, ſubinde impenditur. Supereſt *poſterior Pars*, brevior illa, & viginti quatuor modo membra complectens. Occurrunt hic *Stephani Ritteri* Grammatica, *Nath. Duezii* Compendium, *Ge. Hickeſii Theſaurus linguarum veterum ſeptentrionalium*, *Jo. Angeli Sumarani*, equitis Hiſpani, Grammatica, Collegii Hibernici, Salamanticæ inſtituti, janua, in qua conſignanda *Iſaacus Habrechtus* occupatus fuit, *Matthiæ Belii* Grammatica, ut & *du Puis*, *Leopoldi*, *Petri Canelii*, Gallorum nominatim in gratiam conſignatæ, *Santo de Ramlo Grammatica della Lingua Tedeſca*, *Bened. Beileri* Grammatica, Anglis ſcripta, *der Ædeln* Minerva, ut & *Offelii*, *Rüſenbergii*, *Schalleri*, *Foreti*, *Criſpini*, *Tiliandri*, *Barenii*, *Heldmanni*, *Junkeri*, *Roteri*, *Dobratzkii*, *Andr. de Glatau*, atque aliorum, lucubrationes. Quas quidem hic fuſius exponere, non eſt propoſiti noſtri, quibus jam ſufficit, literatiſſimum Autorem ex merito laudaſſe, atque monuiſſe, ut, ſi quid noſtræ valent preces, uberiorem hiſtoricæ hujus partis tractationem, ipſam, cui ſe intentum profitetur, Grammaticam Germanicam, communibus omnium votis, divina clementia nixus, quamprimum largiatur.

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXLIX.

ΤΑ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑ. *HIPPOCRATIS Opera omnia, cum variis lectionibus, non modo huc usque vulgatis, verum ineditis potissimum, partim depromtis ex Cornarii & Sambuci Codd. in Cæsar. Vindobonensi Bibliotheca hactenus asservatis & ineditis, partim ex aliis ejusdem Bibliothecæ MSS. libris, ac denique ex Mediceis Laurentianis MSS. Codd. collectis; quarum ope sæpenumero Græcus contextus fuit restitutus. Accessit Index Pini copiosissimus, cum Tractatu de Mensuris & ponderibus. Studio & opera STEPHANI MACKII, Elisabethæ Christinæ Aug. Aulæ Medici.*

Tomus II.

Viennæ Austriæ, prostant apud Leopoldum Jo. Kaliwoda, Imperialis Aulæ Typographum, 1749, fol. maj. Alph. 4 plag. 9.

Sunt inter exteros, qui putant, bene multi, curam elegantiorum literarum, ita Græcas & Latinas appellare mos est, e Germania nostra prorsus exulare. Quos opinione sua falli, præter alia non pauca, quæ in hoc genere dedimus, etiam hæc splendida profecto *Hippocratis* editio convincere potest, vel ibi locorum curata, unde præclari olim

parum exſpectabatur. Valde tamen dubitamus nos quidem, eane effectura ſit, ut ad maturitatem & virile robur in hoc genere literarum profeciſſe, & æque intelligentes eruditæ hujus quaſi mercaturæ deinceps exteris videamur, atque gentes, quæ eam a longo tempore ſuo quaſi jure veluti monopolium exercuerunt. Dubitamus, ut præſentem in rem veniamus, effecturane ſit hæc *Hippocratis* editio, ut, ejus autorem provinciam ſuam invaſiſſe, id eſt, ſatis attuliſſe induſtriæ, ſatis cum Coo ſene conſueviſſe, & veluti cohabitaſſe, iidem ſibi perſuadeant. Conſilium de patre medicorum & medicinæ ab injuriis temporum hominumque vindicando laudem mereri, tam diffitetur nemo, ut potius fuerint nuperrime, qui toto animo illud agitarent, præclari viri, quos inter Ill. *Trillerus* noſter primo videtur loco nominandus. Quam etiam non ineptis cum præſidiis hoc opus ſuſceperit *Mackius*, Vir illuſtris, patet ex illis, quæ his ipſis in *Actis Menſe Januario Anni 1745* fuerunt expoſita; quæ ut repetantur, neceſſe non eſt. Si quis tamen paulo attentior, quæ a præclaro Viro præſtita fuere, cum iis conferat, quæ præſtari debuerant, in eam ille pronus veniat opinionem, Viennenſem hanc editionem non ſatis ad maturitatem adductam, &, quo par erat, ornatu excultam, ſed per trepidationem, & occupandi ſtudio, excuſſam fuiſſe, cum conſultius fuerat, reprimendo tantiſper conatum, & plura interim comparando adminicula, quandoquidem præſentia non ſufficiebant, moræ & ingrati laboris patientia majorem laudem redimere, promiſſis ſuis publicæque exſpectationi ſatisfacere, & id denique hac ratione conſequi, ne quis adornandæ perfectioris editionis paulo poſt ſeu deſiderium, ſeu conſilium, capeſſat, neve impenſarum, quæ ſane, ut in ſplendidum opus, contemnendæ non ſunt, emtores pœniteat. Queſti jam ſunt plures, ſi quis unius & alterius Codicis collationem nactus fuerit, eum protinus, qui hujus ſeculi pravus mos eſt, ad effundendum ſuum theſaurum ruere, novamque ſui ſcriptoris editionem adornare. Quod ſi minuto ſcriptori contingat, leve damnum, & in parvi æris jactura ſolatium, eſt. At ſcriptorem tam voluminoſum, quam

eſt

est *Hippocrates*, non audeat studiosus literarum identidem magni redimere, vix infra medium seculum librarius recudere. Melius sane, & magis in commune bonum, facturus videbatur præclarus Editor, si viam secutus esset, quam *Oroscius* monstravit, qui, cum haberet luculentas ad *Aëtium* e MStis Codicibus accessiones, non ideo novum *Aëtium* dedit, sed, quacunque tandem impulsus causa, eas, peculiari libello comprehensas, publico in loco proposuit. Cujus instituti commoda intelligens etiam Cel. *Montfauconius*, *Ptolemæi* Geographi, *Xiphilini*, & aliorum, collationes, e bonæ notæ Codicibus depromtas, in *Palæographia Græca* præstitit. Eo nempe res illa tendit, ut, si quis deinceps operi par futurus talium editor existat, his utatur paratis opibus, easque suis aliunde quasi conscriptis copiis supplementum adjungat. Nam ad veteres quidem libros edendos, præter judicium criticum & acrem diligentiam, domesticas opes, nihil prodest magis, quam apparatus Codicum manuscriptorum, tanto utilior, quanto copiosior. Tam enim non est bonus, qui passim a se non deficiat, tam non malus, quin interdum succenturietur.

Sed, ne opus, alibi vehementer laudatum, immerito carpere videamur, danda nobis est opera, ut exemplorum documentis evincamus, Clariss. *Mackium*, professum utriusque *Hippocratis*, tam Græci, quam Latini, emendatorem, licet multa depravata loca in suam integritatem restituerit, quod non possumus non agnoscere grati & collaudare, tamen vicissim multo sæpius vulgatorum Codicum pravas lectiones melioribus, quas manuscripti suggerebant, prætulisse, & has posteriores ad variantium lectionum classem, & ad imam paginam, velut in exilium, ablegasse; quod tolerari debuerat, si semper & ubique vulgatos affectari decrevisset; nunc autem absque delectu modo emendare, modo omittere, &, quod una fidelia dealbari debuerat & potuerat opus, id imperfectum & reficiendum aliis tradere, viderint alii, num prudentiæ & modestiæ criticæ nomen mereatur, & num Cl. Editor ubique intellexisse suarum variantium lectionum vim & pretium censendus sit. Demonstrabimus porro, absque causa ipsum & præpro-

pere vulgatas lectiones ideo tantum repudiasse, quod a Codicibus suis illæ aberant; quamvis de cetero recens invectis aut nihil essent deteriores, aut manifesta probitate præstarent. Denique, quod maxime fieri oportuerat in corrupto Scriptore, acumen criticum non exercuisse, sed aut incrustasse, aut sicco pede transiisse, vitia, in quæ cum vulgatis manu exarati consentiunt, & tandem, quod e superioribus efficitur, Latinam interpretationem prorsus non ut decuerat reformasse. Nam, quod *Hippocratis* anatomica, physiologica, cetera in universam artem medicam peccata, quæ recentiorum fortuna, sagacitas, & industria, deprehendit atque correxit, vel leviter non perstrinxerit; quod in loca Coi nostri, quæ a vetustis Medicis passim laudantur & exponuntur, non inquisiverit; quod *Hippocratem* neque secum ipso, neque cum *Aretæo* Cappadoce, compararit, qui eum imitatione studuit exprimere; quod, quæ hujus & proxime superiorum ætatum eruditi homines in *Hippocratem* commentati fuere, nullo in censu, & indigna memoratu, habuerit, quod operi suo, ut paucis rem omnem complectamur, floridam & philologicam eruditionem pæne omnem ademerit; ea quidem nolumus ipsi defectuum titulo imputare. Id vero, quod promisimus, nunc agemus, &, ne nimii simus, quod facile fieri possit in tanta rerum copia, neque, pro arbitrio vagando, vexata loca studio delegisse videamur, uni soli *Hippocrateo* libro nos alligabimus, quem fors objecit, specimen exhibituri, e quo constet, quantum adhuc supersit operæ, si quis aliquando repurgando *Hippocrati* animum serio adjiciat acutus & strenuus Criticus, idemque Medicus.

Esto itaque Liber, quem hic pertractabimus, *primus de Morbis*, e quinta Sectione. Hoc enim *secundum* novæ hujus editionis *Volumen* ea complectitur omnia, quæ olim *Foesius* in sua quartæ & quintæ Sectioni, ex sua mente, attribuit, id est, τὰ ὑγιεινὰ & τὰ θεραπευτικά. Incipit dictus Liber a *pag.* 174 novæ editionis. At nos ejus quidem paginas citare omittemus, ideo quod in ea lineas æque nobis numerare, ac lectori indicatas invenire, operosum foret. Citabimus ergo paginas & lineas editionis *Frobenianæ*, quæ diligenter demonstratæ prostant.

Pri-

Primo igitur loco dabimus indicem earum lectionum, quæ, a Codicibus Manuſcriptis oblatæ quamvis, ſpretæ tamen, &, cum deberent in textum recipi, ad variantes lectiones amandatæ fuerunt, e quo intelligetur, hanc editionem excellentes profecto res, ſed ſiniſtro conſilio abſtruſas, continere. Tale eſt, quod *pag. 129 lin. 15 edit. Froben.* legitur, *καὶ ὅ, τι ἅπαν ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἕν, καὶ πάντα ὅτι ἕν.* Medicum oportet noſſe, *quod totum in ea* (arte medica) *unum eſt, & omnia, quod unum.* Ita exhibet Latina interpretatio. Sapit aliquid myſticum. Putes fere, particulam ſpiritus, qui ſuperiore Seculo *Jacobum Bœhmium* rotabat, *Hippocrati* quondam inſediſſe. Atqui potuerat, præter proxime ſequentia verba, Codex Manuſcriptus, ni ipſam veram lectionem, ejus ſaltem veſtigia, prodere. Nam pro ultima voce *ἓν* habet *ἔνι.* Unde patet, legendum eſſe locum ſic: *καὶ ὅ, τι ἀνυστὸν ἐν αὐτῇ ἔνι, καὶ πάλιν τοι, ὅ, τι οὐκ ἔνι.* Medicum oportet noſſe, *quid praſtare valeat ars medica, & e contrario, quid non valeat.* Πᾶν & *πάλιν* permutari in Codicibus MStis, ipſe Cl. *Mackius pag. 193 not. 175* monet. Eadem *pag. lin. 21* non debuerat omitti egregium Codicis ſupplementum. Vulgo circumfertur: *καὶ ὅ,τι κακὸν ἐπὶ κακῷ, ἀνάγκη γίνεσθαι.* Codex: *καὶ ὅ, τι κακὸν ἐπὶ κακῷ γενόμενον ἀγαθὸν ποιέει, καὶ ὅ, τι κακὸν ἐπὶ κακῷ ἀνάγκη γίνεσθαι.* In quibus nihil deſideres, niſi vocem *ὀλέθριον* ante *γίνεσθαι* addendam. Medicum oportet noſſe, *quale malum vertat in ſalutem ægri, ſi ſuperiori alteri malo ſuperveniat* (ut metaſtaſes criticæ e. c. e pulmonibus ad parotides, ad inguina, rediens ad articulos arthritis, febris apoplexiæ ſuperveniens, &c.) *& quale malum* e contrario *non poſſit perniciofum non eſſe, ſi alteri malo ſuperveniat,* ut caput læſo convulſiones, hydropico gangræna, &c. *Lin. 28* vulg.: *καὶ ἐστὶν ἐν τῷ σώματι.* Codex integrius: *καὶ ἐστὶν ἀεὶ ἐν τῷ σώματι. Lin. 34* vulg. *ἀλλὰ τούτων.* Cod. *ἀλλ' ἃ τούτων.*

Pag. 130 lin. 1 poſt *ὕδρωπα* fuerat addendum e Codice: *καὶ σπλῆνος οἴδημα εἰς ὕδρωπα. Lin. 12* vulgata: *ὁ μέν τοι καιρός ἐστιν ἐπὴν πάθῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι. ἣν τις πρὸ τοῦ τὴν ψυχὴν μεθιέναι ὠφεληθῇ. τοῦτο ἐπὴν ἐν καιρῷ λάβῃ, ὠφελεῖται* debue-

debuerant sic refingi, Codice viam monstrante: ὁ μὲν τοι καιρός ἐστιν· ἐπὴν πάθῃ τι ὁ ἄνθρωπος ὁτιοῦν, ἤν τις πρὸ τοῦ τὴν Ψ. μ., ὠφελήσαι (est optativus). τοῦτο ἅπαν ἐν καιρῷ ὠφέλησεν. *Oportunitas* (vel τὸ *oportune opitulari*) *tale quid est. Si malorum, modo recensitorum, aliquid passo alicui alter opem tulerit, antequam iste exspiraverit, totum illud oportune fuerit opitulatus. Versu 16* debuerat recipi ὀδύναι δ' ἐγγίνονται. *Versu 17* καὶ γὰρ καὶ μὴ παρεόντος. *Pag. 131 lin. 18*, puncto post καθαίρει fixo, ἐξ οὗ ἤμεσε, quarum vocum duæ priores a vulgatis absunt. *Versu 30* & deinceps mancus & corruptus exstat in vulgatis omnibus, & in hac quoque, quem, quod ex ima ora discas, MStus Codex tam egregie restituit, ut nil supra. Sic enim is habet: οὐχ ὁμοίως ἐπαινέουσι, χρεὼν γὰρ (non χρέων, ut male bis exhibuit Editor,) πεπονθέναι αὐτὸν δοκέουσι. τὰ δὲ ἕλκεα φλεγμαίνειν καὶ ἐν τῇσι νούσοισιν ἐστὶν ἧσιν ὀδύνας γίνεσθαι, ταῦτα δὲ οὐ δοκέουσι χρεὼν εἶναι γίνεσθαι αὐτοῖσιν, οὐδὲ τὰ τοιάδε ὥστε γίνεσθαι νεῦρον, ἣν διακοπῇ, μὴ ξυμφῦναι, μηδὲ κύστιν, μηδὲ ἔντερα, ἤν ἢ τῶν λεπτῶν, μηδὲ φλέβα αἱμοῤῥόον &c. E quibus primum hoc discas, *Chartierium* verba νεῦρον usque ad δέρμα male a superioribus avulsisse, & ab iis quintum Caput exorsum fuisse, cum debuerat a voce ἀρχή. Deinde loci sensum hunc esse. Morosi & stupidi ægri, quales sunt plebeji, Medicum indignis & miserandis modis excipiunt. Si quod enim is ægro medicamen exhibuerit, a cujus usu non tantum non melius confestim se habeat æger, sed altero die pejus quoque, criminantur Medicum. Si vero medicina prosit, *non tamen perinde laudant, putantes, ægro id contigisse, quod oportebat:* (quod Medicus ex officio & professione sua præstare debebat, ipsi jure suo pro mercede sua flagitare poterant,) non autem reputantes, mala quædam artis & Medici viribus potiora esse. Ita e. c. *non reputant naturale*, & non expugnanda *necessitate contingere, ut ulcera*, dum fiunt, *æstuent, ut morbis quibusdam adhærescant dolores; non reputant, necesse prorsus esse, ut hæc contingant*, quæ nunc recensebimus, *nervum ruptum nunquam coalescere*, quicquid egeris, *neque vesicam*, &c. Græca pariter

ter atque Latina hæc cum vulgatis si quis conferat, non parum discriminis deprehendet. Etiam in his, quæ *versu 42* leguntur, ἀπώσαιεν. λαβεῖν δὲ δεῖ, *quæ vehementer apprehendere oportet, ea apprehendendo premere.* Ita convertunt. Atqui Codex habet: ἀπῶσαι· ἐμβαλεῖν δὲ, ἃ δεῖ, ἰσχυρῶς, καὶ λαμβάνοντα πιέζειν. *Fascias adstringere, ubi oportet, firmiter, &, dum id fit, musculosam carnem vola manus comprehensam introtrudere.* Scilicet ἐμβάλλειν idem est, quod δεσμὲς ἐμβάλλειν: vel & χεῖρα subintelligitur. *Pag. 132 lin. 21* debuerat e Codice MSto sic restitui: ἀπόλλυται. ἀπόλλυται δ', ἢ, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, διαπύε τῦ πλεύμονος γινομένε, ἢ καὶ τῆς γαστρὸς ῥυείσης κάτω. Ita procul dubio fuit in Codice, quamvis Var. Lect. *Mackianæ* locum secius, neque integre, exhibeant. *Versu 38* insignis est locus, cui *Cornarius* in editione *Frobeniana*, cen insigniter corrupto, asteriscum præfixit: Συμφέρει δὲ τῦ τοῖσι τοιέτοισιν ἢν καταρχὰς λάβῃς θεραπεύειν, ὥστε αἵ τε φλέβες ἐξιέμεναι ἐκ τῶν χειρῶν. *His* (a rupta vena in phthisin vergentibus) *confert, si circa exordia curandos susceperis, ut & manuum venæ (sanguinem) emittant, & victus ratione utatur, ex quo & siccissimus & maxime exsanguis evadat.* Ita vulgata interpretatio, sic satis quidem bene, quantum ad sensum; scabra tamen ista sunt, qualia Græca quoque, quorum ad emendationem id unum, at non contemnendum, confert Codex MStus, quod præfert, ordine mutato, λάβῃς ὥστε θεραπεύειν. Procul dubio recte. Quo constituto, jam ad emendationem via plana est, quæ non potuerat Editorem effugere, si diligentius, quam fecit, *Hippocratem* ipsum secum comparasset. Locus huic geminus habetur *pag. 138 lin. 27*: τύτῳ (sic lege, non τύτε,) ξυμφέρει τὴν φλέβα ἀποσχάσαι τὴν ἐν τῇ χειρί. Unde constat, in præsente loco aut ἐσχασμέναι, aut, si strictius inhærendum sit vestigiis literarum, ἐξυσμέναι, legendum esse. *Talem si curandum ab initio morbi statim nactus fueris, confert venarum in manibus sectio, & diæta exsiccans* &c. *Versu* porro *43* debuerat recipi προσπίπτει loco vulgati ἰζάνυσι: item *versu 45* πάσχυσί τε τοιαῦτα, absque τά. *Versu 48* locus

cus e Codice integrari, qui fic habet: σήπεταί τε καὶ γίνεται πῦον. σήπεται δ' ἐπὶ τῶν Φρενῶν κεχυμένον (fex hæ voces poftremæ abfunt ab impreffis) σήπεται &c.

Pag. 133 verfu 34 delendum fuerat, autore Codice, ἢ in iftis vulgatis: τὰ ἐπιῤῥέοντα κακὰ ἢ τὰ ἀποῤῥέοντα, & *verfu 36* δι' ὀλίγε edi, ut *pag. 134 lin. 2* & *15*, & *pag. 136 lin. 14*, & ubi non? *Pag. 135 lin. 5* καὶ ante ὁκόταν inferi. *Verfu 26* ὀλέθριον τῦτο deleri, juffu Codd. continuari præcedentia fequentibus, & in fine periodi fcribi, δι' ὧν ἐφθάρη, quæ eft fuperioris membri apodofis, quemadmodum fupra erat ἐξ ὧν ἤμεσε *pag. 131 lin. 18.* *Verfu 28*, ἢ ἀφ' ὧνπερ præfcribit Cod. MSt. *Verfu 36* τρόπῳ τῷ αὐτῷ. Quod absque dubio rectius, quam vulgata, quamvis ea recurrat *pag. 136, 5*, ubi Codices filent. Sed hæc minutiora. Id majoris momenti, quod lacunam, quæ *verfu 43* habetur, Codex egregie fuppleat. Vulgo circumfertur σπασθὲν ῥαγῆ, μὴ ῥαγῆ δὲ παντελῶς. Multo rectius Codex (nam vulgata ipfa fibi contradicunt) σπασθὲν ῥαγῆ, ἢ σπασθῆ μὲν, μὴ ῥαγῆ δὲ παντελῶς. *Pag. 135 lin. 14* pariter infignem opem fert Codex deficienti vulgatæ. Hæc ita præfert: δοκέυσιν ἔνιοι αὐτοῖσι τὸ ῥῆγμα μεταςῆναι. τὸ δὲ ἐκ ἀνυςόν. ἐγγυτάτω δὲ ἕλκεος ἐςιν ὁκόσα τοιαῦτα. *Quidam putant, ruptionem* (ita vertitur) *ipfis transmutatam effe: at id fieri non poteft, fed* (imo vero *atqui*) *quæ funt ejusmodi ulceri funt proxima.* Quid in his boni fenfus, quæfumus, ineft? Apparet, ante ἐγγυτάτω ratiocinii alterum membrum deeffe. En illud e Cod. poft ἀνυςὸν ftatim inferendum, ἕλκος γὰρ μεταςῆναι ἐκ ἀνυςόν. Similitudo verbi librariorum oculos in errorem induxit. *Putant aliqui, fibi rupturam alio transmigraffe. Id vero fieri nequit. Nam ulcus transmigrare de loco in locum nequit. Atqui hæc talia, dolores a fpafmis, proxime ad ulcerum indolem accedunt. Lin. 24* præftiterat Codicem fequi; faltem pro μεθιςάναι fcribendum effe vel μεθεςάναι, vel μεταςῆναι, etiamfi Codex non admoneret, potuerat tamen vel Grammatica Græca monere. *Verfu 36*, προσσυμφυῆ (ita leg.) ἔξω τῷ ἔσω rectius Cod. quam τῦ ἔσω vulgatæ; item *verfu 40*, ἢ γὰρ σὰρξ ἢ τῦ ἕλκεος,

&

& χολαίτερον: & *verſu 43* ἐνσαπῇ. *Pag. 136 lin. 1* ἢ πόνων ἢ κατὰ γυμνασίην. *Pag. 137 lin. 10* ψυχρότατον γὰρ τοῦ ἀνθρώπου φλέγμα. *Verſu 16* συσπώμεναι καὶ ἐπ' ἑωυτὰς ἰοῦσαι, πηγνυμένου τε καὶ συνιόντος τοῦ αἵματος. Ita nempe in Codice fuiſſe, nulli dubitamus. *Verſu 22* ὑπερθερμασίης. *Verſu 24* μεθίῃ. *Verſu 42* καὶ ὅσον ἐν ταύτῃ. *Pag. 138 lin. 8* debuerat ſuaſu Codicis ὑγροῦ expungi; *verſu 17* καὶ πτύεται pro καὶ ἐμπυοῦται ſcribi; *verſu 33* ἄμφω ἀπὸ τοῦ αὐλοῦ, ἀπὸ ξηρ. & *verſu 43* vox ἔνδον, ad ſenſus integritatem omnino neceſſaria, inſeri, qua vulgatæ carent, hunc in modum: καὶ τὰ μὲν ἔνδον ὑπὸ πολλῆς; *pag. 139 lin. 19* reponi τοσούτῳ pro οὕτω; & *lin. 39* κεκινημένου ἐς τὴν εἰωθυῖαν κίνησιν.

Hæ fere ſunt, præter minuta quædam, quæ ſeu caſu, ſeu conſilio, præterimus, lectiones meliores, quas Clariſſ. *Mackius*, profeſſus *Hippocratis* emendator, e Codicibus ſuis in textum *Libri I de Morbis* intuliſſe debuerat, non tamen intulit. Quod factum quo nomine queat excuſare, ipſe viderit. Factum tamen non miramur, qui uſu didicimus, non ſemper rite collocare ſuas opes, qui abundant, & ſæpe, qui rite collocaturi eſſent, indigere. Jam indicabimus breviter ſecundo loco lectiones vulgatorum librorum, quæ deterioribus Codicibus MStorum permutatæ, & concedere juſſæ, fuerunt. *Pag. 129 lin. 8* non debuerant ejici ἢ μὴ θανάσιμα, neque *pag. 130 lin. 34* damnari ἐξιήσεσθαι, neque *pag. 131 lin. 3* ὑφύδρῳ, neque *lin. 15* ἀπὸ τοῦ σπληνός. Præterquam enim, quod Græcum non ſit καθαίρειν ὑπὸ τοῦ σπληνὸς, pro *ex ſplene expurgare*, quænam erat ratio, phraſin hic ſollicitandi, & mutandi, *pag. 132 lin. 8* vero & alibi conſervandi? *Verſu 25* vulgatum ὀδύνης debuerat ſervari, aut ſaltem ὀδύνῃς ſcribi; non enim genitivus ſingularis, quod credidit Cl. Editor, ſed dativus pluralis, eſt; item *verſu 133 lin. 16* ἔπειτα ἐπὶ μᾶλλον, & *pag. 136 lin. 8* ἤ τε ὥρη, & *lin. 15* πάσχουσιν οὗτοι τούτων, & *lin. 31* ὁμαλῶς: (niſi ὁμαλῷ, quod Viennenſis editio præſtat, operarum error ſit,) item *pag. 137 lin. 8* μάλιστα δὲ καὶ ἰσχυρότερον. *Pag. 138 lin. 12* dubium, an non retineri debuerit ὑγραινομένου, pro quo repoſitum e Codice δια-

 θερ-

θερμαινομένϰ. Iſtud enim prius eſt *mobile facto;* quod ſenſum non incommodum fundit. Id vero extra controverſiam eſt, *verſu 18* τᾶτε ἐπελθόντα vulgatorum rectum eſſe. Forte prætervidimus alia id genus.

Tertio loco deſiderabamus, ubi Codices manuſcripti juxta & vulgati nos & *Hippocratem* deſerunt, ibi Clariſſ. *Mackium* opem criticam, ab ingenio ſuo depromtam, non attuliſſe. Quod quam neceſſarium, quam etiam perſæpe facile, factu fuerit, efficiemus, ut appareat, indicando loca libri, quem tractamus, adhuc corrupta, & pro virili noſtra emendando, quemadmodum in ſuperioribus jam fecimus, ubi opportunitas & rerum ſeries invitabat. *Pag. 129 lin. 9* legitur ὁκόσα ἐνδοιαςὰ ᾖ κακὰ ἀπ' ἀυ]έων ἀποβαίνει, ἢ ἀγαθά. Ratio ſermonis jubet ἀποβαίνειν ſcribere, & vel ipſe *Hippocrates* potuerat ea de re monere, qui eadem *pag. verſu 37* ἐνδοιαςὰ τὰ τοιαῦ]α ἀπολλῦναί τε καὶ μή. Confer. *pag. 131 lin. 25,* & alibi. *Verſu 30* pro ἀνάγκῃ ſcribendum eſſe ἀνάγκην, & ſtructura verborum, & ipſe *Hippocrates*, monet, paulo poſt ſcribens, τῶν νϰσημάτων τὰ τοιάδε ἔχει ἀνάγκας. *Verſu 34* τιτρωσκομένων. *Pag. 130 verſu 2* ἐπιλαμβάνειν & ποιεῖν. *Verſu 3* καὶ ἀτονέσῃ, *quando tonum ſuum amiſerit*, pro πονέσῃ *doleat*, quod verbum quam ſit incongruum ibi loci, deprehendet, quisquis ſecum reputet, *Hippocratem* de ictu capitis absque externa læſione loqui, quem, ut intus concuſſo cerebro, viſus, auditus, & vocis, omniumque omnino ſenſuum externorum, jactura confeſtim conſequatur, quicum ſenſus *doloris* conſiſtere nequit. Tali enim ictu concutitur tantum cerebrum, & internorum ſenſuum officina turbatur atque confunditur, meninges autem, doloris ſedes & cauſa, non lacerantur, ideoque non dolent, niſi forte obtuſe, &, ſi vel maxime dolerent, intus confuſo cerebro, non multum ſentiret homo dolorem, qui major eſt in cerebri vulneribus & laceratione, de quibus proxima ἢν δὲ τρωθῇ agunt. *Verſu 10* τιτρωσκόμενον lege; *verſu 17* ὰϰ ἁρμόσωσι (non ἀρκέϭσι) *non congruunt;* *verſu 25* ἐς τυχὸν (pro ἐς τάχα,) id eſt, ὡς ἔτυχε; *verſu 32* καὶ φαρμάκϰ δέον, *quando opus eſt medicamento;*

mento; pag. 131 lin. 16 προΐωσαν. *Versu 40* post λόγον delendum punctum, & omnia uno tenore continuanda. *Pag. 132 lin. 12* legitur σίαλον πικρότερον, *salivam solito magis amaram* esse illis, quibus phthisis a materia destillante subrepit. In qua lectione nihil videmus, quod seu medicæ theoriæ, seu experientiæ, repugnet. Saliva enim hominis, si sana est, est ἄποιος, nullum saporem habet; quem si accepit, salibus, aut oleis, infecta est, & a sero quidem acri, calido, mordace, æque saliva fit amara, atque lachrymæ. *Chartierius* tamen πυκνότερον malebat, & hoc probat Clariss. *Mackius*. Forte habuerint illi suas rationes id præferendi, quæ nos latent. Si quid mutandum sit, quod non putemus necesse esse, quidni potius πιμελότερον, *subpinguem*, malimus? Phthisicis profecto subdulcis, & nauseosa, & viscidior, saliva est, cujus rei causa vel tirones non latet. *Versu 35* ὃ καὶ delenda, ut vitiosæ reliquiæ literarum ος in proxime præcedente κίρσος. *Pag. 133 lin. 7* post καὶ σαπῇ excidisse quædam videntur, quorum hic ferme sensus fuerit: θεραπεύονται δὲ ἤτοι ὡς οἱ ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γενόμενοι. καὶ τότε γὰρ &c. *Versu 31* καὶ, ὥσπερ εἴρηται, αὐτῷ τὸ μὲν &c. *Vers. 34* αἱ δὲ σάρκες φθίνουσι τηκόμεναι μᾶλλον. *Versu 39* οὐκ οὖν ἐστί τῳ ἀκριβές. *Non est igitur alicui certum & exploratum.* *Versu 40* est maxime vexatus locus, nodus vindice dignus. Ait *Hippocrates*, de tempore phthisicis fatali certum quid constitui non posse, diune trahant, an brevi finiant: οὐδὲ γὰρ ἔτος ὁ χρόνος ἀκριβής. ὃν ἔνιοι λέγουσιν, ὡς τὰ πολλὰ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐκπύει. Sic vulgo circumfertur Græce, & Latine sic: *Neque enim certum hoc tempus est, quod aliqui proferunt, cum plerumque hoc ipsum suppuret.* Mali corvi malum ovum, quod ajunt. Græca corrupta non poterant meliora Latina generare; aut pro sapientia non reputabant interpretes, cum Græculis librariis non delirare velle. Codices *Mackiani*, quamvis locum non expediant omnino, duo tamen suppeditant momenta, quæ attentior, velut vestigia, persecutus, non difficulter scriptionem ab *Hippocrate* profectam agnoscat. Et primum quidem minoris momenti est, τὰ πολλὰ in Codd. desiderari; sive adsit,

 sive

ſive deſit, parum intereſt; at illud majus eſt, quod Codex ἐκποιέει pro ἐκπύει exhibet. Egregie profecto. Unde ſequitur, pro αὐτὸ τοῦτο legendum eſſe ἐνιαυτόν. Eſt ergo locus ita conſtituendus: *Ne iſte quidem temporis ambitus ſatis certus eſt, quem aliqui phthiſicis præfiniunt, perhibentes, illum* (ambitum) *utplurimum ne annum quidem integrum conficere*, ὡς τὰ πολλὰ οὐδὲ ἐνιαυτὸν ἐκποιέει. *Verſu 42* γνώσεται ἀνὰ πᾶσαν. *Pag. 134 lin. 1* ait *Hippocrates*, ſi pus in cavitatem abdominis exundarit, difficilius id cognoſci, quam in thoracis cavitatem effuſum: ἢν μὲν ἔνδον ἀποσημήνῃ, δυσπετὲς γνῶναι· οὐδὲ γὰρ διασείσαντά ἐστιν εἰδέναι, *neque enim tunc datur* id, ut in thorace, *cognoſcere ex ſtrepitu fluctuantis & conquaſſati puris, qui auditur, quando empyematicus ab uno latere in alterum volvitur.* Exſpectet jam Lector (& ita jubet omnino οὐδὲ, *neque*,) alterum indicium, ex quo pus in thorace quidem agnoſcitur, in abdomine autem nequit agnoſci, ſcilicet e gravitate, diaphragma premente, & ſpirationem impediente, agnoſcitur pus in thorace, quod in abdomine non procedit. Putemus ergo, poſt voces οὐδὲ γὰρ inſerendas eſſe has duas, βάρει & οὐδὲ, οὐδὲ γὰρ βάρει, οὐδὲ διασείσαντα &c. *Verſu 2* ἀποξηραίνεται. *Verſu 35* οὐδὲ οὕτω μᾶλλον ἀναφέρουσιν. *Pag. 135 lin. 2* legitur vulgo γίνεται ἀλγήματα πολυχρόνια, καὶ καλέουσι ῥήγματα. In Var. Lect. notatur, Codicem Manuſcriptum poſt πολυχρόνια interſerere ἃ, *quæ*. Recte id quidem. Sed penitus emaculatum hoc eſt, πολυχρόνια, ἃ καταχαλέουσι, *quæ abuſive vocant rupturas*, nam re vera *rupturæ* non ſunt tales dolores, quos nos quoque *Reiſſen in Gliedern* appellamus, ſed ſunt tantum niſus ad divulſionem fibrarum; unde dolor ut fibris nimium & ad crepaturam fere intentis. *Pag. 136 lin. 6* delevit Cl. Editor particulam γὰρ, ex autoritate Codicis, in iſtis, τοῖσι δὲ ταῦτα τὰ νουσήματα ἔχουσι — διαφέρει ἐς τὸ εὐπετεστέρως τε ἀπαλλάσσειν καὶ δυσπετεστέρως· ἀνήρ τε γὰρ γυναικὸς &c. quod factum approbaremus nos quoque, ſi expedita ſic omnia fuiſſent. Sed ſequentia, ſi cum aliis, quæ *pag. 133 lin. 36* proſtant, conferantur, clamant, lacu-

nam

nam hic esse, cujus indicium γὰρ erat, & sic scribi oportere: — δυσπετεστέρως σῶμά τε σώματος, καὶ ἡλικίη ἡλικίης, ἀνήρ τε γὰρ ἀπαλλάσσει εὐπετεστέρως γυναικός. *His morbis & similibus qui affecti sunt, magnum iis momentum habet ad citius tardiusve, facilius, aut difficilius, convalescendum, corporis diversitas* (id est, *sexus*) *& ætatis. Nam & vir muliere citius convalescit*, & *juvencula citius, quam anus. Versu 29* pugnat ἔκδηλα cum præcedentibus. Dixerat nempe *Hippocrates:* qui a ruptis vasculis pulmonalibus in tabem incidunt, juvenes magis periclitari, quam senes: illos quidem, quandoquidem graviores ærumnas exantlent, validius nitantur, & minus corpus curent, quam senes, minusque acribus vigiliis morbos arceant, animi leves, ideo vehementius exagitari a morbo, πάσχουσι πλέω τε καὶ ἰσχυρὰ, καὶ παραυτίκα ἔκδηλα αὐτοῖσι, & ab ipso læsionis pulmonum momento morbum deprehendere per hæmoptysin, aut vomitum cruentum. Senibus autem morbi & multo pauciores causas, & mitiores insultus, esse, πάσχει (ὁ γέρων) ἀσθενέα τε: jam debebat sequi, *& initia morbi clandestina, indiciis latentibus*, sputo nempe, vomituque cruentis. Atqui sequitur καὶ παραυτίκα οἱ ἔκδηλα γίνεται, quod pugnat cum mente *Hippocratis*. Ergo aut καὶ οὐ παραυτίκα scribendum, aut ἄδηλα pro ἔκδηλα, aut tandem ἐκηλὰ, *quieta, tacita*. Nihil hic juvant Codices. *Versu 39* leg. οὐ γινομένης, ἢ ὀλίγης κατὰ λόγον τοῦ πτύσματος, *repurgatione facta aut nulla, aut pauca, pro ratione pauci sputi. Versu 40* πλεύμονος, pro παθήματος. *Versu 48* συναποθνήσκουσιν. *Versu 50* γίγνεσθαι, καὶ οὕτως ὡς τὰ πολλά. *Pag. 173 lin. 14* ὁκόταν τοῦτο ἀπὸ τοιούτων γένηται. *Versu 17* τοῦτο δή. *Versu 36* καὶ ἰσχυραὶ καταλάβωσι. *Pag. 138 lin. 4* ἐς τὸ πλευρὸν τὸ ἀριστερόν. *Versu 12* ἑλκύσας. *Versu 26* τούτῳ (ut *lin. 35*). *Versu 29* νενοσηκός. *Versu 38* locus est mancus & impeditus, in quo parum prosunt Codices. Videtur totus sic constituendus esse: ὁκόταν χολὴ κινηθῇ ἀνὰ τὸ σῶμα, καὶ ξυγκυρήσῃ, ὥστε τὰς φλέβας πρὸς τὸ αἷμα εἰρύσαι καὶ τῆς χολῆς (ἐρύουσι δὲ, τὸ πλεῖστον, αἷμα ἐκ τῶν σαρκῶν καὶ τῆς κοιλίης) διαθερμαίνεται τὸ

πρόσθεν ἐνεὸν (ἅτε καὶ φύσει θερμότατον ἐὸν ἐν τῷ σώματι) τὸ αἷμα. Ὁκόταν γὰρ διαθερμανθῇ τὸ ἐκ τῶν σαρκῶν καὶ τῆς κοιλίης αἷμα, πρὸς τῷ ἐνεόντι θερμῷ, μᾶλλον ἔτι ὑπὸ τῆς χολῆς. *Quando bilis e ditione sua in totum corpus movetur, & contingit, venas, quæ utplurimum e musculis & ventriculo sanguinem hauriunt, præter istum sanguinem etiam bilis aliquid haurire; incalescit sanguis, præsertim cum rerum, quæ corpori insunt, omnium natura sit calidissimus. Sanguis igitur, e musculis & ventriculo contractus, ubi hac ratione a bile accensus fuerit ultra naturalem suum calorem.* Vulgata Græca & Latina impenetrabile chaos exhibent. *Versu ult.* καύματος pro πνεύματος legendum. *Pag. 139 versu 7* οὐ δυνάμενοι ὀλίγας ἡμέρας διατελέειν. *Versu 10* συγκεκλῦσθαι (non συγκεκαῦσθαι). Ibidem debuerat *Chartierius* a voce φρενῖτις novum Caput ordiri. *Versu 11* ἴσχει reponendum pro ἔχει. Idem enim ambo non valent, quod sic videri posset. Ὧδε ἔχει, *sic se habet*, notat; ὧδε ἴσχει *ita occupat*, vel *invadit*. *Versu 14* παρανοεῖ τε ὁ ἄνθρωπος. *Versu 22* ἰσχυρὴν ἐοῦσαν μάλιστα τότε, quæ postrema duo verba deinceps post καθαίρειν, ut ibi perperam posita, delenda sunt. *Versu 23* ἐπὶ μὲν πλευρίτιδος — ἐπὶ δὲ περιπνευμονίης. *Versu 25* expungenda καὶ θερμασίην ἄγει ἐφ' ἑαυτήν. *Versu 36* καὶ τὰ ἔτι ὑγρότερα. Conf. *pag. 138 lin. 44*, nisi quis malit τὰ ἐπ' ἐγγυτάτω, (ut seq. *lin. 42*); *versu 38* ἀπόλλυνται, & tandem *versu 43* ἴσχουσι.

Hæ sunt conjecturæ & emendationes ad *Librum de Morbis primum*, quas mediocriter erudito cuivis lectori, nedum professo *Hippocratis* editori, industria, hoc est, diligens ad Græcæ linguæ indolem, ad *Hippocratis* loquendi morem, ad ejus præsentem designationem, ad alibi ab eo tradita, præsentibus similia, ad rerum, de quibus agitur, rationem, & ad artis medicæ præcepta, attentio potuerat debueratque suggerere. Sed horum quidem in Var. Lect. *Mackianis* vel umbram non videas. Putesne itaque, a novo Editore Latinam interpretationem ubique ita reformatam, ut nihil desiderari possit, cum Græca tot numero locis modisque laborent? Id fieri non

non posse, patet ex modo dictis, &, factum non fuisse, jam nostrum est demonstrare. Et poteramus quidem huic operæ exempla relictæ a Nostro pravæ Latinæ interpretationis adducendi parcere, quandoquidem, quæ fieri non possunt, certum est, ea facta non fuisse, & præterea jam in superioribus attulimus hujus generis exempla quædam. At in illis quidem poterant interpretes Græcorum corruptelam caussari. Juvat ergo unum alterumque adhuc apponere, in quod aliud agentes incidimus, e quo constet, Cl. Editorem etiam ibi, ubi Græca sana erant, Latina non castigasse. Quo pertinet illud *pag. 130 lin. 15*: ὁκόσα δὲ τῶν νοσημάτων ἢ τρωμάτων μὴ ἐς θάνατον φέρει, ἀλλὰ καίρια ἐστὶ. Vertitur: *Quicunque vero morbi, aut vulnera, non ad mortem ferunt, sed sunt periculosa.* Vox καίρια id, hic certe, non notat, sed potius morbos, qui per aliquod *tempus* trahunt, & interim sui oppugnandi & profligandi faciunt καιρὸν, *tempus & opportunitatem*. Quasi dicas *temporarii*. Neque recte *pag. 133* init. (aut, ex computo Latinæ interpretationis, *pag. 185 lin. 45*,): *Fiunt autem & superiore ventre purulenti ex pleuritide, cum vehemens fuerit, neque diebus judicatoriis* σαπῇ, *computruerit*, nempe materies pleuritica. Recurrit sæpius hæc phrasis, ubi sermo est de exitu pleuritidis, aut peripnevmoniæ, &, quoties recurrit, ubique vertitur σαπῆναι per *computrescere*. Quis ita reddiderit, *Cornarius*, an *Foësius*, non dixerimus; neutrius enim interpretationem ad manus habemus. Quisquis tamen fuerit, non apte reddidit, & debuerat ab Editore nostro reformari, atque ejus in locum *cocta fuerit* substitui. Σήπειν est emollire, incidere, mobile & fluidum facere, maturare, concoquere, & demum, qui horum omnium ultimus gradus est, putrefacere. Agmen claudat locus ideo dignior vindiciis & vera expositione, quod in eo exponendo vel ipse *Galenus*, Græcus homo, non tam inscitia, quam incogitantia, fallsus fuit, aliosque secum in errorem pertraxit. Exstat ille *pag. 139 versu 12*, ὁκόταν χολὴ κινηθεῖσα εἰς τὰς φλέβας καὶ τὸ αἷμα διεκίνησε καὶ διῆρησε τὸ αἷμα ἐκ τῆς εἰωθυίας συστάσιός τε καὶ κινήσιος. Ea verba sic Latine reddita conspiciuntur: *Cum bilis commota venas & sanguinem subierit, ex consueta*

compage & motione ſanguinem dimovet, & ſero diluit. Nolumus per ſingula ire, &, abnormis hujus interpretationis quanta ſint incommoda, & quam cum ſtructura verborum, cum theoria medica, cum ipſis Grammaticæ Græcæ elementis, puguet, demonſtrare. Indicabimus tantum erroris originem. Crediderunt interpretes, ab *ὄῤῥος ſerum* potuiſſe formari, & olim in uſu fuiſſe formatum verbum *διοῤῥεῖν*, quod ſignificarit *ſero diluere.* Quod ſi fuerit, credibile quoque fiat, olim fuiſſe verbum e. c. *κηπέω*, quod ſignificarit *aliquem in hortum ducere.* Unde tamen tandem nata fuit iſthæc opinio? Ex *Galeno*, ſi credimus Editori. Paucis enim poſt locum modo allegatum habetur alter, in quo *διυρήσιος* legitur, ad quam vocem Cl. *Mackius* ſic notat: *Galenus in Exegeſi videtur διεῤῥώσιος legiſſe, intelligens ſanguinis in ſeri mutationem.* Alter iſte *Hippocratis* locus ſic habet: Homo phreniticus penes ſe non eſt, *ὑπό τε τȢ̃ πλήθεος τȢ̃ πυρετȢ̃, καὶ τȢ̃ αἵματος τῆς διυρήσιος καὶ κινήσιος γενομένης ȣ̓ τῆς εἰωθύιης, propter febris magnitudinem,* (ita Latina vulgata) *& ſanguinis ſeroſi inſuetam generationem & agitationem.* Dubio vacat, hæc ab *Hippocratis* mente & ipſa ſana ratione aliena eſſe. Quis enim unquam vel fando audivit, a bile ſanguinem ſeroſum fieri, & ſeroſum aquoſum ſanguinem vehementem ardorem concipere, & phrenitidem excitare? *Διυρεῖν* eſt idem, quod *διορμᾶν*, & *ἀνορμᾶν* ſuſcitare & incitare unum adverſum alterum. Notum *ὄρω, ὀρέω, ὄρνυμι.* Nota *ȣ̓ρανὸς* ab altitudine, item *ὄρος*, item *ȣ̓́ριος ἄνεμος* ab impetu & incitatione. Vertendus itaque fuerat locus prior *Hippocratis* in hunc modum; *Quando itaque mota bilis in venas & ſanguinem intraverit, emovet & diſcitat ſanguinem e conſueta ſua craſi, & ipſum excalefacit.* Eſt autem *diſcitare* quietam & deſidem antea materiam admotis ſtimulis erigere, & efficere, ut ejus particulæ, modo cohærentes, jam diſſiliant in motum inteſtinum, & in mutuos conflictus ruant, ut in Chymicis efferveſcentiis alcali acidum *διόρνυσι*, diſcitat, efferveſcere facit. Alter locus *Hippocratis* pari modo convertendus: *Homo phreneticus penes ſe non eſt ob vehementiam febris, & ob ſanguinis recentem inſuetam diſcitationem & commotionem.*

Officio

Officio nostro functi jam sumus. Quod res erat, de præsente Opere censuimus, censuræque nostræ fidem fecimus. Jam nihil superest, nisi ut tibi, Medicinæ pater & fons, non quidem tymbum struamus, aut flores annuos & vina spargamus, sed optemus, modo vota quid & desideria efficiant, lectores in posterum magis assiduos & frequentes, & paulo post editorem te dignum, hoc est, talem, qui se non minus in Critica, in Medicina, quam ostendat versatum.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΑ ΕΠΤΑ. *XENOPHONTIS DE CYRI EXPEDITIONE LIBRI VII. Græca recognovit, cum Codicibus MStis, & omnibus fere libris editis, contulit, plurimis in locis emendavit, Versionem Latinam reformavit, Observationibus suis, Tabula geographica, & Indice geographico, auxit & illustravit, Notas H. STEPHANI, LEUNCLAVII, Æ. PORTI, & MURETI, recensitas & castigatas, & Variantium Lectionum delectum, adjunxit, THOMAS HUTCHINSON. Editio secunda.*

Oxonii, e Typographeo Clarendoniano, impensis Jac. Fletcher, bibliopolæ, 1745. 8 maj.

Alph. 3 plag. 7, cum Tabula geographica, in ære expressa.

Altera hæc est editio, sed forma minore adornata, ejusdem libri, cujus majorem, formæ quadruplicatæ, editionem in his *Novis Actis Mense Augusto A. 1736* jam laudavimus. Fatetur quidem Editor in Præfatione, minorem hanc majori cedere, sive curam typothetarum & correctorum spectes, sive ornatum exteriorem, sive superioris editionis accessiones quasdam, hic omissas, ad quas tamen haud raro notæ remittunt; ut est Prologus de autore hujus historiæ, & de toto, quod Græci confecerunt, itinere, item indices ponderum atque mensurarum, nec non rerum memorabilium; compensabit tamen hos defectus libri minor & tractabilior moles, faciliorque propter modicum pretium parabilitas. Hæc fere essent omnia, quæ notanda haberemus, si nobis satis esset ad superius citato loco dicta relegare, ubi de hujus editionis indole, de cura, quæ in textu edendo, Latinaque versione adornanda,

nanda, fuit adhibita, item de notis *Hutchinsoni*, & ceteris, expositum fuit. Cum tamen in illis prætermissa quædam animadvertamus, & *Xenophon* præterea scriptor sit, quem utcunque diligenter tractes, vix tamen ejus dignitati satisfacias, qui seculorum omnium merito suo admiratio fuit atque deliciæ; noluimus occasionem, illa omissa repetendi, & bene de Musa Attica merendi, prætermittere.

Primo itaque loco afferemus specimina quædam emendationum, quas *Hutchinsonus*, absque Codicum suasu, præter vulgatarum morem, ex conjectura, aut sua, aut aliorum, *Mureti* præcipue, cui *Xenophon* multum debet, item *Stephani* & *Leunclavii*, in textum invexit. Talis est ille locus *pag. 18 lin. 3*: Κῦρος ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ εἷλε τὰς σκηνάς. *Mureto* εἷλε debetur, pro eo, quod vulgo legebatur, εἶδε. Neque negari potest, illud hoc multo præstantius esse. Dubitamus tamen, nos quidem, an non potius ἔσχε profectum a *Xenophonte* fuerit; quandoquidem ἑλεῖν in tentoria, subita aggressione occupata, fere non quadret, verbum, quod de urbibus ferro & vi Martis expugnatis ferme tantum adhibetur. *Pag. 31 ult.* eleganter sua conjectura reposuit Anglus noster Σάρον loco vulgati Φάρον, Codice Etoniensi viam monstrante, in quo Ψάρον exstat. Etiam illud rectum & certum est ζώνην, pro vulgato ζωὴν, editum *pag. 38 ult.* in istis: αἱ δὲ κῶμαι Παρυσάτιδος ἦσαν εἰς ζώνην δεδομέναι. Sed, in illo loco præcipitem Nostrum fuisse, & a vero aberrasse, putamus, qui *pag. 55 ult.* habetur, σὺν τοῖς παροῦσι τῶν Περσῶν. Ita Noster edidit ex ingenio suo. Vulgo legebatur pro ultima voce πλειστῶν. Ejus loco fuisse in MSto Etoniensi πισιῶν, ait Noster in nota; quam *nihili vocem* appellat. Recte id quidem; & nihilo minus tamen clarissima perhibet expressissimaque veræ lectionis vestigia. Quis enim paulo attentior non deprehendat πιστῶν in voce nihili? Quam veram lectionem esse, confirmat locus *Xenophontis pag. 72*, huic simillimus, ubi τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν legitur. *Pag. 101 lin. 3* edidit ἔνθεν ὥρμηντο, ex conjectura, & pariter *pag. 106 lin. 1* ἐπὶ ξυστῷ quod pulchrum est, pro vulgato ἐπὶ ξύλῳ. *Pag. 110* exhibet quidem Προκλῆς ex

omnium

omnium consensu; suadet tamen in nota Πατροκλῆς. *Pag. 118 not. 1* συμβουλευσαμένοις, pro συμβουλευόμενος vulgari, recte conjicit, & debuerat in textum recipere. *Pag. 131 lin. 3* recte dat ἐπὶ σχεδίαις pro vulgato ἐπὶ σχεδίας. *Pag. 156 pen.* ἀπιστοίητε pro vulgato ἀποστοίητε. *Pag. 210 lin. 3* retinuit quidem veterem lectionem ὕποπλος, in nota vero laudat lectionem sui Codicis, ὑπόπεμπλος, quæ procul dubio debuerat præferri. Sed & idem alibi passus fuit, quod paulo post aliquot exemplis demonstratum dabimus, ut nempe lectionem meliorem, quam Codex ipsi suus, non is optimus quidem, neque tamen pessimus, suggerebat, vulgatæ deteriori posthaberet. *Pag. 226 ult.* locum capitalem, & procul dubio difficillimum totius hujus libri, exhibet secundum formulam, ab *Amasæo*, *Stephano*, & *Mureto*, præscriptam. Scilicet in omnibus vulgatis libris, etiam in MSto Etoniensi, exstat ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας ἠφάνισε. Noster autem edidit ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνισε. Nostro quidem judicio tutius fuerat, locum ancipitem, si quis alius, & multis expositum disceptationibus, non attrectare, præsertim cum nova lectio dubiis omnibus non satisfaciat, & videri possit notas *Xenophonteæ* manus obscurare. Fingamus enim, veram esse hanc novam lectionem; hiat tamen sensus, & saltem τὰ τείχη deest in istis: μέχρις οἱ ἄνθρωποι (τὰ τείχη) ἐξέλιπον, *donec oppidani* (præ terrore mœnia) *desererent*, quod quo clarius pateat, totum locum ex Nostri Latina versione adscribemus. Loquitur *Xenophon* de urbe Mediæ ad Tigridem, quæ, si fidem libri nostrates merentur, Λάρισσα quondam dicta fuit, nobis tamen dubium non est, veram scriptionem & vetus urbis nomen fuisse Τάγριττα, vel Τάκριττα تكريت. *Hanc*, ait, *Persarum rex* — *nullo modo capere poterat, solem vero nubes protegendo tenebris* eam *obscuravit, donec homines* animis *defecissent; atque ita capta fuit.* Peregrina scabrities! in qua merito solidam compagem ratiociniorum, & *Xenophonteam* narrationis simplicitatem & integritatem, desideramus, quæ tantam seculorum omnium admirationem & amorem & plausus meruit. Quis in Philosopho & imperatore colo-

rem anilium fabellarum non miretur, qui nusquam in eo alibi conſpicitur? Solis per oppoſitam nubem obſcuratio, quæ quotidie, & quotidie ſæpius, contingit, & nunquam non inde ab initio rerum contigit, & multum diverſa eſt ab eclipſi (quam ſi denotaſſet *Xenophon*, dixiſſet procul dubio σελήνη, non νεφέλη,); eamne credas tantum valuiſſe, ut integra magna civitas, numeroſis incolis referta, quam potentiſſimus rex diuturna obſidione frangere non valuit, ſubito terrore ſimul animo defecerit, & in tantum inciderit lethargum omnis, ut interea rex muros centum pedes altos ſuperare poſſet? Rabbinorum Gemaram hæc commenta decent, non *Xenophontem.* Quid ergo? Putamus, hominem ſapientem & militem neque hic perſonam ſuam depoſuiſſe, ſed aliter ſcripſiſſe. Proferemus conjecturam, ſed ſuſpenſa timidaque manu, tantiſper æſtimandam intelligentibus, donec aliunde certior lux affulgeat. Conjicimus itaque, in ἥλιος latere nomen Perſicum; quod quale fuerit, cum aſſequi non valeamus, interea ſupponemus ἡγεμὼν δὲ τὸν ποταμὸν ἐς τὰ ἕλη παρατρέψας ἠφάνισε. *Rex nullo modo poterat Tacritam capere. Ducum ejus aliquis autem, fluvium* (Tigridem) *in lacuſtria derivando, ſubtrahebat eum urbi* (faciebat eum dilabi), *donec ex eo* (ſiti, aquæ penuria,) *oppidani perirent* (deſinerent eſſe). *Et ſic capta fuit urbs.* Conf. *Herodot. I, 191.*

Sed nimii fuimus in uno loco. Procedamus ergo. *Pag. 250 lin. 5* expreſſit καὶ ἐςὶν ὁ τὸ ςενὸν, e *Stephani* conjectura. In aliis libris legitur καὶ ἐςὶν οὕτω ςενὸν. Ultima voce deleta, vera hæc lectio eſt. *Euphratis fontes*, ait, *dicebantur haud procul a Tigride abeſſe. Et ita ſe profecto res habet.* Unde ſit illud ὅτε *pag. 339 lin. 7*, in illis: οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἐςὶν ἱκανή, οὔτε ὅτε ὠνησόμεθα, πάρεςιν &c. non novimus. In *Leunclaviana*, qua ſola utimur, illud ὅτε non eſt. Num in ceteris exſtet, nos quidem latet. Si ſit, locum non attrectabimus; ſi non ſit, & Anglus ὅτε ex ingenio inſerſerit, ſenſum quidem recte vidit, at *Xenophontis* tamen aſſecutus manum non fuit. Nos ad *Leunclavianam* noſtram aliquando notavimus οὔτε ὧν ὠνησόμεθα, *neque, niſi paucis noſtrum, adeſt id numorum, quo neceſſaria compararentur.*

Pro-

Promittebamus paulo ante pauca quædam exempla lectionum, quas noster Anglus e Codice suo debuerat in textum recipere. Plura reperiri, nulli dubitamus, nos autem, ad hoc argumentum non satis attenti, cum librum volutaremus, non enotavimus, nisi hæc pauca fere. *Pag. 122 lin. 3* edidit cum ceteris πρὸ τοῦ ποταμοῦ, at rectius est in Codice πρὸς τ. π. *Pag. 320 lin. 1* rectius præstat Codex Eton. MSt. ᾤκουν pro ᾤχοντο. *Pag. 413 lin. 5* debuerat ex autoritate Codicis πρῶτον ejici.

Finis non foret, si, quæ ex eodem Codice in textu correcta fuerunt, longo sermone percensere vellemus; aut notas, de quibus jam in superioribus dicta fuit sententia, excutere. Id extra controversiam positum est, præclara multa Editorem attulisse. Verum, ut sumus homines, neque uni licet omnia deprehendere, reliquit in illo quidem post venturis emendandorum sat dives spicilegium; in his autem sparsit non rectissime disputata; ne trivialia, quibus notæ scatent, commemoremus. Ad posterius genus pertinet id, quod *pag. 101 not. 3* ellipsin putat in illis locum habere: ἡ δὲ Μιλησία ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων. Putans nempe, ultima idem valere, atque πρὸς τὸν σαθμὸν τῶν ἐλλήνων, locum sic reddit Latine: *At Milesia ab iis, qui circa regem erant capta, nuda effugit ad Græcos.* Nihil tamen deest, sed verti debuerat: *effugit* (barbaros) *beneficio Græcorum. Pag. 118. not. 2* disputat de voce ὑποσρέψας, quam *reversus* vertit. Atqui debuerat *invertens;* quod narrationis series clare docet: *Phalinus respondebat, secus quam alter exspectabat, dissimulans, se ejus mentem intelligere, & directe contrarium dicebat. Pag. 128 not. 3* incrustat propudiosam illam librorum omnium lectionem ὄνον in istis: ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες ὃς ἂν τὸν ἀφιέντα τὸν ὄνον ἐς τὰ ὅπλα καταμηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον ἀργυρίου. Historia hæc est. Inciderat noctu in Græcorum castra tumultus, vel terror, quem appellant, Panicus. Eum sedaturi duces, promulgabant præconis voce, talentum argenteum illi se præmium spondere, qui indicaverit τὸν ἀφιέντα τὸν ὄνον, eum, (sic vertit Anglus,) *qui asinum in castra emiserat.* Fideliter

liter quidem reddit corrupta verba, sed absque sensu. Etiamsi servasset pravam lectionem in Græcis, at saltem in versione debuerat *Leunclavii* aptam conjecturam φόβον, *terrorem, metum*, exhibere. Tolerabilius certe φόβον erat, quam istud insanum & ridiculum de asino commentum. Nihil certius est, quam legi debere, τὸν ἀφιέντα τὸν κλόνον &c. *qui æstus (aut concussionis) autorem indicaverit*. Κλόνος idem est, quod σάλος. *convulsio, jactatio, æstus, tumultus, fluctuatio, trepidatio, concussio*. Ita quoque debuerat *pag. 132 ult.* potius *Mureius* & *Stephanus* audiri, quam *Leunclavius*, quorum hic ἔπαυσεν, isti ἔπαισεν, suadebant. Posterius enim non *Aldinæ* tantum & MSti Eton. ἔπεσεν, sed etiam sensus, & præcedentia βακτηρίαν ἔχων, demonstrant & exigunt. Quorsum enim baculum gessisse memoretur *Clearchus*, nisi eo usus fuerit? Sed apponendus est totus locus, qui depravatus ad hunc usque diem jacet. Scilicet narrat *Xenophon*, Græcos, iter facientes, in fossas aqua plenas incidisse, quæ non potuerint absque pontibus superari. Pontes itaque structos fuisse e palmis, quæ ibi locorum aut sua sponte jam prolapsæ jacebant, aut a securibus Græcorum sternebantur. *Hic in opere*, ait *Xenophon, erat videre, quam egregius dux esset Clearchus. Obambulans enim cum hasta in sinistra, & cum baculo in dextra manu*, εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαυσεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων. *Si quis ei videretur* (est hæc Angli versio) *eorum, quibus hoc negotium datum erat* (nempe pontes fossis insternendi), *segniter se gerere*, mox *idoneum eligens*, illum alterum *amovit, & ipse simul in cœnum descendens*, cum aliis *manum operi admovebat, adeo ut omnibus pudori esset, si non* & ipsi *strenuam navarent operam*. Fraudi fuit docto Viro, & tenebras, quasi loliginem, per totum illum tractum diffudit, quod ἐκλεγόμενος, *eligens*, ad *Clearchum* redire visum fuit. Atqui, si teneatur, ἐκλεγόμενος ad proxime præcedens τις pertinere, protinus apparet & vitii latebra, nempe τὸν, & medela. Scilicet legendum pro eo esse τόπον. Ait itaque *Xenophon*, εἴτις αὐτῷ

do-

δοκοίη — βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τόπον ἐπιτήδειον, ἔπαιστεν αὐτὸν. si quis illi videbatur in suo sibi demandato pontes sternendi opere mollius agere, quam virum & militem decebat, ita ut locum commodum sibi deligeret, ubi posset in sicco stare; eum castigabat Clearchus baculo, & apprehensum manu cogebat secum in medium cœnum insilire, & socias manus operi admovere. Opponuntur *ἐκλεγόμενος τόπον ἐπιτήδειον*: & *ἐς πηλὸν ἐμβαίνων, de statione commoda & sicca sibi prospiciens,* & *in cœnum irrumpens.*

Apparet ex hoc specimine, scriptorem elegantissimum & sapientissimum, utcunque diligenter a doctis viris tractatum & expolitum, nondum tamen sic perpolitum esse, ut nusquam ineptiat. Sævam profecto subierunt sortem Græci præcipue scriptores, pro quorum sapientissime cogitatis librariorum stupor nobis meras nugas, & inhumanitatem, obtrusit. Agedum, eluamus & nos pro virili nostra, quas observavimus & poterimus, maculas ab hoc purissimo scriptore. Utamur occasione, cum paucæ chartæ jactura. Non desperamus, Græcæ linguæ & *Xenophontis* studiosis gratas & utiles fore nostras observationes. Sunt autem, præter loca superius agitata & tentata, hæc, in quibus indicandis sequemur paginas editionis, quam coram habemus, & hactenus sermone tractavimus. *Pag.* itaque *5 lin. ult. ὃς ἐτύγχ; pag. 20 lin. 3 τῇ εἰς τὸ π; pag. 35 lin. 5 ὡς μὲν τοῖς πλείστοις; pag. 57 lin. 5 πολεμήσας, καταλλαγεὶς δὲ. οὗτος &c. Pag. 60 lin. 1 οὐδὲν ἀδικούμενος; pag. 61 ult. τὸ κατὰ τοῦτο, τοὺς εἶναι ἐθέλοντας φίλους; pag. 62 lin. 3 ἀνιστάντες; pag. ult. ἐπεδείκνυε, ὃ καὶ ἔργῳ; pag. 95 penult. κατασκευάζοντά τι ἧς; pag. 99 penult. φίλου; pag. 103 lin. 8 προσιόντος δεξόμενοι; pag. 104 lin 2 ποταμὸν καὶ τοὺς; pag. 105 lin 4 ἐπὶ πλείονος; pag. 114 lin. 7 ἱερὰ ἐξηργμένα; pag. 134 lin. 1 αὐλαὶ δὲ; pag. 143 lin. 7 ἡττωμένων δὲ ἡμῶν οὐδένα; pag. 191 lin. 2 φανεροὶ ἦτε; pag. 205 ult. λαμβάνειν* delendum (*αὐτὸ* redit ad *ἀργύριον*); *pag. 206 lin. 1 κρατῶμεν, λαμβάνειν μέτρα; pag. 209 lin. 7 ἡμῖν στρατηγῇ; pag. 211 lin. 4 ὑμῖν; pag. 218 lin. 1 κατεκέκλειντο; pag. 222 lin. 2 τῷ μὲν ἔχοντι αὐτῶν; pag. 229 lin. 6 καὶ αἱ ἄλλαι; pag. 233 ult. καὶ κατέβαινον,* deleto puncto post

post ἀναβαίνειν; *pag. 246 lin. 5* delenda sunt verba, quæ e scholiis irrepserunt, ἢ πρὸς Βαβυλῶνα; *pag. 251 lin. 5* οὐδενὸς, pro οὐδεὶς, reponendum; *pag. 271 lin. 7* ἐλευθέριοι; *pag. 321 lin. 2* ἑαυτῷ & ἀπάγοι; *pag. 333, 3,* ἦλθον, τὸ πλέον βόες; *pag. 340 lin. 7* κἂν βοηθῆσαι; *pag. 375 lin. 5* deleatur τεθραμμένους; est Scholion vocis σιτευτοὺς; & *ult.* ἀνθεμίους *pag. 376 ult.* ἅπερ ἂν ἡμεῖς μετ' ἄλλων ὄντες; *pag. 388 lin. 8* ἢ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους καθ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ ἐστιν ὑψηλά; *pag. 91 lin. 1* ἱκανὰ ἀριθμῷ ὡς ἕνα; *pag. 393 lin. 8* πλοῖα τάδε ὑμῖν; *pag. 397 lin. 9* ὑπισχνούμενους ὑμῖν κατ' ἄνδρα; *pag. 417 lin. 4* sic restituendus luxatus locus: οἷς σώζεσθαι μὲν οὐκ ἤρκει δι' ὑμᾶς, αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἁρπάζειν ἤθελον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν ἐν τάξει ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπου δέοι; *pag. 420 lin. 9* εὑρήσετε; *pag. 421 lin. 6* ἐπεκύφισα; *pag. 454 lin. 2* ἀλλὰ οἱ μὲν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ δὲ καὶ ἄνδρας λέγοντες προσανηλωκότας χρήματα, οἱ δὲ καὶ τούτων &c. *alii crepantes alios, qui, si potuissent nancisci occasionem sub tam illustri imperatore, Cyro, militiæ tyrocinia ponendi, multo ære illam redemissent* (non tantum non flagitassent pecuniam, sed dedissent ipsi potius,); *pag. 479 lin. 7* post ἥξει est lacuna; *pag. 482 lin. 11* ὥσπερ ᾔδεις, *ut nosti*; *pag. 532 lin. 3* καταβήσονται ἑκόντες; *pag. 564* δύνωνται ἀνύσεσθαι.

OBSERVATIONS ON THE CONVERSATION AND Apostelship of St. Paul &c.

hoc est,

OBSERVATIONES AD CONVERSATIONEM & Apostolicum officium S. Pauli, in Epistola ad GILBERTUM WESTIUM, Equitem.

Londini, apud R. Dodsley & M. Cooper, 1747, 8.

Plag. 8.

Mole quidem exiguus est, quem hic indicavimus, libellus, at rebus ipsis, & argumento, gravis ille non immerito censetur. A. 1747 *Gilb. Westius*, Eques Anglus, *Observationes ad Historiam & evidentiam resurrectionis Jesu Christi* publicæ exposuit luci. Hic vero, sicut antehac *Dei-*

Deistarum, quorum factio in Magna Britannia conglobata reperitur, favit opinionibus, ita eo ipso publice declaravit libro, se sententiam suam mutasse, & Christianæ religionis hodie causam agere. Istas Observationes perlegerat *Georgius Littletonus*, Eques itidem Britannicus, Summique Senatus illustre membrum. Cumque & hic ipse parum ante hoc tempus religioni amicus esset; eum ex hac lectione fructum abstulit, ut de ea rectius sentiret. Idem postea commodam arripuit occasionem, cum illustri *Westio* de variis capitibus, quibus Christiana disciplina absolvitur, maximeque de conversione S. *Pauli*, colloquendi. Tum vero consilium, literis illum sermonem mandandi, cepit. Unde hæc ipsa enata est Epistola, quæ cum cura perlegi meretur. Elucet in ea magnum acumen, & eximia judicandi facultas, qua valet *Littletonus*, Vir egregius. Nos quidem ea hic fungemur opera, ut primum ordinem, quo exarata est Epistola, deinde omnem concludendi virtutem, qua res ipsa proponitur, declaremus. Meta, quam Ill. Autor mente designaverat, hæc erat: in eo multus erat, ut ex accuratiori conversionis & officii Apostolici *Paulini* contemplatione divinitatem Christianæ muniret religionis. Huic uni considerationi tantam attribuit vim, ut, hac breviori via eos inprimis ad frugem revocari posse, putet, qui longiorem demonstrationum seriem acute perspicere minime valeant. Hoc igitur fine omnes describit Novi Fœderis locos, in quibus de vita S. *Pauli* exponitur. *Acta Lucas* conscripsit, comes *Pauli* ac socius. *Cap. XXVI* habetur oratio, quam ipse *Paulus* coram Rege *Agrippa*, & coram Procuratore Romano, *Festo*, de se ipso recitavit. Idem *Cap. XXII, 10-16*, ad Judæos loquens inducitur. Add. *Cap. IX*, & loci Epistolarum lectissimi, in quibus meritissimus ille Servatoris orator de se ipse seipso, *Gal. I, 11-16, Phil. III, 4-8, 1 Tim. I, 12, 13, 2 Corinth. I, 1, Col. I, 1, 1 Tim. I, 1, Galat. I, 1, & 1 Corinth. XV, 8.* His locis Ill. *Littletonus* præfultis, hac utitur argumentatione: is, qui tam singulares res de se ipse testatur, & de quo eædem res tam probata solidaque ratione relatæ leguntur, non potest non

Pag. 2.

9.

aut *planus* fuisse, qui sciens falsa dixerit, animo fallendi; aut *Enthusiasta*, quem vis igneæ imaginationis ipsum circumvenerit; aut *ab aliis ipse deceptus*; quo quidem sumto, omnia, quæ præ se tulit, vi hujus circumventionis tribuenda forent: aut, quæ de causa conversionis suæ tradit, quæque secuta sunt eam, re ipsa gesta sunt omnia; & Christiana idcirco doctrina divina revelatio erit.

Negat primum Ill. *Littletonus*, S. *Paulum planum* fuisse, cum nulla earum rerum in ipsum cadat suspicio, quæ homines, ut fallant alios, plerumque movere & impellere solent. Qui fraudibus servit, is aut spe quadam ducitur, terrena commoda, autoritatem, ac potestatem, per illas consequendi, aut ad concitationes animi sui sedandas iisdem utitur. Nihil horum in *Paulo* reperias Apostolo. Quid? quod ne sancta quidem fraus ipsum induxit ad Christi dogma hominibus enuntiandum. Nulla proferri poterit causa, rationi probata, quæ virum impulerit divinum, ut Christi sacra reciperet, si, ex animo his ipsum haud favisse, fingas. Ex quo sequitur, ut vere, non ficte, veritatem cœlestis disciplinæ agnoverit, ac præ se tulerit. Fac autem, fraudis studiosum fuisse *Paulum*; at via tamen, quam ingressus est, ejusmodi non fuit, ut fraus ista feliciter ei succedere potuisset. Non novam ille doctrinam excogitaverat, sed Christi adoptaverat disciplinam, quam ipse quidem excogitare haud poterat. A quonam vero hanc didicerat? Non a Christo; cum hoc etenim ante, quam mortem oppetierat, minime versatus erat. Nec vero discipulis ejus familiariter fuit usus. Verum, cum ipse postea in Apostolicum cooptaretur collegium, perfectior Christianæ religionis cognitio in hanc ejus cadebat personam. Immo & divina virtus miracula edendi in eo inesse debebat. Sic vero ceteri Apostoli in ejus præstigiarum communionem venisse credendi sunt. Ita profecto hi etiam fuerunt impostores. Quis autem credat, hos sua arcana hosti suo capitali patefacturos fuisse? Ergo nihil ab Apostolis accepit *Paulus*, nisi quod publica ipsi fama enuntiaverat. Ex quo perspicuum est, vera eum dixisse, cum, Damascum veniens, *Judæis* diceret, se lu-

[Margin: Pag. 10. / 30. / 33. / 37. / 34.]

me

inen vidiſſe de cœlo, & Chriſtum Jeſum audiviſſe. *Judæi*, qui illic erant, rem geſtam haud dubie cum cura exploraverant, nihilque aliud experiri poterant. Itaque *Paulus Evangelium ſuum non ab hominibus didicerat, ſed per revelationem Jeſu Chriſti, Gal. I, 12.* Adſunt huic cauſæ ſingulares illæ partes, quas ut *gentium Apoſtolus* obiit. Obſtabant ei rectores civitatum, & ſacerdotes gentium, qui ex fraudibus toti compoſiti erant. Doctrina *Pauli* anteceptis eorum opinionibus, & animi commotionibus, repugnabat, qui plura ſuſpiciebant numina. Adverſarios denique ſe ipſi præbebant Philoſophi *Græcorum* pariter, & *Romanorum*, in tot familias ſciſſi ac diviſi, qui ſuam ſoli ſapientiam ſufficere, & omnes perfectionis numeros habere, arbitrabantur. Nusquam igitur *Paulus* patronos & amicos invenit, quorum auxilio adjutus ſit. Contra vero nemo fuit, quin conatibus ejus maſcule ſeſe oppoſuerit. Quare majori, quam humana, potentia & ſapientia adjuto, res ei feliciter proſpereque ceſſit. Atque hoc illud eſt, quod, ipſo autore, ſcimus ex *1 Corinth. II, 4, 1 Theſſ. I, 5*, ubi *divinæ dunámei*, quæ comitabatur Evangelium, omnem auſpicatum officii ſui ſucceſſum attribuit. Verum falſa fictaque *Pauli* fuiſſe miracula videri poſſint. Qui hoc ſumit, is fingit aliquid erroris opinione. Nam, ſi qui fraude capiendi ſunt, eorum aut præparandi ac ſubornandi ſunt animi, aut neceſſe eſt, ut planus idoneos habeat ſocios, qui aſtutiam ejus juvent ac fulciant. Utrumque hoc ſubſidium *Paulo* defuit Apoſtolo. Ex his omnibus concludendum, S. *Paulum* nihil minus fuiſſe, quam impoſtorem.

Pag. 43. 56. 57.

Negat deinde Ill. *Littletonus*, hunc Domini noſtri legatum *Enthuſiaſtam* fuiſſe, qui ſe ipſe fefellerit. Ducunt *Enthuſiaſmum* ex *quinque* fontibus: 1) ex ignea animi indole; 2) ex atra bile, ſeu melancholia; 3) ex ignorantia; 4) ex credulitate; & denique 5) ex vanitate, ac nimio ſui amore. Habuit quidem *Paulus* vim igneam animi; verum hæc non ſola parit Enthuſiaſmum. Fervens hujus hominis natura cum ſingulari etiam temperatione conjuncta erat. Nec vero atra bilis, nec ignorantia, nec credulitas, in ipſo fuit; quemadmodum tota

69.

ejus historia docet. Nec denique *Paulus* sibi, rebusque suis, præter modum favit. Conf. *Eph. III, 8, 1 Corinth. XIII, 1, 2, 3, 4, XV, 9, 1 Tim. I, 15, 16, 2 Corinth. XI, 5, XII, 12*, &c. Cave, credas, nimiam imaginationis vim *Paulum* in errorem induxisse. Nam Christus spectandum se præbuit homini, qui odio ejus flagrabat. Plures quoque aderant luminis cœlestis spe-

Pag. 83. ctatores. Visum haud erat fictum, sed omnino verum, & causa ejus nulla potuit alia, quam miraculum, fuisse. Argumento nobis sunt tot miracula, quæ, postquam Christo nomen dederat, inter gentes ipsemet re ipsa edidit, quæque nec

92. phantasiæ, nec fraudationi, tribui possunt. Quid? quod non ipse solum miracula edidit, sed eandem etiam vim cum diversis, quas condidit, ecclesiis re quidem vera communicavit. In his ecclesia fuit *Corinthiaca*. Vid. *1 Cor. XII, XIV, XV*. Nemo erit intelligentior, qui, horum donorum miraculosorum causam phantasiæ ludificationem fuisse, sciscat. Negat postremo Ill. *Littletonus*, *Paulum* ab aliis deceptum esse, eaque omnia, quæ de se dicit, ab ejusmodi fraude derivari posse.

97. Non potuit per naturam fieri, ut Apostoli decreverint *Paulum* suo collegio adjungere, & fallacia quidem adhibita, eoque inprimis tempore, quo adversus se ipsos, & eorum magistrum suum, sæviebat. Ponamus autem, eos tam ineptum capere potuisse consilium; at illud tamen ea ratione, qua conversio *Pauli* facta est, exequi minime poterant. Poterantne illi meridie lumen accendere, quod ipso sole clarius erat? Poterantne illi ex isto lumine verba formare, quæ *Saulus* audiebat, ceteri autem socii ejus minime audiebant? Poterantne illi *Saulo* per tres ipsos dies post visum istud oculorum lumine orbare? Poterantne efficere, ut ne deciderent ab oculis ejus tanquam squamæ, eidemque unius verbi virtute visum reddere? Nulla fraus tantas res potest perficere. Multo autem minus technis aliorum miracula post salutarem *Pauli* emendationem facta edi potuerunt, utpote quæ non patiebatur edi, sed ipse edebat, quæque divinæ suæ legationis argumentum testabatur. Quæ cum ita sint; hoc pro concesso, nec amplius controverso, sumendum erit, ab aliis haud circumventum esse

Pau-

Paulum, resque gestas, quas de se ipse in medium protulit, nec alieno, nec proprio, fallendi studio tribui posse. Ex quo effici cogique potest, causam conversionis suæ, quam ipse narravit, quæque ipsam secuta sunt, re ipsa facta esse, *eamque ob causam Christianam religionem pro divina patefactione jure ac merito haberi*. Ratio hujus consecutionis in reliqua harum *observationum* parte redditur, eruditeque vincitur, *miracula & mysteria* non posse a vera religione semota esse. Cum veritas patefactæ doctrinæ tot rationibus, iisdemque omni exceptione majoribus, munita esse reperiatur; ii profecto inconcinni erunt homines, qui propter difficultates nonnullas, quas solvere nequeunt, fidem illi præbere dubitant. Deus Opt. Max. cognitionem nostram *indigentiæ* nostræ, non vero *superbiæ*, accommodavit. Si quis ideo gaudet, quod nos Deus tot res scire voluerit, idcirco autem indignatur, quod non plura, immo omnia, sciamus; is similis est inficeto cuidam homini, qui propterea *ire* renueret, quod *volare* nequeat.

Pag. 98 seq.

106.

Est hæc Epistola theologica erecto & eleganti ac facili dicendi genere composita. Observationes non sunt de medio sumtæ, sed rariores. Argumentandi ratio est accurata & solida. Res, quæ illustrandi causa proferuntur, ex historia sacra & profana, eaque cum veteri, tum nova, petitæ, lectorem alliciunt. Ut igitur nullum sit dubium, quin hæc erudita Commentatio, non a sanctioris ordinis homine, verum ab illustri summi in Magna Britannia Senatus Assessore, profecta, plurimum iis commodi, qui Christianæ religioni parum adhuc amici fuerunt, allatura esse videatur. Atque hoc est hujusmodi, ut ex animo cupiamus, & optemus.

CHRISTIANI CRUSII PROF. PUBL. ORD. ANTIquit. & Hist. liter. Commentarius de Originibus pecuniæ, a pecore ante nummum signatum. Accedit ejusdem Oratio, habita in conventu Academico, cum auspicaretur munus Professoris.

Petropoli, 1748, 8 maj.
Plag. II.

Si omnes ii, qui ad antiquitates explicandas animum appellunt, ejusmodi ſemper ſibi eligerent argumentum, de quo nondum ab aliis plene expoſitum eſſet; non dubitamus, quin maximum exinde in bonas literas redundaturum emolumentum eſſet. Noſtra autem ætate vel antiquitatis ſtudium plane negligitur, vel cramben decies coctam apponere ſolent ſcripturientes. Pauciſſimi ſuam ſententiam enarrant, ſed potius pro ſua venditant, quam aliorum ex fontibus hauſerunt. Antiquitates Romanas, e Theſauro *Gronoviano*, vel nonnullis levioris momenti libris, deſumtas, nomine ſuo ornant. Græcorum ritus non adeo frequenter ſigillatim inveſtigantur. Antiquorum Germanorum, præter unum itemque alterum, ceremonias nemo contemplatur. Laudem ergo meretur Clariſſ. Autor, quod, hanc Commentationem in lucem publicam emittens, argumentum tale ſibi ſumſerit, quod nondum ex inſtituto tractatum a quoquam meminimus.

Inſcriptus eſt hic libellus Senatui Lipſienſi. Diſcimus ex hac Inſcriptione, Lipſiæ Autori noſtro hoſpitium olim contigiſſe, ubi prima rebus ſuis præſidia compararit. Laudat ex merito Bibliothecam Senatus, publicis uſibus patentem, inæſtimabilem veterum lautitiarum gazam, nummorum theſauros ditiſſimos. Hanc ipſe dat cauſam, cur hæc ſtudia colat. Publico ſe officio functum eſſe per octo annos ſcribit. Gratus igitur animus, ſtudiumque, ſibi acquirendi æſtimatores rerum, eum permoverunt, ut hunc librum offerret Senatoribus, quos celebrat. Nominat inprimis *Maſcovium* & *Menckenium*, Senatorio ordini adſcriptos, & ſibi a multis inde annis cognitos. His ipſis *Actis Thuanos*, *Sigonios*, *Gorios*, *Menckenii* ſe ſuaſu laudaſſe, indicat, & illa prima ſcribendi tirocinia in publica luce poſuiſſe. Hos elegit interpretes ſuæ voluntatis. Primo loco legitur Oratio, in titulo indicata, habita Petropoli A. 1746 die 13 Cal. Jan. *de multiplici uſu ſtudiorum humanitatis.* Argumentum non e longinquo petitum eſt, ſed ipſum munus dicendi dedit occaſionem.

nem. Exordium petit a voto, cujus nunc compotem factum se esse gaudet. Se ipsum extenuat, laudat socios. Unde conjunctionis necessitatem fluere indicat, cum eorum studia non ita dissona esse videat, ut jungi nullo modo possint. In Gallicis inprimis Academiis Regiis, ad quarum Petropolitana exemplar a maximo conditore, *Petro* Imperatore, & informata, & descripta, & legibus, institutis, praesidiis, devincta est, ita discretas, ait, disciplinas scientiarum & humanitatis, ut utriusque generis singulares institutae sodalitates, divisis professionum vicibus, propriam provinciam administrent. Vinculum studiorum, ostendit, praestare alias artes aliis, exemplis id illustrans, omnes vero artes antiquitatis notitia, & humanitatis studiorum exercitatione, juvari. Eundo per exempla, historiam, jus, tam quod natura omnes gentes docuit, quam quod ex moribus & institutis eorum profectum est, & criticam artem, nominat, utilitatemque hujus studii ostendit. Speculis causticis, ab *Archimede*, ut putant, inventis, id comprobat. Qua occasione data, vindicat Criticos, & *Vellejum*, contra scriptorem recentiorem. Ortum progressumque uniuscujusque disciplinae, scriptores, eorum aetates atque libros, nosse, explicatis ordinibus temporum omnia incrementa atque inventa uno conspectu videre, id ipsum utilitatem afferre unicuique disciplinae, arbitratur. Non pauca censet veteribus fuisse cognita, quae nunc graviorum artium studiosi in usu habent. *Newtono* tribuitur soli inventa natura lucis colorumque, de qua jam *Claudianus* cecinerit de *Conf. Matt. Theod. verf.* 105, cui alia testimonia ex *Platone*, *Laertio*, *Plutarcho*, & *Gellio*, subjunguntur in nota. Dein in laudes *Newtoni* excurrit, & *Leibnitii*, summorum Mathematicorum. Horum exemplis id se obtinere, sibi persuadet, Mathesin & antiquitatis studium ut jungantur. Ita in animum induxit, illam pervidendi res quasque vim non aliunde melius peti, quam si Geometrarum illam veritatis explorandae facultatem ad recte informandum judicium, atque sentiendi recte curam, adhibeamus. Opus esse, ait, rempublicam ut nosse, eique opera & studio prodesse, possis, rerum humanarum peritia & exemplis, quod ipsi

Pag. 3, 4. 5 - 7. 8. 9. 10. 11. 12 - 14. 15. 17 seq. 18. 19. 20 - 24. 25. 26. 27. 28.

Pag. 29. ipsi Indi, Tartari, aliæ gentes, cognoscant. Revocatis studiis magnam Europæ partem felicitatem suam debere, recte asseritur, cujus historia a longioribus initiis
38. ducitur. Non omittuntur *Caroli Magni* conamina, eo
40. spectantia, ut literas ab interitu vindicaret, qui inter alia Parisiensem Academiam condidit, quem imitati sint
41. *Ludovicus*, Galliæ, & *Petrus*, Russiæ instauratores. Itali
43-46. quidam celeberrimi debitis exornantur laudibus, cum Græcis, qui in Italiam concesserunt. Bene prævidit *Crusius*, jam satis nota, quæ fusius attulit, esse. Quare etiam veniam sibi dari postulat, & causam, ne sine ratione id fecisse videatur, affert. Excusatos nos credimus, si
55-64. de Oratione ipsa ne verbum quidem addamus amplius. Orationi autem additum est Sicilimentum, uti vocatur, observationis literariæ. Dixerat *Crusius* in Oratione sua de erroribus, ex contemtu vetustatis ortis, de fabricato, ex Bardaico calceo *Juvenalis*, judice aliquo Bardorum. Alios hinc addit, ut ejus, qui tabulas *Eugubinas* in fabulas *Eugubinas* mutavit, ejus, qui in notis ad *Sturmianas* Epistolas, ad *Osorium*, turpiter se dedit, ejus, qui Catalogum plagiariorum in Symbolis literariis manu emisit, *Ackeri* errorem in *Scaligero* de *Homero*. Gravius, & acrius, quam par est, insurgere in hos, nostro quidem judicio, videtur. Possemus interim & alios aliorum errores addere, si longiores esse instituti ratio permitteret, v. c. quod *Benjamin Tudelensis* Arabicus scriptor creditur a nonnemine, sed tacemus.

Pedem promovemus ad Commentationem, plagulis decem constantem. Absolvitur hæc *Capitibus VII*, quæ brevibus tantum, ut pateat, quid complectantur, percurremus; dein vero specimina eorum, quæ tanguntur, aut exponuntur,
1-19. afferre animus est. *Caput I* de *simplicitate recentis generis humani, commercia & pecuniam ignorantis*, agit. Existentia hujus status monumentorum consensu constat; pecunia enim tantum commoditatem commerciorum præstare dicitur. Adducitur

ducitur *Ariſtotelis* teſtimonium *Lib. I de Rep. Cap. 6.* Exempla gentium ex veteri & recenti memoria, quæ nummo caruere, docent, nummos legibus conſtitutos. De paucitate hominum conſenſus Philoſophorum, Poetarum, & Hiſtoricorum, teſtatur. Pauca, & ab ipſa natura ſuppeditata, cum adhuc ſufficerent, commerciis non erat opus. Uni familiæ ipſæ occupatæ terræ per ſe atque proprias divitias præbent. Non enim auro & argento cœtus, ſub tuguriis congregatus, egebat, id quod Autorum loca, adducta a *Cruſio*, docent. Oſtendit præterea etiam paucitatem & rudiorem primorum hominum vitam ex eo, quod veteres Philoſophi exordia civilis ſocietatis a domeſtica unius familiæ conjunctione repetiere. *Ariſtotelem*, ait, ſocietatis originem a *Charondæ* ὁμοσιπύοις, ſive *Epimenidis* ὁμοκάπνοις, derivare, & *Heſiodi* teſtimonium perperam tamen attuliſſe, quod valde miratur in eo, qui mundi & generis humani æternitatem ſtatuit. Unde alii ad eluviones terrarum confugere, ut Stoici παλιγγενεσίαν περιοδικὴν τῶν ὅλων ſtatuerent. Hæc facit, ut paululum excurrat Autor in hunc campum, & alios, præter Stoicos, afferat hujus ſententiæ patronos, Pythagoræos. Poſtquam ſatis fuſe de ſententia *Pythagoræ*, quam protulit de creatione mundi, egerat, id tandem evincit, revolutiones mundi eum credidiſſe. *Ariſtotelis* æternitatem mundi & converſiones ſeculorum conſiderat. At memor Autor, ſe a propoſito divertiſſe, ad rem redit, & *Macrobii* verba de ruditate hominum adſcribit, itemque *Varronis* locum emendatum, *Diodori* etiam *Siculi*, & *Luciani*, nonnulla. Hanc denique primam ſimplicitatem *hominum a Diis recentium* agnoviſſe *Seneca* dicitur, & *Dicæarchus* apud *Porphyrium*. Commendat Autor ex *Platone Protagoræ* fabulam. In hiſtoriis non alia primordia norunt, quam *Saturni* fabulam.

Capite II de *permutatione, primo ad commercium gradu*, agitur. Pag. 20-54.

Homines aucti in diverſos cœtus diſcedere ſunt coacti, ex quo aviditas aliena appetendi exorta eſt. Terræ quædam aliis abundant, aliis deſtituuntur, unde permutandi commoditas. Hic ritus manſit diu inter gentes, & adhuc perdurat, *Plinius* in *Hiſtoriarum Lib. XXXIII Cap. I* hoc docet, contra

tra quem quædam monentur, & *Servius* ad *Virgilii Georgica III. v. 307. Homericum* exemplum ab utroque horum non recte adhiberi credit. Pergit ad singulas gentes, Germanos, Satarchas, quos copiose describit, & respicere credit ad hos ea, quæ apud *Scymnum Chium* in *Fragmentis versu 113* leguntur. Phrasin *Melæ*, qui permutationem *vicem rerum* appellat, considerat. Adducit porro Albanos, Lusitanos inferiores, incolas Gymnesiarum. E rebus Punicis stabilit sententiam. De incolis Britanniæ objacentis insulæ similia affert *Crusius*, item de Seribus, cujus vocis etymologiam eruit, cumque *Strahlenbergius*, ea *mercatorem* notari, credat, hanc potius appellationem Bocharorum esse statuit. Fuit tandem talis natio ab *Apollonio Tyaneo* visa, teste *Philostrato*. *Cap. III* de *invento rerum pretio perpetuo, eoque pecore tum expendi solito, & orta hinc pecunia*, disseritur. Status intermedius Autori nostro dicitur, qui non sine pecunia fuit, talem tamen pecuniam, qualem nos hodie isto vocabulo designamus, non habuit, vel ævum pecunia non signata utens. Avaritia hominum ingruente, permutatio non sufficiebat rem augendi studio. Excogitandum igitur fuisse Autor censet id, quod præstantia insita, duratione, atque ex valore notitia, commendatum inter omnes, rerum pretia in se continere posset, idque pecus fuisse statuit pro temporis simplicitate; homines enim pastoritiæ vitæ deditos, testimoniis comprobat. Idoneum fuisse pecus ob usum multiplicem, asserit. Quo jure pecunia pecus appellari possit, ut ostendat, rem definit, & in natales ejus inquirit; qua occasione, pretium quid sit, definit, & id, quo metimur quantitatem, pecuniam esse statuit, quam describit. Consensus *Aristotelis* cum tota disputatione affertur. Rejicit communem opinionem, quæ credit, pecuniam inde dictam, quia primum imagine pecoris sit signata; inter Latinos enim nullos tales nummos superfuisse, nec, si qui hodie eos jactant, antiquos eos agnosci posse, ipsos etiam antiquos inconstanter ea de re locutos esse. *Caput IV* est de *pecore, nummi usum præstante, seu pecunia vera ex divitiis antiquorum, dotibus, emtionibus.* Luculentissima de unoquoque horum testimonia antiquorum producit. Poetæ divitias

Pag. 54-69.

69-86.

peco-

pecoris copia significabant ex vetustissimo more. Ex fabulosa historia *Geryonis* boves huc referuntur, mala *Hesperidum*, quæ oves plurimi veterum interpretati fuerint, aureumque vellus. Divitiarum, & divitum, nomina, inde ducta, producit. Hinc μῆλα ipsæ opes dictæ fuere. Indicium est pecoris æstimationis, quod Poetæ puellas ἀλφεσιβοίας vocent, boum inventrices, dum antiquis temporibus dotem maritus uxori obtulerit. Emtiones pecore factitatæ fuere. *Cap. V* agitur de *præmiis, pecore datis, in bello, ludis, Poetarum certaminibus.* Color in pecore magni fiebat, quod hac occasione evincitur. Inter militaria præmia boves dari solitos, ostenditur, e. c. exploratori. In ludorum præmiis boves commemorantur, & aliæ pecudes Poetis inprimis datæ. Carminis epici præmium taurum fuisse, Autor censet. Aliis etiam hæc contigere præmia, optime de republica meritis, in Deliis sacris *Apollinis*, pueris, in Sicilia in scillis vincentibus. Mutata postea hæc præmia, & pro pecore pecunia Autori nostro constituta videtur, quod ex *Plutarcho*, & *Diogene* in *Vita Solonis*, conjectat. *Caput VI* de *pecore loco pecuniæ in dicenda multa, & crimine peculatus ob pecora publica aversa*, inscriptum est. Viguit hic mos pecore multam pendendi & Romæ, & alibi. Spartam innui in loco quodam *Varronis* adducto, conjicit Cl. Autor. De Athenis clarissima adducuntur testimonia. Reprehenduntur Jurisperiti recentes, qui, de multis Romanorum temporis antiquioris agentes, in unicam legem Tarpejam conjiciunt, quæ pluribus legibus conveniunt. Quinque discernit Cl. Autor leges, de æstimatione multarum latas, *Valeriam*, nomen trahentem a *Valerio Poplicola*, *Iciliam*, *Considiam Genuciam*, *Tarpejam*, & denique *Papiriam Juliam*, de quibus omnibus, pro suo more, docte & accurate disseruit *Crusius*, in fine Capitis asserta sua in tabula exhibens. *Caput VII* est de *pecore, per diversas species ad commercium apto, & pellibus ad minora pretia pensanda adhibitis.* Pecus diversa pretia metiri debuit, armenta dabant, boves, vaccas, vitulas. Pecudes, quæ proprie ita dicebantur, dabant arietes, fœmellas oves, agnas. Alia discrimina erant ab ætate, habitu, ex pastura, fœtura, forma, & natalibus regionibus

Pag. 87 - 102.

103 - 144.

144 - 151.

nibus, atque temporibus. Pelles pro nummis fuere; hæc præmii loco datæ fuere in Lupercalibus. Publica autoritate signum iis impressum fuit, ut probæ, neque vitiosæ, darentur. Romæ id factum. Conjectura affertur, pellibus primum & talis, hoc est, massis æneis, forma talorum præditis, usos fuisse veteres vice nummorum. Adjectus est index duplex, alter Autorum, quorum loca usurpantur, explicantur, emendantur, alter quarundam rerum memorabilium.

Pag. 10. De æternitate mundi, ab *Aristotele* defensa, id statuit, in hac re aut sectatorum opiniones magistro tributas esse, aut, quod generationis animalium nullum finem statuit, id quoque ex ratiocinationibus Pythagoricorum ei assutum esse, ut, quod finem non habeat, nec initium habuerit, aut interpretes, dum ejus scita argutiis conclusiunculisque interpolarint, atque contaminarint, ita conturbasse ea atque pervertisse. Liceat nobis tam diu huic sententiæ calculum nostrum denegare, donec certiora, quam quæ conjectura tantum nitantur, afferantur argumenta, præsertim cum Cl. *Bruckerus* in *Hist. Philos. Tom. I P. II Cap. VII §. 14 not. 33 pag. 817* æternitatem mundi *Aristotelicam* evictam dedisse nobis quidem videatur. 33. Etymologiam Germanicæ vocis *Geld* approbat, a *Wachtero* nostro propositam, qui docuit, vocem antiquam *Geldt* vicem significare & hinc *gelten* vicem obtinere, & nostrum *Geld* pecuniam dictam esse, quæ omnium rerum vi- 36, 37. cem præstat. De nundinis disserit, quam vocem proprie tantum notare, recte dicit, primum nonum quemque diem, quo in urbem rustici convenire solebant, postea vero quodlibet 70. mercatibus statutum tempus. Hecatomben ex Etymologico 22, 86, 102. M. fusius considerat. Causam indicat, cur *Homerus* mentione 116. numi abstineat prorsus; *Plutarcho* quantum in rebus Romanis tribui possit, inquirit; Tragœdiæ characterem constituit, ut alia 97. taceamus. Lucem etiam attulit Autor Clarissimus plurimis locis Scriptorum antiquorum, quorum loca explicuit, emendavitque. Non solum enim lucem accipiunt hac ipsa Commen- 129. tatione veterum loquendi formulæ, sed & integra loca. 138, 139. Dictiones illustrat Græcas, & Latinas. Monet, *adigere*

pro

pro *exigere* usurpari; docet, quomodo pecora *averti* dicantur. *Benevolentiam priscarum legum* in *Plinio* explicat. *Commercia interpretis linguæ* exponit. *Curtas* opes considerat. *Emere* pro *cupere* adhiberi, monstrat. *Exspectare commercia* quid *Plinio* sit, indicat, & cur *feris persimiles* eidem dicantur *Seres*, quid *incuria* sit, & quomodo pecora ea *corrumpi* dicantur, *pedem rei præstare*, quid in *Varrone*. *Vicem humanam* ex *Horatio* explicat. Inter Græcas voces & phrases explicatas commemoramus ἀμοιβὴν τῶν φορτίων, quod Latini vicem rerum vocant, ἄςριο, ἔδνα, ἐπιβολὴ, τάττειν, τιμὴ, τίμημα, βοῶν in compositis. Quod ad loca integra attinet, a *Crusio* emendata, & quorum seriem index rerum exhibet, nostrum non est, ut singula sigillatim expendamus. Laudamus modestiam, qua proferuntur emendationes. Interim tamen non possumus non optare, ut Codices consulti essent; sine his enim emendationem ad summum verisimillimam saltem reddi, semper judicavimus, & id tantum indicari, quod scriptor scribere potuisset, non id, quod necessario debuisset. Laudamus interim conamina, quæ in emendando versantur. Applaudimus instituto huic, & quod versiones accuratiores Græcorum scriptorum concinnaverit, quid? quod *Homeri* loca nonnulla versibus Latinis reddiderit. Diligens evolutio scriptorum, ubique conspicua, perplacuit nobis. Non tamen exspectassemus a professore literarum humaniorum barbara quædam, non recte flexa, male divisa, & poetica, vocabula, passim admixta, qualia sunt, in Dedicatione, *memoratus* substantive usurpatum, in Oratione, *tenuitas mea*, *claritudo*, *inflammabilis*, *placiditas*, *improsperius*, *religiosus*, *Musulmannicus*, *gustatus*, *reformare*, in Commentatione *paucum*, *inusus*, *pensatio*, & si quæ alia. Male dividitur in Oratione vox omnis ita *om-nis pag.* 4, & in Commentatione *pag.* 55 *ejus* ita *ej-us*. Non probamus phrasin *Orationes animo informatas habere*, *transcribere* pro adscribere. Non intelligimus, quo modo *Lucanus Cap III* extremo citari potuerit, & Latina tantum *Plutarchi* verba apposita miramur. Interim contemtum, quem minatus est, non veremur. Quemadmodum

[Margin: Pag. 134, 135. — 46, 49, 99. — 47. — 43, 44. — 135. — 138, 27. — 25, 147 seq. — 78, 9, 113. — 40, 27, 106 seq. — 55. — 7. — 8. — 102.]

 dum

dum autem Clariss. Viro hunc librum, quem præsultorem vocat aliis Commentationibus, ad res numarias paratis illustrandas, gratulamur; ita nulli dubitamus, quin lectio hujus libri studiosis antiquitatum insigni cessura sit emolumento, &, promissa sua ut impleat proxime *Crusius*, publice eum maximo opere rogatum volumus.

Pag. 44. 89-66. 107, 120, 140. 142, 146, 150.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE d'un genre de Polypes d'eau douce, &c.

hoc est,

COMMENTARII, QUI SPECTANT HISTOriam generis cujusdam polyporum aquæ dulcis, qui brachia instar cornuum obtinent, expositi per A. TREMBLEY, e Societate Regia.

Lugduni Bat. apud Joannem & Hermannum Verbeek, 1744, 4. Alph. 1, Plag. 18, Tab. 13, æri incisæ.

In minimis quoque corporibus naturalibus nova semper & admiratione digna detegit curiosus naturæ indagator. Itaque Cl. Autor in indagandis his polypis haud vulgarem præstitit laborem, cum omnia accurate & eleganter exposuerit, quæ ad eorum vitam & actiones spectant. Polypos suos a marinis majoribus discernit, non tantum quod aquis dulcibus adscribat, qui locus nullam differentiam essentialem ostendit, sed quod brachia instar cornuum disposita in illis invenerit. Per triennium & ultra in horum animalculorum disquisitione occupatus fuit, & in delineandis iconibus elegantissimis, sine quibus observationes intelligi haud possent, socium habuit *Lyonetum*, qui omnes icones delineavit, & octo posteriorum tabularum icones sculpsit. Observationes autem suas in quatuor Commentarios digessit, & in primo Polypos describit, eorundem formam & motus, nec non, quicquid de structura detegere potuit, ostendit. Monet quidem, hanc insectorum speciem alios Autores jam cognovisse; neminem tamen singulares eorundem mutationes observasse. Casu vero fortuito

ad

illa perlustranda deductus fuit. Cum enim in vitro varia insecta aquatica cum plantis aquaticis attente conspiceret; inter alia corpuscula ei occurrebant viridia tenuia, quæ uno extremo cauli plantæ adhærebant, ex altero vero cornua minora emittebant. Hæc plantis minoribus, aliis insidentibus, similes erant, sed, cum in illis motum observaret, & inprimis conspiceret illa in latus lucidum vitri lubentissime transire, animalium indolem cognovit, sed subdubitans, an forsan plantæ sint, dissecabat unum ex his corpusculis, quo videret, an instar plantarum ex radicibus discissis multiplicarentur, & certe pars corpusculi posterior sine cornubus spatio novem circiter dierum cornua emisit; qua de causa similitudinem cum plantis invenire videbatur, Cum autem motum attentius consideraret, evidenter cognovit, hæc corpuscula in agitato vitro se contrahere, qui motus certe non ab agitatione aquarum, sed a vi quadam interna, deduci poterat. Postquam etiam cognovit, corpusculum unum ex altero excrescere, magis dubius factus fuit, cum plantarum indoles sit, novos surculos emittere. Cel. *Reaumur*, cum quo observata sua communicavit, animalia, & ob similitudinem cum polypis marinis polypos, dixit. Quæ res magis etiam confirmata fuit, cum Autor noster novam polyporum speciem conspiceret, qui vermes devorarunt & digesserunt, ita ut ad animalia referre nullus dubitaret. Hæc animalcula omnibus corporibus, sub aqua hærentibus, & fundo aquarum, adhærent, immo in ipsa aquarum superfiicie suspensa tenentur. Difficile vero, cum tenerrima sint corpuscula, deteguntur, & non nisi in vitrum suscepta, vel in pellucida stagnorum aqua conspiciuntur. Tres vero potissimum species recensentur; prior cornubus, sive brachiis brevioribus instructa est, altera longioribus, tertia vero in corpore ad extremitatem posteriorem insigniter extenuata est. Descriptiones accuratiores Autoris sine iconibus vix intelliguntur. Cornua, sive brachia, sex ad undecim, vel ultra, in diversis individuis cujuslibet speciei variant, & non simul, sed successive, excrescunt. Corpora maxime contractilia sunt, inprimis si agitantur, attamen motus eorundem magis

magis cum limacibus, quam cum vermibus, convenire videtur. Varia postmodum de motu brachiorum & corporis addit. Non natare, certo cognovit, sed applicando se aliis corporibus gressum quasi exercere, modum vero quo in superficie aquæ suspensi hærent, studiose describit. Corpus granulis minoribus obsitum est; color maxime variat. Comparatione horum polyporum cum polypis marinis instituta, ventrem, vel potius canalem alimentorum, a capite ad finem corporis extensum, simplicem canalem esse ostendit, cujus tunica ipsa polypi substantia est. Hæc vero ex granulis, mediante mucilagine cohærentibus, composita videtur, de qua & brachiorum structura plura profert. In Commentario secundo de nutritione polyporum, de modo arripiendi, deglutiendi prædam, de causa coloris polyporum, & de aliis circa structuram detectis, tandem de tempore & subsidiis aptis ad inveniendos polypos agit. In consideratione polyporum longis brachiis instructorum, unum vidit, qui millepedem in ore continebat, & ita per repetita experimenta cognovit, hæc animalia insecta brachiis suis arripere, ad ostium ventris ducere, & ita deglutire & digerere. Ipse vero polypus vermiculum non brachiis in ventrem immittit, sed potius labiis motis adducit, ostiumque pro magnitudine insecti devorandi expandit, cum nullis dentibus instructus sit, quibus prædam comminuere possit. His pertractatis, de vario victu polyporum agit, & modum brachiis prædam arripiendi cum polypis marinis comparat, & varias observationes producit, quibus ostendit, polypos alimenta cum quodam selectu & attentione, non vero casu, arripere. Ex his phænomenis quidem oculos hæc animalia habere suspicatur, sed nec per microscopia ullam partem oculo similem cognovit. Si bini polypi unum vermiculum quærunt, uterque sæpius suam portionem sumit, sæpius tamen unus alteri prædam suam eripit, ita ut alterum quodammodo in ventrem secum attrahat, sed sine læsione, hæc enim animalia alia individua suæ speciei devorant, &, cum alia insecta in ventrem deducta mox pereant, polypi per tres, vel plures, dies in ventre alterius vivere possunt. De appetitu variis

tem

temporibus diverso postea differit Autor, &, excrementa, sive reliquias, insectorum digestorum per os ejici, monet. Nutritium vero succum, quem venter polypi sugit, ille quoque distribuit in brachia, quæ quasi canales continuati corporis sunt. Hæc derivatio ex colore vario succi cognoscitur, qui ex vermibus suctione elicitur, & per polypi corpus deducitur. Hinc quoque patet, cur polypi pellucidi colores varios suscipiant; colores tamen ex florum petalis non receperunt, cum victum vegetabilem respuant. Nutrimentum vero suam in granulis, per superficiem disseminatis, quæ forte glandularum officio funguntur, præparare videntur. Tempus vitæ nondum definitur, cum polypos nutriat, qui biennium jam superarunt, & hoc ipso tempore pro differentia nutritionis majores & minores facti sunt. Interdum pulices minimi polyporum corpus obsident, ipsi vero polypi a piscibus & insectis rapacibus aquaticis non digeruntur, sed, licet deglutiantur, brevi tamen sine evidenti corporis læsione respuuntur. Ubique ferme in fossis Belgii, & in aliis Europæ provinciis, inveniuntur. Hyeme vel non adsunt, vel in fundo delitescunt, vernali vero tempore crebriores inveniuntur. Commentarius tertius de generatione polyporum differit. Observavit eandem mense Martio & Aprili, ubi ex corpore polypi excrescentiam oriri vidit, qua aucta, junioris polypi corpusculum formatum fuit, quod non solum omnes mutationes matris in contractione sensit, sed tandem quoque ex anteriore parte brachia emisit, quo facto, a corpore matris secessit. Formatio junioris polypi interdum spatio viginti quatuor horarum, interdum quindecim dierum, absoluta fuit, pro varietate caloris & nutritionis. Ipse vero parvulus polypus, cum matris ventre conjunctus, vermiculos arripere valet; ita tamen cavum ventris cum matris cavo conjunctum est, ut insecta ex illo in hoc penetrent, ex quo certissime concluditur, polypum juniorem esse veram substantiæ matris continuationem, ita ut hæc polypi genesis cum arborum ramis exsertis comparari queat. Magis vero mirandum est, quod minor polypus non tantum se ipsum, sed & matrem &

alios minores matri affixos, nutriat. Antequam minor polypus a matre separatur, ostium communicans angustius fit, & tandem prorsus obliteratur, quo facto, junior polypus a matre secedit. Multiplicationem insignem polyporum postea per experientias repetitas ostendit, &, juniorem polypum, matri adhuc affixum, jam alios juniores emittere, monet. Quantum quidem exprimentis assequi potuit, cognovit, omnes polypos esse matres, nec ullam sexus differentiam, nec ovipara animalia esse, deprehendit. Annectit varias observationes de polypis in corpore, vel brachiis, curiosius formatis, comparationem inter vegetabilia & hos polypos instituit, & de aliis animalibus, cum his convenientibus, agit. Commentarius quartus varia experimenta, cum polypis instituta, recenset, & successum describit. Post sectionem transversalem institutam pars anterior, quæ os & brachia habebat, sæpe eodem die vermes devoravit, reliquasque polypi actiones perfecit, altera vero pars æstate sæpius in viginti quatuor horis brachia emisit, cum hyeme die decimo quinto demum perficerentur. Polypi, in tres partes scissi, eodem modo partem mediam mutarunt, ut de anteriori & posteriori in polypo transversim dissecto diximus, &, cum parvulum hoc animal in plures partes discindi nequeat, successive tamen in succrescentibus novas effecit divisiones, ita ut tandem unus polypus in quinquaginta partes dissectus fuerit. Caput matris & juniorum separavit, sed partes relictæ omnes ita succreverunt, ac si capita non truncata fuissent. Longitudinalis dissectio quoque ex voto successit, & corpora, quæ semicanales videbantur, brevi in integros canales mutata fuerunt. Dissecuit quoque polypum longitudinaliter in quatuor partes, & idem ita successit, ut in his ipsis sectionem transversalem iterum instituere posset. Simili modo partem anteriorem dissecuit; cauda integra relicta, & duo capita orta fuerunt, per dissectionem similem repetitam magis aucta, ita ut hydræ fabulosæ veram iconem sisteret; caudas quoque, sive partes posteriores, longitudinaliter dissectas, multiplicatas fuisse, simili experientia didicit. Polypi quoque, diversimode in minutas parte dissecti,

iterum

iterum successive formati fuerunt, ita ut ex singula sæpius parte novus ortus fuerit polypus. Tentavit quoque Autor, an polypus inverti possit, ita ut ventris interior superficies exterior, & exterior interior, evaderet, & res ex voto successit. Licet enim plurimi se in priorem statum retorquerent, tamen plurimi etiam, adhibita encheiresi, ita retenti fuerunt, & eadem exhibuerunt phænomena, quæ de polypis jam adduximus. Addit varia de mutatione polyporum, ex parte reductorum, vel alio modo mutatorum, qui monstrosa corpora exhibuerunt. Introduxit postea unum polypum in corpus alterius, sed interior, licet ligatus, invenit varias vias per latera exeundi; tandem experimentum tamen post inversionem interioris successit, ut animal, inde ortum, duas series brachiorum circa unum ostium dispositas haberet. Disquisivit postea, an partes polypi dissecti rursus uniri possint; quod quidem interdum præstitit, non semper tamen successit negotium, cum tædiosum esset, partes unitas penicillo in situ retinere. In polypis marinis nullo certo experimento cognitum est, nova animalia ex partibus oriri, licet Autores dixerint, quod post dissectionem vivant. Nos vero hic addimus, Cel. *Cappellerum* in Epistola de Entrochis & Belemnitis, quæ Sciagraphiæ lithologicæ Cel. *Kleinii* præmissa est ex capite Medusæ petrefacto, aliquam convenientiam polyporum marinorum cum his obscure indicasse. Circa quæstionem tandem, an polypi aquæ dulcis, modo descripti, ad plantas, an ad animalia, referri debeant, maxime ambigue versatur, cum & proprietates animalium & plantarum in illis inveniat, & in genere moneat, nos in varietate corporum animalium & vegetabilium non facile limites figere posse. Hoc tantum addimus, quod, si facultas locomotiva plantis prorsus deneganda sit, & animalibus tantum conveniat, hæc corpora ad animalia omnino referenda sint. Clariss. vero Autor in his Commentariis egregiam in observationibus colligendis, & experimentis attente instituendis, diligentiam ostendit, & maxime demonstravit, quomodo meditatione ad nova disquirenda ducamur, nec tamen imaginationi nimium indulgeamus.

VARIA, PHILOSOPHIÆ MUTATIONEM SPEctantia, prelo data ab ANDREA GORDON, *O. S. B. Philosophiæ Professore.*

Erfordiæ, sumtibus J. H. Nonnii, 1749, 4.
Plag. 11.

Quantum intra unum retro seculum in melius mutata fuerit Philosophia, quantumque solidi incrementi sumserit, peregrinus tantum in literis elegantioribus ignorat. Ab initio quidem hæc reformatio, ut fieri solet, ubivis contradictionem passa, nunc tamen in scholis, præcipue Protestantium, quietam sedem obtinet. In Gallia quoque & Italia eandem reformationem placere multis, multa Philosophorum non vulgarium monumenta testantur; Germanis autem Romano-Catholicis non modo non arrisisse eam, sed iis, qua de causa, non dicemus, summopere huc usque exosam fuisse, experti sumus. Primus Catholicorum in Germania, qui Scholasticæ Philosophiæ futilitatem e schola sua palam exesse jussit, aliisque Ecclesiæ suæ eruditis saniora Philosophiæ principia amplectenda suasit, & facem prætulit, *Gordonus* est, Benedictinus Ratisbonensis, & Philosophiæ Professor Publicus Erfordiensis, horum *Variorum* Editor, &, Apologia excepta, Autor. Quo tempore & ordine reformationem hanc molitus fuerit *Gordonus*, Lector colliget ex Epistola ejus, ad amicum Wirceburgensem data, cujus partem præcipue notatu dignam hic apponemus: *Cum Philosophia docenda mihi imposita esset provincia, mox inanem Philosophiam veterem, sive Scholasticam, deserere, & quantum in me erat, abrogare, ejusque in locum Philosophiam novam & utilem substituere, decreveram. Catholicorum in Germania ad hunc scopum præiverat nemo, sed omnes gravi Philosophiæ Scholasticæ veterno detinebantur immersi. Aderant quidem opera quædam mathematica, sed indigesta sunt hæc volumina, demonstrationibus sæpe necessariis & experimentis novioribus plerumque destituta, proindeque tironibus in collegio instituendis inepta. Physica vero experimentalis præter nomen parum omnino notum fuerat, nullus igitur collegio meo aptus erat Autor domesticus. Autoris extranei in hunc usum difficillima comparandi copia, Autorem vero Protestantem prælegere & explicare, ut nosti, nefas*

fas fuisset. Inveterata itaque ad calamum dictandi consuetudini per duos annos invitus obtemperavi. Hoc tempore, omissis plerisque Philosophiæ Scholasticæ quæstionibus, vanis & inutilibus, multa ex eadem retinebam, paucis Philosophiæ novæ placitis hinc & inde quasi furtim inspersis, ut sensim tandem ad scopum propositum pervenirem, ac ne omnimoda mutatio & saltus ab uno extremo ad aliud illos offenderet, quos lucrari cupiebam. Hoc modo de anno in annum scopo proposito magis magisque appropinquare conabar. Verum, cautelis omnibus non obstantibus, observabatur facile meus Philosophiam mutandi animus partim ex scriptis exigui sane momenti, interea editis, partim ex sermonibus privatis. Hinc, si quid novi, aut insoliti, sive publice, sive privatim, proponebam contradicentibus ad unum omnibus, nemo mihi ferebat opem. Juvenilis ætas, quamvis annum 25 jam complevissem, plerisque fuit lapis offensionis, & momenta rerum, a me proposita, viri gravis autoritate destituta, exposuit ludibrio: ipsi etiam amici mei, saltem plerique, ut a scopo nunquam attingendo abstinerem, labori, ut existimabant, inani parcerem, suadebant, singulari tamen superiorum meorum prudentiæ debeo, quod propositum laudarint, sed, fræna suaviter injiciendo, fervorem forte nimium prudenti sane consilio coercuerint. Hæc cum ita se haberent, de Philosophia integra conscribenda & edenda cogitanti anno 1740, prima mihi cura fuit invenire, qui sumtus editioni faceret. Bibliopolæ vero hujus urbis & vicini quidam, utpote Protestantes, oblatam operam recusabant metu stili & doctrinæ Scholasticæ; ad bibliopolas igitur remotiores confugiendum erat. Tandem Ratisbonensis, rei indignitate motus, librum edendum suscepit ea lege, ut magnus non esset. Conditioni annuens, ut difficultatibus præfatis me paulisper extricarem, librum dictum conscripsi, ubi hæreseos periculum nullum, novitatis crimen eluditur, cum ex Autoribus probatis & notis pleraque deprompta sint, utilia multa atque jucunda proponuntur, & ad Physicam experimentalem novamque Philosophiam proxime acceditur. Circa medium anni 1743 manuscriptum prelo paratum bibliopolæ tradidi, &, censoribus in Philosophia nova & Mathesi nonnihil peregrinis, differebatur impressio de die in diem, nescio qua de causa. Tandem vero pars una uni, pars altera alteri, typographo

fere demandata fuit. Horum alter, Pedepontanus, hostium furore vexatus, mox prelo utebatur, mox ab eodem aufugit, donec, rebus fere omnibus orbatus, prelo per anni dimidium & ultra abstinere coactus est; pristino dein restitutus officio, charta hinc inde comparata, & literis mutuatis, impressionem, tanto tempore interruptam, denuo aggressus est. Indeque chartæ & typi diversitas sæpe maxima, & errores typographici frequentes: in tanto enim rerum discrimine nihil aliud exspectari poterat, nisi opus valde imperfectum. Talis erat, Amice, rerum mearum facies; tale Philosophiæ meæ fatum. Secunda horum *Variorum* pars est Oratio *Gordoni*, auditoribus dicta A. 1745, *Philosophiam novam veteri præferendam suadens*, quod hæc ob solam *Aristotelis* autoritatem sæpius dubiam res plerumque futiles ventilet, illa vero, rationi tantum & experientiæ innixa, scientias tradat jucundas & utiles.

Idem argumentum prosequitur *Gordonus* in Oratione altera, A. 1747 dicta & edita, qua *Philosophiam novam utilitatis ergo amplectendam, & Scholasticam Philosophiam futilitatis causa eliminendam, suadet*, adductis plurium futilium quæstionum, Peripateticis familiarium, exemplis, & brevi scientiarum mathematicarum, quas Philosophiæ novæ merito accenset, encomio. Dictorum veritas magno animi candore, & libertate Philosophum decente, proposita patet, ac placet omnibus, quorum mens inveteratis præjudiciis obcæcata non est. Huic veritati, utut patenti, & necessariæ studiorum reformationi, se totis viribus opposuerunt soli Jesuitæ in perpetuum hujus Societatis opprobrium. Primus, qui manum detestando contradictionis operi admovit, & calamum virulentum in *Gordonum* strinxit, P. *Petrus Eisentraut*, Soc. Jesu, Wirceburgi anno elapso Philosophiæ Professorem egit. Hic, ut omnia prorsus *Gordoni* merita eo certius exstingueret, phænomena hujus seculi electrica a pristinis minime differre, asserens, perpetuum suæ ignorantiæ monumentum posteritati reliquit; præterea Philosophiam, a *Gordono* concinnatam, plagii arguit. Huic *Gordonus* obviam ivit *Epistola, ad amicum, Wirceburgi degentem, scripta, qua loca quædam Dissertationum, Wirceburgi nuper editarum, ad trutinam revocantur*, ubi *Eisentrautii* errores clare ac solide confutantur.

Secun-

Secundus *Gordoni* adversarius, P. *Josephus Pfriemb*, Societ. Jesu, Philosophiæ Professor Moguntiæ, cujus calamum merito *Gordonus* magis impudentem vocat, præfatas *Gordoni* Orationes, Apologia plane impudenti in illum scripta, confutare nititur, quam *Gordonus Variis* suis verbo tenus inseruit (putamus, ne tantum obstinaciæ Jesuiticæ testimonium periret,). Hujus Apologiæ singula capita stilo plane modesto solide ac erudite confutat, ejusque argumenta omnia esse futilia convincit *Gordonus*, *Epistola altera, ad amicum, Wirceburgi degentem, scripta, qua Philosophia nova ab iniquis Apologiæ præmissæ cavillationibus vindicatur.* Interea temporis, dum hæc Epistola sub prelo sudabat, prodiit tertius adversarius omnium impudentissimus, P. *Lucas Opfermann*, Societ. Jesu, qui, argumentorum, a confratribus suis positorum, inanitatem & ineptiam advertens, de Philosophia Scholastica actum existimavit, nisi ipse tandem ad ultimum miserandorum Philosophorum asylum confugeret, & per millena sophismata *Gordonum*, ejusque Philosophiam, de hæresi suspectam redderet, & per conficta & congesta convicia *Gordoni* nomen nigerrimo notaret calculo. In id igitur omnes ingenii decrepiti vires intendit scripto plane impudenti, Erfordiæ clam edito, quod *Philosophiam Scholasticorum defensam* vocat. Scripti hujus, religioso homine indignissimi, utpote contumeliis & maledictis referti, tenor, nobis etiam tacentibus, patet ex Programmate, ab Academia Erfordiensi (cujus pars potissima, præcipue tota Facultas Theologica, Catholicis sacris addicta, est.) ad valvas publicas affixo, quodque nos recensuimus ad calcem *Mensis Martii* hujus *Anni*. Argumenta, hoc scripto contenta, talia sunt, qualia Philosophiæ Scholasticæ tironibus exercitii causa stilo barbaro proponi solent, nisi quod Autoris hujus calamus atra ubique bile, qua senex hic multum laborare videtur, tinctus appareat. Horum argumentorum vim omnem (quam non nisi valde exiguam, vel plane nullam, esse, legenti, elegantiorum literarum vel parum perito, patebit,) Appendice ad alteram suam Epistolam *Gordonus* paucis in genere dictis enervat, suamque doctrinam, ex Autoribus Catholicis, dudum approbatis, depromtam, ab omni erroris suspicione satis super-

que

que liberat, tum vero nonnulla, ad perſonam & mores illius hominis ſpectantia, quorum eruditi extranei vix ullam habere poſſunt notitiam, candide evolvit, ubi *Opſermanni* mala fides ubique manifeſtatur. Scommata vero, convicia, & maledicta innumera, in ſe congeſta, magno contemnit animo, & generoſo premit ſilentio, ut ex fine hujus Appendicis patet, quam hiſce concludit: *Sed quæres, Amice, quid ad maledicta innumera, jam facta, & fortaſſis adhuc facienda, reponam? Quod Ephori Lacedæmoniorum Clazomeniorum legatis, fuligine ſedes ſuas fœdantibus, edixere* (Ælian. *Hiſt. Var. Lib. II Cap.* 15), ἐξέστω κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν, *Jeſuitis adverſariis liceat indecenter ſe gerere.*

Doctiſſimi *Gordoni* ſcopum hunc eſſe videmus, ut in ſcholis Catholicorum nugæ Scholaſticæ mittantur, earumque locum occupent ſcientiæ mathematicæ, Phyſica experimentalis, aliaque ſtudia elegantiora. Cui hæc mutatio non arridet, hunc vel certe ignorantem, vel humani generis hoſtem, exiſtimamus. Ceterum *Gordono* plures adverſarios & conviciatores prioribus ſimiles optamus. Hi enim *Gordoni* ſcopo minime nocebunt, ſed, inveterata ſua præjudicia veritate deſtituta eſſe, magis magisque monſtrabunt: quandoquidem deficientis veritatis certum eſt indicium, cauſam ſuam conviciis & maledictis tueri velle. His tamen reſpondere *Gordonus* non opus habebit, cum jam non amplius ſit ſolus. Illum enim preſſo pede ſecuti ſunt Illuſtriſſimus *Carolus de Pieſport*, Eccleſiæ principalis Fuldenſis decus, & in illa Academia Profeſſor Publicus, qui jam A. 1744 Philoſophiam ibidem reformare, & Phyſicam Experimentalem docere cœpit, quæ reformatio Celſiſſimo Principi Fuldenſi tantopere placuit, ut, illo annuente, hæc ſtudiorum mutata facies feliciter adhuc, ad malevolorum invidiam, continuetur; P. *Udalricus Weis*, ob editum de emendatione humani intellectus librum celebris, P. *Gregorius Rodfiſcher*, Eccleſiæ principalis Emeramenſis Ratisbonæ profeſſus, ob Theſes ſuas mathematico-phyſicas, A. 1746 editas, clarus, & alii, qui ſtudia elegantiora, contemtis malevolorum querelis & conviciis, propagare non deſinent. Unde Germania magnum literarum emolumentum ſperare poterit, viri autem religioſi, ſtudiis colendis & perficiendis aptiſſimi, meritam ſui nominis exiſtimationem & famam ſibi comparabunt.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXLIX.

SCULTURE E PITTURE SAGRE, ESTRATTE da i Cimeteri di Roma, &c.

hoc eſt,

SCULPTURÆ ET PICTURÆ SACRÆ, E Cœmeteriis Romanis erutæ, olim jam ab Autoribus Romæ ſubterraneæ evulgatæ, nunc autem denuo cum explicationibus editæ.

Tomus II.

Romæ, ex officina Antonii Roſſi, 1746, fol. maj. Alph. 2 plag. 2, cum fig. æn. 130.

Cum de univerſo hujus Operis inſtituto in hiſce *Novis Actis A. 1746 Menſe Aug. pag. 433*, ubi *priorem* ejus *Tomum* deſcripſimus, ſatis abundeque fuerit dictum, nobis jam, *alterum* ejus *Volumen* enarraturis, eſſe hoc brevioribus licebit. Quamplurimis hujus *Tomi* paginis figuræ, æri inciſæ, quæ monumenta quædam antiqua, ex ſubterraneis, quæ Romæ ſunt, cœmeteriis partim eruta, partim aliunde allata, & in templis, aut muſeis, hodie obvia, exhibent, ornamenti cauſa ſunt additæ, earumque explicationem Clariſſ. Autor, Præfationis loco, ſub ipſius libri initium lectoribus ſuppeditavit. Ut igitur, cujus pretii obſervationes, hac occaſione allatæ, ſint,

 cogno-

cognoſcatur, de nonnullis earum jam paucis diſſeremus. Cum figuram candelabri aurei, in templo Hieroſolymitano quondam ſolennis, in loco Romæ ſubterraneæ conſpicuam, ederet Clariſſ. Autor, de cœmeterio, quod Judæis, Romæ olim degentibus, proprium fuiſſe fertur, diſputat. Judæorum quondam inſignem numerum Romæ fuiſſe conſtitutum, eosque peculiare cœmeterium, in *via Portuenſi* ſitum, habuiſſe, magno eruditionis apparatu *Aringhius Rom. Subterr. Lib. II Cap. 23 pag. 326* docuit. Rudera ejus ſub colle, qui *roſatus* dicitur, & ubi figura dicti candelabri viſitur, hodie quærenda eſſe, *Boſius* ideo contendit, quod nulla religionis Chriſtianæ ſymbola, Veteris tamen Teſtamenti figuræ, ibi frequententur. Cumque plurimi Judæi, Romam incolentes, Helleniſtæ fuerint, mirum non eſſe debere, neque ſententiæ ſuæ officere, quod inſcriptiones omnes Græco ſermone conſcriptæ ſint, idem contendit *Boſius*. Clariſſ. Autor interim, illam ipſam *Boſii* ſententiam dubio non carere, exiſtimat. Miratur nempe, nullam inſcriptionem Hebræam ibi offendi, ſignum vero candelabri aurei in Chriſtianorum quoque monumentis comparere, ipſi perſuaſum eſt. Quamvis autem varia hanc in rem monumenta, a viris quibusdam doctis deſcripta, afferat, ipſe tamen, non ſatis conſtitui poſſe, an eadem Chriſtiana, an Judaica ſint, confitetur, inſuperque inſcriptio, ϹΥΝΑΓΩΓ, quæ Synagogam Hebræorum indicat, ac Judæis propria eſt, quamque *Aringhius* loco ſupra citato in eodem cœmeterio obſervavit, nec non alia, ab *Aringhio* producta, argumenta, faciunt, ut nos *Boſii* magis, quam Autoris, ſententiæ faveamus. Inſtrumentum aliquod, quo ad cruciandos Martyres utebantur pagani, e fundamentis templi Vaticani erutum, pro *ungula*, ſcriptoribus Eccleſiaſticis ſæpiſſime memorata, habet. Ejus mentionem in Corpore Juris civilis occurrere, docet. Idem eſſe hoc inſtrumentum, ac *fidiculæ*, contendit, cujus vocis etymologiam a *findere*, aut *fodere*, *Baronium* ſecutus, lepide derivat. Fidiculas autem e chordis, ſeu funiculis, fuiſſe compoſitas, contra *Lipſium* negat. Nos interim optaremus, ut *Antonium Gallonium*, qui, in libro *de Cruciatibus S. S. Martyrum*

Pag. 8.

10.

11.

tyrum pag. 57 idem jam obſervavit, vel honoris cauſa excitaſſet Clariſſ. Autor. Miramur etiam, non ab ipſo conſtitutum, an *fidiculæ* ab *equuleo* differant, id quod *Gothofredus Jungermannus* in Animadverſionibus ad *Hieronymi Magii* librum *de Equuleo Cap. VIII* comprobare anniſus eſt. Cum figuram cathedræ epiſcopalis, quæ in choro templi S. *Mariæ* transtiberinæ conſpicitur, æri incidendam curaſſet Clariſſ. Autor; hac occaſione de cathedra S. *Jacobi*, Hieroſolymis, tempore *Conſtantini M.* prout *Euſebius* refert, adhuc exſtante, diſputat, Olim, ubi pauperrimæ erant Chriſtianorum Eccleſiæ, ex ligno, ſucceſſu temporis autem ex marmore, confici ſueviſſe tales cathedras, narrat. Varias veterum paganorum thermas marmoreas in uſum ejusmodi ſedium fuiſſe converſas, judicat. Antiquiſſimis jam temporibus, & in cryptis ſubterraneis, ubi precum cauſa conveniebant Chriſtiani, ſedes illas epiſcopales frequentari ſueviſſe, talesque in cœmeteriis Romanis adhuc deprehendi, commemorat. Urna quædam antiqua, cujus figuram Clariſſ. Autor exhibet, ritum ſponſaliorum, apud Romanos ſolennem, inſculptum præ ſe fert. Varias variorum, ſigillatimque *Begeri*, circa hujus monumenti explicationem, Autor offert ſententias. Nonnulla itidem, ad ritum ſponſaliorum ſpectantia, adſtruit. De nuptiis per confarreationem, varia, ab aliis tamen jam dudum obſervata, cum lectoribus communicat. Menſe Majo, nec non calendis, nonis, & idibus, uniuscujusque menſis, nuptias minus proſpere contrahi, Romanis fuiſſe perſuaſum, obſervat. *Caſtoris* & *Pollucis* effigies, monumento nuptiali additas, ſymbola fœcunditatis fuiſſe, monet. Quamvis vero *Caſtorem* equis, & *Pollucem* pugnis, nobilem Poetæ finxerint; ambo tamen in hac urna equos ducentes viſuntur. Unicuique enim eorum artem equitandi a veteribus ſubinde tribui, imo geminos iſtos nonnunquam *Caſtores* ſimpliciter vocari, Clariſſ. Autor docet. Diutius in hoc cœmeteriorum propylæo commorari, cupiditas ipſarum ſpecuum ſubterranearum, Clariſſ. Autore facem præferente, obiter luſtrandarum, prohibet. Monumenta ſepulcralia, in memoriam Chriſtianorum exſtructa, & figuris, e

Pag. 13.

17.

19.

Scriptura S. maximam partem petitis, decora, hic nobis se offerunt. *Pilatus*, se cædis Christi causam non fuisse, testatus, manusque ideo lavans, in sarcophago antiquo exhibetur. Hebræi, se sanguine innocentis manus non contaminasse, per talem lotionem quondam indicare consueverant, cum contra Romanis & Græcis, post cædem aliquam perpetratam, manus abluere moris esset. Cum ergo in varias sententias viri docti, insigni numero citati, abeant, &, num ritum Romanum, an vero Judaicum, respexerit *Pilatus*, disceptent, Cl. Autor ultimæ opinioni calculum suum adjicit, Præsidem illum, more, Judæis, apud quos quippe tunc commorabatur, solenni, innocentiam suam hoc pacto testatum esse, contendens. Cum in arca quadam, ubi sacrificium *Cainis* & *Abelis* delineatum est, Deus sub viri gravis forma effictus deprehendatur; Clariss. Autor illud opus pro recentiori merito habet, &, antiquos Deum sub hominis specie nunquam pinxisse, ne Anthropomorphitarum erroribus viam sternerent, observat. Acceptationem sacrificiorum a Deo quondam per ignis dejectionem fuisse declaratam, antiquorum jam fuit, prout Autor monet, sententia. Protoplastorum lapsus in sepulcris Christianorum, ex mente Clariss. Autoris, ideo frequenter cernitur, ut veritas illius narrationis contra cavillationes paganorum eo firmius imprimeretur fidelium animis. *Celsum* enim, contra quem *Origenes* scripsit, omnem illam narrationem risisse, & tanquam figmentum Christianorum, historiam mortis Christi hoc pacto indicari credentium, traduxisse, idem nos docet. *Cubicula*, seu *capellas*, in cœmeteriis Romanis deprehendens Clariss. Autor, eas quidem certissimum ultimæ antiquitatis horum cœmeteriorum præbere argumentum, sibi persuasit. Talia enim cubicula *loculis*, id est, sepulcris, in lateribus parietum constitutis, multo antiquiora esse, ex eo judicat, quod cubiculorum picturæ per constructionem loculorum fuerint corruptæ. Loculos autem, persecutionibus adhuc contra Christianos sævientibus, exstructos esse, statuit, cum postea non opus fuerit Christianis, cadavera mortuorum in istis specubus subterraneis sepelire, & affabre pictas

(Marginal notes: Pag. 4. — 9. — 25. — 29.)

pictas capellas hoc pacto corrumpere. Hac autem occasione, *Jo. Dallæo*, qui, primis post C. N. Seculis nullum fuisse in Christianorum oratoriis imaginum usum, contendit, acrem scribit dicam, eumque vel horum monumentorum inspectione confutari posse, clamitat. Sed bona verba quæsumus, Clarissime Autor, cui *Dallæus* frustra profecto vapulat. Non solum enim exploratum non est, an picturæ, hisce capellis inditæ, antiquæ sint, an vero a recentiore & superstitioso artifice fuerint additæ; jam supra enim exemplum recentioris picturæ in hisce cœmeteriis vidimus; verum & probari nequit, picturas illas, quantumvis antiquas, usibus religiosis inserviisse, cum potius in honorem & memoriam Christianorum defunctorum unice videantur confectæ. Cum larvis vero pugnat Clariss. Autor, quando, *Dallæum* confutaturus, & imagines quarto jam Seculo in usu fuisse, probaturus, ad literas *Paulini* provocat. Discere enim debebat, neque *Dallæum*, neque alios, a *Friderico Spanhemio* in *Historia imaginum restituta* laudatos, unquam hac de re dubitasse, usum imaginum historicum, inclinante Seculo quarto, inter Christianos fuisse introductum, concessisse, & ad ipsum *Paulinum* provocasse. Inter sacras autem hasce picturas, *Orpheum*, saxo insidentem, citharamque pulsantem, nobis sistit Clariss. Autor. Feminalibus, seu braccis, quas *Philostratus*, *Orphei* habitum describens, ἀναξυρίδας vocat, indutum hic conspici *Orpheum*, observat, ideoque *Gothofredum Olearium* confutat, qui in *Animadversionibus ad Philostratum Lib. I Cap. 25*, *Orpheum* nunquam cum talibus ἀναξυρίσι pictum fuisse, perperam tradidit. *Orphei* autem effigiem inter monumenta Christiana occurrere, ideo existimat, quod, ex versibus *Orphicis* pariter, ac *Sibyllinis* Carminibus, insigne præsidium religionis Christianæ desumi posse, crederent veteris Ecclesiæ doctores; quamvis, hæc ipsa Carmina, a quodam Christiano pia fraude dubio procul conficta, adulterina esse, Clariss. Autor ex vero judicet. Christum, *Lazarum* resuscitantem, in sepulcro quodam conspicuum, idem nobis sistit, idque sepulcrum minus affabre, & more Gothico, constructum esse, adeoque ad-

Pag. 50.

Pag. 71. modum recens opus dici debere, non diffitetur, unde facile apparet, non omnia monumenta, in hisce cœmeteriis obvia, antiquitatis mereri laudem. Servator, sub habitu boni pastoris in alio quodam sepulcro depictus, fœminas duas, ipsum adorantes, ad latus habet. Etiamsi autem illi, qui preces fundunt, frequentissime stantes in monumentis antiquioribus deprehendantur; exinde tamen non sequi, morem, genua in actu precum flectendi, recentiorem esse, Clariss. Autor urget, quin potius, excepta die dominica, & tempore Paschatos, usque ad festum Pentecostes, in genua provolutos orasse Christianos, ex loco *Tertulliani* comprobat. *Nabuchodonosarem*, Babyloniæ Regem, imaginem auream, sexaginta cubitorum altitudine conspicuam, & ab omnibus adorandam, fieri curasse, ex vaticinii *Danielis Cap. III* discimus, quæ historia in sepulcro quodam depicta hic cernitur. Non vero statuam, sed *bustum* duntaxat, seu columnam, in hoc monumento conspici, coram qua triumviri, imaginem adorare recusantes, in fornacem ignitum ideo conjiciendi, compareant, Clariss. Autor monet. Ineptum certe pictorem opus hoc confecisse, ejusque delineationem narrationi *Danielis* contrariam esse, unusquisque dixerit. Clariss. Autor tamen, nimiam erga hæc monumenta reverentiam prodens, existimat, imaginem, cujus apud Prophetam fit mentio, de sola columna, seu basi, capiendam esse, cui ipsa statua, forsan satis parva, fuerit imposita. Veteres enim idolorum cultores divinitatem per meras columnas designasse, ut ostenderent, Deum hominum figura non posse exprimi, ex *Clemente Alexandrino* monstrat. Neque credi facile posse, statuam auream tantæ molis a Rege Babylonico esse factam, urget, cum præsertim latitudo sex cubitorum altitudini statuæ ipsi non videatur respondere. Quicquid horum sit, universam illam molem ex puro auro fuisse conflatam, textus *Danielis* citatus, statim sub initium, disertis verbis innuit, universaque Clariss. Autoris sententia illico corruit, si locum illum cum præcedentis *Capitis versu 31* & sequentibus quispiam comparaverit, unde nimirum intelligitur, *Nabuchodonosarem*, speciem imaginis istius inconditæ,

74.

78.

ditæ, & ingentis molis, quæ ipsi in somniis apparuerat, effingi, & hominum oculis proponi, curasse. Ignorantia certe pictoris, quem Autor frustra defendit, vel ex eo apparet, quod monarcham Babylonicum, habitu Romano insignem, hastam puram manibus tenentem, & lictorem cum fascibus ad latus habentem, exhibuerit, loco triumvirorum autem, quos, imaginis adorationem horruisse scimus, duos duntaxat pinxerit. Insuper nobis incompertum est, quare illos ipsos veri Numinis cultores, quos *viros* nominat Scriptura sacra, quosque muneribus publicis præfectos esse, narrat, *infantes Babylonicos* (*fanciulli di Babilonia*) Clariss. Autor vocitet. Cum in latere capellæ cujusdam, cœmeterii, in via Latina positi, parietem picturis exornatum deprehendisset Autor; Canonem Concilii Eliberitani, A. 305, ut videtur, celebrati, ubi *id, quod adoratur, in parietibus pingi prohibetur*, affert. Varias variorum, inque his *Dallæi*, interpretationes istius Canonis apponit, qui, usum imaginum hoc Canone non omnino fuisse prohibitum, statuit; sed, Deum duntaxat, quippe qui colitur & adoratur, depingi in Ecclesiis, nefas duxisse sanctos Patres, inculcat. Quamvis autem ea Canonis explicatio satis apposita sit; Autor tamen, de industria cæcutiens, & veritatem abhorrens, illam valde exagitat, in cœmeteriis Romanis Deum, & Christum, pictos, & marmori incisos, sæpius conspici, tradens, eumque adeo morem Ecclesiæ primitivæ solennem jam fuisse, asseverans. Sibimet ipse autem hac in re non constat, qui supra, prout vidimus, Christianos veteres nunquam Deum forma humana conspicuum effinxisse, omniaque opera, quæ talem figuram præ se ferunt, recentia dici debere, contenderat. Neutiquam vero nobis arridet *Philippi Bonarottii*, quantumvis ab Autore laudata, Canonis hujus explicatio, qui, figuras parietibus duntaxat inseri, nefas duxisse Christianos, statuit, sed, eas potius metu persecutionum ita comparatas fuisse, contendit, ut facile in alium locum potuerint transferri. Certe sententia ejus falso nititur fundamento, quando Christianis veteribus nimiam erga imagines reverentiam tribuit, & per id, quod colitur & adoratur, ipsas intellexit

Pag. 106.

tellexit

tellexit picturas, quam tamen fœdam superstitionem jam tum Ecclesiam inquinasse, nemo, qui supra vulgus sapit, in hodierna literarum luce credet. Imo, ut libere cogitata nostra circa hunc Canonem explicemus, omnem imaginum in sacris fidelium illius loci congregationibus usum hic prohibitum esse, credimus, cum fortassis S. S. Patres mala, ex earum usu oritura, præviderent. Hanc interpretationem verba Canonis generalia, & proxime præcedentia: *Placuit, picturas in Ecclesiis esse non debere*, suadent, cum inprimis Hispani rigidissimi fuerint disciplinæ ecclesiasticæ custodes, prout inter alios Illustris *Bœhmerus*, JCtus Halensis, in Dissertatione *de Juribus diversis, ex diversitate climatum natis*, §. 2 observavit. De templi, in honorem S. S. *Marcellini* & *Petri*, tumulo eorum superstructi, ruderibus aliquam Clariss. Autor suppeditat notitiam. A *Constantino Magno* illud templum fuisse ædificatum, contendit, hac occasione observans, Christianos admodum libenter templa sua Martyrum sepulcris imposuisse. Hoc ipsum illis *Gallienum* Imperatorem jamjam facere permisisse, & ideo Ecclesias nonnunquam *titulos* a scriptoribus antiquis, v. c. *Prudentio*, vocari, nos docet. Plenius multo & accuratius de hac compellatione templorum egisset dubio procul Clariss. Autor, si Illustris *Bœhmeri* præstantissimam Dissertationem, quæ inscribitur: *Specimen Jurisprudentiæ antejustinianeæ, ex Augustino, Hipponensi Episcopo*, ejusque §. 33, conferre, & in rem suam vertere, ipsi datum fuisset. Cumque insuper in libro, qui antiquitates sub terra quærendas continet, rudera hujus templi Autor descripserit, utique extra oleas vagari dicendus est. In hoc ipso interim templo sepulcrum, in quo *Helena, Constantini Magni* mater, recondita esse creditur, fuisse repertum, narrat. Sarcophago porphyretico corpus illius Principis fuisse inclusum, ex *Anastasio Bibliothecario* constat. Figuram vero aliquam, quæ hodie vix dignoscitur, & quam nonnulli pro historia quadam pagana habuerunt, eidem insculptam esse, Clariss. Autor monet. Sæpius enim Christianos sarcophagis, & mausoleis, quæ pagani confecerant ad sepelienda mortuorum corpora,

Pag. 112.

pora,

pora, usos esse, variis exemplis docet. Inscriptionem denique sepulcralem, quam Canonici Lateranenses, in quorum quippe Ecclesiam sarcophagus iste ab *Anastasio IV* Pontifice translatus est, in honorem *Helenæ* consecerunt, integram apponit. Capellam, in cœmeterio S. S. *Marcellini* & *Petri* constitutam, describens, in istis capellis tempore persecutionum Missas celebrari consuevisse, observat, cum illud publice, & coram populo, fieri prohiberent Proconsules. Imo, post pacem Ecclesiis redditam, usum ejusmodi capellarum adhuc viguisse, ex Concilii Gangrensis Canonibus erudite docet. Nos quidem facile largimur, Missas in antiquis illis capellis fuisse celebratas, & in eo potissimum Clariss. Autori suffragamur, quando, cerimonias, hodie in missarum celebratione usitatas, tunc nondum adhiberi suevisse, inculcat. Verum insuper adhuc addimus, longe aliud quid per *missam* intellexisse Christianos veteres, quam quidem hodie intelligunt papicolæ. *Missam* enim *celebrare*, idem erat, ac *divino cultui publice vacare.* Nimirum Missa non tantum S. Eucharistiæ administrationem, sed & alias cultus divini partes, denotabat. Hinc *Jo. Cassianus Lib. II de Institutis Cœnobiorum Cap.* 13 crebram *missæ nocturnæ* facit mentionem. In Canone 30 Concilii Agathensis, A. C. 506 in Gallia Narbonensi celebrati, apud *Harduinum Tom. II pag.* 1001 mentio fit *matutinarum & vespertinarum missarum*, per quas nihil aliud, quam preces matutinæ & vespertinæ, possunt intelligi. Eodem sensu *Adamnanus*, qui Seculo septimo floruit, in *Vita Columbani Lib. III Cap.* 29 apud *Jac. Basnagium* in *Thes. monument. Eccles. Canisiano Tom.* 1 *pag.* 706 vocabulo *vespertinalis missæ* usus est. Neque attinet plura hanc in rem congerere testimonia, cum ipsemet *Jo. Mabillonius*, præcipuum Romanæ Ecclesiæ decus, in *Disquisitione de cursu Gallicano pag.* 107 & 393 idem evidentissime demonstrarit. Hinc etiam *missas privatas*, quarum apud *Cyprianum* jamjam occurrere mentionem, Clariss. Autor observat, pro cultu divino, in ædibus privatis celebrato, habemus, cum profecto missæ illæ privatæ, seu *solitariæ*, Pontificiis frequentes, quales dicuntur, ubi solus sacerdos communicat, puriori

Pag. 146.

riori Ecclesiæ prorsus fuerint incognitæ, prout vel ipsemet *Jo. Bona rer. liturg. Lib. I Cap. 13 §. 11* diffiteri non ausus est, ut adeo earum originem, ab ignavis monachis, qui sequiori ætate vixerunt, repetendam, ab usu capellarum perperam derivet Autor. *Sacrificium* vero, quod S. *Ambrosius*, Romæ constitutus, *in domo obtulisse* dicitur, tantum abest, ut pro sacrificio propitiatorio, quale Concilium Tridentinum confinxit, habeamus, ut potius, S. Cœnam familiæ cuidam exhibuisse sanctum Patrem, existimemus. In sacris enim eucharisticis vox *sacrificii*, seu θυσίας, Seculo IV frequenter usurpatur, tam *metonymice*, propter commemorationem veri sacrificii, quam *metaphorice*, ob preces, gratiarum actiones, & oblationes spirituales, nec non *catachrestice*, propter oblata a populo in usum eucharisticum symbola panis & vini, quæ hinc προσφοραὶ, δῶρα, ἅγια δῶρα, dicta sunt, uti præclare observat *Fridericus Spanhemius* in *Hist. Eccles. Sec. IV Tom. I Operum pag. 847.* Et ad hujus quidem generis sacrificia spiritualia Missam quodammodo referri posse, etiam apud nos in *Apologia Aug. Conf. pag. 253* inculcatur. Cum in cœmeterio S. S. *Marcellini & Petri* triclinium, in quo convivium celebratur, Clariss. Autor depictum deprehendisset, in quo convivæ sedentes conspiciuntur, antiquos sæpius sedentes epulatos esse, ex variis veterum locis comprobat, eamque rationem inprimis in conviviis, honori mortuorum inservientibus, quale in hac pictura exhiberi creditur, usu venisse, nos docet. Figuræ duarum fœminarum, in eodem triclinio ad peculiarem mensam sedentium, duas servas, cibum & potum convivis ministrantes, indicare, Clariss. Autori videntur. Fœminas enim sæpius convivis ministrare apud antiquos suevisse, & sedendo cibum potumque, convivis exhibendum, patinis poculisque indidisse, ex variis monumentis comprobare annititur. Unaquæque earum servarum inscriptionem præ se fert. Et in priori quidem leguntur verba: IRENEDA, CALDA, in altera vero AGAPE MISCE MI. Inscriptiones has mutilas esse, ex nostra sententia vere statuit *Aringhius*. Clariss. Autor vero, eundem confutaturus, nihil in illis desiderari, existimat. Quamvis autem,

Pag. 171. 168. 169, 170.

autem, fœminas illas *prægustatrices* fuiſſe, earumque alteram *Irenen*, alteram *Agapen*, dictam eſſe, conjiciat, plurimaque de mixtione vini, & uſu aquæ calidæ, in epulis, ex antiquitatibus convivalibus afferat; nondum tamen intelligimus, qualem ſenſum hæ Inſcriptiones fundant, ſi, nihil earum integritati deeſſe, ſtatuamus, earumque genuinam explicationem fruſtra quæſivimus. Plura poſſent facili negotio a nobis afferri, quæ, multa potius, quam bona, Autorem congeſſiſſe, & ſolum nobis adhuc ſuffeciſſe *Aringhium*, liquido oſtenderent; verum, cum jam diu ſatis in hiſce ſpeluncis hæſerimus, in lucem nunc revertendi utique tempus eſt.

POMPONII MELÆ DE SITU ORBIS LIBRI III, cum Notis integris HERMOLAI BARBARI, PETRI JOANNIS OLIVARII, FREDENANDI NONII PINTIANI, PETRI CIACCONII, ANDREÆ SCHOTTI, ISAACI VOSSII, & JACOBI GRONOVII. Accedunt PETRI JOANNIS NUNNESII Epiſtola de patria Pomponii Melæ, & Annotata in Proœmium atque duo priora Capita Libri primi; & JACOBI PERIZONII Annotatio ad Libri I Capita ſeptendecim. Curante ABRAHAMO GRONOVIO. Editio altera.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmanns & filium, 1748, 8 maj.

Alph. 4 plag. 9.

Novam hanc Geographi veteris editionem ſive ſtudium promovendæ rei literariæ ſuaſerit *Luchtmanno*, id quod perhibet Cl. *Gronovius*, illum *amicum ſuum* laudans & *præclarum Virum*, ſive, quod de bibliopola facilius credas, ſuæ rei ſtudium & luculenti lucri ſpes affulgens, quale ex priore, cupide diſtracta, & prorſus exhauſta, perceperat, imperaverit; debent profecto eruditiſſimo *Gronovio* & *Melæ*, & ejus, literarumque, ſtudioſi, gratias de poſterioribus hiſce curis, non uno nomine prioribus præferendis, quod ambas inter

ſe conferenti facile patet, & ut aliis quoque conſtet, jam nunc efficiemus, indicando ſigillatim, quæ de priore editione, quam, curatam A. 1722, hæc *Acta* Menſe *Majo Anni 1723* recenſuerunt, detracta, & cetera, quæ nunc primum huic addita fuerunt. Et primo quidem loco commemoranda venit Præfatio, tota nova, e qua, quæ ad hiſtoriam hujus libri pertinent, mutuabimur; tum, ſi quis commodioris tractationis gratiam ſectetur, nova libri diſtributio in *duo Volumina*, quorum poſterius ab *Iſaaci Voſſii* Commentariis orditur. Id deinceps novum eſt, Præfationes & Dedicationes *Barbari*, ceterorumque interpretum, quæ priori *Melæ Gronoviano* præmiſſæ fuerant, ad finem *Voluminis* item *ſecundi* rejectas, & aſſervata denique fuiſſe omnia prioris editionis, præter ea, quæ finem ejus olim occupabant, a *Mela* certe aliena. Sunt autem hæc *Julii Honorii*, Oratoris, excerpta, Coſmographia, & Anonymus Ravennas. Quorum in vicem, & in operis egregium ornamentum, ſucceſſerunt nunc primum additi conatus, ſed imperfecti, *Jacobi Perizonii*, viri eruditiſſimi, & *Abrahami* noſtri ad Geographum notæ, nunquam antea typis proditæ. Nam *Perizoniana* illa, quamvis adhucdum in nulla *Pomponii* legerentur editione, jam tamen in *Obſervationibus miſcellaneis criticis* Amſtelodamenſium prodierant; unde huc translatæ fuerunt. Denique, quæ præcipua & maxime conſpicua dos eſt hujus editionis, per eam multo nunc, quam antea, legitur *Mela* emendatior, quod in ipſo ſtatim ingreſſu deprehendet Lector. Nam *Lib. I Præfat.* initio, cum olim proſtaret, *opus — adſpici cognoſcique digniſſimum & quod ſine ope ingenii orantis, ac ipſa ſui contemplatione, pretium operæ attendentium abſolvat*, nunc legitur multo elegantius, ne cetera repetamus, *& quod, ſi non ope ingenii orantis, at ipſa ſui contemplatione.* Scilicet non ſatis porro habens Vir Cl. ut olim habuerat, aliena in unum volumen congerere, dignum ſe ſuisque majoribus exiſtimavit, id efficere, ut ſuo quoque beneficio in poſterum ornatior haberetur Geographus, *Gronoviorum* pæne dixeris cliens & domeſticus hoſpes, præſertim cum opes eam in rem præclaræ ad manum eſſent, quas aut privata Biblio-

theca

theca suppeditabat, magno studio & delectu a patre quondam atque avo coacta, & MStis Codicibus, aut MStorum collationibus, mirum in modum dives, aut Academiæ Leidensis publica, cujus laudabilem curam & administrationem Cl. Vir cummaxime gerit post *Petrum Burmannum*, qui vir, pro ea, qua pollebat, egregia in literatos humanitate, & augendæ alienæ famæ, reique literariæ, studio, videtur curasse, ne a Leidensium publicis opibus, custodiæ suæ creditis, per operam non suam emolumenti quid ad priorem *Melam* accederet. Asservat autem publica Leidensium Bibliotheca septem manu exaratos Codices *Melæ*, quorum Leidensem præcipue appellat Cl. *Gronovius* in notis suis eum, qui jam dudum ante ibi habebatur, quam redemti magno ære Codices *Vossiani* ex Anglia illuc importarentur. Ceteros quinque *Vossianos* iisdem numeris excitavit, quibus eos *Perizonius* insigniverat. Septimus Leidensium est e legato *Perizoniano*. Codicem de suis unum, octavum, illis addidit Vir Cl. *Gronovius*, membranaceum, perelegantem, ut inspicienti patet, quem nostri *Abrahami* patri, *Jacobo*, dono quondam dederat *Petrus Deinotus*. Insuper adjutus fuit Vir Cl. variantibus lectionibus trium Codicum MStorum, Mediolanensis, *Chisiani*, atque *Gudiani*, de quibus *Jacobus* jam dissertuit in posterioris editionis suæ Præfatione. Hos inter undecim Codices præstantia vincunt *Vossianus* primus, qui a *Vossio* & *Perizonio* tanquam omnium MStorum optimus merito laudatur, atque Mediolanensis. Usus etiam fuit Vir Clariss. Excerptis manuscriptis geminis, quorum quæ sit ratio, paulo post pluribus exponemus, plurimis item antiquis Geographi editionibus, & præcipue Mediolanensi, omnium prima, quæ A. 1470 prodiit, e qua tamen quin fructus, quos potuerat, & adjumenta, pro voto suo perciperet, obstitit male feriata *Hannibalis Crucei* sedulitas, qui eo quidem ex exemplari erasis primis lectionibus *Hermolai Barbari* emendationes substituerat. *Aldinam* quoque consuluit, A. 1518 Venetiis editam, & *Juntinam* Florent. A. 1519, & Parisiensem A. 1572 *Eliæ Vineti*, denique Iscanam, seu Exoniensem, quam, ad Codicum MStorum Angliæ & Hiberniæ omnium

fidem summa cum diligentia recognitam, cum tabulis geographicis A. 1711 publicavit Vir doctissimus, *Joannes Reynoldus*, scholæ publicæ apud Iscanos moderator. Meminimus, hæc omnia præsidia jam laudata & adhibita fuisse Cl. Viro ad editionem *Melæ*, paucis abhinc annis forma minore curatam. *Petri Ciacconii* notas ad *Melam* habet quidem etiam superior editio, a Cl. *Havercampo* impertitas, at non æque plenas & integras & emendatas, atque hæc, quod comparaturus intelliget. Scriba nempe, qui omnia, quæ *Capite decimo sexto Libri primi* posteriora sunt, exaraverat, imperitia sua Latini, & Græci maxime, sermonis, rerumque geographicarum, adeo turbaverat, ut Cl. *Gronovius*, cum jam suis oculis cernere posset, neque amplius deberet alienis fidere, jam invidia τῦ δεῖνα liberatus, ipse transscribere necesse haberet, & in justum ordinem redigere, qua pote, & Autorum loca ex illis editionibus integrare, quibus *Ciacconius* usus fuisse videbatur. Has notas excipiunt annotata in *Proœmium* & *duo* priora *Capita primi Libri*, eodem volumine, quo notæ *Ciacconii*, comprehensa. Exstat autem illud in Bibliotheca Leidensis Academiæ publica, indeque ante hos undecim annos inserta fuerant *Tomo primo Voluminis septimi miscellanearum Observationum*, quas supra laudavimus, *Amstelodamensium*, cum notis clarissimorum Virorum, *Perizonii* & *Dukeri*, quæ & hic repetuntur.

Finiunt hæc *primum Volumen* hujus editionis. *Alterum* ordiuntur *Isaaci Vossii* notæ, & perficiunt apospasmation *Perizonianum*, notæque *Abrahami* nostri, cum notulis, quas operi suo intexuit, *Francisci Oudendorpii*, Viri clarissimi. Quæ postrema cum omnino recentia sint, de ceteris aliunde jam constet, & scire cupido constare queat, id agemus tantummodo, ut eorum, quæ hi Duumviri, postremo loco laudati, nova dederunt, specimen & velut prægustum exhibeamus. Quod antequam fiat, præmittenda adhuc de clausula recentissimæ *Gronovianæ* Præfationis admonitio. Ait nempe Vir Cl. mirari se, qui fiat, ut elegantissimi hujus Compendii geographici mentionem inter vetustos præter *Servium* nemo fecerit; cum tamen monachi mediorum temporum, si quem ullum alium,

Melam

Melam frequentiſſime exſcribendo exercuerint, & alii eorum æquales Geographi eorum Autores, nondum typis editi, eum ſuis compilationibus intexuerint, quod ait ſibi e duobus conſtitiſſe, quorum lucubrationes geographicæ, in membrana exaratæ, in publica Bibliotheca, Leidenſi nimirum, inter Codices MStos *Voſſianos* exſtant. Horum unus Seculo nono, alter quinto & decimo, vixiſſe perhibetur a Cl. Viro, & utriusque Codicis ætas ad ipſam Autorum ætatem accedere. Prioris Autorem non quidem nominari, ſatis tamen apparere, eum fuiſſe Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopum illo ferme tempore, quo Normanni, Sequanam invecti, Rothomagum ceperunt & diripuerunt. Et poſtquam initium totum exhibuiſſet Vir Cl. Dedicationem puta ad D. Venerabiliſſimum Regemque glorioſiſſimum *D.K.G.* id eſt, *Carolum Calvum*, addit, ejus operis *Libro ſecundo* magnam continentis Europæ partem iisdem pæne verbis deſcribi, quibus niſi fuerant ab Epiſcopo laudati Autores; ideoque ſe, ut opera ſua dignam rem, quæ Gallus a *Pomponio Mela* deſumſerat, cum editis comparare inſtituiſſe; quo facto, omnium eum optimis Codd. MStis amicum conſenſum deprehenderit. *Prima* hæc appellavit Excerpta, ut, quæ poſteriori atque recentiori Codici debentur, *ſecunda*. Et hæc ſunt illa Excerpta, quorum paulo ante mentionem faciebamus. Continet autem, ex indicio Cl. *Gronovii*, poſterior Codex, nitidiſſime exaratus, tabulas inſularum maris mediterranei, variis coloribus affabre delineatas, cum addita earundem deſcriptione, atque ambitus per paſſuum numeros deſignatione, & mappas geographicas Syriæ, Britanniæ, Hiberniæ, Taprobanes, Italiæ & Illyrici, Hiſpaniæ, Galliæ, aliarumque regionum. Etiam hujus initium in ſpecimen exhibitum fuit ſub finem Præfationis, & admonitum, in eo Codice *Melæ* particulam, quæ de Britannia exponit, repertam, & eum editis comparatam fuiſſe.

Tantum eſt, quod ex nova Præfatione afferendum duximus. Nunc partes noſtras ſuſcipiamus, & ſpecimen animadverſionum *Abrahami Gronovii* ad *Melam* adjiciamus. Decurrunt illæ a *pag. 975* usque ad *pag. 1036*, per quatuor integras pæne plagulas, eoque tendunt, ut vel indicent dijudicentve Codicum

utrium-

utriusque generis diſcrepantias, vel recens invectis lectionibus a conſenſu aliorum Autorum fidem faciant, aut, quæ loca *Melæ*, & quibus, peculiari cura tractata fuerint, ſignificent. Ita *pag. 975* exemplorum numero non contemnendo probatur, elegantem & uſu frequentem priſcis dictionem fuiſſe, *ſi non, — at*, vel *at tamen*, ad illum locum, quem ſupra ſub exordium ſtatim hujus narrationis laudabamus. Quod ipſum *Oudendorpius* quoque conſenſu ſuo & aliis exemplis confirmat. Eadem quoque *pag.* obvia conjectura *ornantis*, pro *orantis*, quæ fere nequit in lectoris, quisquis tandem ille ſit, animum non incidere, tam a *Barthii* autoritate, quam *Jacobi Gronovii* Diſſertatione, olim inedita, & in privatis ſcholis tradita, roboratur. *Pag. 978* contendit *Oudendorpius*, *porrecta* non *ad occaſum*, ſed *in occaſum*, recte dici & ſcribi, & *pag. 981 huc usque permittere*, non *promittere; pag. 982 alluere*, vel *adluere, ripam* de fluvio, non *abluere*, multaque eo ex capite veterum loca emendat, quod aſſerit, magnique litem momenti, niſi aliis, ipſi certe, futuram committit cum *Burmanno*, qui ſecus ſtatuerat, ulturo certo certius hoſtem, ſi viveret. *Pag. 984* veretur idem, ut Latinum ſit *in mare attingere*, pro *ad mare;* ideoque conjicit, *Libri I Cap. 4* ſub finem legendum eſſe *quæ intus mare attingunt.* Non contemnenda eſt ejusdem ad *lin. 7* conjectura, duce *Voſſiano* Codice ſcribentis: *ob vadorum frequentiam brevis*, quod *Gronovius* Græca phraſi βραχεῖα θάλασσα illuſtrat & confirmat. *Pag. 989* conjicit *Abrahamus*, *quadra ſede*, pro iſtis, *ſua ſede Cap. 9 Lib. I*, eo quod in Codd. *jugera quæ ſede* reperiatur. Pater ejus *æqua ſede* conjecerat. *Pag. 990* contendit *Oudendorpius*, *ſervatæ Perſeo Andromachæ* rectius, quam *ſervatæ a Perſeo*, dici. *Pag. 993 Gronovius*, elegantius *bella mercedibus agere*, quam *mercede. Ibid.* & *pag. 994* conjiciunt ambo, *Schœnus lambit* (pro *ambit*) *Hylam*, *Cap. 16* & *17*, *urbem Hippum annis Mæandri exitu* (non *exitum*) *— nobilem*, &, ne quis dubitaret, eam dictionem *nobiles aliqua re*, probæ Latinitatis eſſe, noluit *Oudendorpius* exempla deſiderari, moniti memor, quod a magiſtro acceperat, minuta & in vulgus nota firmanda eſſe autoritatibus, quo nempe certior

tior sit & promtior fides, majora & dubia magis absque autoritate tradentibus. *Pag. 995 Cap. 17 lin. 29* pro voce *muri* (in illis *confinio annexæ muri*) conjicit *Gronovius Mimantis*, ideo quod omnes MSti libri *maris* habeant, & ad *Cap. 18 lin. 49* in illis: *ab his fit arctius mare, nec jam alluit terras*, conjicit idem *abigit*, loco *abluit*. *Pag. 1006* producit idem emendationem Parentis ad *Marcianam Capellam Lib. VI pag. 210*: *sexagenis ab utroque litore stadiis ab ipsa summa arce, quæ dicitur Acrocorinthos*, quo loco vulgo legitur *a Pisa summæ arce*. *Pag. 1010* ad *Cap. 5 Lib. II* observat *Oudendorpius*, *in portu esse* idem notare, atque *intra portum esse*; quasi hoc tironum aliquis nesciret. Mittimus reliqua, id unum notantes adhuc, textum *Pomponii Melæ*, quem hæc editio exhibet, ab illo superioris editionis vehementer discrepare; cujus rei, ob nimiam copiam, supervacaneum est, exempla afferre; & alterum hoc: in notis *Oudendorpianis* allegari sæpius Codicem MStum *Pomponii Dorvillianum*, quem quare non usurpaverit Cl. *Gronovius*, miramur; itemque tertium hoc & ultimum, in iisdem notis *Oudendorpianis* grande illud splendidumque, & genuino *Burmanni* pullo dignum, *Vide me*, passim eminere.

VATICINIA CHABACUCI ET NACHUMI, itemque nonnulla Jesaiæ, Micheæ, & Ezechielis, oracula, observationibus historico-philologicis ex Historia Diodori Siculi circa res Sardanapali illustrata, Autore M. JO. GOTTLIEB KALINSKY, Verbi divini in Ecclesia Landeshuttensi Ministro. Præmittitur Præfatio JOANNIS FRIDERICI BURGII.

Wratislaviæ, impensis Jo. Jacobi Kornii, 1748. 4. Alph. 3 plag. 19.

Miram diligentiam spirat hoc Opus, suo Autore prorsus dignissimum. Præfatio vicem tractationis sustinet peculiaris. Autor Pl. Rev. *Kalinsky* Opus suum in *Partes duas*, totidemque

 Libros,

Libros, distribuit. *Libro priori* historiam veterum scriptorum de *Sardanapalo* vindicavit, & defectionem Medorum ab Assyriis revocavit non ad *Assarhaddonis* initium, sed ad regni finem; *posteriore* oracula prophetica, eadem historia duce, explicavit. Appendicis loco adjecit Commentationem historico-philologicam de lessu *Jeremiæ* in obitum *Josiæ Jer. VIII*, 18, ad finem *Cap. IX* quærendo. Nunc de singulis sigillatim carptimque sunt pauca huc transferenda, ut Autor operæ pretium ferat ab Exegetis metalli melioris. Præfatio ad illustrandum locum *Petrinum 2 Epist. I*, 18, 20, spectat. Prophetia ἰδίας ἐπιλύσεως ȣ̓ γίνεται, teste *Petro*, hoc est, vaticinium, quod homo, sua adinventa & efficta solutione adjutus, profert, eventu non comprobatur. Γίνεσθαι ita adhibetur *1 Cor. XV*, 54, *Apoc. XXI*, 6, *Matth. V*, 18. Ἐπίλυσις est expositio, solutio rei involutæ, *Marc. IV*, 34, LXX *Gen. XLI*, 12. Amolitur *Petrus* a Christianis suspicionem fabulæ ex composito excogitatæ, ac argumentum, veritatem religionis Christianæ confirmans, ex factis & impletis prædictionum divinarum eventis petitum, subministrat. *C. M. Pfaffius* significat, Theologiam propheticam nondum satis excultam esse. Vindices vaticiniorum, quæ in Vet. Test. de generis humani redemtore exstant, recensuit *J. A. Fabricius* in *Syllabo ac Luce Evangelii*. *Lutherus* in *Danielem*, *Bochartus* in *Epistola ad Tapinum*, *Franciscus Junius*, & *J. H. Michaelis* in *Notis ad Vet. Test*. *Joannes Tillotsonius Serm*. 5, 6, 7, *Humphredus Prideaux* in *Connexione historiæ sacræ & profanæ*, *Georgius Raphelius* in *Annotationibus ad S Scripturam ex Herodoto*, *Car. Christianus Restelius*, aliique, multam egregiamque dudum evolvendis Vet. Test. vaticiniis operam impenderunt. *Nicolaus Gürtlerus*, primus & solus fere *Systema Theologiæ propheticæ* laudabili conatu molitus, plura præstitisset, ni *Coccejanismo* pollicem pressisset. Tentavit jam olim nonnihil Autor, cujus libri tres promissionum & prædictionum Dei inserti apparent *Prosperi Aquitanici* Operibus. Argumentum, a prophetiis pro veritate religionis Christianæ desumtum, profanitate turpi

pi convellere conatus est *Antonius Collins; Thomas Woolstonus* alterum, a miraculis depromtum, sustinuit labefactare. Utrique ab Anglis eruditis factum est satis. Supersunt multa, in vaticiniis lucide exponendis posita, quæ desiderantur. Historiam antiquissimam, Chronologiam, Geographiam, perrepserit oportet, qui in hoc clivo sudare constituit. Regulas tradidit plurimas, huic scopo inservientes, *Campegius Vitringa* in *Typo doctrinæ propheticæ.* At in rem præsentem est veniendum. Oracula ipsa prophetica sunt in luce collocanda. E specialibus operis recte collocatis, ac in usum traductis, regulæ tandem formari possunt generales, quæ vim apodicticam præbent. Hæc est Præfationis summa, pondere suo haud destitutæ. *Libri prioris Capita* sunt *novem.* Lector ex eorum recensione intelligit, quantum bonæ frugis in opere ipso sit reconditum. Præmittuntur *Cap. I* canones generales, quos Pl. Rev. Autor observavit rei consentaneos, in applicatione Chronologiæ ad oraculorum propheticorum interpretationem occupatus. *Capite secundo* historia defectionis Medorum ab Assyriis cum expugnatione *Nini* & obitu *Sardanapali* ex *Diodoro Siculo* aliisque scriptoribus delineatur, & fides illius adversus secus sentientes propugnatur atque defenditur. Quæ hic edisseruntur, olent lucernam, ac res *Sardanapali* extra omnem dubitationem ponunt. *Capite tertio* hypothesis *Ctesiana* & *Herodotea* de tempore defectionis Medorum ab Assyriis breviter expenditur, &, quid explicationi *Herodoti Corringiana* repugnet, indicatur. *Herodotus* tribuit regnorum annos Regibus Mediæ 150, *Dejoci* 53, *Phraorti* 22, *Cyaxari* 40, *Astyagi* 35. *Ctesias* Medis, a *Sardanapalo* & Assyrio dominatu liberis, assignat 10 Reges. *Arbaci* tribuit regni annos 28, *Mandauci* 50, *Sosarmo* 30, *Articæ* 50, *Arbiani* 22, *Arsæo* 40, *Artyni* 22, *Astybarnæ* 40. *Astybaris* ac *Apandæ*, qui successisse traduntur, annos *Ctesias* haud definivit. *Eusebius* ex utroque Autore hybridam 8 Regum formavit dynastiam. Inde evenit, ut *Justinus* regno Medorum tribuerit annos 350, *Eusebius* 259, *Syncellus* 283, *Capellus* 260, *Funccius* 261, *Büntingius* 264, *Calvisius* 314, *Helvicus* 322, *Petro-*

Pag. 19.

33.

nus 326. Hinc Autores de anno *Sardanapali* emortuali admodum variant. Pugnat certe Chronologia *Ctesiana* cum gestis Regum Assyriæ, *Phuli*, *Tiglatpilesseri*, *Salmanassari*, *Sennacheribi*, & *Assarhaddonis*, quæ in literis sacris commemorantur. Medi ipsi fuerunt *Salmanassaro* ac Assyriis subjecti, *2 Reg. XVI, 9, XVII, 6.* Videtur *Ctesias*, omnem Mediam uni Regi subjectam semper fuisse, arbitratus. Permiscuit itaque, quæ fuerant sejungenda. Eundem morem in enumerandis Assyriorum Regibus secutus est. Reges, qui hic alibique regnarunt simul, ipse jussit unum successisse alteri, *Herodoto* repugnaturus, ac ex laude aliena obtrita sibi lauream promittens. *Herodoto* innotuerunt satis Assyriaca, siquidem de eis ex professo scribere conato. Quare eum as-

Pag. 40. sectati fuere *Appianus*, *Dionysius Halicarnasseus*, *Josephus* Judæus, *Conringius*, *Nicolaus Abramus*, *Joannes Vorstius*, *C. Vitringa*, *Jo. Harduinus*, *Schræerus*, *Offerhausius*. Assyriis tribuit *Herodotus* regnum annorum 520 ante defectionem Medorum per superiorem Asiam, *I, 95*; his vero 128, *I, 130*, addens hæc: *excepto tempore, quo Scythæ regnaverunt.* Huic Scytharum regno *Conringius* attribuit 28 annos. *Conringianæ* explica-

43. tionis fundamenta Noster explicat & refellit. *Capite quarto* sententiam suam exponit, & calculo durationis regni Medorum, annis 128 per *Herodotum* definito, addendos esse Scythi-

50. ci regni per Asiam annos 28, negat. Quo fine annum *Cyri* regnantis definit, ac in Olymp. 55 annum primum ponit, annis aliquot *Astyage* devicto posteriorem. *Herodotus I, 106*, annis *Cyaxaris* inseruit annos Scytharum, per Asiam incur-

55. sionibus intentorum, si Nostri stamus judicio. Comprobat hic sententiam suam consensione calculi *Herodotei* cum Chronologia sacra. Initia regni *Assarhaddonis* incidunt in 17 *Menassis*. Addit alia argumenta. Post *Menassem* nullum exstat

63. potentiæ Assyriorum vestigium in sacris literis. Subjicit Noster synchronismum ex oraculis Prophetarum *Nachumi* & *Habacuci*, ac consensum *Josephi Ant. Jud. X, 2*, qui *Hiskiæ* ex morbo restitutionem fere cum Medica regni Assyriaci eversione conjunxit. *Capite quinto* Autor dubia, quæ adversus

ſus ſententiam ſuam moveri poſſunt, expendit. Indicat loca *Herodoti*, quibus inſunt menda, in numeris admiſſa, in calculis ſpecialibus faciliora, quam in computationum generalium determinatione. Mendum in annis *Dejocis* apud *Herodotum* detegitur, tribuentem illi annos regni 53 *Lib. I Cap. 101*, poſtquam diu judicis officio fuerit functus. Tribue ipſi 31 annos regni, ac relinque reliquorum Mediæ Regum annos inviolatos, tum inde prodit ſumma 128 annorum. Hinc Autor Chronologiam ſuam cum annis *Aſſaradini* ac Chronologia ſacra componit. *Capite ſexto* idem *Aſſarbaddonis* res geſtas ex ſcriptoribus ſacris exponit, &, Azoti expugnationem, *Jeſ. XX, 1 ſeq.* indicatam, ad idem tempus ſpectare, tradit. Urbs ipſa tunc juris ſui fuiſſe videtur. Nam *Hiskias* nihil ab *Aſſarbaddone* fuit paſſus. Notas chronologicas Autor e verbis contextus *Jeſaiæ* eruere laborat, nec *Salmanaſſari*, nec *Sancheribo*, ſed *Aſſaradino* ſoli, convenientes, atque ad ejus annos primos ſat quadrantes. Diluit tandem objectiones, ſibi obſtare viſas. Continuat *Capite ſeptimo* idem argumentum, ac reliquas res ab *Aſſarbaddone* geſtas exponit. Vaticinii, *Jeſ. XX, 1 ſeq.* perſcripti, eventum oſtendit, hoc judice, *Nachumus III, 8 ſeq.* Per urbem No-Ammon, inter rivos ſitam, aquis circumdatam, mari, tanquam muro, cinctam, deſignari credit Thebas, Ægypti ſuperioris caput. Videtur nobis indicata Diospolis, intra Delta, intra alveos Nili, & haud procul mari, ſita. *Capite octavo* oſtendit, *Aſſarbaddonem* eſſe eundem ac *Sardanapalum*. Uterque certe fuit Aſſyriorum Rex poſtremus ante Medorum defectionem. Chronologia ſic ſuadet. *Jonam* ad *Aſſaradini* ætatem refert Noſter. Vatem vero illum centum fere annis fuiſſe priorem, ex *2 Reg. XIV, 25*, videtur dilucere. Adjicit Autor *Capite nono* haud contemnendam de ſucceſſoribus *Aſſarbaddonis*, regnique Aſſyriaci hiſtoria, poſt eundem usque ad excidium ejus per *Cyaxarem*, tractationem. *Saosduchinus* & *Chinyladanus*, præeunte *Beleſe*, regnum Babylonis conjunxerunt cum Aſſyriaco. Sub *Saraco* regnum Aſſyriorum per *Nabopolaſſari*, præfecti Babylonii, defectionem maxime fuit concuſſum. De expugnatione

Pag. 65. — 69. — 72. — 76. — 89. — 107. — 119. — 133.

Nineves quo minus cogitaretur, impediit Scytharum in Mediam incursio. (Pag. 137.) At anno 2, vel 3, *Jehojakimi* regnum Assyriorum per *Cyaxarem* & *Nabopolassarem* fuit eversum, Nineve haud excepta, quæ tamen posthæc fuit instaurata. Hæc (140.) ad *Librum priorem* dicta sunto. *Posteriori* Autor ea, quæ *priore* fuerant exposita, ad illustranda oracula transfert prophetica. *Capite primo* ætatem Prophetæ *Habacuci* in ætate *Menassis* figit, triplici usus argumento. Nam vates, qui non uno eodemque anno singula oracula edidit, summam populi Judaici corruptionem, vindictam Dei jam imminentem, & statum populi ejusdem, qualis exstitit regnante *Menasse*, describit. Ven. *Carpzovius* collocavit oracula *Habacuci* post (145.) *Menassem* in captivitatem abreptum. Nostro placuit deligere tempus, illa captivitate prius Principes exercitus Assyriaci ceperunt *Menassem* בחוחים. Videtur subesse locus, a *spinis* dictus, Ἀκανθῶν, vel vicus *Cocabe* prope Caraim, quæ & Asteroth dicta, in Basanitide, quam *Epiphanius* meminit *Lib. I adversus Hær. pag. 126, 123*, nec (149.) non *Eusebius H. E. I, 7*. *Capite secundo* diversas interpretum sententias, quantum ad res *Habacuci Cap. II* descriptas (152.) attinet, examinat. Per *Caschdim* designari sibi persuaserat Scythas, eorumque Regem *Idanthyrsum*, *Hermannus von der Hardt*. (161.) Ostendit Noster, Scythas nunquam dictos fuisse Caschdim, vel Chaldæos. Ad locum *Act. XIII, 40, 41*, ex *Habacuco* depromtum, circumspecte accedit, docens, corruptionem populi Judaici, qualis ea sub *Menasse* exstitit, denuo exstitisse temporibus *Pauli*, conciliatricem excidii, quod *Paulus* Judæis ob ipsorum consimilia peccata denuo prædixerit. (163.) *Capite tertio* demonstrat, *Chabacucum* ad *Assarbaddonem*, seu *Sardanapalum*, respexisse, indolem hujus cum notis, a Propheta indicatis, comparans, soliditate præmunitus. Vocem קדימה, *I, 9*, obviam, exponit per *Orientem versus*, atque alteram מגמת per appetitum & *desiderium* (185.) *cum anxietate conjunctum*. *Capite quarto* it ostensum ex descriptione pœnæ divinitus exercendæ, *Chabacucum* respexisse (199.) ad *Assarbaddonem*, sive *Sardanapalum*. Ut eruat potestatem

vocis

vocis כבִים, nil facit reliqui, eam reddens per *trabium junEturam*, ſiquidem Syri *connectendi actionem* per verbum כפס deſignant. Tunc vero progreditur ad *Caput tertium Chabacuci*, quo oda precatoria על שגינות *decantanda* expromitur. Indicari inſtrumentum muſicum, dubitatione vacat. Vox שגיון legitur *Pſ. VII, 1.* An σκιμοτύρβη, an inſtrumentum aliud muſicum, ibi fuerit deſignatum, alibi dabitur disquirendi locus. Non videtur Noſter quidquam definire. Illud vero מבליגיתי עֲלֵי יָגוֹן *Jer. VIII, 18, lamentationem ſuper dolore* reddit. *Albertus Schultens*, ad Arabicam verbi בלג poteſtatem reſpiciens, ſenſum *Jeremiæ* ſic extulit: *O tu, quæ me lachrymis & ſqualore miſere perditum vultu jubes eſſe ſereno, luctumque ponere.* Hac ratione hic nullum illius leſſus ſit indicium. Autori viſum fuit, carmen *Habacuci* & capitulatim reſolvere, & operoſe explicatum dare. *Tarnovii* ipſe conſenſu eſt inſtructus, licet illum ſpecialis expoſitionis diligentia magnopere vincat. Accedit ipſe ſententiæ eorum, qui verſionem LXXviralem non ex Codicis Hebraici inſpectione, ſed ex prælectione adſtantis viri, interdum parum accurata, parumque diſtincta, confectam eſſe volunt. Ventum peſtiferum exitio fuiſſe exercitui *Sennacheribi*, quod etiam miniſterio angelorum tribuitur, recte colligit ex *Jeſ. X, 16.* Oda *Habacuci* in lucem data, ad *Capita Nachumi primum & ſecundum* illuſtranda, & ex hiſtoria *Sardanapali* exponenda, progreditur. Ætatem *Nachumi* ponit in id tempus, quo Jehova iram ſuam adverſus hoſtes, & quidem Aſſyrios, benignitatem vero eccleſiæ ſuæ oſtendit exercitu *Sennacheribi* proſtrato. Dijudicat deinde aliorum de hoc momento ſententias. Occaſionem & ſcopum orationis Prophetæ indagat analyſi adjecta, quæ felicitatem facultatis criticæ ſpirat. Præmittit obſervationes generales. Tum vero diligentiam, exegeſi ipſi inſumtam, lectori approbat, ſubſidiis quibuscunque in medium prolatis. Quo facto, *Nachumi Caput tertium*, & locum *Zephaniæ II, 13, 15*, luce perfundit. In illo de excidio Nineves, per *Cyaxarem*, Medorum Regem, illato, agi, idoneis oſtendit rationibus. Diſtinguit ab hac concione priorem, diffe-

Pag. 208. 213. 216. 230. 233. 269.

Pag. 278. differentia temporis notata adjutus. Urbem *Ammon-No*, quam existimat fuisse Thebas Ægyptias, credit devastatam fuisse ab *Assarhaddone*, atque hoc ipsum indicari *Nahum. III*, 8, 9. *Zephaniæ* ætatem ætati *Josiæ* extremæ jungit, quod Propheta *I*, 8, filiorum regis formam novam ac appara-
288. tum vestium reprehendit. *Josias* admodum senex a priori pietatis fervore remisit omnino, teste *Jeremia*. Vox צפון proprie denotat *opertum*, *adytum*, *penetrale*. Deus dicitur manum suam versus צפון extensurus, ut Assyriæ regnum internecioni daret. Nisi fallimur, designatur locus Nineves sacratissimus, cui ne quidem erat parcendum. Progreditur a *Zephania* Autor ad oraculum *Jesaiæ X*, 24 *seq.* illustrandum, testantis, expeditionem exercitus Assyriaci instare, *Menassi*
295. molestam. Libellum illum Autor argumentis evincit editum esse *Hiskia* regnante, *Sennacheribo* adversus Judæos movente
298. ex Ægypto. Agi de *Assarhaddone* inibi etiam, idem comprobat. Illud, quod *Jes. X*, 26, dicitur, *baculus ejus erit super mare*, & idem Jehova *tollet eum juxta viam Ægypti*, spectat ad historiam *Mosis*, qui baculum jussu Dei super mare sustulit juxta viam, qua Ægyptus solet adiri. Id ipsum passim in Vet. Vest. indicatur, licet Interpretes plerumque cum *Josepho Mosen* ad sinum Arabicum deducant extra viam Ægypti.
321. In eo est porro Autor, ut, locum *Jes. XIV*, 3 — 23, ad eundem *Sardanapalum* spectare, eat comprobatum. Hinc lucem affert ejusdem *Jesaiæ Capitibus XXX — XXXIII*, ac obitum *Sardanapali* in pyra funestum deprehendit in *Cap. XXX*, 31 —
387. 33. Inquirit posthæc generatim in argumentum & scopum oraculi *Jes. L*, 1 — *LII*, 13, ac *Caput L* omne breviter exponit. Pericopam, *Jes. LI*, 1 — 16, perscriptam, de rebus Novi
421. Test. secundum literalem sensum interpretatur. Idem argumentum putat a *Cap. LI*, 17, usque ad *LII*, 12, continuari, licet contendat, formulas loquendi e fato *Assarhaddonis* esse de-
454. cerptas. Locum *Mich. V*, 4, 5, æque ex rebus *Sardanapali* illustrat. Locum vero *Mich. V*, 2, 3, de Messia explicandum
472. esse, adversus *Collinum* docet, ac *V*, 1, vindicat. *Macrobii* testimonium contra eundem propugnat, addens, penes Ebio-

Ebionæos haud exſtitiſſe Evangelium *Matthæi* avthenticum. In *Ezech. XXXI* brevem regni Aſſyriaci hiſtoriam contineri, oſtendit. Succedit hiſce conjectura, leſſum *Jeremiæ Jer. VIII, 18,* & *IX* toto, exhiberi, perſuaſura Lectori.

CAROLI CHRISTIANI WOOG, A. M. ET Antiquit. Eccleſ. in Academia Lipſienſi Profeſſ. Publ. Extraord. de Presbyterorum & Diaconorum Achajæ Epiſtola de Martyrio B. Andreæ Apoſtoli adverſus Tillemontium Diſſertatio.

Lipſiæ, literis Crucigerianis, 1749, 8.
Plag. 7.

Quæcunque nobis ad hunc usque diem de morte religioſa S. *Andreæ* ex monumentis veteris eccleſiæ innotuerunt, ea omnia maximam partem cognita habemus ex quadam Presbyterorum Achajæ Epiſtola, cui hæc inſcriptio addita legitur: *Paſſio S. Andreæ Apoſtoli per Presbyteros & Diaconos Eccleſiarum Achajæ ſcripta.* Multa hac ſuper re inter doctos viros & varia fuit ſemper contentio, quæ Autori doctiſſimo occaſionem dedit, hanc in rem penitius majorique cura, quam huc usque factum fuit, inquirendi. Ante omnia monet, exemplum hujus Epiſtolæ Latina ex verſione tantum exſtare publice, & in *Mombritii, Lipomanni, Surii,* & *Sauſſæi,* operibus de actis & vitis Sanctorum reperiri; *Barreum* vero, quod quidem *Ittigius, Sagittarius, Fabricius,* & *Walchius,* volunt, non ex hac epiſtola, ſed ex *Abdia,* vitam *Andreæ* recenſere, inſpectio libri ipſius docet. Integra etiam conſpicitur illa Germanice apud *L. Rabum.* Editores omnes *Mombritium* ſequuntur, Latinam hujus Epiſtolæ verſionem primum edentem, ex quibus vero Codicibus ille eam deſcripſerit, & cujus ea ſeculi fructus ſit, non conſtat. Antiqua quidem ſatis, & Seculo P. C. N. octavo jam confecta videtur; interpolatam tamen eſſe hanc converſionem, non eſt dubium, idque Autor noſter, cui in Oxonienſi Muſarum ſede Græca hujus

Pag. 2.

4.

Epiſtolæ forma in Codice quodam Bibliothecæ *Bodlejanæ* con-
Pag. 6. ſpecta & deſcripta olim fuit, confidenter aſſeverat. Collatio-
ne enim Græci hujus textus cum edita huc usque Latina ver-
ſione inſtituta, nullus Noſtro dubitandi locus remanſit,
quin eum pro genuina ubique Presbyterorum ſcriptione
agnoſceret, edendique eum aliquando, quod probandum
7. omnino eſt, conſilium inde iniit. De fide tamen hu-
jus Epiſtolæ, an genuina ſit, nec ne, triplex inter eruditos
8. alitur ſententia. Alii oppugnant, alii defendunt, ingenuam
ejus originem. Alii, media via incedentes, judicium ſuum hac ſu-
per re modeſte ſuſpendunt, vel interpolatam ſaltem eam con-
tendunt, quod *Bailletus*, *Germonius*, *Sainte-Beuve*, & *Dupi-
nius*, viri ſane eximii & celeberrimi, fecerunt. Ultimus qui-
dem Autor ab *Ittigio* & *Fabricio* iis annumeratur, qui ſpuriam
hanc Epiſtolam exiſtimant. Minus vero recte ita factum eſt.
Inter defenſores eccleſiæ Romanæ doctores plurimi referun-
10. tur, quos inter, præter editores, *Bellarminus*, *Baronius*, *Nata-
lis Alexander*, *Poſſevinus*, *Labbeus*, *Gaudellus*, eminent. *Ca-
veus* quidem de *Baronio* id negat, ſicut *Fabricius Emanuelem a
Schelſtraten* inter defenſores recenſet; uterque tamen fallitur.
11. Alii denique hanc Presbyterorum & Diaconorum Achajæ
Epiſtolam tanquam ſpuriam rejiciunt, ejusque antiquitatem &
13. ingenuos ortus negant. Faciunt id noſtræ & Reformatæ eccle-
15. ſiæ doctores fere omnes. Quibus tamen inter Pontificios *Til-
lemontius*, & inter Antitrinitarios *Sandius* ſunt accenſendi.
Cauſa, quare Reformatæ doctrinæ ſocii fidem huic Epiſtolæ
16. denegant, in promtu ſtatim eſt. Videntes enim, realem cor-
poris & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam clariſſi-
mis verbis, ut dogma Seculo primo receptum, in ea ſtabiliri,
ſibi conſulere melius non potuerunt, quam ſi eandem, tan-
quam ſcriptum recentiori ætate confictum, condemnarent.
Noſtræ tamen profeſſionis ac fidei viris laudi id ducitur, quod
ob quasdam dubitationes, & *Tillemontii* inprimis rationes ſpe-
cioſiſſimas, eam rejecerint, licet doctrinam ſuam contra Cal-
vinianorum, Pontificiorum, ac Socinianorum, errores inde
18. confirmare potuerint. Ardua vero hæc quæſtio de genuina
hujus

hujus Epiſtolæ origine ut diſſolvatur recte, Noſter omnem movet lapidem, &, niſi plane fallimur, ſatis feliciter affirmantem ſententiam corroborat. Generale primum affert argumentum, inde petitum, quia primis Chriſtianis in more fuerit poſitum, illuſtria Sanctorum Martyria epiſtolis encyclicis deſcribere, deſcripta cum aliis cœtibus communicare, communicata certis diebus, qui anniverſariæ eorum memoriæ erant conſecrati, publice in eccleſiis prælegere. Patet id non ſolum ex *Pontii*, Seculi III Autoris, teſtimonio, ſed ex ipſis etiam rerum exemplis, v. g. ex *Smyrnenſis eccleſia Epiſtola ad Philadelphienſes de martyrio S. Polycarpi*, aliisque hujusmodi Epiſtolis, ad noſtra usque tempora reſervatis. Moris hujus antiquitas a Judæis ad Chriſtianos tranſiiſſe videtur, quod veriſimile inde fit, quia in libris Maccabæorum, quibus fides hiſtorica non temere deneganda eſt, veſtigia hujus rei occurrant. *Deinde* notandum eſt, hanc Presbyterorum Epiſtolam, tum quod ad ſtilum, tum quod ad res, accuratiſſime convenire cum aliis hujus generis epiſtolis, quod ad oculum patet, dummodo levem, quod Autor facit, collationem inſtituere quis velit. *Tertio* nihil continet Epiſtola illa, ſpurium ortum prodens. Nulla ex dicendi genere, nulla ex toto contextu fraus, & ne ſpecies quidem fraudis, elucet. Nullæ ex poſterioribus temporibus occurrunt voces; nulla fit mentio cerimoniarum, rituum, diſciplinæ, politiæ eccleſiaſticæ, quæ poſtea in cœtum ſanctiorem fuerit introducta; nullæ res geſtæ ibi commemorantur, quæ poſteriores ſunt & longe recentiores ævo Apoſtolico, quod aliis fit in ſcriptis, obſcuras origines incertasque his rerum argumentis prodentibus. *Quarto* loco pro autoritate hujus Epiſtolæ pugnat id, quod egregia in illa exhibeantur teſtimonia de S. S. Trinitate, Chriſti divinitate, ſatisfactione, morte ſpontanea, juſtificatione, reali corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentia, atque æternitate pœnarum infernalium, quæ omnia ex Græco textu & Latina converſione diligenter ab Autore recitantur. *Quinto* leve Noſter pro ſententia ſua ex eo petit argumentum, quod Seculi primi indicia ſiſtat nonnulla, v. g. quod nul-

Pag. 19. 21. 23. 24. 26. 28. 35. 37.

la Episcopi, tanquam personæ a Presbyteris autoritate & dignitate disjunctæ, fiat mentio: itemque, quod S. *Andreas* in eadem quotidiani sacræ Cœnæ usus mentionem faciat, quod prioris ævi character esse creditur. *Sexto* addit Autor, veteribus, quorum magnam affert copiam, notam fuisse illam, quia ex illa sæpius loca excitarunt. *Septimo* id quoque non est omittendum, objectiones, contra fidem hujus libelli, & antiquitatem ejus, factas, ex falsa hypothesi utplurimum procedere, qua hæc Presbyterorum Achajæ Epistola cum Pseudo-Actis S. *Andreæ* confunditur, atque pro uno eodemque scripto habetur. Cum enim Acta ista a veteribus unanimi consensu tanquam apocrypha, & ab hæreticis supposita, jure meritoque rejiciantur; hoc sibi etiam nostri de nostra Epistola persuadent. Sed falso. Libelli enim utrique maxime inter se sunt diversi. Audiatur tamen nunc etiam altera pars. Respondendum hic est ad dubitationes adversariorum, primam objectionem ex silentio sex priorum Seculorum urgentium. Sed respondet Clarissimus Autor, falsum esse, nulla Seculo septimo anteriora posse produci testimonia, cum contraria sententia ex autoritate *Damasi*, *Claudiani Mamerti*, *Venantii Fortunati*, aliorumque, facile refelli queat. Quodsi etiam *Tillemontio*, quem Autoris diligentia præ reliquis vellicat, dari possit, verum hoc esse assertum, non tamen recte ex silentio colligitur Autorum, supposititiam hanc esse Epistolam. Nec mirandum est, *Eusebium* hujus Epistolæ nullam plane injicere mentionem, cum constet, librum ipsius de antiquis Martyribus, ubi hac de re dicendi erat locus, jam dudum periisse. Denique copiose etiam ab aliis demonstratur, plerorumque Martyrum acta non solum diuturnitate temporis, sed etiam tyrannorum malitia, excidisse atque suppressa fuisse, quod jam ante magnam *Diocletiani* persecutionem gentilibus exprobravit *Arnobius* Afer. Instant adversarii, contendentes, Epistolam hanc a veteribus ut apocrypham rejici. Sed hic sibi ipse contradicere videtur, dum, quod paulo ante fuit monitum, silentium veterum Autorum iidem ipsi dissentientes urserant. Res vero omnis in aprico est, confundi a viris doctis

Marginalia: Pag. 39. — 42. — 49. — 51. — 52. — 53. — 55. — 56. — 57. — 58. — 59. — 60.

doctis Epistolam hanc cum suppositititiis Actis, a *Leucio* quodam confictis, quæ recte, ut scripta adulterina, a Patribus rejiciuntur. Quodsi etiam *Tillemontius* contendat, veteribus [Pag. 62.] nulla alia Acta S. *Andreæ*, quam spuria, cognita fuisse, id tamen non conficit, hanc Epistolam esse spuriam, multo minus id vere dici potest, illam esse fragmentum, ex *Leucii* damnatis actibus desumtum, quod nulla probabilitatis specie asseritur. Præterea *Tillemontius* autoritatem hujus Epistolæ ex eo tol- [63.] lere conatur, quoniam fidei confessio nimis nitida ipsi videatur, &, pro temporum istorum simplicitate, nimis expressis [65.] verbis concepta. Sed oppido falsa est accusatio ista. Pau- [66.] cissimis enim verbis, imo paucioribus, quam reliqua Symbola, hic fidei canon est conceptus, &, præter palmarium fidei Chri- [68.] stianæ dogma de trinitate & divinitate Christi, nihil continet, quod primis statim ecclesiæ temporibus planissime fuit cognitum. Hinc tolerandum vix est, viros eruditos, Criticorum [70.] personam simulantes, pro demonstranda libri cujusdam suppositione, argumentum exinde desumere, quod dogmata talia clarissimis verbis in eo proponantur, qualia in Epistola nostra inveniuntur. Amplius obvertit *Tillemontius*, vocabulum *Tri-* [73.] *nitas*, τρίας, Apostolorum temporibus incognitum, primaque demum Synodo Alexandrina fuisse receptum, hinc, cum in hac Epistola occurrat, patere, eam pro scripto Seculi primi haberi non posse. Ad rem vero quod attinet, recte utique in hac Epistola eadem filii cum patre essentia asseritur. Ad vo- [75.] cabulum trinitas autem quod spectat, longe vetustior est usus hujus vocis, quod Clarissimus Autor ex *Gregorio Thau-* [79.] *maturgo*, *Tertulliano*, *Clemente Alexandrino*, *Justino Martyre*, *Luciano*, aliisque, confirmatum reddit. Nec id, quod con- [81.] tra fidem hujus Epistolæ plerumque profertur, autoritatem ejus infringit, quod Patres contra Arianos eadem usi non fuerint. Constat enim jam ex superioribus, difficile hoc ob suppressas Martyrum vitas fieri potuisse; & deinde probe ponderandum est hoc, scriptum istud genuinum quidem esse posse, licet θεόπνευστον non reputatum. Objectio alia ex eo [83.] formatur, quod errori Græcorum hæc Epistola de processio-

Pag. 86 ne Spiritus Sancti favere videatur. Sed recte respondet Noster,
87. ipsam Scripturam sacram dicere, Spiritum Sanctum a Patre procedere: una persona posita, alteram non excludi, & ipsa cohærentia verborum omnem litem dirimi, inprimis si Græ-
91. cum inspiciamus contextum. Acute etiam monet Noster, tunc demum sublestæ fidei esse hanc Epistolam, si in ea lega-
98. tur, Spiritum Sanctum a patre *filio*que procedere. Vocem enim *filio*que recentiori ætate esse Symbolo Apostolico adjectam, ipsi Latinæ ecclesiæ doctores hodierni nullo modo infi-
108. cias ire possunt. Pergit inde ad reliquas levioris momenti objectiones Autor, quibus removendis præclaram navat operam, nec est, quod multa inde proferamus, cum ex allatis rerum
109. argumentis diligentia & doctrina Autoris satis eluceant. Denique ad alias objectiones, a *Tillemontio* confictas, respondet ita, ut doceat, in Græco atque genuino textu ea omnia non exstare, quæ dubitandi adversariis occasionem præbuerint, sed esse additamenta, ex ingenio crassiori interpretis Latini, aut alius cujusdam fabularum patroni, orta, ense ferroque rescindenda.
110. Sub finem denique conjecturam profert suam Clarissimus Autor de tempore Epistolæ hujus perscriptæ, quod illo temporis tractu contigisse ipsi videtur, qui ab anno Christi 67, quo *Nero* libertate pristina donavit Achajam, usque ad annum 73 intercessit, quo *Vespasianus* Achajam Romanam iterum fecit provinciam, atque probabile ipsi maxime est, evenisse illud primo *Vespasiani* imperii anno. Qui cum in septuagesimum tertium, post Christum natum, annum incidat, statuit recte, hanc Epistolam circiter annum octogesimum Seculi primi fuisse literis mandatam; idque ideo, quia autores illius ipsi martyrio interfuerunt. Mirandum inde est, hanc Epistolam a *Caveo* ad annum Christi 59 rejici, quod quo fundamento fiat, prorsus non apparet. Hæc summa est doctissimæ hujus Dissertationis, cui ut ipsa Græca Epistolæ Presbyterorum Achajæ succedat editio, Lectores optabunt nostri, quibuscum vota nostra pro Cl. Autoris studiis operisque conjungimus.

CASUS

CASUS ANATOMICUS, A JOANNE CHRISTOPHORO POHLIO, *Medicinæ Doctore, & in Acad. Lipſ. Prof. Extraord. obſervatus.*

Præterlapſo anni præteriti 1748 die triceſimo Auguſti, occaſio mihi fuit ſubnata, fœminam, ex familia ſatis præclara hic Lipſiæ ortam, 52 annum ætatis ſuæ agentem, copulæ nuptialis expertem, deſtinatisque per naturam temporibus inordinato per quinque annorum curriculum, priusquam naturæ debitum ſolveret, menſium fluxu laborantem, cultro anatomico poſt fata ſubjiciendi. Abdomen hujus miſeræ, ceſſante fluxu, progreſſu temporis maxime intumeſcebat, & ita quidem, ut ambitu ſuo quartam excederet ulnam noſtratem; ſupra umbilicum, verſus regionem hypogaſtricam, protuberare & acuminari ventrem deprehendi, ut vel cutis in ſuperficie præ nimia ſplenderet extenſione. Serum extravaſatum, colore rubro tinctum, intusque in abdomine contentum, circa umbilicum liberiorem quæſivit exitum, ut intra 24 horarum ſpatium per ſex hebdomades ante mortem miſeræ noſtræ libræ duæ & ultra ſenſim ſenſimque effluerent. Conquerebatur illa, cum viveret, de anxietatibus præcordiorum, nec non de utriusque circa hypochondria lateris capitisque doloribus lancinantibus, qui autem ultimis illius morbi temporibus in latere ſiniſtro magis magisque fuerunt aucti; febrique ſymptomatica phlogoſibusque per intervalla fuit vexata miſera, & per ſex menſes in lecto ſine intermiſſione detenta fuit.

Aperto abdomine, maxima ſeri copia, colore luteo atque ſtriis rubris intermixto tincta, odoremque ingratum de ſe ſpargens, promanabat. Quod autem notatu dignum, lienem ſupra omnia abdominis viſcera fere extenſum offendebamus, non hepar verſus, id eſt, regionem hypogaſtricam dextram, ſolum, ſed ſuperiora verſus & diaphragma etiam, extendebatur ille, ut & thoracis & abdominis viſcera alia ab enormi iſthoc tumore ſacci, vel utriculi, more extenſo e ſitu receſſerint naturali, & in conſpectum prodire non valerent. Hepar enim in ſuperficie magis inveniebatur compreſſum, ſubſtan-

tia naturali durius, & in vesicula fellea atrum ostendebat colorem bilis cystica, instarque picis ad exercernendum valde inepta ob nimiam tenacitatem reperiebatur. Ventriculi, e situ naturali redacti, atque hypochondrium magis dextrum, quam sinistrum, occupantis, curvaturæ, inprimis parva, planiorem nanciscebantur figuram. Diaphragmatis pars inferior concava in convexam erat mutata, & propter perpetuam compressionem stimulumque, quibus a maxima lienis mole obnoxius fuit ventriculus, nausea, ructibus, appetituque depravato, correpta, semperque vexata fuit misera nostra. Intestina, tam tenuia, quam crassa, inter se invicem ratione concavitatis compressa coarctataque conspiciebantur, ut neque flatus, neque fœces, uti in statu requiritur naturali, propter scybala, intus contenta, rite exitum quærere potuerint. Ren sinister extrorsum non convexam, sed planiorem potius, repræsentabat figuram, versusque pelvim extensus dirigebatur; quapropter excretio urinæ ob perpetuam lienis pressionem, quo minus ex voto succederet, fuit impedita. In parte concava, & quidem in circumferentia, membranam inter, a peritonæo ortum ducentem, & substantiam lienis, novem se formaverant distincti sacculi, quatuor magnitudine pugni viri robustioris, reliqui minores, formam rotundam globosamque repræsentantes, attamen communicationem inter se non alentes, sed in altitudinem magis vergentes. Incisione horum saccculorum, computationeque seri, intus contenti, facta, ex majoribus sacculis simul sumtis, duæ emanabant seri extravasati libræ; in reliquis autem sacculis minor hujus fluidi deprehendebatur quantitas, & in lienis substantia ipsa humores accumulabantur extravasati. Vasa arteriosa, horumqae rami majores & minores, ut venosa hujus visceris nimium in modum erant extensa, & vasa brevia duplo in conspectum viscus stateræ subjectum, libras 20 unciasque 4 ponderavit; longitudine duas ulnas cum semissi, in circumferentia duas ulnas septemque æquabat pollices. Computatione seri extravasati, in abdomine contenti, facta, ultra duodecim illius cum fœtore accumulati, eraut libræ, quod experimentis per coctionem

nem institutis haud concrescebat, aut affuso alcohol inspissari poterat; neque ille liquor serosus syrupo violarum viridiusculum dedit colorem, quo experimento compertum est, illum ad indolem alcalinam vergere.

Morbum hunc, obstructis mensibus, paulatim incrementum suum duxisse, abdomen sensim sensimque intumuisse, & singulis mensibus præterlapso ante obitum unius anni spatio extendi cœpisse, simulque doloribus pungentibus utriusque lateris, magis tamen sinistri, quam dextri, imique ventris, correptam fuisse miseram nostram, ex relatione agnatorum percepimus. Increbrescente autem malo, affectu illa asthmatico oppressa, neque alterutri lateri, sed dorso magis, incumbere potuit, semperque de suffocationis periculo est conquesta. Summis itaque præcordiorum anxietatibus obruta, & tandem convulsionibus fuit exstincta. Lento quidem, uti fieri solet, incremento omnes procedunt tumores tunicati; attamen cum illa differentia interni in visceribus tragœdiam suam ita ludunt, ut progressu temporis propter ἀδυναμίαν curandi nihil aliud, quam mors, sit exspectandum; omnes etiam tumores, potissimum serosi folliculis inclusi, ab initio levioris esse videntur momenti, paulo vero post gravissima sequuntur symptomata.

MEMOIRES SUR DIFFERENS SUJETS DE Mathematiques, &c.

hoc est,

COMMENTARII DE VARIIS REBUS MAthematicis, Autore DIDEROT.

Parisiis, apud Durandum & Pissotum, 1748, 8 maj.
Plag. 16, Tabb. æn. 7.

Sylloge hæc est *quinque Dissertationum*, ad varia Mechanicæ, Acusticæ, & Geometriæ, capita spectantium. *Prima* de *Principiis generalibus Acusticæ* agit. Primo, Musicam, ostendit, non esse rem mere arbitrariam, sed certis principiis, a justa nimirum sonorum inter se proportione pendentibus, fundatam; unde fiat, ut theoria ejus sit invariabilis, quod &

Pag. 1.

quod & veteres jam pridem agnoverunt. Objectum Musicæ, perceptionem soni, oriri, quando aer motus in tympanum incurrit, satis constat. Potest vero motus iste aeris enasci vel vibrationibus corporis impulsi, ut fit in chordis & campanis, vel dilatione subita aeris compressi, ut in sclopetorum explosione, tonitru, corporibus in aere projectis, vel inspiratione in instrumentum cavum, ut in tibiis omnis generis. Tres hasce sonorum species sigillatim considerat Autor. Chordæ tensæ, cum tanguntur, vibrant, seu motu oscillatorio a linea recta hinc inde dimoventur; unde oritur Problema, a *Tayloro* primum solutum: Data longitudine chordæ tensæ, una cum pondere proprio, eoque, quo tenditur, determinare numerum vibrationum, dato tempore peragendarum. Solutionis hujus seriem Noster perspicue formulis analyticis explicat, quæ duobus ex experientia assumtis nititur: altero, maximam excursionem a recta esse perexiguam respectu longitudinis ejus, altero, omnia ejus puncta eodem tempore in hanc rectam, ceu statum quietis, redire. Pergit jam, quomodo e diversa vibrationum celeritate soni vel acutiores, vel graviores, prodeant, explicare; unde oriuntur in Musica intervalla, quæ vocantur tertiæ, quartæ, quintæ, octavæ. Porro soni differunt respectu intensitatis, dum eo sunt debiliores, quo remotius audiuntur, idque in ratione distantiarum duplicata inversa. Denique sunt vel uniformes, si vibrationes omnes sunt isochronæ, vel difformes, sin minus. Hic de perceptione grata ex uniformitate sonorum oriunda agit. Quomodo etiam, data potentia, chordam pulsante, determinetur & celeritas, & excursio maxima, declarat. Applicationem horum ad sonum campanarum, aerisque compressi, sed paucis, edocet, cum fatendum sit, determinationem horum vim calculi superare. Accedit ad tibias, earumque theoriam explicat, vestigia Cel. *Euleri* secutus, quod & passim fecit in præcedentibus. Denique inventa *Sauverii* de definienda mensura fixa sonorum (in *Comm. Ac. Paris. A. 1700*) exponit, adjectis in ea annotationibus.

Pag. 121. *Secunda examen Curvæ, evulutione circuli genitæ*, continet. Simplicitate, qua descriptio hujus curvæ gaudet, ductus est Autor,

tor, ut ejus naturam & usum in constructione Problematum & æquationum ex instituto consideraret, cum id nondum a Geometris factum videret. Varia docet ejus ope construenda Problemata cyclometrica, ad divisionem arcuum, dimensionem spatiorum, inventionem centri gravitatis, pertinentia; constructionem quoque æquationum cubicarum, quæ nititur noto fundamento trisectionis arcus circularis. Ad ipsam naturam Curvæ spectantia varia investigat, ut rectificationem, quadraturam, descriptionem per puncta, inventionem circuli generatoris ex datis illis punctis, & similia.

Tertia principium mechanicum de tensione chordarum examini subjicit. Quod huc redit: Si chorda *AB*, in *B* fixa, trahatur secundum longitudinem potentia quavis *A*; quæritur, an, si loco puncti fixi *B* substituatur ibidem potentia æqualis & contraria ipsi *A*, tensio adhuc maneat prorsus eadem. Demonstratio, qua hoc ita fieri asseritur, e natura elastri petita, affertur. Autor modum, veritatem hujus principii investigandi proponit, si nempe chorda musica utroque modo tendatur, & videatur, an eundem prorsus sonum edat. Pag. 16

Quarta inventum *novi organi musici* proponit. Occasionem ei dedit instrumentum circumforaneis satis frequens, a Gallis *organum Germanicum* dictum, quo, absque ulla Musicæ peritia, sola manubrii versatione, modulationes produci possunt. Simili mechanismo vult Autor organum construere, quo non certa tantum, sed quævis proposita, modulari liceat. Ejus descriptionem prolixe tradit. Denique præstantiam hujus instrumenti, quod ob simplicitatem inprimis usumque facillimum commendat, exponit, etsi contra inficias iri non possit, Musicam per id plus detrimenti, quam incrementi, capturam esse, cum sic omnia, multum artis alias requirentia, ab imperito effici possent. 169.

Quinta de *resistentia aeris in motu pendulorum* agit, estque instar Commentarii in *Newton. princip. pag. 50*, ubi de hac resistentia in investigandis legibus collisionis tractat. Hæc doctrina perspicue, reductis omnibus ad formulas analyticas, explicatur. Ceterum in hisce Dissertationibus bonum ordinem ac perspicuitatem ubique non laudare non possumus. 200.

VIÆ COMETARUM SECUNDUM HYPOTHESIN, quæ statuit, illos cursu Parabolam circa Solem describere, per NICOLAUM STRUYCK.

Indagationem cursus Cometarum ex præcipuis Astronomiæ sublimioris partibus esse, nemo hodie Astronomorum in dubium vocaverit. Postquam Vir summus, *Isaacus Newtonus*, ante annos 63 in lucem edidisset celebratum Problema de via Cometarum per tres observationes accuratas invenienda ex hypothesi, illos cursu suo Parabolam circa Solem describere; hac methodo usus *E. Hallejus*, vias 24 Cometarum per calculum determinavit in Tabella, quæ reperitur in *Transactionibus Philosophicis Num. 297 pag. 1886*, & in *Actis Eruditorum Anni 1707 Mens. Maj. pag. 216.* Re vera autem sunt 21 Cometæ diversi.

Tanti Viri vestigia secutus, eadem methodo alios 18 Cometas, qui in illa Tabula non reperiuntur, undique conquisitos annotavi, eo consilio, ut tandem singulorum tempus periodicum inveniri posset. Ne vero istæ observationes de viis Cometarum casu aliquo perirent, illas nunc in publicam lucem emittere decrevi, simul officii mei esse ratus, indicare, quinam illas calculo Arithmetico accommodaverint. Via Cometarum A. 1723 & 1737 per calculum determinata est a *J. Bradley*, via Cometæ A. 1744 a *J. Bers*, via Cometarum A. 1699, 1702, & 1739, ab Abbate *de la Caille*, via secundi Cometæ A. 1743 a D. *Klinkenberg*, via secundi Cometæ A. 1746 a *des Chezeaux*, primi Cometæ A. 1748 a *Maraldi*. Cumque ipse tempore excluderer, observationes Cometarum conspectorum A. 1533, 1678, 1718, & 1729, cum Cl. *Douwes* calculo subjiciendas communicavi. Cometas vero A. 1706, 1707, 1742, primum A. 1743, & secundum A. 1748, ipsemet ad calculum revocavi. Addidi etiam Cometam, exitu anni 1680, & initio anni 1681, conspectum, quia in postrema *J. Newtoni* editione emendationes leguntur, per quas ellipsis, quam circa Solem movendo descripsit, determinatur.

Nunc etiam indicandum esset, quantum theoria singulorum Cometarum ab observationibus differat; sed, brevitati studens, hanc Tractationem alii scripto, cujus editionem paro, servare malui,

malui, illud unice monens, ex 31 Observationibus, quas habeo, Cometæ A. 1742 conspecti, esse 22, quarum longitudines vix unico minuto inter se differunt, & 23, quarum latitudines ne minuto quidem differunt.

Sequuntur viæ 19 Cometarum, quorum supra facta est mentio:

Temp. æquat. Perihelii Londini.	Nodus Ascen.	Inclinat. orbitæ.	Perihelion in orbe.	Dist. Perihelii a Sole.	Motus.
An. dies h. m. s.	gr. ′ ″	gr : ′ ″ : l.	gr. ′ ″	part.	
1533 Jun. 16 : 19 : 30 : —	♌ 5 : 44 : 0	35:49 : —	♌ 27 : 16 : 0	20280	Retr.
1678 Aug. 16 : 14 : 3 : —	♍ 11 : 40 : 0	3 : 4 : 20	♒ 27 : 46 : 0	123802	Dir.
1699 Jan. 2 : 8 : 22 : 19	♒ 21 : 45 : 35	69 : 20 : 0	♏ 2 : 31 : 6	74400	Re
1702 Mart. 2 : 14 : 12 : 19	♎ 9 : 25 : 15	4 : 30 : 0	♌ 18 : 41 : 3	64590	Dir.
1706 Jan. 19 : 4 : 56 : —	♈ 13 : 11 : 23	55 : 14 : 5	♊ 12 : 36 : 25	42630 $\frac{1}{2}$	Dir.
1707 Nov. 30 : 23 : 43 : 6	♉ 22 : 50 : 29	88 : 37 : 40	♊ 19 : 58 : 9	85904	Dir.
1718 Jan. 4 : 1 : 14 : 55	♌ 7 : 55 : 20	31 : 12 : 53	♌ 1 : 26 : 36	102565	Retr.
1723 Sept. 16 : 16 : 10 : —	♈ 14 : 14 : 16	49 : 59 : 0	♉ 12 : 15 : 20	96942	Retr.
1729 Jun. 12 : 6 : 35 : 41	♒ 10 : 35 : 15	77 : 1 : 58	♒ 22 : 16 : 53	406980	Dir.
1737 Jan. 19 : 8 : 20 : 0	♏ 16 : 22 : 0	18 : 20 : 45	♒ 25 : 55 : 0	22282 $\frac{1}{2}$	Dir.
1739 Jun. 6 : 9 : 59 : 49	♈ 27 : 15 : 14	55 : 42 : 44	♋ 12 : 38 : 40	67358	Dir.
1742 Jan. 28 : 4 : 20 : 50	♎ 5 : 34 : 45	67 : 4 : 11	♏ 7 : 33 : 44	76555 $\frac{1}{2}$	Retr.
1742 Dec. 30 : 21 : 15 : 16	♊ 8 : 10 : 48	2 : 15 : 50	♋ 2 : 58 : 4	83811 $\frac{1}{2}$	Dir.
1743 Sept. 9 : 21 : 16 : 18	♈ 5 : 16 : 25	45 : 48 : 21	♎ 6 : 33 : 52	52157	Retr.
1744 Febr 19 : 8 : 17 : 0	♉ 15 : 45 : 20	47 : 8 : 36	♐ 17 : 12 : 55	22206 $\frac{1}{10}$	Dir.
1747 Febr. 17 : 11 : 44 : 38	♌ 26 : 58 : 27	77 : 56 : 55	♑ 10 : 5 : 41	229388	Retr.
1748 April. 17 : 19 : 25 : 2	♏ 22 : 52 : 16	85 : 26 : 57	♏ 5 : 0 : 50	84066 $\frac{2}{3}$	Retr.
1748 Jun. 7 : 1 : 24 : 15	♉ 4 : 39 : 43	56 : 59 : 3	♑ 6 : 9 : 24	65525 $\frac{1}{2}$	Dir.
1680 Dec. 7 : 23 : 9 : 0	♑ 2 : 2 : 0	61 : 6 : 48	♐ 22 : 44 : 25	617	Dir.

Distantiæ autem Periheliæ æstimantur in ejusmodi partibus, quales media distantiæ Terræ a Sole habet centies millenas.

VITA E LETTERE DI AMERIGO VESPUCCI, &c.

id eſt,

VITA AC EPISTOLÆ AMERICI VESPUCCII, Nobilis Florentini, collectæ & illuſtratæ ab Abbate ANGELO MARIA BANDINI.

Florentiæ, ex typographeo ad inſigne Apollinis, 1745, 4. Alph. 1, cum Tabula *Veſpucciorum* genealogica.

Ex vico Peretola prodiit gens *Veſpucciorum*, e qua *Americus* tantam ſui famam reliquit, ut quarta orbis culti pars inde traxerit nomen. Peretola viſitur in tractu Florentino. Seculo XIII familia iſthæc generoſa Florentiam demigravit, domicilio delecto ad portam, quæ nunc vocatur *Carra*. Locus habitationis dudum in xenodochium converſus, cujus portæ Celeb. Abbas *Antonius Maria Salvini* hanc inſcriptionem inſculpi juſſit: Pag. 11. *Americo Veſpuccio, Patricio Florentino, ob repertam Americam ſui & patriæ nominis iuſtauratori, amplificatori orbis terrarum, in hac olim Veſpuccia domo, a tanto viro habitata, Patres ſancti Joannis de Deo cultores gratæ memoriæ cauſa. Veſpucciorum* eruditio, pietas, & prudentia mercatoria, adhuc celebratur. 12. Sepulcrum *Simonis Petri de Veſpuccis*, mercatoris, A. 1383 defuncti, viſitur adhuc Florentiæ in æde omnium Sanctorum, ubi ille ſacrarium, quod vocant *capellam*, in animæ ſuæ ſalutem fieri pingique fecit. A. 1390 *Simeon Veſpuccius* xenodochium S. *Mariæ de humilitate* exſtruxit Florentiæ. Non vacat reliqua gentis *Veſpucciæ* monumenta, apud Autorem recolenda, repetere. 16. *Guidonis Antonii Veſpuccii* ibidem viſitur ad annum Seculi XVI epitaphium. Filius ejus, *Joannes*, eruditione claruit, ac ad patrem A. 1490 ſcripſit epiſtolam ſatis doctam Latine. 19. *Georgius Antonius*, *Americi* avus, familiariter uſus eſt *Marſilio Ficino*, Præpoſitus eccleſiæ cathedralis Florentiæ, qui Martyrologium *Uſuardi* cum acceſſionibus A. 22. 1486 Florentiæ evulgavit. *Hieronymi Savanarolæ* commercio uſus eſt familiari, Græce peritiſſimus, collector Codicum multorum, tam Latinorum, quam Græcorum. Obiit in Cœnobio Fæſulano A. 1514, 7 April. natus annos 80. *Antonius* frater exſtitit

exſtitit *Americi*, *Anaſtaſii* filius. Filius *Antonii*, *Bartholomæus*, Medicinæ, Mathematices, Philoſophiæ, ac Coſmographiæ, fuit admodum peritus, qui in Gymnaſio Patavino Orationem habuit tanquam artium & Medicinæ Doctor A. 1516, variosque libros edidit. *Americus* ex *Anaſtaſio* ac *Eliſabeta* generoſiſſima A. 1451, 9 Martii, natus fuit. A *Georgio Antonio*, qui tunc nobilium Florentinorum juventutem erudivit, Grammaticam bonarumque literarum elementa accepit. *Maroni*, *Danti Alighierio*, & *Franciſco Petrarchæ*, induſtriam lectionis inprimis affixit. *Trivio Mugelli*, urbe Italiæ, ad patrem *Anaſtaſium* A. 1476 literas dedit, quæ multum habent ex terſa ætatis *Ciceronianæ* latinitate. Cum vero linguæ ſint adminicula, non finis, actionum noſtrarum; *Americus* ad Phyſicam, Geometriam, Aſtronomiam, & Coſmographiam, promovit gradum. Florebant ea ætate per Hetruriam bonarum literarum ac ſcientiarum præſidia ſub Magnifici *Laurentii de Medicis* umbra ac tutela ſic, ut nihil ſupra. Florebant illa ſumma nomina, *Joannes Picus Mirandulanus*, *Hermolaus Barbarus*, *Angelus Politianus*, *Marſilius Ficinus*, *Chriſtophorus Landinus*, *Demetrius Chalcondilas*, ac alii ſexcenti. Florentini tunc temporis commerciis operam navabant quaquaverſum, inprimis intra Syriam, Palæſtinam, ac Ægyptum. A. 1490 *Americus* cum nepote ex fratre ſuo, cum *Joanne*, aliisque juvenibus, navim conſcendit, Hiſpaniamque petiit, mercaturam ibi exculturus, intrepidum pectus oſtendens. Sevillis egit cum *Chriſtophoro Columbo*, cui jam Phyſicus perſuaſerat iter ad Antipodas, *Paulus* ſcilicet *di Meſſer Domenico*. Addidit *Americus Columbo* animum alasque ad tantum opus aggrediendum. *Paulus* ille temporis ſui certiſſimus ſummusque erat Medicus ac Mathematicus, cui nemo tunc erat anteferendus, ac inprimis Aſtronomiæ Sphæricesque ad miraculum peritus. *Joannes Mariana* eum *XXVI*, *3*, per errorem vocavit *Marcum Polum*, Medicum Florentinum. *Pauli* hujus ad *Columbum* literæ leguntur in *Hiſtoria Ferdinandi Columbi*, quæ Italico ſermone fuit Venetiis A. 1571 evulgata. *Columbi* conſilia & navigationem in Indiam occidentalem nolumus hic repetere.

Pag. 24. 26. 29. 33. 36.

Pag. 42. tere. Ex quo *Columbus* insulas, ante hanc Indiam sitas, detexerat, accensa fuit in *Americo* cupiditas trajiciendi eodem, & terras inveniendi complures. Persuasit *Ferdinando Catholico*, iter suum fore fortunatissimum. Tradendas igitur *Americo* Rex jussit tres naves. Iter iniit primum *Americus* A. 1497, 10 Maji. Gadibus relictis, Canarias adiit. Inde versus Occidentem vela vertens, emensus fuit diebus 37 circiter 1000 leucarum spatium. Homines, quos deprehendit in nova regione multos, fugerunt adventum & conspectum ejus. In continentem exscensione facta ad promontorium *dellà vela*, de 43. hostibus victoriam reportavit, ac 222 captivos sui fecit juris. Rediit ad portum Gaditanum A. 1498, 15 Octobris. Scripsit hanc commemorationem ipse *Americus* in *Compendio quatuor suarum navigationum ad Petrum Soderinium*, quod Autor vitæ *Americi* loco primo subjunxit. *Errera*, Hispanus, gloriam & principatum hujus expeditionis tribuit *Alphonso de Ojeda*, qui *Americum* assumserit comitem privatum. Iterum hic A. 1499, mense Majo, Gadibus soluta nave, ad insulas promontorii viridis iter fecit. Inde Canarias prætervectus, intra 44 dies appulit ad terram novam, cum ea, quam nuper detexerat, cohærentem, sitam in Zona telluris torrida ad australem Æquatoris plagam. Vidit hic poli antarctici altitudinem ad 8 gradus. Cum in littus exire haud posset, septentriones 44. versus vela direxit, ac ad insulam pervenit, 10 gradibus ab Æquatore distantem. In insula Hispaniola ob *Columbi* invidiam se male tractari sensit. Mancipiis 232 acquisitis, navem Gades versus direxit, ubi A. 1500 appulit, mensibus 13 itineri maritimo impensis. Ex fatigatione multiplici, quam pertulerat, in febrim quartanam incidit. Qua liberatus, relationem itineris ad *Laurentium Petri Francisci de Medicis* 45. perscripsit. Tum vero per omnem Europam fama *Americum* adeo extulit, ut vertice sidera ferire crederetur, quippe orbis novi repertor. *Emanuelem*, Lusitaniæ Regem, hinc incessit cupido, *Americum* sibi adsciscendi administrum, qui *Tabrobanen* insulam sinum inter Gangeticum & Indicum exquireret. Iterata prece, *Americus*, ut veniret ex Hispania, impulsus fuit. Venit Libbo-

Lisbonam, tribusque navibus suis instructus, vela in altum dedit A. 1501, 10 Maji. Littus Africæ, occidenti obversum, secutus, accessit ad promontorium S. *Augustini*, 8 gradibus distans in austrum ultra Æquatorem, ubi polum antarcticum deprehendit, supra horizontem 32 gradibus elatum. Terram conspexit, 7 Apr. tempestate infestatus. Brasiliæ oram in oculis eum habuisse, sunt, qui referunt. Incidit in insulam incultam, periculisque cum variis conflictatus, rediit ad oram Nigritiæ & Guineæ, ad Azores, & tandem Lisbonam, A. 1502, 7 Sept. Nonnihil nautici hujus itineris attigit *Americus* in *Compendio navigationum suarum ad Petrum Soderinium*, plura autem dedit in *Relatione ad Laurentium de Medicis*. Exiit denuo A. 1503, 10 Maji, Moluccas detecturus. At ob fastum præfecti navis conata perficere non valuit. Appulit in *sinum omnium Sanctorum*, Brasiliæ caput, & ad insulam exiguam, cui nomen est *Aperi oculos*. In hac castellum condidit. Rediit in Lusitaniam A. 1504, 8 Junii. Nituntur hæc enarrationibus *Americi*, quibus fidem inesse, digressione longiori usus, ostendit Autor, qui *Capite* peculiari, *Americum* esse novi orbis repertorem, ivit comprobatum, disputans adversus Abbatem *Pluche* & P. *Charlevoix*, Jesuitam. Nam ille *Tomo VIII Spectaculi naturæ*, & hic alibi, eum honorem *Americo* detrahere ausi fuerunt, rati, ipsum itineris fuisse comitem privatum. *Martiniere Cap. 3 Introd. Hist. Americæ* insolenter *Americum* tractavit, contendens, eum fuisse impostorem. Favent famæ repertoris *Americi Cinellius* in libro *Bellezze di Firenze*, *Georgius Vasari P. III Vitarum Pictorum pag. 11*, *Dominicus Mellini*, ac numi, in ejus honorem cusi, *Leander Alberti* in *Descriptione Italiæ*, *Thuanus Lib. I Hist.*, *Ioannes Metellius* in Præfatione ad *Hieronymum Osorium de rebus Emanuelis*, *Lusitaniæ Regis*, *Fleury* in *Hist. eccl.* ad A. 1501, *Benedictus Averanius Or. V T. I*, *Cosmus della Rena* in *Introd. ad seriem antiquorum Ducum & Marchionum Tusciæ p. 14*, *Tassonius* in *Capitatis diversis X, 25*, *Hondius* in *Descriptione Italiæ particulari*, & *Dominicus Maria Manni* in libro *de Florentinis inventis Cap. 42*, aliique bene multi. Hic usque de Vita *Americi* agitur. Subjiciuntur vitæ documenta

Pag. 47. 48. 64. 66. 72. 75.

ipsa, ab *Americo* in modum epistolarum conscripta, quibus historia itinerum maritimorum quatuor exponitur. Opus Indice adjecto clauditur. Habent Itali, ac inprimis Florentini, rationes satis graves, cur gloriam *Americi* vindicent ab obtrectationibus exterorum & a dicteriis, quæ livor in viros magnos solet evomere.

LETTERA CRITICA SOPRA UN MANUscritto in cera, &c.

EPISTOLA CRITICA DE MANUSCRIPTO quodam, in cera exarato, Autore ANTONIO COCCHIO MUGELLANO.

Florentiæ, 1746, 4.

Plag. II.

Pompejus Neri, ad quem scripta est hæc Epistola, possidet Codicem, vel tabulas potius ligneas ceratas, quas Cl. *Cocchio* mittebat, ejus de illis judicium sibi deposcens. Rescribit ille, conceptas illas esse tabulas Latino sermone, & scriptura minutissima, qualis Seculo XIII in usu fuit, Franco-Gallica dicta, plena compendiis, ideoque lectu difficillima. Tabulæ sunt XIV numero, continentes rationarium diarium expensarum, a die Veneris primo post festum S. *Marci*, id est, a 28 Aprilis, anni 1301 usque ad festum SS. *Simeonis & Judæ*, id est, 29 Octobr. ejusdem anni, factarum in itinere, quod Rex aliquis Franciæ, cujus nomen ibi nusquam conspicitur, sed qui ex *Sandero, Miræo, & Joanne Villano*, qui hujus itineris meminerunt, *Philippus IV*, aut *Pulcher*, esse deprehenditur, Parisiis per Picardiam & Artesiam in Flandriam, Gandavum, Brugas, Ipram, & retro per Picardiam, Normaniam, agrum Aurelianensem, & sic porro, Parisios confecit, in comitatu Reginæ, totiusque curiæ, quam tabularum autor in ministros, milites, & valetos, dividit, singulos suis nominibus appellans. Singulos dies seorsim scripsit ille, certasque has in classes distribuit expensas, in panem scilicet, vinum, coquum, ceram, avenam, & cameram. Post singulos viginti, aut viginti quinque, dies instituit recapitulationem summæ expensarum omnium; cujus rei quo clarior acci-

accidat Lectoribus idea, specimen additum est, at non ære, sed vulgaribus characteribus, expressum. Computat Autor tabularii secundum licios, solidos, & denarios, & semper utitur non cifris hodie usitatis, sed numeris Romanis, quod hodienum in curia Brabantica obtinet. Dies non numerat, ut nos, ex serie, quam quisque in mense habet, sed ex serie, quam habet in septimana, aut frequentius ex distantia a majore quodam & celebriore die festo. Semel solummodo nostro usus est dies numerandi more, sed haud absque errore. Cera hodie dura & friabilis est; olim vero ut mollis fuerit & obsequiosa, necesse est, quandoquidem literæ stilo non acuto, eoque facili & expedito, exaratæ sunt. Cetera istius Codicis, quæ satis exacte Cl. *Cocchius* persequitur, recensere opus non est. Meminit hujus ipsius Codicis *Mabillonius Musei Italici p. 192* testis oculatus, at, quamvis recte viderit, in eo iter *Philippi IV* describi, in eo tamen fallitur, quod ait, eum *de cetero nihil continere observatione dignum, nisi nomina militum, aut nobilium, qui in Regis comitatu erant.* Noster enim demonstrat, multos usus ex hoc Codice tam in Historiam, & Geographiam, quam Grammaticam, redundare, multas nimirum voces Latino-barbaras inde rectius intelligi & explicari procul dubio posse, aliaque magni momenti vocabula, ad leges & gubernationem civilem eorum temporum spectantia, Chorographiam Galliæ Belgicæ medii ævi posse inde suppleri & emendari, genealogias nobilitatis Gallicæ illustrari & confirmari, lites de jurisdictione & possessione locorum quorundam, de conditione, & existentia hominum & urbium, dirimi. Posse Criticum in hoc tabulario reperire, quo se delectet, nomina hominum & urbium locorumve corrupta, quæ corrigere, aut nova, quæ ad *Valesii* Galliam antiquam addere, possit. Bene fecit Cl. *Cocchius*, quod ea, quæ maximi momenti & usus sunt, ex hoc Codice, quem videre cuivis non contingit, excerpsit, geographica nempe & historica. Et quidem a *pag. 25* usque ad *34* dat nomina locorum, per quæ *Philippus* Rex in itu redituque transiit. In fine hujus excerpti addit: „Hic finis viæ, & postremæ ceræ, „quæ est Codicis totius vigesima sexta. A. C. M. legi & di„stinxi, & ob vocabula pæne omnia in Codice decurtata &

„perplexa fortaſſe minus emendate deſcripſi Florentiæ menſe „Januario 1740,„ veniamque erroris petit, ſi quando fuerit humani quid in extricandis illis intricatis paſſus; & Criticorum ſtudia excitat. Apponamus breve aliquod ſpecimen curioſi monumenti, ſitque illud initium, quod hoc eſt: *Tabule q. inceperunt ven' poſt S. Marcu cccj. & durav'unt usq. dmnic. f. S. aplor. Sym. & Jude cccj*, id eſt, *Tabulæ, quæ inceperunt Veneris (*die*) poſt S. Marcum anni* MCCCI. Porro *Ven. p. S. Mrcu. apud asner. Ra. com. in div'io ap. pontis*, id eſt, ut interpretatur *Cocchius:* Anno Chriſti MCCCI, Aprilis XXVIII, *Veneris poſt Sanctum Marcum* Rex fuit *apud Aſneram Regina comedente in diverſorio apud Pontes.* Sed pergamus. *Pag. 37* ſupplet Noſter ex Codd. MSS. inſignem locum in Chronico *Joannis Villani*, qui editis omnibus deeſt, ſcilicet integrum *Cap. 37 Libri octavi;* quod enim in editis trigeſimum ſeptimum numeratur, eſt re vera trigeſimum octavum. Hiſtorica vero, ſeu indicem miniſtrorum, militum, & valetorum, qui Regem comitati fuerunt, exhibet a *pag. 43* usque ad *pag. 61*, unde apparet, nobiliores inter comites fuiſſe *dominum Ludovicum Comitem Ebroicenſem*, quem Cl. *Cocchius* putat fratrem Regis *Philippi* fuiſſe, eundem, qui in fœdere particulari, *Philippum* inter, Franciæ, & *Eduardum*, Angliæ Reges, apud *Leibnitium* in *Cod. Jur. gentium n. 27* ſubſcribitur: *Monſieur Louis fils du Roy de France Comte d'Evreux.* Conſpicitur in eodem indice *Jean ſire de Jonville*, quem Noſter nepotem putat ejus *Joannis de Gionville*, qui hiſtoriam S. *Ludovici* ſcripſit. Tres Medici, totidemque Chirurgi, quos Rex in comitatu habuiſſe legitur in his tabulis, occaſionem dederunt literatiſſimo Medico Italo, eruditas multas obſervationes, ad hiſtoriam Medicinæ pertinentes, depromendi. Medicos inter celebris eſt *Henricus de Mondavilla*, aut *Mundavilla*, cujus meminit *Guido de Cauliaco.* Multis diſputat Noſter de rectis & pravis ejus nominis ſcribendi modis. Inter Chirurgos recenſentur *Joannes Pitard*, Gallus, fundator Collegii Chirurgorum Pariſienſis, et Itali duo, *Joannes de Padua*, & *Jacobus de Siena*, quorum hunc, conjicit Noſter, filium, aut affinem, eſſe illius *Aldobrandi Senenſis*, qui ante A. 1300 Pariſiis medicinam fecit, & cujus libros de conſervan-

da

da sanitate laudat, horumque tres interpretationes Italicas vidisse se memorat, omnes ineditas. Reliquos duos Medicos obscuros ait homines fuisse, simulque demonstrat, nullo tempore non fuisse Medicos stricte sic dictos a Chirurgis diversos & distinctos. Commemoratur in indice curiæ quoque *Dominus de Castellione.* Noster conjicit, hunc ipsum animo *Bocaccii* obversatum fuisse, quando *Novella sexta Giornata, le Sire de Castiglione* tanquam symbolum hominis divitis proponit. Certe potuisse *Bocaccium* hujus viri notitiam habere, quandoquidem juvenis Parisios viderit. Inter impedimenta & instrumenta luxus regii, sed qui hodie vix privato dignus homine videatur, *mala granata* & *aqua rosarum* commemorantur, quorum illa quidem credebant eo tempore Medici concoctionem adjuvare, & ventriculi tonum intendere; hanc vero pro cordiali habebant, quod num ita simpliciter accipi debeat, dubitat Noster. Videtur ipsi potius hæc aqua vim analepticam ab aliis speciebus, quas addere in sicca sublimatione solebant, ut camphora & croco, accepisse. Inter alia ex *Tacuino*, quem scriptorem esse putat & Judæum, & *Carolo M.* æqualem, studet evincere, quod aquæ rosarum confectio *Rhase* & *Actuario* sit antiquior. Potest id quidem verum esse, allatum tamen argumentum id certe non probat. *Tacuinus* enim, vel potius *Tacuini* autor, (est enim id non hominis, sed libri, nomen,) Judæus non erat, sed ex Christiano Muhammedanus, neque *Carolo Magno* æqualis, sed eo pluribus Seculis posterior. Constat ex *Herbeloti Bibliotheca orientali* p. 400, *Tacwini* autorem esse *Ibn Giazlah*, vel *Ibn Gjazelah*, eumque obiisse anno æræ Muhammedanæ 493, id est, Christi 1099, aut 1100. Fuit ergo *Rhase* & *Actuario* posterior. Noster a *Freindio* sibi passus fuit hic imponi, vel potius ambo a titulo veteris editionis *Tacuini* Moguntinæ de anno 1532 in errorem inducti sunt, in quo legitur: *Tacuini Aegritudinum — Christianissimo Regi Carolo, ejus nominis primo, nuncupati.* Christianissimus ille Rex *Carolus I* non est *Carolus M.* sed est *Carolus* Andegavensis, primus utriusque Siciliæ de Francica prosapia Rex, *Ludovici Sancti* frater, cui non Autor, *Ibn Gjezlah*, suum opus scri-

 psit,

psit, sed interpres Latinus, qui Judæus & ejus *Caroli* archiater erat, interpretationem suam inscripsit.

NOVÆ EDITIONIS TRAGOEDIARUM ÆSCHYLI Specimen, curante ANTONIO ASKEW, M. B. Colleg. Eman. apud Cantabrig. nuper Socio Commensali.

Lugduni Bat. 1746, 4 maj.

Plag. 1½.

Cum Tragœdiarum *Æschyli* editio *Stanlejana* neque reperiatur in tabernis librariis, neque absoluta sit atque perfecta, ea autem, quam *Jo. Corn. Pauw* curavit, si ab superiorum Editorum notis discesseris, parum probetur intelligentioribus; *Antonius Askew*, Vir Græce doctissimus, instituit novam editionem adornare, quæ superiores magnificentia, ac multo magis emendationum & observationum bonarum copia, longe superaret. Quod eum perfecturum, nullo modo dubitamus, cum non modo abundet Græcarum literarum scientia, sitque inprimis studiosus artis criticæ, & Poeseos Græcæ interioris, sed etiam apparatu instructus ad eam rem lautissimo. Nam, cum hoc ipsum Specimen ederet, habebat notas ineditas *Aurati, Jacobi, Jos. Scaligeri, Grotii, Falkenburgii, Is. Casauboni, Burdelotii, Pearsonii, Is. Vossii, Stanleji, Spanhemii, Fungeri*, & aliorum, variasque Lectiones e Codd. triginta quinque manuscriptis, quibus deinde in itinere literario, quo plures Europæ partes peragravit, plures accessere. Adjicietur, præter indices rerum & verborum, velut auctarii loco, liber ipsius de Metro Græco tragico. Hoc opus chartæ splendidæ, typis luculentis, quales sunt in *Squiriana Plutarchi* de Iside & Osiride editione, tribus formæ, quam vocamus quartam, Voluminibus imprimetur. Ejus exempla qui sibi parare volent, debebunt nomina sua profiteri, vel Lugduni apud *Jo. Arn. Langerak*, vel Cantabrigiæ apud *Guil. Thurlbornium*, vel denique Londini apud *Jo. Whistonum*, aut *Carol. Bathurstium*, librarios, hac lege, ut pecuniam demum repræsentent, ubi in *tertio Volumine* prela exercebuntur. Solventur autem tum duo aurei Anglicani. Qui apud eos, quos diximus, bibliopolas subscripserint, eorum nomina in fronte Operis proponentur, neque major exemplorum, quam subscriptorum, numerus erit.

Sed,

Sed, ut Lectores nostros velut in rem præsentem, quoad notas quidem Viri Clar. deducamus, quasdam ex ipso Specimine addamus, ut inde judicare possint Lectores, quid de hac editione sperandum sit. Notæ autem, ibi propositæ, pertinent ad *Eumenid. v. 570 seq.*

Ητ' ἂν διάτορος Τυρσηνικὴ
Σάλπιγξ, βροτείου πνεύματος πληρουμένη,
Υπέρτονον γήρυμα φαινέτω στρατῷ.

Quæ in hunc locum attulerunt viri docti, aliena sunt omnia, & adeo parum nos juvant, ut potius magis implicent. Primum *Jacobus*, &, qui secutus eum fuit & approbavit, *Stanlejus*, lacunam versus supplere volentes, ἥ τ' οὐάτων διάτορος proposuerunt, haud animadvertentes, ne sic quidem labantem versum firmis fulcris stabiliri. Secunda enim in διάτορος brevis est, quæ longa debebat esse. *Arnaldi* ὄρθιον δὲ nimis recedit a veteris scripturæ vestigiis, ne dicamus nunc, quam a vero sensu alienum sit. Lucem affundit obscuro satis loco Codex Parisiensis quartus, qui solus cum Mediceo & Guelpherb. quantum novimus Tragœdiam hanc inter omnes *Æschyli* Codices exhibet, dum legit διάκτορος. Expeditus itaque locus hic erit, si pro ἂν, quod forte olim οὐνοῦ erat, legamus οὐρανοῦ in hunc modum:

Ητ' οὐρανοῦ διάκτορος Τυρσηνικὴ
Σάλπιγξ, βροτείου πνεύματος πληρουμένη &c.

Superest tamen adhuc parva quædam macula eluenda, sed quæ caliginem eruditis hominibus hactenus offudit. Nempe pro φαινέτω legimus φαῖνε τῷ, divisis vocibus. Sensus itaque potius loci hic erit:

Tyrrhena tuba, quæ penetras aëra,
Humano spiritu impleta,
Intentam vocem profer multitudini.

De veritate hujus emendationis dubitare nos non finit benignum judicium, quod de ea tulerunt aliquot magnæ eruditionis viri. Necesse autem est, ut & locum paulum illustremus, & erroris originem patefaciamus. Διάκτορος apud *Homerum* sæpius eo sensu, quo hic, occurrit. Vid. *Hesych. v.* Διάκτορος, & ibi interpr. Sæpe autem pepererunt errorem

&

& mendam male intellecta scripturæ compendia, qualibus uti solent librarii Græci pariter ac Latini. Ita mali quid in hunc quoque locum irrepsit. Forte olim, ut jam indicavimus, fuit ὀνὸ cum lineola, quod cum non caperent exscriptores, supposuerunt ὀν, cum debuissent ὀρανὸ ex eo facere. Jam notarunt hoc viri docti apud *Hesychium* v. Ἀϋτὴ, & pro ὀυνὸν, aut δ᾽ ὀ-νον, quod ibi olim vitiose legebatur, recte reposuerunt δ᾽ ὀρα-νόν. Itidem in voce πνεῦμα ὀριον pro ὀράνιον. Vix magis obvium quid in veteribus Græcorum librorum editionibus, quam ἄνος pro ἄνθρωπος, quod non assequentes recentiores quidam Editores, vitia inde haud pauca procuderunt. Unum adhuc monendum, quod *Grotius* in suo Codice pro βροτεῖς scripserit βροτείη. Cujus rei rationem non videmus. Quamvis enim *Æschyli* stilo possit σάλπιγξ βροτείη accipi pro pulmone & aspera arteria, & hic quidem in loco præconis, obstat tamen præcedens vox Τυρσηνική.

V. 583. τοῦ Φόνου) Admitti non potest, quod aliqui Codices exhibent, & viri docti probant, τοῦ δὲ Φόνου, quandoquidem in vulgata & sensus sibi constat & metrum, in altera ista τοῦδε, utrumque male. Rarissime, & non nisi fere in nominibus propriis, occurrit Anapæstus in secunda & quarta sede Jambici versus Tragici, quamvis *Pauwius* contra sentiat; sed is metricarum legum, præsertim in his Jambis & Anapæstis vulgaribus, imperitus & iniquus judex est, ut satis in *Hephæstione* olim, & nunc in *Æschylo*, demonstravit, superbus iste & fastidiosus *Bentleji* Censor, Viri, cui vel decem Criticastri non pares erunt.

V. 584. Κυρώσων) *Falkenburgius* & Codex Rawlinsoniensis legunt κυρώσαι, quod non spernendum quidem, tanti tamen non est, ut vetustam lectionem infirmet. *Scaliger* & *H. Stephanus* κύρωσον malunt, quod est in Cod. Guelferb. atque puto verum esse. Nam, sive ad Chorum, sive ad *Minervam*, referas, aptius erit κύρωσον, quam masculinum.

V. 596. πρὸς τοῦ δ᾽ ἐπείσθης;) *Grotius* recte πρὸς τοῦ δ᾽ ἐπείσθης conjicit, quod quamvis facile sit & obvium, ut a quocunque attentiore potuerit observari, suspicamur tamen, a *Pauwio* fuisse *Grotio* surreptum. Novimus enim morem hominis, emendationes virorum doctorum bonas æque ac malas sibi impudenter vindicandi; & haud incertis indiciis collegimus, Trajectinum istum Criticum *Grotii* aut libro usum fuisse, aut exscriptas inde ab Amico satis noto habuisse Emendationes. Ita homo *Caco* furacior omnes fere *Grotii* conjecturas, nomine ejus suppresso, ad se rapuit, &, hisce latrociniis ferox, aliis interpretationibus contumeliose insultavit.

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLIX.

Pars I.

DE ORATORIIS DOMESTICIS, ET DE USU Altaris portatilis, juxta veterem & recentem Ecclesiæ disciplinam ecclesiasticorum secularium que virorum singula jura & privilegia complectentem. Autore P. D. JOANNE BAPTISTA GATTICO, Novariensi, Canonico regulari Lateranensi, & Abbate.

Romæ, ex typographia Generosi Salomoni in platea S. Ignatii, 1746, fol.

Alph. 5 plag. 8.

Libro duæ præfixæ ſunt inſcriptiones, formulam dedicationis complectentes, ad Dominum Jeſum Chriſtum altera, altera ad *Benedictum XIV.* Præfatio monet, templa Chriſtianorum in teſtimonia cultus & obſequii erga divinum ſacrificium, incruentam victimam, fuiſſe initio exſtructa. Pauci ſcriptorum de privatis oratoriis, & de uſu altaris portatilis extra loca, divinis tantum cultibus conſecrata, libros & commentarios evulgarunt. Sparſim, & aliud quaſi agendo, ſcriptores hoc argumentum attigerunt. Autori autem libuit id unum potiſſime perſequi, ac hinc inde ea corradere ac colligere, quæ ad

materiam hanc edisserendam nonnihil conferunt adjumenti. Disquisitio prior ad Oratoria domestica spectat; posterior, brevior quippe, ad aræ portatilis referenda est usum. Historiam rituum ab exordio deducere conatur Rev. Autor. Fontes plerumque salutavit. Evolvit multa Pontificum privilegia, partim in tabulariis lecta, partim per aliorum benignitatem sibi tradita. Stimulavit ad Opus elucubrandum, & supellectili sua libraria adjuvit, Autorem *Nicolaus de Simone*, Patricius Beneventanus, Episcopus Marcianensis, S. Congregationis super disciplina regulari Secretarius, Signaturæ Justitiæ Votans, Vir literis divinis & humanis ornatus, utriusque Juris peritissimus, vitæ integritate probatissimus. Operi index capitum triginta est præfixus. Opusculi adjecti sunt *Capita quindecim*. Summa rerum, quas opus utrumque continet, recensentur in indice, calci adjecto, eoque satis curate elaborato. In opere variæ evolvuntur doctrinæ, ad ecclesiam Romanam congruentes. Nomen oratorii indicat locum, precibus dicendis accommodatum. Seculo quinto vox, in angustiores terminos redacta, parva sacella designare cœpit. Seculo VI & VII ea tribuebatur sacris ædibus, in quibus publicæ non habebantur collectæ, vel quæ jure carebant parochiali. Græci adhibuerunt eo sensu nomen εὐκτήρια. Capellarum origo, e Seculo VII deducenda, ex *capa* S. *Martini* profluxit. Inde dicti *Capellani*. Parva sacella tandem *capellæ* dicta. Oratorium est vel publicum, vel privatum. Ad illud omnibus patet in via publica aditus. Quod caret publico aditu, privatum dicitur. Ad oratoria domestica si patet janua publica, ea sunt publica. Januam publicam oportet esse ceteris patentiorem. Ingressus privatus in oratoria publica raro permissus. Campana oratorio publico convenit, non tamen est necessaria. Unam modo istis concessit *Carolus Magnus*. Sunt Oratoria publica, in quibus Missas peragere haud licet. Nemini vetitum est, habere oratorium privatum ad preces dicendas. Originem oratoriorum domesticorum Autor deducit ab Apostolis.

Synaxes in domibus privatis primo ævo celebratæ, varius eccle-

ecclesia persecutionibus defuncta, licet Concilia, Laodicenum & Gangrense, id fieri haud prohibuerint. Pontifices Romani nonnunquam privatas peregerunt Missas, siquidem ipsi plura in Lateranensi patriarchio oratoria habebant. *Julius I* exstruxit ejusmodi oratorium, teste *Anastasio* in *Sergio I.* Intra palatium exstitit tempore *Gregorii M.* oratorium. Card. *Rasponus* in opere erudito *de Basilica & Patriarchio Lateranensi* id ipsum copiose ostendit. Adde *Fr. Blanchinium* in *Annot.* ad *Cælestinum P. Anastasii T. III Sect. 62 pag. 96.* Oratorium *Laurentianum* haud est omittendum, de quo *Anastasius* in *Stephano IV* mentionem injecit, nec non in *Gregorio IV.* Id fuit æque in palatio. Basilicæ, *Sancta Sanctorum* dictæ, Canonici erant adscripti, Papæ ministeria præstantes. Oratoria palatii alia erant privata. Tale videtur exstruxisse *Callistus II.* Capellæ distinctæ in *parvas* & *magnas*, testibus Ordinibus Romanis in *Joannis Mabillonii Museo Italico pag. 353, 474, 154.* Capellani, quorum nomen Seculo IX vix antiquius, inservierunt Pontifici in mitra, sacris vestibus, ac officiis consimilibus, cum vel hymnos decantarent, vel sacris operarentur. Capellanus Seculo sexto dictus videtur *Apocrisiarius.* Certe *Hincmarus* ad Episcopos Galliæ *de Offic. Palat. Cap. 6* sic tradit. At Apocrisiarius erat nuntius, teste *Gregorii M. Dialogo Lib. III Cap. 36. Hincmarus* ipse *Cap. 13* Apocrisiarium appellat *responsalem ecclesiasticorum negotiorum.* Reges Galliæ capellanos nonnunquam suos esse voluerunt Apocrisiarios. Pontificum Apocrisiarii ad Imperatores mittebantur, & vicissim referebant responsa eorum ad Pontifices. *Gregorius M.* a cubiculo suo removit Seculares, consiliariosque suos & familiares e Clericis & Monachis delegit, teste *Joanne Diacono Vita Greg. II, 21.* De Subdiaconis palatinis & basilicariis Noster copiose. Adstipulatur *Onuphrio Panvinio*, palatinos hosce pro Subdiaconis Romanæ ecclesiæ reputante. Capellani Papæ ab ejus Subdiaconis in *Ordine Romano* uno ac altero distinguuntur. Ex horum Clericorum discrimine formatas fuisse certas classes, quibus *Scholarum* fuerit nomen, docet. Capellanos & audi-

Pag. 28.
29.
31.
33.

tores causarum palatii in unam classem coaluisse, Pontificibus Avenionem progressis, tradit. Ineunte Seculo XV auditores simul exstiterunt Capellani Apostolici. Ex *Historia Romanæ Rotæ*, quam *Berninus* edidit, *pag. 60* id ipsum patet. Iisdem auditoribus munus Apostolicorum Subdiaconorum addidit *Alexander VII* A. 1655, 16 Oct. Pontificibus porro in oratoriis domesticis fuerunt acolythi palatini, in stationarios & regionarios divisi, ministrantes Pontifici etiam in aliis basilicis, quibus peculiares adscripti erant Acolythi. De ecclesiis stationalibus, quas *Sixtus V* A. 1589 renovare studuit, paulo post desinentes rursum, nil adjungemus. Oratoria episcopalia viguerunt in Occidente jam Seculo VI & VII, ut ex *Libro diurno Tit. X Cap. 5* intelligitur. In illis privatæ Missæ pro defunctis, dictæ *speciales*, celebratæ. Cardinalibus jam olim fuisse domestica oratoria, perspicitur ex exemplo *Joannis* Cardinalis *Diaconi* in *Vita S. Gregorii III, 59.* Clarius exemplum est Seculi XIV ex Ordine Romano XIV *n. 61.* *Leo X* moris meminit in Bulla reformationis curiæ, edita in Concilio Lateranensi A. 1514, 5 Maji. Monachis fuisse jam Seculo IV oratoria privata, ex *Epiphanio* ostendit Noster, addens, monasteriorum paulo post jam fuisse certos Presbyteros. Archimandritæ jam Seculo V exstiterunt, monasteriorum rectores, Sacerdotii dignitate fulgentes. Presbyteri vero illi erant non ob populum, sed ob fratres suos, ordinati. Mos in Oriente receptus transiit in Occidentem, *Gregorii M.* ætate in Sicilia alibique pervulgatus. In Oriente Abbates simul erant Sacerdotes. In Occidente regula *Benedicti* negat eundem viguisse morem. *Augendus* Abbas, ineunte Seculo VI florens, adduci haud potuit, ut sacerdos fieret. Vid. *Mabillonii Annales Benedict. Lib. I n. 63.* Nonnulli Abbates modo Diaconi fuerunt. Falluntur ii, qui, Abbatibus haud licuisse fieri Sacerdotes, sibi parsuadent. In Monachorum Ecclesias aditus fœminis haud patuit initio. *S. Aurelianus*, Episcopus Arelatensis, in sua *regula Cap. 14* vetuit, ne ad eas Laici accederent. Monasteria enim credebantur in usum personarum monacha-

Pag. 41. 42. 43. 45. 51. 53.

cha-

chalium duntaxat esse condita, teste *Gregorio Magno Lib. VIII Ep. 4, Lib. X Ep. 2.* Quam ob causam edictum fuit, ne Missæ publicæ in Cœnobio fierent, neu ibi cathedra collocaretur, teste Synodo Romana A. 601. *Josephus* Vicecomes id assecutus est. *Angelus a Nuce* isthæc sic interpretatus est, ut licuerit Missas publicas in monasteriis celebrari, non tamen per Episcopum. Refellit hunc Noster. Occasio inde subnata, ut monasteria redderentur exemta, & ab Episcoporum potestate prorsus libera. Nam posthæc nulli Episcopo, Metropolitano, aut Suffraganeo, licuit sensim ingredi monasterium, ni Abbas loci eum vocasset, teste *Aimoino* Monacho *Lib. III*, disserente de decreto S. *Germani* pro monasterio S. Crucis. Presbyteros mittebant Episcopi in monasteria, si præfecti eorum eos postulassent. Persequitur Autor idem argumentum a Seculo octavo inde usque ad tempora Concilii Tridentini *Cap. 8. Dominicus* & *Franciscus* & utriusque sodales nacti sunt templa parochialia, seu ecclesias conventuales. Id ipsum Noster ita ostendit, ut nemini quid dubitationis superesse possit. Perstiterunt tamen monasteriis nihilo minus tunc sua etiam oratoria privata. Dominicanorum & Franciscanorum multi sese missionis sacræ gratia in omnes orbis partes diffundere cœperunt. Ex eo receptus fuit mos, parva quædam oratoria componendi, in quibus divina officia peragerentur. Huc respexit *Honorius III*, A. 1221 Ordini Prædicatorum licentiam aræ portatilis impertitus. Minoritis consimilia concessa fuerunt privilegia. Tale est *Gregorii IX* in *Corpore Juris Can. Lib. V tit. 33 Cap. In his*, quod æque respicit usum aræ portatilis in privatis oratoriis. Carmelitis usus aræ portatilis a *Clemente IV* concessus A. 1265, quod privilegium *Urbanus IV* A. 1363 ampliavit. In prima regulæ Franciscanorum confirmatione *Honorii III* A. 1226 jam *Cap. 8* licentia exstructionis oratorii privati *in medio cellularum* commemoratur. Eremitæ S. *Augustini* ab *Alexandro IV* A. 1257, & a *Clemente IV* A. 1266, idem obtinuerunt privilegium. Jesuitis simile indulsit privilegium *Paulus III* A. 1549 in Constitutione

Pag. 55. 57. 59. 66. 67. 68. 69.

Licet debitum. Permissa Monachis oratoria in grangiis pro certa re reputavit *Gregorius IX Lib. III Decret. Tit. 39 de Censibus Cap. ult.* siquidem, ea a procurationibus solvendis immunia esse, decrevit. Copiose *Gonzalez* in hunc locum. Plane id concessit Monachis Carthusiensibus *Urbanus V* privilegium. Cistercienses ejusdem commatis privilegium habendi in grangiis oratoria impertiit *Alexander VI.* Ipsi vero A. 1204 in Capitulo generali sanxerunt, ut everterentur singula in grangiis altaria, siquidem in eis soli *Conversi* morabantur. Edidit decretum *Martenius T. IV Anecdot. pag. 1300.* Progreditur Autor ad vetera privata Sanctimonialium oratoria. Seculo V exeunte jam ipsis peculiaris deputatus fuit Presbyter, qui illarum cœnobia ad cœnam sacram peragendam introiret. Parthenon, S. *Cassiano* dicatus, Massiliæ fuit, cui *Gregorius Magnus* concessit facultatem, solum natalem *Cassiani* & dedicationem templi solennius & publica populorum devotione celebrandi, addita tamen conditione, ut cathedram Episcopus, hisce solennitatibus peractis, statim rursus auferret. De reliquo oratorium superfuit privatum, solis virginibus dedicatis inserviens. Reliquis Parthenonibus cunctis idem jus haud fuit communiter indultum, siquidem plerique perpetua coercebantur clausura, ut nemo masculus, vel vir, ingrederetur, exceptis Presbyteris, quibus in ecclesias Virginum sacrarum ad peragenda Missarum officia ingredi licebat, qui tamen, munere expleto, confestim redire ad sua jussi erant. Mos ille per Germaniam australem Seculo sexto obtinuit. In Italia nonnunquam Monachæ ejus erant generis, ut in paternis domibus viverent, teste *Gregorio Magno Dialog. Lib. IV Cap. 15.* Ipse perpetuo, ut oratoria Monacharum sine missis publicis per Presbyterum, ab Episcopo submissum, celebrarentur, præcepit. Nam usui publico oratoria illa haud patebant. *Bonifacius*, Africæ primas, A. 517 virginibus, ibi in monasterio simul viventibus, facultatem permisit deligendi Presbyterum, *quem vellent*, qui in monasterio officium peragerct sanctum. Recitatum

(Marginal notes: Pag. 71. — 74. — 75.)

citatum fuit id privilegii A. 525 in Synodo Carthaginensi. Habemus hic exemplum monasterii exemti. Seculo IX passim ex oratorio, intra septa claustri erecto, celebratio Sacramentorum translata fuit in ecclesiam exteriorem, quæ olim clero earundem Monacharum fuerat concredita. Ante tempora Concilii Tridentini ipsis Episcopis vetitus erat ad missas celebrandas ingressus ob clausuræ rigorem, nisi indultu Pontificis. Passim indulta fuit ea facultas soli ephoro Ordinis generali, Cardinali protectori, aliisque antistitibus licentia præmunitis. *Capite 10 de oratoriis, seu capellis, magnorum Principum palatinis* differendum sibi Autor censuit, exorsus a cubiculo *Constantini Maximi*, ejus in palatio ecclesia, & ecclesia in castris portatili, ex *Eusebio*. De Capellanorum vitiis & exemtione ab episcopali jurisdictione ibi traduntur haud tralatitia. *Caput 11 de veteribus domesticis oratoriis Laicorum usque ad tempora Tridentini Concilii* inscriptum est. *Paulinus Diaconus* primam eorum mentionem videtur injecisse in Vita S. *Ambrosii n. 10.* Dicitur enim *Ambrosius trans Tiberim apud quandam clarissimam* fuisse *invitatus, ac sacrificium in domo obtulisse.* Elucet idem ex *Concil. Carthag. A. 390 Can. 9.* Capellanis varia lege vetitum fuit, ne sacra in capellis sine licentia Episcopi sui celebrarent. Non vacat segetem carpere exemplorum expositorum. *Caput 12* tempus & causas mutatæ veteris disciplinæ exponit. Desiit enim consecratio capellarum, quam veteres solicite exposcebant. Cœpit mos passim intermittendi earum consecrationem in Italia Seculo X, intercedentibus Episcopis. Diffudit sese inde consuetudo in reliquam Europam. *Capite 13* agitur de prohibitione facta a Concilio Tridentino ratione Missarum intra oratoria domuum privatarum. Prohibuit eas Synodus Sess. 22 A. 1562, 17 Sept. Mirum, fuisse, qui nihilominus, Missas eas haud fuisse interdictas, contenderent. Refellit eos Noster copiose. Narbonense tamen Concilium A. 1609 *Cap. 19 & 39* videtur significare, ex mera Episcoporum licentia in domibus privatis sacrificia celebrari posse. Impetravit approbationem, facta aliqua emendatione,

Pap. 77. 79. 92. 109. 114. 120. 129.

tione, Narbonensis Archiepiscopus A. 1611. *Concil. Hardu. T. ult. pag. 551.* Reservaverat Papa *Pius IV* sibi suisque successoribus A. 1563, 26 Jan. facultatem interpretandi decreta Synodi Tridentinæ, aliis interdictam. *Gregorius XIII* & *Sixtus V* Congregationem e purpuratis instituerunt patribus, quæ facultate gauderet interpretationis & executionis Concilii Tridentini, Pontifice tamen consulto. *Caput 14* inscribitur de obedientia præstita decreto unico Sess. XXII Concilii Tridentini, & de declarationibus, ejus causa per congregationem, Concilii interpretem, editis. Ex eo tempore plerique facultatem Missarum celebrandarum in oratoriis privatarum domuum a R. Pontifice impetrare consueverunt. *Capite 15* differitur de causarum gravitate, ut licite ab Ordinariis concedatur sacrificium in oratoriis privatæ domus. Examinantur indidem earum causarum nonnullæ graviores, quæ cum decreto Concilii consistere queunt. Præivit Autorem Cardinalis *Petra T. II Comment. ad Constit. VIII Honorii III pag. 493* ed. Rom. *Capite 16* inquiritur, quænam sint privatæ domus, ad quas Concilii Tridentini decretum *Sess. 22* respexit. *Capite 17* differitur de oratoriis Cardinalium & Episcoporum privatis post Concilium Tridentinum. *Capite 18* de privatis oratoriis intra monasteria & grangias Regularium post Concilium Tridentinum agitur. *Capite 19* exponitur de oratoriis privatis intra Monialium claustra, collegia Tertiariorum, & Conservatoria puellarum post Concilium Tridentinum. Inscriptum est *Caput 20* de privilegiis, quæ a Romano Pontifice concedi solent in oratoriis privatæ domus. *Caput 21* exponit *Apostolicum Indultum* pro oratorio privato secundum ea, quæ pertinent cumprimis ad personam privilegio gaudentem. *Capitis 22* summa de domo exponit, in qua privilegiatus exequi potest privilegium Missarum celebrandarum in oratorio privato. *Caput 23* exhibet conditiones requisitas ab Apostolico Indulto pro oratorio domestico. *Caput 24* continet tractationem de visitatione & approbatione oratorii privati ab Ordinario peragenda. *Ca-*

Pag. 131. 145. 159. 169. 184. 198. 210. 225. 260. 279.

hospi-

put 25 inscriptum de consanguineis, affinibus, familiaribus, & hospitibus, qui participes redditi *Apostolici Indulti*, ac per ejus privilegium. Ostenditur *Cap. 26*, neminem in oratorio privato satisfacere præcepto Missæ audiendæ, qui privilegii Apostolici in partem haud venit. Offert sese *Cap. 27* expositio de diebus, intra quos per Apostolicum privilegium Missam in oratorio privato celebrari concessum. *Caput 28* exponit de sacris functionibus, quæ in Oratorio privato sunt expediendæ. *Capite 29* disseritur de vetita administratione Sacramenti pœnitentiæ & eucharistiæ in oratoriis privatæ domus. *Capite 30 Bullæ cruciatæ* privilegia pro oratoriis privatis vera a falsis discernuntur. Tempore enim Interdicti concessa est sacrificii celebratio intra oratorium antea approbatum. Pag. 294. 301. 321. 328. 347.

Opusculi de usu altaris portatilis hæc est summa. Inquiritur in nomen altaris, &, hoc semper sacrificio, seu Missæ, adhibitum fuisse, significatur. Christus tamen sacram cœnam traditur in mensa communi administrasse. *Theodoretus* super manibus Diaconorum missam peregit, quem pauci imitati. Altarium portatilium antiquitas vindicatur. Citra Rom. Pontificis indultum, seu dispensationem, nunquam sacrificium sine altari licere offerri, indicatur. Usus altaris portatilis obtinet in celebratione Missarum extra oratoria & ecclesias. *Capite 2* de materia & figura altaris portatilis disseritur. Jam diu ex solo lapide ea fiunt. Olim quoque adhibita sunt lignea & metallica. *Capite 3* disseritur de altaris portatilis consecratione. *Quartum* exhibet frequentem ejus usum ante *Constantini Magni* ætatem. Spectat huc *Thysiasteriologia Joannis Vogtii*. *Caput quintum* inscribitur de more veterum celebrandi Missam in castris. *Capite sexto* agitur de usu veteribus trito extra ecclesias & oratoria ob infirmitatem, itinera, aliasque causas consimiles. *Septimo* disseritur de more Præsulum ecclesiasticorum, servato ad Concilii Tridentini tempora, celebrandi missam super aris portatilibus infirmitatis, vel itineris, causa. *Octavo* exponitur de usu horum altarium penes viros religiosos ante Concilium Tridentinum. *Nono* disseri- 355. 378. 381. 388. 392. 396.

 tur

tur de restrictione facta per Concilium Tridentinum ratione
Pag. 402. usus altarium portatilium extra loca consecrata. Impetranda
est licentia ab Episcopis celebrandi Missam ex causa gravissi-
414. ma extra ecclesiam. Adduntur *Cap. 10* causæ, permittentes
usum altaris portatilis sub dio & extra loca consecrata. *Ca-
pite 11* agitur de modo connavigantium, & mari iter facien-
tium, quantum ad usum altaris portatilis. Nefas est, Missas
celebrare maritimas, nisi permissu Pontificis. Cautiones ad-
426. jecit *Benedictus XIV* privilegiis maritimæ celebrationis, qua-
lia concessit triremibus suis ac triremibus Joannitarum Mal-
438. tensium. *Capite 12* exponitur de facultate utendi altari por-
tatili, qua adhuc gaudent post Concilium Tridentinum Epi-
scopi, eorumque superiores. *Capite 13* exponitur de abroga-
448. tione veterum privilegiorum *aræ viaticæ*, quæ fuerant con-
cessa Regularibus ante Concilium Tridentinum; & de alio-
rum similium concessione post Concilium. *Capite 14* disse-
ritur de privilegiis altaris portatilis, quæ a Romanis Pontifi-
cibus solent impertiri. Additur nonnihil *Capite postremo* de
privilegiis Pontificiis pro usu portatilis altaris.

Diligentiam, gemino huic Operi insumtam, ii potissi-
mum, quorum hæc nosse admodum interest, prædicabunt.
Ex antiquitatibus & penu Historiæ ecclesiasticæ Jurisque Cano-
nici tam multa fuerunt copiose tractata, ut eruditio Autoris
inde eluceat usquequaque.

MEMORIE STORICHE DELL' ANTICA ED insigne Accademia de' Filergiti della Città di Forli', &c.

id est,

*COMMENTARII HISTORICI ANTIQUÆ ET INSI-
gnis Academiæ Philergorum urbis Fori Livii, exhibentes
simul curatam notitiam graduum, honorum, operum-
que editorum ac ineditorum, virorumque, ei ad nostram
usque*

usque ætatem associatorum, exquisite collecti a GEORGIO VIVIANO Marchione BONACCURSIO.

Fori Livii, apud Antonium Barbiani, 1741, 4.
Alph. 2 plag. 12.

Antiquitate ac gloria multijuga excellit Academia, seu societas eruditorum, a Foro Livii appellata, nacta in præsens tutatorem Cardinalem *Carolum de Marini*. Huic, eruditionis summo ornamento, hanc exercitationem Ill. Autor consecravit. Academiam illustrant conditores ac architecti primi, eloquentiæ poeticesque coryphæi, *Dantes Aligerius*, *Franciscus Petrarcha*, & *Jacobus Allegretti*. Eosdem ad autores refertur Academia ejusdem speciei Ariminensis. Forum Livii primus struxit *M. Livius Salinator* in Gallia togata, diruit *Sulla*, reædificavit *Octavianus Cæsar*, precibus *Drusillæ Liviæ* Augustæ adductus, per *Cn. Cornelium Gallum* Foroliviensem, tandem Proconsulem Ægypti. *Fridericus II* huic urbi jus cudendi numum concessit ac insignia aquilæ coronatæ, nec non Senatoribus ostri gestamen, pelle muris Sibaritici interpolatum. Pugnarunt cives cum Venetorum exercitu A. 1243, cum Bononiensibus A. 1275, cum Papa *Martino V* A. 1282, aliisque. Incidit urbs in ditionem *Ordelaffiorum* ac *Riariorum*. Historia Foroliviensium literaria in vulgus fuit edita præfixo titulo *Vite degli Uomini illustri Forlivesi*. Seculo XIV civitas innumerabilium propemodum virorum illustrium, & præsertim literatorum, fœcundissima fuit. *Jacobus Allegretti*, nulli eruditione secundus, studio astronomico, medico, ac philosophico, immersus, A. 1370 Fori Livii instituit societatem eruditorum, seu Academiam. Collegas assumsit *Franciscum de' Conti di Calbolo*, *Azzonem*, *Nerium Orgoliosi*, *Joannem de' Sigismundi*, *Andream Speranzi*, *Renaldum Arsendi*, *Valerium Morandi*, *Joannem Aldobrandini*, *Spinuccium Aspini*, ac *Paulum Allegretti*, genere & literarum cultu illustres. Primorum Academi-

Pag. 6. 8. 9. 10.

demicorum complures excolendæ Poesi operam navarunt. Cives suspexerunt Italica bucolica *Allegrettii*. Interturbavit initia calamitas publica. Guelficæ enim factionis osores omnia miscuerunt seditione & cædibus. Ruinæ involuta est stirps *Allegrettii* ipsa. *Sinibaldus Ordelaffius* solium recepit majorum, a Gibellinis sustentatus. *Ordelaffii* revocarunt exulem
Pag. 11. *Allegrettium* ad Academiam denuo instaurandam. In *Sinibaldi* impotentem potentatum consurrexere universi. Inde *Allegrettio* enatæ sunt calamitates. Concessit ipse Ariminum,
25. ubi novum constituit Parnassum, ac fato concessit. *Antonius Orcius* restituit Foro Livii Academiam, Professor Poesios ac Oratoriæ, & P. *Faustus Anderlini*, *Pomponii Læti* discipulus, nec non *Joannes Franciscus Berti*, cessantibus a seditione miseris civium factionibus. Tunc temporis Academici sibi nomen *Philergitorum* indiderunt. Incidunt hæc fere in medium Seculi XV. Non vacat seriem Academicorum ex Autore transcribere. Excelluerunt inter eos *Jacobus a Turre*, novus *Aristoteles* dictus, cujus opera medica prostant multa, *Jacobus Numai*, filius *Majoli*, Episcopus in patria, Vicarius generalis Romæ, A. 1409 Pisano Concilio aggregatus, *Mat-*
43. *thæus Balduccius*, *Flavius Blondus*. *Antonii* filius, cujus scripta historica in lucem prodierunt Venetiis A. 1480, & Basileæ A. 1559, P. *Faustus Anderlini*, cujus Poemata Latina celebran-
71. tur, *Hieronymus Albicini*, *Bartholomæus Balduccius*, legum doctor, Historicus, & Theologus, *Hieronymus Maserius*, qui *Ciceronis* Opera A. 1505 edidit, Latini sermonis tersissimus cultor, aliique. Placuit Academicis Seculo XV vergente co-
98. gnomen *Addimesticati*. At mox præstare visum est cogno-
114. men antiquum, ac insigne ingeniose adjectum. *Fabricius Patavinus* physicis ac medicis scriptis & sibi & Academiæ, in-
129. clinante Seculo XVI, gloriam conciliavit. P. *Stephanus Guaraldi da Cento* scripsit *Scholastica Commentaria*, ac *in libros*
141. *Physicorum de Anima*, nec non alia. *Hieronymus Mercurialis* docuit Patavii publice in Academia summo cum applausu.
145. Exstant ejus volumina non pauca physica & medica. Celebravit laudes illius *Janus Nicius Erytræus* in *Pinacotheca*. *Jose-*

Josephus Lanzonius, defunctus A. 1730, scripsit *de balsamatione cadaverum*, *Citrologiam*, *Zoologiam practicam de Animalibus, ad medicinam facientibus*, *Additiones ad Olai Borrichii* quædam, *Adversaria*, *Consultationes medicas*, *de luctu mortuali veterum*, *de Iatrophysicis Ferrariensibus*, *de Clysteribus*, *de Saliva humana*, *de Lachrymis*, *de Febre quartana*, *Scholia ad Meynichin*, *Observationes medicas ad Academiam naturæ curiosorum Germaniæ*, *Prælectiones ad lectionem primariam Philosophiæ*, *delle Corone e unguenti degli antichi*, *Lettere erudite*, alia. *Joannis Baptistæ Morgagni* laudes & scripta admodum multa nostro labore & admiratione sunt excellentiora. Anatomicorum inter primos fuit. Cum principibus Physicorum certavit eruditione. *Hieronymi Baruffaldi* exstant *Dissertationes de Poetis Ferrariensibus*, Ferrariæ A. 1698 editæ, *Dissertatio de Præficis*, *Schediasma de armis convivalibus*, *ad Rituale Romanum Commentaria*, Venet. 1731, fol. Omittimus ejus scripta Italica, quæ inter eminet *la Vita del B. Giovanni Nepomuceno*. Quid de *Ludovico Antonio Muratorio*, Mutinensis Serenissimæ domus a Bibliotheca, dicemus? Si afferimus pauca, Viro Celeberrimo facimus injuriam; sin pro merito aggrediamur dicere & cum cura, verendum est, ne volumen anni unius haud sufficiat laudibus scriptisque ejus indicandis. Datur tertium. Memoriam ejus venerabimur, laudes non dissimulabimus, scripta faciemus maximi, ac, nemini non commendabilia esse, arbitrabimur. *Partibus III* recensuit membra Societatis ac Academiæ lumina *Vivianus*. *Parte quarta* exhibuit leges, instituta, & privilegia. Præmittuntur tabulæ legum duodecim, ad primam institutionem & collegarum consensionem referendæ. Ipsæ deinceps tabulæ fuerunt temperatæ, accessionibus auctæ, & passim mutatæ. Hisce exhibitis, Ill. Autori visum est subjungere Academicos novissimos, & Appendicem, quæ Philergitarum responsionem ad *Francisci Gaddii*, Philosophi excellentissimi, *Paulo III* in deliciis & Medici ordinarii, Criticam, in carmen quoddam Italicum expromtam, continet.

Pag. 248. 252. 256. 300. 339. 349.

ſio hæc tum proſa, tum poetico, ſermone fuit elaborata. Et quis vellicare auſit Academiam, tot egregiis viris continuo illuſtratam, tantoque fulgore in dies excellentem?

NICOLAI KLOEKHOF, B. F. JCTI, HISTOria Juris Romani de Bonis damnatorum.

Lugduni Bat. typis Eliæ Luzac, jun. 1749, 8.

Plag. 9.

Hic egregius libellus, quem *Wilhelmo Carolo*, Arauſionis Principi, Belgarumque fœderatorum hæreditario Gubernatori, Clariſſimus Autor dedicavit, ſtilo Romano & eleganti perſcriptus, hiſtoriam in ſe continet eorum, qui a tempore *Romuli* usque ad *Juſtinianum* Imperatorem damnati bonis exciderunt. Fallit ergo quodammodo titulus. Non enim Hiſtoria juris de bonis damnatorum, ſed rectius *Hiſtoria Proſcriptorum*, libellus inſcribi debuiſſet. Multa vero, ad intelligendam conditionem damnatorum neceſſaria, hic omiſſa dolemus. Equidem de ſervis pœnæ, cur ita dicti fuerint, paulo probabiliora, quam quæ vulgo traduntur, nos in hac diſputatione reperturos eſſe, confidebamus, qua tamen ſpe excidimus, cum ne verbum quidem *ſervus pœnæ* in toto opere occurrat. Illud porro mirari ſubiit, de præmiis, quæ erant delatoribus conſtituta, omnino ſilere hanc juris, de bonis damnatorum, hiſtoriam. Porro, cum primis temporibus *Cereri* bona conſecrari ſolerent, uti ex legibus ſacratis & duodecim Tabularum jure intelligitur, equidem cauſam, cur huic deæ potius, quam alii numini, ſacrata bona fuerint, avidi quærebamus, ſed ea omnia ſicco pede Vir Clariſſimus præteriit, magis Hiſtoricum ſeſe, quam Grammaticum, aut Jurisconſultum, gerens. Nunc, iis, quæ non præſtitit Autor, commemoratis, quæ præſtiterit, videamus. Poterunt autem Lectores noſtri de eo facilius cognoſcere, ſi, quæ in ſingulis Capitibus tradita ſunt, Autoris veſtigia ſecuti, breviter enarremus.

Caput I tradit Hiſtoriam Juris Romani de Bonis damnatorum

rum

rum *sub Regibus*. *Romulus*, si quis insignem ad deformitatem puerum educasset, dimidiam bonorum ejus partem ærario addixit. *Dionys. Hal. Lib. II Cap. 15*. *Servius Tullius*, qui censum instituit, si quis censui se subtraxisset, hunc, bonis spoliatum, ac virgis cæsum, sub hasta venire jussit, ut *Dionysius* eodem in loco confirmat. Hanc pœnam noviore etiam tempore apud Romanos obtinuisse, ex *Ulpiani* Titulo XI §. 11 intelligi potest: *Maxima capitis deminutio est, per quam civitas & libertas amittitur, veluti cum* INCENSUS *aliquis venierit*. *Tarquinius* denique, postremus Romani populi gubernator, cui facta Superbi nomen paraverunt, viros illustres, & divitiis maxime affluentes, capitalibus involvens judiciis, occisorum bona ita divisit cum delatoribus, ut illis exiguam portionem adspergeret, ipse majorem retineret. *Dionys. Hal. Lib. IV Cap. 42*.

Caput II de bonis damnatorum *ab ejectis Regibus ad compositas XII Tabularum leges* agit. Pulso *Tarquinio*, cum ad Romanos Rex exul misisset legatum, qui bona saltem regia peteret, alter Consulum *Brutus* publicanda bona censuit, ne, redditis iis, vires ejecto & ad bellum gerendum nervi suppeditarentur. At *Collatinus* restituenda dixit, ut averteretur a Romanis mala opinio, quasi divitiarum causa familiam Regum ejecissent. Hæc ubi aguntur, legati aperte quidem, bonorum se repetendorum causa venisse, profitebantur, clam vero regni recuperandi consilia struere, & cum conjuratis de eo agere, cœperunt. Id ubi compertum, Senatus reddi bona vetuit, ideoque diripienda plebi data, ager, *Marti* consecratus, Martius deinde campus fuit. Insecutis postea temporibus latæ leges, ut caput ejus & bona sacra essent, qui regni occupandi consilia iniisset. *Livius Lib. III Cap. 8*. Secundum has *Cassius* filium, qui regnum affectarat, domestico judicio damnavit, verberibusque affectum necari jussit, atque peculium *Cereri* consecravit. *Val. Max. V, 8, Plin. XXXIV, 4*. Ac, licet, *Cassium*, quia domestico judicio a patre condemnatus est, filiumfamilias fuisse, conjici possit, adeoque hoc peculium ejus ad patrem potius, quam ad filium, pertineret, tamen sponte

ab

ab his bonis ſcelere ampliatis & abominandis paternæ manus, laudabili exemplo, abſtinuerunt. Porro, qui Tribunum plebis verberaſſet, aut concionantem interpellaſſet, ipſe & bona ejus *Cereri* ſacra eſſe jubebantur.

Capite III Hiſtoria Juris Romani de bonis damnatorum *a XII Tabulis ad bellum civile Marianum* exponitur. Valeria & Horatia lege ſancitum, ut, quod plebs tributim juſſiſſet, populum teneret. Si quis legem abrogare conaretur, ut hic morte mulctaretur, ejusque publicarentur bona. *Liv. III, 55.* Hoc tempore duo ex Decemviris in vinculis mortui, quorum bona Tribuni plebis publica fecerunt. Horum collegæ ultro exulantes ſimili modo bonis privati ſunt. *Liv. III, 58.* Deinde *Sp. Mælius*, de regno quod cogitarat, condemnatur, ejusque bona a Quæſtoribus in publicum rediguntur. Ob idem crimen *M. Manlius* condemnatus. *Marci* etiam *Vacci*, perduellionis rei, ædes publicatæ & everſæ, ut illius facinoris memoria ipſo loco notaretur. *M. Vettienus*, ſiniſtræ manus digitis abſciſſis, ne in bello Italico militare cogeretur, publicatis bonis, æterni carceris pœnam ſubiit, ut, quem honeſte ſpiritum profundere in acie noluerat, turpiter in catenis efflaret.

Capite IV de bonis damnatis *a bello civili Mariano ad civile Pompejanum* diſſerit. Hac in hiſtoriæ parte *Sullæ* narratur Dictatoris crudelitas, innumeros pæne cives nobiliſſimosque proſcribentis, quorum bona, tanquam prædam, ſua faciebat. Multi ob hanc ſolam cauſam condemnati, quod divites erant, ut iis temporibus vere potuerit dici: Hunc occiderunt amplæ ædes, illum horti, alium thermæ. Poſt inſolentem hanc *Sullæ* dominationem, *Ciceronis Clodius* villas incendit, domus ejusdem Libertati conſecrata, reliqua bona haſtæ ſubjecta. Provide hoc loco Celeberrimus Autor atque utiliter monet, quorundam ſolum, non omnium condemnatorum, bona publicata fuiſſe, ſi quidem non paucos in carcere teſtamenta condidiſſe legimus. *Auct. ad Heren. Lib. I Cap. 13, Cic. de Invent. II, 50, Sueton.* in *Caeſ. Cap. 42.* Apud veteres enim, quemadmodum *Tullius* docet in *Capite 17 Orationis pro domo*, ea moderatio

ratio judiciorum fuit, *ut nunquam pœna capitis cum pecunia conjungeretur*, cujus rei caufam, & fubtilem & eruditam, reddit *Sigonius de Judiciis Libro III Cap. 11.*

Caput V de damnatis *a bello civili Pompejano usque ad Nervam Imp.* exponit. *Pompeji* bona præconis voce proclamata. *Dolabellæ* bona, cum hoftis judicatus effet, *Q. Fufius* cenfuit publice poffidenda. *Antonio* facultates ademtæ. *Lepidus* hoftis judicatus, ejusque a publico bona erepta. Poft hæc *Cornelius Gallus*, cum ftatuas fibi ipfe per universam propemodum Ægyptum pofuiffet, fuaque acta infcripfiffet in pyramidibus, infamia notatus eft, & decretum a Senatu, ut ipfe exul, patrimonium ejus *Augufti*, fieret. *Dio Lib. LIII.* Circa hæc tempora *Auguftus*, eorum, qui poft *Varianam* cladem detrectabant militiam, ex adolefcentibus quintum, ex natu majoribus decimum quemque, ut fors exiiffet, bonis privatum, infamia notavit. *Dio Lib. LVI.* Et, cum eques aliquis duobus filiis adolefcentibus, quo facramentum poffent detrectare, pollices amputaffet, ipfum bonaque haftæ fubjecit. *Suet.* in *Aug. Cap.* 24. Qui Auguftum excepit, *Tiberius*, quamdiu *Germanicus* vixit, nullius hominis bona pecuniæ ergo profcripfit. At, ubi is ereptus effet, qui vitam ejus obfervaret, & nemo ex familia Augufta fupereffet amplius, imperavit crudeliter. Inaudito more violatæ majeftatis tunc fæpius poftulabantur, non modo qui contra ipfum, verum etiam matrem ejus, quidquam locuti effent, aut feciffent incommodius. Accufatoribus, quibus tunc immodice urbs abundabat, præmia, non bona folum, verum etiam honores. Videtur autem hoc imperante primum obtinuiffe, *ut illis, quibus aqua & igni effet interdictum, teftamenti factio abnegaretur*, quemadmodum *Dio* teftatur *Lib. LVII.* Vid. *Schulting.* ad *Ulp. tit. XX §. 14 n. 45.* Sæpius etiam, *Tiberio* mandante, abfoluti judicio denuo retrahebantur ad Quæftores, ut fere nullius res familiaris certa & inconcuffa effet. O! quid non mortalia pectora cogis, auri facra fames!

Caput VI hiftoriam Juris civilis de bonis damnatorum *a Nerva Imperatore usque ad Juftinianum* tradit. *Nerva Trajanus*,

multo modeſtior ceteris & innocentior, hoſtium potius, quam civium, clade & ſanguine delectabatur, ut tamen, legum majeſtate conſervata, nunquam nocentibus pœna remitteretur. Itaque non delatores amplius, ſed leges, metuebantur. Digna profecto bono Principe, & divina, emiſſa illa ab Imperatore vox: *Scio, relegatorum bona avaritia ſuperiorum temporum fiſco vindicata. Sed aliud clementiæ meæ convenit, qui inter cetera, quibus innocentiam rationum meorum temporum, hoc quoque remiſi exemplum;* quod *Trajani* reſcriptum ex libro *Pomponii* ad *Sabinum* nobis ſervavit *Tribonianus*, in *Fr. 1. XLVIII ff. de Interd. & rel.* Et merito ea *Trajano* vox tribuitur. Etiamſi enim in Scholiis Baſilicorum ad *Lib. LX Tit. 54 Cap. 1 lit. b* ea conſtitutio *Hadriani* dicatur; tamen hæc autoritas tanti non eſt, ut eam propter ſcripturam Florentina ſollicitari poſſit.

Hadrianus Imperator, æque mitis & pecuniæ abſtinens, non fiſcum voluit, ſed ærarium, damnatorum bona habere. *Spart.* in *Hadr. Cap.* 7. Eoque hac in re clementiæ proceſſit, ut liberis damnatorum unciam bonorum indulgeret. *Fr. 7 §. 3 XLVIII ff. de Bon. damnat.* Hoc intemperantior *Antoninus*, qui *Caracalla* dictus eſt. Is enim crebro, pecuniam ſibi ſoli eſſe oportere, dicebat, præterea nemini. Multos itaque divitiarum cauſa interfecit, eorumque bona, qui occiſi fratris *Getæ* nomen pronuntiaſſent, continuo ſecuit. *Dio Lib. LXXVII.*

Inſecutis temporibus, ut Imperatores fuerunt, ita jus circa damnatorum bona varium fuit, donec pius ille & felix *Juſtinianus*, poſſe Imperatorem a damnatorum bonis manus abſtinere, ſuo exemplo docuit, nefarium exiſtimans, legitimos ſucceſſores hæreditate bonisque ſuis ſpoliare. Itaque hoc omnino remiſit, ut tamen in majeſtatis reis, iisque ſolis, legum vetus duritia conſervaretur. *Nov. 134 Cap. ult.*

CAROLI LINNÆI, MED. ET BOTAN. PROF. Upſal. Hort. Acad. Præf. Acad. Imper. Monſpel. Stockholm. Upſal. Socii, hujusque Secretarii, Fauna Suecica, ſi-

ſtens

ſtens animalia Sueciæ regni, quadrupedia, aves, amphibia, piſces, inſecta, vermes, diſtributa per claſſes & ordines, genera & ſpecies cum differentiis ſpecierum, ſynonymis Autorum, nominibus incolarum, locis habitationum, deſcriptionibus inſectorum.

Lugduni Batav. apud Conr. & Georg. Jac. Wishoff, 1746, 8 maj. Alph. 1 plag. 6.

Fuit hoc Opus a Cl. Autore, cujus de omni naturali hiſtoria quanta merita ſint, neminem fugit, eum in finem adornatum, atque in lucem editum, ut ſtudioſi haberent, ex quo ſibi animalium omnis generis notitiam aliquam parare poſſent. Ipſe, jam inde ab A. 1729 inſectorum ſtudio operam navans, primus inſectorum genera & characteres conſtituit; tamen mancum admodum hunc laborem eſſe fatetur, laudatque Cubicularium Regium, *Carolum de Geer*, cui ſe in hoc genere plurimum acceptum referre dicit. *Joannes Lecbe*, Med. Doctor, plus quam 500 inſectorum collectionem, una cum avium variarum iconibus, *Linnæo* ſponte obtulit, atque a *Rudbeckio*, *Linnæi* Anteceſſore, Avium indigenarum icones, plures ab Autore non animadverſas ſpecies ſubminiſtrarunt. *Artedo* vero, ratione piſcium catalogi, *Linnæus* plurimum tribuit, prætereaque de inſectis monet, ſe ſpecifica nomina, etſi coactum, ſæpius a colore mutuatum eſſe, neque niſi paucorum inſectorum natalia loca certo definire potuiſſe, quod metamorphoſin eorum perſequendi opportunitas fere defuerit, tumque phalænarum, muſcarum, culicum, minutiſſimas ſpecies, quarum nempe ſpecificam differentiam eruere ipſi nondum licuerit, magnam partem data opera prætermiſiſſe, atque in ſynonymis inſectorum facile errores quosdam inveniri poſſe fatetur. Fatetur etiam, ſe varietates plurimas ſtudio omiſiſſe, neque occidui maris littora luſtraſſe, atque in univerſum, ut Compendium tantum animalium Sueciæ exhiberet, ſola nomina commemoraſſe. His, de Ope-

ris ratione præmissis, Catalogum Autorum subjicit, qui partim de Animalibus in universum, partim de singulis eorum generibus, scripserunt. Videtur tamen, si hunc Catalogum cum *Bruckmanni Bibliotheca Animalium* comparamus, non nisi præcipuos Scriptores annotasse, etsi, ut hoc exemplo utamur, inter eos, qui de Piscibus scripserunt, unus ex maxime præcipuis *Salvianus* omissus fuit. Ultimo loco terminorum artis expositio apposita fuit, quibus nempe in descriptionibus utitur, quas fere de singulis animalium speciebus dedit. Jam vero, ut de Opere ipso, quantum nempe per ejus naturam licet, dicamus, omnia animantia in sex Classes distribuit, earumque quinque Ordines fecit. Prima Quadrupedia, & inter hæc Anthropomorpha, feras, glires, jumenta, & pecora, continet. Cur hominem, qui solus Anthropomorphorum in Suecia est, inter Quadrupedia referat, in Præfatione rationem reddit. Altera Classis Aves continet, quas pariter in sex Ordines distinxit. Horum primus Accipitres continet, ad quos Striges & Falcones refert. Horum tredecim species Suecia alit, ab aliis quidem, attamen denuo a *Linnæo*, descriptas. Strigum vero undecim species sunt, quarum sex primum a *Rudbeckio* & *Linnæo* observatæ fuerunt: una capite aurito, corpore albido, nigris maculis adsperso, est, altera capite lævi, corpore luteo, tertia lævi capite quidem, sed corpore fusco, iridibus oculorum fulvis, quarta similis tertiæ, sed major & iridibus oculorum flavis, quinta huic simillima, ut *Linnæo* vel sexu, vel ætate tantum, differre putetur, sexta denique simillima primæ, nisi quod supercilia non aurita habet. Alter Ordo Picarum est, quarum Suecia Corvorum octo species, Cuculorum duas, Picorum sex, unam Upupæ & Ispidæ, alit, omnes & in aliis terris obvias. Tertium locum Anseres habent, & inter hos primum Anates, quarum in Suecia tantum inveniuntur cinereæ, fronte albæ, pectore & abdomine candidæ, rostro sordide carneæ, pedibus sanguineis instructæ; deinde aliæ, cauda longa, cuneiformi, forcipata, instructæ, pariter ac illæ, quæ caudam habent longitudine pedum, verticem fuscum, pectus exalbidum

albidum nebulosum, tandem vero rufæ, rostro pedibusque cinereis, in fluviis habitantes. Ex ceteris generibus Mergorum scilicet, Pelecanorum, Alcarum, Colymborum, Larorum, Sternarum, & Fulicarum, non nisi Sterna est, supra cana, capite rostroque nigro, pedibus rubris, quam Sueciæ sola alit. Inter Scolopaçes, quartum Ordinem constituentes, Ardeæ sunt, Recurvirostræ, Numenii, Tringæ, quarum tres species sub Gallinulæ aquaticæ nomine, una a *Linnæo* observatæ fuerunt, porro Charadrii, quorum ea species, quæ abdomine rufescente, pectore cinereo, vertice fusco, est, non nisi in Lapponia habitat. Est etiam inter Scolopaces Hæmatopus, Ortygometra, quarum Suecia unam tantum speciem alit. Longe minor Gallinarum Ordo est, qui præter Pavonis, Meleagridos, & Galli, quorum una modo species est, quatuor species Tetraonis continet, quorum is, qui caudam bifurcam subtus albo punctatam habet, primum fuit in *Act. Stockholm. A. 1744 pag. 181* descriptus. Passerum, qui sextum Ordinem constituunt, amplissimus numerus est. Atque ex his in Suecia habitant Columbæ, Loxiæ, Ampelides, Sittæ, Sturni, Turdi, Alaudæ, Fringillæ, Certhiæ, Motacillæ, Pari, Hirundines, Procellariæ, quorum generum plura accurate descripta habentur. Tertia Classis Amphibiorum est. Quæ ex his in Suecia reptilia sunt, ranæ sunt atque Lacertæ, quæ serpentia, angues. Ex ranis *Lechius* observavit in Scania habitantem speciem, abdomine fulvo, atque, uti Cuculus, cantantem. Inter angues, quorum quatuor species habet, Smolandia alit parvum rufescentem, atque vulnera omnino lethalia cum intumescentia corporis horrenda infligentem. Quartam Classem Pisces constituunt, quorum quinque Ordines habentur: Plagiuri scilicet, Chondropterygii, Branchiostegi, Acanthopterygii, & Malacopterygii, quorum hic plurimas species comprehendit. Ex Acanthoptyrygiis Cottus est, verrucis capitis quatuor osseis instructus, quem Suecia tantum novit, ex Malacopterygiis vero quinque species sunt. Insecta Sueciæ *Linnæus* in septem Ordines distinxit, Coleoptera, quorum plurimæ species sunt, Hemiptera,

ra, Neuroptera, Lepidoptera, Hymenoptera, Diptera, & Aptera. Horum omnium pleraque genera non paucas species comprehendunt, quas *Linnæus* non tantum in Suecia primus vidit, ſed quarum apud ceteros quoque Scriptores, qui de Inſectis egerunt, nulla mentio fit. Harum ſpecierum plurimæ inter Scarabæos ſunt, Dermeſtes, Coccinellas, Chryſomelas, Curculiones, quæ omnia ad Coleoptera pertinent. Ex Hemipteris aliquot ſpecies inter Cicadas, Chermes, & Aphides, plurimæ inter Cimices, ſunt. Immo novum aliquod genus habet, Thrips nominatum, cujus duas ſpecies in *Act. Stockholm. A. 1744* deſcriptæ ſunt. Unam ex *Caroli de Geer* obſervatione *Linnæus* deſcribit, elytris albis nigriſque faſciis, corpore atro in floribus præſertim luteis compoſitis habitantem. Ex Neuropteris attentionem merentur Hemerobeorum aliquot ſpecies, plures vero Phryganearum & Ephemerarum. Inter Lepidoptera magnus numerus Phalænarum eſt, quas *Linnæus* primus obſervavit atque deſcripſit; inter Hymenoptera vero Tenthredinum, Ichnevmonum, & Veſparum. Porro ex Dipteris aliquot inter Aſilos ſunt atque Tabanos, plures inter Muſcas & Tipulas, neque non inter Apterorum genera ſunt, quæ vel in hoc *Linnæi* libro primum indicata fuerunt, vel in Actis Academiarum Sueciæ primum deſcripta. In ultima claſſe vermes, de quibus tamen nihil magnopere indicandum habetur. Acceſſerunt vero duæ figurarum ænearum tabulæ, quarum prima aves, atque Cerambycis ſpeciem, altera, præter aves aliquot, Cyprinum piſcem, vermes aliquot, & inſecta, exhibet.

DE VIBRATIONE CHORDARUM EXERCItatio, Autore L. EULERO.

I. Quæ adhuc de motu chordarum vibratorio tum a *Tayloro* & *Bernoullio*, tum ab aliis, ſunt eruta, tametſi hoc argumentum exhaurire videantur, gemina tamen limitatione ita reſtringuntur, ut vix ullo caſu verus chordæ vibratæ motus unquam

unquam definiri possit. Primum enim assumserunt, chordam tensam vibrationes tantum quasi infinite parvas edere, ita ut chorda in hoc motu, sive situm teneat rectum, sive incurvatum, perpetuo tamen eandem longitudinem conservare censeri possit. Altera limitatio in hoc consistit, quod cunctas vibrationes regulares posuerint: in singulis scilicet vibrationibus totam chordam semel ac simul in directum extendi assumserunt, & extra hunc situm figuram ejus incurvatam quæsiverunt, quam quidem trochoidem in infinitum elongatam esse invenerunt.

II. Prima quidem limitatio, qua excursiones chordæ vibrantis infinite parvæ statuuntur, etiamsi re ipsa semper ad chordæ longitudinem rationem teneant finitam, conclusiones tamen, inde deductas, vix perturbat, quoniam plerumque excursiones tam sunt exiguæ, ut sine errore sensibili pro infinite parvis haberi possint. Tum vero etiam fines tam mechanicæ, quam analyseos, nondum sunt eo usque promoti, ut motus in vibrationibus finitis determinari possit. Quod vero ad alteram limitationem spectat, qua vibrationes omnes regulares assumunt, eam ita salvare conantur, ut dicant, etiamsi primo motus initio vibrationes ab hac lege recedant, eas tamen brevi temporis spatio ita se ad uniformitatem componere, ut chorda in qualibet vibratione semel ac simul in lineam rectam extendatur, extra hunc situm autem figuram trochoidis elongatæ affectet.

III. Hoc quidem satis est confirmatum, si unica tantum vibratio huic regulæ fuerit conformis, sequentes omnes eandem sequi debere. Simul vero hinc perspicitur, quemadmodum sequentium vibrationum status a præcedentibus pendeat, ex iisque determinari possit, ita vicissim ex statu sequentium indolem præcedentium concludi posse. Quare, si vibrationes sequentes fuerint regulares, fieri nullo modo poterit, ut antecedentes ab hac regula discesserint; ex quo perspicuum est, si prima vibratio fuerit irregularis, sequentes nunquam ad perfectam regularitatem pervenire posse. Prima autem vibratio ab arbitrio nostro pendet, dum chordæ, antequam dimittitur,

mittitur, figura quæcunque conciliari poteſt, atque hinc ejusdem chordæ motus vibratorius in infinitum variari poterit, prout ei initio motus alia atque alia figura inducitur.

IV. Hinc itaque naſcitur ſequens quæſtio, qua univerſa hæc inveſtigatio continetur:

Si chorda datæ longitudinis dataque molis a data vi, ſeu pondere, tendatur, eaque a ſitu recto in figuram quamcunque, quæ tamen quaſi infinite parum a recta diſcrepet, diducatur, ſubitoque dimittatur, determinare motum vibratorium totum, quo agitabitur.

Problema hoc tam in Mechanica, quam in Analyſi, difficillimum feliciſſimo ſucceſſu primus aggreſſus eſt Celeb. *D'Alembert*, qui cum Academia Regia elegantiſſimam ejus ſolutionem communicavit. Quoniam autem in hujusmodi indagationibus ſublimibus ſemper non parum fructus percipi ſolet ex collatione plurium ejusdem Problematis ſolutionum, meam quoque ſolutionem hujus quæſtionis in medium afferre non dubito, quæ etſi ab *Alembertiana* parum diſcrepat, tamen ſumma hujus argumenti amplitudo effecit, ut in applicatione formularum generalium haud contemnendas obſervationes adjeciſſe mihi videar.

V. Primum ergo ipſum Problema dilucide proponam, ut appareat, quibus ſubſidiis tam ex analyſi, quam ex mechanica, petitis opus ſit ad ſolutionem impetrandam.

TAB. V Fig. 1.

Propoſita igitur ſit chorda AB in terminis ſuis A & B fixa, & vi quacunque, ut in inſtrumentis muſicis fieri ſolet, ſecundum directionem AF tenſa. Sit chorda hæc ubique æquabilis craſſitiei, ac vocetur:

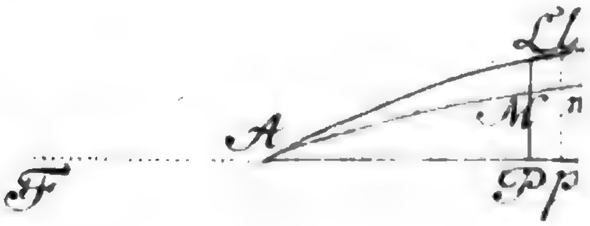
Ejus longitudo $AB = a$

Ejus maſſa, ſeu pondus, $= M$

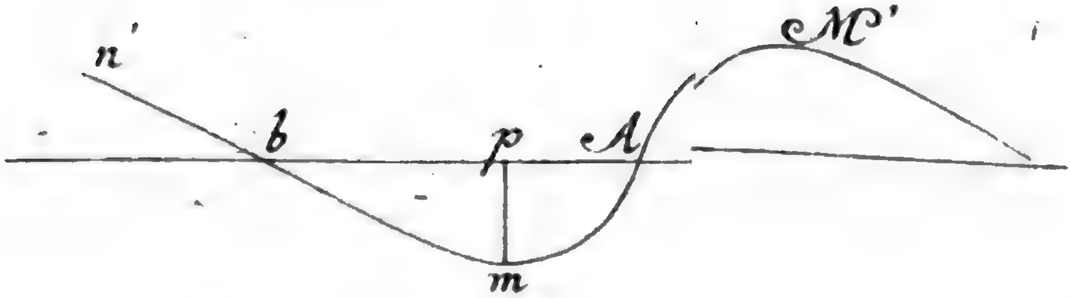
& vis tendens AF æqualis ſit ponderi $= F$.

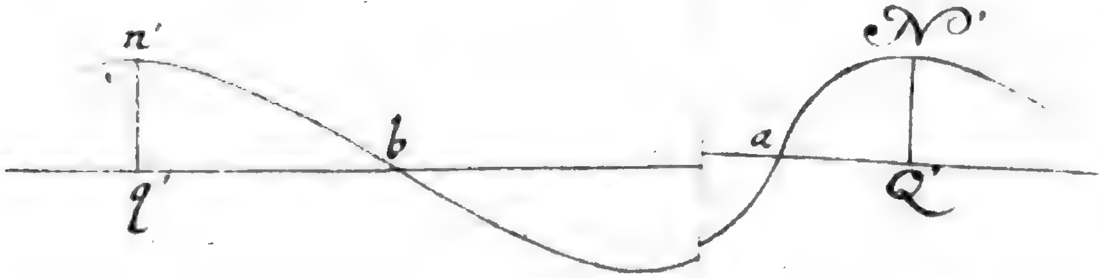
Tum chorda hæc ex ſtatu ſuo naturali AB diducatur in ſitum incurvatum quemcunque $ALlB$, qui quidem infinite parum diſcrepet a naturali recto AB, ut longitudo $ALlB$ non ſenſibiliter ſuperet longitudinem AB; ſitque hæc figura $ALlB$ chordæ initio inducta cognita. Jam quæritur, ſi chorda ex hoc ſitu

TAB. V ad Nov. Act. Erud. I. pag. 514 seq.

G

situ subito dimittatur, qualem motum sit consecutura, & cujusmodi vibrationes sit editura.

VI. Postquam ergo chorda e situ $ALlB$ erit dimissa, a vi tendente statim situm naturalem AB versus urgebitur, quem singula ejus puncta vel simul, vel diversis temporis momentis, attingent: continuo igitur chorda aliam atque aliam figuram induet, singulaque ejus puncta motu vibratorio ciebuntur, donec a resistentia omnis agitatio compescatur. Ad hunc autem motum, utcunque fuerit comparatus, perfecte cognoscendum sufficiet, ad quodvis tempus statum chordæ, seu ejus figuram, assignasse. Dum enim hinc per successionem instantaneam mutatio figuræ definitur; inde simul celeritatem cujusque chordæ puncti determinare licet, sicque totus motus innotescet: hancque ob rem in ista investigatione non opus erit ad celeritates singulorum chordæ punctorum respicere, quo pacto solutio non mediocriter sublevabitur.

VII. Quia longitudinem chordæ, dum successive omnes has varias figuras induit, non immutari assumimus, ita ut sit $ALlB = AB$, erit etiam ductis quibusvis applicatis PL, pl ad axem AB normalibus, arcus AL, Al æquales abscissis respondentibus AP, Ap: ac proinde applicatæ PL, pl erunt quasi infinite parvæ respectu abscissarum. Hinc, si vocentur abscissa $AP = x$, applicata PL erit infinite parva præ x, & ipse arcus AL erit $= x$: prætereaque erit $Pp = Ll = dx$. Ex quo intelligitur, dum chorda successive alias atque alias figuras recipit, singula ejus puncta L perpetuo secundum directionem applicatarum LP moveri, ita ut quævis applicata LP viam repræsentet, in qua chordæ punctum L statum naturalem AB versus accedat: tum vero ob motum conceptum secundum eandem directionem ad AB normalem in plagam contrariam excurret.

VIII. His notatis, ponamus, elapso tempore t chordam in situm $AMmB$ pervenisse, ex situ primitivo $ALlB$, ita ut punctum L in M pertigerit. Posita igitur abscissa quavis $AP = x$, quæ eadem simul longitudinem arcus AM exhibeat, sit applicata in hac curva AMB respondens $PM = y$,

&, quia hæc curva AMB a tempore elapso $= t$ pendet, erit y functio quædam ambarum variabilium x & t, ita ut, posito $t = o$, valor ipsius y applicatam curvæ primitivæ ALB exhibeat. Perspicuum vero est, si natura hujus functionis ipsarum x & t, qua applicata y exprimitur, fuerit cognita, ex ea ad quodvis tempus t ipsam figuram chordæ assignari posse, ex cujus mutabilitate porro totius chordæ motus facile concludetur.

IX. Cum itaque y sit functio quædam ipsarum x & t, ejus differentiale hujusmodi habebit formam, ut sit: $dy = p\,dx + q\,dt$, quæ formula variabilitatem ipsius y non solum per curvam AMB, sed etiam ratione fluxus temporis, complectitur. Scilicet, si tempus t statuatur constans, seu $dt = o$, æquatio $dy = p\,dx$ exprimet naturam curvæ AMB: at, si abscissa x sumatur constans, seu $dx = o$, æquatio $dy = qdt$ definiet motum puncti L, quamdiu chordæ motus durat, eo quod ex ea ad quodvis tempus t ab initio elapsum locum M assignare licet, in quem punctum L pervenerit. Erunt autem p & q iterum functiones ipsarum x & t, quarum differentialia, posita utraque x & t variabili, sunto:

$$dp = rdx + sdt, \text{ \& } dq = sdx + udt.$$

Constat enim ex natura differentialium, elementum dt in dp & elementum dx in dq communem coefficientem habere oportere.

X. Cum jam motus chordæ ex viribus sollicitantibus determinari debeat, sit vis acceleratrix, qua nunc punctum chordæ M axem AB versus acceleratur $= P$, atque omnes istæ vires, quibus singula chordæ elementa axem AB versus urgentur, simul sumtæ æquivalere debent vi, qua chorda actu tenditur, & quam posuimus $AF = F$. Sive, si chordæ in singulis punctis M has vires P contrariæ secundum ML applicatas concipiamus, tum eæ cum vi chordam tendente $AF = F$ in æquilibrio consistere debebunt, atque ex hac proprietate vera vis acceleratrix P, qua quodlibet chordæ elementum Mm actu sollicitatur, determinari poterit.

XI. Cum massa, seu pondus, totius chordæ sit $= M$, ac per

per totam longitudinem $AB = a$ æquabiliter distribuatur, erit portionis AP, seu AM, pondus $= \frac{Mx}{a}$, ac proinde elementi $Mm = dx$ ponduſculum $= \frac{Mdx}{a}$; quod cum a vi acceleratrice $= P$ secundum ML sollicitetur, erit vis motrix hujus elementi $= \frac{Mdx}{a} \cdot P$, & summa omnium virium motricium per arcum AM erit $= \frac{M}{a}\int Pdx$. Jam, quia punctum A fixum ponitur, ei applicatam concipere licet in directione AG ad AB normali vim quandam $AG = G$, quæ tanta sit, ut punctum A in quiete conservetur. His positis, ex theoria æquilibrii virium filo perfecte flexili applicatarum colligetur sequens æquatio:

$$Fy - Gx + \frac{M}{a}\int dx \int Pdx = 0,$$

ubi Fy & Gx sunt momenta virium F & G respectu puncti M & $\frac{M}{a}\int dx \int Pdx$ est summa momentorum omnium virium elementarium respectu ejusdem puncti M.

XII. Consideretur jam curva AMB, quam chorda hoc momento format, cujus natura formulis ante traditis exprimetur, si tempus t constans statuatur, seu $dt = 0$; eritque idcirco $dy = pdx$ & $dp = rdx$. Hinc æquatio ex statu æquilibrii inventa differentietur, & pro dy posito pdx per dx divisa dabit:

$$Fp - G + \frac{M}{a}\int Pdx = 0.$$

Jam denuo differentietur, &, pro dp ponendo rdx, dividatur per dx, sicque prodibit: $Fr + \frac{M}{a}P = 0$, unde resultat vis acceleratrix puncti M secundum directionem MP,

nempe $P = -\frac{Far}{M}$. Quare, ſi curva AMB eſſet cognita, ex ejus natura vis acceleratrix ſingulorum elementorum poſſet determinari.

XIII. Contemplemur nunc ſolius puncti M motum, quo a vi acceleratrice P ſollicitatum ad P accedit, & abſciſſa $AP = x$ invariabilis erit cenſenda. Cum igitur ſit ob $dx = o$, incrementum momentaneum applicatæ PM, $dy = qdt$ & $dq = udt$, tempuſculo dt punctum M accedet ad P per ſpatiolum $= - qdt$, cujus differentiale, poſito elemento temporis dt conſtante, erit $= - dqdt = - udt^2 = - ddy$. At ex acceleratione a vi P orta per principia mechanica obtinetur hæc æquatio: $P = -\frac{2ddy}{dt^2} = - 2u$, ſi quidem elementum temporis dt exponatur, ut moris eſt, per elementum ſpatii ad celeritatem applicatum, celeritas vero ipſa per radicem quadratam ex altitudine celeritati debita repræſentetur. Cum itaque invenerimus eum $P = -\frac{Far}{M}$, tum etiam $P = - 2u$, erit $2u = \frac{Far}{M}$, ſeu $u = \frac{Far}{2M}$.

XIV. His binis conditionibus, quas ad calculum revocavimus, tota quæſtio propoſita abſolvitur; ideoque, ſi, elapſo quovis tempore, t pro puncto chordæ quocunque M ponatur abſciſſa $AP = x$, & applicata $PM = y$, hæc per ejusmodi functionem ipſarum x & t exprimetur, ut, poſito $dy = pdx + ydt$, indoles functionum p & q ex his formulis ſit petenda:

$$dp = rdx + sdt, \ \& \ dq = sdx + \frac{Fa}{2M} rdt.$$

Quæſtio ergo propoſita mechanica ad hoc Problema analyticum reducitur, ut ipſarum x & t ejusmodi quærantur functiones r & s, ut tam hæc formula differentialis $rdx + sdt$, quam hæc $sdx + \frac{Fa}{2M} rdt$ ſiat integrabilis. Hujusmodi enim functionibus pro r & s inventis, aſſignari poterunt valores

lores $p = \int (rdx + sdt)$ & $q = \int (sdx + \frac{Fa}{2M} rdt)$, unde porro valor ipsius applicatæ $y = \int (pdx + qdt)$ elicietur.

XV. Hoc autem Problema analyticum, in se spectatum, maxime est indeterminatum; quo igitur ad casum quempiam oblatum accommodetur, sequentia sunt annotanda: Primo in integrationibus constantes ita sunt adstruendæ, ut, posito $x = o$, quicunque demum ipsi t valor tribuatur, semper fiat $y = o$. Deinde hoc idem usu venire debet casu $x = a$, quo iterum, quicquid sit t, semper prodeat $y = o$. Tertio, his observatis, ex infinitis functionibus r & s, quæ ante memoratis conditionibus satisfaciant, pro quovis casu proposito eæ sunt eligendæ, ut, posito $t = o$, valor applicatæ y resultans eam exhibeat curvam arbitrariam, quæ chordæ primo motus initio erat inducta. Quod cum fuerit præstitum, nulla amplius constans indeterminata in solutione remanebit, atque verus chordæ motus absolute exhiberi poterit.

XVI. Quo igitur figura chordæ initialis ad arbitrium constitui possit, solutio latissime patere debet. Quamobrem, dum ab his formulis investigationem incipere oportet:

$$dp = rdx + sdt, \quad \& \quad dq = sdx + \frac{Fa}{2M} rdt,$$

generatim omnes valores possibiles pro r & s indagari debent, qui has ambas formulas simul integrabiles reddant. Multiplicemus in hunc finem has formulas seorsim per constantes m & n, & producta addamus, ut sit:

$$mdp + ndq = dx\,(mr + ns) + dt\,(ms + \frac{Fa}{2M} nr),$$

hæcque formula denuo integrabilis esse debebit, quicunque valores constantes literis m & n tribuantur. Fiat igitur $m : n = \frac{Fa}{2M} n : m$, seu $mm = \frac{Fa}{2M} nn$, ut fit $m = 1$, & $n = \pm \sqrt{\frac{2M}{Fa}}$, eritque:

$$dp \pm dq \surd \frac{2M}{Fa} = \left(dx \pm dt \surd \frac{Fa}{2M}\right) \left(r \pm s \surd \frac{2M}{Fa}\right).$$

XVI. Sit brevitatis gratia $\frac{Fa}{2M} = b$, & habebitur:

$$dp \pm dq \surd \frac{1}{b} = (dx \pm dt \surd b) \left(r \pm s \surd \frac{1}{b}\right), \text{ seu}$$

$$dp \surd b \pm dq = (dx \pm dt \surd b)(r \surd b \pm s), \text{ vel etiam}$$

$$dq \pm dp \surd b = (dx \pm dt \surd b)(s \pm r \surd b).$$

Cum igitur hæc formula $(dx \pm dt \surd b)(s \pm r \surd b)$ integrabilis esse debeat; necesse est, ut sit $s \pm r \surd b$ functio ipsius $x \pm t \surd b$. Ponamus, ut utriusque signi rationem habeamus:

$$\begin{matrix} x + t\surd b = v \\ x - t\surd b = u \end{matrix} \quad \text{erit} \quad \begin{matrix} x = \frac{v+u}{2} \\ t\surd b = \frac{v-u}{2}, \end{matrix}$$

& habebimus has æquationes:

$dq + dp\surd b = dv\,(s + r\surd b)$, & $dq - dp\surd b = du\,(s - r\surd b)$, in quibus esse oportet $s + r\surd b$ functionem ipsius v, & $s - r\surd b$ functionem ipsius u, quia alias integratio non succederet.

XVIII. Integratione ergo instituta utraque, fiet $q + p\surd b =$ functioni cuipiam ipsius v, & $q - p\surd b =$ functioni cuipiam ipsius u. Sit igitur, ut solutio latissime pateat:

V functio quæcunque ipsius $v = x + t\surd b$

U functio quæcunque ipsius $u = x - t\surd b$

& conditionibus memoratis satisfiet ponendo:

$$\begin{matrix} q + p\surd b = V \\ q - p\surd b = U \end{matrix} \quad \text{unde fit} \quad \begin{matrix} q = \frac{V+U}{2} \\ p = \frac{V-U}{2\surd b} \end{matrix}$$

Cum igitur sit $dy = pdx + qdt$, erit substitutis pro p, q, dx & dt valoribus:

$$dy = \frac{(dv+du)(V-U)}{4\surd b} + \frac{(dv-du)(V+U)}{4\surd b}$$

quæ

quæ post evolutionem præbet:

$$dy = \frac{Vdv - Udu}{2\sqrt{b}} \ \& \ y = \frac{1}{2\sqrt{b}} \left(\int Vdv - \int Udu\right).$$

XIX. Erit autem $\int Vdv$ functio ipsius $v = x + t\sqrt{b}$, & $\int Udu$ functio ipsius $u = x - t\sqrt{b}$, existente $b = \frac{Fa}{2M}$. Unde, si characteres f & ϕ adhibeantur ad functiones quascunque quantitatum, quibus præfiguntur, indicandas, sequentem habebimus expressionem generalem pro applicata y, qua ejus quantitas ad quodvis tempus ab initio elapsum t, & pro qualibet abscissa x, exhibetur:

$$y = f:(x + t\sqrt{b}) + \phi:(x - t\sqrt{b}).$$

Erunt enim, ut regrediendo periculum faciamus, in formula $dy = pdx + qdt$ valores p & q sequentes:

$$p = f':(x + t\sqrt{b}) + \phi':(x - t\sqrt{b})$$
$$q = \sqrt{b}\,(f':(x + t\sqrt{b}) - \phi':(x - t\sqrt{b}))$$

& pro formulis $dp = rdx + sdt$ & $dq = sdx + brdt$ erit, ut natura rei requirit:

$$r = f'':(x + t\sqrt{b}) + \phi'':(x - t\sqrt{b})$$
$$s = \sqrt{b}\,(f'':(x + t\sqrt{b}) - \phi'':(x - t\sqrt{b}))$$

siquidem differentiale functionis $f:z$ per $dzf':z$ & differentiale functionis $f':z$ per $dzf'':z$ denotemus.

XX. Hactenus quidem characteres f & ϕ in æquatione:

$$y = f:(x + t\sqrt{b}) + \phi:(x - t\sqrt{b})$$

functiones quascunque ratione compositionis diversas significant, at earum relatio per reliquas conditiones magis determinatur. Cum enim, posito $x = 0$, perpetuo esse debeat $y = 0$, erit $f: + t\sqrt{b} + \phi: - t\sqrt{b} = 0$, ideoque $\phi: - t\sqrt{b} = - f: t\sqrt{b}$. Tum vero, quia, posito $x = a$, valor ipsius y pariter evanescere debet, erit quoque $f:(a + t\sqrt{b}) + \phi:(a - t\sqrt{b}) = 0$, sicque natura functionum f & ϕ ita definiri debet, ut satisfiat his conditionibus:

$$\phi: - t\sqrt{b} = - f: t\sqrt{b}$$
$$\phi:(a - t\sqrt{b}) = - f:(a + t\sqrt{b}).$$

XXI.

TAB. V Fig. 2.

XXI. Cum in genere $f:z$ repræſentari poſſit per applicatam curvæ cujusdam, cujus abſciſſa eſt z, ſit AMB curva, cujus applicatæ PM exhibeant functiones abſciſſarum AP, quæ charactere f: deſignantur, ut ſit $PM = f:AP$. Quodſi jam ſumatur $AP = t\sqrt{b}$, erit $PM = f:t\sqrt{b}$; cui cum negative æqualis eſſe debeat $\phi: -t\sqrt{b}$, capiatur $Ap = AP$, ut ſit $Ap = -t\sqrt{b}$, &, poſita curva Amb infra axem ſimili curvæ AMB, erit $pm = f: t\sqrt{b} = \phi: -t\sqrt{b}$. Ergo curva Amb ſimilis curvæ AMB exponet naturam alterius functionis ϕ. Tum curva AMB ſimili modo ultra B exiſtente $AB = a$ continuetur infra axem, ut portio BNA ſimilis ſit & æqualis curvæ BnA, &, ſumto $BQ = Bq = t\sqrt{b}$, erit $AQ = a + t\sqrt{b}$, & $QN = -f:(a + t\sqrt{b}) = \phi:(a - t\sqrt{b})$, pariterque ob $Aq = a - t\sqrt{b}$ erit $qn = f:(a - t\sqrt{b})$; unde patet curvam iſtius formæ AMB, quæ utrinque per partes, ſibi ſimiles & æquales, Amb, BNa alternatim ſurſum & deorſum ſitas, in infinitum continuetur, aptam eſſe ad naturam utriusque functionis f & ϕ repræſentandam.

XXII. Deſcripta ergo hujusmodi curva anguiformi, ſive regulari, æquatione quapiam contenta, ſive irregulari, vel mechanica, ejus quælibet applicata PM præbebit eas functiones, quibus ad Problema ſolvendum opus habemus, ſcilicet, ſi abſciſſa quævis ponatur $AP = z$, erit applicata $PM = f:z$. Hinc igitur, ſi abſciſſæ z tribuantur valores $x + t\sqrt{b}$ & $x - t\sqrt{b}$, erit $y = f:(x + t\sqrt{b}) + f:(x - t\sqrt{b})$, unde ad quodvis tempus in chorda vibrante pro qualibet abſciſſa conveniens applicata y aſſignari poterit. Ponamus autem $t = o$, ut curvam initialem chordæ obtineamus, eritque, ſumta $AP = x$, applicata in chorda vibrante $y = f:x + f:x = 2PM$; vel quia ſuperiorum functionum ſemiſſes capere licet, ut ſit:

$$y = \tfrac{1}{2} f:(x + t\sqrt{b}) + \tfrac{1}{2} f:(x - t\sqrt{b}).$$

Ipſa curva AMB exhibebit figuram chordæ, ad quam initio motus ponitur diducta.

XXIII. Viciſſim igitur, ſi detur curva, ſeu figura, ad quam chorda initio eſt diducta, inde ad quodvis tempus t ab initio elapſum figura chordæ determinari poterit. Deſcripta enim ſuper

ſuper axe $AB = a$, qui longitudini chordæ ſit æqualis, figura chordæ initiali AMB, ea utrinque ſitu inverſo repetatur, ut ſit $Amb = AMB$ & $BNa = BnA$, eademque lege repetitio hujus curvæ utrinque in infinitum continuata concipiatur. Tum, ſi hæc curva adhibeatur ad functiones inventas exprimendas, poſt tempus elapſum $= t$ abſciſſæ x in chorda vibrante reſpondebit applicata:

$$y = \tfrac{1}{2} f\colon (x + t\sqrt{b}) + \tfrac{1}{2} f\colon (x - t\sqrt{b}),$$

unde facilis conſtructio curvæ, quam chorda quovis tempore induit, colligi poteſt.

XXIV. Ne autem hæc formula quantitates heterogeneas involvere videatur, notandum eſt, $t\sqrt{b}$ per lineam rectam repræſentari, ideoque ipſi x eſſe homogeneum. Sit enim z altitudo, ex qua grave tempore t delabitur, atque, ſi temporis expreſſio modo ſupra indicato tractetur, erit $t = 2\sqrt{z}$: ideoque loco t ſcribere licet $2\sqrt{z}$, & ex altitudine z viciſſim tempus t ab initio motus elapſum cognoſcetur. Erit ergo $t\sqrt{b} = 2\sqrt{bz} = 2\sqrt{\frac{Faz}{2M}} = \sqrt{\frac{2Faz}{M}}$; ideoque per lineam rectam exprimetur. Ponamus autem brevitatis cauſa $\sqrt{\frac{2Faz}{M}} = v$; ita ut valor ipſius v ad quodvis tempus aſſignari poſſit: eritque, elapſo tempore, quo grave per altitudinem $= z$ delabitur:

$$y = \tfrac{1}{2} f\colon (x + v) + \tfrac{1}{2} f\colon (x - v).$$

XXV. Si igitur chordæ longitudinis $AB = a$ initio figura AMB fuerit inducta, indeque per ejus repetitionem linea curva anguinea $n'b\ AMBaN$ formata; figura, quam chorda, elapſo tempore t, quo grave per altitudinem $= z$ decidit, eſt habitura, ita definietur. Ex hac altitudine z cognita quæratur valor $v = \sqrt{\frac{2Faz}{M}}$, &, propoſita abſciſſa quavis $AP = x$, capiatur utrinque $PQ = Pq = v$, ductiſque ad puncta Q & q applicatis QN & qn, erit ob $QN = f\colon (x + v)$ & $qn = f\colon (x - v)$, applicata chordæ abſciſſæ $AP = x$ reſpondens $y = \frac{1}{2} QN + \frac{1}{2} qn$, ſeu capiatur $Pm = \frac{QN + qn}{2}$, eritque m lo-

TAB. V Fig. 3.

 cum

eus puncti M, &, si hæc constructio pro singulis axis AB punctis instituatur, puncta m dabunt figuram chordæ præsentem AmB. Hocque modo ad quodvis tempus figura chordæ, quam inter vibrandum induit, facile describetur.

TAB. V Fig. 3.

XXVI. Quæramus figuram chordæ, postquam tantum elapsum est tempus, ut sit $v = a$, seu $z = \frac{Ma}{2F}$, eritque

$$y = \tfrac{1}{2} f : (x+a) + \tfrac{1}{2} f : (x-a).$$

Erit autem ex natura curvæ descriptæ $f : (x-a) = -f : (a-x)$ & $f : (a+x) = -f : (a-x)$ unde fiet

$$y = -f : (a-x).$$

Unde perspicitur, hoc tempore chordam totam infra axem fore inflexam, figuramque habituram esse $AM'B$, æqualem figuræ datæ AMB, sed situ inverso positam, ita ut, sumta abscissa $BP' = AP$, applicata futura sit $P'M' = PM$. Hincque vicissim, si denuo æquale tempus t, unde fiat $v = a$, præterlabatur, tota chorda in situm ipsi initio inductum AMB revertetur; quod etiam inde palam est, quod, elapso ab initio tempore, unde fiat $v = 2a$, proveniat:

$$y = \tfrac{1}{2} f : (x+2a) + \tfrac{1}{2} f : (x-2a).$$

At, sumto $PQ = Pq' = 2a$, ex natura curvæ erit $QN' = PM = q'n'$, ideoque $y = PM$, uti initio motus.

XXVII. Quæcunque ergo chordæ initio tribuatur figura, ad eandem chorda singulis vibrationibus iterum perveniet, nisi quatenus ejus excursiones a resistentia diminuuntur; ex quo perspicuum est, supra memoratam opinionem, qua vibrationes chordæ, utcunque initio regulares fuerint, mox sese ad uniformitatem ita componere putabantur, ut figura in trochoidem elongatam abeat, veritati minime esse consentaneam. Interim tamen patet, quæcunque chordæ vibrantis fuerit figura, vibrationes nihilo minus satis fore regulares; cum enim, posito $v = 2a$, chorda ad pristinum statum revertatur, interea duas vibrationes absolvisse est censenda; ideoque ex valore $v = a$ tempus unius vibrationis definietur, quod æquale erit tempori, quo grave per altitudinem $\frac{Ma}{2F}$ delabitur, seu, si longitudo

chordæ

chordæ $AB = a$ in particulis millesimis pedis Rhenani exprimatur, tempus unius vibrationis in minutis secundis expressum erit $= \frac{1}{125} \sqrt{\frac{Ma}{2F}}$, seu chorda singulis minutis secundis tot peraget vibrationes, quot hæc expressio $125 \sqrt{\frac{2F}{Ma}}$ continebit unitates, perinde ac si chorda secundum legem uniformitatis, a *Tayloro* descriptam, vibrationes suas absolveret.

XXVIII. Uti figura AMB, chordæ initio inducta, præbet ejus primam excursionem maximam; ita, una vibratione absoluta, chorda reperietur in altera excursione maxima $AM'B$, quæ primæ inversæ æqualis est ostensa. Nunc igitur videamus, utrum tempore inter has vibrationes medio chorda perfecte in directum extendatur, ut situm naturalem accipiat, an minus, quoniam ex tempore unius vibrationis oritur $v = a$; ponamus pro momento medio $v = \frac{1}{2} a$, eritque ex forma generali;

$$y = \tfrac{1}{2} f: (x + \tfrac{1}{2} a) + \tfrac{1}{2} f: (x - \tfrac{1}{2} a),$$

cujus valor evanescet, si fuerit $f: (\frac{1}{2} a - x) = f: (\frac{1}{2} a + x)$, hoc est, si figura ADB, chordæ initio tributa, ita fuerit comparata, ut abscissis $\frac{1}{2} a + x$ & $\frac{1}{2} a - x$ æquales applicatæ respondeant: quod evenit, si in longitudinis AB puncto medio C erecta applicata CD fuerit curvæ ADB diameter, & pars DB similis & æqualis parti DA. Quoties ergo curva, chordæ initio inducta, hanc habuerit proprietatem, toties chorda, in cujusvis vibrationis medio in directum extendetur, quod cum innumerabilibus modis evenire queat, manifestum est, ne hanc quidem conditionem requirere, ut chorda inter vibrandum sese perpetuo ad figuram trochoidis elongatæ componat.

TAB. V. Fig. 1.

XXIX. Quanquam autem, rem generatim spectando, tempora vibrationum non a figura, quam chorda inter vibrandum induit, pendent, sed per solas quantitates a, M, & F, determinantur, quarum prima a longitudinem chordæ, M pondus chordæ, & F pondus vi tendenti æquale, denotat; tamen singulares dantur casus, quibus vibrationum tempora vel ad semissem, vel trientem, vel quadrantem, vel etiam quamvis longi-

Fig. 2.

tudinis totius partem aliquotam contrahi poſſunt. Si enim tota chordæ longitudo fuerit $Aa = a$, eaque initio ita incurvetur, ut duas obtineat partes AMB & Ba, ſibi mutuo perfecte ſimiles & æquales, tum perinde vibrationes peraget, ac ſi longitudinis tantum eſſet dimidiæ AB, eæque proinde erunt duplo celeriores. Simili modo, ſi figura chordæ initialis tres habuerit partes ſimiles & æquales $bABa$, uti in Figura repræſentantur, tum perinde vibrationes peraget, ac ſi ejus longitudo eſſet triplo minor, & quælibet vibratio triplo brevior evadet. Ex quo intelligitur, quomodo vibrationes quoque quadruplo, vel quintuplo, &c. breviores fieri poſſint.

XXX. Expedita ſolutione generali, nonnullos caſus evolvamus, quibus curva anguiformis *Fig. 3* lege continuitatis ita eſt connexa, ut ejus natura æquatione comprehendi poſſit. Ac primo quidem ſtatim conſtat, has curvas, quoniam ab axe in infinitis punctis ſecantur, fore tranſcendentes. Poſitis longitudine chordæ $AB = a$ abſciſſa quavis $AP = u$, ſit $1 : \pi$ ut diameter circuli ad peripheriam, & manifeſtum eſt, æquationem ſequentem, per ſinus expreſſam, ejusmodi præbere curvam, qualis requiritur:

$$PM = \alpha\, fin. \frac{\pi u}{a} + \beta\, fin. \frac{2\pi u}{a} + \gamma\, fin. \frac{3\pi u}{a} + \delta\, fin. \frac{4\pi u}{a} + \&c.$$

Si enim loco u ponatur vel a, vel $2a$, vel $3a$, vel $4a$, &c. applicata PM evaneſcit, &, poſita u negativa, ipſa applicata in ſui negativam abit. Quodſi ergo curva AMB fuerit figura chordæ primitiva, elapſo tempore t, quo grave per altitudinem $=$ z decidit poſito $v = \sqrt{\frac{2Faz}{M}}$, abſciſſæ x in figura chordæ reſpondebit applicata y, ut ſit:

$$y = + \tfrac{1}{2}\alpha\, fin. \frac{\pi}{a}(x+v) + \tfrac{1}{2}\beta\, fin. \frac{2\pi}{a}(x+v) + \tfrac{1}{2}\gamma\, fin. \frac{3\pi}{a}(x+v)\ \&c.$$

$$+ \tfrac{1}{2}\alpha\, fin. \frac{\pi}{a}(x-v) + \tfrac{1}{2}\beta\, fin. \frac{2\pi}{a}(x-v) + \tfrac{1}{2}\gamma\, fin. \frac{3\pi}{a}(x-v)\ \&c.$$

XXXI. Cum autem ſit $fin\,(a+b) + fin.(a-b) = 2\, fin.\, a\, coſ.\, b$ hæc æquatio transformabitur in iſtam formam:

$y =$

$$y = \alpha \sin. \frac{\pi x}{a}. \cos. \frac{\pi v}{a} + \beta \sin. \frac{2\pi x}{a} \cos. \frac{2\pi v}{a} + \gamma \sin. \frac{3\pi x}{a} \cos. \frac{3\pi v}{a} \text{ \&c.}$$

& figura chordæ primitiva hac exprimetur æquatione:

$$y = \alpha \sin. \frac{\pi x}{a} + \beta \sin. \frac{2\pi x}{a} + \gamma \sin. \frac{3\pi x}{a} + \text{ \&c.}$$

quæ eadem redit, quoties v fit vel $2a$, vel $4a$, vel $6a$, &c. Sin autem sit v vel a, vel $3a$, vel $5a$, &c. figura chordæ erit:

$$y = -\alpha \sin. \frac{\pi x}{a} + \beta \sin. \frac{2\pi x}{a} - \gamma \sin. \frac{3\pi x}{a} + \text{ \&c.}$$

Ubi notandum est, si sit $b = o$, $\gamma = o$, $\delta = o$, &c. casum prodire, qui vulgo solus in vibratione chordarum locum habere putatur, scilicet $y = \alpha \sin. \frac{\pi x}{a} \cos. \frac{\pi v}{a}$, quo curvatura chordæ perpetuo est linea sinuum, seu trochois, in infinitum elongata. Sin autem vel solus terminus β, vel γ, vel δ, &c. adsit, habentur casus, quibus tempus vibrationis vel duplo, vel triplo, vel quadruplo, &c. minus redditur.

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII, NEAPOLitanæ Ecclesiæ Canonici, & Regii S. Scripturæ Interpretis, in vetus marmoreum sanctæ Neapolitanæ Ecclesiæ Calendarium Commentarius.

Neapoli, ex officina Novelli de Bonis, Typographi Archiepiscopalis, 1744, 4.

Alph. 1 plag. 17, cum Tab. æn. 1.

Ecclesiæ Pontificiæ Purpurato, & primario Neapolitanorum Antistiti, *Josepho Spinello*, luculentum hoc opus dedicatum, ejusdem in fronte gerit insignia. Argumentum figura æri incisa exhibet. Nimirum inter antiqua civitatis Neapolitanæ templa proximum a principe locum tenet S. *Joannis* Baptistæ, vulgo S. *Joannis Majoris*, a *Vincentio* antistite fundatum olim Seculo

 VI

VI medio, quod & Canonicorum collegium illustrius reddidit. In hoc templo versus septentrionem ista grandia duo marmora, longa singula palmos Neapolitanos, quorum terni deni pedes Romanos decem æquant, 23, alta 3 cum quadrante, crassa unum, parieti affixa erant, ita ut janua templi dirimeret, atque aversa pars variis animalium imaginibus plena ostenderetur. Cum autem A. 1742 revellerentur; in altera festorum dierum indices & fasti sacri literis insculpti reperiebantur. Itaque ad Eminentissimum *Jos. Spinellum* deferebantur, qui suas in ædes latorum ætatem jussit inquiri. Hoc facto, inveniebatur, medio ferme nono Seculo istos fastos exsculptos fuisse: id quod singulari Diatriba, *de ætate hujus marmorei Calendarii*, pro virili stabilitur, variisque conjectatur rationibus. Primarius Commentarii scopus est, cultus Sanctorum atque incertarum obscuri temporis rerum qualiscunque pervestigatio. Quæ, licet insignem diligentiæ laudem habeat, inque cœtu Romano pariter utilitatem; nos tamen non æque moratur. Inde, uno solum ejusmodi exemplo allato, veluti secundariis quibusdam momentis paulum adhærebimus. Admodum salebrosa festivitatis cathedræ *Petri* tractatio dicitur, quamvis doctissimorum virorum scriptis illustrata. Consuli quippe de illa possunt *Baronius*, *Contius*, *Tillemontius*, *Quesnellius*, ad *S. Leon. Hom. 96*, ac postremo ad utriusque cathedræ diem *Bollandistæ*, *Bailletus*, *Castellanus*. Noster, quid sibi probabilius videatur, aperturus, memorat, primum omnium in *Bucheriano* laterculo, quod medio IV Seculo conditum fuit, celebritatem illam sic notari: *VIII Kal. Mart.* (h. e. XXII Febr.) *Natale Petri de Cathedra*, quod Noster interpretatur cathedræ *Petri* festum diem, cum sic & alii antistites natalem cathedræ suæ quotannis celebrarent. Atque in hoc *Petri* natali S. *Leo* Sermonem 96 habuisse dicitur, quem primus edidit *Quesnellius*. Eodem id die pariter *Gregoriano* sacramentario celebratur. Hæc adeo constituit Noster cathedræ *Petri* initia, quæ tamen ita tunc colebatur, ut de Antiochena, vel Romana, sede nihil peculiare haberetur, sed ξενικῶς *Petri* Episcopatus honoraretur. Eundem festum diem ante *Carolum*

Pag. 49.

lum M. in Galliis 18 Jan. generatim celebrabant. In *Hieronymiano* Martyrologio distincta cathedræ festa Romanæ 18 Jan. & Antiochenæ 22 Febr. memorantur; nec minus in parvo Romano, quod *Ado Viennensis* Aquilejæ reperit, 22 Febr, Antiochenæ cathedræ tribuitur: sed utrobique manu recentiore, pro ingenio Seculi IX, quo ea distinctio invecta videtur. Itaque nec *Beda*, nec *Florus*, id discrimen agnoscunt, quod tamen in posterioribus *Adonis Usuardique* Martyrologiis palam visitur. Credit autem Noster, id esse sub *Carolo M.* invectum, sub quo Romanorum libri liturgici, abolitis Gallicanis, obtinuerint usum apud Francos, qui tamen, & suam & Romanam celebritatem retinentes, ita modo distinxerint; quæ paulatim latius disseminata fuerit consuetudo. Hinc in *Gregorianis* Codicibus, a *Thomasio* editis, nonnunquam cathedræ festum indistinctum in provinciis Francicæ ditionis invenit. Apud Græcos viri doctissimi mirantur, quid sit, cur, qui *Chrysostomi*, *Basilii*, aliorumque, natalem cathedræ colerent, id in *Petro* neglexerint; Noster autem, quicquid est hodie sacrorum Græciæ librorum, id omne haud magnam antiquitatem præ se ferre, arbitratur. Sed deferamus res, ut hæcce, fundatas, verba quæramus explicata. Offendimus hic ἐπιφανίας nomen, de cujus significatu eruendo commendantur *Casaubonus* ad *Baronium*, *Norisius* in Epochis Syro-Macedonum, & alii, in solennitatibus vero Christianorum indicare dicitur apparitionem ad Jordanem sanctissimæ Trinitatis, quam eo die Græci ab exordio coluerint, unde factum fuerit, ut ad παρουσίαν Christi deinceps accommodaretur, ac Θεοφανίας æque nomen obtineret. Ad rem ipsam hic allegatur *Castellanus*, Canonicus Parisiensis, in Annotationibus ad Martyrologium. *Stolæ* vocabulum duplici sensu accipitur, quatenus apud profanos totum corpus ambiebat, & quatenus apud scriptores sacros idem notat atque orarium, sive lorum. *Gramma* non solum literam designat, sed, ætate posteriore, pariter extremum vestium limi-

Pag. 50.

4.

40.

48.

limbum, qua notione apud *Ughellum* in charta anni 1197 numero plurali reperitur. Vid. utrumque *Cangii* Glossarium. Causam notionis tradit *Suidas* in Τριβώνιον, ubi scribit: Τριβωνοφόρος, ὁ φορῶν στολὴν ἔχουσαν σημεῖα ὡς γραμμάτια. Σημεῖα vero Græci nominant, quos clavos Latini. Qui clavi ad oram prætexebantur, cumque literarum speciem præ se ferrent, ipse quoque limbus γράμμα vocabatur, ut & limes extremus. Inde versus accipit lucem:

Si nosse satagis, cujus hic membra quiescant;
Grammatis indicio signa priora lege.

Pag. 85. Quod acrostichum indicat. Alia est observatio, quod medio ævo eadem dialectus apud Latinos scriptores obtinuerit, quæ nunc Neapoli apud vulgus sit usitatissima, ut *J* consonans loco literæ G usurparetur. Nam, sicuti nunc pro *Gennaro* vulgus effert *Jennaro*, pro *Giano Jano*, sic Seculo XI pro *Gerasimus* scribebatur *Jerasimus*, pro *Gerontius Hierontius*, pro *Glycerius Ilucerius*, &c. quod & sequentibus

104. Seculis obtinuit. Ita & stabilitur, *zetam* idem plane esse, quod *diæta*, & *zetarium*, quod *diætarium*; cum *d* & *z* apud antiquos permutarentur, quod ad Æolicam diale-

105. lectum spectet, ut ζαβάλλειν pro διαβάλλειν, *æ* vero in *e* conversum fuisse, quod Latini Græca civitate donantes sæpius immutarint, ut *zeta* pro *zæta*. Δίαιτα vero generatim habitationem, aut sedem, notat, quo loco conferri merentur, quæ habet *Plinius Ep. II*, 17, & *V*, 6, unde patet, & cubiculi & conclavis secretioris genus

108. fuisse. Erant vero diætæ ferme angustiores, quam cetera

109. cubicula, *Sidon. II*, 2; amœnitate plurimum præstabant, *Ulpianus l. 13 §. ult. D. de Usufr. & quemadmodum*, exquisitis instruebantur ornamentis, atque in eadem sæpius domo erant plurimæ, quarum non paucæ cognomen a Deo quodam

119. habebant, qui sive talis diætæ ἐπίσημον esset, sive tutela. Neque minus diversa *notariorum* significatio expenditur, quorum præcipue in Romano cœtu magna olim fuit autoritas, dum Pontificum epistolas ipsi subscriberent. *Gregorius Lib. II Epist.*

54

4, *IV*, 25. Sed insignis operis pars excerpenda foret, singulas ejusmodi perquisitiones si quidem cumulare vellemus. Hoc igitur cum spatium superet nostrum atque institutum; plura noscendi cupidos ad ipsum opus ablegamus.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD incrementum Scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis VI Pars II.

Lipsiæ, apud B. Lanckisii hæredes, 1748, 8.
Plag. 12.

Scenam aperit *Georgii Ludovici Oederi Dissertatiuncula critica in Matth. I, 18. Irenæi* locus a Viro Cel. exponitur, obvius *III, 18*, quo provocaverat ille ad librum generationis Jesu Christi. Monet *Oederus*, vocabula γένεσις & γέννησις vix potestate & vi differre. Hanc Græci Alexandrini substituerunt illi nonnunquam. Autori fit verosimile, ea, quæ incisum *18 Matthæi I* præcedunt, ab Apostolo aliunde fuisse desumta; veriorem vero tabulam genealogicam a *Luc. III* exhiberi. *Petri Zornii Dissertatio posthuma de Thesauro abdito in agro, ad Matth. XI, 44*, non minus vocat attentionem lectoris. Thesaurus est, quicquid recipit collectum frumentum ac alia pretiosiora. Horrea & granaria inprimis appellantur θησαυροὶ & σιροί. Succedit *J. C. Harenbergii Continuatio tertia Supplementi in Hadriani Relandi Librum de Urbibus & Vicis Palæstinæ.* Exhibentur hic sicilimenta ad literam *O* & *P*. Loca *Olam*, *On*, seu Ægypti Heliopolis, *Ormiza*, *Oronæ*, *Orthosia*, *Orton*, *Oryba*, *Ostracinon*, *Othnai*, *Oulatha*, *Paddan*, seu Vatanis, *Palæste*, *Palætyrus*, *Palthos* Syriæ litoralis, *Pancas*, ad radices Antilibani sita, *Papyron*, *Paradisus*, *Phœnicon*, *Pitom*, seu Patumon, *Pletha*, *Posidium*, quod pro Sidone majori habetur, & *Ptolemais* inprimis, largiori luce perfunduntur. Orebitæ proscribuntur solide. Excipit hanc tractationem *Pauli Ernesti Jablonski Observa-*

Pag. 187. 190. 193. 199. 236.

servatio de Phtha, priscorum Ægyptiorum Numine, quod Græci Vulcanum interpretantur, ubi & de veterum Philosophorum atheismo. Deos, quos Ægyptii prisci coluerunt, ex materia consistere, iidem docuerunt, rati, animos hominum post corporis mortem in ætherem refundi. Philosophi tamen eorum numen agnoverunt Diis, e materia coalitis, excellentius, a quo reliqui Dii pendeant & gubernentur. Eadem fere Stoici. Illustrari hæc possunt ex antiquiorum *Orphicorum* theologia. Spiritum illum æternum, primam rerum omnium causam, Ægyptii vocarunt *Phthan*, quem Græci Ἥφαιστον, *Vulcanum*, interpretantur. Ipsi ex Tenebris & Nocte origines rerum omnium deduxerunt, nulla sæpius mentione mentis sempiternæ facta. *Orpheus* certe, in Ægypto Philosophia imbutus, ita decrevit, teste *Damascio*. *Steuchus Eugubinus*, per Tenebras designari mentem sempiternam, sibi persuasit. At eum refellit Noster. Nam nox illa fuit dicta *Ator*. *Æneas Gazæus* in *Theophrasto de Animarum immortalitate* Pantheismum Ægyptiis priscis tribuit, ac Metempsychosin. Hanc Ægyptiis æque adscribit *Herodotus II, 123.* *Porphyrius* Ægyptiis id etiam tribuit scitum, docens, animam ex supremo æthere in hominem digredi, ac per omnia propemodum animalia transire, tandem in æthera refundi. Suffragatur *Servius*. Ex ea causa comburere cadavera fuit more receptum. *Pythagoras*, *Plato*, ac Stoici docuerunt eadem. *Chæremon* Stoicus, sacrorum quondam apud Ægyptios scriba, haud secus sensit. Addiderunt tamen Ægyptii principiis præsidem, Κνὴφ dictum, quem stellæ insigni quodam indicarunt, teste *Horapolline*. *Orpheus*, chao, ad ovi modum & effectum, peperisse ex se duplicem quandam speciem, mascula fœmineaque constantem, unde reliquus mundus prodierit, tradidit. Chao autem illam putarunt prisci mortalium æque sempiternam exstitisse ac mentem, quæ eam, ad ovi instar compositam, in mundi effectionem diffuderit. Nonnihil ejus rei indicavit *Eusebius Præp. Evang. III, 11.* Philosophia *Orphica* novit illud unicum ἀρσενόθηλυ, *masculo-fœmineum*, a quo

Pag. 238. 242. 247. 257.

quo omnia ſint condita, & ex quo *Zinzendorfianus* Deus videtur formatus. *Phtha* fuit mas æque ac fœmina, teſte *Horapolline I, 12. Thales*, diſciplina Ægyptiorum uſus, aquam perhibuit eſſe initium rerum, Deum vero eam Mentem, quæ ex aqua fingeret cuncta, teſte *Cicerone & Simplicio*. Addidit fabulæ Ægyptiorum *Euſebius* nonnihil novi, *Præp. Evang.* Genealogiam Deorum Ægypti priſcæ exhibuit *Jamblichus*, ac in eis retulit *Knephum* & *Phthan. Suidas*: Φθᾶς ὁ ἥφαιστος παρὰ Μεμφίταις. In *Cicerone de N. D. III, 12*, legitur *Opas* loco *Phthas*. *Vulcanum* & *Phthan* eſſe eundem, docet Autor *Clementinorum Homil. IX §. 6 pag. 681 edit. Coteler.* Conſentit *Jamblichus*. *Phtha* deſignat Mentem illam opificem, quæ chaos tenebricoſum primo in formam ovi compegit, deinde vero ex materia, quam chaos complectebatur, res omnes creavit, atque ex tenebris in lucem protraxit. Symbolica hæc notio placuit mirifice Orientalibus, apud *Brachmanas* adhuc vigens. In Ægypto dicebatur *Vulcanus* regnaſſe primus, deinde Sol, ejus filius. *Phthan* Græci vocarunt *Hephæſton*, reſpicientes ad vim & naturam ignis, quippe cui *Vulcanus* præſidere exiſtimatus. Ægyptii enim ſibi perſuaſerunt, Mentem illam ſempiternam eſſe ignem ſubtiliſſimum & puriſſimum æthereum, omnibus planetarum orbibus ſuperiorem, ex quo animæ avulſæ in terram delabantur, & in quem certo ſpatio exacto refundantur. Nomen *Phthas* ſine ullius literæ mutatione denotat *definientem, decernentem, ordinantem. La Croſa* hanc originationem literis ad Ven. Autorem datis copioſe ediſſeruit in *Theſauro Epiſtol. Tom. III pag. 155*, unde hic potiora afferuntur. *Vulcanus* legislator, ſomniorum præſes & futuri vates, ac ſuprema omnium eventuum cauſa, Ægyptiis creditus. Niligenæ tandem, *Phthan* negligentes, in neceſſitates urgentes ac præſentia commoda intenti, coluerunt Solem, Lunam, Nilum. Reſtitit cultus *Vulcani* in unica fere Memphi, templumque ejus ſumtuoſum, ab *Herodoto & Diodoro* deſcriptum. Pariter recentiores Ægyptii neglexere *Neitham*, Ægyptiorum *Minervam*, Sai in inferiori Ægypto cultam, quam Cel. Autor poſthæc illuſtravit, ut ſuo loco ſignificabimus. Longiores jam in *Phtha* fuimus, eo quod res

Pag. 260. 264. 266. 267. 268. 270.

Pag. 272. plerumque minus hæc patet. Quinto loco prodit *Jo. Jacobi Reiske Libellus Animadversionum ad alteram editionem Burmannianam Petronii*, ejusque *Pars altera*. Indicatur ad *pag. 185 Petronii*, apud *Theophrastum Cap. 21* legi Αἰθιωψ ἔςαι, ubi Cl. *Paw* monuerit legendum αἰθιεψεύεται. Male quidem. Illustrat Noster non *Petronium* modo, sed etiam varia Græcorum loca, illustrationis causa in medium adducta. Haud pauca Cl. *Reiske* in verbis *Petronii* vulgatis Apolline æquo emendaverat, quæ argumentis munit, vel denuo emendat, certe admodum multis locis lucem infert præ-

308. clarani. Sextum locum occupat *Frid. Ottonis Menckenii Librorum, haud ita diu ab inventa arte typographica editorum, quibus suppleri possint Annales typographici Maittairiani, Decas altera*. Differitur hic de libris, certe editionibus eorum, rarissimis. *Marci Valerii Martialis, Hispani, Xenia & Apophoreta* A. 1508 Francofurti ad Viadrum formis publicis sunt expressa *per honestos viros Nicolaum Lamperter & Baccalaureum Balthasar Murrer*. *Martialis Liber XIII & XIV* hic exhibetur, quorum ille *Xenia*, hic

314. *Apophoreta*, denominari solet. *Pauli Orosii, Historiographi clarissimi, opus præstantissimum*, Parisiis prelo expressum per *Joannem Barbier* A. 1510, 4. paucis contigit videre. *Dan. Guil. Mollerus* in *Diss. de Paulo Orosio*, A. 1689 edita, eam

318. editionem ignoravit. *In Præfationem naturalis Historiæ Plinii Commentationes* Romæ per *Jacobum Mazochium* A. 1510, 4, publicatæ sunt. Præfationis Autor, *Antonius Faber, Ferrariensis*, meditatus est *in Martianum Capellam Commentationes, majorum vigiliarum munus*, cui immortuus fuisse videtur.

323. *Mirabilia Romæ*, Romæ per *Marcellum Silber*, alias *Franck*, A. 1513, 4, formis publicis descripta, octo constant plagulis, *Maittairio* incomperta. *Pars prior* loca publica, spectari digna, *posterior* indulgentias templorum urbis Romæ,

327. exhibet. *Concordata Principum nationis Germanicæ, cum argumentis, sive summariis, jamjam editis*, Argentinæ per *Renatum Beck* A. 1513, 4, excusa, sunt rarius ferculum, cujus loca nonnulla cum editione, a *Goldasto* curata, *Menckenius*

con-

contulit operose, & utilem multis futurum adjecit commentarium. *Francisci Barbari, Patricii Veneti, Oratorisque clarissimi, de re uxoria Libelli duo*, Lutetiæ in ædibus *Ascensianis* A. 1513 expressi typis, sunt memorabiles, ad uxorem ducendam invitantes. Purpuratus R. E. *Angelus Maria Quirinius* edidit ante paucos annos *Barbari* illius *Epistolas*, & *ad eas Diatriben*. Libelli illi duo sæpius typis sunt recusi. Editio autem hæc Parisiensis est omnium prima. *F. A. F. Poetæ Regii, Libellus de obitu Julii, Pontificis Maximi*, A. 1513, 8, formis publicis descriptus, satirico abundat veneno, primæ existimandus editionis, eo quod illo anno Papa *Julius* diem obiit supremum. *Joannes Wolfius* integro libello locum dedit in *Lectionum memorabilium Tomo II pag. 58*. Venit in libri compositi suspicionem *Erasmus*, qui eam a se epistola ad *Laurentium Campegium* Cardinalem amoliri contendit. Videtur fuisse autor *Faustus Andrelinus*, Foroliviensis, Poeta laureatus, isque regius, Parisiensis. Libellus Parisiis accessit *Actis Concilii Pisani*, A. 1612 editis, regioque privilegio munitis. Rarus æque est *Erasmi Roterodami Libellus de Constructione octo partium orationis, ex Britannia nuper huc perlatus*, Coloniæ apud Mag. *Cornelium Zyrickzee* A. 1514 evulgatus. *M. Tullii Ciceronis Quæstionum Tusculanarum Libri quinque*, Florentiæ A. 1514, 8, sumtibus *Philippi Giuntæ* editi, *Maittarium* æque præterierunt. Adde *Encomium Moriæ Erasmi Roterodami*, quod, Venetiis in ædibus *Aldi* & *Andreæ Soceri* A. 1515 expressum, paucis innotuit. Succedit huic Decadi in barbaros Philosophos ætatis nostræ accommodatissimum ferculum. Designamus *Lycoidis proselyti Specimen libertatis philosophandi restitutæ, sive consilium, quomodo obsoletæ & antiquatæ veterum Philosophorum locutiones permutari hodiernis, & more seculi receptis, indeque corrigi Autores aureæ & argenteæ ætatis, possint, ut ad lectionem eorum, etiam qui usitatam illis phrasin non intelligunt, invitentur.* An eventus sit instituto responsurus, liceat dubitare, quamdiu homines, Philologiæ expertes, soli existimantur Philosophi, ac Philosophi eo illustriores, quo magis depreheduntur barbariei ingruentis manifesti. Nostrum est, ad alia progredi, puta

Pag. 337. 340. 347. 349. 350. 351.

ad Epiſtolas quatuor *Wilhelmi Cavei*, ad *Ottonem Menckenium* Windeſoria A. 1697, 1698, & 1699, datas. Opuſcula *Sherlockiana*, integram Tritheiſmi hiſtoriam complexa, & ad controverſiæ Socinianæ ſtatum referenda, *Thomæ Tanneri* inſtitutum edendi Bibliothecam Britannicam, *Zacagnii* collectanea, *Cavei* Hiſtoria Scriptorum Eccleſiaſticorum, Spicilegium Patrum *G. Erneſti Grabii*, *Hickeſii* Grammatica ſeptentrionalis, hic inprimis prædicantur. *Jo. Burchardo Menckenio* multas *Caveus* laudes paſſim impertivit, patrem *Ottonem* optimâ de eo jubens ſperare.

NOVA LITERARIA.

Elias Luzak, typographus haud vulgaris notæ, bonis artibus, & utilium librorum editione, inclareſcere cupiens, ipſe doctus, & aliquot proditis ingenii monumentis jam clarus, inſtituit *Abulfedæ Hiſtoriam Saracenicam*, a ſeptimo æræ Chriſtianæ Seculo usque ad XIV initia productam, opus diu deſideratum, utroque ſermone, Arabico nempe, & ex Latina interpretatione Celeberrimi *Jo. Jac. Reiskii*, Linguæ Arab. in Acad. Lipſ. Prof. Publ. cum neceſſariis notis & apparatu cetero, edere; ſuique conſilii rationem & ſpecimen ſingulari folio prodidit, cujus unam dimidiam partem leges ſubſcriptionis, alteram ſpecimen tam Arabici textus cum ſuis notis, quam Latinæ interpretationis cum aliis ſibi propriis, implent. Nempe non audens magni Operis ſumtuoſam editionem in ea argumenti novitate & emtorum penuria ſuis impenſis periclitari, proponit ſubſcriptoribus peræquas conditiones, quæ ſi placeant, poterunt ſibi utile ſimul & nitidum opus tolerabili ſumtu comparare. Cum ex ejus ſupputo textus Arabicus tria Volumina quartæ formæ majoris, & Latina interpretatio quatuor alia, impletura, & per intervalla intra biennium edenda ſint; poſtulat, ut ſubſcribentes, quotquot ſint, qui totum Opus Arabicum ſimul & Latinum cupiant, pro toto per intervalla quatuor pretium 31. flor. Belgicorum

rum & 7 assium, quadrantem quavis vice, solvant, qui vero Latinam interpretationem solam seorsim cupiunt, decem florenos Belgicos per quatuor intervalla pariter solvant. Minuetur id pretium pro ratione numeri subscribentium eo magis, quo plures illi fuerint. Edendo prima duo Volumina Latina & primum Arabicum, significabit publico Schediasmate de numero subscriptorum, eorumque nomina prodet, & definiet pretium, quantum deinceps singulis periodis pendi debeat. Quod nunc fieri nequiit, quandoquidem de coituro emtorum numero nondum constat; credibile autem est, plures coituros esse, quam nunc quidem in censum venerunt. Nempe non reputavit librarius plures, quam trecentos, totius Operis, & totidem Latini solius, emtores, sed nec pauciores admittet. Qui nisi vel ipsi cogi possint, omittet totum institutum, qua de re per Novellas Gallicas Leidenses significabit; & æs cuique suum reddet. Exspectabit & colliget subscriptores usque ad Calendas Martias anni proxime imminentis 1750. Operis ipsius forma hæc erit. Seorsim, quod jam diximus, edetur textus Arabicus cum notis criticis & philologicis, quæ rationem dictionum & emendationum, sive ab ingenio, sive ex collatione gemini Codicis *Ibn Schehnæ*, qui compendiator *Abulfedæ* est, petitarum, exponent. Editur *Abulfedæ* textus ex eodem illo Leidano, bonæ notæ, & aliorum omnium, quotquot noti sunt, plenissimo, Codice, ex quo Cel. *Schultensius*, instituti hujus, tam *Reiskio*, quam *Luzakio*, maximus suasor & futurus promotor, Excerpta vitæ *Saladini* quondam edidit. Accedet Arabicarum dictionum index. Latina interpretatio, seorsim pariter excudenda, suppositas habebit notas mere historicas, quæ præcipuos scriptores Europæos typis vulgatos, Byzantinos, Hispanos, Siculos, Italos, item qui res Barbariæ & expeditiones cruciatas exposuerunt, cum narrationibus Arabis comparabunt, illustrabunt, emendabunt. Præter indices historicum & geographicum, & tabulas Dynastiarum Orientalium genealogicas, propemodum sexaginta, promittit Cl. Editor, nisi moles jam nimium & ul-

tra

tra præfinita quatuordecim alphabeta excreverit, introductionem in universam Historiam sic dictam Orientalem, rectius Muhammedanam, & *Hagi Chalifæ* Tabulas Chronologicas, usque ad medium superioris Seculi productas.

Tantum visum fuit ex prima hujus folii parte excerpere. Sequuntur in specimen duæ paginæ textus Arabici, cum notis suis; e quibus id maxime memorabile enotamus, *Herbelotum* in *Bibliotheca* sua *Orientali* non ipso *Abulfeda*, sed ejus epitomatore *Ibn Schebnah*, vel *Ibn Schunah*, ut ipse appellat, ubique usum fuisse, neglecto fonte; &, teste *Antonio* in *Bibl. Hispanica*, *Didacum de Velasco* hujus ipsius *Ibn Schebnæ* Latinam interpretationem condidisse, privatis in scriniis adhuc latitantem; tandem Cl. Editorem geminum hujus modo laudati Autoris Codicem, unum Leidanum, alterum *Dorvillianum*, trivisse. Continent autem Arabica, hic exhibita, idem argumentum, quod apposita Latina; nempe historiam Hierosolymæ, a Francis A. 1098, duce *Godofredo Bullionæo*, captæ; una cum elegantis carminis, eo tempore a fervido *Moslemo* dicti, apospasmatio. Discitur ex ea particula, de Ægyptiorum in urbem sanctam dominio non recte traditum a *Wilhelmo Tyrio*, &, qui eum secuti sunt, nostratibus, fuisse. Ex suppositis notis, ut alia prætermittamus, intelligitur, quinam illi fuerint Principes Orientales, qui *Wilhelmo Tyrio*, *Marino Sanuto*, *Geuffræo*, *Reusnero*, memorantur, *Artoth*, *Gazzi*, *Gariz*, *Sochomanus*, *Elafdalius*, *Elafdolef*, *Emirejus*, corrupta a librariis nomina, & quo modo debeant emendari. Ejusdem notæ ceteræ quoque erunt substratæ Latinæ interpretationi notæ; satisque prodit hoc Specimen, eas bonarum & huc usque vulgo ignotarum rerum plenas fore. Justum ergo est, nos utilissimum & maxime desiderabile institutum favore nostro & commendatione votisque, si quid vota proficiunt, bonos autem omnes plausu & congratulatione, qualis laudatissimis quibusque laboribus debetur, prosequi.

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLIX.

Pars II.

Joh. Jac. Scheuchzers Naturgeschichte des Schweizerlandes, ꝛc.

hoc est,

HELVETIÆ HISTORIA NATURALIS, AUTOre JO. JACOBO SCHEUCHZERO, additis ejusdem Itineribus per montes Helvetios. Denuo edidit, & Notas passim adjecit, JO. GEORG. SULZERUS.

Partes II.

Tiguri, sumtibus Dav. Gesneri & fratrum, 1746, 4.

Pars I Alph. 2 plag. 15, Tabb. æn. 19, Pars II Alph. 2 plag. 3, Tabb. æn. 6.

J. G. Sulzers Untersuchung von dem Ursprunge der Berge, ꝛc.

hoc est,

DE ORIGINE MONTIUM, ET REBUS EO spectantibus, Disquisitio JO. GE. SULZERI.

Tiguri, 1746, 4.

Plag. 6, Tab. æn. 1.

J. G. Sulzers Beschreibung der Merckwürdigkeiten, &c.

hoc est,

JO. GE. SULZERI DESCRIPTIO MEMORABILium, in itinere, per quædam Helvetiæ loca A. MDCCXLII instituto, observatorum.

Tiguri, 1743, 4.
Plag. 8, Tab. æn. 1.

Jungimus hæc scripta, quia omnia ad Helvetiam spectant, & Cl. *Sulzeri* diligentiæ debentur. De priori quidem Opere, nihil fere habemus, quod dicamus, cum illud jam eruditis, qui naturalium rerum cognitione delectantur, omnibus plus satis innotuerit. *Sulzerus*, ut correctior, potissimum quoad dictionem, prodiret nova editio, curavit, passimque dispersa, sed eandem materiam spectantia, conjunxit, itinera vero montana, quæ Lugduni Batavorum olim prodierunt, partim vertit, partim contraxit, omissis scilicet, quæ jam in Historia naturali Helvetiæ habentur, deinde botanicis observationibus, quod eæ in Illustris *Halleri* enumeratione stirpium Helvetiæ indigenarum meliores exstent, denique iis, quæ ad statum politicum, historiam, & antiquitates, spectant, credens, neminem hæc in tali libro quæsiturum. Tabulæ etiam æneæ quamplures, a primo Editore ex Topographia *Meriana* adjectæ, & tales quidem, de quibus sæpius ne verbum quidem in textu habetur, hic omissæ sunt, nec non aliquæ *Scheuchzeri* ipsius, sed superfluæ. Adjecta vero sunt, quæ ad collectiones Uratislavienses *Scheuchzerus* contulit.

Notæ *Sulzeri* adjectæ acumen Viri eruditionemque abunde testantur. Paucas delibare liceat. Nostalgiam *Scheuchzerus pag. 87 seq. P. I* ex puriori & leviori aere, quam Helvetii alibi, quam in patria sua, non hauriant, deducit. Quærit *Sul-*

Sulzerus, cur aliarum nationum cives, in Helveticum aerem, ei, cui aſſueti ſunt, adeo diſſimilem, delati, noſtalgia non afficiantur. Itaque veroſimile eſt, morbum Helvetiorum inde oriri, quod libertati aſſueti diſciplinam militarem in aliis terris ægrius ferant. Arbores, *Scheuchzerus* notat *pag. 92 P. I*, quo propiores verticibus montium creſcant, eo humiliores eſſe, quod *Sulzerus* de plantis generale prædicat, herbasque adeo parvas enarrat, ut vix prehendi, & cum radice evelli, poſſint. Neque tamen proceritatem plantarum eſſe ut montium altitudinem, cum in montis *Pilati* locis multo altioribus, quam eſt vertex montis Rigi, tamen herbæ proceriores exiſtant, quod inde explicat, quia hic vento ab omnibus fere partibus expoſitæ, in *Pilati* monte ob colles paſſim eminentes tutiores ſint. Nivis uſum maximum animadvertit Editor *pag. 224 P. I*, quod conſtantius fluminibus ſuppetias ferat lente deliqueſcens, quam ſi æque magna aquæ copia pluviæ ſub forma decideret, fluminibus ſubitò magnam aquæ vim & mox defecturam ingeſtura.

Sed de iis adhuc brevibus dicamus, in quibus ipſe Autor comparet *Sulzerus*. Ad montium ergo originem explicandam, ponit, terram initio fluidam, aut mollem, fuisſe, quo in ſtatu, cum ſimul ſphærica fuerit, motu circa axem accepto Sphæroides latum evaſerit. Itaque, columnis maſſæ terræ non amplius æquilibrium ſuſtinentibus, aliæ conciderunt, aliæ elevatæ ſuper reliquas manſerunt. Hinc montes orti. Neque tamen omnes ſic ortos concipit, ſed alios ex diluvio forte univerſali, alios particularibus ex inundationibus. Hæc tamen latius deſcribere jam nolumus, quia non poſſunt omnia ſine figuris intelligi, & Autoris ratiocinia majori cum voluptate & uſu in exiguo opuſculo, ſed bonæ frugis pleniſſimo, quilibet harum rerum curioſus eſt lecturus.

Neque longi erimus in Itinere Helvetico recenſendo, quod idem breve ſit, & rectius egregia, quæ continet, ex ipſius lectione poſſint addiſci. Dolebunt Phyſicæ cultores, morbo

in hoc itinere occupatum Autorem plura non obſervare potuiſſe. Id tamen adhuc monemus, cum in Notis ad *Scheuchzerum* dubiam pronuntiaſſet *Sulzerus* montium barometri ope dimenſionem, hanc eum ſententiam mutaſſe, hypotheſeos Cel. *Bernoullii*, in Hydrodynamica propoſitæ, veriſimilitudine perſuaſum, & tabulam adjeciſſe, unde ex datis barometri altitudinibus montium altitudines colligi queant.

SYNOPSIS PLANTARUM, QUÆ IN SOLO Romano luxuriantur, ſtudio & labore LIBERATI SABBATI, de Mevania in Umbria, Chirurgi in urbe, Chymici, Botanici, breviori forma & facilitate deſcriptarum juxta methodum Tournefortianam. Liber primus. HIERONYMO CRISPI, Patriarchæ Alexandriæ, &c. dicata.

Ferrariæ, 1745, 4.

Plag. $8\frac{1}{2}$, c. Fig.

Sine luce, ſine ſtudio, & omnibus præſidiis deſtitutus, hunc laborem inornatus, quod in nuncupatoria ipſe fatetur Autor epiſtola, juvenis aggreſſus eſt, ut ex eo, quid de tali ſit exſpectandum opere, jamjam poſſit concludi. Eſt nimirum mera plantarum, quæ in agro creſcunt Romano, ſecundum literarum ſeriem diſpoſita recenſio. Scribit quidem Autor, *Tournefortianam* ſeſe ſecutum fuiſſe methodum, ex qua etiam florum partes & differentias delineatas dedit; nomina tamen ſæpe adhibet, quæ neque ab illo, neque ab omnibus aliis Botanicis, hac ratione uſurpantur, & de quibus eo magis dubitamus, typographi incuriæ eſſe adſcribenda, quod ſæpius repetita exſtent. Ex his exempli loco ſint *Abrotonum*, *Horminium*, *Lychen*, *Narciſſus Leucoium*, *Saphylodendron*, *Thalaſpi*, quæ pro Abrotano, Hormino, Lichene, Narciſſo leucoio, Staphylodendro, & Thlaſpi, ibidem leguntur. Præterea quoque aliorum Autorum

rum nomina, vel vulgaria, quibus a *Tournefortio* genuina fuere substituta, assumta fuisse reperimus. Laudanda interim voluntas naturali inserviendi historiæ, siquidem & hoc edoceamur libro, quænam indigenæ sint Romanis plantæ, majori forte in reliquis hujus libri Partibus cura exponendæ. Accedunt plantarum quarundam diversa, Italis usitata, nomina, Eupatorii præterea vulgaris & Coluteæ flore luteo icones, simul cum brevi harum plantarum historia, in qua tamen virtutes earum potissimum exponuntur.

LAURENTII HEISTERI SYSTEMA plantarum generale ex fructificatione; cui annectuntur Regulæ ejusdem de nominibus plantarum, a Celeb. LINNÆI illis longe diversæ.

Helmstadii, 1748, 8 mai.

Plag. 3.

De scientia & medica & chirurgica dudum meritus *Laur. Heisterus*, cum lectiones suas Academicas, in inclyta *Julia Carolina* per semestre hibernum anni 1748 habendas, publicaret, Schediasma illud, cujus titulum modo indicavimus, loco Programmatis edidit. Exhibet illud Sciagraphiam quandam generalem & succinctam Systematis illius, cujus Autor nobis jam A. 1730, cum, suscepta Professione botanica, indicem plantarum, quas eo anno in hortum Academiæ Juliæ intulerat, edidisset, his verbis promiserat *pag. 40: Ordinem plantarum novum, & ab aliis omnibus distinctum, secundum quem stirpes hoc anno in horto medico nostro, non sine magno labore, disposui, in studiosorum rei herbariæ commodum typis quoque, simul ac ob alios labores licebit, excudi curabo;* quod vero aliis negotiis distractus huc usque differre coactus fuit, & cujus uberiorem expositionem proxime cum publico pariter com-

municaturum ſe pollicetur. Qualis vero ſit ea plantas diſponendi ratio, quæ ipſi maxime arriſit, & ſecundum quam non ſolum hortum Academicum Helmſtadienſem inſtruxit, ſed & per hos viginti fere annos integram doctrinam Botanicam Auditoribus ſuis explanavit, quomodo ea ab aliorum Syſtematibus differat, & quibus in rebus ceteris forte præſtet, Lectores noſtri Philobotani ex ſequentibus intelligere poterunt.

Dividit Autor vegetabilia omnia primum in *duas Claſſes* ſummas, vel in duos quaſi magnos exercitus, Arbores ſcilicet & Herbas, quæ ultimæ frutices & arbuſculas minores quoque comprehendunt, & *majorem* plantarum exercitum conſtituunt.

Hic iterum tres magnas partes, & quaſi *Legiones*, continet, *Monocotyledones* ſcilicet, *Polycotyledones*, & *Cryptocarpas*. Harum quælibet rurſus diſtribuitur in claſſes, claſſes in ordines, ordines in genera, genera in ſpecies, & hæ in varietates.

I. *Monocotyledones* ſunt vel *bulboſæ*, quæ flores utplurimum dant valde ſpecioſos, veſtibus quaſi ſplendidioribus inſtructos, atque hinc ab Autore cum cohorte prætoria magni cujusdam Regis comparantur; vel *gramineæ*, quæ flores tantum *imperfectos*, & *ſtamineos*, minimeque ſplendidos, proferunt, & omnes gymnoſpermæ ſunt, cum contra bulboſæ omnes *vaſculiferæ* ſint. A bulboſis, aliter, quam omnes alii Syſtematici fecerunt, graves ob rationes, quas proponit, Syſtema ſuum incipit.

Bulboſæ igitur ipſi *pag. 5* dividuntur a) in eas, quæ fructus, ſive capſulas, proferunt *ſiccas*, ſuntque floribus 1) *monopetalis*, vel regularibus, vel irregularibus, 2) *tripetalis*, 3) *hexapetalis*, vel nudis, vel involucro membranaceo incluſis, 4) *enneapetaloidibus*, 5) *perſonatis*, & b) in eas, quæ *fructus humidos*, & quidem 1) vel minores, ſeu *baccas*, vel 2) majores, ſeu *pomiformes*, ferunt.

II *Polycotyledones* pro diverſitate florum, qui vel *bracteali*, vel *petaloidei*, vel *apetali*, ſunt *pag. 6*, in 2 claſſes

classes principes distinguuntur; quarum prior rursus 2 cohortes includit, scilicet *gymnospermarum* & *angiospermarum.*

Gymnospermæ habent vel *flores simplices*, vel *compositos*. α) *Gymnospermæ floribus simplicibus* sub se continent a) *gymnomonospermas* floribus 1) monopetalis, 2) tetrapetalis, 3) pentapetalis; b) *gymnodispermas* floribus vel monopetalis, quæ *stellatæ*, vel pentapetalis, quæ *umbelliferæ* audiunt, c) *gymnotrispermas*; d) *gymnotetraspermas pag.* 7 floribus monopetalis, 1) *quinquifidis*, quas *asperifolias*, 2) *labiatis*, quas *verticillatas* & *ringentes* etiam appellare solent, ex unilabiatis et bilabiatis constantes; e) *gymnotetraspermas* floribus tetrapetalis; f) *gymnopolyspermas* floribus tripetalis, tetrapetalis, pentapetalis, & polypetalis, quæ omnibus exemplis illustrat.

Gymnospermæ floribus compositis dividuntur in eas, quæ habent flores a) *planipetalos*, seu *lingulatos*, b) *tubulosos discoideos radiatos*, c) *tubulosos discoideos non radiatos*, & quodlibet harum trium classium possidet semina vel papposa, vel nuda; d) *capitatos* 1) capitulis non squamosis, vel 2) squamosis, quæ rursus exemplis exponit.

Angiospermæ, seu *Vasculiferæ*, ab Auotre distinguuntur *pag.* 8 in a) *unicapsulares*, 1) uniloculares, 2) biloculares, 3) triloculares & tricoccas, 4) quadriloculares, 5) quinqueloculares, 6) multiloculares, b) *multicapsulares*, c) *pag.* 9 *siliculosas* & *siliquosas*, novem ordines sub se continentes, d) *leguminosas* floribus 1) papilionaceis, foliis a) singularibus, b) binis, c) ternis, d) quaternis, e) quinis, f) digitatis, g) pinnatis caulibus & siliquis simplicibus, scandentibus, vel erectis, h) pinnatis siliquis bilocularibus, 2) monopetalis staminosis, 3) tripetalis, 4) tetrapetalis, 5) pentapetalis, 6) apetalis; e) *pag.* 10 *bacciferas*; f) *pomiferas* & g) *cucumeraceas.* Nunc sequitur

Altera classis principalis polycotyledonum, quæ sub nomine generali *Apetalarum*, seu *Staminearum*, notæ sunt, *pag.* 11. In nonnullis earum flores & fructus conjungun-

junguntur, & hæ ſunt iterum vel *gymnoſpermæ*, vel *angioſpermæ*, 1) fructu ſicco, 2) humido. In aliis *flores a fructibus disjunguntur* 1) in eadem planta, 2) in diverſis plantis. Quibus ſubjunguntur *pag. 12 graminea*, rurſus in ſuos ordines, ſectiones, & genera, ſubdiviſæ.

III *Cryptocarpæ pag. 13* dividuntur in V claſſes: nimirum in *filicinas*, *muſcoſas*, *algaceas*, *fungoſas*, & *lithophytas*. Prima claſſis conſtat ex *dorſiferis* & *cauliferis*. Reliquæ quatuor in hortis commode coli nequeunt, genera tamen præcipua eorum *pag. 13* & *14* recenſentur.

Sequitur nunc *pag. 15* pars plantarum altera, ſeu exercitus *Arborum*. Hic ex duabus tantum conſtat Legionibus, quarum prior *monocotyledones*, ſeu *palmatas*, in Indiis frequentiſſimas, poſterior vero *polycotyledones*, continet, & quidem a) *floribus perfectis*, ſeu petaloideis, quæ ratione fructus vel *bacciferæ*, floribus a) *monopetalis* quadrifidis, quinquifidis, ſexfidis, b tetrapetalis, c) *pentapetalis*, *pag. 16*, & quidem nucleis unico, vel pluribus, d) *hexapetalis*, vel *pomiferæ*, vel *vaſculiferæ*, ſunt; b) *floribus incompletis*, *apetalis*, ſeu ſtamineis, a) floribus & fructibus utplurimum conjunctis; β) floribus & fructibus in eadem planta ſejunctis, fructu 1) ſicco, 2) ſucculento, γ) floribus & fructibus in diverſis plantis ſejunctis, fructibus 1) ſiccis, 2) baccatis, c) *amentaceis*, *pag. 17*, quæ juliferæ appellantur, & plures fructus in diverſis ejusdem arboris locis producunt, & quidem 1) vel tales, qui in vel duro, vel coriaceo, cortice latent, 2) vel tales, qui *coniformes* & *ſquamoſi* ſunt, cujusmodi *coniferæ* dici ſolent; 3) vel tales, quarum fructus ſubrotundi & ſicci ſunt, ac ſemina cum intermixta lanugine ſuſtentant, prægresſis floribus glomeratis; 4) vel tales, qui *ovati*, vel *coniformes* parvi, ſiccique, ſunt, d) floribus & ſeminibus intra fructus magnos ſucculentos occultatis, ut *Ficus*, unica forte arbor & planta, in qua fructus præcedunt flores.

Omnes hæ diverſæ claſſes & ordines Arborum & Plantarum, additis nominibus plerumque generum, ad ſingulos eorum

eorum pertinentium, illustrantur. In Notis subjunctis *pag.* 18 nonnullæ rationes indicantur, quibus peculiares divisiones & denominationes plantarum, ab Autore in novo hoc Systemate adhibitæ, innituntur. Ita Celeberr. Viro inter alia placuit in exercitu majori, sive herbis, non *imperfectiores*, ut sunt musci, fungi, stamineæ, &c. sed *perfectiores plantas*, & inter has *bulbosas*, sicut etiam in Horto Helmstadiensi plantæ sunt, ad frontem totius tractationis collocare, 1) quia hæ flores omnium speciosissimos proferunt, adeoque discentes his initio eo efficacius excitant & alliciunt; 2) quia pleræque plantarum primæ hujus legionis statim sub primum veris initium, imo ex parte jam circa finem hyemis, florere incipiunt, atque sic tirones secundum temporis anni ordinem, prout natura flores earum producit, eas commodius discere possunt; 3) quia studiosis Botanices, linguam Latinam callentibus, nomina plerarumque ejusmodi plantarum & florum, ut *crocus, hyacinthus, narcissus, tulipa, corona imperialis, iris*, &c. a prima juventute jam nota sunt, illique sic non statim sub initium inauditis, aut difficilibus, nonnullarum herbarum denominationibus a doctrina Botanica tractanda abalienantur.

Præcipue vero Autor in *Nota 4* causas indicat, cur in locum absonorum nonnullorum nominum, & speciatim nominis *Ornithogali*, quod *lac avis* denotat, & in rerum natura non datur, nomen *Celsiæ*, in memoriam Medici illius antiqui Romani, utpote cujus nomini nulla adhuc planta consecrata fuit, cum tamen fere omnibus ceteris antiquis Medicis istud honoris contigerit. *Celsia* tamen *Heisteri* a *Celsia Linnæi* (quam ob rationes allatas rejicit,) plurimum diversa est. Reliqua fundamenta hic notatarum mutationum & declinationum a Systematibus botanicis huc usque cognitis in *Semiologia* sua *plantarum*, & *Flora Helmstadiensi*, quæ jussu Serenissimi Principis *Caroli*, Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis, elaboratur, uberius indicabit.

Nonnulla tamen eorum jam in *Regulis de apta plantarum*

tarum denominatione comprehenduntur, quæ alteram hujus opusculi partem constituunt, & quas Autor propterea hic dare voluit, quia in Aphorismis *Linnæi* botanicis multa de hac doctrina traduntur, quæ cum Medicina, cujus Botanica pars ministra est, absque confusione & artis salutaris detrimento consistere non posse existimat; prout & *Linnæus* ipse in plantis denominandis contra proprias suas regulas ubique fere, ut alibi & hic rursus Noster demonstravit, egit, adeoque de earum valore ipsemet quamplurimum detraxit. Numerus regularum *Heisterianarum* fere ad quinquaginta excrevit, quæ deinde 24 annotationibus partim illustrantur, partim confirmantur, & simul Clarissimus *Linnæus* sæpius modeste refellitur. Omnes autem hæ regulæ, tam universales, quam speciales, in natura rei herbariæ probe fundatæ sunt, Systemaque plantarum, eis superstructum, bono ordine & perspicuitate sua se commendat, ut tirones inde emolumentum capere possint.

Antequam vero recensionem hujus ingenii & doctrinæ *Heisterianæ* monumenti finiamus, unum alterumve, unde de præstantia hujus systematis judicari possit, momentum cum Lectoribus nostris communicabimus.

1) Autor in hoc libello *Systema plantarum dare studuit tironibus longe facilius, & certius, ex flore & fructu*, quam *Linnæus* dedit *ex staminibus & pistillis*, in quamplurimis floribus admodum exiguis, ut vix, vel saltem non sine summo labore, conspici recte queant; imo & ob facilem eorum lapsum admodum inconstantibus ac incertis erroribus facile occasionem præbeant; cum *flores & fructus melius, facilius, ac certius, observari possint;* staminibusque (sicut & foliis) non nisi in eis casibus utendum esse existimat, ubi genus sine his non satis apte determinari, vel ab affinibus distingui, possit, sicut hoc jam dudum uberius in sua Dissertatione *de Systemate Linnæi* exemplo alsines, auricularum, senecionis, aliorumque florum compositorum minorum, ostendit.

2) Retinentur & *conservantur* in hoc Systemate tam *multæ classes naturales, quam in ullo forte alio:* id quod præstan-

tissim

tiſſimi varii Botanici *pro nota boni*, vel *optimi*, *Syſtematis declararunt.* Manet enim ex monocotyledonibus, ſive univalvibus, *claſſis bulboſarum* & *graminearum*, ex dycotyledonibus, ſive bivalvibus, gymnoſpermis *claſſis ſtellatarum*, *umbelliferarum*, *aſperifoliarum*, *labiatarum ranunculacearum*, *planipetalarum*, ſeu *lingulatarum*, *tubuloſarum*, *radiatarum*, *capitatarum*. Ex *vaſculiferis* claſſis *unicapſularium*, triloculárium, ac ſpeciatim campaniformium, & tricoccarum; poſtea & ex *multicapſularium*, ad quam & ordo *malvacearum* ſpeciatim pertinet. Deinceps ſequitur claſſis *ſiliculoſarum*, & *ſiliquoſarum*, flore cruciformi donatarum, *leguminoſarum*, & in his ſpeciatim *papilionacearum*; denique *bacciferæ*, *pomiferæ*, *cucumeraceæ*, & *cucurbitiferæ*, itemque *apetalæ*, ſive *ſtamineæ*, & tandem *cryptocarpæ*, quo pertinent *filicinæ*, *muſcoſæ*, *fungoſæ*, & *ſubmarinæ*, ſeu *algaceæ*. Nonnullas ex modo recenſitis claſſibus non omnino forte naturales appellari poſſe, Autor concedit, ſed dubitat, an hæ & gymnomonoſpermæ ulla methodo in claſſem tam naturalem, ut bulboſæ, gramineæ, umbelliferæ, labiatæ, ſiliquoſæ, & leguminoſæ, unquam redigi poſſint.

Ita & in *Arboribus* claſſis primo occurrit monocotyledonum, quam *palmatæ* plantæ conſtituunt. In polycotyledonibus *arbores bacciferæ* & *pomiferæ*, tam umbilicatæ, quam non umbilicatæ, ac *papilionaceæ*, ſive *leguminoſæ*, poſtea *apetelæ*, ſive *ſtamineæ amentaceæ*, ſive *juliferæ* & *coniferæ*, quæ omnes ipſi ſatis naturales videntur, quarum claſſium antea variæ ob ſtàminum diverſitatem a Cl. *Linnæo*, aliisque quibusdam Methodicis, mire diſcerpuntur, & a ſe invicem quam longiſſime removentur; ſed ſecundum hoc Autoris Syſtema junctæ conſervantur.

3) Hoc Syſtema etiam illud habet commodi præ *Linnæno*, quod Autor *nullis fere novis vocabulis*, ſive *terminis*, ut vocant, *technicis*, utatur, niſi qui præſtantiſſimis Methodicis jam diu uſitati fuerunt, quales in illo ſunt quamplurimi, iique præſertim Græci, compoſiti, ſatis ſæpe diffuſi & tironibus difficillimi, ex quibus tantum pauci

pauci exempli loco ab ipſo nominantur: ut *monandriæ*, *diandriæ*, *triandriæ*, *tetrandriæ*, *pentandriæ*, *dodecandriæ*, *icoſandriæ*, *polyandriæ*, *monogyniæ*, *digyniæ*, *trigyniæ*, *monogamiæ*, *polygamiæ*, *monadelphiæ*, *diadelphiæ*, *triadelphiæ*, *polyadelphiæ*, *didynamiæ*, *tetradynamiæ*, *ſyngeneſiæ*, & plures alii, qui tironibus, imo & jam veteranis Botanicis, ut dicit, magnum in diſcendo, quid ſibi velint, laborem, dum Botanica per ſe ſatis difficilis eſt ſcientia, concitant; ſed in hoc ſuo utiliſſima fere tantum, & quæ principibus Botanicorum Methodicorum, cumprimis *Cæſalpino*, *Jungio*, *Moriſono*, *Rajo*, *Hermanno*, *Rivino*, *Tourneſortio*, *Volcamero*, *Knauthio*, *Ruppio*, *Pontederæ*, *Dillenio*, jam adhibita ſunt, ſervat.

4) Porro operam dedit, ut *in plantis antiquis*, & cumprimis medicis, *nomina* etiam *antiqua* atque *uſitatiſſima*, ob confuſionem alias ingentem & periculi plenam, inde metuendam, atque in Medicinam redundantem, quorum *Linnæus* partem longe maximam ob leves, ut exiſtimat, cauſas mutavit, conſervaret, aut reſtitueret, præcipue cum ab hac noxia mutatione ſemper abhorruerint *Rajus*, *Tourneſortius*, *Rivinus*, *Pontedera*, aliique plurimi, & *Rajus Moriſonum* propterea caſtigaverit, quia althæam in malvam mutaverit, & nomen abolere voluerit. Quo ipſo etiam tirones Medicinæ a magno labore, nomina ejus modi diſcendi & retinendi, liberantur, cum duo diverſiſſima alias unius plantæ medicæ nomina, officinalia ſcilicet & *Linnæana* nova, eaque ſæpe prolixiſſima, ipſis eſſent diſcenda; dum pleriſque vel unicum illius plantæ officinalis tantum addiſcere, dum tam multæ ſunt, ſatis difficile videtur. Hinc regulas condidit, quibus antiqua genera conſervari, & hæ confuſiones apte evitari, queant.

5) Sed, ſicut nomina medica, aliaque bona, ſive quæ nihil abſoni habent, mutare Autor noſter noluit, ita tamen patrocinium dare noluit abſonis, vel omnino abſurdis, ut: *ornithogalo*, *lycopſi*, *galeopſi*, *buphthalmo*, & *cumprimis etiam illis Linnæi*, *quæ non aliter differunt*, *quam quod*

quod alterum sit Latinum, alterum Graecum, idem prorsus significans, ut homo & anthropos, canis & cynos, apium & selinum, avena & bromos, brassica & crambe, laurus & daphne, &c. quorum tamen *Linnaeus* magnum numerum condiderit, & ex eo Autor noster *pag.* 41 in Systemate hoc longum catalogum proposuit.

6) Dum Autor plantas cum *Rajo* in *monocotyledones* & *dicotyledones*, aut *polycotyledones*, tanquam in summas classes, sive legiones, divisit, tiro, postquam semen, terræ commissum, primis foliolis ex ipsa prodire conspicit, mox, ad quam ex his duabus summis classibus pertineat, agnoscit, quod alias eos, qui ad hæc non attendunt, diu sæpe latet, atque sic plantam facile ad incongruum locum referunt. Quia vero hodie ob plantarum peregrinarum copiam haud facile quis magnos in re herbaria progressus faciet, *nisi in loco sit, ubi bene instructus hortus est*, distinctionem hanc & docentibus & discentibus magnæ esse utilitatis existimat.

7) Deinde etiam *naturalem* quendam *ordinem in plantarum classibus, ordinibus, & generibus*, adhibere studuit primo in eo, quod a *monocotyledonibus* ad *dicotyledones*, atque in illis, ut *pag.* 5 & 6 videre licet, ab *unilocularibus* ad *triloculares*, & in utraque classe a *monopetalis* ad *tripetalas*, & ab his ad *hexapetalas* & enneapetaloides, progreditur. Ita in *dicotyledonibus* a gymnospermis harum ad *angiospermas*; in illis incipiendo secundum *numerum seminum plantarum*, ut, quæ unum post singulum florem semen proferunt, *gymnomonosperma*, quæ duo, *gymnodisperma*, appellantur, progrediendo inde ad *eas, quæ tria, quatuor,* aut *multa, semina nuda* proferunt. In prima harum gymnomonospermarum classe *pag.* 6 primo loco posuit *monopetalas*, ut valerianas, &c. postea *tetrapetalas*, & denique *pentapetalas*, secundum consuetum & naturalem numerandi ordinem, omniaque exemplis ibidem probat. Sic in *vasculiferis pag.* 8 præmisit ceteris unicapsulares, quas rursus subdivisit in *uniloculares*, *biloculares*, *triloculares*, &c.

 progre-

progrediendo postea ad *bicapsulares*, *tricapsulares*, *quadricapsulares*, *quinquecapsulares*, & tandem ad *multicapsulares*. In *unicapsularibus* hunc ordinem rursus servavit, ut eas, quæ unam simplicem capsulam, uno tantum loculamento constantem, possident, primas posuerit, postea eas, quarum *capsulæ duo*, *tria*, *quatuor*, vel *quinque*, aut plura, habent loculamenta, subjunxerit, quæ exemplis clara facit.

8) Sic in classe *bacciferarum pag. 10* præmisit ceteris eas, quæ flore sunt *monopetalo*, & inde progressus est ad eas, quæ flores habent ex pluribus petalis constantes. In *bacciferis monopetalis* ceteris præmisit eas, quæ *flores habent paucioribus laciniis divisos*, utpote primo *quatuor*, ut *laureola*, *ligustrum*; deinde progressus ad eas, quæ *quinque*, ut *jasminum*, & postea, quæ *plures lacinias* obtinent. In omnibus his rursus præposuit eas, quæ baccas proferunt *unico acino* instructas, quas *monopyrenas* Botanici vocarunt, pergendo deinceps ad *dipyrenas*, *tripyrenas*, *tetrapyrenas*, & denique ad *polypyrenas*, ita, ut, quid ad bonum ordinem plus requiratur, vix videri queat; quas *Linnæus*, stamina maxime respiciens, valde confundit, & nimis remotas a se invicem collocat.

9) Evitare præterea studuit in hoc suo Systemate *confusionem illam, eumque errorem, quem quamplurimi Botanici nuper adhuc errarunt inter vascula*, sive *capsulas*, *multiloculares* & *multicapsulares*, sic ut *hypericum* tricapsularem vocarent, quod tamen tantum est planta *unicapsularis*, sed *trilocularis*, sive cujus capsula tantum post singulum florem est unica, attamen in *tria locumenta* divisa, & sic in quamplurimis plantis aliis.

10) Denique in hoc Systemate nullæ dantur *plantæ anomalæ*, *heteroclitæ*, aut tales, quæ ad nullam certam classem, aut ordinem, referri possint, quales *Morisonus*, *Rajus*, *Tournefortius*, &c. plures recensent; verum Systema hoc ita digestum est, ut omnes horum plantæ anomalæ ad certam classem & ordinem ab Autore relatæ sint, aliæque, si modo

do flos, aut fructus, earum perspectus, aut bene descriptus, est, in certum locum referri queant.

11) *Regulas* tandem dedit pro fundamento præcipuo, sive primario, *Botanices*, cum *mente præcipuorum Botanicorum convenientes*, quod scilicet *ex florum & fructuum convenientia genera plantarum sint constituenda*, &c. attamen certis cum *limitationibus* & exceptionibus, ut nomina antiqua & usitatissima plantarum, *præsertim medicarum*, & ceteroquin valde usualium, conserventur.

12) De *regulis circa nomina plantarum optima*, a *pag.* 23 ad finem usque ab Autore propositis, nihil dicemus, sed ad lectionem earum ipsam Lectores nostros ablegamus; solum hoc monentes, quod secundum has *nomina bona antiqua plantarum omnia conservari* queant, ad confusionem illam, quam *Linnæus* hac in re introducere voluit, præcavendam; e contrario vero, mala nomina (quorum *Linnæus* multa retinuit, vel nova condidit,) quomodo evitanda sint, docet. Quæ vero in posterum omnia prolixius & plenius expositurum se aliis in scriptis, brevi, si Deus ipsi vitam & vires integras concesserit, edendis, promittit.

LETTERE SCIENTIFICHE &c.

hoc est,

EPISTOLÆ SCIENTIFICÆ DE VARIIS jucundis Physices argumentis, Autore CAROLO TAGLINO, Philos. Prof. Publ. Ord. in Academia Pisana, Soc. Reg. Lond. Acad. Reg. Scient. Paris. & Soc. Florent. adscripto.

Florentiæ, e typographia sub emblemate Apollinis in Palatio Imperiali, 1747, 4.

Alph. 1 plag. 16.

Epistola prima in modum inquirit, *quomodo fides tam varios, tamque jucundos, sonos possint producere*, inscripta Pag. 1.

ſcripta Marchioni Subdecano, *Gabr. Riccardo.* Sonum hic ſigillatim ſub triplici conditione conſiderat; vel quatenus pendet a corpore ſonoro, vel ab aere, vel ab anima, eo ſenſu prædita, ut ex varietate ſonorum delectationem haurire queat.

Pag. 37. *Secunda* examinat, *an allium, ad radicem roſæ plantarum, majorem floribus fragrantiam conciliet*, ad Marchionem Senator. Equitem, *Vincent. Riccardum.* Quod primo ad factum ipſum attinet, varia recenſet Autor experimenta, ubi in aliis nullum diſcrimen inter roſas, allio, ad radicem adfoſſo, junctas, & communes, advertere licuit; in aliis vero roſæ, allio nuptæ, reliquis fragrantia præſtare viſæ ſunt. De explicatione dein phyſica phænomeni ſollicitus, copioſe diſſerit de nutritione plantarum, tam per aquam, ceu vehiculum omnium, quam per partes alias naturæ. Rem ipſam fieri poſſe concipit ſic: Plantas duas, prope juxta ſe invicem poſitas, ita uniri poſſe, ut vaſorum oſcula ſecum conjungantur, ſuccosque mutuo ſecum communicent; quod & obſervationibus confirmatur. Jam allium, roſæ adfoſſum, multos ad ſe trahere, inſtar omnium plantarum, ſuccos e terra & aere, qui equidem, ſi in ipſum ejus corpus penetrent, naturam ejus fœtidam ſint nacturi; ſi vero hoc modo a roſa vicina imbibantur, gratam ibi adipiſcantur naturam, & ad augendum odorem ejus naturalem multum conferant. Cumque jam in allio ſint aliquantum purgati, & ſubtiliores redditi; dein in roſa eo facilius, accedente nova fermentatione, ejus nutritioni, ideoque & fragrantiæ, augendæ fiant apti. Quin & idem a partibus allii ſubtiliſſimis, in aerem exhalatis, & a roſa attractis, poſſe contingere. Objectioni quoque obviam itur, qui fieri poſſit, ut allii fœtidæ particulæ odorem roſæ fragrantiſſimum augeant. Obſervationibus nempe botanicis & chemicis ſatis conſtare, conjunctis duabus materiis, diverſimode odoratis, odorem prorſus novum oriri poſſe; adeo, ut, permixtis ſecum invicem ſuccis allii & roſæ, reſultare inde queat ſuccus, ipſe ſuavi odore præditus,

tus,

tus, & nutritioni rosæ probe inserviens. Tandem varios alios modos, certis plantis odorem aliasve virtutes conciliandi, ab Autoribus passim allatos, recenset, &, quid de eorum veritate statuendum sit, ostendit. Ceterum in tota hac Epistola hinc inde occurrunt variæ notatu dignæ observationes botanicæ.

Tertia circa *gratum quendam & harmonicum Fringillæ marinæ cantum* versatur, ad Marchion. Priorem, *Bern. Riccardum*, scripta; ubi de mechanismo cantus & vocis in genere disserit, & de variatione tonorum in animalibus & homine, ut & de cantu avium artificiali, varias observationes affert. Pag. 95.

Quarta de *origine & legibus gravitatis corporum, versus centrum telluris cadentium, secundum hypotheses veterum & recentiorum*, inscribitur & ipsa *Gabr. Riccardo*. Principio *Galilæi* sententiam de gravitate semper constante, *Torricellii*, quod ea sit distantiis, a centro terræ reciproce proportionalis, *Viviani* & *Borelli*, quod sit directe, ut distantiæ a centro, recenset, &, quæ in duarum posteriorum probatione desideret, ostendit. Porro de explicatione causæ gravitatis, & hac occasione de attractione in genere, de magnetismo, de electricitate, ejusque phænomenis, pluribus disserit; &, quantis difficultatibus prematur *Gassendi* hypothesis, de gravitate ex attractione magnetis ingentis intra terram oriunda, ostendit. *Cartesianam* de origine gravitatis, e motu vorticis circa terram gyrantis, & *Hugenianam* ejusdem emendationem, explicat, & dubia contra eam movet. Data hac occasione, de gravitate solidorum, intra fluida cadentium, & deducta hinc explicatione barometri *Leibnitiana*, aliorumque experimentis circa eandem rem institutis, verba facit. Dein, quomodo variabilis corporum in superficie telluris gravitas ex observatione pendulorum, & inde sphæroidica terræ figura, detectæ & determinatæ sint, exponit. Denique de vi ex acceleratione gravium, deque motu in fluido resistente, quædam commentatur. De reliquo inficias iri nequit, multa hic occurrere, ut fieri solet in Epistolis, jam notissima. 125.

Quin-

Quinta in caufam, *quomdo quadam corpora per longum temporis fpatium odorem continuo diffundere poffint absque ullo fenfibili ponderis decremento*, inquirit, ad *Cafp. Ceratum* Conventual. S. Stephani, & Infpectorem generalem Academiæ Pifanæ. Poft præmiffa de odoribus & fenfu olfactus generalia, varios notat modos, quibus corpora odores exferunt: nimirum quod varios producant odores, fi per fermentationem natura eorum mutetur, vel fi cum aliis corporibus mifceantur; quod in certa diftantia odorem fpirent gratum, in minori fœtidum vel dolorificum; quod pro vario gradu caloris, vel frigoris, varium exhalent odorem; aliasque circumftantias, odorem alterantes. Quod ad præfentem fpectat quæftionem, ita fieri poffe credit, ut corpus odorem exhalet continuo absque ulla ponderis imminutione vel minima, fi particulas minimas ex aere ad fe attrahant, & in meatibus fuis elaboratas, iterum odoratas effundant. Aliam adhuc explicationem tradit, ex ipfa particularum odoriferarum magnitudine defumtam, quæ fi cum iis, quæ ex obfervationibus microfcopicis, aliisque argumentis, de incredibili materiæ divifibilitate conftant, conferatur, fieri omnino poteft, ut continuo aliquid perdat de fubftantia fua corpus odoratum, nec tamen longo fatis tempore id in fenfus incurrat.

Pag. 237. *Sexta* & ultima rationem reddere conatur, *quomodo quadam corpora antiquis temporibus fuerint plerisque fatis grata, tum noftris diebus ingrata fint multis, præcipue mulieribus delicatulis*, ad Senatorem *Petr. Franc. d' Ricci*, Auditorem Præfidem Ordinis *S. Stephani*. Res odoratas, præfertim unguenta, apud veteres, Romanos inprimis, maximopere in ufu fuiffe, multis teftimoniis declarat. Experientia vero tefte, eæ hodie plerisque fœminis, uti diximus, naufeæ effe cœperunt. Hujus rei caufam nec in mutata organorum olfactus in hominibus noftri ævi conditione, nec in alterata ipforum odoramentorum natura, quærendam effe, fatis liquet. Nec quoque eam in nimis delicata, qua mulieres hodiernæ præ antiquis vitam degunt, confuetudine pofitam effe, judicat. Eam exinde

inde potius repetit, quod mulieres, ad ſedandas paſſiones hyſtericas rebus fœtidis uti aſſuetæ, ex odoratarum perceptione vel dolorem quendam contra ſentiant, vel ſentire ſaltem timeant, adeoque nauſeam earum concipiant, quæ, ſemel oborta dein vi imaginationis, alia vice iterum recurrat. Simul quoque conſuetudinis efficaciam hac in re maximam agnoſcit.

Non dubitamus, harum Epiſtolarum, quæ ſatis eleganter ſcriptæ ſunt, & utilia multa continent, lectionem jucundiſſimam fore Lectoribus, etiam iis, qui non ſunt vulgaribus aſſueti, ſed ſublimiora inprimis amant, & in cauſas rerum penitius inquirendi ſtudio ducuntur.

SOLIS DEFECTUS, DIE XXIV QUINTILIS Anno MDCCXLVIII Veronæ e ſpecula Maſſejana obſervatus a JO. PAULO GULIENTIO & JO. FRANCISCO SEGUIERIO, Aſtronomiæ cultoribus.

Ad inſignem Solis defectum diligenter inſpiciendum, Lunæque appulſum receſſumque recte ſtatuendos, inſtrumentis quatuor uſi ſumus: nempe horologio oſcillatorio, teleſcopiis duobus, altero dioptrico, catadioptrico altero, & Helioſcopio. Horologii motum ad medii temporis menſuram *Seguierius* exegerat per tranſitum ſtellæ ζ, quæ in Serpentario, & per appulſum centri Solis ad circulum Meridianum. Helioſcopium *Gulientius* paraverat, in cujus fundo Solis imago, cujus diameter unciarum duarum cum ſemiſſe, circellis XII ad digitos dimetiendos diſtincta, depingebatur. Hæc autem ejus erat magnitudinis, ut etiam dimidii digiti, ſi libuiſſet, ſatis commode notari poſſent. His ita paratis, *Seguierius* catadioptrico teleſcopio, *Gulientius* dioptrico, ut, ſi alter ceſſaſſet, alter ejus vicem ſuppleret, ſequentes Solis deficientis phaſes ſudiſſimo cœlo proſpexerunt; adſtantibus plurimis clariſſimis viris, qui φαινόμενον videndi cauſa in ædes *Maſſejanas* convenerant:

 Tem-

			Tempore vero.		
Initium		22.h	8′	35″	diei 24.
Digiti obſcurati.	1.		17.	8.	
	2.		26.	8.	
	3.		35.	20.	
	4.		44.	35.	
	5.		53.	53.	
	6.	23.	3.	13.	
	7.		13.	37.	
	8.		24.	59.	
	9.		40.	47.	
Maxima obſcuratio	9. 5′	circiter.	45.	22.	
	9.		49.	57.	
	8.	0	5.	45.	diei 25.
	7.		17.	7.	
	6.		27.	31.	
	5.		36.	51.	
	4.		46.	9.	
	3.		55.	24.	
	2.	1.	4.	36.	
	1.		13.	36.	
Finis Eclipſis			22.	9.	

LUNÆ DEFECTUS, EX EADEM SPECULA OBſervatus die VIII Sextilis An. MDCCXLVIII.

Initium verum per nubes ſtatuere non licuit; accidit tamen inter ſcrupulos 56′ & 57′ horæ X temp. ver. poſt Meridiem.

Umbra tangit Grimaldum	11.h	13′	58″
Grimaldus totus conte&tus.		22.	7.
Umbra attingit mare Nectaris.		43.	8.
Grimaldus emerſus.		58.	44.
Mare Humorum extra umbram	12	32.	18.
Mare Nectaris extra umbram.		44.	57.
Tycho detegitur.		47.	45.
Finis Eclipſis.	13.	11.	24.

Ceteras phaſes per nubes obſervare non licuit.

DE-

DESCRIPTIO FIGURARUM PRÆCIPUARUM, a natura in pretiosa Tabula marmorea, coloris rubri, longitudinis ulnæ 1, digitor. 3, mensuræ Lipsiensis, latitudinis ulnæ 1, depictarum.

Cum in manus nostras inciderit relatio, Gallica & Germanica lingua, utraque eadem in pagina conjuncta, edita mense Aprilis hujus anni a tabulæ possessore, Doctore *Godofredo Rudolpho Pommero*, alias *Bugenhagen* dicto, JCto Lipsiensi haud vulgaris notæ, hoc naturæ artificium (neque enim ars humana ullam ejus partem sibi vindicare potest,) ut nostra quoque opera pluribus innotescat, efficiendum censemus. Curavit autem Possessor Consultissimus, ut omnes figuræ antea a lapidariæ rei peritis, exercitatisque pictoribus, quam optime examinarentur, quo eo distinctius accuratiusque similitudo imaginum cum archetypis, colorum elegans quoque varietas, annotarentur, & in lucem producerentur. Centum sunt figuræ; quas enumerat, ex quibus aliquas solummodo, pretii non exigui, recensebimus. Spectatur vero *n. 1* magnum & subalbidum caput Delphini marini, oculo subfusco, ore recurvo, pinnis & squamis rubeis & albis; *n. 5* Fusi oblongi tessellati, partim rubri, partim albi, in scuto oblongo, prout apparent in insignibus Bavaricis & Palatinis, quanquam colore cœruleo & albo tessellati; *n. 7* Cornucopiæ, ex quo prominent fructus varii generis & colorum variorum, præsertim malum grande badii coloris; *n. 8* Corbis quadrata ex viminibus albis quasi contexta, floribus variis repleta, inter quos rosa milesia eminet; *n. 12* Perdix, in dorso jacens, maculis albis rubrisque distincta; *n. 19* Bombyx albus, ad vivum quasi formatus, eo in statu, quo metaxæ suæ texendæ se præparat; *n. 25* Episcopus, infula rubescente ornatus, facie subnigra, ante Ba-

Baptiſterium ovale crocei coloris poſitus, adſtante figura alia hominis, quaſi Diaconi, cujus caput mitella flavida tectum eſt, corpus vero integumento flavido, veluti ſtola, indutum; *n.* 25 Camelus albus, in pedes proſtratus, gibboſus; *n.* 40 Siren marina, qualem itineraria deſcribunt, caudata, ſed brachiis truncata, colore albo & rubeſcente; denique *n.* 74 habetur caverna, arcu albo, ſuperius in pyramidem abeunte tecta. Conſpicitur in ea ad dextram figura hominis ſedentis, albo integumento induti, & ante cavernam adeſt petra quadrangularis oblonga, colore roſeo, ſepulcri ſimilitudinem exhibens. Unde Conſ. Poſſeſſor tabulæ, dum hæc recenſet, excitari in nobis hac repræſentatione poſſe memoriam ſepulcri & reſurrectionis Servatoris, monet, hucque *v.* 1 — 8 *Cap. XVI* D. Marci trahit. Plures ejusmodi naturæ luſuum curioſi & periti homines, etiam dignitate præſtantes, qui tabulam hanc conſpexerunt, fidem nobis faciunt certiſſimam, & reſpondere has aliasque figuras deſcriptioni, & nihil hic omnino vel quoad delineationem, vel quoad colores, (qui vividi & egregii ſunt,) arti, omnia naturæ, deberi; etſi non dubitandum ſit, quasdam, quæ minutiores ſunt, microſcopii ope diſtinctius & elegantius conſpici poſſe. Quicquid vero ſit, magni æſtimanda eſt hæc tabula, quæ tam exiguo ſpatio tantum numerum elegantium picturarum exhibet, illarumque non ex maculis, alias paſſim in marmóribus reperiundis, phantaſia rectrice pro lubitu conſarcinatarum. Multum vero falleretur, qui, humanæ induſtriæ hæc tabulæ ornamenta deberi, ſuſpicaretur. Præterquam enim, quod tantam multitudinem tam ſubtilium figurarum tam nitide effingere, impoſtoris cujusvis artem ſuperat, docet etiam ἀυτοψία, nihil ab arte marmori, aut, quod verius dici poteſt, achati, præterquam polituram, acceſſiſſe, ut nemo, qui tabulam viderit, poſſit in eam ſententiam deſcendere, quaſi id tabulæ acciderit, quod in aliis ejusmodi curioſis, v. g. lapidibus, a D. *Jo. Barthol. Adamo Beringero* in *Lithographia Wirceburr-*

Wirceburgensi A. 1726 descriptis, accidisse, acutiores jure existimarunt. Ceterum nulli dubitamus, curiosis omnibus gratissimum fore, si Conf. Possessor promissum impleat, L circiter figuras, ab oculatis artificibus adhuc noviter detectas, cum harum rerum amatoribus alia Scheda, additis etiam figuris æri incisis, communicandi.

Einleitung in die Gottesgelahrheit, &c.

hoc est,

JOANNIS GEORGII WALCHII INTRODUCtio in Theologiam Dogmaticam.

Jenæ, impensis viduæ Crœckeriæ, 1749, 8.

Alph. 3 plag. 10.

Celeberrimus Jenensium Theologus, & Consessus ecclesiastici Consiliarius, utilissimam in se suscepit operam, librum Theologiæ dogmaticæ, diligentissime conscriptum, cum orbe Christiano communicans, cujus forma interna ita est comparata, ut doctrinæ, ordinis, perspicuitatis, & elegantis brevitatis, ergo, ubi Autor feliciter medium tenet, inter vastissima Systematum Theologicorum volumina, & succincta nimis Compendia, non studiosæ modo juventutis, sed uniuscujusque lectoris, animum, doctrinæ sanctioris cupidissimum, vel maxime ad se possit allicere. Operæ hinc pretium facturos nos esse, arbitramur, si ex præcognitis de revelatæ, & inprimis dogmaticæ, Theologiæ præceptionibus nonnulla delibaverimus, & succincte deinde habitum integri libelli dederimus expositum. In universum Theologia est doctrina earum rerum, quæ ad religionem necessario referuntur, sive ex religione naturali, sive ex divinitus manifestata doctrina, procedat. Alia hinc est naturalis, alia revelata Theologia, cujus posterioris ratio formalis in eo consistit, quod sit doctrina, secundum quam veritates divinæ proponuntur ita, sicut Deus in Scriptura Sacra ad impetrandam salutem eas & cognoscendas, & applicandas, revela-

Pag. 4.

5.

revelavit. Istæ recte dividuntur in duo rerum genera, Pag. 7. scilicet vel in fidei, vel morum, præceptiones, cujus principium cognoscendi, quatenus revelata est doctrina, sola est Scriptura Sacra. ita tamen, ut ratio recta adhibeatur ad 9. formam cognitionis solidioris assequendam, sine qua nunquam ista impetratur. Multæ deinceps dantur Theologiæ species, secundum modum & ordinem eam tractandi. Hinc alia est polemica, symbolica, & patristica; alia vero exegetica, catechetica, & systematica. Quod doctrinæ genus a Theologia dogmatica & morali non, nisi ratione 12. modi proponendi, differt. Ex hoc conficitur. ad verum Theologum non solum cognitionis veræ habitum, sed necessario id quoque, requiri, ut ejus cognitio sit vivida atque efficax, & ut voluntatem moveat ad studium vir- 13. tutum in vita exercendum. Præter hanc cognitionis rectitudinem divinam, recte statuit Noster, imo vero Theologo adesse debere sapientiam, varios animi humani motus secernendi atque dijudicandi; dexteritatem, veritates divinas proponendi, explicandi, defendendi; denique 14. sanctitatem vitæ, per omnes vitæ dies colendam. Ex his omnibus Celeberrimus conficit Autor, controversias de Theologia irregeniti motas, non tam rei ipsius rationem ingredi, quam ad usum varium verbi veri potius spectare. Saltem certissimum est, irregenitum hominem, fundamentales callentem linguas, veritatum divinarum concentum sibi in memoriam colligere, aliosque illuminare posse; sed metaphysice verum Theologum non esse, id 17. est, talem, qualem Deus requirat. Explicatur deinde vera Theologiæ dogmaticæ notio, &, qua ra- 20. tione vel habitus, vel doctrina, circa eam versetur, declaratur, addito ejusdem objecto, scilicet rerum ad fidem 21. pertinentium, quarum tractatio triplici continetur forma, scilicet curata explicatione verborum atque rerum, in unoquoque articulo fidei occurrentium; solida deinde probatione, ex natura rei & Scriptura sacra derivanda; denique ordinis boni commendatione, ex quo fit, ut capita rerum

rerum cum ſingulis momentis reliquarum doctrinarum congrue conveniant atque cohæreant. Ad finem *praecognitorum* hiſtoria variarum traditur Theologiam proponendi methodorum, in Lutherano, Romano, & Reformatorum, cœtu his & ſuperioribus temporibus uſitatarum, quibus enarratio potiorum Autorum adjungitur, quibus legendis purioris cœtus Theologus operam dare, atque cum hac lectione meditationem & precationem conjungere, debet, ut finem aſſequatur, quem ipſe ſibi præſcripſit. Ad Capitum ordinem, atque rei tractionem, pedem promovemus, ubi duplici modo de Celeberrimi Autoris opera, in hoc libro poſita, ut certi ſint Lectores, efficere ſtudebimus. Primo in univerſum rei tractandæ methodum exhibebimus; deinde vero aliquem ſaltem Articulum potiorem in ſummam redigemus, ut habeat optimus quisque, unde de toto libro exiſtimare poſſit. Ordo rerum tractandarum ita eſt inſtitutus, ut materiæ connexæ, quantum potuit fieri, inter ſe non ſolum ratione Articulorum generaliorum, ſed ſingularium etiam veritatum, in unoquoque Capite obviarum, conjunctæ appareant. Tria hinc rerum momenta potiora ſunt tractanda. Alia ad Deum, homines ſalvantem; alia ad homines ſalvandos; alia ad ſalutis impetrandæ rationem ipſam, pertinent, quæ, præpoſita doctrina de religione Chriſtiana, & Scriptura Sacra, ordine & accurate omnia ſunt explicata. Ad calcem operis ii Chriſtianæ fidei adjuncti ſunt Articuli, qui vel ſaluti æternæ ſunt oppoſiti, vel ad ſalutem, pleniſſime accipiendam, proxime accedunt. Uniuscujusque Articuli tractatio eſt vel dogmatica, vel hiſtorica. In Sectione dogmatica rei totius pertractandæ ratio exponitur, & connexio ejus cum præcedentibus declaratur, ubi, quod præclare factum, Celeberrimus Autor momentum articuli propoſuit, quatenus ad fidem & ſalutem doctrina quæque plus minusve concurrat, fundamentum deinde cognoſcendi in ſingulis Articulis diligenter traditur, & tractatio rerum perſpicue ſolideque inſtituitur ita, ut omnia explicite proponantur, variæ & inter

Pag. 23. 27. 29. 91.

ſe diverſæ res diſtinguantur; partes & ſpecies diſtincte conſtituantur; argumenta confirmantia ex ratione & Scriptura, pro re nata, depromantur, &, ubi res plena myſterii adeſt, id ſaltem efficiatur, ut, nihil contra rationem illi ineſſe, dilucide appareat. Cum hac dogmatica Sectione alia eſt conjuncta, ſcilicet hiſtorica, ubi fata doctrinæ breviter enarrantur, errores & controverſiæ notantur, & ubivis clare demonſtratur, ſanam atque puriorem doctrinam omnium temporum laude floruiſſe, atque a Deo eſſe conſervatam. Factum hoc inprimis eum in finem, ut literarum ſanctiorum ſtudioſi in perdiſcenda Theologia dogmatica occaſionem habeant ſymbolicam ſalutandi Theologiam, atque aditum feliciſſimum ad Theologiam polemicam ſibi comparandi. Hæc eſt facies totius libri, ab omnibus literarum divinarum cultoribus vehementer approbanda. Pergamus nunc ad brevem Capitum enarrationem, ex quibus ſpecimen, ſaltem unicum, cum Lectoribus communicabimus. Præpoſita itaque, quod antea jam monuimus, doctrina de religione Chriſtiana, & Scriptura Sacra, per *duo* priora *Capita*, a *tertio* ad *nonum* uſque, Deitatis eſſentia, atque opera divina, pertractantur. Caput *tertium* (Pag. 164.) de Deo agit, cui in reliquis ſeparatim doctrina de trinitate; (227.) de decretis divinis, inprimis quatenus ad ſalutem humanam ſpectant; (260.) de creatione; (279.) de angelis, & providentia denique divina, (308.) additur. In his omnibus continetur doctrina ad Deum referenda, quam præceptiones ſanctiores (345.) de homine excipiunt, ſecundum triplicem ſtatum conſiderato, ſcilicet innocentiæ, lapſus, & reſtitutionis in integrum. Hinc in (373.) *Capite nono* de ſtatu innocentiæ primorum parentum in genere agitur. *Decimum* (385.) de imagine divina & ordine ſalutis, qui fuit ante lapſum, ſecundum literas ſanctiores præceptiones tradit, quibus in *undecimo* (403.) & *duodecimo Capite* (425.) doctrina de lapſu primorum parentum, & de peccati origine ex corrupta primi hominis poſt lapſum conditione, annectitur. Sequitur hinc ſtatus reſtitutionis, ubi integra doctrinarum ſeries quatuor momenta abſolvit;

absolvit; sunt enim vel fundamentum salutis, vel ordo ejusdem, vel operationes bonitatis plenæ, & media salutis, attendenda. Hinc in *decimo tertio* & sequentibus binis *Capitibus* de salute hominum post lapsum, ejusque reparatione in universum, agitur; itemque de gratia divina, interno scilicet fundamento salutis, & de Christo, externo salutis fundamento. Sequitur Articulus de fide in Christum in *decimo sexto Capite*, cujus partes singulas strictim enarrabimus. Articulus hic est purus, & doctrinam maximi momenti continet, siquidem unusquisque salvandus, de fidei substantia, ejus exploratione, certitudine, & incremento, cognitionem ut habeat, necesse est. Hinc fundamentales inter & primarias in religione doctrinas referenda est eius præceptio. Fundamentum cognoscendi sola est Scriptura sacra, sive objectum fidei, sive formam & effectus illius consideremus. Fides, qua substantiam suam, est certa quædam animi humani conditio, quatenus effectus nonnulli singulares in eo proveniunt, cujus partes sunt cognitio vera & certa, acceptatio meriti Christi, & denique fiducia, qua certissima est mens de applicata & obsignata gratia divina, a Christo parta. Substantia fidei eadem quidem semper est, suos tamen admittit gradus, quamcunque ejus partem respicias, sive sit a Deo, modicam mensuram fidei largiente, sive a credentibus ipsis, incrementum capientibus, vel negligentibus. Sive sit firma, sive minus firma fides, vitam tamen in se habet, bonis operibus se exserentem, atque intus operantem. Primarius hinc vitæ fidei effectus est justificatio; secundarius sanctificatio, seu potius sanctimonia vitæ, ex virtute sanctificante fidei procedens. Qui uterque effectus a fidei substantia probe est separandus. In se tamen fides non naturæ, sed gratiæ, est opus, a Deo producta, sive ordinario fiat, sive extraordinario modo, idemque in omnibus deprehenditur hominibus, sive adultis, sive recens natis. Præsentia fidei intelligitur vel ex effectibus animi, substantiam fidei ingredientibus, v. g. cognitione salutari, fiducia in Christo, & reliquis; vel ex fructibus fidei, virtutibus

Pag. 471. 483. 615. 616 617. 619. 622. 624. 625. 626. 627. 628. 631.

Pag. 633. ſcilicet hominem Chriſtianum decentibus. De futura fidei perſeverantia certus unusquisque eſſe vere poteſt, ſub conditione ſcilicet, ſi gratiam divinam continuo admittat, atque in ſe operari ſinat. Fides ſi adeſt in homine, vel augmentum admittit, vel decrementum, ita ut et-
634. iam tota pereat, quod ſuas, vel internas, vel exter-
635. nas, cauſas habet. Hic duplex genus occurrit hominum: aliud electorum, de quibus Deus reſipiſcentiam
636. & recuperationem fidei prævidit; aliud reprobatorum,
637. quorum conſtantem incredulitatem Deus præſcivit. Hæc dogmatica eſt tractatio, cui ſuccedit hiſtorica, in qua eccleſiæ Romanæ, Reformatæ, Arminianorum, & Fanatico-
639. rum, doctrina de fide, &, quos ibi committunt, erroribus,
640. exponitur. Deinde vero ex libris purioris eccleſiæ & Pa-
642. trum eccleſiaſticorum memoria, ut & ex libris noſtris ſymbo-
644. licis, oſtenditur, puriorem doctrinam hujus Articuli ſemper ſartam & ſanam eſſe conſervatam, nec deeſſe Autores,
695. qui huic doctrinæ illuſtrandæ operam dederunt. Sequi-
717. tur deinceps *Caput decimum ſeptimum*, in quo de juſtificatione, de divina vocatione, de gratioſa illumina-
773. tione, de regeneratione, converſione, & reſipiſcentia,
802. de ſanctificatione & renovatione, de verbo divino & legis & evangelii, de Sacramentis in genere, & ſacra cœna, denique de eccleſia & triplici ſtatu hominum,
970. agitur. *Capita a vigeſimo octavo* uſque ad *trigeſimum*
1053. *tertium* ultima rerum momenta, doctrinam ſcilicet de morte temporali, de reſurrectione mortuorum, de judi-
1107. cio extremo, de vita æterna, & de æterna damnatione, ſecundum methodum, cum Lectoribus hac enarratione communicatam, perſpicue, ſolide, diligenterque, tractant, quæ indicio ſunt luculento, Celeberrimum Autorem ſanctioris diſciplinæ alumnis & doctoribus concinna hac veritatum theologicarum congerie egregiam commodaſſe operam, quæ omni applauſu digna videtur.

Schrifft-

Schrifftmäſige Abhandlung von Belohnungen in ewigen Hütten ꝛc.

id eſt,

COMMENTATIO THEOLOGICA DE PRÆmiis vitæ æternæ ſecundum teſtimonia Novi Teſtamenti, concinnata a JO. FRIDERICO FRISCHIO, A. M. SS. Theol. Baccal. & Conc. Sabbat. Thomano Lipſ.

Lipſiæ, ſumtibus Bernhardi Chriſtophori Breitkopfii, 1749, 8.

Alph. 1 plag. 12.

Digna omnino eſt doctrina illa, de præmiis vitæ futuræ præcipiens, quæ ſecundum partes ſuas rite explicetur, cum tot tantaque in Codice ſacro de ea occurrant teſtimonia, interpretationem divinorum oraculorum, concentum doctrinarum fidei, quin & morum Chriſtianorum cultum & ſuavitatem, juvantia atque confirmantia. Accedit huc diverſitas ſententiarum, ab adverſariis hac de re conceptarum, quorum alii minus, alii vero plus, quam e norma divinæ doctrinæ par eſt, huic capiti religionis Chriſtianæ tribuunt. Nec eſt verendum, ne ſuperflua hæc ſit Autoris opera, dum fere nulla, pauciſſima ſaltem, de hac præmiorum æternorum conditione, in libellis & voluminibus theologicis occurrant, eademque ſatis manca atque infirma. Totum opuſculum in *duodecim* dividitur *Capita*, quorum prius in univerſum de *præmiis vitæ æternæ* agit. Diſtincta hic proponitur atque confirmatur notio de ſalute futura, quoad eſſentiam, & bona accidentalia, conſiderata, quo diſtinguatur recte ſalus, omnibus electis communis, ab illa accidentali felicitate, ſingulis ſanctis propria futura. Hæc dicitur alias *gradus*, ſeu *præmium*, in vita æterna. Interdum etiam *vita æterna* ſenſu ampliori præmia ſimul continet ſalutis æternæ, & potiorem eorum rationem

Pag. 3.

4.

tionem habet, quod facile ex rebus circumstantibus potest colligi, dummodo attendas *opera*, quibuscum *vitæ æternæ* denominatio conjungitur. Tunc enim semper sub hac nominis positione præmia vitæ æternæ indicantur, cujus rei exemplum Noster solide demonstravit ex *Matth. XXV, 31-46.*

Pag. 9. Ex hoc fluit, in sacris paginis salutem æternam, in se spectatam, a præmiis æternis curate distingui, eadem cautione, qua damnatio a pœna in statu damnationis distincta proponitur. Omnia enim ad distinctam *fidei* atque *incredulitatis*, itemque *operum* uniuscujusque *bonorum* & *malorum*,

14. notionem referuntur. Præstructis his, aliisque, ad rem suam pertinentibus, ita præmia futuræ vitæ definit Noster, quod sint *Bona futuri seculi, & quidem talia, quæ Deus ex libera gratia suis electis per Christum judicem designatum, in die novissimo & judicio hominum universali, propter & secundum opera sua bona conferre promisit, ut sanctitatem rerum suarum majestaticam, atque essentialem suam justitiam remuneratoriam, manifestaret, & salutem sanctorum amplificaret.*

15. Hæc finitio rei fundamenti loco ponitur omnium ex ordine dicendorum. Dubitationes, in universum contra hanc doctrinam ab adversariis prolatæ, ad calcem hujus Capitis propo-

19. nuntur, acuteque refelluntur, quibus divisio præmiorum generalis in *legalia*, *gratiosa*, *naturalia*, *arbitraria*, *remo-*

21. *tiva*, *positiva*, *ordinaria*, atque *extraordinaria*, additur, &, sub quo rerum genere præmia æterna continentur,

23. disquiritur. *Secundum Caput* certam atque indubitatam præmiorum istorum proponit *existentiam*, ex promissionibus divinis N. T. repetitam. In *duas* hoc Caput abit *Sectiones*, quarum *prior* evidentia tradit Scripturæ testimonia, in *tres* classes ab Autore divisa.

25. *Prior* harum locos tractat eos, in quibus clarissimis verbis

32. *merces* in cœlis promittitur, quo refertur *Matth. V, 12, X, 41, 42, Luc. VI, 35, 1 Cor. III, 8-14,* ubi prolixa additur hujus testimonii explicatio, ex visceribus textus sacri confirmans, de jactura præmiorum hic loqui *Paulum*, quam facerent

cerent doctores, problemata modo theologica & curiosa tractantes, muneris vero dignitatem negligentes. *Secunda* classis ea continet argumenta sanctiora, ubi Deus unicuique daturus dicitur secundum *opera sua*, quæ quidem non eadem, sed diversa longe, & magno intervallo inter se sunt separata, quod ex *Matth. XVI, 26, Rom. II, 5, 12,* aliisque testimoniis, patet. Ultimo in loco Noster monet, atque ex gravissimis rerum momentis hic confirmat, verba Græca: Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι ita esse accipienda: Deum, tum Judæo, tum Græco, primarias esse attributurum prærogativas, dummodo insignem eximiamque uterque exercuisset pietatem. *Tertio loco* omnia hic adducuntur testimonia, virtutis cujusdam cultum, & præmium hinc propositum singulare, indicantia. Præter reliqua notamus, amplam Auctorem explicationem tradere loci *Marc. X, 21 seq.* juvenemque, Servatorem ibi compellantem, evocatum ab ipso ad munus doctoris publicum, & inde jussum esse, ut omnia, huic dignitati recte prospecturus, bona sua venderet. Pius alias, infirmus modo, videtur fuisse virtutis studiosus. Eadem concinnitate hic explicatur *Ps. CXII, 9,* & ad præmia futura liberalitatis applicatur. In expositione loci *Paulini 1 Tim. VI, 17 — 19*, parenthesin statuit Noster, quod quidem recte facere videtur, a vocabulis Θεῷ ζῶντι ad verba usque ἵνα ἐπιλάβωνται, faciendam. *Sectio secunda* hujus Capitis binas illustrat parabolas, ad certitudinem futurorum præmiorum spectantes, quarum prior illustris illa de *operariis in vinea*, altera de *receptione amicorum in æterna tabernacula*, agit. Posterior ista, *Luc. XVI, 1 — 19,* descripta, ita tractatur, ut in aprico collocetur, sententias doctorum virorum hac de re esse tortuosas & coactas, cum verbis non conspirantes, & rebus plane adversas, multisque tricis impeditas. Hinc Noster secundum simplicem verborum sensum diligenter sermonem Christi enarrat, rerumque pondera addit, secundum quæ ea mens doctoris cœlestis declaratur, ut hoc sibi velle videatur dictum: *Reconciliate vobis amicos bonis humanis, ut iidem*

Pag. 38. 40. 41. 44. 47. 49. 50. 55. 60. 67. 68. 72. 74. 80. 84.

*iidem amici in æterna illa vita vos recipiant in ſua tabernacu-
la, a Deo ipſis præmii loco data.* Itadeinde rem omnem Noſter
declarat, virtutes pauperum eſſe acquiſituras ſibi ex gratia divi-
na præmia tabernaculorum cœleſtia; virtutes vero divitum ſibi
eſſe ex Dei voluntate conciliaturas, cohabitationem in taberna-
culis, pauperibus illis datis. Utroque in loco eſt præmium.
Utrinque ponitur virtus. Utrinque jam præſupponitur
fides & ſalus ex fide, cui ſalus ex operibus accidentalis, ſeu
Pag. 89. præmium virtutis in fide percultæ, adjicitur. Difficultates
ex hac forſitan cauſa orituræ, facile diluuntur. Ceterum vi-
demus, verba Chriſti: εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν, *in futuram*
99. *ætatem ſuam*, converti, quod theotiſce dicitur: *auf ihren*
100. *Unterhalt, ihr künftiges Leben.* His diligenter dijudicatis,
eadem ratione explicatio alterius parabolæ inſtituitur. Eno-
104. datur hic ſcopus & ratio dicentis, defenditurque, de præ-
miis æternis vere agi, ex connexione verborum & rerum
108. confirmatur; dubitationibus reſpondetur, gravitas para-
115. bolæ peroratur: prærogativa operariorum duplex ſtatuitur,
119. quarum prima ordinem prioritatis, altera æqualem merce-
dem penſi diurni conficit. Omnis res eo redit, ut Serva-
tor moneat, *omnes virtutis Chriſtianæ ſtudioſos*, qui ſcili-
licet deſcribunt operarios in vinea, *præmiis in vita æterna
eſſe exornandos, ita tamen, ut illi, qui majorem virtutis gra-*
121. *dum attigerint*, & liberius ejus exercitium ediderint, *ma-
jus præmium* ſint accepturi *præ illis*, qui *infirmis greſſibus* in
palæſtra virtutum & arena bonorum operum verſati fuerint,
125. *præmiis* ſemper *futuris innitentes*, ex iisque quaſi *robur agendi*
petentes. Uberior hujus explicationis eſt copia, quam ſco-
127. pus noſter hic conſequi queat. Poſtea multæ doctrinæ mo-
rum ex hac parabola eliciuntur, & recentiori cuidam ex-
plicationi, a viro quodam docto ſuppeditatæ, diligenter
reſpondetur, ac plane ea refellitur, ita ut, ſententiam Chri-
129. ſti minime ad Apoſtolos, & doctores eccleſiæ, quod vulgo
139. fieri videmus, reſtringendam eſſe, recte doceatur. Po-
ſtremo loco Noſter judicium ſuum de oratione ſacra cel.
148. *Franckii*, hoc de argumento habita, modeſte addit, quod de
doctiſſimi *Heuſingeri* labore ſimili modo factum eſſe videmus.

Ter-

Tertium Caput de liberrima Dei *gratia in fundandis præmiis* Pag. 155. ſanctorum agit, ubi, præſuppoſitis iis, quæ ad poſſibilem præmiorum rationem in virtutibus humanis, iisque imper- 161. fectis, pertinent, recte aſſeritur, ex parte Dei primo hic ad benigniſſimam ejus voluntatem eſſe reſpiciendum, cujus idea declaratur, &, quatenus hæc gratia libera ſit, & ad præmia futura libere agat, diſtincte proponitur, ita ut libertas Dei hic *remote* conſideretur, ratione ſubjecti libere creati, & poſt lapſum libere reparati; itemque *proxime*, intuitu pos- 163. ſibilitatis internæ, & facultatis, ad virtutis ſtudium agentis, itemque conditionis præmiorum, hoc, vel illo, modo libere a Deo ordinandæ, & in univerſum conſtituendæ. Reliqua non fiunt libera, ſed ex ſanctitate & juſtitia divina neceſ- 165. ſaria procedunt. Hoc ut dilucidius pateſcat per oppoſita, concinne additur dijudicatio orationis cujusdam ſacræ, a cel. 169. quodam Hamburgenſium Theologo *de libertate gratiæ divinæ*, ad *Matth.* XX, *1 — 16*, conſcriptæ, & collectioni oratio- 180. num ſacrarum Hamburgenſi inſertæ, ubi tum de libertate Dei in *vocandis* hominibus, tum in *remunerandis* iisdem, actum 188. fuit, ita tamen, ut hæc omnia a ſententia Servatoris quam longiſſime abeſſe videantur, quod Noſter per ſingulas partes probe monuit, ſuoque argumento hac opera inſignem lucem addidit. Præter reliqua hic exponitur, quomodo libera 191. Dei gratia in remunerationibus opera ſimul hominum re- 192. ſpiciat; qua ratione dona, a creatore hominibus ex natura 199. & gratia conceſſa, a præmiis virtutum ſint diſtincta; deni- 209. que quæ falſo aſſumantur in doctrina iſta, quatenus ad gratiam divinam ſpectat. Sequitur *quartum Caput*, quod de *ſanctitate Dei* in *decernendis præmiis æternis*, & actu conſti- 213. tuendis, præcipit. Velle Deum bonum morale, id eſt, vir- 219. tutem, idemque ſibi complacere, & ratio & Scriptura di- 226. ctitat, atque ex eo confirmat, quia obedientia erga Deum in virtutis finibus continetur. Obedientia vero, Deo præſtita, ſeu bonum morale, vanum eſſe nequit vi ſanctitatis divinæ, qua Deus obſervationem legum ſuarum neceſſario vult, nec, inutilem illam eſſe, ferre poteſt, quo 229. diſcrimen inter homines, legem obſervantes, & temere

 negli-

Pag. 231. negligentes, ſtatuatur ſanctiſſimum. Hinc fluit præmiorum & pœnarum indubitata ratio. 234. Ex his etiam principiis 240. deinde facili progreſſu argumentationis ad æterna præmia concluſio eſt formanda, quod Noſter ſibi datum judicat, & dicta ſua non ſolum confirmatione triplici, ſatis gravi, corroborat, ſed contra aliorum etiam impetus in tuto collocat. Ad ſequens *Caput quintum* enarrandum nos accingimus, 243. quod de *juſtitia Dei in diſtribuendis præmiis æternis ſecundum menſuram donorum & gradum virtutis* præcipit. Eo hic diligentiam ſuam confert Autor, ut a generalioribus ad ſpecialiora deſcendat, atque oſtendat, quid in ſingulis hominibus remunerandis juſtitia divina 249. ſit reſpectura. Hinc juſtitia remunerativa ita deſcribitur, ut ſit proprietas eſſentiæ divinæ, qua in dijudicandis 251. actionibus humanis præmia bonorum ita conſtituuntur atque diſtribuuntur, ut cum moralitate legis divinæ exacte 258. conveniant. Huc reſpicit *Paulus 1 Tim. IV, 7, 8, Rom. II, 5, 2 Theſſ. I, 6, 7,* quin & *Joannes* in *Apocalypſi*, cujus teſtimonium *Cap. XX, 12, 13,* præclare ad rem præſentem explicatur, atque applicatur. Ex eo fluit veracitas & integritas 264. judiciorum divinorum, præmia decernentium diverſa, ex 269. menſura & uſu donorum, benigne unicuique attributo- 277. rum, quorum exempla proponit Chriſtus *Matth. XXV, 14 — 23,* & *Luc. XIX, 13 — 26.* Omnia tamen ad gradum virtutis referuntur, de quo multa ab Autore docte pro- 279. ponuntur, ratione cognitionis & moventium cauſarum, ratione etiam libertatis, promtitudinis, & quæſitæ gloriæ divinæ. Infiniti hic occurrunt gradus & diverſitates, ex qui- 288. bus bene conjicitur, præmia electorum ſingulorum infinitis modis inter ſe fore diverſa. Singulis rerum argumentis ſua ex 290. Codice divino adduntur pondera, inter quæ notatu dignus eſt locus *Jac I, 25,* ab Autore ita expeditus, ut ad perfectionem *legis*, non *evangelii*, Apoſtolus reſpiciat. Paulo poſt 298. teſtimonium *Davidis Pſalmo LXV, 8,* noviter ita fuit expli- 303. catum, ut de *præmiis Servatori propriis* oratio ſit accipienda, In *ſexto Capite* ſecundum ordinem librorum N. T.

varia

variæ traduntur *species* præmiorum, a Deo promissorum. Divisiones hic accuratæ ab Autore proponuntur. Sunt enim alia præmia partis cujusdam beatitudinis essentialis gradus majores; alia mere accidentalia bona. Alia ad corpus, alia ad animum, propius pertinent. Alia sunt etiam diversa ex diverso statu hominum, qualia sunt præmia Prophetarum, divitum, pauperum, & reliqua. Referuntur huc diversi gloriæ gradus, accubitus in regno cœlorum, gremium *Abrahami*, sessio in thronis, laudatio coram angelis publica, coronæ, aliaque, felici conatu ab Autore secundum veritatum divinarum concentum enucleata. Inter alia videmus, testimonium *Pauli Rom. X, 9, 10*, ubi *confessio oris* occurrit, non de fidei professione, sed de *Evangelii prædicatione*, ex omni orationis serie, ab Autore accipi. Causæ quædam etiam hic proponuntur, quare plurima præmia, tanquam corporalia, in libris sanctioribus fuerint proposita. JudicioLectorum placido ista omnia relinquuntur cum ceteris, ubi de præmiis determinatis, & indeterminatis, disquisitio instituitur. *Caput septimum rationem formalem præmiorum* promissorum continet, seu, quomodo præmiorum conditio sapientissime cum virtutis habitu conspiret, ostendit. Proferuntur hic exempla patientiæ, misericordiæ, modestiæ, aliarumque virtutum, suis præmiis exornandarum. Sic v. g. pauperes, vestibus privati, in cœlo vestimentis induuntur gloriosis. Constanter patientes coronis & palmis insigniuntur; esurientes & sitientes lignum vitæ comedunt, & ab agno in amœnitate satiantur. Ii, quorum nomina fuerunt proscissa, & quasi inter homines deleta, novo nomine ornantur. Idem fit in aliis, ab Autore diligenter conquisitis, quibus judicium ipse addit suum, ita statuendo, Deum sapientissime arctum inter virtuta & præmia vinculum ligasse, iisque inprimis publice proposuisse virtutibus præmia, quarum exercitium insignis est necessitatis atque difficultatis, quod ex intimis Telematologiæ & Scripturæ S. visceribus declaratur. *Octavum Caput* de *tempore* agit, *quo præmia virtutum sunt distribuenda.*

Pag. 306. 313. 322. 326. 344. 349. 358. 363. 370. 380. 384. 391.

ſtribuenda. Confirmatur hic ex claris Scripturæ locis, judicium Chriſti univerſale tempus eſſe, quo præmia & mer-
Pag. 395. ces virtutis ſtudioſis diſtribuantur. Ex his ea lucem fœnerantur teſtimonia, in quibus tempus diſtributionis hujus
400. minus clare indigitatur. Nec minus ſimili ratione dubitationibus obviam itur, quæ circa hanc doctrinam doctiores
403. animos ſubire poſſunt. Duratio præmiorum erit æterna, quod non ſolum dicta Scripturæ loquuntur, ſed ex aliis
407. etiam argumentis rerum probatum redditur. Acute hic Autor ad oppoſitum concludit, & *æternitatem pœnarum* infernalium, ex hac æterna præmiorum cœleſtium duratio-
409. ne, ob paritatem cauſarum fundamentalium, confirmat,
412. quibus ad finem *Capitis* quæſtio de incremento præmiorum in vita æterna expedita additur. De recta hujus doctrinæ applicatione in *nono Capite* per *binas Sectiones* cogi-
414. tationes ſuas Noſter profert, quarum prior *uſum*, poſterior *abuſum*, tradit. Ad *purius* quod ſpectat, monet Noſter,
415. ita doctrinam hanc eſſe tractandam, ut virtus ſanctorum
417. firmior atque perfectior reddatur; ut inſtinctus naturales, virtuti noxii, aliæque difficultates, removeantur; ut majora & graviora legis felicius obſerventur, & in diuturnitate calamitatum virtus non langueſcat. Multiplicem hujus rei
419. uſum Autor ex exemplis ſanctorum offert, qui eadem ra-
426. tione hanc ſibi doctrinam applicarunt. Impiis tamen hæc
434. nobiliſſima doctrina non eſt applicanda, licet ita poſſit uſurpari, ut cognitione præmiorum excellentiſſimorum ad regnum cœlorum amplectendum invitentur. Abuſus in
437. *poſteriori Sectione* tam ad falſam hujus doctrinæ explicatio-
442. nem, quam applicationem, refertur. *Caput decimum* mul-
445. tas diſſolvit *quæſtiones*, in hoc argumentum incidentes, v. g. an omnes electi præmia ſint accepturi, quod Autor negat, ideo, quia non omnes in ſtatu perfectæ moralitatis & vir-
451. tutis fuerunt; an præmia ſint neganda, aut repudianda;
455. an docti viri in æternis habitationibus majora ſint habituri
458. præmia, quam reliqui, qui hac in vita indocti fuerint: an præmia in ſtatu innocentiæ fuiſſent futura, & alia mul-

ta,

ta, quæ ex ſuis fundamentis ab Autore reſolvuntur. *Undecimum Caput* de *beatorum* agit *bonis*, a Servatore in oratione montana *Matth. V* propoſitis. Sex argumentis confirmat Noſter, in hac orationis pericope de præmiis, & quidem æternis, ſingulis virtutibus promiſſis, agi, quod per omnes partes breviter confirmatum datur. *Caput duodecimum* nobilem tractat materiam de *prægustu præmiorum*, Servatori in monte glorificationis dato. Exacte hic recenſentur, atque, docte explicantur ſingula teſtimonia Evangeliſtarum, eam rem præclare confirmantia, quæ nos monent, glorificationem Chriſti in monte quaſi prægustum ipſi dediſſe futurorum præmiorum, poſt paſſionem ipſi relictorum, quo eo alacrior ad acerbitatem mortis, brevi tempore poſt ſubeundæ, redderetur. Indicat hoc ſplendor corporis Chriſti transformati; oſtendunt veritatem hujus rei legati cœleſtes *Moſes* & *Elias*, in ſedibus æternis jam præmiis ſuis ornati, hinc in claritate ſua apparentes. Huc etiam facit exitus Chriſti, qui (ἔξοδος) non eſt paſſio, ſed elatio in cœlum, in locum futuræ glorificationis, quod nervoſe ab Autore probatur. Deinde neceſſitas hujus glorioſi prægustus oſtenditur, et contra Cl. *Michaelis* diſputatur, qui timorem mortis in Servatore nimis acriter negaverat. Denique cauſæ afferuntur probabiles, quare *Moſes* & *Elias* apparuerint Chriſto, & quare diſcipuli illi tres, *Petrus*, *Jacobus*, & *Joannes*, in transformatione iſta montana comites Chriſti fuerint. Hæ ſunt ſtricturæ libelli, in quo conſcribendo omnem operam atque diligentiam collocavit Cl. Autor, & recens confectam N. Teſtamenti verſionem *Heumannianam* plurimis in locis emendavit, ut cauſæ ſuæ nulla ex parte deeſſe videretur.

Pag. 462. 467. 468. 471. 477. 480. 483. 485. 489. 495. 498. 501. 504.

Vernünftige Gedancken von dem Urſprung der Quellen, ꝛc.

hoc eſt,

COGITATIONES RATIONALES DE ORIGINE Fontium, aquæ putealis, aliisque affinis argumenti

materiis;

materiis; cum veritatis amantibus communicatæ, e Latino sermone in Germanicum translatæ, additamentis, eo spectantibus, auctæ, Indicibusque necessariis instructæ, ab HENRICO KUHNIO, J. U. D. & Math. Prof. Publ. Gedanensi.

Berolini & Lipsiæ, apud Ambrosium Haudium & J. C. Spenerum, 1746, 8 maj.
Plag. 16, Tabb. 2.

Disquisitiones hæ, quibus novum de origine fontium systema proposuit Cl. Autor, præmium A. 1740 ab Academia Scientiarum Burdigalensi retulerunt, ibidemque A. 1741 Latino, quo ab Autore exaratæ erant, sermone, una cum versione Gallica, sub titulo *Meditationum de Origine fontium*, in lucem prodierunt. Earum contenta tunc exposuimus in *Actis* nostris *A. 1743 Mens. Jun. P. I pag. 314 — 322.* Contra hypothesin Cl. Autoris varias objectiones moverat Anonymus quidam Gallus in *Diario Trevoltiensi A. 1741.* His copiose respondit in *Actis A. 1742 pag. 264 seq.* & *pag. 318 seq.* Postquam dein vidisset, multos in Germania cupiditate teneri, cogitationes hasce vernacula lingua legendi, ipse laborem earum transferendarum in se suscipere eo minus dubitavit, quod, Gallicam versionem multoties a sensu suo vero recessisse, erroresque alios bene multos hic commissos, reperisset. Comparent ergo nunc denuo illæ meditationes, sed nonnihil auctiores. Ut enim, indice exacto & locupleti eas instructas esse, taceamus, variæ quoque ipsum ad scriptum factæ sunt accessiones. Cum enim dubia illa exinde potissimum orta intelligeret Autor, quod non ubique sensum libelli verum assecutus sit lector; omnia ista loca, quæ paulo obscuriora, vel incertiora, videri possunt legentibus, illustrare, & uberius explicare, consultum duxit. Hæc vero additamenta, ne sensum turbarent, non ipsi textui inseruit, sed separatim exhibuit. De his igitur saltem in præsenti mentionem faciemus; eosque, qui ipsius libri

libri capita uberius exposita legere cupiunt, ad citatam recensionem ablegamus. Ex collatione Tabularum geographicarum specialium ostendit, declivitatis fluminum quantitatem mediam tuto supponi posse $\frac{1}{200}$ longitudinis. Demonstrationem, quam pro sphæricitate telluris attulit *Tacquetus* in *App. Elem. Geom.* refellit, &, in quo lateat vitium argumentandi, palam facit. Phænomenon de inflammatione vaporum in latrina, candela demissa, cum insigni fragore exorta, recenset. Aquas stagnantes eo majori quantitate evaporare, quo sunt minus profundæ, contra ac putat *Hallejus*, experimentis ostendit. De voragine quodam absorbente in lacu stagnante, aliquot a Gedano milliaribus, mentionem injicit, qui ideo notatu dignus est, quod vix alibi adhuc, nisi in maribus fluviisque, non autem in aqua stagnanti, ejusmodi voragines cogniti fuerint. Silentio præterimus alia, quæ vel minoris sunt momenti, vel jam in *Responsione ad dubia A. 1742* allata fuerunt. Ceterum nitidissima charta & typi elegantes haud leve ornamentum præsenti libro conciliant.

Pag. 10. 15. 91. 105. 216.

JAC. FRIDER. REIMANNI ACCESSIONES uberiores ad Catalogum Bibliothecæ Theologicæ Systematico-criticum a Sectione I usque ad Sectionem VI, in lucem publicam editæ a JO. WILHELMO REIMANNO, Filio, Pastore Kemmensi in Episcopatu Hildesiensi.

Brunsuigæ, apud viduam B. Lud. Schrœderi, 1747, 8.
Alph. 1 plag. 11.

Sororius Nostri, beatus *Theunius*, editurum se promiserat illas accessiones, quæ, post generi mortem, ab Autoris filio desiderabantur. Hic igitur, ut eo melius tot hominum votis satisfaciat, simul in ipsa Præfatione dotes libri atque tam scribendi, quam edendi, causas impellentes exequitur. Duplicem ejus utilitatem promittit, quod faciat

ciat ad veritatem inveniendam, & ad curam diligentiamque curiosiorem in scriptoribus excitandam, quod apertiorem ostendat viam, ad artem, quam βιβλιογνωσίαν Græci nominant, perveniendi. Notitia librorum vel historica bibliopolarum est, vel accuratior, eruditorum digna personis. Posteriorem, sive criticam, hic liber præcipue spectat, de erudita prudentia sollicitus, qua quis primum de stilo, tum de proponendi ratione, ac tandem de veritate rerum, quæ in lectione librorum occurrunt, acutissime statim judicare potest, ut, ab omni præconcepta sententia liberatus, apertum sibi habeat, quænam in quoque libro sint virtutes, quæ maculæ. Id qui dijudicare voluerit, in Rhetoricæ, Logicæ, rerum multarum philosophicarum, historicarum, sacrarum, medicarum, & juridicarum, cognitione sit versatissimus, oportet. In Rhetorica, cujus munus proprium sit de stilo, sive triplici elocutionis charactere, judicium ferre, in Logica, quæ sola intelligat, quid sit ordo, quid in dispositione deceat, quis sit docendi modus adhibendus; ut reliqua silentio prætereamus. Ad ipsum scilicet opus progredimur, indidem, quæ per lancem saturam proponamus, decerpturi. *Dornmeieri* Philologia Biblica laudatur, tanquam libellus exiguæ molis, sed utilitatis eximiæ; cum vir vario doctrinæ genere insignis fuerit Autor, in quo, præter bene dicendi facultatem, plurimæ literæ, eæque reconditæ & exquisitæ, fuerunt, subactum etiam judicium, & verecundia tanta, ut de rebus plerisque ac personis cum rubore sententiam suam pronuntiaverit. Ad *Jo. Ludolphi Bunemanni* memoriam *Lutheri* notatur, quod præbeat collectanea historico-literaria de *Luthero*, ejusque reformatione & scriptoribus, ad historiam hanc spectantibus, non indiligenter congesta, nec sine jucunditate & utilitate versanda. De *Alb. Christ. Rothii* libro *de Trinitate Platonica* Lipsiæ A. 1693 edito dicitur, quod in ea trinitas quidem *Platonica* e scriptis *Platonis* & *Platonicorum* eruatur, sed cum SS. Trinitate neque conferatur, neque errores, inde orti, ostendantur, quod tamen in rubro se facturum promi-

(Margin: Pag. 3. — 24. — 32.)

promiſerit Autor, qui multo largiores & lautiores dapes apponere potuiſſet, ſi *Gothofredi Voigtii* præclarum opuſculum de origine triados *Platonicæ*, quod Roſtochii A. 1680 prodierat, legiſſet, quippe in quo plus utique laboris, acuminis, doctrinæ, continetur. Ad *Martin Lodingers Troſt-Schrifften und Briefe*, qui liber cum Præfatione *Guſtavi Georg. Zeltneri* & *El. Veils* Norimbergæ A. 1733 prodiit, obſervatur inter alia, quod hæc quarta ſit editio opuſculorum paracletico-parænecticorum hujus Autoris, inter Salisburgenſes velut divinitus excitati, totque cives excitantis. Eodem ſpectat *Joſeph Schaitbergers evangeliſches Sendſchreiben, nebſt andern erbaulichen Tractætgen*, cum Præfatione hiſtorica *Philalethæ Evangelici*, Francof. 1732. Autor erat metallifoſſor Salisburgenſis, qui de Pontificiis ad noſtros tranſiit, atque, ejectus e patria, ſuos hæc ad tribules ſcripſit, nec, quod innotuit, ſine fructu. *M. J. F. von der Straſſ Memoria thaumaſiandri Lutheri renovata*, ſub Præſidio *J. C. Dannhaueri* Argentorati A. 1661 edita, dum percenſetur, additur: Opuſculum infrequens & ad amuſſim, quod ſcalptum caput & præroſos ſapit digitos, ſive orationem ejus ſpectes, ſive κατάςασιν & rerum delectum. Contra de *G. S. Treueri de Charactere animi D. M. Lutheri* Diſſ. quæ prodiit Helmſtadii A. 1717, dicitur, quod præclare fuerit inchoata, ſed non plane expedita. De *H. H. Peterſon* Epiſtola ad *J. D. Butemeiſterum*, Gœttingæ A. 1722 edita, monetur, quod hæc ſit egregium monumentum, unde appareat, quam parum in via literarum proceſſerit Autor, qui non multo poſt, relicto apud Gœttingenſes Paſtoris munere, cum univerſa familia ad Pontificios defecerit. Allegatur etiam *Hiſtoria de vita & actis D. Mart. Lutheri*, conſcripta a *Phil. Melanchthone* & aliis, & in lucem data Wittebergæ A. 1552, quæ varia variorum ſunt hypomnemata hiſtorica, ad *Lutheri* memoriam ſpectantia, *Melanchthonis* nempe, *Jonæ*, *Mich. Cœlii*, *Jo. Bugenhagii*, &c. omnia lectu digna. De *J. J. Schmidii* Hiſtorico Biblico dicitur, quod opus magis idoneum fuiſſet, ſi Bibliotheca locupletiore Autor fuiſſet inſtructus, quales ſoleant eſſe in Pomerania infrequentiores. De *Jo. Botſacci* Promtuario

Pag. 52 ſeq. | 54. | 80. | 84. | 96. | 163. | 168.

tuario allegoriarum notat, quod ſit juvenile ſcriptum, ſed ejusmodi, ut ex eo multum utilitatis & ornamenti capere poſſit, qui orationes ſacras quaſi ſtellulis illuſtrare ac diſtinguere geſtiat, dummodo eodem ſobrie, & verecunde, & cum judicio, ſciat uti. Ad *Martini Del-Rionis* Adagialia ſacra, Lugduni A. 1614 typis exſcripta, dicitur, quod ſit opus eruditum, arduum, nec cuivis, etiamſi ſe ruperit, expediendum; in quo MCCC loca S. S. obſcura explanentur ex indole linguæ ſanctæ & parallelismo locutionum ſimilium, in Autoribus ſacris & profanis obviarum, iisque editis atque ineditis. Quod adagiis V. T. adagia N. T. non addiderit, neque illis ultimam manum impoſuerit, fato eſt tribuendum, haud ejus ſocordiæ. *Theodori Thummii* Tr. *de Feſtis Judæorum & Chriſtianorum*, editus Tubingæ A. 1634, dicitur opus affectum, non confectum, quod tantum abſit a perfectione, ut primæ lineæ vix appareant. Ex *C. S. Georgii* Sopherim, qui liber prodiit Wittenbergæ A. 1724, patere creditur, quam πολύσημα ſint Ebræorum vocabula, & quantæ ſit molis, vel unico tantum verbo exactam dare lucem. M. *G. F. Hagen* in libello *de pronuntiatione Ebræorum*, Halæ A. 1731 emiſſo, dicitur ſuperflua tam ſtudioſe perſequi, ut jurares, ex neceſſariis nihil reſtare, ubi exercere queas induſtriam. Dum *Bunemanni Lactantius* laudatur, notæ peregriæ vocantur, ut, ſi dixeris, hanc editionem reliquis omnibus palmam præripere, nihil fortaſſe dixeris a veritate alienum. Editor appellatur in conferendo contextu maxime induſtrius, in variis lectionibus dijudicandis modeſtus, in eligendo cautus, in mutando verecundus & timidus, atque earum formularum inſuetus, quæ familiares ſolent eſſe Criticis. Ad *Joach. Oporini Erläuterte Lehre der Ebræer und Chriſten von guten und bœſen Engeln*, qui liber Hamburgi A. 1735, 8, editus eſt, variæ laudes ex merito adjunguntur, illiusque & hiſtorica & dogmatica excellentia prædicatur. Neque minus cum judicio laudantur *Jo. Andreæ Buttſtett Betrachtungen über die Unempfindlichkeit des Glaubens*; ut & *Car. Gottlob Hoffmanni de genuina linguæ Græcæ modulatione ſine accentibus* Commenta-

Marginal notes: Pag. 192. — 201. — 207. — 249. — 303 ſeq. — 419 ſeq. — 473 ſeq.

mentatio, Lipsiæ A. 1733 excusa. Ubi quidem B. Autor addit, optandum esse, ut, quæ hodie apud eruditos quamplurimos in scriptione eviluit accentuum Græcorum autoritas, etiam in pronuntiatione vilesceret. Plane enim exploratum esse, eos ante *Aristophanis* Byzantii tempora, qui Seculo II ante C. N. floruit, usurpatos non fuisse, & Seculo demum VII post C. N. adhibitos a librariis. Plura ex doctrina de accentibus παράδοξα nasci, e. g. eandem syllabam & brevem esse & longam, modulationem linguæ Græcæ tolli, plura fieri in S.S. δυσνόητα, cujus rei in testimonium *Marc. XI, 13*, allegavit, ubi pro οὐ legi malit οὗ, explicans: *denn bey diesem Feigenbaum wars Zeit, dass er hætte Feigen tragen sollen.* Vel ex istis speciminibus, & laudare novisse *Reimannum*, & vituperare, & judicare, patebit. Quodsi quis addiderit, ipsum & errare potuisse; neque id nos omnino negamus, neque, cum sit mortuus, temere affirmamus.

JOANNIS VOGT CATALOGUS HISTORICO-criticus Librorum rariorum, jam curis tertiis recognitus, & copiosa accessione, & symbolis, & collatione Bibliophilorum per Germaniam doctissimorum, adauctus.

Hamburgi, sumtibus Christiani Heroldi, 1747, 8.

Alph. 2 plag. 2.

Prosperos ex merito habuit successus *Jo. Vogtii*, templi cathedralis, sive ad D. *Petri*, apud Bremenses Pastoris fidelissimi, ac Theologi senioris, hic ipse librorum rariorum index. Non laudes solum Autori, sed & imitationem aliorum studiumque supplendi, peperit. Solum *Danielem Gerdesium* nominamus, his nostris dictis ut constet fides. Sed testis quoque nominari poterit repetita isthæc editio, non omnino indigna, cujus & hic repetamus commemorationem. Præfixit iterum ac supplevit Autor ἀξιώματα historica & critica de librorum raritate, postquam

eadem *Sam. Engel*, in Republica Helveto-Bernensi Bibliothecarius primarius & doctissimus, egregie cribrarat, ac elegantissimis observationibus illustrata, in limine *Catalogi librorum in omni genere rarissimorum* velut instaurarat; quæ & observationes & nova criteria hic leguntur. Multorum simul autoritatibus confirmatur, a libri raritate argumentum de illius præstantia minime petendum esse, atque allegantur *Clericus* in *Bibl. ancien. & modern. T. VII pag. 3*, & in Præf. *Artis criticæ* ed. A. 1712, *Heumannus* in *Consp. rei publ. liter. Cap. VI §. 11*, & *Beytræge zur critischen Historie der Deutschen Sprache Tom. VII pag. 492.* Ipsa specimina promiscua secundum ordinem literarum, quo consignatus est index, adjungemus. Inter *Nic. Abrami*, in Academia Mussiponti sacrarum literarum interpretis, scripta non sine causa nominaverat singulatim *Gerdesius Epitomen rudimentorum linguæ Hebraicæ, versibus Latinis breviter comprehensam*. *Apocalypsin reseratam*, Elbingæ editam, refutatam esse, memoratur, a *Jo. Ge. Seldio & Jo. Henr. Ursino*, allegatis *Symbolis literariis*, Bremæ editis, *T. I pag. 584*. *Aristotelis* theologiam, seu mysticæ Ægyptiorum Philosophiæ Libros XIV, Romæ A. 1518 in 4 editos, forsitan nunquam exstitisse, putavit *E. S. Cyprianus* in Diss. *in illud Tertulliani: Hæreticorum patriarchæ Philosophi, pag. 12;* contrarium autem docent & *Jo. Alb. Fabricii Biblioth. Græc. T. II pag. 162 seq. & Merckwürdigkeiten der Dresd. Biblioth. T. I pag. 238 seq.* Ad interpretationem sanctissimarum literarum Germanicam, Wittenbergæ A. 1526 editam, additur, quod sine dubio hæc omnium prima & rarissima sit editio, quæ exstat in Bibliotheca *Frid. Chr. Lesseri*, Pastoris Nordhusani, cujus de eadem relatio inserta legitur *Tomo III der Hamburg. vermischten Biblioth. pag. 370 seq. Champ Fleury auquel est contenu l' Art & Science de la deue & vraye Proportion de Lettres Attiques, qu' on dit autrement Lettres antiques, & vulgairement Lettres Romaines, proportionnées selon le corps & visage humain*, liber Parisiis A. 1529 in 4 vulgatus, adjectam habet observationem, quod sit liber notatu maxime dignus, & inventu

Pag. 2.

39 seq.

53 seq.

103.

190.

ventu rariſſimus, copioſe autem deſcriptus in *Maittairii Annal. typograph. T. II pag. 551 ſeq.* & in *Notabilibus Bibliothecæ Dresdenſis T. II pag. 62. Eman. Chryſoloræ Erotemata linguæ Græcæ*, in compendium redacta a *Guarino* Veronenſi, & cum vita ejusdem per *Ponticum Vironium* Ferrariæ A. 1509, 8, edita, ipſa raritate eſſe rariora dicuntur, quod & probant *Menagiana T. III pag. 38, Maittairii Annales T. II pag. 202 ſeq.* & *Bunemannus* in *Catalogo libror. rariſſ. pag. 109*, ubi pretium viginti thalerorum huic libro conſtituitur. Repetitæ vero editiones indicantur in *Jo. Chr. Mylii Memorab. Biblioth. Jenenſ. pag. 219 ſeq.* Ita & ſe habet *Wolframs von Eſchenbach Heldengedicht von Parzival und Tyturell*, 1477, in fol. quod antiquiſſimum & rariſſimum Poeſeos Germanicæ monumentum olim ſe in Bibliotheca Wittenbergenſi evolviſſe, confirmat Autor. Exſtat id etiam in Bibliotheca Paulina Lipſienſi, ut patet ex *Joach. Felleri* Præf. ad *Jo. Gerhard geiſtlich Andachten, in Deutſche Verſe gebracht von Tob. Richtern*, & Cel. *Jo. Chr. Godſchedii* Progr. *de rarioribus nonnullis Bibliothecæ Paulinæ Codicibus. Mich. Meiſneri Syntagma* jure pariter laudatur. Cujus cum hic contrahantur tituli, unde forſitan errorem ſibi concipere poſſunt lectores, cumque, inter alios hujus generis, bis ad manus ſit iſte libellus; obſervare licebit, quod jam anno 1622 ineunte fuerit editus, & titulus, qui annum habet 1623, recens cum ſequentibus paginis nonnullis adjectus. Docet id iisdem incluſa *Caſp. Barthii* epiſtola, & ipſe annus, tertio titulo additus. Primus habet: *Mich. Meiſneri* Syntagma ſuper annotamentis Philologorum; interjecta Diatriba de ſtigmatis, præſcripta epiſtola *Caſpari Barthii* & *Joſephi Scaligeri*, impenſis *Zach. Schureri*, typis *Pfeilſchmidiis*, anno Chriſtiano 1623. *Scaligeri* autem non eſt epiſtola, ſed Diatriba de Critica ad V. Cl. *P. Scriverium*, ex muſeo *Joach. Morſii.* Alter titulus eſt antiquior: *Michaelis Meiſneri Syntagma philologicum de annotamentis Criticorum, ſive de notis ſententiarum, cui adnatum Apoſpaſma.* Hoc novum habet titulum,

Pag. 197.

266.

451.

 pagina-

paginarum indiciis nihilo minus continuatis: *Michaelis Meisneri Apospasma philolologicum de notarum signis, illustratum exemplis Græcis Catorum & versione Latina Corculorum. Hosii Variscorum, ex officina Pfeilschmidiana, anno* Pag. 556. *MDCXXII.* Ad *Humfredi Prideaux Marmora Oxoniensia, ex Arundelianis, Seldenianis, aliisque, conflata,* Londini A. 1677 575. fol. allegatur, ut alias sæpe, præconium ex *Catalogo Historicorum Fresnoio-Mencken. pag.* 11. Dum liber satiricus *Hugonis a Frimberg, der Renner,* Francof. A. 1549 fol. editus, memoratur, & abusus indicantur, quos taxat, variique Codices manu scripti adduntur, non immerito laudantur *Morhofius de Lingua & Poesi Germanorum, Jo. Chr. Gottsched.* in Progr. *de rarioribus nonnullis Bibliothecæ Paulinæ Codicibus,* Lipf. 1746, *pag.* 10 *seq. Jo. Lud. Hæckerus* in *Catal. Biblioth. Heilbronnensis pag.* 71 *seq.* quibus forsitan adjungi potest Cl. *Oetterus*, Conr. Erlang. in Comm. *de Poetis quibusdam medii ævi Teutonicis, inprimis de Hugone* 577. *Trienbergo, Franco, ejusque Satyra, vulgo Renner dicta. Petri Jo. Resenii Edda antiqua,* cum versione antiqua *Stephani Olai,* parochi in Islandia orientali, ejusque & *Gudmundi Andreæ* Scholiis; & recentior *Snorronis,* cum versione Danica & Latina, a *Magno Olai* confecta, additis variis lectionibus & notis exegeticis, Hafniæ A. 1665, 4, dicitur liber inter exteros rarissimus, de quo consuli possunt *Jo. Mollerus* in *Isagoga ad Hist. Cimbr. P. II pag. 5 seq. M. Beronius* in *Disputationibus de Eddis Islandicis,* Upsal. 1735, 4, atque inprimis Cel. *Bruckerus* in *Hist. crit. philos.* 680. *T. I pag.* 326 *seq.* Ad *Tograi*, Poetæ Arabis doctissimi, Carmen Arabicum, una cum versione Latina & notis, praxin illius exhibentibus, opera *Eduardi Pocockii,* Oxon. 1661, 8, observatur, quod iste liber perrarus in *Thesauro bibliothecali* recenseatur *T. II pag.* 67, quodque idem Poema, cum versione Latina *Jac. Golii,* ex ejusdem Codice manu scriptum, a *Matth. Ancherfen* cum Præfatione ac Notis Traj. ad Rh. A. 1707, 8, editum, quinque solum exemplaribus exceptis, perierit; quem in finem allegantur *Act. Er. Supplem.*

T. IV

T. IV pag. 156. Ubi demum *Waſſenbergii Florum* commemoratum videmus, dubitare nos, fatemur, utrum ſit *Elzevirianam* inter atque Francofurtanam editionem, quæ nobis ad manus eſt, differentia, nec ne, quando & paginæ omnino conſentiunt, & literæ cum ejus temporis Belgicis conveniunt, & parum veroſimile videtur, librum, eodem anno ter editum, adeo deinceps rarum eſſe factum. Quæ enim Cel. Editori ad manus eſt Dantiſci impreſſa, duplicem ac diverſum titulum, nec minus paginas 718, habens, cum noſtra ſaltem paginas 706, forſitan ob figuras, contextui impreſſas, tertia dicenda eſt. Noſtra ſolum æri inciſum titulum habet: *Der Erneẇerder Teutſche Florus Waſenbergs mit Animadverſionen, Additionen, und Correctionen, deren in vorigen eingeruckten, ungleichen Hiſtorien verbeſſert, der Warheit reſtituirt, und biſs Anno 1647 continuirt, Franckfurt, bey Anthoni Hummen.*

C. *VELLEJI PATERCULI QUÆ SUPERSUNT EX HISTOriæ Romanæ Voluminibus duobus. Cum integris Scholiis, Notis, variis lectionibus, & animadverſionibus doctorum. Curante PETRO BURMANNO. Editio ſecunda, auctior & emendatior.*

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmannum, 1744, 8 maj. Alph. 2 plag. 11.

Magna eſt in utramque partem de *Vellejo* literatorum diſceptatio. Alii & ſtilum ejus & autoritatem in locum evehunt ampliſſimum; alii & illum deprimunt, & humillimæ adulationis accuſant Autorem. Ut ubique inter exceſſum ac defectum in medio conſiſtit virtus; ſic optimum eſſe arbitramur, non quidem aurei ſeculi, at in argenteo principem tamen aliquem, ſcriptorem noſtrum venerari; adulationem autem agnoſcere quidem, ſed, prout tunc erant tempora, excuſare potius, quam damnare. Hac ratione verum *Vellejo* pretium ſtatuere, quæque in ipſo evolvendo cautiones ſint adhibendæ, facili negotio diſcemus. In ordinem ipſum includet ſtili cultor; accuratius omnia expendet ſecundum veriſimilitudinis regulas Hiſtoricus; uterque tamen non ſine ſingulari fructu evolvet. Inde & nos, neque repetitam illam editionem, cramben alioqui

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXLIX.

LITURGIA ROMANA VETUS, TRIA SACRAmentaria complectens, Leonianum scilicet, Gelasianum, & antiquum Gregorianum, edente LUDOVICO ANTONIO MURATORIO, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfecto, ad confirmandam præ ceteris Catholicæ ecclesiæ de eucharistia doctrinam. Accedunt Missale Gothicum, Missale Francorum, duo Gallicana, & duo omnium vetustissimi Romanæ ecclesiæ libri rituales.

Tomi II.

Venetiis, typis Jo. Baptistæ Pasqualis, 1748, fol. Alph. 9 plag. 21.

Exhaustum quidem, quod pertractandum sibi sumserat Cl. Autor, argumentum videbatur, quippe ab antiquioribus non solum, sed recentioribus etiam, scriptoribus diligentissime occupatum, quos inter posteriores celeberrima Cardinalis *Thomasii* & *Jo. Mabillonii* nomina eminent, itemque *Bonæ* Cardinalis, qui primas fere inter eos partes tenet. Nec libri desunt, ritus Missæ, in ecclesia Romana usitatos, curate explicantes, inter quos, si a *Benedicti XIV*, sanctissimi Pontificis, liturgicis operibus recesseris, *Renaudotii*, *Martenii*, *Brunii*, & *Blanchinii*, monumenta

ecclesiastica quam maximæ sunt autoritatis. Multiplices tamen causæ Nostrum excitabant, ut, antiquitatis ecclesiasticæ amplificandæ, & Romano-Catholicæ circa Missam doctrinæ aliquantum confirmandæ causa, præsentem in se susciperet laborem, ubi hunc sibi præcipue scopum præfixit, ut, ope vetustissimæ Romanæ Liturgiæ, doctrinam de Missa in ecclesia Dei stabilem semper & nunquam variatam floruisse, ostenderet. *Tomus prior* in limine ponit *Dissertationes* Autoris de rebus liturgicis, quæ *quatuor & viginti* absolvuntur *Capitibus*, quorum *primum de origine sacræ Liturgiæ* agit, ejus scilicet, quæ ritus Missæ, aliorumque Sacramentorum, complectitur, de qua nulla plane est dubitatio, quin jam Apostolis viventibus fuerit, varias exhibens precum formulas, in obeundo Altaris sacrificio adhiberi solitas. Obtorto huc quasi collo rapit Autor *Act. Apost. II*, 42, & 1 *Tim. II*, 1, & ex *Justino Martyre*, *Tertulliano*, *Cyrillo Hierosolymitano*, pro more consueto, testimonia quædam adducit, Missæ sacrificium incruentum probantia, quæ quidem nobis, in re proposita, minus evidentia videntur. Pluribus inde disputatur contra doctissimum *Petrum le Brun*, ante quintum ecclesiæ Seculum nullam ex Liturgiis, sive Græcis, sive Latinis, scripto fuisse commendatam, asserentem, atque negantem, per quatuor, aut quinque, Ecclesiæ Secula Symbolum Apostolorum a quodam exaratum fuisse, sed memoriæ tantum traditum. *Caput secundum* de *Romanæ ecclesiæ liturgia* agit, quæ qualis fuerit, quatuor primis Ecclesiæ Seculis, in sacrificio ineffabili, frustra quæritur. *Innocentii I* vero temporibus, ut nulla Missæ diversitas in Ordinibus & Consecrationibus appareret, & instituta Apostolica integra servarentur, scripto opus fuit libro liturgico. Quæ itaque tunc temporis in usu erant, ab Apostolis descendisse credebantur, ita scilicet, ut, quicquid ad substantiam Sacramentorum pertinet, aut in quo præcipua vis ineffabilis sacrificii sita est, id ab Apostolorum ævo ad nostra usque tempora semper in ecclesia universa observatum fuisse, statuendum sit.

[Margin: Pag. 2. — 4. — 8. — 24.]

Nec

Nec ulla unquam in eo dissidia fuerunt inter Latinos & Græcos, aliosque Orientis, fideles, &, licet nunc cernamus, inter Romanæ ecclesiæ & Græcorum Missam non leve discrimen intercedere, in substantialibus tamen tam Romana, quam reliquæ Christiani orbis ecclesiæ, concordes permansere semper, nec variationem, ita monente Autore, subierunt. Cum vero priorum Seculorum Liturgiam ostendere non detur, antiquiora saltem illius monumenta & exemplaria prodere juvat, ex quibus *Sacramentarium Leonianum*, de quo in *Capite tertio* Autor disserere instituit, primo hic loco nominatur. Editum hoc est nuper a *Blanchinio*, primum opinante, a S. *Leone* Papa I hoc fuisse confectum. Res tamen omnis conjecturis nititur, quibus si ex sententia Autoris nostri fidendum sit, „ ad Sancti *Felicis III* tempora referendum omnino Sacramentarium istud videtur, ex quo sane præstantissimo Sacramentario multiplex eruditionis ecclesiasticæ seges colligi potest, antiquissimo scilicet rei liturgicæ specimine. Patet antiquitatis illius ratio, uti ex aliis rebus circumstantibus, sic etiam ex festis, in eo, aliisque Sacramentariis Romanæ ecclesiæ, occurrentibus. Nullius Confessoris solennitas ibi visitur, nisi *Silvestri* Papæ, cujus tamen nomen vel ipso Seculo Christi quarto additum videtur. Nulla ibi mentio fit inventionis & exaltationis sanctæ crucis; nulla assumtionis, aut nativitatis, Deiparæ, &, quod præcipue meminisse juvat, index festorum, hic descriptorum, cum *Bucheriano* convenit Calendario, circa medium Seculum quartum, ut putatur, exarato. Utrumque una cum *Gelasiano* & antiquo *Gregoriano* oculis subjicitur lectorum, ut, qua conveniant, quave discrepent parte, facile invenire liceat. In *Capite quinto* de *Sacramentario Gelasiano* differitur, de quo antiqua monumenta nihil habent, nisi *Gelasium I* Pontificem anno Christi circiter 495 confecisse Sacramentorum Præfationes & Orationes cauto sermone. Inficias tamen ire nemo poterit, post *Gelasium* additamenta fuisse facta, quod quidem non obstat, quo minus Autor

Pag. 11. 13. 16. 28. 35. 37. 38. 45. 51. 53.

Pag. 54. illius dicendus sit S. *Gelasius.* Hinc acriter pugnat contra *Jacobum Basnagium* & *Christophorum Matthæum Pfaffium*, antiquitatem hujus operis *Gelasiani* impugnantes, at-
63. que ad Seculum decimum referentes. De *Sacramentario Gregoriano Caput quartum* monet, a S. *Gregorio Magno* coarctatum fuisse Sacramentarium *Gelasianum*, atque in eum redactum ordinem, qui deinceps in Romana ecclesia ad nostros usque dies observatus est, additamentis tamen non paucis, sed levibus identidem, factis, quibus quidem nihil subtractum fuit substantiæ *Gregoriani* fœtus. An Codex aliquis supersit, purum ac genuinum *Gregoriani* Sacramentarii textum exhibens, recte dubitat Autor, & editiones ejus, ac prærogativas singularum, recenset, additisque rebus criticis, circa textum versantibus,
78. statuit tandem, nec in Codice Vaticano, nec in Othoboniano, genuinum exhiberi Sacramentarium, quale
84. e S. *Gregorii* manibus prodiit. *Caput septimum* disquirit, in quonam olim sita fuerit *varietas utentium Liturgia Romana*, ubi in universum tenendum esse, obiter præcipit, post Concilium Tridentinum Liturgiam omnium Catholicarum in Occidente ecclesiarum stabilem consecutam fuisse unionem, excepta *Ambrosiana* ecclesia, diversitatemque illius a Romana, in incruento sacrificio, potissimum respicere Orationes, sive Collectas, & alias Epistolarum sacrarum atque Evangeliorum Lectiones, & complurium Præfationum usum. In angulo pariter Toletanæ civitatis locus relinquitur *Mozarabicæ* vetustæ Liturgiæ. Antiquis etiam temporibus non mediocris varietas in *Missalibus* ecclesiasticis deprehendebatur, quæ vero substantiæ mysterii, atque essentialibus præcipuisque ritibus Missæ, nihil officiebat,
86. quod alii jam docuerunt viri doctissimi, & a Nostro speciminibus quibusdam probatur. Enarrantur dein ritus quotidianæ Missæ, ex Codice Mutinensis ecclesiæ,
98. ante annos sexcentos scripto, sumti, ut lectores exemplum
101. habeant eorum, quæ barbaricis temporibus in sacris fuerint usitata. *Octavum Caput* explicat, quid Romanæ eccle-

siæ

ſiæ adverſarii adverſus Miſſam & Euchariſtiam moliti ſint. Docet hic Autor doctiſſimus, veteres Liturgias has, præter reliquas, habuiſſe prærogativas, quod dogmatum larga congeries in iis deprehendatur, ubi ex tot orationibus, ritibus, & cerimoniis, dignoſci facile queat, quid a tot Seculis eccleſia orthodoxa de Unitate ac Trinitate Dei, de divinitate, incarnatione Chriſti, reliquisque fidei partibus, ſenſerit. Nam, quæ ibi dogmata occurrunt, non unius privati doctoris ſententiæ ſunt, ſed univerſæ illius eccleſiæ, quæ iisdem liturgiis utebatur. Idem eſt tenendum de Sacramentariis, in quibus Catholica de Sacramentis continetur doctrina. Contra hanc *Binghamus*, Britannus, inſurgens, & potiora Catholicorum dogmata aut diſſimulans, aut damnans, cum reliquis Proteſtantibus, oppugnatur, in rebus ſcilicet notiſſimis, maximeque controverſis inter diverſos fidei ſocios, de reali corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentia, de transſubſtantiatione, & reliquis, huc facientibus, quæ omittere juvat, ne cramben, vel centies recoctam, apponamus. Preſſius inſiſtit veſtigiis propoſiti a ſe argumenti Autor, & *Capite nono* dicere aggreditur, *quid veteres Romanæ Eccleſiæ Liturgiæ de Euchariſtia tradant.* Docet hic primo, differre mores Romanos a Græcis, poſt recitationem verborum inſtitutionis Spiritum S. invocantibus, ut illabens in dona efficiat corpus & ſanguinem Chriſti. Verum enim vero a nonnullis Catholicis graviſſimis rationibus fuit oſtenſum, nequaquam tolerandos eſſe Græcos, niſi palam fateantur, ex unis Domini verbis integram ſequi transſubſtantiationem. De ipſa tamen præſentia reali in Euchariſtia, deque mutatione, ſeu transſubſtantiatione, nulla unquam inter Occidentis & Orientis eccleſias diſcordia & concertatio fuit. Probatur dein ex Liturgia, ſacerdotes petere, ut ſacra dona fiant corpus & ſanguis Domini non ficte, nec metaphorice, ſed realiter, ita, ut convertantur in corpus & ſanguinem. Petitio enim nititur omnipotentia Dei, cui id poſſibile eſt, & exemplo Chriſti, qui idem in Cœna præſtitit. Negatur

Pag. 107. 119. 120. 121. 123.

tur hinc, & fabulis accenſetur, *Paſchaſium Ratbertum* primum fuiſſe, qui realitatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiam, ut plurimi ſtatuunt, intulerit. Dicitur hoc omne commentum ex eo confirmandum facile, quod conſenſum omnium eccleſiarum pro ſua ſententia adduxerit *Ratbertus*, neque ſit inventus, qui huic aſſenſioni contradixerit. Sic Romana etiam Liturgia, ante *Paſchaſii* certo tempora uſitata, ſacrorum donorum mutationem, & realem præſentiam rerum inviſibilium, infert, dum Pag. 125. ſenſus literalis *Fiat corpus* eo proxime valeat. Huc referuntur verba ex Sacramentario *Gelaſiano* atque *Miſſali Francorum*, ubi ad ordinationem Presbyterorum imploratur Deus: *ut purum & immaculatum miniſterii tui donum cuſtodiant, & per obſequium plebis tuæ, corpus & ſanguinem filii tui* 127. *immaculata benedictione transforment.* Idem fit in reliquis, ad ritus eccleſiæ Romanæ ſpectantibus, libris. *Caput deci-* 130. *mum conſenſum Ambroſianæ eccleſiæ cum Romana* in doctrina de Euchariſtia urget, ſiquidem ex Canone antiquo 135. Miſſæ Ambroſianæ in Cœna Domini conſtet, converſionem atque immutationem, ſive, ut nunc loquuntur Romanæ eccleſiæ aſſeclæ, transſubſtantiationem, panis & vini in Euchariſtia, fuiſſe in eccleſia Mediolanenſi creditam, quæ 141. ex Miſſali etiam Gothico, Francico, & Gallicano vetere, in *Capite undecimo* ab Autore pari diligen- 146. tia, ut priora, deſcripta fuit. Neque alia fuit doctrina *Mozarabicæ* Liturgiæ, qua per tot Secula uſæ fue- 148. runt Hiſpaniarum eccleſiæ. *Caput duodecimum* de *Orientalium eccleſiarum Liturgiis* cum Romana conſonis agit, ubi 149. iterum iterumque contra *Binghamum* acerbe diſputatur. Inter ea ita argumentatur Noſter: *Si in Euchariſtia realiter adeſt, & ſumitur corpus Chriſti, neceſſario ſequitur, converſum fuiſſe in illud panem.* Sed unusquisque facile videt, conſequentiam illam neceſſariam non eſſe, dum conjunctim cum pane & realiter cum eo ſine transſubſtantiatione adeſſe poteſt, & vere ita adeſt, quod vel ſenſus, guſtus ſcilicet, olfactus, & viſus, abunde docent. Teſtimonia

nia ex *Theodoreto*, *Ephraem Antiocheno*, aliisque, adducta, non necessariam involvunt panis immutationem, uti sæpe multumque hac de re inter Protestantes & Romanæ ecclesiæ socios disceptatum fuit. In *sequentibus duobus Capitibus* idem transsubstantiationis dogma ex *Liturgiis orientalium Christianorum*, sive Græcorum, sive Syrorum, itemque ex *Liturgiis* Ægyptiis, confirmatur, quibus *Habissinorum*, sive *Æthiopum*, additur consensus, & nonnulla contra *Jobum Ludolphum* hac de re monentur. *Caput decimum quintum* totum contra *Samuelem Basnagium* est directum, in quo dogmata ejus, adversus transsubstantiationem proposita, ab Autore refutata leguntur. Ex his Autor ad eam decidendam prolabitur quæstionem, an Sacrificium in sacra Missa verum ex vetustissimis ecclesiarum Occidentalium Liturgiis confirmari possit, quod agere instituit in *Capite decimo sexto*, cujus initia contra *Lutherum* tam dura sunt, ut *Muratorium*, hoc est, Virum humanitatis nomine dudum omnibus laudatum, vix agnoscas, cum scribit, *Lutherum, a diabolo edoctum*, *Sacrificium e sacra Missa abrogasse. Caput decimum septimum* consensum *orientalium ecclesiarum de vero Sacrificio in Missa* urget, cui in *Capite sequenti* confirmatio ex priorum Seculorum Liturgiis, a Patribus propositis, additur. Ibidem in *Lutherum* impie Autor invehitur, solam N. T. autoritatem, non Patrum, scripta, hac in caussa, & recte quidem, sequi volentem. Per *Caput decimum nonum adoratio Eucharistiæ* ex Liturgiis & Patrum testimoniis confirmata proponitur, & contra novitatem, ritui huic objectam, disputatur, quibus omnibus in *Capite vigesimo* alii insuper ritus, in controversiam venientes, adduntur vindicati. Pertinet huc *Confessio generalis* peccatorum suorum, ac populi adstantis, a Sacerdote ad altare adscendente facta, & quæ sunt huic confinia, in hoc & *sequenti Capite* proposita, atque contra Protestantes vindicata, quatenus ex Missæ Romanæ ritibus id fieri potuit. In *Capite vigesimo secundo* de *invocatione & commemoratione Sanctorum* in Liturgia, a Protestantibus improbata atque damnata, agitur, ita, ut antiquus in Ecclesia Dei, omniumque

Pag. 150. 156. 159. 170. 176. 180. 193. 208. 211. 214. 227. 236. 246. 248. 256.

umque Liturgiarum consensus urgeatur, qui, recte coli San-
Pag. 257. ctos, ad cœlestem patriam translatos, docet, ut in eis
honoretur & glorificetur Deus, per cujus gratiam & do-
na sanctam illi duxere vitam, aut pro Christo tormenta
270. ac mortem sustinuere, dignique cœlesti beatitudine sunt
facti. *Caput vigesimum tertium* de *asservato post sancta my-
steria corpore Christi*, & de heterodoxis, abutentibus in
hanc rem *Hesychii Hierosolymitani* verbis, exponit, contra
Binghamum aliosque acriter disputante Autore, qui in *se-*
280. *quenti*, eodemque *ultimo*, *Capite* de reverentia corpori Chri-
sti post sacrificium asservato, præstita, ejusque corporis publica
expositione & circumgestatione in sacris supplicationibus,
nonnulla addit, & contra adversarios ecclesiæ suæ antiqui-
tatem hujus ritus propugnare studet. Postea sequitur *Sa-*
293. *cramentarium Leonianum*, sive Liber Sacramentorum
Romanæ Ecclesiæ, a Sancto *Leone* Papa I, ut videtur, con-
483. fectus, ex Codice, ante mille annos conscripto, qui exstat
in Bibliotheca Capituli Veronensis, typis hic expressus, at-
que ad finem usque *prioris Tomi*, cum *Sacramentario Ge-
lasiano*, ex editione Cardinalis *Thomasii* descripto, ex-
currens.

Tomum secundum Liturgici hujus Operis conficit im-
pressum *Sacramentarium Gregorianum*, sive Sacramento-
rum ordo, a S. *Gregorio I* Papa compositus, ex Codice
Vaticanæ Bibliothecæ, ante nongentos annos exarato;
quem excipit *Missale Gothicum*, *Francorum*, & *Gallicanum ve-
tus*, singula nongentis annis vetustiora, cura & studio *Josephi
Mariæ Thomasii* olim evulgata, & typis hic exposita.
Agmen denique claudunt *antiqui duo libri rituales* sanctæ
Romanæ ecclesiæ, a *Mabillonio* jam olim editi. Ceterum
notamus, specimina quædam characterum, æri incisa, huic
Operi ad conciliandam majorem dignitatem esse adjecta.

*S. S. PATRUM APOSTOLORUM, BARNABÆ, HERMÆ, CLEMENTIS, IGNATII, Opera genuina, una cum IGNATII & POLYCARPI Martyriis, Versio-
nibus*

nibus antiquis ac recentioribus, variantibus lectionibus, selectisque variorum notis, illustrata. Accesserunt S. IGNATII Epistolæ, tum interpolatæ, tum suppostitiæ, cura RICHARDI RUSEL, A. M.

Volumina II.

Londini, apud Guil. Russel, 1746, 8 maj.

Vol. I Alph. 1 plag. 18, Vol. II Alph. 1 plag. 20 ½.

Patrum primævorum scripta insignem afferre futuro Theologo utilitatem, nemo facile in dubium vocare potest, cum ex illis appareat, quæ doctrina proximis ab internuntiorum Christi temporibus obtinuerit, & quibus ritibus atque cerimoniis primi Christiani in cultu sacro obsecundaverint. Quod cum probe intelligeret Cl. Editor, quo commodis illorum consuleret, qui eximium illud, simul tamen pretiosum, Opus *Cotelerianum* sibi comparare non possunt, constituit, primorum doctorum Christianorum scripta, amplioribus annotationibus in arctum compulsis, & spuriis nonnullis, quæ *Cotelerius* exhibet, plane omissis, de novo publicare. Est enim in illa sententia, quæ etiam probanda omnino, in lectione Patrum inde ab antiquissimis initium esse faciendum, scriptorum puriorum autem, si etiam ætatem genuinorum attingant, lectionem semper esse postponendam. Inde recenset Codices MStos & editiones Scriptorum, qui in præsenti fasce exhibentur. *Barnabæ* Epistolam cum notis *Hugonis Menardi*, Monachi Congregationis S. *Mauri*, e Cod. MSto primus omnium dedit *Lucas Dacheri* A. 1646, 4. Quam editionem, quoniam ex uno dimanavit Codice, inemendatissimam pronuntiat *Is. Vossius*, qui novam ad trium Codicum fidem publicavit Amstelodami A. 1646, 4, quam aliæ sunt secutæ. In hac Collectione exhibet illam, quæ reperitur in ultima editione *Coteleriana*, cum interpretatione antiqua Latina, itemque *Co-*

telerii, notis *Menardi*, *Vossii*, & *Cotelerii*, contractis, interspersis brevioribus *Felli*, *Bernardi*, *Wakii*, *Davisii*, & *Clerici*. *Hermæ* Pastor hic pariter comparet, qualis conspicitur in ultima *Coteleriana* editione, textus scilicet Latinus, & quæ illius Græca supersunt, additis selectis notis *Cotelerii*, *Felli*, *Clerici*, pariterque variantibus lectionibus, adjectis paucis annotationibus *Wakii*, nunc primum prolatis. *Clementis Epistolas* plures dederunt, quorum editiones ordine enarrantur. Has repetiit Noster, secutus superiores editiones, easque emendatiores, *Coteleriana*m maxime postremam. Textui Græco prioris Epistolæ, cum variantibus lectionibus a sinistra collocato, ex adversa parte respondet versio *Coteleriana*, subjicitur minore forma utrinque *Juniana*, a Cl. *Fello* recensita, cum *Wottonianis* variationibus, in margine positis. Subjiciuntur doctorum virorum annotationes, partim contractæ, partim integræ. Hæc insunt *Volumini primo*. In *altero* occurrunt *Ignatii* Epistolæ genuinæ Græcæ, quæ eodem hic ordine disponuntur, quo in Codice Mediceo Latinæ, uti in duobus MStis veteris interpretis *Usseriani*. Textus Græcus, ex superioribus editionibus emendatus, una cum lectionibus variantibus, in sinistris paginis est exscriptus, cui in dextris interpres vetus ubique respondet, *Cotelerii* versione utrique subjecta, in cujus locum in Epistola ad *Romanos* versio *Clerici* substituitur, inferius positis notis *Usserii*, *Vossii*, *Cotelerii*, & *Clerici*, quibus *Pearsonii Smithii*que annotationes, hic primum comparentes, adduntur. S. *Polycarpi* Epistola secundum ultimam *Coteleriana*m est descripta, additis Scholiis & annotationibus *Thomæ Smithii*, in *Coteleriana* a *Clerico* prætermissis. Excipit hanc S. *Ignatii* Martyrium, *locupletius multo*, ut Editor loquitur, *emendatius, ac dilucidius*, cum *Th. Smithii* Præfatione, versione antiqua, Græcis obverse collocata, & *Clerici* interpretatione. Versioni priori *variantes* Codicum Cajensis & Cottoniani *lectiones* notatu digniores, posteriori præcipuæ in *Ruinarti* interpretatione *variationes*, in margine apponuntur, subjunctis omnibus annotationibus *Usserii*

ſerii, *Cotelerii*, *Smithii*, *Clerici*, adjecta *Pearſonii* Diſſ. de anno, quo *S. Ignatius* ad beſtias erat condemnatus. Sequitur S. *Polycarpi* Martyrium, cum antiqua Latina verſione, nova *Cotelerii*, una cum ſelectis notis *Junii*, *Uſſerii*, *Cotelerii*, & *Smithii*. Tum leguntur *Ignatii* Epiſtolæ longiores, tum ſpuriæ, tum interpolatæ, cum variantibus lectionibus, vetere vulgato interprete, item *Cotelerii* verſione, ejusdemque, ut & *Uſſerii*, annotationibus ſubjectis. Habet igitur hæc editio quædam ſibi priva, quæ in alia editione, ſaltem *Coteleriana*, non reperiuntur. Et hæc quidem inſunt in *Volumine I*: *Jo. Bear* Oratio de primævorum Patrum autoritate, *J. E. Grabii* Præfatio de S. *Clementis* Romani ſcriptis, *Patricii Junii* interpretatio *Epiſtolæ ad Corinthios prioris*, a Cl. *Fello* recenſita, *Wakii*, *Grabii*, *Millii*, *Wottoni*que, annotationes; in *Volumine II*: S. *Chryſoſtomi* in S. *Ignatium* Homilia, recentiorum judicia de S. *Ignatii* Epiſtolis, *Th. Smithii* Præfatio in Acta Martyrii S. *Ignatii*, *Pearſonii* Diſſ. ſuperius memorata, verſio antiqua Epiſtolæ circularis de S. *Polycarpi* martyrio, *Pearſonii*, *Smithii*que, annotationes.

Hæc etſi ad notitiam utiliſſimi hujus Operis ſufficere poſſent; quædam tamen Lectorum cauſa momenta ex illis excerpemus. *Jo. Bear* in Oratione, paulo ante memorata, explicandum ſibi ſumſit locum *2 Tim. II, 2*, probans, Apoſtolos, horumque ſucceſſores, in conſtituendis eccleſiarum doctoribus circumſpectos fuiſſe admodum. Hos, affirmat, præcellere reliquis potuiſſe, quoniam Spiritus S. donis fuerint exornati, adhæc Apoſtolorum ſcripta αὐτόγραφα in poteſtate ſua habuerint, ad quæ in dubiis caſibus recurrere potuerint, ſciverint denique explicationes Apoſtolorum doctrinæ Chriſtianæ, diſciplinam, ordinem. Quæ cum ex primorum Patrum ſcriptis haberi queant, illa negligenda non eſſe, contendit. Mirari ſubit, quare tam brevis ſit doctiſſimus Editor circa verba *Barnabæ pag. 12*, quibus de Apoſtolis pronuntiat, fuiſſe ipſos ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀνομωτέρους, ad quæ tamen pluribus commentantur *Menardus* & *Cotelerius*. Num verbis illis reſpiciatur ad id, quod *Paulus* de ſe fate-

 tur

tur *1 Tim. I, 12, 15*, vel ad confessionem *Petri Luc. V, 8*, dici non poteſt, in hoc ſe *Petrus* peccatorem profitetur, in illo *Paulus* dicit, ſe gravioribus peccatis obſtrinxiſſe: &, ſi quidem id etiam de *Petro* & *Paulo* valeret, inde tamen effici non poſſet, Apoſtolos omnes omnium peccatorum graviſſimos fuiſſe. Quare verba non ita ſenſu rigido ſunt accipienda, quemadmodum alia in hac Epiſtola interpretatione mitiori ſunt temperanda. Voluit per hyperbolen Apoſtolos tanquam peccatores graviſſimos repræſentare, quo ſpem faceret illis, qui gravius reliquis deliquerint, fore, ut per gratiam Chriſti peccatorum ſuorum veniam impetrarent, quæ Apoſtolis cum tantorum donorum gratiæ communicatione obtigerit, qui tamen ante converſionem ſuam gravioribus ſeſe peccatis commacularint. Hunc ſenſum verbis dandum eſſe, ex illis liquet, quæ ſtatim ſubjicit: *ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.* Interim videntur hæc verba occaſionem dediſſe *Celſo*, Apoſtolos tanquam perditiſſimos ac flagitioſiſſimos traducendi, prouti *Origenes* adverſus *Celſum Lib. I Cap. XIII §. 2* verſ. *Mosbem. p. 135* notavit. Myſterium duorum hircorum in die expiationum ſolenni explanat *Barnabas pag. 26*, ac de iis, quæ affert, judicium hoc fert Eruditiſſ. *Fellus: Tam exactam legis Moſaicæ & rituum Judaicorum cognitionem ſapiunt, ſcriptoremque non modo Israelitam, ſed etiam Levitam, qualis erat Barnabas, fuiſſe, demonſtrant.* Nobis aliud longe videtur, & res ipſa loquitur, perſonatum illum *Barnabam* ita rationes ſubducere, ut appareat, ipſum multa loqui contra legem & traditiones *παρατετραχότες*, quæ vero his convenientia loquitur, illa tanquam lege quadam divinitus profecta, & literis perſcripta, profert, hoc fine, ut ſenſum typicum eo majori fiducia illis ſuperſtruere potuerit. De hirco, hoc die offerendo, ita loquitur: *τί οὖν λέγει ἐν τῷ προφήτῃ; καὶ φαγέτωσαν ἐκ τοῦ τράγου, τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν ἁμαρτιῶν.* Verba hæc nullibi in lege *Moſis* occurrunt. *Menardus* quidem & *Fellus* accipiunt de hirco, qui ſecundum *Num. XXIX, 11*, coll. *Joſepho A. J. Lib. III Cap.* 10 in

10 in die expiationum offerendus erat, de cujus tamen comeſtione nihil præcipitur. Quod ad comeſtionem attinet, provocat *Fellus* ad *Maimonidem de Sacrif. jug. Cap. X §.1: Porro hircus* (addebatur quotidianis ſacrificiis), *qui mactabatur in hoſtiam pro peccato: is comedebatur veſperi.* Ita igitur conciliat *Barnabam* cum lege hac, *ſacerdotem hunc dicis cauſa de ſacrificio hirci oblati extrinſecus inter veſperas, populo jejunante, comediſſe.* Sed vero nollemus, verba hæc tanto excidiſſe Viro. Hircus, de quo loquitur *Barnabas*, eſt procul omni dubio is, qui mutabatur pro peccatis totius populi; dicit enim *τῦ προσφερομένυ τῇ νηςείᾳ ὑπὲρ πασῶν ἁμαρτιῶν.* Sed vero is totus comburebatur extra caſtra, adeo ut illius nil quidquam in ullius emolumentum cederet, *Lev. XVI, 27.* Hircus autem, de quo ſermo eſt *Num. XXIX, 11*, fuit ex ſacrificiis addititiis; contradiſtinguitur enim ſacrificio piaculari, ex hirco apparando. Sed dicat jam aliquis: caro victimarum piacularium cedebat ſacerdoti offerenti, poterat in epulas apparare. Verum eſt, ſed hoc die debebant juſtum tempus obſervare, & verba illa *inter veſperas* latiorem ſenſum admittere poſſunt. Ad quod populus univerſus lege divina erat obſtrictus, ad id etiam Pontificem maximum obligatum fuiſſe, nemo inficias ire poteſt. Legem perſcriptam habemus *Lev. XV, 29, 31.* Idem docet *Joſephus: δεκάτῃ δὲ τῦ αὐτῦ μηνὸς κατὰ σελήνην διανηςεύονται ἕως ἑσπέρας. A. J. Lib. III Cap. X §.3*, pariterque doctores Miſchnici יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה, *die expiationum quidquam comedere, aut bibere, eſt probibitum, Joma Cap. I §. 1*, &, qui exiguam modo quantitatem cibi & potus aſſumebat, is reus habebatur. Atque hoc jejunium ad veſperam uſque durabat, qua ingruente, ſacris omnibus finitis, cum amicis epulabatur ſacerdos maximus. Quæ igitur *Maimonides* dicit de hirci comeſtione veſpertina, illa intelligenda ſunt de epulo veſpertino, non antecedanea comeſtione, quæ dicis cauſa fuerit facta. Pergit *Barnabas: καὶ φαγέτωσαν οἱ ἱερεῖς μόνοι πάντες τὸ ἔντερον ἄπλυντον μετὰ ὄξους.* Hæc *Fellus* explicat de comeſtione

ne agni paſchalis cum amaris *Exod. XII.* Sed enim verba *Barnabæ* ita comparata ſunt, ut nulla ratione excuſari queant; 1) nexus oſtendit, ipſum ſermonem continuare de eodem illo hirco, de quo modo locutus erat; 2) de agno paſchali non ſoli comedebant ſacerdotes; 3) comeſtio inteſtinorum non lotorum erat contra legem: ſic enim ſacerdotes ſe graviter polluiſſent. De hircis porro dicit *Barnabas*, debuiſſe eſſe καλὲς καὶ ὁμοίες, quod δευτερώσει Judæorum omnino convenit: præceptum enim erat, שיהין שגיהן שוין במראה ובקומה, *ut ſint æquales forma & ſtatura, Joma Cap. VI §. 1.* Quæ ſequuntur, καὶ ἐκπτύσατε πάντες, καὶ κατακεντήσατε καὶ περιθεῖτε τὸ ἔριον τὸ κόκκινον περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῦ, ex conſuetudine tantum, eaque particulari, inter Judæos ſub ultimis templi temporibus obtinuiſſe perhibentur. Ita enim in *Joma* perſcriptum legimus: *Et gradum ei* (hirco emiſſario) *fecerunt propter Babylonios, qui crines ei vellicabant, & dicebant ei: vade & exi; vade & exi, Cap. VI, 4.* Conf. R. *Chija* ad Codicem de die expiation. *Cap. III §. 15*, ad quem aliorum teſtimonia produxit *Blaſius Ugolinus* in Annot. *pag. 141, 142.* Hoc igitur tantum tribuitur Babyloniis & Alexandrinis, imo Eruditiſſ. *le Moyne Var. ſacr. Vol. II pag. 674* nomen בבלייו accipit ut nomen appellativum, pro *turba hominum confuſa*, eademque *petulante.* De eo vero, quod hircum fuerint execrati, conſpuerint, & ſtimulis egerint, nil quidquam dicitur. Argumentum hic tantum ducimus ex iis, quæ Judæorum doctores dicunt, non examinantes, num ipſi vere iſtiusmodi gradum fecerint, & per illum hircum duxerint, quæ a viris, doctrina conſpicuis, in dubium vocantur. Hircum hunc *ad deſertum portatum fuiſſe*, quod in ſequentibus narrat *Barnabas*, ſecundum Judæorum traditiones non ita ſe habet; ductus potius fuit eo, nec panniculus iſte, fronti præligatus, eſt ablatus, & *frutici* impoſitus, ſed potius dimidia lingulæ pars petræ, unde detrudendus erat, alligabatur, qui locus dicebatur *Zuk, Joma Cap. VI §. 5, 6.* Fruticem dictum fuiſſe, aſſeverat

verat Ραχιὴλ, quæ vox vel ficta omnino est, vel, judice *Vossio*, est pro Ραχιὴ, quæ notat *rubum*, qui sepibus materiam præbet; putemus tamen, illud ηλ non omnino prætermittendum esse, formatum forsitan ex nomine divino אל. Ex quibus abunde apparet, Autorem Epistolæ hujus exiguam & confusam rituum Judaicorum cognitionem habuisse. Ubi disserit de templo, de Judæis pronuntiat, ἐπὶ τὴν ὁδὸν ἤλπισαν, quæ verba vetus interpres reddit, *in ædem spem habuerunt*. Legi vult *Davisius* ἐπὶ τὸν ναὸν, *le Moyne pag. 919* ἕδος, unde facile oriri potuerit ὁδός: fuit enim templum quasi *sedes Dei*. Quid, si reponeretur οἶκος? Leve est, quod *Menardus* ad verba κοινωνήσεις ἐν πᾶσι τῷ πλησίον σου, οὐκ ἐρεῖς ἴδια, notat, apparere inde, Autorem vixisse tempore Apostolorum. Imitatus est phrasin *Act. IV, 32*; sed inde nondum liquet, ipsum iisdem, quibus Apostoli, vixisse temporibus. Nec probari potest, in aliis ecclesiis, præter Hierosolymitanam, bonorum communionem viguisse. Et, qui opes suas in commune contulit, ille non amplius habet, quod cum alio communicare possit. Nec ἴδια ex mente *Barnabæ* restringenda sunt ad bona temporalia; sequitur enim εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἀφθάρτοις κοινωνοί ἐστε πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς. Sensus igitur hic est, si cui sunt animi dotes & facultates externæ, ne ita illas sibi servet, ut in aliorum usum non convertat, potius ut cum aliis communicet; dominus igitur suorum manet is, qui ex suis aliquid cum alio benigne communicat. Sed satis diu his immorati fuimus; ut ad reliqua progrediamur, instituti ratio non permittit. *Priori Volumini* index locorum Scripturæ; vocum Græcarum notatu digniorum, & rerum atque verborum memorabilium, est adjectus, sed brevis admodum, *posteriori* nullus. Chartæ & typorum nitor se Lectori commendabit.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM, ex versione Æthiopici interpretis in Bibliis polyglottis Anglicanis editum; cum Græco fonte studiose contulit, atque

atque plurimis, tam exegeticis, quam philologicis, obser-vationibus textum partim, partim versionem, illustravit, CHRISTOPHORUS AUGUSTUS BODE, A. M. *Præfatus est* D. CHRISTIANUS BENEDICTUS MICHAELIS, *Theologiæ Græc. & OO. Ling. P. P. O. de Versione Æthiopica N. T. generatim.*

Halæ Magdeburgicæ, in officina libraria Baueriana, 1749, 4. Alph. 1 plag. 5.

Non doctam modo curiositatem, sed veram egregiamque doctrinæ etiam hermenevticæ utilitatem, viri eruditi assequi student, linguis orientalibus faventes, earumque cultum ad conferendas cum Græco fonte Versiones ita applicantes, ut literis sanctioribus docta inde expositio, vel concinna illustratio, contingat. Inter reliquos *Lud. de Dieu* & B. *J. H. Michaelis* huc referendi sunt Duumviri, quorum uterque studium non leve, in *Annotationibus* alter *Biblicis*, alter vero in *Critica* sua, circa Versiones orientales, in consilium sæpissime vocatas, adhibuit. Quod ad Æthiopicam tamen Versionem attinet, ipsemet *Lud. de Dieu* præfando docet, se quædam tantum, eaque oppido pauca, operi suo de Versione ista inseruisse, ut saltem gustus aliquis translationis Æthiopicæ doctis daretur, quo de ejus pretio judicari posset. Multum humani tamen Criticus ille expertus est in transferenda & explicanda versione Æthiopica, cujus exempla quædam paulo inferius in medium sumus prolaturi. Cum vero translatio ista ampliorem longe collationem mereretur, utilissimum de ista cepit consilium doctissimus Autor, ita tamen, ut in Evangelio tantum *Matthæi* præsentem laborem concluderet, errores *Lud. de Dieu* emendaret, quæ frugi essent, admitteret, omniaque nobiscum communicaret, quæ notabili quodam exemplo in versione Æthiopica a fonte differrent.

Typus

Typus vero Æthiopum cum deesset, loci Æthiopici secundum Latinam versionem, quoad ejus fieri potuit, diligentissime fuerunt recensiti, notisque adaucti uberioribus, & exegeticis, significationes vocabulorum & phrasium Æthiopicarum, quin & sensum textus sacri, ab Æthiope vel bene, vel male, expressi, accurate explicantibus; grammaticis etiam, in gratiam tironum Æthiopicæ linguæ adscriptis; & criticis denique, quarum aliæ ad varias lectiones textus Græci pertinent, aliæ ad emendationem textus Æthiopici, in Bibliis Polyglottis Anglicanis, ut reliqua, satis mendose editi, inprimis spectant; aliæ vero *Jo. Millii* criticos labores sub censuram vocant, & interpretem latinum in *Polyglottis* vellicant. Præter alia literarum subsidia usus inprimis Noster est in laboribus suis diligenter expediendis *Jobi Ludolfi* libris Æthiopicis, quos iterum iterumque volvendo & revolvendo suam Æthiopismi cognitionem largiter adauxit. Ante tamen, quam specimina quædam Autoris edamus, de Præfatione doctissima Summe Venerabilis *Michaelis* nonnihil disserere juvat, initium præfandi a recensione versionum Æthiopicarum Novi Testamenti, & typis impressarum, Londinensis scilicet atque Romanæ, & manu exaratarum, hic & illic latitantium, diligenter facientis. Disputant viri docti, una, an duæ, dentur Versiones Æthiopicæ Novi Test. inter quos plurimi pro posteriori militant sententia. Autor tamen Celeberrimus, minime, putat, exempla, hunc in finem allata, pro duplici Versione pugnare, sed varios modo librariorum lapsus, abusumve judicii, indicare. Hinc sufficere dicit, unam eandemque esse Æthiopicam N. T. versionem, quam impressæ editiones, Romana & Anglicana, exhibent. De editione Romana, quam ipse cimelii instar, admodum scilicet raram, in libraria sua supellectile asservat Autor, recensionem ampliorem instituere laborat. Ex titulis hujus editionis, Latino atque Æthiopico, declarat, eundem esse Autorem, *Fratrem Petrum Æthiopem* dictum, & *Tesfa-Tzionem* se cognominantem.

Confirmatur hoc ſubſcriptione, ubi vocatur *Comos*, id eſt, procurator eccleſiæ, ſeu, *Ludolfo* teſte, perſona proximam ab Archipresbytero dignitatem eccleſiaſticam habens, deformato forte vocabulo ex Latino *Comes*, uti plurimi docti ſtatuunt viri. Adjutores vero translatoris illius fuiſſe videntur *Tenſea-Wald* & *Zaſelaſe*, ex Æthiopibus, inſuperque quendam *Petrum Paulum* & *Bernardinum*, Europæos certo homines, quod epilogus dilucide ſatis exponit. Multos hic Venerabilis Halenſium Theologus exponit nævos, a *Lud. de Dieu* circa verſionem epilogi illius commiſſos, ubi in alia ille plane omnia abit, & plurima nomina propria pro appellativis, inconcinne nimis, explicat. Exhibetur deinde Epilogus, Evangelio *Marci* adjectus, & ab Autore præfante in Latinum ſermonem converſus: nec minus exhibetur Epilogus, univerſo N. T. ſub finem ſubjectus, & ex *Jobi Ludolfi* converſione huc translatus. Monet lectores Celeberrimus Autor, ne fidem habeant *Richardo Simonio*, in *Hiſtoria critica Verſionum* N. T. minus recte de Romana hac editione judicanti, & mancam illam dicenti, quod tamen minime ita ſe habet, dum omnes N. T. libelli canonici in converſione iſta Æthiopica apparent, mutato tamen circa quosdam ordine, cujus rei cauſam in altera Parte, *Simonio* non viſa, editores, & ex his Celeberrimus Autor, perorat. Ad Londinenſem N. T. Verſionem Æthiopicam quod attinet, de ea perhibet, eam Romanam ubique ſequi, ſervatis etiam mendis, quibus hæc ſcatebat, fere innumerabilibus. Idem præclare jam dudum obſervavit *J. Ludolfus*, de retentis non ſolum veteribus mendis, ſed de novis etiam ſuperadditis, multisque interpolationibus, multum queſtus in Bibliis Polyglottis, a *Briamo Waltono* editis. Exempla interpretationis plurima hic affert *Michaelis* Venerabilis. De interpretatione Latina, quam Angli Verſioni Æthiopicæ a latere adjunxerunt, acute Noſter judicat, gratiam interpretibus eſſe habendam de eo, quod egerint, veniam vero dandam de eo, quod reliquerint. Perfectior futura illa fuiſſet, ſi quis *Ludolfus* ei autor

tor contigiſſet. Multas hinc claudicationes ex Evangelio *Marci* Autor affert, ſub finem ediſſerens, innumeras fere habere reliquis in libris Verſionis Æthiopicæ interpretationem Latinam mendas. Verſionem tamen ipſam Æthiopicam antiquam ſatis eſſe, ex *Chryſoſtomi* teſtimoniis, a *Suicero* adductis, liquido apparet, licet non tam facile pateat, quando, quibusve autoribus, illa ſit confecta. Æthiopes ipſi *S. Frumentio* illam tribuunt autori, ſive, ut Æthiopibus appellatur, ***Abba-Salamæ.*** Hinc ætas hujus Verſionis attinget forte tempus *Conſtantini M.* Imperatoris & S. *Athanaſii*, Seculum ſcilicet poſt Chriſtum natum IV. Porro Venerabilis Autor probat ex inductione exemplorum, Æthiopicam N. T. Verſionem non ex Arabica, neque ex Coptica, neque ex Latina Vulgata, ſed ex ipſo Græco textu, eſſe deductam. Suas omnino hæc habet virtutes, ita, ut *Caſtellus* vere de interprete Æthiopico affirmet, eum præ reliquis interpretibus orientalibus omnibus genuinum ſenſum eſſe aſſecutum. Mendoſa tamen etiam aliquibus in locis interpretatio iſta, quod rerum exempla docent, deprehenditur. Finem denique addit Præfationi Autor, aliqua Æthiopis recenſens idiomata, quibus ea ſupplet, quæ in libello ſuo critico *de variis lectionibus N. T.* nuper ſcripſerat. *Ad opus ipſum collationis Æthiopicæ, a Clariſſimo *Bodio* inſtitutæ, recenſendum nunc properamus, ſuccincte diligentiam Autoris per varia exempla in aprico poſituri. Interpretem Æthiopem vocabula peregrina, atque nominatim Græca, amare, vel initium ſtatim verſionis illius probat, ubi ונגל זמתיוש, id eſt, *Evangelium Matthæi*, ſcribit. Satis conſtat, Æthiopes ſuas habere voces, quibus Evangelium poſſit exprimi, ſed adoptat hic Græcum *Wangel*, forte quia plane peculiare eſt traditum negotium in Evangelio ſanctiori annuntiandum, ab aliis rebus læti nuntii maximo intervallo ſejunctum. Expoſitionem juvat Æthiopica Verſio in loco controverſo de nativitatis Jeſu libro, ubi diſſident interpretes ſanctioris doctrinæ, *βίβλον γενέσεως*; modo ad totum Evangelium, a

Pag. 2.

3.

Matthæo deſcriptum, modo ad primam ejus pericopam, illam dictionem applicantes. In Æthiopica Verſione legit Noſter: *Liber nativitatis Jeſu*, ſive *Catalogus generationis Jeſu*. Hinc doctiſſimas circa vocabula Æthiopica Autor addit obſervationes, &, in poſteriori translationis ſenſu facile ſibi acquieſcendum eſſe, ſtatuit. Errorem ſine dubio

Pag. 4. committit interpres noſter, vocabulum Χριςȣ̃ omittens, quod Verſiones tamen omnes Orientales & Occidentales antiquiſſimæ retinent. Propter unicam vero iſtam verſionem lectionem textus receptiſſimam non eſſe ſollicitandam, aut ſta-

7. tuendum, interpretem in ſuo Codice vocabulum Χριςȣ̃ non legiſſe, recte monet Autor. *Joſephum*, *Mariæ* virum, *ſponſum* dici ab interprete Æthiopico, facile ex Scripturæ S. conſuetudine, ejusque modo loquendi, affirmari poſſe putat, quæ *mariti* & *uxoris* nomina etiam de deſponſatis uſurpat, quod nec adeo mirandum videtur, cum ſponſalia ſint ipſe matrimonii contractus. Addidiſſe interdum Æthiopicum interpretem quidpiam ex ſuo ingenio, ibidem exemplum docet ad *v. 17 Cap. I*, ubi addit ille: *Et fuerunt omnes generationes ab Abrahamo uſque ad Chriſtum quadraginta & duæ.*

9. Qua re ſuperſedere commode potuiſſet. Notionem *juſti v. 19* eſſe retinendam ſecundum textum Græcum, Æthiopica etiam confirmat converſio, quæ ſequentia ſtatim *Matthæi* verba ita interpretatur: *non voluit*, (ut) *manifeſtaret eam.* Videtur hic interpres verba textus ſic intellexiſſe, quaſi *Joſephus* adulterii, vel ſcortationis crimen, quod de ſponſa ſua gravida ſuſpicabatur, noluiſſet in vulgus efferre, ne hoc ipſo *Mariæ* notam infamiæ, quæ exemplo eſſet aliis, inureret. Senſum hunc omnino, bene judicante Autore, vocabulum παραδειγματίζειν ſibi poſtulat, quod indicio eſt, quam commode explicationi textus Græci hæc Verſio inſervire queat. Notionem atque originem

11. vocabuli מלאך optime tradit Autor, e radice Æthiopica לאך, *miſit*, *legavit*, ſignificationem primam ejus repetens. In genere notat legatum, vel nuntium, ab alio miſſum; in ſpecie vero Æthiopes vel nuntium Dei cœleſtem, angelum

ſcilicet,

ſcilicet, vel terreſtres legatos, magiſtratus nimirum & principes, ita nominant. Ἀρχιερεῖς, quod ſemel nominaſſe ſufficiat, Æthiops ſemper efferre conſuevit per *principes ſacerdotum*, quod ſatis docte facit, quia proceres omnium ordinum ſacerdotalium per Græcam hanc dictionem in N. T. ſæpius indicantur. Emphaſeos & explicationis ergo interdum aliquid addere Interpretem, oſtendit Autor, præter reliqua plura exempla, etiam ex *Cap. II, 6*, ubi Græca ita transfert verba: *quoniam ex te exibit & naſcetur rex princeps*, ubi excellentiam & magnitudinem tum perſonæ illius principis, de qua textus loquitur, tum nativitatis ejus, genuino vocabulo deſcribit. Transponere ſolere Æthiopem verba, exemplo docet Autor *verſus 11* hujus *Capitis*, ubi *aurum & myrrham & thus* ponit. Hinc conjicit Noſter, vel ex memoria tranſpoſita hæc verba eum ſcripſiſſe, ſive librariorum incuria illud accidiſſe. Senſum juvat curatius enotandum Æthiops, ad *v. 14* Græcum vocabulum ἐγερθεὶς reddens, *& ſurgens ſtatim aſſumſit infantem*. Recte hic exprimit feſtinationem, a *Joſepho* ex mandato Dei convenienter adhibitam, dum particulam eleganter addit, quam aliis in locis ſæpe repetere ſolet. *Millium* notat Autor ad *Cap. III v. 1*, qui in variis lectionibus, textui N. T. Græco ſubjectis, lectoribus ſuis perſuadere voluit, verba ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας deeſſe in Æthiopica æque atque in Arabica Verſione. Quod tamen minus vere dixit, cum utroque in loco interpretes verba Græca exacte transtulerint, nec quidquam omiſerint. Verba ἀξίους τῆς μετανοίας bene transferuntur in lingua Æthiopica: *qui decet vos in pœnitentia*, vel, quod *Ludovico de Dieu* placuit, *ad reſipiſcentiam*, ut ſcilicet tales fructus proferant, qui vere reſipiſcentibus conveniunt. Ad *v. 16* obſervatur, linguam Æthiopicam numerum ſingularem vocabuli שמים, in Hebræa lingua deperditum, aſſervaſſe, in qua uſitatus eſt שמי, *ſamai*, *cælum*, qui numerus ſingularis quoque hic legitur. Pari modo in eadem lingua occurrit nomen ſingulare מי, *aqua*, unde plurale Hebræo-

Pag. 15. 16. 18. 19. 24. 27. 29.

Hebræorum מים usu venit. Minus accurate igitur Latinus Interpres in Polyglottis fecit, vocem singularem Æthiopis vertens *cælos*, quod tamen in sua lingua *cælum* audit.
Pag. 31. In *Capite IV*, 4, *Millium* castigat Autor, variam lectionem ex eo fabricantem, quod in Versione Æthiopica Græcum vocabulum μόνῳ desit. Sed deceptus est ille interpretatione Latina, cui nimium credidit. Quodsi ipsum textum Æthiopicum inspexisset, vel inspicere potuisset, vidisset omnino, vocem hanc Græcam per par-
41. ticulam Æthiopicam esse expressam. Vere se habere Æthiopicam Versionem, quæ *Cap. V*, 22, ῥακὰ *pannosum* vertit, quod & ipse *Ludolfus* ex Codice Parisiensi probat; sed minus concinne textum ita Græcum exprimit Æthiops,
49. quod eadem in pericopa aliquoties observat Autor. Plenius vero sensum assequitur Æthiops, in *Cap. VI*, 4. verba Græca exponens: *& pater tuus*, *qui videt id*, *quod in occulto*, ubi ἐν τῷ κρυπτῷ rerum declarationem secundum Æthiopicam Versionem ita exhibet, ut Deus ista omnia
59. videat, quæ in occultis fiunt. Et hic sine dubio sensus verborum Græcorum est optimus. Sub censuram vocat Noster ad *Caput VII*, 23, *Ludovicum de Dieu*, quod converterit: *nunquam novi vos*, cum diserte in Versione
65. Æthiopica dicatur: *non noverim eos*. Male tamen Æthiops *Cap. VIII*, 32, κατὰ τοῦ κρημνοῦ vertit *præ consternatione*, quod secundum Græca longe aliter se habet, nisi verba illa, quod Autor facit, ad antecedentia ab Interprete relata esse velimus, quod fieri facile poterit, si consideremus, Æthiopes notis distinctionum plane carere, quod, *Ludolfo* etiam fatente, maximopere sensum suspendit atque con-
73. fundit. In *Capite IX*, 24, *Millius* iterum notatur, quod in variis suis lectionibus perhibuerit, secundum Æthiopem legendum esse, ἔλεγεν αὐτοῖς. Quod tamen cum veritate minime convenit, cum αὐτοῖς plane in Æthiopico
98. absit exemplo. Male vertit Æthiops *Cap. XIII*, 9, *omnis is*, *qui audit verbum regni cælorum*, *est is, qui non intelligit*. Sensum plane hæc verba non habent, nisi ita mede-

lam

lam illis afferre velis, ut dicas cum Autore noſtro, particulam copulativam eſſe omiſſam, quod frequentiſſime fit in linguis orientalibus. Ad *Cap. XVI*, 14, *Lud. de Dieu* iterum notatur, Æthiopica verba, *& perſeveret, & tollat*, convertens: *& tollat, & ſumat*, quod quidem cum textu Æthiopico non conſpirat. Sic minime etiam eſt ſilentio prætereundum, doctiſſimum illum virum in *Cap. XVII*, 2, vocabulum *grando* ex Æthiopico textu convertiſſe *nix*, ubi ſine dubio ab imperito Latino interprete deceptus eſſe videtur. Nec minor ejus eſt hallucinatio, in *Capite XIX*, 29, vertentis: *& matrem uxoris ſuæ, & matrem filiorum ſuorum, & agros ſuos*, & reliqua; ubi Æthiops dicit: *& matrem ſuam, ſive uxorem ſuam, ſive liberos & agros ſuos.* Fruſtra inſuper *Millium* in variis lectionibus ad *Cap. XXI*, 28, Æthiopi interpreti adſcripſiſſe lectionem ἄνθρωπός τις pro edita ἄνθρωπος, recte docet Noſter, cum tale quid in Æthiopica translatione minime exſtet, ſed cum interpretatione tantum Latina. Pari ratione perperam vir ille doctiſſimus aſſerit, Æthiopem cum Syro & Arabe ad *Cap. XXV*, 4, ἀγγείοις αὐτῶν non expreſſiſſe, quod tamen utrumque vocabulum in Æthiopico exſtat idiomate, & *Millius* ab interprete Latino ſine dubio ſeductus eſt. Largiorem hic cum Lectoribus ex penu exegetica communicaremus meſſem, ſi copia ſuppeditaret chartæ, a nobis ultra modum non implendæ. Habebunt tamen ex ſpicilegio iſto doctiſſimi quique viri, unde doctrinam Autoris, diligentiam, & uſum Verſionis Æthiopicæ, ſuſpiciant atque mirentur, promiſſamque *Evangelii Matthæi Arabici* collationem avide exſpectent. Hujusmodi ſingularum Orientalium Verſionum enarrationem in deſideriis eſſe doctorum virorum, præter reliquos, Venerabilis Abbas *Bengelius* nuper publice eſt profeſſus. Hinc vota adjicimus noſtra, ut deſideria iſta recte impleantur, idque in ſanctiorum literarum incrementum.

Pag. 118. 120. 133. 145. 167.

DE SAXIS, ACUBUS FERREIS, VITREISQUE fruſtis, non exiguæ molis, variæ ſuperficiei & figuræ,

ræ, aliisque plurimis rebus, plerumque per vomitum, aliquando etiam per inferiores partes, ejectis, tum & de miris animi & corporis morbosis affectionibus, quibus identidem per plures annos Cremonensis Virgo quædam obnoxia fuit, Dissertatio epistolaris PAULI VALCARENGHI, primarii Medicinæ rationalis Professoris in Regio Ticinensi Archigymnasio.

Cremonæ, apud Petr. Richini, 1746, 4.

Plag. 13.

Valcarenghius, V. Cl. hanc Epistolam ad Episcopum Cremonæ, *Alexandrum Litta*, scripsit, per quem licuit ipsi Virginem illam Cremonensem aliquoties examinare, & plura ab ipsa sciscitari, quam plerique a dæmone detineri existimabant, ac multis modis vexari. Ut igitur Episcopo phænomenorum, in virgine illa observatorum, rationem reddere posset, &, quam male hæc ad dæmonem, tanquam ad causam, referantur, ostendere, primo loco morbi historiam dedit. Vigesimum annum puella egit, quando, prospera ante hac valetudine usa, morbo laborare cœpit, medico malo, ut putabatur, devorato, quod ipsi amasius obtulerat. Ab initio per quadriennium histericis convulsionibus, iisque incomprehensibili fere modo rationeque, sæpe detenta est, atque ita affecta, ut modo viribus penitus fere destitueretur, modo robore supra modum valeret, tumque etiam mente caperetur, & non raro ecstatica fieret, variaque perageret, quorum nihil postea meminerat. His malis auctis, post quadriennium singultus frequens accessit, & sæpe veterno pressa fuit, sæpissime furore percita, ut plurimum insomnis, fanatica, maniaca, & in alios æque ac se ipsa, furibunda, evasit. Tum quoque plerumque canina fere fame vexata, cibos indiscriminatim avidissime ingessit, non raro mentis omnino compos facta est, meliusque se habuit, sanguine ex utero fluente, quod tamen sine ordine factum est, atque etiam a phlebotomia permagnum

Pag. 2.

II.

gnum levamen experta est. Sensit quoque strangulationes frequentes, aphonias, rugitus intestinorum, alvum modo adstrictam, modo fluentem, maximos in abdomine tumores extemplo factos, ac derepente evanescentes, urinæ ardores, strangurias, aliaque, quæ non nisi a diabolo provenire posse existimabantur. In qua opinione confirmati plerique fuerunt hoc, quod, cum sibi, præter carnem ex brachio frustatim avulsam, papillam e sinistra mamma dentibus abstulisset, hæc apposita iterum adglutinata fuisse ferebatur, quodque saxa, aliaque permagnæ molis corpora, sæpe per vomitum ejecit, inter quæ præcipue saxum tres pollices longum, duos cum octo lineis latum, unum cum quinque lineis altum, & ferrea catena pollices tredecim longa, unum cum tribus lineis crassa, fuit, quod porro simimilia corpora sæpe per anum, per urethram, per vaginam, & per hanc quidem maxima interdum cum sanguine quoque, excrevit. Exiit quoque aliquando ferri lamina cum alimentis & fæcibus ex abdominis vulnere, quorum multa haud parva habuit, vario temporis intervallo sanata. Virgo ipsa tum horum causam ignorabat, tum saxa illa ceteraque corpora se unquam devorasse negabat, etsi, se aliquando, ex profundo somno expergefactam, saxum aliquod ori admovisse, ut per œsophagum detruderet, fassa est. Hactenus de historia. Post hæc *Valcarenghius* primum, peregrina illa corpora vere per os reliquasque vias ejecta fuisse, ponit, atque ita probat, ut, se ipsum vidisse, dicat, præterquam quod suspicio aliqua de saxo in ore detento, aut simili quadam fallacia, esset. Potuisse vero per illas vias, sine earum laceratione ruptioneque transire, tum cedens flexilisque earum natura, atque facta cum ipsis experimenta, probant, tum *Foresti*, *Sennerti*, *Columbi*, *Donati*, aliorumque, testimonia, & *Amyandi* potissimum (*Abridg. Philos. Transact. Tom. III* §. 7) exemplum. Non parum quoque ad probandam hanc rem aliarum partium miræ extensiones, ut arteriarum, intestinorum, vesicæ, ureterum, conferunt, de quibus Autor exempla allegat, ex quibus novum id est, quod ipse

Pag. 21.

22.

28-33

ipſe de veſica mirum in modum & ita dilatata, ut uſque
Pag. 33. in ſcroti fundum delaberetur, profert. Cum vero, res illas peregrinas, quas Autor ab initio oſtendit, generari in corpore humano non poſſe, puella, ſe devoraſſe, neget, atque abhorrèat, indeque plerique eas a dæmone in ſtomachum puellæ detruſas fuiſſe, opinentur, *Valcarenghius*, inſanos rationisque expertes homines, monet, abſurda quæque peragere poſſe, alios quæſtus cauſa vere peragere, ac, res multas abſurdas a fœminis potiſſimum devoratas fuiſſe, per exempla probat; tumque, quia in Cremonenſi puella ejuſmodi rerum nullus appetitus prægreſſus eſſe dicatur, quo
43. jure tamen eas devoraſſe contendi queat, inquirit. Primum vero, dæmonem, ponit, corpora humana quidem in univerſum, præcipue vero fœminas, obſidere, tamen, virginum morbos, etſi maxime complicatos, non protinus ad dæmonem, vel maleficium aliquod, referendos eſſe, monet, verum ex amatorio furore provenire, quo etiam, vel hiſterica melancholia, Cremonenſem puellam detineri, amaſiumque proinde, etſi non quatenus medicum malum ipſi obtulerit, præcipuam ejus morbi cauſam eſſe, contendit. De-
55. inde, etſi maniaca inde evaſerit, tamen nihil obſtare, quo minus interdum mentis iterum compos fieret, aliter ac in
57. totali dementia fiat. Porro, etſi menſtrua ſatis liberaliter fluant, tamen interdum ſalaciorum puellarum uterum vicinaſque partes aphrodiſiæ acriore lympha non raro ſic vellicari, ut etiam in noſtra puella convulſionum pariter ac
63. perverſæ phantaſiæ ratio facile inde peti poſſit. Tumque omnium fere ſymptomatum, quibus puellam Cremonenſem affligi diximus, rationem a varia nervorum affectione deducit, per aphrodiſium illum liquorem facta. Inter cujus effectus, & a Chemicis de pulvere tonante relata ex-
65. perimenta, an ea, quam *Valcarenghius* ponit, analogia ſit, non parum dubitamus. Certiſſimum contra eſt, morbo-
67. ſas illas mentis affectiones animi ipſius vitio adſcribi non poſſe, qui potius, pro diverſa partium corporis diſpoſitione, mutationeque per minimam cauſam facta, diverſimode

agit,

agit. Hac occasione Autor, sensum motumque dicit, non à spiritibus, verum ab oscillatoriis menyngum motionibus, provenire, quas in voluntarias atque perennes dividit, & de quibus multa, nobis obscuriora visa, disserit. Ex oscillationibus autem illis non tam involuntarias, quam voluntarias magis, in virgine illa, vesano amore capta, & conjugii spe, per amasii mortem frustrata, ita perversas fuisse, ut menynges ad oppositas contractiones subeundas ineptæ fierent; quod vel muscularium fibrarum motibus illustrari queat, quæ, diutius in aliqua positione manentes, ad alios motus impotentes fiant. Neque vero puellam nostram tam mira symptomata, ab aphrodisio principio effecta, passuram fuisse, nisi partim gracilis texturæ esset, partim vehementes animi motus præivissent. Hinc *Valcarenghius* in menyngis oscillationibus, nervorumque mutationibus, inde factis, rationem eorum quærit, quæ puella illa visa sibi sit sæpius videre, audire, olfacere, quæque adeo a sola phantasiæ læsione, etsi ita, enata sint, ut verisimiliter specialis menyngum structura præcesserit. Atque a læsa per amorem, aphrodisiumque illum succum, quem, circa uterum hærentem, corrosivam pæne vim nactum fuisse putat, phantasia reliqua omnia, quæ puella & in se furibunda egit, Autor non male deducit. Deinde, res illas peregrinas, ostendit, sine noxa potuisse in ventriculi cavo commorari, atque, ex urethra vaginaque ejectas, putat, a puella in eas partes prius intrusas fuisse, quando nempe compos sui non erat. Post hæc, cum puella dicatur peregrinas illas res, præcipiente sacerdote, evomuisse, partim id sacerdote etiam non præsente fecisse probat, partim gestus varios sacerdotis nauseam puellæ creare potuisse, tanto facilius putat, quanto pharyngis & œsophagi membranæ magis jam irritatæ antea fuerint. Neque vulnera, vel intestinis illata, cum non nisi certo temporis intervallo sanata fuerint, cogere nos posse, ut, miraculosi quid subesse, credamus, quin potius permulta exempla, observationesque, a circumspectis Medicis factas, ostendere, solam na-

Pag. 77. 91. 98. 99. 107. 118. 126. 128.

turam ad ſananda hæc vulnera ſuffeciſſe, potuiſſeque etiam papillam mammæ iterum appoſitam adglutinari, curtorum Chirurgiam evincere. Tandem vero, quod, ab Exorciſta Latine interrogata, eodem idiomate loqui dicatur, cum *Valcarenghius* ipſe audiverit, id quaſi ex habitu data occaſione feciſſe, & ſine ordine, cum nempe per decennium exorcizantes ſacerdotes audiens Latina aliqua verba didiciſſet. Oſtendit præterea Autor, unde rejectas peregrinas res puella depromſerit, eamque aliquando ab ærumnis hiſce penitus evaſuram, modo nihil amplius peregrini ingurgitaret, atque cum amicis ſociis mulieribus converſaretur, vias vero ſic dictas primas repurgaret, atque iis uteretur, quæ tumultuarios humorum æſtus refrænare queant. In fine Diſſertationis *Joſephi Migliavacca* Epiſtola ad *Valcarenghium* legitur. Eaque, præter morbi hiſtoriam, varias ad eam factas Animadverſiones continet, quæ a *Valcarenghio* prolata illuſtrant atque confirmant.

Pag. 135.

142.

NOVUM LEXICON GRÆCO-LATINUM IN Novum D. N. J. C. Teſtamentum. Congeſſit, & annotationibus philologicis in uſum Scholarum illuſtravit, CHRISTIANUS SCHOETTGENIUS.

Lipſiæ, impenſis Bernh. Chriſt. Breitkopfii, 1746, 8. Alph. 1 plag. 22.

Plures quidem jam exſtant vocabulorum Græcorum in N. T. indices, quos inter de *Paſoriano* ipſe Cel. *Schœttgenius* meruit, ac peculiaribus etiam ſuis prærogativis, præſertim quod ad ſignificationum conjunctionem diſtinctiorem & accuratiorem attinet, pollet *Stockianus*; neque tamen omnino actum egiſſe putabimus, & a more ſuo declinaſſe, diligentiſſimum hujus pariter *Lexici* Editorem. Dum quotidianis ſacer N. T. contextus illuſtratur curis, repetitis etiam opus eſt indiciorum collectionibus, ac velut ſupplementis. Hic autem non modo ſtatuam invenimus Mercu-

Mercurialem; ex ſeſe multa novit aſſiduus Minervæ comes ipſeque fidus interpres. Singulare autem adhuc meritum habet Editor. Notum eſt, quid in Ebræa lingua Judæorumque antiquitatibus præſtiterit inclutus *Horarum Hebraicarum* Autor; haud igitur potuit, quin huc pariter attentos oculos referret. Immo vero, ſuæ Junonis amore captus, longe diverſam in N. T. a reliquis ſcriptoribus Græcis rationem ſcribendi, ut & in LXXII interpretibus, deprehendit, ex vulgaribus gentilium Servatoris atque illius amicorum orationibus exponendam. Exempli loco, in præfatione, nominavit vocabula: αἰὼν, κόσμος, φυτεία, ὑψόω, ἱκανός, quibus alia multa jungi poſſe arbitratur. Αἰὼν reſpondere ſignificatu dicitur Ebræorum τῷ עוֹלָם, quod quidem utrumque vocabulum nobis deſignare videtur perpetuitatem, vel abſolute talem, vel ad definitum quendam circumſtantium rerum complexum, unde & plures αἰῶνες memorantur, & nexus rerum naturalium, quem vocant mundum, idem obtinet nomen. Is a Judæorum magiſtris dicitur עוֹלָם הַזֶּה, atque illis opponitur עוֹלָם הַבָּא: quæ tamen diſtinctio etiam ad complexum temporis Meſſiam exſpectantium, vel dies legis, eique oppoſitum exhibiti redemtoris, ab iisdem accommodatur; quo & ſacri ſcriptores adhibent ſenſu, ne minus, quatenus id cognorunt, profani. Vocabulum κόσμος cum primo aliquatenus conſentit. Ut enim illud notat mundum, reſpectu ad illius ſpatium definitum habito, quo perpetuitatem ſuam abſolvit; ita hic præſertim ornatus ejusdem & apparatus conſideratur. Inde præſentem fortunam, conſpicuam multitudinem, immo vel omnes homines, præcipuum mundi ornamentum, vel mundi apparatu captos, ſive improbos, deſignat. Quibus æque accommodatum ſenſum Cel. *Schœttgenius* addit, antiqui nimirum fœderis, atque illius temporum deſignationis, ut & aſſeclarum, ſeu Judæorum. Eo refert plurima loca, e. g. *Jo. I, 10, VIII, 23, IX, 39, XI, 9, XII, 25, 31, XIII, 1, XIV, 17, 22, 27, 30, 31, XV, 18 ſeq. XVI, 8, 11, 20, 28, 33, XVII, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18,*

21, 23, 25, XVIII, 20, 36, 1 Cor. I, 20, III, 19, VIII, 31. Gal. IV, 3, VI, 14, Eph. II, 2, Col. II, 8, 20, 1 Jo. III, 1, 13, IV, 3, 4, 5, V, 4, quorum tamen pleraque forsitan & antecedentem aliquem sensum admittent. Ἱκανὸς per se notat idoneum ad rem aliquam præstandam, convenientem, sufficientem, satis magnum & multum, quo & pertinet *Luc. XXI, 38, ἱκανόν ἐστι,* quod Noster exponit: *absurdum est, quod profertis, desinite tam inepta profari,* habere, addens, significationem Ebrææ locutionis: דַּיֶּךָ *sufficit tibi*, quæ usurpetur a Judæis, quoties ab altero aliquid absurdi nuntiatur, qui tacere potius debebat. Φυτεία *Matth. XV*, ubi per allegoriam Christus loquitur, ex formula Judæorum apud Magistros solenni קצץ נטיעות, eradicare *plantationes*. h. e. primaria fidei capita dejicere, exponitur, ut sit *doctrina*. Ὑψόω, in altum tollo, ex Ebræorum loquendi modo indicare debet generatim *mori Jo. III, 14, XII, 23. 34,* ubi supplicium de cruce pendentis innuere Servator videtur. Eadem ex Ebræa lingua interpretandi ratio additur vocabulo ψυχὴ, inprimis loco *Ebr. X, 38.* In eo quidem rectius exponendo simul voc. πνεῦμα in sacris considerari meretur. Ψυχὴ autem, quod alibi dicere meminimus, significabit primo habitum *Job. XLI, 21,* ὁ, deinde animum, generatim tam hominum, quam brutorum, ejusque vitam; συνεκδοχικῶς autem vel mentem, vel, quo sensu sæpius adhibetur, τῷ πνεύματι oppositum, inferiores animi facultates, naturam hominis corruptam ac perversam, immo & hominem totum, rarissime autem solum corpus, *Act. II, 27.* Quod restat, in oculis habuisse etiam hic videtur Cel. Autor Rev. *Jo. Laur. Moshemii* consilia in *Observationum sacrarum & historico-criticarum Lib. I* (Amst. 1721) *Cap. 1, de eo, quod justum est circa SS. literarum ex Græcis & Latinis scriptoribus interpretationem & emendationem.* Non enim vocabulorum notationibus nimium adhæret, neque ad elegantias Græcorum scriptorum exigit omnia, neque mysteria in omnibus prope vocabulis quærit, & quæ sunt alia hujusmodi. Contra vero, qui plura dabunt, scriptores curiosius allegat, ac præsertim idoneas inter-

interpretationes ipſarum N. T. rerum ſingulis in paginis conjungit.

PROBLEMA, ANALYSTIS, AD ID, UT SOLVATUR, PROPOSITUM.

Sit æquatio quarti gradus ſecundo termino deficiens

$$x^4 = pxx + qx + r$$

ubi p, q, & r, quantitates datas cum ſuis ſignis denotant. Transformetur dicta æquatio in hanc aliam itidem quarti gradus, ſed ſecundo termino pollentem:

$$x^4 = fx^3 + gxx + hx + r$$

hujus naturæ, ut incognita x eadem ſit in prima & ſecunda æquatione, & pariter idem ſit in æquatione utraque homogeneum comparationis r. Coefficientes vero ſecundæ æquationis, videlicet f, g, h, determinentur per coefficientes p & q æquationis primæ, & per commune homogeneum comparationis r.

PHILIPPI MAZOCHII, J. C. NEAPOLITANI, in cauſa Hilari Fide conſtituti actorum recenſio, qua totum Inſcriptionis Hilari judicium, per temporum articulos diſpoſitum, proponitur. Cui ſuis locis, præter acta cetera, inſeruntur partium allegationes ſequentes: I ALEXII SYMMACHI MAZOCHII ad Illuſtriſſimum DOMINICUM GEORGIUM de Hilari Epigrammate Epiſtola; II Diarii literarii Romani fragmentum; III LUDOVICI SABBATINI ad Eminentiſſ. BESOZZIUM de eadem Inſcriptione Epiſtola, ad editionem principem recenſita, cum ejusdem PHILIPPI MAZOCHII variis lectionibus, & animadverſionibus; IV ALEXII SYMMACHI MAZOCHII ad Illuſtriſſ. GEORGIUM de eadem Inſcriptione poſterior Epiſtola.

Neapoli,

Neapoli, 1745, 4 maj.
Plag. 8.

Mazochius, per se laudabili pietate ductus, *Alexium Symmachum*, patruum suum, isthoc scripto defendit. Quamvis enim hic ipse tantum obtrectationes cujusdam curet, *quantum aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas*; ille tamen educatoris ac doctoris, præter necessitudinem, famæ hoc dandum esse putavit, ut omnes ab ea maculas abstergeret. Neque alia fuit ratio, quam ob rem ejusmodi defensionem amico patrui fautori, *Vincentio Hippolyto* S. R. C. & R. Cameræ S. *Claræ*, adeoque Neapolitani fori, supremo Præsidi, quem non modo propter juridicam eruditionem, verum etiam eloquentiæ ac poeticæ studia, celebrat, consecraret. Hinc, num pie satis, alii judicent, J M. J. præsidibus quasi controversiæ invocatis, eadem, ordine temporum servato, sic exponitur. Anno 1743 Mense Decembri in cœmeterio Prætextati Appia via Christiana detecta fuit inscriptio, cujus exemplum erat ejusmodi:

HIC . REQVIESCET . IN
PACE . FEDE . CVSTITVT
VS . ILARVS . QVI ¦ VIXIT
ANNVS . F L . MS . XXV

Inferius conspiciebatur ab utroque latere columba cum corona in rostro, in medio vero notum illud monogramma Christi. Frater *Sylvester Meranus* illius inscriptionis exemplum ad *Benedictum XIV* detulit, qui ab ἀρχαιολόγοις illam inquirendam jubendo curavit. Inter hos *Dominicus Georgius*, ab intimo S. Pontificis sacello, qui nuper *Adonis Martyrologio* illustrato inclaruit, scriptis ad *Bernardum Cangianum* Canonicum, Neapolitanum, mense Januario, A. 1745 literis, quæ perierunt, ac paulo post ad Nostri patruum, quæ hic ab eodem exhibentur, id ipsum negotium posteriori commendavit.

davit. Juſſus igitur inquirere *Alexius*, quanquam edendo in faſtos marmoreos Commentario, non ſine juſſu primarii antiſtitis *Spinelli*, ſolum intentus, impetrato tamen ab eodem bidui ſpatio, epiſtolam ad *Georgium* ſcripſit, qua rem totam ita explicuit, ut non minimas ejusdem laudes mereret, dum et Autore inſcio publici juris eandem Romæ amicus faciebat. Miſſi *Alexio* exempli poſtremi linea præferebat: VIXIT. ANNVS. IL. MS. XXV. quod hic expoſuerat: vixit annos undequinquaginta, menſes XXV, ac priorem annorum ſummam ad vitam ante ſacrum fontem obtentum, alteram menſium ad conſequentem, idoneis ipſi argumentis ex antiquitate petitis accommodarat. Indicabatur autem deinceps, accuratius inſpecta inſcriptione, vanam hic fuiſſe diſtinctionem iſtam, verbaque *plus minus* legenda, ſic ut circiter XXV annos vixerit, cujus ſepulcro inſcriptio ſerviebat. *Symmachus*, aliter ſentiens, figuram alias inſolitam Ꝑ accipit pro P, & m, ita ut hæc ſola notet *plus minus* MS. *menſes*, exciderit autem lapicidæ negligentia poſt X. litera D, ac legendum ſit: *plus minus L, menſes X, dies XV*, vel, quod nos magis coactum arbitramur, itidem ad tempus ante ac poſt ſacrum lavacrum reſpici debeat. Hinc *Sabbatinus* proſiluit, cujus epiſtolam *Mazochius* inſerens, atque obſervationibus proſcindens, omnium riſui exponere laborat. Vel ex hactenus dictis maximum controverſiæ momentum patebit, quod efficit, ut, veniam nos eſſe conſecuturos, arbitremur, non ſolum ſi dicamus, noſtrum haud eſſe, tantas de Græcorum ſalute lites componere, verum etiam ne quidem ulterius proferre pedem audeamus. Attamen in mentem nobis ſimul veniunt regulæ quædam, tam Criticis & Antiquariis, quam omnibus omnino literatis, perquam commendabiles. Eſt inter eas *Horatianum* illud: *Turpe eſt, difficiles habere nugas*, quod abjicere ſuadet vana atque inutilia, nec niſi vere profutura, tanta rerum in copia, vitæque brevitate, permittit. Eodem ſpectat ſententia poetica: *Didiciſſe fideliter artes, emollit mores, nec ſinit eſſe*

Hhhh *feros*,

feros, quæ quidem, si cum divini spiritus oraculis conferamus, omnibus acerbioribus jocis ac detorsionibus graviter interdicit. Utriusque tertia, quæ, non sibi quemlibet natum esse, sed Deo ac rei publicæ, contendit, fulcrum esse poterit atque argumentum.

NOVA LITERARIA.

Quæ nuper de *Symbolis* suis *literariis* Celeberrimus Florentinæ Academiæ Professor, *Ant. Franc. Gorius*, publica tabula, in conspectu orbis eruditi suspensa, nos docuit, ea, cum multis fore scitu admodum jucunda arbitremur, sic, ut scripta sunt a *Gorio*, legenda omnibus, qui horum sunt curiosi, dabimus:

Symbolarum, *humanissimo Virorum doctorum plausu atque approbatione, editis duobus Voluminibus, descriptisque in* Prodromo I *Opusculi, quæ in ipsis continentur; nunc ea, quæ proferuntur in tribus sequentibus Voluminibus, nempe III, IV, & V, intra proximum mensem Octobrem hujus anni in lucem prodituris, breviter describere, & reliqua recensere, optimum factu visum est. Interim monemus eos, qui societatem iniere, in posterum solvendam esse in antecessum dimidiam pretii partem Voluminum, quæ prodibunt; ita tamen, ut nihil solvant, dum postrema edita Volumina exstabunt, & accipient ab his, qui Typographei Imperialis Florentini curam agunt, nempe a* Jo. Cajetano & Sancte Franchio. *Reliqui, qui nec nomen, nec præviam pecuniæ symbolam, dederint, intra proximum Octobrem hujus anni 1749 solvent pro quolibet Volumine non tres, sed Julios quinque.* Volumen *igitur* III *continet* I. D. Anselmi Costadoni, *Veneti, Monachi Camald. & Bibliothecarii Monasterii S. Michaelis de Muriano, in Græcam pervetustam Iconem ligni S. Crucis, insertam in eburnea anaglypha tabula, Observationes. II. De mitrato Jesu Christi crucifixi Capite, uti sculptus est in vivifico Sanctæ Crucis ligno insignis magnitudinis, quod servatur

tur in Thesauro Basilicæ Baptisterii Florentini, Commentariis A. F. Gorii, *ejusdem Basil. Præpositi. III.* Pauli Mariæ Paciaudi, *Cler. Reg. Presbyteri, de veteri Christi Crucifixi signo, & antiquis Crucibus, quæ Ravennæ sunt, Diatribe. Accedunt monumenta alia, nondum edita. Singula Volumina, cum edita, tum edenda, & quæ hic describuntur, Tabulis non paucis, vel æri, vel buxo, insculptis, ornantur: quapropter, cum hæc Volumina multis cum impendiis excudantur, qui non subscripserint intra sancitum tempus, Societatis hujusce fructum non percipient. In* Volumine IV, *quæ sequuntur, continentur: I.* Jo. Baptistæ Passerii, *Pisaurensis, de Hebraismo Ægyptiorum Dissertatio. II. Accedit Lexicon Ægyptio-Hebraicum, nempe vocum Ægyptiarum, quæ ex Hebraica lingua derivantur. III & IV. Ejusdem Cl. Autoris Dissertationes duæ: I. Jupiter* πολυστεφὴς, *sive de aheneo Jovis signo antiquo, duplici serto coronato; II. de Nummo æreo Balleorum, qui nunc primum in lucem prodit. V. de Crassitie laterum, quibus veteres in magnis molibus & substructionibus utebantur, Epistola P.* Jacobi Belgradii, *Soc. J. P. &c. VI. Ejusdem Epistola altera, qua Basis Ariminensis Inscriptio militaris, recens inventa, illustratur. VII.* Francisci Ant. Zachariæ, *Soc. Jes. Presb. de C. Nonii Cæpiani Inscriptione, Arimini nuper reperta, Epistola, &c. VIII. Ejusdem Lettere sopra alcune Antichità di Pisa.* Volumen V *hæc complectitur: I. Placitum, Ravennæ apud Classem habitum a Silvestro II, Pont. Max. & Ottone III, Augusto Imper. monumentum insigne, nunc primum editum, atque Observationibus a Præstant.* Lud. Ant. Muratorio *illustratum.* II. *Inscriptiones antiquæ ineditæ, quibus Museum Monasterii S. Pauli Romæ ornavit, & suum Ravennæ, Cl. Præsul D. Abbas* Paulus Ginannius, *qui eas exscripsit, ac misit* Gorio, *qui Notas adjecit. III. Exemplar Tabulæ Trajanæ ex ære, magnitudine & inscriptione insignis, pro Pueris & Puellis Alimentariis Reipublicæ Vellejatium, in Italia institutis liberalitate Trajani Aug. ex ipso archetypo, in Placentina ditione nuper effosso, &c. editum cura & recensione* A. F.

 Gorii.

Gorii. *Illustratur Commentario ejusdem* L. A. Muratorii *cum hoc titulo: IV Dell' insigne Tavola di bronzo, spettante a i Fanciulli e Fanciulle Alimentarj di Trajano Augusto nell' Italia, dissotterrata nel Territorio di Piacenza l' anno 1747 intera edizione, e sposizione fatta da* Lodovico Antonio Muratori *&c. V. Elenchus Opusculorum, quæ in reliquis* Symbolarum *Voluminibus proferentur. In* Volumine VI *Opuscula hæc continentur: I. P.* Zachariæ Francisci Antonii, *S. I. P. de Inventione Sanctæ Crucis. II. Dissertatio* Dominici Mariæ Mannii *de Titulo Dominicæ Crucis archetypo, ejusque vera forma & epigraphe, seculorum barbarie, & artificum licentia, nunquam recte expressa. III. Theses historicæ, chronologicæ, criticæ, philologicæ, &c. ad Vitam S. Constantini Magni Imperatoris Augusti, propositæ ab* Antonio Maria Lupio, *Florentino, Soc. Jesu, cum Annotationibus & Appendice* Francisci Antonii Zachariæ, *ejusdem Societatis. IV. Veteris Gemmæ, ad Christianum usum exscalptæ, brevis explanatio, Autore* Francisco *Equite* Victorio. *Editio tertia auctior. In* Volumine VII *exhibentur: I. Animadversiones in lamellam æneam vetustissimam Musei Victorii, auctæ secundis curis, & ab Autore recognitæ. II. P.* Franc. Ant. Zachariæ, *S. I. P. De Encolpiis. III. Ejusdem Bibliotheca Capituli Pistoriensis. IV. Lettere antiquarie inedite del P.* Anton Maria Lupi, *della Comp. di Gesu, colle Annotazioni del prelodato P.* Zaccaria. *V. Ejusdem Monumentorum aliquot medii ævi ineditorum Spicilegium. VI. Ejusdem Dissertazione delle Scuole degli antichi Romani.* Volumen VIII *hæc habet: I. Sopra le figure circoscritte al Circolo ed alla Sfera, Lettera del Sig.* Francesco Maria Zanotti, *Pub. Lettore di Filosofia nell' Università di Bologna, e Segretario perpetuo dell' Acad. delle Scienze della med. Città. II. Lettera del R. D.* Felice Balassi, *C. R. del Salvatore al prelodato Sig. Zanotti. III. Sopra le nuove Proprietà delle Figure quadrilatere Dissertazione del Sig. Conte* Gregorio Casali, *Bolognese, Professore Sostituto di Architettura militare, ed Accademico dell' Instituto delle Scienze, e dell' Arti.*

IV. De

IV. De magnitudine maritimi itineris invenienda nullis habitis astrorum observationibus Prælectio, habita in Archigymn. Patavino A. 1747 a Joanne Rynaldo *Comite* Carlio, *Publico Scientiæ Nauticæ & Geographiæ Professore. V. Del med. Sig. Conte* Carli *Ricerche sopra l' origine, struttura, ed uso, delle antiche Navi militari turrite. VI. Sopra l' istesso oggetto Discorso Accad. del Sig. Dottor* Andrea Pietro Giulianelli.

Elenchus Opusculorum, quæ in sequentibus Symbolarum Voluminibus proferentur:

Promissa jam sunt bona fide, quam sancte servabimus, hujusmodi Symbolarum Volumina XII, *quæ, Deo dante & favente, ut speramus, intra sequentem annum 1750 in lucem exstabunt. Cum autem, ut evenire solet, quorundam maleferiatorum hominum vitio, ne dicam invidia, apud exteros rumor increbuerit, qui vanus ac falsus omnino erit, telam hanc brevi intercisam & abruptam remansuram; non abs re visum est Clarorum Virorum Opuscula hic enumerare, quæ majori ex parte jam penes nos sunt; quamvis alia multa, præsertim scientifica, quæ nunc scribuntur, quamprimum absoluta nobis promittantur: id vero perlubenter, Amicis quibusdam monentibus, facimus, ut interim eorum praclari labores, queis nos incredibili humanitate ac studio, paucorum mensium intervallo, donarunt, literato orbi innotescant: Acta Academiæ Flor. del Cimento ab origine sua ad 1647, nunc primum ex autographo edita;* Matthæi Aegyptii *Comitis, Sereniss. Regis utriusque Siciliæ Bibliothecarii, Epistola ad A. F. Gorium de Vasculorum antiquorum picturis, ac de rarioribus Capuanorum, aliorumque populorum, Numis ineditis;* Anonymi *in fine Codicis Doniani Epitaphia antiqua Daciæ & Hungariæ, ab eo visa & exscripta, cura* Ant. Fr. Gorii *edita;* Anonymi Romani *marginales Notæ, recensiones, emendationes ad fidem archetyporum in Epigrammata antiquæ Urbis, edita a* Jacobo Mazochio *anno MDXXI, regnante Leone X, P. M. ex Autographo* Jo. Bapt. Donii, *curante* A. F. Gorio; Fil. Baldinucci *Lettere spettanti all' eccellenti opere di vari celebri*

 Pittori,

Pittori, date ora in luce; De' Bardi *Giov. Gentil. Fiorentino, Discorso sopra la Musica antica, e'l cantar bene*; Petri Angelii Bargæi *Epistolæ aliquot, nunc primum in lucem prolatæ*; P. Jac. Belgradius, *Soc. Jesu Presb. &c. Opuscula mathem. & philologica pro Symbolis elucubrat*; Joannis Dominici Bertoli, *Comitis & Canonici Aquilejensis, Thesaurus Imperialium Numismatum pretiosiorum Latinorum & Græcorum ex omni metallo ac modulo, quæ nova, compendiaria, perbrevi, accurata, & nunquam antea excogitata, descriptione recensentur*; *Idem absoluto altero Aquilejensium Inscript. ant. Volumine, Opuscula pro* Symbolis *parat*; Jos. Binii, *Glemonensis Basilicæ Archipresbyteri, de Institutis veterum Sanctimonialium Glemonensium, cum historia præsertim Monasteriorum S. Blasii, S. Agnetis, & S. Claræ; qua occasione eximia non pauca, nunquam antea edita, monumenta proferuntur & illustrantur*; *ejusdem in Baptisterium antiquum Sanctæ Glemonensis Ecclesiæ Observationes*; *ejusdem Selecta atque insigniora medii ævi monumenta, e Modetiensi Tabulario depromta, nunc primum edita cum Notis ejusdem*; *ejusdem Memorie storiche spettanti a Napino della Torre, Capitano Generale de' Fiorentini*; *Excerpta genealogica de Advenis, Civibus, & Incolis Glemonæ, præsertim Nobilibus Viris Florentinis, Senensibus, &c. aliæ Lucubrationes, ab eodem V. C. in* Symbolis *proferendæ, promissæ sunt*; Antonius Maria Biscionius, *Canonicus Basilicæ S. Laur. atque ejusdem Imper. Bibliothecæ Præfectus, multa pro* Symbolis *Analecta, Opuscula, & Monumenta medii ævi, in promtu habet edenda, præsertim, eo favente, ex Imperiali Medicea Laurentiana Bibliotheca depromta, quæ in ejus Catalogo accurate recensentur*; Joseph. Blanchinius, *Presbyter Congregationis Oratorii Romæ, ea, quæ sequuntur, in* Symbolis *edenda* A. F. Gorio *humanissime dedit*; *Necrologium autographum Ordinis S. Benedicti a Guittone Monacho descriptum ab anno MLXXV, & a Successoribus continuatum usque ad XIII Seculum*; *Leonis X, P. M. Breves & Privilegia, collata Ecclesiæ Venetæ S. Georgii Martyris*;

tyris ; Hymni sacri & Epigrammata vetusta, ornamentis Ecclesiarum Romæ apposita ; Passio Sanctorum Nazarii, Gervasii, Protasii, & Celsi pueri, ex antiquissimo Codice ; Expositio Apocalypsis Joannis Apostoli, ex Codice vetustissimo nunc primum edita ; Ven. Bedæ Opusculum de VI ætatibus mundi, descriptum e Codice Vallicelliano X Seculi, quod plurimum discrepat ab editionibus, curante eodem Cl. Josepho Blanchinio ; *Prudentii, Episc. Tricassini, Opusculum, nunquam antea editum, quod tam e Veteri, quam e Novo, Testamento collegit, & ad sacros Ordines properantes memoriæ commendari præcepit ; in Cantica Canticorum Expositio, quæ, incertum, utrum sit Epiphanii, Episcopi Cypri, an Philonis Carpathii, sive alterius Autoris ; Litania Romana, scripta, ut videtur, Seculo X ; Diptychæ Tabulæ, nominibus plurimis inscriptæ ; Nomina Fratrum de Societate XII Apostolorum ; Nomina Canonicorum Parisiacensium ; Nomina Infirmorum ; Nomina Defunctorum ;* Salvadore Maria di Blasi, *Monaco Casin. Lettore, e Bibliot. e Prefetto del Museo del Monastero Gregoriano di S. Martino di Palermo, Dissertazione sopra le pitture di un vaso antico Greco Siculo ;* Philippi Bonarrotii, V. C. *Senatoris Florentini, Additamenta & Emendationes, ad marginem scriptæ ejus Operum i Medaglioni del Museo Carpegna, ed i Vetri antichi Cemeteriali, ex ejus autographo ;* Fed. Borromæi, *Cardinalis, Archiepiscopi Mediolani, de Pictura sacra Libri duo, ab eo aucti & recogniti : secunda editio, cum aliquot Annotationibus* A. F. Gorii ; *Ejusdem Museum ;* Jo. Bottarius, *Præsul, Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, complura rariora Opuscula, cum edita tum inedita, pro* Symbolis *communicavit ;* Dominici Brichieri Columbo, *Patric. Finariensis, quæ sequuntur : I. Historiarum ac Fabularum, quarum D. Gregorius Nazianzenus meminit Oratione in Sancta Lumina, Explicatio, ex MSto Codice August. Vindobonensis Bibliothecæ nunc primum eruta, & ad fidem Codicum Mediceæ-Laurentianæ castigata : prodit Græcè & Latine ;*

tinc ; de Iside Pharia, ejusque cultu & sacris ; de Ligniferis, Dendrophoris, & Centenariis, Disquisitiones VI, quibus variæ Codicis Theodosiani Antiquitates explicantur ; de Augustalibus & Seviris, & de Pastophoris ; Alexandri Brugiotti, *Profess. Flor. de Magistratu Ædificiorum, olim Ædili nuncupato, Tractatus; ex quo desumitur præstantia juris ædificandi tam respectu Principis, quam ipsius magistratus, ex avtographo ejus nunc primum editus;* Petri, Burmanni *Fr. Fil. & Nep. Amstelædamensis, Dissertatio de Jure aureorum Annulorum, cum Additamento;* Jo. Raynaldus Carlius, *Comes, Publ. Scientiæ Nauticæ & Geographiæ in Patavino Archigymn. Professor, Tractatum hunc elucubrat: Nuova Macchina da esso ideata, con cui più facilmente, che con ogn' altra, si può misurare il corso dell' Acque correnti ; idem alia Opuscula scientifica ad Gorium parat ;* Callisthenis Megapolitani *de Cive docto, honesto, & probo, Liber I;* ej. *de Cive indocto, inhonesto, & impostore, Liber II;* Joannis Hieronymi Carli, *in Collensi publico Gymnasio humanior. Liter. & in Semin. Theol. Professoris, Monumenta, ex antiquis Codicibus excerpta, nunc primum edita, & Notis illustrata: præsertim Epistolæ aliquot Latinæ Celeb. Joannis Boccaccii, Oratoris Flor. ;* Gregorius Casalius, *Comes, superius laudatus, alias Lucubrationes* pro Symbolis *parat;* Jo. Checcotii, *Can. Theol. Vicetini, Explicationes Gemmarum aliquot antiquarum, & Dissertationes pro* Symbolis; Jo. Clerici, *& aliorum Clarorum transmarinorum Virorum, ad Cel.* Ant. M. Salvinium *Epistolæ;* Antonius Mugellanus Cocchius, *Medicus in Flor. Archinosocomio S. Mariæ Novæ, Anatomes Professor, Musei Florentini Imperialis Cimeliarcha, Lucubrationes aliquot pro* Symbolis *parat;* Eduardi Corsini, *e Cler. Reg. Schol. Piar. in Pisano Athenæo Professoris, Animadversiones in Epigraphen Græcam Lebetis ærei, donum Regis Mithridatis Eupatoris, ex Portu Antiate educti, nunc in Museo Capitolino reconditi ; ejusd. de Natali die Platonis, ejus ætate, & in Italiam itineribus ;* Caroli Dati, *Patric. Florent. Observationes in Fragmen-*

Fragmenta Capitularis Lotharii Imper. Aug. Accedunt Chartæ omnium antiquissimæ, quæ in Florentinis Archivis asservantur, cum Notis A. F. Gorii, *qui eas in lucem nunc primum profert*; Vitaliani Donati, *Patav. Phil. Medici, ac Botanici, Storia naturale del Mare, iu cui si fanno conoscere le leggi delle progressioni della Natura, con un Saggio delle suddette leggi*; Jo. Bapt. Donii, *Patric. Florent. Catalogus Autorum antiquorum & semiantiquorum, qui nondum in lucem prodiere, ex Vaticana, aliisque toto orbe celeberrimis Bibliothecis*; *ejusd. Discorso sopra un Medaglione sacro Greco d' oro al Sig. Card. Francesco Barberini*; *ejusd. Diss. de Veterum cultura per ignem*; *Epistolæ Clarorum Antiquariorum, qui, jubente Sereniss Card. Leopoldo Medice, pretiosa omnis generis cimelia collegere, quæ in Museum Mediceum illata sunt, ex autographis*; Jac. Facciolatus *Elucubrationes aliquot suas pro* Symbolis *habet*; *Familiarum Magnatum Florentinorum series ex vetustis monumentis: quarum gentilitia insignia, sive, ut ajunt, arma, mutata sunt, cum observationibus*; Francisci Florii, *Comitis, Canonici Aquilejensis, Dissertationes, quibus medii ævi monumenta, ritus, ac leges, expenduntur, & illustrantur*; *ejusd. in Sepulcrum Gastonis, Aquilejensium Patriarchæ Observationes*; *de Servis & Libertis medii ævi*; *alia opuscula idem promisit*; Justi Fontanini, *Archiep. Ancyrani, Achates Isiacus, e Museo Capponio depromtus, cum Auctario* A. F. Gorii; Jo. Fabbrinii, *ICti Florentini, Dissertationes*; Erasmi Frœlich, *Soc. Jesu Presbyt. Animadversiones in quosdam Nummos veteres Urbium cum Tabulis VI ære incisis*; *editio altera, cum vetustis aliis monumentis ab Autore recognita, & aucta*; *ejusd. Compendiariæ Notæ, in Numis Latinis expositæ*; Ant. Franciscus Gorius, *harum* Symbolarum *Autor, Deo volente, & juvante, hæc, quæ recensentur, in lucem proferet*: *de primævis Florentinis Christi fidelibus, eorumque Baptismate, Exercitationes*; *accedunt criticæ Animadversiones*; *Admiranda Antiquitatum Herculanensium, novis curis illustrata,*

atque a nonnullis difficultatibus vindicata, adjectis Clarorum Virorum jam editis observationibus: accedit Dissertatio de illustribus Noniis apud Campanos; de antiquis Ecclesiarum Hierothecis: qua occasione Inscriptiones Græcæ complures, quæ Lipsanothecas Baptisterii Florentini ornabant, afferuntur & illustrantur; Vetusti marmorei Ambonis Ecclesiæ Florentinæ Sancti Petri Scheradii sacra Emblemata, nunc primum Tabulis æneis delineata, & observationibus illustrata; Monumenta sacra insigniora Abbatiæ S. Hilari, Ordinis Vallisumbrosæ, nunc primum prolata & illustrata; Spicilegia antiquorum Lapidum, scriptorum ex Epistolis Clarorum Virorum Amicorum; Diss. de prisco cultu S. Josephi in Ecclesia Florentina; Hagiologium sanctæ Florentinæ Ecclesiæ, sive Lectiones antiquæ, Natali die Sanctorum Florentinorum in divinis Officiis recitari solitæ, in unum corpus collectæ, & exscriptæ ad fidem Codicum vetustorum, cum Annotationibus; Diss. de fabrilibus instrumentis ac symbolis, quæ manibus gerunt XII Apostoli Christi Domini, in monumentis antiquis expressi; Liturgia antiqua Sanctæ Florentinæ Ecclesiæ, cum observationibus; Diss. de forma, cultu, ornatuque, veterum Baptisteriorum apud Christianos: qua occasione Baptisterium Florentinum illustratur, adjecta ejus Historiæ Synopsi; in Picturas sacras omnium vetustissimas Florentinæ Ecclesiæ Observationes; Vetusta monumenta Liturgica ad Basilicam reconciliandam; Diptychi Quiriniani, nunc Vaticani, brevis historia; Diss. *de ritu attollendi faces in sacris Ecclesiarum mysteriis; de Hospitali S. Jacobi de Altopassu, ejusque magno Magistro & Fratribus &c.; Constitutiones, sive Regulæ eorundem Fratrum, nunc primum e Codice membranaceo Cl. Senatoris* Capponii *editæ, adjectis observationibus: ubi Monumenta, Privilegia, Bullæ, Sigillorum ectypa, & antiquæ Inscriptiones, ad idem Hospitale pertinentes, afferuntur; Picturæ sacræ pervetusti Codicis membranacei Græci, qui exstat in Bibliotheca Abbatiæ Florentinæ Casinensium, cum observatio-*

servationibus; *Codicum rariorum descriptio*, *qui e Florentinis Bibliothecis in lucem proferri possunt*; *Gemmæ antiquæ Circenses rariores*, *nunquam antea editæ*, *observationibus illustratæ*; *Diss. de Cultu Nili*, *ejusque ex aquaticis plantis feracitate & utilitate*, *quam musivi operis insignis pictura*, *qua illustratur*, *ostendit*; Sex. Rufi *V. C. &* P. Victoris *de Regionibus Urbis textus auctus & emendatus ad fidem complurium Codicum antiquorum*, *adjectis Annotationibus*; *in* Jani Gruteri *Corpus Inscriptionum antiquarum Recensiones*, *Auctaria*, *Emendationes*, *ex Autographo* Jo. Baptistæ Donii, *Patric. Flor. nunc primum ab* A. F. Gorio *excerptæ*, *& publici juris factæ*; *Gemmarum antiquarum annularium literatarum Sylloge*, *cum aliquot observationibus*; *Arruntiorum Sepulcra*, *Romæ detecta*, *in lucem edita*, *& illustrata*; *Columnæ antiquæ miliariæ*, *habita temporum & locorum ratione*, *accurato ordine digestæ*, *& annotationibus illustratæ*; *Spicilegium miscellanearum Inscriptionum antiquarum*, *quæ in editis Thesauris desiderantur*; *Excerptum præcipue ex Epistolis Clarorum Amicorum*, *& Antiquariorum*; *Meditationes criticæ*, *quibus Censuræ Eruditorum Virorum in edita Opera* Ant. F. Gorii *expenduntur*; *Diss. de Christianis Virginibus*, *earumque velamine sacro*; *Diss. de Vestali Virgine Maxima*, *ejusque honoribus*, *& immunitate apud Romanos*; *Inscriptiones antiquæ collectæ*, *& exscriptæ a* Francisco Philelpho; *Analecta Epitaphiorum*, *quæ Sepulcris Clarorum Virorum ab* A. F. Gorio *inscripta sunt*, *curante* Andrea Julianellio, *in Flor. Seminar. Eloq. Prof.*; *Diss. de præstantia & utilitate Balneorum Pisanorum*: *qua occasione Pisanum Laconicum affertur*, *& aliis dilucidationibus illustratur*; *nec non de Balneis & aquæductibus*, *a Mathilde Comitissa in publicum usum apud Pisanos exstructis*: *qua occasione nondum edita monumenta proferuntur*; *Ichnographia Templi Dianæ*, *& Balnearum antiquarum Nemausensium*, *quæ detectæ*

ſunt cum aliquot ſcriptis marmoribus, anno 1739; Camilli, veterum Sacrificiorum miniſtri, Icon explicata, ex marmore antiquo, atque ex æreo ſigillo; Teſſerarum antiquarum theatralium, athleticarum, & quotquot hodie exſtant, Syntagma, cum Annotationibus; Diſſ. de Candelabris veterum: adiectis eorum figuris ex inſigniori- bus monumentis, quæ obſervationibus illuſtrantur; Diſſ. de Salinis veterum profanis, & de ſacris in uſum Baptiſteriorum; Jovis, aquilam paſcentis, ſimulacrum marmoreum Muſei Guarnacciani illuſtratum; Bernardi Oricellarii, *Patricii Flor. Commentaria in* Sex. Rufum *&* P. Victorem *de Regionibus Urbis, ex ſingulari Codice Bibliotb. Illuſtr. & Rev. Canonici Subdecani March.* Gabrielis Riccardi, *&c.; Diſſ. de Hecate Dea, ac Diis Triformibus, Diatribe, adjectis vetuſtis Anaglyphis, Inſcriptionibus, Numis, & Gemmis; Diſſ. de Officinis vitrariis veterum, & de vitreis ac chryſtallinis vaſculis; de inſignioribus Columnarum capitulis, Deorum imaginibus ornatis; de antiquarum ararum variis emblematis; de Urnarum cinerariarum variis emblematis; Sepulchreti Florentini Doniani & Roſſelliani Epitaphia illuſtrium Virorum inſigniora: accedunt majorum Monumentorum, vulgo i Laſtroni, ſelectæ figuræ; Muſei* Goriani *rariorum monumentorum brevis deſcriptio; de Navibus heroicis, quarum ſchemata, ex antiquis monumentis depromta, obſervationibus illuſtrantur; Ejuſd. Dianæ Epheſiæ ſimulacra duo inſigniora tum Imper. Muſei Florentini, tum Muſei March.* Donati Guadagni, *Patric. Flor. obſervationibus illuſtrata; Antiqua Monumenta duo Lucenſium expoſita, & obſervationibus illuſtrata; Pondera quadrata, ſive monetæ omnium vetuſtiſſimæ, in utraque facie emblematis typicis ornatæ, quæ libras quatuor, quinque, vel ſex, excedunt, nunc primum depromtæ ex Flor. Muſeo Guadagnio, cum obſervationibus; Morphei ſimulacra inſigniora, quæ in Florentinis Muſeis exſtant, illuſtrata; Florentinæ Reipublicæ honores, ſtipendia, praeconia,*

nia, in Colluccium Salutatum, *Oratorem Florent. ejusdem Secretarium, collata, cum ineditis monumentis*; Grisellinus, *Philos. & Mathem. Venetus, Opuscula quædam pro* Symbolis *elucubrat*; Leop. A. Guadagni, *in Pisano Athen. Pandect. Professoris, &c. de Florentino Pandectarum exemplari, an sit Justiniani Imp. archetypum, & an ex eo ceteri, quos habemus, Pandectarum libri manaverint, Dissertatio*; Jo. Caspar Hagenbuchius, *Canonicus Turicensis, & in Patrio Lyceo Prof. non pauca, in* Symbolis *edenda, misit, ac nunc elucubrat, ad antiquariam scientiam spectantia*; Andreæ Petri Julianelli, *almæ Univers. Theolog. Florent. Cancellarii, Discorso Accademico sopra le Navi antiche turrite, loro origine, struttura e uso*; *Diatriba prelimitare sopra un MS. inedito di* Filippo Pigafetta, *Patrizio Vicentino, sopra i Trinceramenti e Approcci degli antichi, con molte memorie riguardanti la Vita del medesimo*; *de Natali die Augustorum Augustarumque Commentarius ad insigne Marmor Florentinum, editum Tomo I Inscr. ant. Etruriæ Urbium pag. 316*; Hieronymus Lagomarsinius, *Soc. Jesu Presb. Opuscula aliquot inedita humanissime exhibebit*; Jo. Henrici Leichii, *Lipsiensis, Opuscula & Dissertationes quædam pro* Symbolis; Antonii Magliabechi, *Viri Celeberrimi, Meditationes & Censuræ in Opera doctorum Virorum*; *item Excerpta ex Memorabilibus Historiæ literariæ, ex autographis ejus Codicibus, qui in Bibliotheca Magliabechiana asservantur*; Dominici Mariæ Mannii, *ex multis, hæc: Eruditorum Typographorum Vitæ*; *de Principibus Viris de Guisa*; *Bartholomæi Scalæ, Secretarii Reip. Florent. Vita*; *Delle Pile dell' Acqua Santa, e loro uso*; Jac. Martorellius, *in Regio Neapol. Lyceo Græc. Liter. Professor, Diatribas novi Systematis pro illustratione Homeri misit, alias parat*; Mathematicorum *ex Classe XI Selecta ex Catalogo Codicum MSS. Bibliothecæ Magliabechianæ, ex curis V. C.* Jo. Targionii, *Medic. Prof. & Botan. ejusdem*

Bibliothecarii; *ejusdem* Jo. Targionii *Annotationes in Iter Rutilii Numatiani*; *P.* Joseph Maria Mazzolarius, *Soc. Jesu Presb. Opuscula pro* Symbolis *nunc elucubrat*; Lorenzo Medici, *il Magnifico*, *Lettere tratte dalle Originali del medesimo*, *ora date in luce per la prima volta*; Ant. Lud. Muratorius *alia eximia sui ingenii monumenta, in* Symbolis *edenda, misit*, *&* *alia parat*; Oratorum *illustrium Florentinorum Orationes selectæ*, *quas coram Pontifice Maximo & Regibus habuere*; Pauli Mariæ Paciaudi, *ex Cler. Reg. Teatinis*, *cura*, *Clarorum Virorum Epistolæ aliquot, nunc primum prolatæ: I & II* Philippi a Turre, *Episcopi Adriensis*; *III* Dominici Georgii *ad* Ill. *Scipionem Maffejum de obitu ejusdem Præsulis*; *IV* Mich. Ang. Zorzi, *Patric. Vicet. de Nummo max. magnit. Severi Alexandri*; *ejusd. de Sacris Christianorum Balneis Liber singularis*; *idem alias pro* Symbolis *lucubrationes parat*; Joannis Baptistæ Passerii *Isis Goriana*, *parvum nempe ejusdem Deæ signum ex ære, in Museo Goriano asservatum, Dissertatione explanatum*; *ejusd.* Diss. *de Hebraismo Latinorum*; *ejusd. aliæ Dissertationes, antiquariam supellectilem illustrantes*; Bartholomæi Platinæ *Oratio ad Pium II P. M. de bello Turcis inferendo*; Alexandri Politi, *e Cl. Reg. Sch. Piar. in Pisano Athenæo Humanior. Literar. Professoris*, *Diatr. I de Cathedra B Petri Apostoli Romana*; *Diatr II de Sancti Sebastiani Martyrio*; *Diatr. III de Quadrigis veterum*; *Diatr. IV in loca quædam Joannis Meursii*; Eusebii Renaudotii, *aliorumque Clarorum Gallorum, Epistolæ ad Celeberr.* Antonium Mariam Salvinium, *Patric. Flor.*; Angelus Maria Riccius, *in Flor. Lyc. Græc. Lit. Prof. Opuscula varia philologica in promtu habet edenda*; Antonii Mariæ Salvinii, *Patric. Florent. & in patrio Athenæo Græcarum Literar. Professoris, Lectiones*, *quibus Græcorum Poetarum*, *præsertim Homeri*, *Hesiodi*, *Pindari*, *& variorum Autorum Græcorum*, *loca explicantur*, *& illustrantur*; *ejusd. Epitaphia*

phia illustriora Clarorum ac Nobilium Virorum, curante prælaudato Julianellio; *Ejusd. Carmina Latina, nunc primum in lucem edita; Ejusd. Epistolæ ad Claros Viros, quibus antiqui Autores, & monumenta vetusta, illustrantur*; Salvinus Salvinius, *Patr. & Canonicus Florentinus, complura Opuscula & Monumenta, nondum edita, humanissime communicavit pro* Symbolis; Bartholomæi Scalæ, *Secretarii Reipublicæ Florentinæ, Epistolæ centum, ad Historiam Florent. pertinentes, selectæ ex insigni Codice penes* Jo. Bapt. Dejum, *Imperiali Secretiori Tabulario Præfectum, nunc primum, curante* A. F. Gorio, *editæ, & illustratæ, cum ejus Vita, scripta a Cl.* Dominico M. Mannio; Dominici Schiavo, *Sacr. Th. Doct. Panormit. Explanatio picturæ Vasculi antiqui Agrigentini: item de Siculis equis apud veteres; Ejusd. in duos Crateres antiquos Dissertatio, qua sigillata vascula & picta illustrantur*; Jo. Conr. Stiglitius *Diatribas pro* Symbolis *elucubrat*; Josephi Mariæ Suaresii, *Episcopi Vasionensis, Diatriba de Vestibus literariis in Musivis antiquis: accedit Mantissa ac duplex Lexicon Vestiarium sacrum & profanum, Autore* A. F. Gorio, *cum observationibus ejusdem; Ejusd.* Suaresii *Diatriba de Flabellis Pontificiis, seu Muscariis pavoninis, cum Mantissa ejusdem* Gorii; Hieronymus Tartarottus, *Roboretanus, variæ eruditionis Apophoreta, in* Symbolis *edenda, in promtu habet, & alia elucubrat*; Lælii Taurellii, *Jurisconsulti Fanensis, Florentinæ Rotæ Auditoris, Oratio in Alexandri Medicis Ducis funere: adjectis Numis & aliis observationibus, curante* A. F. Gorio; Jo. Chrysost. Trombelli, *Abbatis Monasterii & Eccl. S. Salvatoris Bonon. in Sermonem Sancti Antipatri Episcopi in Assumtione B. Mariæ V. nunc primum e tenebris erutum, Animadversiones, & Notæ; idem alia Opuscula, in* Symbolis *edenda, elucubrat*; Walchii *Fratres, Jenens. Gymnasii Celeb. Professores,* Gorianas Symbolas

Symbolas *suis lucubrationibus ornabunt*, *& jam in promtu se habere scripserunt*; Franciscus Valletta, *JCtus Neapolitanus*, *selecta quædam*, *nondum edita*, *Clarorum Virorum Opuscula*, *quæ in domestica Bibliotheca asservantur*, *in* Symbolis *proferenda*, *promisit*; Joannis Mariæ a Turre, *in Regio Neap. Lyceo*, *& in Academia Ecclesiast. in Ædibus Emin. Archiep. Physicæ Professoris*, *Disquisitio de Attractione*; Pietro Della Valle *Discorso della Musica dell' età nostra*, *che non é punto inferiore*, *anzi e migliore di quella dell' età passata*, *indirizzato a Lelio Guidiccioni*; Dominicus Vandellius, *in Mutinensi Athenæo Publ. Math. Professor*, *aliquot Opuscula scientifica pro* Symbolis *parat*; Francisci Victorii, *Equitis Ord. D. Stephani*, *Observationes in Epipraphen marmoreæ basis Obelisci Constantin. quæ in ejus Museo exstat*; Laurentii del Torre, *Præpositi Congreg. Oratorii Utinensis*, *Dissertatio*, *sive Explanatio duarum Tabularum antiquarum ex ebore*, *quibus pervetustum Psalterium contectum est*; *idem alias lucubrationes pro* Symbolis *promisit*; Franciscus Ant. Zacharias, *S. Jesu P. Opuscula alia varia omnigenæ eruditionis pro* Symbolis *elucubrat*; Jo. Baptista Zannobettrius, *Florentinus*, *hæc in* Symbolis *edenda Opuscula habet*: *Veterum Christianorum Obsequia erga morientes*, *ex vetusto Codice Liturgico Bibliothecæ Magliabechianæ*: *accedit Diatriba de ætate ejusdem Codicis*, *& Notæ philologicæ*; *Eusebii*, *Ep. Cæsariensis*, *Sermo de Corpore & Sanguine Domini e Codice antiquo*: *accedit Diatriba de Autore ejusdem Sermonis*; *de studio Linguarum Orientalium apud Florentinos Commentarius*; *Monumenta Fratrum Arvalium illustrata*, *ubi Collegii hujus initium*, *dignitas*, *sacra*, *vestes*, *munera*, *& alia notatu digna*, *illustrantur*; *de cultu Fontium apud veteres Dissertatio*; *Anthologia Lapidaria*, *sive Marmora metrica Græca*, *in unum collecta*, *& Notis illustrata*; *de rusticatione Græcorum Dissertatio*; *de Obelisco Theodosiano*, *Constantinopoli erecto*, *Dissertatio*, *ubi Mechanica elevationis ejusdem Obelisci ex insigni Anaglypho illustratur*; *de fœcunditate physica terræ Palæstinæ Dissertatio*; *ejusdem de Dispensationibus apud veteres Romanos Dissertatio*; Josephi Lanzonii, *Medici Ferrariensis*, *Epistola de usu velorum cortinarumque apud veteres*, *Latine versa*, *addito Auctario*; *ejusd. de aquarum artificiosa sparsione in theatris & conviviis veterum*, *auctario locupletata*; Franciscus M. Zanottius, *superius laudatus*, *alia pro* Symbolis *parat*; P. Leonardus Ximenes, *Soc. Jesu Presb. Opuscula Astronomica & Mathematica*, *in* Symbolis *edenda*, *elucubrat*.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLIX.

DEGLI ANNALI DI GREGORIO XIII PONTEfice Massimo, &c.

hoc est,

ANNALES RERUM, A GREGORIO XIII, PONTIfice Maximo, gestarum, compositi a P. JOANNE PETRO MAFFEI, Societatis Jesu, ac in lucem dati a CAROLO COQUELINES, auspiciis Papæ BENEDICTI XIV.

Tomi II.

Romæ, in typographeo Hieronymi Mainardi, 1742, 4. Tom. I Alph. 2 plag. $5\frac{1}{2}$, Tom. II Alph. 2 plag. 16.

In *Libros XIII* & summam gestorum memorabilium, sub finem enarratam, Opus hoc distributum est, adeo commemorabile ob res, præsidente suis *Gregorio XIII*, gestas, ut magna Historiæ ecclesiasticæ pars inde addisci ac illustrari possit. Autor, id sibi propositum fuisse, perhibet, ut successionem perpetuam Pontificum a Christo & *Petro*, unicum ecclesiæ suæ privilegium, adversus fraudes & mendacia (ita dicit) hæreticorum stabiliret. Mirum sane, e vita unius Pontificis innotescere omnium successionem. *Gregorius XIII* e familia domus *Boncompagniorum* Bononiæ progenitus fuit, familia orta ex gen-

Tom. I pag. 2.

Pag. 3. te *Drageniorum* Assisii. Generis conditor fuisse dicitur Baro Germanus, qui in Italiam venerat A. 961 cum Imperatore *Ottone Magno*, insigni trium draconum in area rubra nobilitatus. Unde posteris a Draconibus adhæsit cognomen. Supersunt Spoleti *Dragonii*, quorum origo ad stirpem eandem refertur. Imperante *Ottone III* A. 1003 dicitur ortus ex ea gente *Boncompagnus*, vir strenuus, Assisiis Vissum demigrans, Comitatui Maceratæ & Ulmeti locisque ad Apenninum ibi
4. sitis præfectus. *Joannes*, inde progenitus, A. 1140 circiter Bononiam secessit, cujus posteri prædia quidem haud tenuerunt, illustres tamen dederunt viros. *Caspar* fuit *Jacobi* pater, hic *Christophori*, qui ex uxore *Angela Marescalchi* genuit
5. *Hugonem* præter *Boncompagnum*. *Hugoni* docile fuit ingenium. Ipse legum prudentiam didicit arripuitque ex præceptis *Ludovici Gazzadini* & *Caroli Ruini*. Adspiravit ad dignitatem Doctoralem, receptusque in Collegium XII publice per quinquennium magna cum laude docuit auditores Jus Canonicum & Civile. Romam venit A. 1538, natus annos 36, a Purpurato *Parisio* honoratus, & eximie susceptus. Pontifex eum creavit adjunctum Capitolio, & post annum Referendarium unius alteriusque subsignationis, rebus maximi momen-
6. ti cognitor datus. *Paulus III*, postquam Concilium Tridentinum indixerat, idque Bononiam studebat potius agitare, passus est, ut *Joannes Baptista Cicada*, Cameræ Auditor, *Hu-*
7. *gonem* sibi adsciseeret vicarium muneris. *Paulus IV* hunc *Datarii* ac *Consultoris* munere ornavit, ac paulo post honoravit *Signatura gratiæ*, quam cognominant *del Concesso*, deinceps vero Episcopatu Vestiensi intra regnum Neapolitanum ad radices montis Gargani. *Alphonsus Caraffa* Cardinalis ipsum allegit sibi mandatarium, vel potius vicarium, expediendorum
8. negotiorum. *Pius IV*, actionum *Pauli IV* severus censor, ipsum magni fecit, adjungens eum duobus *Caroli Borromæi* Cardinalis consultoribus, Cardinalis, qui terris Status ecclesiastici præsidere jussus erat a Pontifice patruo. *Alphonso Caraffa* Cardinali, ob æs alienum grave conflatum in custodiam dato, suppetias tulit per se & per aliorum fidem. Tanta ani-

ani

mi magnitudo ipsum admovit propius honorum incrementis. *Pius IV Hugonem* ad Concilium Tridentinum inter summos rei sacræ antistites misit, jubens legatos ibi suos, ut illum ad consiliorum admitterent communicationem, nec celarent proponenda in Concilio, facienda, respondenda. Lis, in Concilio exardescens *de Episcoporum residentia*, fuit tandem tradita arbitrio *Caroli* Cardinalis Lotharingi & *Hugonis Boncompagni*. Hi decretum *de residentia* ita temperarunt, ut nemo non antistitum præsentium in eo acquiesceret. *Pius IV Hugonem* A. 1563 in Consistorio ecclesiastico creavit curiæ Romanæ Purpuratum, addens verba: *Hic est, in quo dolus inventus non est.* Litem intenderant jam antistites quæstionis sacræ Hispaniæ Dominicano & Archiepiscopo Toletano Fr. *Bartholomæo Caranzæ*, hæreseos insimulato. Legavit *Pius IV* Cardinalem *S. Sixti*, seu *Hugonem* nostrum, tanquam *legatum* suum *a latere*, potestate condemnandi, vel absolvendi, reum, citra rationem humanarum destinationum ullam instructum. Comitati sunt eum in Hispaniam *Joannes Baptista Castagna*, Rossani Archiepiscopus, *Joannes Aldobrandini*, Fr. *Felix*, Montis Alti Monachus, ac *M. Stephanus*, Servita Aretinus, viri erudítione insignes. Recusavit initio *Philippus II* Rex legato honorificam deductionem ad sese tribuere, siquidem ad Regem hic non esset missus, sed Archiepiscopi causa. Approbavit tandem cerimoniam deductionis receptam, quam haud repetemus. Egit cum Rege legatus, qui secum duxerat duos Theologos ac duos Canonistas, suffragio consultativo gavisuros, Totidem viros tribunal quæstionis sacræ exhibuit. Obiit inter hæc Papa. Discessit legatus, Regis viatico instructus, Romam. Creatus fuit Pontifex *Pius V*, Cardinalis antea Alexandrinus. Hic *Hugonem* remissurus erat in Hispaniam, rediturum non nisi causa finita. Dedit novus Pontifex huic munus *Signaturæ Brevium*, ac annuas pensiones ædium cathedralium, Bononiensis ac Mantuanæ, ipsumque æquo ac nepotem suum inter XL recepit. Obiit paulo post *Pius V*, cujus exequiæ in anni 1572 diem 12 Maji inciderunt. Electus fuit propediem *Hugo* in Pontificem, *Gregorius XIII* appellatus. Ce-

Pag. 9.
10.
11.

rimoniam electionis ac coronationis huc haud transscribemus, quippe copiosius jam olim evulgatam. Coronatus fuit *Gregorius* ipso Pentecostes die festo, seu 20 Maji. Officium *Dataria* attribuit *Matthao Contarelli*, Gallo, integritatis spectatæ viro. In primo Consistorio bullatam *Pii V* constitutionem de bonis Ecclesiæ Romanæ propriis *non infeudandis* jurejurando suo confirmavit. Officium inquisitionis sacræ, quod executioni daret decreta & ritus Concilii Tridentini, corroboravit autoritate. Eo fine voluit *Pii V* constitutiones de Concilio illo servando haberi inviolatas. Noluit Episcopos simul esse *cameræ* suæ Clericos, aut *rotæ auditores*. Cardinalis *Borromæus* resignavit munus summi Pœnitentiarii & Archipresbyteri S. *Mariæ Majoris*, eo quod Archiepiscopus erat Mediolani. Congregationem quinque Cardinalium statuit, qui diligentissime *Indicem librorum prohibitorum* reviderent, a patribus, Concilio Tridentino delectis, compositum. Fr. *Michaeli Medinæ*, Franciscano, & D. *Petro Fontidonio*, Hispanis, id negotii dedit, ut persequerentur priorum Pontificum mandata contra Centurias Magdeburgenses. *Philippum Boncompagnium*, suum nepotem, inter Purpuratos curiæ Romanæ allegit. Classem contra Turcos *Philippus II* nondum pergere voluit, Papa A. 1572 dolente. Operam nihilo minus dedit Pontifex, ut copiæ navales adversus Turcum fœderatæ ne discederent. Ob lanienam Parisiensem & *Colignium* occisum in gaudia diffluxit idem. Noster *temperatam* vocat lætitiam, addens tamen, Pontificem, publica instituta processione sacra, Deo gratias eapropter persolvisse. Formulam abjurationis, quam *Henricus*, Nararræ Rex, tunc ad Pontificem misit, Noster Italice exhibuit. Princeps *Condeus* æque misit literas, abjuratæ religionis *Calvinianæ* indices. Gratiam permissi matrimonii & absolutionem impertiit Pontifex *Henrico*. Inter legatos Hispaniæ Galliæque Regum dissolvit & pacavit certamen prærogativæ præcedendi. Purpuratis curiæ Romanæ demandatum, ut ipsi utrisque effingerent cerimoniæ ordinem. Tumultus Hugonottarum Vesontione sunt repressi. Varii legati Romam venerunt, con-

Pag. 19. 20. 22. 23. 32. 34. 39. 41. 44.

congratulaturi Papæ dignitatem novem. Obiit inter hæc Rex Poloniæ, *Sigismundus Augustus*, ac regnum per electionem contigit *Henrico Valesio.* Multum laboris sustinuit *Gregorius* per Cardinalem *Commendonium.* ut genuino Romanæ Ecclesiæ affectatori id regnum tribueretur. Commendavit Polonis *Ernestum*, Imperatoris filium secundum, vel, si ei Polonia minus faveret, *Henricum Valesium. Stephanum Batorium* aversatus est, suspectæ quippe religionis virum, & negotiis Turcicis implicatum. Litem eodem tempore movetunt Papæ Veneti de navigatione per mare Adriaticum, quod ipsi sibi solis vindicabant, freti anniversaria sua cum mari *in signum veri dominii* desponsatione. Hæc ad annum 1572, seu *Librum primum.* Singuli enim *Libri* singulorum annorum sunt enarrationes. Ad *Librum II*, annumque 1573, gradum promovere libet. Confœderatorum Principum contra Turcos Pontifex urget & expedit destinationem. *Communio sub utraque* denegatur Hussitis Bohemis. Intra Pedemontium religio Romana profectibus augetur. *Henricus* Andegavensis Rex Poloniæ eligitur, eique *rosa benedicta* per nuntium *Vincentium Laureum* destinatur. In Gallia turbæ crescunt. Septem Episcopi ad lustrandas nonnullas Italiæ ecclesias ablegantur. Controversias agitant vicarius Mediolani gubernator & *Carolus Borromæus*, Archiepiscopus, super jurisdictione. Similis lis in regno Neapolitano exardescit. Venetiis idem saxum volvitur. Dux Florentinus amplificatur appellatione Ducis Magni. Genuenses tumultuantur. Anconensi in tractu milites adversus Hugonottas conscribuntur. Qui Anconam Turcis tradere conabantur, detecti ac puniti. *Joannes ab Austria* Tunetum ac Bisertam recuperat. *Joannes Aldobrandini* Purpuratus decedit. Ærario Pontificio augendo prospicitur, & præparantur multa ad Jubileum celebrandum, quod Romani vocant *annum sanctum.* Consecratur multiplex *Dei Agnus.* Episcopus Frisingensis, Dux Bavariæ natus, A. 1573 in Episcopum Hildeneshemensem electus, a *Maffejo* corrupte vocatur *l'Amministratore di Flessinga.* Idem quosdam Helvetios vo-

Pag. 56. 57. 58.

cat *Suizzeri Luterani pag.* 70. Filium Ducis Cliviæ, Monasteriensi Episcopatui consequendo imminentem, perhibet imbutum fuisse *opinionibus Hussitarum pag.* 79. *Elisabetham*, Angliæ Reginam, appellat *Isabella Bolena bastarda pag.* 83, indicans, præceptorem *Jacobi I*, postea Britanniæ Regis, Baronem *Alexandrum Eischinum*, fuisse clandestinum Pontificis Romani assectatorem. *Elisabetham* vocat *aversam a Christo & a Sede Apostolica pag.* 85. Id vero in Autore laudandum est, quod consilia & arcanas sæpe deductiones detexerit, quibus *Gregorius XIII* Protestantes sua cum ecclesia voluit conjungere. Concessum *Cosmo* Mediceo nomen Magni Ducis a *Pio V* & *Gregorio XIII* arcessit, nulla Imperatoris *Maximiliani II* mentione adjecta. Vocat nos *Liber III*, & annus 1574. Protestantes in Polonia per *Henricum* Regem pressos fuisse, licet inde cognoscere. *Laureus*, nuntius Apostolicus, rem ita digessit. Ut *Joannem*, Regem Sueciæ, *Gregorius XIII* reduceret ad Romanam ecclesiam, admodum laboravit. *Henricus*, e Polonia clanculum in Galliam redux, *Carolo*, fratri defuncto, successit. Regem Hispaniæ & Galliæ Papa in fœdus contra Hugonottas coire voluit enixe, eamque ob causam consensit in id, ut *Philippus IV* 40000 Scutatos e bonis ecclesiasticis divenditis sibi pararet. Tunetum recuperatur a Sinano Bassa. Obiit *Carolus*, Cardinalis Lotharingus, ac *Cosmus* Mediceus. Ut sustentaretur jurisdictio ecclesiastica per regnum Neapolitanum, *Gregorius* lapidem movit quemcunque. Annus sanctus prænuntiatus publice, ac porta sancta fuit aperta. *Maffejus Henrico III* id vertit vitio, quod redux in Galliam voluptatibus se addixit, atque conditionibus, a *Friderico*, Electore Palatino & Landgravio Hassiæ, Protestantium primipilo, propositis, auscultavit & obsecutus fuit. A. 1575 orbis Romano-Catholicus Romam confluxit, sibi ex Jubilei promissis prospecturus, indulgentiasque pro peccatis in quatuor templis nacturus, quæ Pontifex subinde invisit ipse, cœlum ipsum placaturus. Coronam Poloniæ ut conciliaret *Maximiliano II*, admodum laboravit, certe *Ernesto*, filio *Maximiliani*. *Rudolphus II*, Rex Hungariæ, Bohemiæ, & Romanorum,

Pag. 94. 109. 125. 148.

num, electus, patris gaudia amplificavit. Impedivit *Gregorius Rudolphum*, quo minus hic Evangelicis, in Bohemia agentibus, publicum liberumque religionis suæ exercitium permitteret. *Maximilianum* patrem, regni Poloniæ candidatum, graviter monuit, ne Principibus, quos appellabat *hæreticos*, ulla annueret ratione, siquidem Romano-Catholici Bohemi minus futuri sint imperio ejus contenti, quamprimum ipse Protestantibus, in Polonia degentibus, nonnihil privilegii religiosi sit impertiturus, licet Catholici in hac sint numero Protestantibus inferiores. Hos appellat *Christo rebelles & sceleratos Apostolicæ sedis persecutores.* Juravit *Rudolphus II* Pragæ hoc jusjurandum more antiquo: *Juro per Deum, beatissimam Virginem, & per omnes Sanctos, super hac Evangelia, me conservaturum leges, constitutiones, & privilegia Romæ. Sic me Deus adjuvet & omnes Sancti.* Paulo post parochiæ multæ Protestantibus & Hussitis fuere ademtæ, & librorum impressor *hæreticus* fuit in custodiam datus. Renovata fuerunt decreta contra Picardos, & Synagogæ clausæ. Voluit Papa ibi inducere tribunal inquisitionis sacræ, ut *hæreticos* posset externa pœna afficere. At fieri haud potuit, ut remediis tam violentis esset locus. Amplificationem tamen Collegii Jesuitarum Pragæ obtinuit Papa, *Olmuzii* idem institutum urgens. Nuntio præcepit, ut operam daret imperatoriæ coronationi *Maximiliani II* peragendæ, qualis quondam Romæ fuerat expedita. At *Maximiliano* visum est, id oneris detrectare ob infirmitatem corporis. Institit igitur *Gregorius* monendo, ut *Rudolphus* filius promitteret, se suscepturum coronam Romanam auream. Coronationis *Rudolphi II*, qua Regis Romanorum, repetere non vacat cerimonias. Coronationi huic *Gregorius* festum Romæ dixit diem. In Polonia alii *Maximilianum* Imperatorem, alii *Stephanum Batori*, alii Polonum hunc vel illum e primoribus, alii *Joannem*, Sueciæ Regem, alii *Basilium* Russum, alii *Alfonsum*, Ducem Ferrariæ, præoptabant sibi Regem. Nuntius Papæ suam operam *Maximiliano* addixit. Electus fuit *Maximilianus* A. 1575. 12 Sept. Obstiterunt Poloni, quo minus Archiepiscopus proclamaret ele-

Pag. 151. 153. 154. 156. 157. 159. 168.

Pag. 173. electionem. Transsilvanus *Stephanus* fuit A. 1576, 14 Jan. in comitiis Andreoviæ prope Cracoviam electus, qui *Annam* Suecicam duxit uxorem Cal. Maji. Inde res ad bellum civile spectavit. *Christophorus Sboroscki*, frater Palatini Cracoviæ, 175. induit Warsoviæ religionem Romanam. Non quidem ille rebaptizatus est; attamen adjectum est supplementum sanctæ cerimoniæ baptismi jam *recepti a ministris diabolicis*. Sic Noster. *Henrico III* data sunt in Galliam subsidia ad bel- 177. lum, *contra hæreticos* gerendum. *Franciscus* Alensonensis, Parisiis aufugiens ex festo coronationis *Henrici III* die, cum *Hugonottis* arma corripuit, Regique rebellavit. In- 181. duciæ in Gallia firmatæ. Genuam turbat tumultus. Papa discordiam per *Philippum II* compescere studuit. Imperator literas legatosque ad Senatum Genuensem misit. Conquievit tandem procella. Princeps Clivensis Romæ decedit. *Ernestus*, Princeps Bavaricus, Roma elabitur per fugam. Collegium Germanicum ibi domiciliis, templo, ac reditibus 206. novis, ornatur. Reditus novi attribuuntur Collegio Anglico Duacensi. Anno 1575 exeunte, clausit *Gregorius* portam sanctam. Percurremus nunc gesta anni 1576, *Libro quinto* enarrata. Conjuratio Genuæ prodita & sopita. Annum jam 14 *Caranza*, Archiepiscopus Toletanus, in Castilia ac Romæ 223. detentus, & custodiæ mancipatus erat. Controversia ei intenta fuit Romæ Congregationibus definita. Decisioni cau- 224. sæ A. 1576, 14 Apr. dies dictus. Pontifex ipse tunc sententiam pronuntiavit, dixit, ipsum hæreseos suspectum esse, ac propterea obstrictum ad eam detestandam & abjurandam per sexdecim capita. Adjecta est clausula, ipsum fore per quinquennium ab Archiepiscopatu suspensum & ultra ad arbitrium Papæ, hoc est, ipsum administratione ecclesiæ suæ eo- 225. usque cariturum. Juravit *Caranza*, & in monasterium S. *Dominici* dimissus est Orvietum, paulo post ex tristitia & calculi doloribus defunctus. Reditus illius sequestrati ex judicato cesserunt collectori, seu quaestori Apostolico. At Rex eos jam magnam partem occupaverat, summam nempe duorum auri millionum. Rex designavit *Caranzæ* successorem *Casparem*

rem Quirogam, Hiſpanum, Epiſcopum Concæ, olim Romæ *auditorem rotæ*. Contra Turcum junxit Papa Imperatorem, Regem Hiſpaniæ, ac Poloniæ Regem novum, qualitercunque. In comitiis Imperator nil hujus rei effectui dare valuit, ac paulo poſt obiit diem ſupremum. Comes Salentinus, ſtudio reſignandi Archiepiſcopum Colonienſem ſolicitatus, a *Gregorio* conſilium obtinuit, ut *Erneſtum*, Principem Bavariæ, Epiſcopum Hideshemenſem ſibi deligeret adjutorem, vel huic reſignaret Archiepiſcopatum. Obſtiterunt cathedrales Canonici, electionis jura ſibi vel turbari, vel eripi, nolentes. *Henrico III* Pontifex ſubſidia miſit pecuniaria ad bellum Reformatis inferendum. At hic fuit adeo parum validus, ut pacem cum his reſarciret, eisque liberam religionis exercendæ facultatem indulgeret, invito Papa. Incitavit hic illum novis ſubſidiis ad pacem violandam. Rupit & revocavit eam velut infectam *Henricus*. Reformatis res denuo proſpere ſucceſſit adeo, ut *Gregorius* de Avenione & Comitatu Venaſcino eſſet ſolicitus. Ut Reformatis ægerrime faceret *Gregorius*, fœdus cum *Philippo II* adverſus *Eliſabetham*, Angliæ reginam, conflavit, confiſus Romano-Catholicis, per Angliam & Hiberniam obviis. Incidit vero bellum, quo *Sebaſtianus*, Rex Luſitaniæ, cum Rege Feſſano *Muleyo Menluco* implicatus, vitam poſuit. Metuit ſibi ipſe a barbaris Afris *Philippus*. In Flandria diſſidia coorta ſunt graviora. Hæ rationes *Philippum* a fœdere effectui dando avocarunt. Inſtitutus circa idem tempus fuit in urbe Chinenſi Macao Epiſcopatus ad faciliorem reddendum eis tranſitum, qui in Japoniam religionis cauſa mittendi eſſent. Rex Cochinæ legatum Romam, Luſitanis fœdere conjunctus, deſtinavit, qui, doloribus calculi retentus Lisbonæ, literas Regis ad Papam miſit. Tentavit *Gregorius* Ruſſos & Regem Sueciæ ad religionem adducere Romanam. Inſtituit Romæ Collegium Græcum, in quo docerentur Græci adoleſcentes fidem Romanam. Spes erat Papæ, fore, ut hac via Græcos ſibi ſubmitteret univerſos. Ebræis ad religionem Romanam alliciendis operam navavit. In loco, quo obierat *Catharina* Senenſis, inſtituit *Seminarium neophytorum*, Purpurati

Pag. 229. 236. 239. 241. 246. 249.

 rati

rati *Sirleti* tutelæ ſubmiſſum, nec non duo monaſteria, unum pro Franciſcanis, alterum pro Dominicanis. Libertatem commercii ſtabilit in terris ſuis. *Joannes* ab Auſtria ædem Lauretanam inviſit. Religionem Maltæ per Nuntium reformare ſtudet. Reformatos in Ducatu Pedemontii eradicare aggreditur. Venetos commovet, ut legationem Anglicanam ſuſcipere recuſarent. Patriarcham Aquilejenſem, qui intra Epiſcopatum non degebat, gravius admonet. Addemus paucula ex *Libro ſexto*, rerum anno 1577 geſtarum compendio. In Flandria Princeps Arauſicanus jura & privilegia ordinum ſuſtentat, ex quo Comes Egmondanus ac multi præterea innoxii fuerant a Prorege occiſi. Memoratu digna ſunt *Maffeji* verba: *Reges faciunt pacem, non ignoſcunt. Id Princeps Arauſicanus perpendit, ſibi admodum cavens, ſiquidem mors Comitis Egmondani ac tot Equitum innocentium cum docuerat vitæ ſuæ conſulere.* Nihilo minus Nuntius Papæ *Sega* conſiliis & auxilio adjuvit Hiſpaniarum Regem, vel potius ejus in Belgio Gubernatorem. Venit Archidux Auſtriæ *Matthias* in Flandriam, rerum ſummæ præfuturus, Bruxellæ ſacramentum fidelitatis ſibi exigens. *Maximilianus* pater & *Rudolphus* frater ignorabant *Matthæi* iter & conſilium. Inde diſſidia, quibus componendis *Gregorius* ſeſe accinxit. *Salentinus*, Elector Coloniæ, uxorem ducturus, reſignare ſtuduit Electoratum. Electus fuit *Gebhardus Truchſeſs*, quem Pontifex confirmavit. Confirmavit peræque imperatoriam *Rudolphi II* dignitatem. *Obedientiam* Papæ ſpondendam legati *Rudolphini* mutare ſtuduerunt in *obſequii* promiſſum. *Ferdinandus* enim *I* & *Maximilianus II* non ſpoponderant Papæ obedientiam. *Rudolphus II* religionis Romanæ cauſa voluit omnia. Reformatos, in Auſtriam profugos, perſecutus eſt. *Andream Langium*, Flavianum, qui ediderat librum *de Beatitudine*, & qui dicebatur maledictis eſſe plenus, carceri dedit. Treviris Collegium, Jeſuitis inſerviturum, fuit conditum. *Carolus*, Archidux Auſtriæ, Græcii inſtituit conſimile Collegium, & pro Germanis Seminarium. Seminario aſſignavit *Gregorius* ſexcentos ex ærario ſuo ſcutatos in ſingulos annos. Ordi-

Pag. 252. 263. 264. 268. 276. 277. 280. 282.

Ordines Ducatus Clivenſis a Duce petierunt, ut ſibi concederetur libertas exercendæ religionis Evangelicæ. Ducem impedivit Nuntius Papæ, quo minus precibus eorum annueret. Lucernæ fundatum eſt Collegium Jeſuiticum. *Gregorius* invitavit Germanos generoſiores, ut filios ſuos Romam in Collegium Germanicum erudiendos mitterent, aptos Canonicatibus cathedralibus obtinendis. *Stephanus Bator* in Polonia agitavit Petricoviæ comitia ſacra per Archiepiſcopum Gneſnenſem. Obſtitit initio rei Papa. At, audito, confirmatum iri decreta Concilii Tridentini, metum depoſuit, ac conſenſit. *Antonius Poſſevinus*, Jeſuita, in Sueciam ad Regem fuit a Papa ablegatus, iturus ad *Eliſabetham*, Reginam Angliæ, & Principem Arauſicanum, revocaturus ſingulos ad ſedis Romanæ decreta. *Philippus II* inter hæc cum Turco pacem fecit, inſciente Papa, quocum in lites incidit, eo quod Rex jus patronatus per Neapolitanum & Siciliæ regnum ſibi vindicabat. Conſenſit *Gregorius* ad dies, quibus *Philippus* futurus eſſet in vivis, diligenter tamen cavens, ne jurisdictionem eccleſiaſticam in regno amitteret Neapolitano, tum per ſemet, tum per Nuntios ſuos, inibi exercendam. In Extremadura ſecta Fratricellorum, qui ſeſe vocabant *Illuminatos*, cœpit repullulare. Reformati ſunt itaque juſſu Papæ *regulares* paſſim per Hiſpaniam. Barcinone fratres contra *Generalem* inſurrexerunt, dicti *de Mercede*. Sunt igitur ad obedientiam reducti. In regno Peru tres cathedrales eccleſiæ ſunt erectæ, una S. *Marthæ*, altera *Bruſilii*, tertia *Arequipæ*, Regique in has jus patronatus reſervatum. Archiepiſcopo Mexicano ſubſidium indultum contra *ſeculares*. Auxilia *Henrico III* ſuppeditata contra Hugonottas ea lege, ut pacem, cum eis initam, Rex irritam pronuntiaret. Bellum reparatur. Pax coit rurſus, Papa indignante. Avenionem veniunt Capucini, novo monaſterio excepti. *Eduardus*, Luſitaniæ Rex, moritur. *Sebaſtianus* bellum in Africam transferre aggreditur. Unus e primoribus Hibernorum Romano-Catholicis venit Romam, petens, ut Hibernia jugo ditionis Anglicæ eripiatur. Dedit ei munera Pontifex cum literis ad *Philippum II* commendatitiis. *Albertus*

Pag. 286.

292.

296.

306.

Pag. 307. Austriacus purpuram induit Romanam cum galero. Mittit *Gregorius XIII Philippo II rosam benedictam. Carolus* Lotharingus, frater Reginæ Galliarum, eundem expetiit hono-
311. rem, quo *Albertus* fuerat ornatus. *Congregationem Calenda-*
316. *rii Gregorius* Romæ inchoavit. Acta anni 1578 complectitur *Liber VII.* Delibabimus inde satis pauca. Animum adjecit *Gregorius* ad Japoniam & Habessiniam, Romæ sedi subjiciendam, ac ad Sueciæ regnum Polonico jungendum. Instituitur Ordo Spiritus sancti in Galliis. Cæditur in prælio Rex *Sebastianus* a Mauris. *Henricus* Cardinalis ei succedit. Expeditionem suscipiunt Jesuitæ in valles Waldensium. Papa jubet typis publicis exprimi regulam Monachorum S. *Basilii*. Congregationem condit ad edenda Græca Biblia. Instat parandæ editioni novæ Decreti *Gratiani*. Fami & pesti remedia opponit. Cœmeterium S. *Priscillæ* reperitur. Purpurati creantur novi. Reliqua omittimus, ad *Librum VIII* progressu-
Tom. II ri. A. 1579 ad conventum Coloniensem Episcopus *Rossa-*
pag. 5. *ni* ablegatus fuit, munus Nuntii completurus. Ibi ordines Flandriæ & Comes Nassovicus proposuerunt ea, quæ Nuntio visa sunt insidiis fraudibusque plena. De successore *Hen-*
44. *rici*, Regis Lusitanorum, passim fuit actum. Regis Galliæ cum Solodurensibus initum fœdus Pontifex studuit redde-
52. re irritum. Meloduni in Gallia coierunt Clerici, constitutam habentes apud animum publicam receptionem Concilii Tridentini. Rege multa in contrarium monente, conventus
62. desiit. *Giraldinus* in Hiberniam venit, ut Romano-Catholi-
66. cos adversus Reginam sollicitet. Mox defunctus reliquit fratri *Joanni* telam, quam exorsus erat, pertexendam. Visum fuit *Joannem*, Regem insulæ Ceilan, Catholicis aggregatum, in
76. solium reponere. Instituit *Gregorius* Collegium pro Grisonibus in urbe Mediolano. Demandat Cardinali *Montalto*
7. revisionem ac editionem Operum *Ambrosii*. Bullarium editur. Nuntius, in terris Palatinis ad tempus comprehensus, Coloniæ solennem peregit processionis per *venerabile Sacramentum* cerimoniam, eique ad dextram ivit Elector Coloniensis, ad sinistram Trevirensis. Flandrorum legati liberam

beram religionis reformatæ facultatem expetierunt pro suis. Pag. 16.
lis, quos Hollandi miserant, Nuntius significavit necessitatem
ad Romanam disciplinam redeundi. Recusarunt, qui erant inde
missi. Ducis Alensonii cum *Elisabetha* Regina matrimonium 20.
futurum distulit fama. *Henrico*, Portugalliæ Regi, uxorem
ducendi cupiditatem præferenti, Papa denegavit rei licentiam.
Literis deinde ad illum datis, clanculum Papæ 31.
suppositis, *Henrico* facultas indulta judicandi de legitimis
Antonii Bragantini natalibus. *Henricus Antonium* pro
legitimo haud reputavit. Hic causam transfert ad Papam, invito
Henrico ac dolente. Papa causæ cognitionem committit
Nuntio suo, intra Lusitaniam agenti, & Archiepiscopo Lisbonensi.
Elisabetha Regina insidiis *Gregorianis* remedia opponit.
Liceat nunc summam Libri *noni*, quo acta anni 1580 81.
continentur, cum Lectore communicare. Obiit *Henricus* Cardinalis
in Lusitania. Pontifex spe sua excidit. *Philippus II*
regno potitur, ac Papæ simul offert consilium & destinationem
occupandi Angliam. Hugonottæ tantum non Avenionem 96.
capiunt. Rex Galliæ ægre fert promulgationem *Bullæ* 104.
in Cœna Domini, a *Gregorio XIII* in Galliis expeditam. *Michael* 118.
Bajus, Prof. Theol. Lovaniensis, hæresios suspectatur.
Ipse innocentiam suam argumentis idoneis declarat. Lutherani 130.
in Stiria & Carinthia augescunt. Ingolstadii Seminarium 137.
instituitur. Vercellenses student recipiendæ religioni reformatæ.
Romæ Catechismus, Maronitis usui futurus, formis 142.
publicis describitur, quem duo Jesuitæ in Libanum asportant,
ac in Synodo distribuunt publica. Maronitæ se penitus conjungunt
Romanis. Inde *Gregorius* animum applicat ad Pa- 148.
triarcham Pontificium Constantinopoli dandum, certe ad
Jeremiam II a commercio cum Tubingensibus epistolari
disjungendum. Episcopatum erigit Cremæ. Veneti altercantur 150.
cum Papa ob libertatem suam ecclesiasticam. Ossa S. *Gregorii* 157.
Nazianzeni in basilicam Vaticanam transferuntur. Decretum
Gratiani correctum & collationes *Cassiani* eduntur Romæ.
Typographiæ orientales ibi instituuntur. Obierunt Cardi- 159.
nalis *Moronus*, & *Carolus Emanuel*, Dux Sabaudiæ. *Ferdinan-*

dus Archidux penitus ad Proteſtantes exſcindendos erat intentus, nec non ipſe *Carolus*. Procedendum eſt ad *Librum X*, & acta anni 1581. Hiſpanum inter ac Papam non bene convenit ob inducias ab illo cum Turcis ſtabilitas. In Boſnia quatuor Franciſcanorum monaſteria conduntur. Poloni cum Ruſſis bello implicantur. Hos *Antonius Poſſinus* ſtudet ad religionem adducere Romanam. In Gallia denuo actum de Concilii Tridentini decretis recipiendis. Libertas conſcientiæ permittitur Saluzii. Reformati intra Delfinatum ac Rex compaciſcuntur. Papæ valetudo attenuatur. *Libro XI* tractantur anni 1582 geſta. *Mandruccius* ad comitia imperii Auguſtana mittitur, ſignificaturus, *Gregorium XIII Rudolpho II* coronam imperialem in Italia impoſiturum. Elector Colonienſis Confeſſioni Auguſtanæ dat nomen, ſuccenſente Papa. In Turcos, jubet, Chriſtiani ut ferant arma. Calendarii correctio finitur, ac novi *Gregoriani* faſti interventu *Bullæ* promulgantur. Correctionem Martyrologii Romani *Baronius* dat effectui. Inſtitutionem *Jacobi*, ex *Maria* Scotica nati, ſuo ab arbitrio pendere, optavit *Gregorius*, non felicior miſſis in Ægyptum Apoſtolis. *Liber XII* geſta anno 1582 complectitur. Coloniæ examinantur acta Electoris, nuptias contrahentis. Comes *Salentinus* renuntiatur Coloniæ adminiſtrator. Sententia Papæ in *Gebhardum* lata ab Epiſcopo Vercellenſi dari debuit executioni. *Erneſtus* Bavarus eligitur Elector. Excipitur paſſim Calendarium *Gregorianum*. Apoſtoli huc illuc ad gentes miſſitati. Viſitationes eccleſiaſticæ increbreſcunt. In Japonia Jeſuitæ inſtituunt ſacella. *Libro XIII* indicatur, a *Carolo* Archiduce ſublata eſſe omnia privilegia, in terris ſuis Proteſtantibus conceſſa. Conſiderationes in Gallia ob ſucceſſionem fiunt. Ubique ipſe ſuæ eccleſiæ habet rationem, exſtirpare conatur obſtantes, & obit. Talis erat *Gregorius*.

Pag. 133. 167. 181.

PRESBYTERORUM ET DIACONORUM Achajæ de Martyrio S. Andreæ Apoſtoli Epiſtola Encyclica,

elica, Græce nunc primum ex Codice Bibl. Bodlejanæ edita, Latine verſa, Notisque & Diſſertationibus illuſtrata ſtudio & cura CAROLI CHRISTIANI WOOG, *A. M. & Antiq. Sacr. in Acad. Lipſ. Prof. Publ.*

Lipſiæ, ſumtibus hæredum Lanckiſianorum, 1749, 8. Alph. 1 plag. 4.

Præſtat nunc Clariſſimus, & rei Chriſtianæ antiquioris amantiſſimus æque ac peritiſſimus Autor, quæ ante aliquod tempus publice promiſit de Epiſtola Eccleſiæ Achaicæ Græca, ſuper *Andreæ*, legati divini, martyrio conſcripta, publici juris facienda. Satis præclarum ut conſilium Viri doctiſſimi fuit, ita laudabile etiam rei promovendæ eccleſiaſticæ ex hac parte auxilium tulit, ut, miſcendo utile dulci, omne punctum tuliſſe videatur. Noſtrum erit, ab initio rem proſequi, & ſtrictim enarrare, quæ in doctiſſimo hoc opuſculo continentur. Ex Præfatione diſcimus, originem debere hanc operam itineri, ante aliquot annos in Britanniam ab Autore ſuſcepto, & magno cum fructu confecto. Ibi cum in Oxonienſi literarum ſede illuſtri commoraretur, & affluentem optimorum Codicum, manu exaratorum, varietatem in Bibliotheca *Bodlejana* volveret, favente fortuna in Codicem incidit, qui Græce, textuque originali, tot Seculis deſiderato, Epiſtolam hanc Presbyterorum & Diaconorum Achajæ continebat. Satis quidem bonæ notæ Codex eſt, & *Huntingtonianus* 457 numeratur, ex quo celeberrimus *Grabius* in *Spicilegio* ſuo martyrium *S. Theclæ* curis ſecundis edidit; admodum autem mendoſus eſt, lectuque ſubinde difficilior. Omnem tamen Noſter adhibuit operam, ut exacta eſſet atque perpolita egregii hujus monumenti antiquitatis editio. Hinc ne apicem quidem literæ mutavit, niſi ubi dicendorum nexus, oſcitatio librarii, & recta conſtruendi ſcribendique ratio, id exegerit, ubi vero vocabulum aliquod unius alteriusve literæ mutatione, adjectione, vel detractione, corruptum inveniebat, ſuas ſtatim

in

in textu emendationes Noster substituit, easdemque oculis lectorum exhibuit; in medio tamen simul paginæ intervallo omnes, vel minutissimas, Codicis scriptiones vitiosas apposuit, ut suo quisque ingenio indulgere possit liberius, si cui emendationes Autoris non satis arrideant. E regione textus Græci novam versionem Latinam, ad Græca luculenter confectam, adjecit, notisque & brevioribus & longioribus Græcam dictionem instruxit. His omnibus, præter ea, quæ ad calcem libri sunt adjecta, *Exercitationes* sunt præpositæ *tres*, ad uberiorem illustrationem & vindicias antiquissimi hujus Codicis spectantes, de quibus paulo post dicemus. *Prima Exercitatio* de vita *Andreæ* historicam nectit tractationem, atque ante omnia ea recenset, quæ ex Scriptura Sacra de ejus vita constant, annotationibus ubique ab Autore illustrata. Inter quæ, quod ad reliqua omnino pertinet, memoratu dignum est, *Andream* primum in consuetudinem & intimam societatem a Servatore admissum, unde etiam πρωτοκλήτε cognomen apud Patres Græcos meruit. De itineribus ejus Autores tradunt ecclesiastici, *Andream* in Scythiam usque penetrasse, & in Colchide etiam, in Augusta civitate, evangelicam doctrinam publice professum esse, quin etiam ad Græcos migrasse, & per Thraciam iter suscepisse, ecclesiam Byzantinam fundasse, & Ruthenis quoque doctrinam annuntiasse salutarem, ut de itinere, ad Æthiopes atque in Ægyptum instituto, nihil dicamus, re scilicet minime verisimili, tædii, si legas, plenissima. Idem est, quod multis verbis narrant veteres scriptores, de miraculis hujus Apostoli, de quibus nec ulla est dubitatio, licet sint, quæ fabulæ suspicionem incurrant, ab *Abdia Babylonio* efficta, cujus generis etiam sunt traditiones de reliquiis *Andreæ*, quarum historiam, sublestæ quidem fidei, Noster, data hac occasione, exponit. His annectit recensionem curatam Ordinum, in memoriam hujus legati, divinitus in orbem terrarum missi, a Scotis, quorum patronus ipse, & Deus fere tutelaris fertur, & Ruthenis, institutorum. Pertinet huc etiam Ordo equitum aurei velleris. Societates ipsi quoque sunt

Pag. 6. 10. 13. 14. 16. 17. 19. 21. 25.

dicatæ illuſtres, inter quas eminet regia illa Londinenſis Pag. 31.
Societas, patrocinium *Andreæ* ſuſpiciens, & inter murarios 32.
liberos dicuntur quidam inveniri, S. *Andreæ* memoriam 33.
ſumma veneratione proſeqnentes. Ex quo apparet, vix alium
eſſe Apoſtolum, majori, quam *Andreas*, nominis celebritate tot
ſeculorum intervallis florentem. Pergit Noſter ad recenſendos 34.
libros, falſo titulo S. *Andreæ* adſcriptos, quorum duo inpri-
mis nominantur, *Evangelium* ſcilicet, quod quidem, *Beauſobrium* 37.
ſecutus, nunquam exſtitiſſe, Autor putat, & *Actus*, toto cœlo,
ut ex *Evodii* patet teſtimonio, ab hac Epiſtola diverſi, & ſine 39.
dubio a *Leucio Charino*, quem Papa *Gelaſius* diſcipulum diaboli 41.
vocavit, impoſtore nempe famigeratiſſimo, confićti. Monet hic 42.
Noſter contra Cel. *Pfaffium*, ante Seculum VI vixiſſe *Chari-* 43.
num, ab *Evodio*, *Auguſtino*, *Turibio*, aliisque, Seculo ſexto
antiquioribus, jam excitatum, & a *Photio* ſatis graviter ob argu-
menti mediocritatem, & ſtili inelegantiam, in *Actibus* ſuppoſi- 44.
titiis reprehenſum, de quo præter *Ittigium* & *Fabricium* 45.
etiam *Tolandus* concinne ſatis commentatus eſt. Autores
denique, vitam S. *Andreæ* enarrantes, antiquiores æque atque
recentiores, huic Diſſertationi adduntur, ubi de *Simonis Meta-* 49.
phraſtæ in *Andream* commentatione ex *Lambecii* Bibliotheca
aliquid affertur, & *Tomi VIII* hujus Bibliothecæ raritas an-
cillæ Autoris, exempla hujus libri igni tradenti, adſcri-
bitur. Inſignis vero raritas operis, a *Sauſſæo* editi, de *Andrea,* 50.
fratre Simonis Petri, fruſtra a Cl. *Woogio* in Bibliothecis inſtru-
ćtiſſimis, in Bodlejana etiam Oxonienſium, quæſiti, ignorare
ſe, unde ſit, fatetur Noſter. Noſtrum ſi judicium inter- 55.
ponere liceat, facile rei hujus cauſam ex eo, quod de *Sauſſæo*
Autor, ex aliorum doćtorum virorum teſtimoniis, addit, appa-
rere arbitramur. Succedit *ſecunda Exercitatio* præliminaris *de* 59.
Martyrio B. Andreæ, quæ in fronte ſtatim teſtimonia, undique 61.
ab Autore conquiſita ex *Hippolyto*, *Petro Chryſologo*, *Dorotheo* 62.
Tyrio, *Nicephoro Calliſto*, *Damaſo*, *Sophronio*, *Joannne Euchai-* 65.
tenſi, & *Uſuardo*, exhibet, ita tamen, ut, cum bona hic malis 66.
mixta appareant, omnia ad genuinum teſtimonium Epiſtolæ
Presbyterorum, tanquam ad Lydium lapidem, ab Autore

Pag. 67. exigantur. Flagellis ante ſupplicium *Andream* fuiſſe cæſum, certo conſtat, licet ratio illius flagellationis impedita admo-
68. dum ſit, quæ Apoſtolo, ad quatuor palos alligato, humi accidiſſe videtur. Traditur etiam, in arbore olea, ſeu oliva, ne-
69. ci fuiſſe datum Apoſtolum, ex qua crucifixionis fama crux *Andreana*, ſodalibus Ordinum equeſtrium *Andreæ* uſitata, viridis coloris eſſe cœpit, crucem ex olivarum ligno vivo conſtructam ſignificans. De forma crucis interim varie diſ-
70. ceptatur. Decuſſatam fuiſſe crucem, omnis antiquitatis fa-
72. ma loquitur, contra quam vero *Lipſius* & *Tillemontius* pu-
74. gnant, ita tamen, ut, rem non confectam ab his duumviris, ſed in medio relinquendam eſſe, Autor judicet, niſi conſultius ſit, traditioni, cum antiquiſſimo crucis modo convenienti, fidem habere certiſſimam. Hoc tamen veritati non reſpondet, quod loquuntur quidam Autores, *Andream* inverſe
77. fuiſſe ſuſpenſum, cum ex genuino Epiſtolæ Presbyterorum teſtimonio tale quidpiam plane non eluceat, licet exinde conſtet, Apoſtolum clavis non fuiſſe cruci affixum, ſed funi-
78. bus alligatum. Hinc rejicitur *Bellarmini* ſententia, & confirmatur, vocabulum Græcum προσηλῶν in univerſum notare
80. omnem ſuſpendii, ſive clavis fiat, ſive funibus, modum, ſicut
82. etiam τριπάσσαλον recte de equuleo veterum ſumi debere, Au-
84. tor ſolide demonſtrat, & exinde docet, *Andream* in cruce, divaricatis manibus pedibusque, velut in equuleo, extenſum, fuiſſe
86. conſpectum. Veriſſimum etiam eſt, Apoſtolum biduo in
87. cruce vixiſſe, nec vivum ex ea, licet *Ægeas*, populo commoto, id conceſſerit, deponi voluiſſe, ſed placide ſubitoque exſpiraſſe, in eo dum eſſet, ut vivus adhuc, ſeu ſemimortuus potius, auferretur. Reliqua, ex *Abdia* hic addita, fabulis ſunt accenſenda, vel errori interpretis, Græca vocabula ſiniſtre ex-
88. plicantis. Locus, ubi diriſſimam obiit mortem *Andreas*, fuit certiſſime oppidum Patræ in Achaja, a Patris Theſſalonicis &
90. alia Patara, Lyciæ urbe, probe ſecernenda, cujus primas ori-
92. gines, & ſtatum ſequentem, quin etiam hodiernum, curate recenſet Noſter, & totius Achajæ circa ea tempora enarrat
96. fata, quo, certius quod ſtatuat de martyrio *Andreæ*, habeat. In-

qui-

quirit deinde in nomen officiumque *Ægeæ*, in crucem tradentis Apoſtolum, & non ſine ſumma veritatis ſpecie, elabendi rimis undique obſtructis, ſuſpicatur, illum modo Conſulem fuiſſe Patris, modo ὕπατον in Græcis dici monumentis, nec Proconſulares inter ordines nomen ejus legi, nec tantam dignitatem, urbi Corintho annexam, Patris obtinuiſſe, inprimis tunc temporis, quo Achajæ ſua erat conceſſa libertas. *Ægeam* vero nullam aliam occidendi Apoſtolum nactum fuiſſe cauſam, quam quod ipſe inimicitias contra religionem Chriſtianam capitales animo concepiſſet, ſatis liquido ex litis conteſtatione in Epiſtola Presbyterorum conſtat. De tempore vero martyrii diverſitas ſententiarum dubitationes parit plurimas, quas inter ſuam etiam in medium profert Autor, in illa temporis intervalla mortem *Andreæ* referens, quæ inter annum Chriſti 67, quo *Nero* libertate priſtina donavit Græciam, & annum 73 intercedunt, & hinc vel ſub *Ottonis* & *Vitellii* temporibus, vel, quod maxime ipſi placet, ſub *Veſpaſiani* imperio. Sequitur nunc *Exercitatio tertia*, critica & literaria, de hac epiſtola Presbyterorum diligentiſſime perſcripta, & hic inſerta. Ejus vero cum ſummam ante aliquod tempus in his *Actis* dederimus expoſitam, recenſendæ ei in præſentia ſuperſedere poſſumus. Pergimus ad ipſam potius Epiſtolam, cui teſtimonia veterum de Presbyterorum Epiſtola ſunt præpoſita. Ipſa vero hæc Epiſtola in *undecim* diſpeſcitur *Capita*, quæ ſingula enarrabimus. *Primum* continet introitum Epiſtolæ, ex quo patet, Seniores & Diaconos hanc Epiſtolam circularem quaſi & encyclicam ſcripſiſſe, qui pacem deinde legentibus precantur, doctrinæque fidei, ab *Andrea* ipſis traditæ, indicem addunt. In *Capite ſecundo* defenſio ſtrenua *Andreæ* contra *Ægeam* proponitur, exprobrantem Apoſtolo, quod homines ad impudentem ſuperſtitionem reducat, cui reſpondet *Andreas*, ſe perſpectum habere, nec eum, nec Romanorum principes, veritatem religionis cognoviſſe. Publice hinc ſalutarem doctrinam profitetur, &, *Ægeæ* Conſuli Præconceptam de Chriſto ut eximat opinionem, tanquam de homine malefactore, exponit in *Capite tertio* ſpontaneam Servatoris

[Margin: Pag. 98. — 99. — 100. — 102. — 104. — 106. — 108. — 109. — 114. — 224. — 227. — 233. — 234. — 240. — 244. — 246. — 249. — 250. — 252.]

Pag. 256. toris mortem, quam prædixerat, pro humano genere obeundam.
264. Hinc exponit uberius *Andreas* myſterii crucis Chriſti
270. doctrinam, quæ in Epiſtola *quartum* & *quintum* conficit *Ca-*
279. *put*, cui in *ſequenti* doctrina Apoſtoli, præſente *Ægea* de vera corporis Chriſti in ſacra Cœna præſentia expoſita, additur.
293. Narratur deinde hiſtoria de Apoſtolo in carcerem conjecto, ibidemque, ſecundum *Caput ſeptimum*, populum a ſeditione dehortante, & ad fortiter ferendas vexationes illum cohortante.
305. *Octavum Caput Andream* ad tribunal iterum ductum, blandisque verbis ab *Ægea* compellatum, minis denique exceptum, memorat, quas tamen forti intrepidoque animo tulit Apoſto-
317. lus. Reliqua *tria Capita* docent, Apoſtolum juſſu *Ægeæ* flagel-
325. lis cæſum, ubi de κεντητηρίοις doctam affert conjecturam Clariſſ. *Woogius*, deinde a ſupplicio ſubeundo dehortationibus avocatum, tandem vero ad mortem eſſe condemnatum; ubi ora-
329. tio enarratur, ab *Andrea*, ad mortem properante, de cruce ha-
341. bita, ſolatio & gloria ſua. Cui denique additur, coactum *Ægeam* a populo fuiſſe, ſanctum virum ut juberet a cruce deponi, quod tamen quo minus fieret, ſubita mors *Andreæ* prohibuit. Manus enim admoventibus carnificibus cruci, ſubito decedebat ſervus Dei, ignito curru, τῷ φωτὶ, quod Græca loquuntur
349. verba, ad Dominum properans. Finem hic facit Autor Epiſtolæ, & recte hinc judicat, perpauca iſta, quæ in Codice occurrunt Græco, ab adulterina manu fuiſſe addita, idemque eſſe
352. ſtatuendum de miraculis reliquisque enarrationibus, in Latina verſione apud *Surium* hac in Epiſtola ſequentibus. Hac data occaſione ubique evidenter confirmat Noſter, impoſtoris eſſe verba, vel garrientis & nugas vendentis, vel ſibi repugnantis. Notas breviores textui ſtatim adjecit Noſter origi-
359. nali, in quibus philologicum, criticum, & theologicum, exhibuit literarum ſuarum ſtudium; quæ vero prolixiores juſto videbantur annotationes, minusque commode ad textum inveniebant locum, eas ad calcem adjecit Epiſtolæ. In illarum ſtatim prima Autor de formula precandi, Κύριε ἐλέησον, diſſerit, ejus γνησιότητα in Epiſtola, atque uſum ampliſſimum in Græco-

rum

rum officiis ſanctioribus, vindicat, &, gentilium etiam hanc fuiſſe precandi rationem conceptam, ex *Arriano* notat. Alio in loco ſedulo Autor navat operam, in cauſas inquirens, quare Chriſtiani impoſtorum nominibus fuerint adſperſi, & cur pietatem Chriſtianam ἀϑεότητος appellatione infamaverint idolorum cultores, quidve ſentiendum ſit de inſcriptione *Neroniana*, quæ religioni Chriſtianæ in Hiſpania exſtinctæ tropæum ponit, nos docens. Doctiſſimas etiam deinde & ampliſſimas quasdam obſervationes deprehendimus, ad hiſtoriam euchariſticam, & veram Patrum intelligentiam, ſpectantes. Idem eſt dicendum de obſervatione hiſtorica æque ac literaria, ad Epiſtolas *Ignatii* pertinente, & de vitæ contemtu apud Martyres veteris eccleſiæ agente. Poſt hæc paſſionem S. *Andreæ* ex *Abdia Babylonio* Autor exhibet, & errores ejus, circa rem enarratam commiſſos, confutat ea, qua pollet, rerum in Eccleſia geſtarum peritia & eleganti doctrina; quibus ſpecimen addit *Actorum Apoſtolorum Petri atque Andreæ*, ex Codice Barocciano 130 Bibliothecæ *Bodlejanæ* deſcriptum, & primum hic Græce Latineque editum. Recte hic judicat Autor Clariſſimus, nullius pretii hanc recenſionem eſſe, atque craſſum impoſtoris ingenium ſatis ſuperque prodere. Agmen claudit elegans *Mauritii Caroli Chriſtiani Woogii*, Paſtoris ad ædem B. *Mariæ* Virginis in urbe Dresdenſi, *de S. Andrea Martyre in nummis* ad Filium Epiſtola, nunc iterum excuſa. Mentionem hic facit Summe Venerabilis Autor aliquorum Sanctorum, quorum memoriam numis & patrociniis coluerunt regna, reſpublicæ, & civitates. Ex his numos quosdam rariores recenſet, &, quod ridiculum eſt in numis de *Georgio*, draconem haſta interficiente, docte lectores admonet. Demum ad numos, de *Andrea* cuſos, Noſter pervenit, & ex his rariores exhibet, enarrando, illuſtriſſimos Comites *de Hohnſtein* ſuos numos imagine hujus Sancti ornare ſolitos fuiſſe. Idem fecerunt præter *Fridericum*, Ducem Holſatiæ, Græci, Angli, Scotique, qui præclara multa de S. *Andrea* loquuntur. Hinc factum eſt, ut Rex *Jacobus IV* aureum numum huic Apoſtolo dicaverit, cujus typum in fronte Epiſtolæ exhibet Venerabilis *Woogius*. Ac-

Pag. 366. 367. 368. 375. 378. 381. 382. 389. 401. 414. 418.

censendus est hic numus iis, qui auro gemmisque pretiosiores habentur, eumque invenimus delineatum in libello numismatico Belgico summæ raritatis, qui A. 1580 forma minori apud *Guil. von Pariis* prodiit. Sufficient hæc argumenta, Lectoribus diligentiam studiumque Patris Filiique, utriusque doctissimi, comprobantia, utque alia hujus generis cum orbe literato communicent, ardenter optabunt optimi quique rei publicæ literariæ cives.

JOANNIS CORNELII DE PAUW NOTÆ IN Pindari Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea.

Trajecti ad Rhenum, apud Nicolaum Muntendam, 1747, 8. Alph. 1 plag. 1½.

Ultimus hic fuit cantus viri, quem modo nominabamus, satis, proh dolor, noti, sæpiusque nostris his in *Actis* notati & memorati, ideoque digni, cui supremas laudes brevi dicamus elogio. Quo defuncturi nobis videmur officio, debitaque ipsi omnia complexuri, si dicamus, virum fuisse sui generis incomparabilem, quem par non præcessit alter, & cui porro supervenire alium parem vetet Numen, cui salus & incrementa literarum curæ sunt. Ultimum cecinisse inscius & invitus ex eo deprehenditur, quod, velut gladium minacem vibrans, recentisque spem juventutis inchoans, post exactum in fama medium seculum, identidem ingeminat promtum sibi suum vanum & *χαῦνον alibi plura, alibi distinctius.* Gallum putes, lacero quamvis gutture, pervicaciter tamen, cantillare, aut unum de illo genere tibicinum, quos, obolo conductos, drachma vix ad silentium redigat. Felices vos Græci heroes, quos benigna vestra sors impuris tyranni manibus eripuit. Lætamini profecto, tu *Sophocles*, & tu *Euripides*, si quis inest sensus Manibus, accipitrem e proximo imminentem effugisse. At tibi fatales erant ejus ungues, *Pindare*. Ita te misere concerpsit, ut non tam civem tuum Thebanæ matres. Ita tibi comminuit articulos, ut non

non magis carnifex fecerit. *Pindari* Græcarumque literarum studioso, librum hunc arripienti, quid supersit aliud, quam gemitus & indignatio injuriæ optimis literis factæ? Quis vicissim non rideat ab his sacris alienus homo in volumine satis spisso diligentiam ærumnosam, at inutilem, qua nihil effectum aliud fuit, quam ut nervis resolutus, & in minutal quasi concisus, in posterum jaceret *Pindarus*, & osores nostri confirmarentur in prava, quam fovent, opinione, literatores ignorare vitæ suæ otiique pretium, & nuces atque lupinos nunquam deserere. Si nolebant omnino Parcæ *Pauwio* animum fingere nisi minutum, trucemque, & *Domitianeum*, qui non delectaretur nisi configendis muscis & cornicum oculis, qui nollet in rebus viro sapiente dignis pretiosi temporis jacturam facere; utinam servassent eum saltem in secula tantillo seriora, & jamjam imminentia, quibus Franconicos & Suevicos Poetas, quos *Minnesinger* & *Meistersanger* appellant, dimetiri, tam præclarum, lepidum, atque eruditum, & vel Philosophis dignum, habebitur, quam nunc frivolum, inficetum, vile, audit, *Homero* & *Pindaro* decempedam admovere. Fieri non poterat, quin animus tam acer & subtilis, nugarum atque minutiarum sectator, sagacitate & industria omnes, quotquot sunt, aut erunt, *Hans Saxii* agrimensores multum antecelleret. Emicant profecto, rara quamvis, ex hoc metrico sterquilinio bonæ frugis grana, quæ fidem faciunt, non infuisse *Pauwio* tam sinistrum ingenium, quin potuerit utilis evadere literarum illi, quod tractavit, generi, nisi, viam sectando insuetam & pravam, adeoque inhumanam, insigniter ridiculus fieri maluisset. Quod quum ita sit, non negabit, quisquis eum norit. Et poteramus omnino ingrato labore supersedere, qui, mortuo leoni barbam velli, & ineptias recoqui & refutari, flagitat. Quia tamen ex instituto nostro novi libri delibandum est aliquid, age, sumamus nobis aliquam particulam, e qua, quod ceteris statuendum sit pretium, intelligatur. Esto autem illa particula, qua percensuit *Oden primam Pythiorum*, illam, qua *Pindarus Hieroni*, celeberrimo Syracusarum tyranno, currulem victoriam gratulatur.

Ad

Ad *Verſum* itaque 17 obſervat *Joannes Cornelius*, vocem ὑγρὸν, ab interpretibus male acceptam, *molle* & *flexile* notare; recte quidem, vulgare tamen id eſt. Etiam illud bene, quod *κώματι verſu 20 ſomno* reddit, cum interpretes communi errore putaverant, vocem hanc idem eſſe, quod *κώμῳ*, & *cantu* reddi poſſe. Dicit itaque Noſter: *ἰαίνει καρδίαν κώματι) Uno verbo ſopis Martem.* Κῶμα *eſt ſomnus altus. Qui aliter interpretantur hoc ipſo loco, ineptiunt.* Poſtrema hæc non mirabitur, quisquis vel ſemel librum *Pauwianum* unum aliquem inſpexerit. Et plures allegabimus deinceps ſimiles *Pauwianas* facetias. Etiam hoc recte vidit, iſtud *verſu 39*, *ὅς τ' ἐν αἰνᾷ Ταρτάρῳ*, vertendum eſſe, *quique in horrenda Tartaro*, ut vulgo non faciunt, alienum ſupplementum infercientes, *qualis eſt ille, qui in horrenda Tartaro.* Sed hæc quidem trivialia ſunt, & vel ipſe *Joannes Cornelius* pro levibus reputarit. At, quæ ſequuntur, majoris ſunt momenti. *Verſu 38* reprehendit *Pindarum*, ut non ſatis poetice atque emendate locutum, quod idem alibi quoque haud raro facit. Deſcribit eo loco Poeta ignivomum Ætnam. Νιφόεσσ' Αἴτνα πάνετες χιόνος ὀξείας τιθήνα.) *Ante χιόνος ὀξείας epithetum convenientius adhibere potuiſſet* Pindarus, *quam eſt νιφόεσσα. Id enim nimis Synonymum. An ipſe ſcripſit forte νεφόεσσ' Αἴτνα? νεφόεσσα a νέφος, ut alia id genus, & ipſum νιφόεσσα a νίφος. Hoc certe accommodatius. Inquies: ὠρανία praecedit, quod* altiſſimum *ſonat, & ſic etiam peccat. Sed diverſa ratio eſt utriusque, & emphaſin habet κιων ὠρανία, νεφόεσσα Αἴτνα, id eſt, Ætna, columna aëria, ea altitudine, ut verticem ejus cingant nubes. Vides, & nihil in eo tavtologum. Judica igitur.* Hæc ille, quem etiam non nominatum ſatis tamen produnt Autorem eadem ſtribiligo & peregrinitas elocutionis, eadem macies, & ariditas, eadem *ἀκρισία*, quæ in aliis ejusdem viri regnant, toties jam ab aliis notatæ, ſed fruſtra, quandoquidem non capiebat emendationem. Patet, *Pauwium*, idem eſſe, credidiſſe, *χιὼν* & *νίφος*, nam ſynonyma appellat. Sed ita cenſentem pueri Grammaticorum procul dubio ridebunt. Abnormius hoc, quod continuat; ad *verſum* nempe

40,

40 hæc notat, ἀπλάτυ πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί. *Quod de Θείῳ scribunt interpretes, elucidare potest τὸ ἁγνόταται. Dubito tamen, an ad ipsum Jovis fulmen non respexerit* Pindarus, *quod amburens Typhonem, ignem purissimum emittit, & qualem in summi Jovis telo inesse convenit. Ignis, qui ex Typhone exit, est ipse ille ignis, quo fulmen Jovis coruscat, & sic non potest non purissimus esse & ἁγνότατος. Ipsa sulphuris puritas, si attendas, inde manare potuit Mythologis. Quicquid sit, vel hoc, vel illud, in animo habuit Poeta, epitheto utens. Transposuit autem ista duo, ἀπλάτυ, ἁγνόταται. Nam naturalius fuisset sane, ἄπλατοι πυρὸς ἁγνοτάτυ ἐκ μυχῶν παγαί. Id quisque videt, cui oculi non lippiunt. Nunc alterum tribuit alteri; nisi Amanuenses forte loquantur, & ipse Poeta naturam secutus fuerit hic: quod non nolent multi. Ego nihil affirmo.* Subtilitatum, an nugarum, nomen hæc mereantur, judicent Lectores, quos non piget æstimare ea, quæ nos quidem non sine tædio transscripsimus, & quorum acumen percipere non valde laboramus, putantes, multo utilius esse, quam sunt istæ tricæ, multoque certius, si teneatur, *Pindarum* non ἁγνόταται, sed αἰνόταται, scripsisse, ut erat supra αἰνὰ Τάρταρος, & paulo post Ἁφαίστοιο κρουνὺς δεινοτάτυς. Pergamus ad *versum* 44 & *seq.* ἀλλ' ἐν ὄρφναισιν, πέτρας φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντυ πλάκα σὺν πατάγῳ. *fluvii igniti interdiu quidem profundunt fluvium fumi candentem, noctu vero saxa punicea evoluta flamma in profundum defert maris æquor cum fragore*, hæc notat *Cornelius* noster: *Si ita reliquerit* Pindarus, *hic certe ineptiit; nam fingere, montem non interdiu, sed tantum noctu, evomere, nihil aliud re vera est, quam ineptire. Hoc omnes sentiunt statim.* Imo vero sentiunt omnes, Poetam, quando noctem & diem comparat, aliud nihil, quam fumi & flammæ diversitatem, in animo habuisse & indicasse, nullo autem modo illud dicere voluisse, quod ipsi affingentem *Cornelium* sentiunt statim omnes ineptire. Sed non minus inepta sunt, quæ addit, hercle portentosa: *Quod de voce πέτρας, & verbo φέρει, commenti sunt quidam, ut illam indecentiam tollerent, non potest cuiquam*

probari paulo humaniori. Ænigmaticus ne ſit hic loci, qualis ubique fere Noſter eſt, addimus, quosdam interpretum πέτρας non pro accuſativo plurali habuiſſe, quod debuerant, ſed pro genitivo ſingulari, tanquam eſſet poſitum pro ἀπὸ πέτρας, vel ἐκ πέτρας, & φέρει pro φέρεται dictum ſtatuiſſe. Quid autem *Cornelio* videtur? *Viſne aliud,* interrogat, *quod mihi in mentem venit? Leviter forte corruptus eſt locus, & ipſe vates ſcripſerat τέφρας, pro πέτρας. — in ſummo noctis ſilentio audias etiam ſtrepitum, quem edunt τέφραι, de aere cadentes in maris ſuperficiem. Vides? Hoc bonum & naturale. Facillima mutatio, & facillime etiam locus depravatus a naſutis, ut grandius quid adeſſet in ſcripto grandi: τέφραι ſcilicet & aduſta leviora praeſtare non poterant, quod praeſtant πέτραι. Atque hinc illud egregium a corculis egregiis.* Neſcimus profecto, culpámne ſimus incurſuri, ſi ea refutare inſtituamus, quae, dubium eſt, digniora ſibilis, an commiſeratione, ſint putanda. Credibile vix eſt, ab homine ſano proficiſci poſſe, qualia haec ſunt. Quis enim, o bone, tantum auditu valeat, ut inter erumpentium ſaxorum atque ignium, ſaevique maris, ſtrepitus & fragores diſtincte percipiat exuſti pumicis atque cineris, dum in undas incidit, crepitationem? Id tu ſi tibi confidis, vel ipſa ergo vincis, quae ab auditus acumine celebrantur, animalia. Et praeterea, qui, *Pindarum* ineptire, paulo ante pronuntiabas, quid ajes te facere, cum convinceris in illud ipſum incidiſſe vitium, quod in Thebano vate, ſed ἀμέσως, criminabaris. Nam *fingere, montem non interdiu, ſed tantum noctu favillam evomere, & hanc tantum noctu crepitare, non interdiu, nihil aliud re vera eſt, quam ineptire.* Suis verbis arguere hominem, juſtum erat. Sed plus negotii faceſſit egregium corculum. Ad illa *verſu 50:* τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέσθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόντων ἀκοῦσαι. *prodigium adſpectu quidem mirabile, mirandum vero & tranſeuntibus auditu,* haec notat: *Male abundat illud παριόντων. Eo enim omiſſo, rotunda eſt & bona dictio; & poſterius non magis παριόντας ſibi requirit, quam prius; ſimiliterque παριόντες narrare poterant, quod viderant, ut quod audiverant.*

verant. Hoc perspicuum, si animum advertas. Fallor, aut una litera peccat, & scribendum est παρεόντων. Παρεόντες, *qui ibi adsunt, qui ibi habitant.* Non urgebimus, te, *Corneli,* Græce non intellexisse, neque perspexisse, θαῦμα παριόντων ἀκοῦσαι Græce idem esse, atque si minus eleganter dicas θαῦμα ὑπὸ παριόντων ἀκούεσθαι, *a prætereuntibus conspici* quoad flammam, & *audiri* quoad fragores, *admirabile;* neque hoc urgebimus, παρεόντες in sensu *accolarum* Græcum non esse, idque fingere, tuo tuique similium ex more esse, qui, quicquid libuit, nullo autore, nulla data fide, perhibes. Sed hoc unum arguemus, hanc tuam corruptelam eodem vitio laborare, quod modo tibi videbaris in proba lectione deprehendere. Fingamus enim, tantisper rectum esse tuum παρεόντων, hebes sis, necesse est, nisi protinus intelligas, eam vocem æque ad prius ἰδέσθαι. quam ad posterius ἀκοῦσαι, pertinere, adeoque, tuo quidem ex judicio, abundare. Si neges, si adverseris, consequetur ex eo, Ætnæ accolas fragores quidem sui montis audire, at ignes non conspicere. Quod forte *Pauwianus* aliquis homo non putet rationi repugnare, nos autem omnino putemus.

Jam dudum id patimur, quod ille in Prologo *Pacis Aristophaneæ,* οὐκ ἔθ' οἷοί τε ἐσμὲν ὑπερέχειν τῆς ἀντλίας. Age tamen, quandoquidem semel ingressi sumus, percurramus hoc Augiæ stabulum, ut poterimus, ocyssime. *Versu 86* occurrit verbum, quod alibi nuspiam exstat, ideoque vexavit Grammaticos, ἀμεύσασθαι. Locus hic est: Spero me, ait *Pindarus,* non a scopo aberraturum, aut, ut ipse loquitur, *non jacturum extra certamen sagittam ærea cuspide munitam,* μακρὰ δ' ἐκρίψαις ἀμεύσασθαι ἀντίους, *sed longe jaculatum victurum hostes.* Ita interpretes, qui suam hoc de loco sententiam ipsi consulentibus prodent; nobis satis erit, conjecturam nostram & *Pauwianas* elegantias proponere. Nolumus quidem verbo controversiam facere, quod tueri videtur *Hesychius;* probabile tamen fieri possit, *Pindarum* ἀμέρσασθαι scripsisse hoc sensu: Spero, me procul jaculando hostes a me submoturum esse; proprie me ipsum subtracturum, &

privaturum hostibus. Audiamus nunc *Cornelium* nostrum: Hesychius *in Lexico*: Ἀμεύσασθαι· ἀμείβεσθαι, διελθεῖν, περαιώσασθαι. *quod forte ex hoc ipso loco desumtum. Quæ de veriverbio scribunt Grammatici, non sunt unius assis, & misere nugantur, qui a Dorico* ἀμὸς *deducunt. Syllabæ enim mensura aperte obstat, ut hic ipse locus ostendit. Alibi accuratius. Nunc illud notabo tantum. Apud* Hesychium *est in V.* Ἀμὴ· σιδηροῦν σκεῦος, καὶ σκάφη, εἰς ἣν ἐβάλλοντο ἐρίφων πόδες πρὸς τὸ μὴ βαίνειν. *Ab isto* ἀμὴ *in posteriore significatione venuste deduci posset* (scilicet secundum Grammaticam Græcam *Pauwianam*) ἀμεύσασθαι, *quando de victoria dicitur plena*, ἀμεύσασθαι ἀντίους, *ita vincere adversarios, ut in* ἀμὴν, *quasi conjecti, hædorum instar sese movere nequeant — Alibi plura, ut dixi.* Satis jam & super est facetiarum. O utinam tibi quis, *Corneli*, manus tali cyphoni alligasset, antequam *Pindarum*, & tot alios bonos scriptores, velut *Ajax* lorarius, misere cædere inciperes. Ni tam aridus esses, quam te ubique monstras, & tam superciliosus & sufficiens ipse tibi, voluissesque unquam ad eam descendere εὐαρέσκειαν, ut scripta tua philologicis floribus adspergeres, undecunque decerptis, & esses æque elegans homo, atque ille fuit, qui nuper *Palæphatum* & *Achillem Tatium* ex *Gemara* & *Maimonide* illustravit, potuisses ex Hebræis & Arabicis apposita exempla congerere. At erunt tamen semper, qui querentur, non percipere se, quid sibi velit ἀμεύσασθαι ἀντίους ἐκρίψαις, *longe sagittas ejaculando hostes velut hædos vincire*; tanquam si sagittæ vincula essent. Ad *versum 94* non male quidem deprehendit errorem interpretum; ipse tamen nihilo meliora profert. Locus hic est: Si, ait *Pindarus*, omne reliquum tempus eodem modo, quo nunc, tribuat felicitatem, & malis oblivionem inducat: Ἦ κεν ἀμμνάσειεν οἵαις ἐν πολέμοισι μάχαις τλάμονι ψυχᾷ παρέμειν', ἀνίχ' εὑρίσκοντο Θεῶν παλάμαις τιμὰν οἵαν οὔ τις Ἑλλάνων δρέπει. *Certe* (sic vulgo vertunt) *in mentem revocaturum esset* (nempe tempus), *qualibus in bellis pugnis toleranti animo perseveranter interfuerit, cum invenerint Diis juvantibus* bono-

honorem, qualem nemo Græcorum decerpit. Hæc sensu catere, ut sponte sua quivis animadvertit, ita notavit quoque *Cornelius. Quo pertinet*, exclamat, *illud εὑρίσκοντο? Ad tyrannos Siculos, respondent interpretes, quod adeo insulsum, ut nihil magis. Quid enim in his, quod eos subindicet? Ne γρὺ, ne γρύ. Aut balbutiit Poeta, aut legendum est παρέμενεν ἵν' εὑρίσκοιτο. Hoc longe apertissimum est, & nemo dubitet, quin ex* Pindari *calamo exierit.* Imo vero dubitamus ea de re quam maxime, neque tantum dubitamus, sed potius certo certius novimus, id ex *Pindari* calamo non exiisse, *Cornelium* vero locum hunc prorsus non percepisse, & in metri leges, cujus tyrannidem invasit, graviter peccare. Nam νεν (in παρέμενεν), sequente ἵνα, brevis est, quæ syllaba debebat longa esse, quemadmodum, quod isti respondet, *versu 82* ται in βιαταί. Decempedæ suæ oblitus hic fuit *Cornelius*, ut sæpissime Grammaticæ Græcæ obliviscitur, quo pertinet id, quod ἧκεν ἀμμνάσειεν reddit: *Hercule, in memoriam sibi revocet.* At sensum forte recte percepit. Constitisset ea de re, si Latinam Interpretationem addidisset. At usus fuit eo compendio, quo misellí quidam Criticastri suam ignorantiam, velut pallio, velant, dubium certe faciunt, an ipsi suæ mutationis valorem intellexerint, nec ne. Attamen, *Pauwium* hunc locum non cepisse, satis constat ex eo, quod modo allegabamus de ἀμμνάσειεν, quod vel tiro deprehendat. Aliam ergo medicinam sibi postulat *Pindarus*, quam, ut certissimam, ita perquam lenem & mollem, ipsi adhibebimus. Scribendum nempe, divisis, quæ male coaluerant: παρέμεν' ἁ νίχ', εὑρίσκοντα. Redit hic accusativus εὑρίσκοντα ad præcedens ἀμμνάσειεν. *Tunc sane victoria faciet ipsum invenientem honores — quales nullus alius Græcorum, recordari, quantis* ἐν πολέμοισι μάχαις *in belli pugnis* (seu luctis) *adstiterit perduranti corculo* (id est, ipsi *Hieroni*). Quod porro proxime sequitur ad *versum 101.* admirabile & cedro dignum est, alii ferula dicant. Μεταλλάσσοντας, quod ibi loci exstat, mutat in μεταλάσσοντας. En ipsa viri verba: λάζω, λάζομαι, λαμβάνω.

Inde μεταλάζω, *cujus futurum est* μεταλάσσοντας: *appositum hic, quemadmodum & præsens* μεταλάζοντας. *Id* Pindaro *notissimum.* Quo autore id tibi credemus, *Corneli? Bentlejus* si adhuc viveret una tecum, multo miserius vapulares, quam amicus tuus *Clericus*, cujus culpam præ nimio tuo erga illum studio videris in te derivare ex parte voluisse. Is enim simplex illud peccabat, ἀσπάζω verbum activum fingens, non ex ignorantia forte, sed properans, & aliud agens; quod tu idem hic jure tuo facis, destinato consilio & animi ferocia. Tu autem & alterum illud peccas, quod a tuo verbo μεταλάζω, quod tibi relinquimus, futurum μεταλάσσω formas. Dii averruncatores, quale portentum! Tolerabile fuerat, si verus Poetæ sensus ipsum latebat, si latebat, in hac phrasi, μεταλλάσσοντας, statuendam esse ellipsin vocis τὸν νῦν, vel τὴν γνώμην, quod mirum non est in homine, qui nusquam prodit usum linguæ Græcæ penitiorem, accurata lectione comparatum, & tot annis profecto comparandum, & quem tot numero editi ab ipso libri Græci promittant ignaris; at prorsus id non est tolerabile, crassa in ipsis elementis linguæ peccata, vel tironibus indigna, jactari velut ab exprobrante pro arcanis, quæ veteribus notissima, recentioribus ignorentur. *Versu 130* familiare sibi suum γε, loco δέ, infercit, nescius nempe, quid sibi velit. Locus hic est: Ζεῦ τέλει. αἰεὶ δὲ τοιαύταν Ἀμένα παρ' ὕδωρ, αἶσαν ἀστοῖς καὶ βασιλεῦσιν, διακρίνειν ἔτυμον λόγον ἀνθρώπων, quæ vulgo vertunt: *Jupiter perfice* (quæ peto), *semperque talem Amenæ juxta aquam habitantibus fortunam largire civibus & regibus, ut dijudicent veram famam hominum.* Noster, sublato post τέλει puncto, & intruso, quod diximus, γε, sic interpretatur: *Fac, ut vera hominum fama tribuat fortunam talem*, &c. quæ, fatemur, nos non percipere. Recte se habent omnia, dummodo αἰεὶ & δὲ in unam vocem contrahas, αἰείδε, *usque ad semper, usque in æternum. O Jupiter, perfice usque in æternitatem talem — fortunam, civibus juxta & regibus, ut distinguant veram inter homines rationem.* Ἔτυμος λόγος est *verum*, quatenus *falso* opponitur, dictamen sanæ rationis, aut

sensus

ſenſus communis, & inde jus & fas, æquum. Pergit *Pindarus*: Σύντοι τίν κεν ἀγητὴρ ἀνὴρ υἱῷ τ' ἐπιτελλόμενος, δᾶμόν τε γέρων τράποι σύμφωνον ἐφ' ἡσυχίαν. *Hac varie accipiunt interpretes*, (verba ſunt Pauwii,) *& varie accipi poſſunt. Ego in iſtis mihi non ſatisfacio, &, mutata unica literula, ſcribendum ſuſpicor plane* — υἱὸν τ' ἐπιτελλόμενος δᾶμόν τε — *ſic nihil planius, aut decentius*, ἐπιτελλόμενος, *præcipiens, monens*, γέρων *egregium. Sic longam vitam precatur Hieroni*; γεραίρων *dignum ipſa Morbonia*. Scilicet habent libri quidam γεραίρων, loco vocis γέρων, cujus ſcholion erat, &, ut ſæpe contigit, locum occuparat. Dignum quidem Morbonia judicatur a *Pauwio*, qui hanc librorum ſuorum patriam libenter & cum voluptate quadam identidem citat, ut patriæ ſolemus cum gaudio meminiſſe; longe tamen ſolœciſmo *Pauwiano* melius habendum eſt. Quis enim unquam audivit ἐπιτέλλεσθαι τινα, *alicui præcipere*? Procul dubio, ſeu γέρων, ſeu γερῶν, ſcribere malis, unum idemque notat, ſcilicet *honorans, reverens*. Quis enim neget, γέρω verbum fuiſſe, aut inde ductum γεράω, quando quidem ab illo γέροντες, ab hoc γεραὸς & γεραίρω profluunt. *Tecum vir rector populi* (quisquis ille ſit), *dum filium autoritate paterna regit, & populi libertatem & æquum jus reveretur, tam filium ſuum populi gubernatorem, quam populum ipſum, convertat ad conſpirantem & unanimem tranquillitatem*. Hic eſt ſenſus verborum *Pindari*, & hic finis eſto noſtri de novo hoc *Pindarico* interprete judicii, e quo intelligatur, ſi tantum quisquiliarum paucis paginis contineatur, totum opus procul dubio cloacam nugarum eſſe. Abiit *Pauwius* ad locum ſuum. Ἀγαθῇ τύχῃ. Neque enim typothetas porro, neque librarios, inutili & frigida ſua merce, neque Bibliothecas triobolaribus libellis, onerabit.

DELLA SPEDIZIONE DEGLI ARGONAUTI in Colco Libri quattro, &c.

id eſt,

DE

DE EXPEDITIONE ARGONAUTARUM IN Colchidem Libri quatuor, in quibus varia capita navigationis, Aſtronomiæ, Chronologiæ, ac Geographiæ, veterum illuſtrantur.

Venetiis, apud Joannem Baptiſtam Recurti, 1745, 4. Plag. 20, cum tabula geographica.

Joannes Rinaldus Carli ſeſe hujus Operis Autorem in formulæ dedicatoriæ initio profeſſus eſt, qui nihil eorum omiſit, quæ ad hanc ſpartam ornandam ſpectant. In Præfatione inſtitutum ſuum ac ſcriptores, qui de expeditione Argonautica literis memoriæ prodiderunt, tum deperditos, tum obvios & exſtantes adhuc, indicavit. De expeditionis veritate haudquaquam dubitat. *Iſaacus Newtonus* in Chronologia antiquorum regnorum emendata annum obſervationum *Chironis* aſtronomicarum tempore hujus expeditionis reſtituere ſumma ope niſus eſt. Noſter itaque in eo præter cetera occupatiſſimus eſt, ut epocham tam illuſtris expeditionis in tuto collocet. Eſt ipſi animus ſcribere Commentarios de Iſtria antiqua. Non potuit itaque non incidere in expeditionem Argonautarum. Nam dicuntur Colchii Argonautas, profectos in patriam, inſectati, ac Medeam repetituri, Danubium, Savum, & Lubianam, preſſiſſe, & hac via in Iſtriam veniſſe, ibique conſtituiſſe Abſirtidas & Polam. *Apoſtoli Zeni* ac *Bernardi de Rubeis* ſubſidia prædicat Autor. *Scipionis Maffeji* laudat benignitatem, qui Epiſtolam ſubjunxit. Operis ſunt *quatuor Libri*. *Primo* exponitur de expeditione, *ſecundo* de tempore expeditionis, *tertio* de itinere in Colchidem ferente, ac *quarto* de adventu Argonautarum in Colchidem, ac Colchiorum in Iſtriam. Hæc eſt voluminis ſumma. Juvat nunc per vireta ire, ac paſſim nonnihil decerpere. *Libro primo* expeditionis cauſa & momenta ediſſeruntur. Vellus aureum allexit Græcos in Colchidem, vellus arietis, a *Phryxo* immolati, *Marti* conſecratum. Dux itineris exſtitit vel *Hercules*, *Jovis* ac *Alcmenæ* filius, vel *Jaſon*, a Pelia inductus. Variant hic veteres.

Pag. 4.

Jaſo-

Jasonis pater traditur fuisse *Æson*, avus *Creteus*, *Æoli* filius. *Æolus* æque generaverat *Athamantem*, *Phryxi* ac *Helles* genitorem. Pag. 5. *Lavaurius* expeditioni Argonauticæ credidit subesse iter Israelitarum ex Ægypto in Cananæam, edisserens sententiam in libro, cui est index: *Histoire de la Fable conferée avec l'histoire sainte*, nuper Venetiis in sermonem Italicum translato, *Tom. I pag. 185.* *Athamante* hic convertit in *Abrahamum* conjectura audaciori. Mater *Jasonis* a veteribus traditur varia. *Natalis Comes* inde conjecit, expeditionem ipsam esse fabulam moralem, suffragante *Philippo Cesio* in *Cœlo astronomico*. 7. Patria *Jasonis* vocatur Olcos in Thessalia, *Homero* dicta *Jaolcos*, aliis *Jolcos*. 9. *Jason* traditur a Centauro fuisse educatus, eoque *Chirone*. 10. Centaurus est Thessalus quicunque, teste *Plinio VII, 56*. *Chironem Xenophon* fecit *Jovis* fratrem, natum ex *Saturno* & *Naide*. *Jason*, viginti annos natus, ad *Peliam*, Jolci Regem, venit, usurpatorem regni, quod *Jasonis* esse debuerat. Decem dynastiis fœcundam fuisse Thessaliam, *Homerus* est autor. 13. *Argo* ab Argivis in ea viris dictam fuisse, sibi persuaserat *Ennius* apud *Ciceronem*. At Thessali haud dicti fuerunt Argivi. *Samuel Bochartus* argo deduxit ex ארכא, *longa* nave, siquidem *Philostephanus* apud *Plinium VII, 57*, eam vocavit *navem longam*. 15. At Ἀρχήναυς, Ἀργοναύς, Græcis fuit *navis primaria*. *Euripidi* ea dicitur Ἀργὼ & Ἀργῷα, Apollonia Ἀργῴη νηῦς. Alii navis fabricatorem appellant *Argon*. 21. Habuit ipsa omnino figuram longam, ac fuit κατάστρωμα, ναῦς μακρά. Fuisse navem illam πεντηκόντορον, tradunt veteres. Restat numus, eam navim exhibens ac inscriptionem: ΑΡΓΩ ΜΑΓΝΗΤΩΝ. 24. Argonautæ enim præter *Jasonem* erant Magnesii. *Ovidius* inde dixit *Argo Magnetida Heroid. Epist. 12.* Gubernator navis fuit *Typhis*. Sunt, qui putant, navim hanc mare intrasse, astris fulgentibus Hydræ, Centauri, & Canis, ac ipsam *Argon* a Græcis in cœlo inter sidera locatam. Christiani hanc navim sensu novo suum dixere symbolum. 30. *Clementis* certe *Alexandrini Pædagog. III.* sunt hæc: *Nostra signa sunt columba, aut ἡ ναῦς οὐρανοδρόμος, aut lyra.* Non vacat, nomina Argonautarum repetere. Nonnullis postea

stea templa a Grajis posita fuerunt. In Italia constitutæ fuerunt *Academiæ Argonautarum*, una condita Casalis Montisferrati A. 1540, alia Bononiæ fundata, alia Anconæ instituta A. 1649 cum symbolo navis ac epigraphe: *Ex virtute salus.* Aliam condidit *Coronellius*, Venetorum Geographus, A. 1680, navi Argo insignem supra globum terraqueum addita inscriptione: *Plus ultra.* P. *Quadrius* meminit Collegii regalis Panormitani, & in eo Academiæ Argonautarum, cujus symbolo inserviant hæc *Virgilii*: *Erit altera, quæ vehat Argo Delectos heroas.* Venetiis surrexit A. 1732 Academia nova, *Serenorum* Academiæ aggregata, eaque Argonautica. Argonautæ veteres nomen traxere ex regione Miniæa, seu Phthiode, Thessalorum, ubi eminebat urbs cognominis, caput regni Miniæorum, qui coloniam Jolcon deduxere. Argonautæ fuerunt Magnesii ac Minizi ex universo. Hoc est *Libri primi* argumentum. Jam ad capita *Libri secundi* est progrediendum. Tempore obscuro, vel potius mythico, contigit expeditio Argonautarum. Theogonia pertinet ad prius; herogonia ad posterius. Hoc tulit *Aristeam* Proconnesium, *Isigonum* Nicæensem, alios. Ad heroas relati sunt Argonautæ. Eorum expeditionem *Eusebius* eversione Trojæ posuit 79 annis antiquiorem, *Newtonus* annis 34, *Dionysius Petavius* 41. Uterque posterius epocham suspendit suam ex historia *Herculis*, Divis post mortem additi. *Herculis*, quem *Cicero* haud unum facit, res sunt tenebris immersæ. *Newtonus* adhibuit præterea calculum astronomicum, *Chironis* observatione usus, qui, æquinoctio verno sub sidus arietis regnantis expeditionem contigisse, dicitur significasse. *Newtonus* eam facit Jesu nato antiquiorem 936 annis. Jesuita *Souciet*, adscito alio nomine, quatuor adversus opinionem *Newtoni* scripsit Dissertationes, Abbati *Contio* inscriptas. Respondit *Newtonus* per epistolam succincte. Addidit *Souciet* Dissertationem quintam, & aliam de numo, qui fuisse *Augusti* existimatur. Definivit *Souciet* articulum temporis, e quo *Chiron* æquinoctium exorsus fuit, determinando stellam pedis recti, in ariete illustrem, provocans ad

(Margin: Pag. 34. — 41. — 43. — 45. — 47.)

Hip-

Hipparchum, qui nodum piscium posuerit in arietis cœlestis 3 gr. 15 min. Inde colligit, *Chironem* supputasse æquinoctium a 15 gradu arietis, ac expeditionem Argonautarum antiquiorem Jesu fuisse 1467 annis. Haud respondit *Newtonus*, interea morte interceptus. Denuo Noster litem hanc chronologicam incudi reddit. Autor Titanomachiæ apud *Clementem Alexandrinum Strom. VII pag. 361* ed. Oxon. hæc de *Chirone* habet: Οὗτος εἴς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἤγαγε, δείξας ὅρκον καὶ θυσίας ἱλαρὰς (lege ἱερὰς) καὶ σχήματ' Ὀλύμπου. Inde *Newtonus* colligit, ipsum formasse Zodiacum in Argonautarum usus, ac coluros fixisse in signis libræ, arietis, capricorni, & cancri. At acta *Chironis* sunt fabulis oppleta & obruta. Ægyptios Astronomiæ Autores fuisse, tradiderunt *Theodorus Gaza*, *Lucianus*, *Macrobius*. Ægyptii certe hieroglyphicis fuerunt usi. In sepulchro *Osymandua*, Ægyptiorum Regis, Zodiacus in 365 gradus distributus exstitit, *Diodoro* teste. Pyramidas meridianæ lineæ esse custodes, docuit Jesuita *de Chazelles*. *Teuth*, seu *Mercurius*, dicitur a *Platone* invenisse Astronomiam. Alii Græcos perhibent Astronomiæ inventores. *Æschylus Promethea*, *Sophocles Palamedem*, *Euripides* & *Aratus Astræum*, *Lucianus Orpheum*, pro ejus inventore habuerunt. Chaldæis hunc honorem decernunt *Cicero*, *Sextus Empiricus*, alii; Elidensibus *Diodorus*; Phœnicibus *Strabo*; Atlanti *Plinius VII, 56*. Quis igitur pro certo statuet, *Chironem* Astronomiæ apud Grajos autorem fuisse? Græci didicerunt eam ab Ægyptiis, teste *Vitruvio*. An Autoris *de Titanomachia* testimonium fide adeo dignum est, ut instar omnium esse debeat? Incertum præterea est, an *Chiron* Zodiacum constituerit, vel cœperit, ab arietis signo. *Columella IX, 16*, autor est, veteres æquinoctium statuisse in octavo gradu constellationis. *Geminus* gradum primum definit. An *Chiron* incidit in gradum octavum, an in primum? Differentia certe ex eo oritur annorum 576. *Eudoxus* apud *Hipparchum* æquinoctium locavit in dimidium arietis signum, seu ejus gr. 15. *Hipparchus* eum omnesque veteres aberrasse evicit ante Olympiadem 118. *Chironis* ævo

Pag. 49.

51.

Zodiacus ne Græcis quidem fuit cognitus. Aries *Baccho* aquam monstravit, & ex eo in Zodiacum fuit inscriptus, *Hermippo* apud *Hyginum* teste. Apud Græcos *obliquitatem Signiferi aperuisse Anaximander Milesius traditur primus. Signa deinde in eo Cleostratus & prima Arietis & Sagittarii.* Nec *Homerus*, nec *Hesiodus*, Zodiaci signa meminerunt. *Chiron* non videtur attigisse Astronomiam. *Plutarchus* eum Musices magistrum vocat, jureconsultum, & medicum, *de Musica pag. 1145. Hyginus*, eum rei herbariæ, ejusque virium, peritum fuisse, docet *Fab. 138 Cap. 56. Plinius* ipsum Medicinæ inventorem tradit *VII, 56.* Suffragatur *Virgilius Georg. Lib. III. Xenophon* vocat venatorem. Nemini horum ipse dicitur fuisse Astronomus. *Vitruvius* laudat veterum Astronomos *IX, 6,* omittens *Chironem.* Autor Titanomachiæ fidei plenus non est, *Musæum* sphæræ inventorem exstitisse, Autor est *Diogenes Laertius.* Inde *Newtonus* credidit, *Chirona* partem ejus invenisse. Plejadas *Hesiodus* vocavit *Oper. v. 381* filias *Atlantis.* Hic enim sphæram invenisse traditur. *Hercules*, ejus discipulus, ex eo dicitur pondus cœli tulisse, qualis figura ejus quoque est in reliquiis antiquitatum. Ægypto verosimillime iuventio Zodiaci debetur. Quæ *Joannes Albertus Fabricius* de *Salomone*, qui columnis duabus impositurus fuerit sphæras, conjicit *Bibl. Gr. Tom. IV pag. 456*, ea a Codice sacro sunt aliena. Funicus duodecim cubitorum circuibat singulas, teste *Jeremia LII, 22.* Ex Ægypto traduxit in Græciam primus sphæræ inventionem *Anaximander* Milesius, teste *Plinio VII, 56.* Athenienses tradiderunt, *Musæum* invenisse theogoniam & sphæram. An vero vera tradiderunt? *Chironis Diogenes Laertius* haud meminit, dum illa ex testimonio Atheniensium tradidit de *Musæo.* Invenit sphæram *Nausicaas*, at illam, quæ luditur. *Newtonus* eam convertit in sphæram astronomicam. Pilæ lusus indicatur. Vide *Apollonium Rhodium* in *Argon. III, vers. 135, IV, vers. 950. Herodotus* pilæ inventores dixit Lydos. Conf. *Julius Cesar Bulengerus de Ludis veterum, Thes. Antiqu. Græc. Gron. Tom. VII pag. 967.* Conferatur Emin. *Quirinius* in *Primordiis* Cor-

Pag. 52. 53. 54. 56. 57. 58.

Corcyræ, Brixiæ A. 1738, 4, editis, *pag. 126.* *Danaus* in Græciam venit 72 annis ante Trojæ excidium. Ita contendit *Newtonus*. At definit *Josephus* annos 607. *Tertullianus* 830, Marmorum Oxoniensium Autor 302. Tyrum fuisse fundatam anno uno ante Trojæ ruinam, *Newtonus* contendit, ad *Justinum XVIII, 3*, provocans. At hic tradidit hæc: *Sidonii, a Rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt.* Alibi rationes suas *Newtonus* ita subduxit, ut Tyri initia 140 annis excidio Trojæ faciat antiquiora. Quomodo hæc simul queunt congruere? Destruxit Chronologiam *Newtonus*, quam correcturus erat, magnus sane Mathematicus, Chronologus minor. Ut epocham Argonauticam eruamus, ratio habenda est *Thesei*. Hujus pater erat *Ægeus*, qui *Medeam*, a *Jasone* repudiatam, duxit uxorem tertiam, testibus priscis scriptoribus. *Theseus*, 16 annos jam natus, teste *Pausania* in *Atticis*, *Troezene* relicta, ad patrem ivit Athenas, ibique offendit *Medeam*. *Pelia* occiso. *Medea* vixit 10 annos Corinthi cum *Jasone* quam prosperrime, teste *Apollodoro*. Decennio exacto, *Jason* duxit *Creusam*, Regis *Creontis* filiam. *Medea* tunc repudiata, Athenas concessit, ibique nupsit *Ægeo*. *Theseus* tunc vix erat natus, cum *Ægeus* duceret *Medeam*. Habemus igitur annos 15, a nuptiis *Ægei* ad *Thesei* accessum computandos. *Theseus* rapuit *Helenam*, natus annos 50, testibus *Plutarcho* ac *Strabone*. Paulo post decessit. Regnavit vero Athenis annos 30, teste *Eusebio*. Ergo cœpit regnare, annos 20 natus. Expeditio Argonautica incidit in annum ætatis *Thesei* quintum. *Theseus* anno regni sui secundo XII civitates conjunxit ac agona isthmicum. Marmora *Arundelliana* docent, Autorem eorum vixisse disjunctum ab origine ludorum isthmicorum annis 995, a Troja capta annis 945. Differentia intercedit modo 50 annorum. Biennio ante *Theseus* regni habenas capessivit. Terminavit itaque *Theseus* regnum 22 annis ante excidium Trojæ, 12 annis circiter ante belli Trojani initia. *Helena*, a *Theseo* rapta, fuit admodum 10 annos nata, soror *Castoris* ac *Pollucis*, Argonauticæ expeditionis sociorum.

Pag. 59. 60. 61. 62. 63. 65.

Intercesserunt inter hanc & Trojanam expeditionem ad minimum 60 anni. Qui igitur *Helena* potuit ingruente hac expeditione tantam præ se ferre pulchritudinem, mulier fere 60 annos nata? At mythologica sunt removenda, si historiam velimus sequi minus fucatam. *Herculem*, filios boreæ, *Lynceum*, ac navigationis omina benigna, *Castorem* & *Pollucem*, Mythologi Poetæ addiderunt ex ingenio rebus Argonauticæ expeditionis. *Castor* & *Pollux* eandem ob causam adjiciuntur sociis Trojanæ expeditionis. Expeditio Argonautica, ut ad superiora redeamus, Jesu nati annum occupavit annis 1208, ac annum hunc 1748 vulgarem 3023 annis. Erant hæc copiosius ob autoritatem *Newtoni* edisserenda. Ex *Libro III* nonnihil rei geographicæ decerpemus. E portu Pagasa Argonautæ solverunt. Lemnum venerunt. Fœdus ibi cum *Hypsclide* initum, idque nuptiale, expressum anaglypho opere, repetiit Autor ex *Gronovii Thesauro Antiq. Græc. Tom. I*, ac larga illustravit luce. Annum, an biennium, hæserit *Jason* in insula Lemno, incertum. *Hissipyle* neptis dicitur *Ariadnes*, ex Creta cum *Theseo* fugientis. Parium venit ex Lemno *Jason*, ac inde in insulam Cizycum. Posthæc cum gigantibus, (Teutonos, seu Titanas, credimus designatos.) pugnavit. *Rhea* ob dolorem super occisis posuit ibi templum. Intravit Bebriciam, Amycorum portum. Phineum appulit Bithyniæ, inde Salmidessum, seu Almidessum, Stagnaræ ætatis hujus vicinum, ubi Harpyiæ cibum ejus fœdasse traduntur, posthæc iter fecit per Busporon, seu fretum Constantinopolitanum, ad insulas Cyaneas fabulosas, seu Symplegadas, ac per Euxinum in Colchida, quæ nunc Mingrelia vocatur, ubi illustres erant Cerasus & Trapezus, nominatim intra Phasin flumen. *Æa* tunc caput regni erat, trecentis stadiis a mari sita, ab *Æeta* exstructa, dicta alias *Cyceis* & *Cytæ*, unde *Propertio Carmina Cytæa* sunt magica. Sunt, qui, Cytæam Judæos traduxisse *Salmanassarem*, credunt. At *Ithalah* erat urbs Mediæ, nec non Hhabora, *2 Reg. XVIII*. Circumcidebantur Colchi ætate *Herodoti*. Unde venerunt docti in suspicionem, ipsos a Judæis, vel Ægyptiis, descendisse. *Æetas* Rex, filius *Solis*, summæ

Pag. 67. 72. 75. 76. 79. 84. 88. 89.

mæ rerum in Colchide præfuit, adveniente *Jasone*. *Circe* dicitur soror *Æetæ*. *Æetæ* fuit filius *Absirtus*, isque formosissimus, ac par filiarum, *Calciope* & *Medea*, uxor *Idyia*, vel *Idia*. Legendum est itaque in epistola *Helenæ ad Paridem* apud *Ovidium*: *Non Idyia parens Calciopeque soror.* Vulgo ibi legitur *Ipsæa parens*. *Medeam Horatius* vocavit *ferocem invictamque*, *Hyginus mulierem veneficam & sceleratam*, quæ quippe, *Plauto* teste, *Peliam* regem concoxit senem, ac medicamento suisque venenis fecit rursus ex sene adolescentulum, & capillos nigros flore in albos convertit, *Palæphato* teste. Inde *Clemens Alexandrinus Strom. I pag. 363* tradidit, *Medeam* capillos tinxisse primam. Atrocitas *Medeæ* in suos dicitur *Euripidis* fictio ingeniosa. De vellere aureo nihil repetemus, rati, id fuisse congeriem pellium pretiosarum muris Sibaritici, seu Pontici. Exinde vellus id dicitur *arietis*. *Diodorus Siculus* putavit, *Phryxi* navem fuisse ornatam ex arietis signo. Velleris aurei memoria peperit Ordinem, inde dictum, a *Philippo Bono*, Burgundionum Duce, A. 1429 institutum. Hæc ad *Librum tertium*. *Quarto* Autor eos convellit, qui Istrianorum originem ex Colchorum vindicta & itinere deducunt. *Orpheus* & *Apollonius Rhodius* narrarunt diversa de *Æetæ*, vel *Absirti*, filii, fuga, mythologice historiam exornaturi. Inde profluxit commentum, *Absirtum* Corcyram, ac inde in Istriam, pervenisse. Alii addunt, Argonautas, Istrum secutos, in reditu in Istriam venisse. Insulæ Absirtides prope Polam nunc vocantur *Quarnaro*. Sufficiant hæc ex Opere limitissimo in præsens.

Pag. 92. 96. 102. 124.

SAMUELIS KOENIGII ORATIO INAUGURALIS de optimis Wolfiana & Newtoniana philosophandi Methodis, earumque amico consensu, dicta publice in templo Academico a. d. 26 April. A. 1748, cum ordinariam Philosophiæ Professionem in illustri Frisiorum, quæ Franequeræ est, Academia solenniter auspicaretur.

Frane-

Franequeræ, 1749, fol.
Alph. 12.

Hujus Orationis, ſplendide impreſſæ, *Pars prior* jam ſolummodo comparet. Eſt vero tum rerum pondere, tum ſermonis elegantia, digna Sereniſſimo Principe Arauſionenſi, & reliquo ſplendidiſſimo auditorio eorum, coram quibus habita fuit. Poſtquam generalia plura egregia de Philoſophia monuit Celeb. Autor; Sectas, etiam ſe mutuo deſtruentes, progreſſui ejus prodeſſe magis, quam obeſſe, oſtendit; quod ſemper opinionum commenta deleat dies, naturæ judicio confirmet; ipſum vulgus Philoſophorum, ad claſſicum quaſi canendum, & celebranda ſummorum ingeniorum, quæ non intelligit, opera, ſerius forte alias ad illorum, quibus prodeſſe poſſunt, notitiam perventura, utile eſſe indicavit; *Ariſtotelis*, *Carteſii*, *Leibnitii*, & Illuſtris *Wolfii*, in Philoſophiam merita breviter exponit. *Leibnitium* notat, *Carteſianum* veri criterium, ambiguitate ſua laborans, primum diſtinctius uſuique accommodatius reddidiſſe, notionum diſcrimen apertius docendo. Plura etiam hiſtorica de *Leibnitio* habet, notatu digniſſima. Vidiſſe ſe, ait, apud *Jo. Bernoullium* manuſcriptas *Leibnitii* in *Carteſiana* Philoſophiæ principia animadverſiones, quarum avtographum ſine dubio perierit, quod fatum pluribus ſcriptis *Leibnitianis* acciderit, quod ſcriptorum ſuorum negligentiſſimus fuerit *Leibnitius*, ipſa inventa parum curans, quamprimum ea in poteſtate habuerit. Deinde *Leibnitium* rixas & oppoſitiones imperitorum impatientius tuliſſe, ut, quo eas evitaret, plura inventa non fuerit proſecutus. Ita *Catelani* & ſimilium litigiis de menſura virium abſterritum fuiſſe ab ea ulterius explicanda, ipſum inventum calculi differentialis fuiſſe neglecturum, quod contemni illud a ſummis Geometris, *Hugenio*, *Tſchirnhauſio*, ceteris, videret, neque ad illud rediiſſe, antequam a *Bernoulliis* excitaretur. Inde judicium ferri poſſe, qua veri ſpecie homo inventum *Newtono* ſurripuiſſe dicatur, quo tam parum aucupatus ſit gloriam. Deinde Ill. *Wolfii* merita *Kænigius* non vere magis, quam eloquenter, extollit, præcipue

quod

quod mathematica methodo Philoſophiæ applicata certitudinem illi debitam conciliarit, *Newtonum* in analyſi, qua is in Phyſicis uſus eſt, imitatus. Quæ vero objici ſolent mathematicæ methodo, *Kænigius* copioſe & ſolide diluit. Ut habeant Lectores noſtri, ex quo de vi Oratoris in dicendo judicium faciant, finiemus debitis, quas Illuſtri *Wolfio* tribuit, laudibus. *Eſt is*, inquit, *alterum Germaniæ ornamentum, nobiliſſimus hujus ævi Philoſophus*, Chriſt. Wolfius, *unigenum & ſingulare ingenium, imitatrix nullius, imitandi omnibus in hoc genere exemplar, a quo maximum hoc atque graviſſimum methodi condendæ munus & recte ſuſceptum, & feliciter confectum fuit. Florebunt ſane apud juſtos rerum æſtimatores, quotquot unquam in Philoſophia elaborabunt, ſuis maximis laudibus, ſed florebunt ut operarii ſæpe ſolertes, ſæpe mirifici, attamen huic uni tanquam architecto concedent. Sed de hujus ſummi Viri, Philoſophi, ejusdemque Geometræ, Theologi, & Juriſconſulti, ingenio, doctrina, & memorabili arte, tum demum pro meritis dicetur, quando invidiam, odium, & malevolentiam, quæ ſemper vehementiſſime in tales viros exarſere, mors exſtinxerit, & tantam lucem æquior poſteritas deſiderabit.*

ECLIPSIS SOLIS, OBSERVATA VIENNÆ Auſtriæ d. 25 Julii Anni 1748, cœlo ſereno, & aere tranquillo.

TAB. VI
Fig. 1.

Temp. med. a. m			Alt. ☉		p. m		
H	′	″	°	′	H	′	″
8	5	26	35	30	3.	54	16
	6	26	35	40	3.	53	14
	7	26	35	50	3.	52	14
	8	27	36	—	3.	51	14

Hinc meridies incorrecta 11. 59 51
correctio add - 10

Quare Merid. corr. ver. & med. 0′ 1″.

a. m. H.	′	″		A. G.	′	″
8	38	49	culmin. Capra	87	29	40
10	14	22	Sirius	25	25	40

Hora

Hora 10 36 5 apparuit initium Solaris Eclipſis, tubo Patron° 18 pedum & Anglicano pedum 4. Altit. Solis 57 10 limb. ſup.

Phaſes Eclipſis comparebant projectæ in Cameram obſcuram ſitu recto, per duas conſuetas lentes convexas. Lens objectiva diſtabat 4 ped. ab oculari, & hæc 2 ped. a Tabella projectionis.

h	′	″	incrementum notabatur		& decrementum		′	″		
					finis		46	49	A. ☉	54° 25′
10.	44.	37		I. digit.			36	19		limb. ſup.
	52	29		II.			28	33		
11.	1.	29		III.			20	25		
	10	45		IV.			14	9		
	19	5		V.		1.	4	57		
	29	45		VI.			55	14		
	39	45		VII.			46	14		
	48	35		VIII.			37.	44		
	50	29		IX.			29	—		
p. m.	6	49		X.		p. m.	24	29		
usque ad	17	—		X. ½ circ.	obſcur. maxima.					

In maxima Eclipſi aer frigeſcebat, & elevabantur nubes, quæ tamen obſervationem non impediebant.

Venus erat conſpicua, quæ deinde culminavit

h	′	″		°	′	″	
1	59	57.	p. m. in Altit. viſa	48	14		limb. ſup.
				48	13	15	inf.

TAB. VI Fig. 2. Ungula Solis lucida culminans in Eclipſi.

In ſitu quidem inverſo apparebat per dioptram teleſcopicam Quadrantis muralis; at in hoc ſchemate oſtenditur in ſitu recto.

			°	′	″
Altitudo viſa in meridie.	infimi limbi Solis		61.	6	50
	Lunæ		61	12	—
	cornu occid.	a	61	20	dubia
	maculæ	m	61	24	20

			′	″
Temp. inter appulſus ad Meridian.	cornu præced. a, & ſubſeq.	b =	2.	0
	cornu a & maculæ	m	2.	9
	cornu a & limbi orient.	d	2.	12

Porro

Porro in merid. præced. ac subseq. diameter Solis visa, constans fuit 31′ 40″; Solque transiit per Meridian. intra 135 secunda horaria; hinc limbus occidentalis *d*, a Luna tectus, culminavit 3 secundis ante cornu *α*.

Proinde *Dd* diameter solaris disci, scalam suppeditat 135 partium, quarum singulæ nimirum æquivalent 14 secundis circuli maximi; adeoque per datos numeros determinantur puncta *e*, *f*, *α*, & *b*, pro chorda *α b*, qua bifariam secta in *C*, habetur in normali *SCL* centrum *L*, æquidistans a punctis *α*, & *b*, simulque ab altitudine data infimi limbi lunaris.

Ex prædicta itaque scala elicitur ungulæ lucidæ latitudo *gh* dig. $2\frac{1}{10}$, adeoque quantitas Eclipsis dig. $9\frac{9}{10}$. Ita quoque innotescit *IL* præcessio centri *L*; *LS* distantia centrorum, & *α L* semidiameter Lunæ, parum discrepans a semidiametro Solis; negligendo quidem tantillum motum centri lunaris, indeque ortam exiguam librationem chordæ *αb*, in ejus transitu per meridianum.

Ibidem d. 8 Aug. 1748. Ex appulsibus utriusque limbi Solis ad umbram Meridianæ filaris innotuit momentum meridiei, horologio indicante $0' \; 32\frac{1}{2}''$, & per Solis altitudines correspondentes prodiit Meridies incor. $0' \; 16''$, correctio add. 16, itaque Merid. $0' \; 32''$, quæ demenda erant a temporibus observationum, addendo $\frac{1}{3}''$ singulis horis pro æqu. temporis.

H.	′	″	a. m.			Alt. ☉ o.	′	p. m. h	′	″
7.	15	42	—	—	—	24	40		44	50
	16	41	—	—	—	24	50		43	51
	17	42	—	—	—	25	—	4	42	50

	H.	′	″					
p. m.	0.	56	24	t. v. culminabat planeta Veneris in Altit. visa Gr. 46 12′: 30″ limb. sup. diam. 51″,				
	3	25	—	- - Polaris sub Polo	Gr.	46	10′	30″
	4	29	27	- - Arcturus - -		62	17	20
	9	12	50	- - Lucida lyræ - -		80	21	10

Deinde nubes adſcenderant, quibus dilutis, aliqua manſit caligo, quæ, Lunæ maculas clare conſpici, non ſinebat.

Diameter Lunæ definiebatur per 29 revolutiones Micrometri, adeoque - - - 34′ 1″.

H.	′	″			
11.	10		nudis oculis adſpiciebatur penumbra in orientali limbo Lunæ.		
—	13		inchoabatur obſervatio per tubum Anglicanum 4 pedum, perque Patronianum pedum 9.		
			Lunæ Alt° erat	Gr. 24 58	limb. ſup.
—	16		certum initium Eclipſis - -	25 12	limb. ſup.
	25		umbra pervenerat ad mare humorum		
	27		quantitas Eclipſis (Incrementum)	1/25 diametri	
	32	″	Tycho incipiebat tegi (Incrementum)		
	33	32	medius Tycho (Incrementum)	2/25	
	35		integer Tycho (Incrementum)		
	36	32	medius Grimaldus (Incrementum)		
	37	—	Bullialdus tegebatur (Incrementum)		
	39		Lansbergius - - (Incrementum)	11/25	
	51	28	Ptolemæus - - (Incrementum)	12/25	
56	23		culminat limb. occid. Lunæ lucid.	Alt. viſa limb. ſuper.	
57	6		- cornu infer. Eclipſis	25. 56 30	
58	45		- cornu ſuper. Eclipſis	25. 24	
58	51		- limb. orient. Lunæ, ſatis conſpicuus.	25. 44	

9 Aug.

9 Aug.	0 4	22	mane, culminat planeta Jovis.	Alt. visa 25. 10. 55		
				limb. sup.		''
				diam.		53
	15	—	Grimaldus emerg. Snellius tegitur.			
				dig.		'
			in obscuratione maxima	$\frac{15}{29}$ =	5.	53
	18		Totus Grimald. emerserat	Decrementum	$\frac{13}{29}$	
	31	32	tegitur totus Snellius		$\frac{12}{29}$	
	39	30	Emergit Gassendus		$\frac{9}{25}$	
	49	30	apparebat mare hum.		$\frac{6}{25}$	
1.	0	32	Emerg. Schikardus		$\frac{4}{25}$	
	3	30	deteg. Snellius		$\frac{2}{25}$	
	7	26	initium Tychonis			
	8	44	medium Tychonis			
	9	24	integer Tycho			
	31		finis Eclipsis -	Alt. visa 23 12	limb. sup.	
	34		finis penumbræ - -	22 37	limb. inf.	

BIBLIOTHECÆ UPSALIENSIS HISTORIA, AUTOre OLAVO O. CELSIO, Vice-Bibliothecario Upsaliensi. Regiæ Acad. Upsal. impensis.

Upsaliæ, 1745, 8 maj.
Plag. 10.

Upsaliensis Academia inter alias, quibus gaudet, prærogativas insigni etiam & numerosissima Bibliotheca superbit, cujus historiam cum nemo adhuc pro dignitate exposuerit, eo pluris æstimandus est præsens Clarissimi *Celsii* libellus, quo magis optant, qui rem literariam in deliciis habere solent, ut de præstantissimis Europæ Bibliothecis certiora in dies documenta nanciscantur. Fundamenta hujus Bibliothecæ jacta sunt *Gustavi Adolphi*, Regis Suecorum, auspiciis A. 1621, quippe qui avitum librorum apparatum Upsaliam transmisit, variosque mox adjecit Codices, & impressos typis, & calamo descriptos, qui hinc inde in monasteriis regni lati-

 tabant.

tabant. Nec deposuit ejus rei curam inter arma. Nam duobus annis post, Riga occupata, Upsalia Regis liberalitate acquisivit Jesuitarum Bibliothecam, quam exceperunt Warmiensium & Brunsbergensium Jesuitarum, magnis collectæ sumtibus, & antiquarum editionum copia instructissimæ, nec non integra Episcopi Herbipolitani Bibliotheca, librique nonnulli ex Oppenheimensium Jesuitarum, & Moguntini Electoris supellectile, cujus posterioris magna pars aquis periit, cum in Sueciam deveheretur. Sub *Christina*, *Gustavi* filia, exterorum, quos undique arcessebat, eruditorum studio rarissimis libris, imo integris Bibliothecis, locupletata fuit Suecia, quarum non exiguum numerum Academia Upsaliensis consecuta est. Prorogato etiam bello tricennali, Pragæ amplissima Bibliotheca, quæ olim ad Monachos e Societate Jesu pertinuerat, pariterque Olomutii præstantissimorum librorum thesaurus, in manus *Kœnigsmarckii* & *Torstensonii*, ab his vero ad Reginam, pervenit, quæ & Holmiensem, & Upsaliensem, Bibliothecam inde amplificavit mirifice. Successor, *Carolus Gustavus*, belli tempore, in Polonia gesti, Bibliothecas, quæ passim occurrebant, Upsaliam ablegavit, scilicet Posnanienses duas, alteram Jesuitarum, alteram Patrum Bernhardinorum, Vilnensem item & Cracoviensem. Sed omnia restituta sunt Polonis finito bello, ut Olivensis fœderis Articulo nono satisfieret. *Carolus XI* Bibliothecas privatas, *Rolambianam* & *Delagardianam*, reductionis jure ipsi adjudicatas, Upsaliensi dono dedit, ideoque A. 1686 & 1693 accesserunt eidem, & librorum apparatum tantopere auxerunt, ut novæ supra *Gustavianum* auditorium ædes Regiis sumtibus essent exstruendæ. Ex privatis liberales in Bibliothecam Upsaliensem fuerunt *Odbelii*, *Feuquierii*, *Robbinsonii*, *Carteretii*, ac *Rosencranzii*. Cumprimis autem candido notari calculo meretur illustre *Jo. Gabr. Sparvenfeldii* nomen; cui quippe accepta ferenda collectio librorum Sclavo-Russicorum, Bohemicorum, Anglicorum, Italicorum, Hispanicorum, Hungaricorum, Polonicorum, Illyricorum, quorum adornarunt indicem, & Upsaliæ A. 1706. 4. ediderunt, *Ericus Benzelius* atque *Olavus Celsius*, Viri Clarissimi. His addi-

addidit laudatus *Celsius*, princeps Upsaliensium Theologus, Autorisque nostri parens, præter Armenicam Bibliothecam, Botanicam, multo collectam studio, quam Senatus Academicus bis mille thaleris cupreis redemit. Neque parum crevit Bibliotheca ex libris variorum Professorum Upsaliensium, quorum supellex publice fuit distracta. *Laurentii* præcipue *Norrmanni* Bibliotheca, ter mille referta libris, in quacunque disciplina rarissimis, passimque in marginibus ipsius possessoris manu illustratis, Academicæ multa subministravit quantivis pretii opera, inter quæ Thesaurus Græcus *Stephanianus* curiosos in se oculos allicit. Ad Codices quod attinet calamo exaratos, iis quidem non abundat Upsalia, gaudet tamen nonnullis vix alibi obviis. Græca & Latina cimelia comparavit sibi ex *Joannis Schefferi* Bibliotheca, quam vir summus Argentorato eo deduxerat. Arabica, Turcica, Persica, Coptica, Æthiopica, Rabbinica, MSta, ab *Eremanno* partim in Oriente, conquisita, partim ab *Henrico Benzelio* Cairi & Constantinopoli mille octingentorum thalerorum cupreorum pretio emta, deinceps adjuncta fuerunt. Idem dicendum, ut alia taceamus, de *Eliæ Palmskiœldii* Collectaneis historicis, quæ res Suecicas admodum illustrant, eoque haberi pretiosiora debent, quod plurima postmodum documenta, ex quibus ille thesaurus congestus fuerat, incendio Holmiensi perierunt. Hæc, solutis tribus thalerorum cupreorum millibus, tradita Academiæ, atque in Bibliothecam publicam translata. Maxime autem notabilis, omniumque admiratione est dignissima, accessio, priori antiquior. Liberali scilicet manu *Magnus Gabriel de la Gardie*, regni Cancellarius, obtulit quinque & sexaginta varii generis Codices, quorum Catalogus, Holmiæ A. 1675 in folio excusus, nunc a *Celsio pag. 86 seq.* repetitus est. Inter eos omnes eminet, velut luna minores inter ignes, *Ulphilæ*, Gothorum in Mæsia Episcopi, Seculo post Chr. Nat. IV celebris, *Codex IV Evangeliorum argenteus*, non avtographus quidem ubique, ætate tamen ac splendore admodum venerabilis. Scriptus est in formæ quartæ colorisque rubri membrana, literis aureis argenteisque majusculis. Delituit primum per longum temporis spatium

ſpatium Coloniæ Agrippinæ in Bibliotheca Abbatiæ Werdinenſis, bello autem tricennali Pragam perlatus eſt, ubi cum invenerit illum *Kœnigsmarckius*, *Chriſtinæ*, dominæ ſuæ, cum ingenti librorum, typis impreſſorum, copia, miſit eundem. Regina dono dedit cimelium hoc *Iſaaco Voſſio*, Bibliothecario ſuo, qui id ipſum in Belgium deportavit. Ita quidem laudatus *Celſius*. Sed ex aliorum ſententia *Voſſius*, non ſat lautis, ut ſperaverat, a Regina præmiis affectus, Codicem illum ſurripuiſſe videtur. Quocunque ſe res modo habeat, id certum omnino & exploratum, quod Comes *de la Gardie*, cum diſtraheretur *Voſſiana* ſupellex, bis mille aureorum pretio redemerit eundem, & mox ligatura ex ſolido argento tectum Upſalienſi Bibliothecæ ad conſervandam ſui memoriam exhibuerit. Edidit ex eo volumine *Ulphilanam* verſionem, Gloſſario Gothico, itemque *Thomæ Marcſchalli* obſervationibus, adauctam, *Franciſcus Junius* Dordraci A. 1665, 4, quam editionem ſexennio poſt ſecuta eſt Holmienſis *Stiernhielmii*. Memoratur etiam Amſtelodamenſis, A. 1684 in tabernas librarias prolata; ſed Batavi titulum prioris editionis renovarunt duntaxat, mutato fraudulenter loco & anno. Hiſce expoſitis, doctiſſimus Autor omnium Bibliothecariorum & Sub-Bibliothecariorum nomina vitasque breviter recenſet, &, Bibliotheeam Upſalienſem novis indies libris ornari, ſubjungit, qui ſinguli nitide compinguntur, addito antiquo illo ſymbolo: ψυχῆς ἰατρεῖον. Commendamus cuilibet, qui literariam tractat hiſtoriam, præſens Clariſſimi *Celſii* opuſculum, Autoremque rogamus, ut pergat conquirere, quæ ad Upſalienſis Bibliothecæ ortum atque progreſſum pertinent. Neque enim deterrere eum ab hoc poterunt conſilio *Andreæ Norrelii*, Collegæ ſui, *Strictura*, ἀνωνύμως A. 1746 in forma octava plagulis quinque editæ; quandoquidem bonus vir modeſtiæ paſſim leges violavit, & Autorem noſtrum variorum reum fecit criminum, quæ ad minutias ſæpe, noſtro quidem judicio, referenda videntur.

✡ ✡ ✡

tus & ornatus, quam qui *Stanlejanam* commendat, ab ea omnis abest. Tota reddita & recocta fuit *Stanleji* editio,

 non

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLIX.

ÆSCHYLI TRAGOEDIÆ SUPERSTITES, Græca in eas Scholia, deperditarum Fragmenta, cum verſione Latina & Commentario THOMÆ STANLEJI, & Notis FR. ROBORTELLI, ADR. TURNEBI, H. STEPHANI, & GU. CANTERI, curante J. CORNELIO DE PAUW, cujus Notæ accedunt.

Tomi II.

Hagæ Comitum, apud Petrum Goſſe, 1745; 4 maj. Alph. 6 plag. 7.

De hac *Æſchyli* nova editione quæ dicamus, habemus non multa, ſermonem facturi procul dubio ampliorem, ſi quis alius eam, non *Pauwius*, curaſſet; qui vir quam tenuerit in edendis ſuis libris rationem, ſatis jam cognitum omnibus eſt. Cum alii Critici ſibi proſpicere de Codicibus manuſcriptis Autorum ſuorum, & de collationibus Codicum, ſoleant, quod perutile ſummeque neceſſarium eſt; *Pauwius* non tantum non curabat has opes, ſed & ſuperciliose contemnebat oblatas, ſoli confiſus ingenio ſuo, quod quale fuerit, neminem latet, eoque ſperans, velut *Alexandri* gladio, nodos omnes, utcunque duros, poſſe dirimi. Satis quidem nitida eſt hæc Hagenſis editio, ſed alius apparatus & ornatus, quam qui *Stanlejanam* commendat, ab ea omnis abeſt. Tota reddita & recocta fuit *Stanleji* editio,

non malo consilio: rarior enim in tabernis comparebat. At debuerat catenus, non ultra, procedere librarii sedulitas. *Pauwii* Notis carere poteramus absque damno, quæ nihil aliud agunt, quam ut *Æschylum* in pedes suos discerpendo misere crucient, & inficetis conjecturis commaculent; in quibus si quid bonæ frugis sit, occultatum est sub magno acervo nugarum, & plagii speciem atque suspicionem facit. Id quod pluribus evincet, singula ordine pertractaturus, qui novam, digneque instructam, ab ingenii pariter atque Bibliothecarum opibus commendabilem, *Æschyli* editionem parat, Vir eruditissimus, *Antonius Askew*, Anglus. Quo de consilio nuper in his *Actis Mense Augusto* hujus *Anni* significavimus. Licebit nobis, ubi promissa isthæc editio in lucem prodierit, nostro de *Pauwiana* judicio fidem facere. Interea ab ingrata opera feriabimur. Quisquis *Joannem Cornelium* aliunde non norit, illi ad cognoscendum aliquo modo mirum hujus viri ingenium sufficiat, hoc unum a nobis intellexisse, *Æschylo*, sat grandi Autori, & magna Commentariorum sarcina onerato, Præfationem additam fuisse unius paginæ; quæ ab alia quovis Critico non minor aliquot plagulis exiisset. Nulla ibi Codicum collationumve mentio, nullæ schedæ doctorum hominum privatis e scriniis protractæ, laudantur; solum effulget nomen *Constantini de Willem*, nomen, quod Leidæ ab alio nullo merito, quam a modicæ Bibliothecæ possessione, claret, & quod, fuisset absque *Pauwii Æschylo*, forte nunquam in literas ivisset. Memoratur autem ideo, quia *Joanni Cornelio Aldinæ* editionis usum fecit. Non adeo accusandi, qui hoc modo famam captant, quam aliter impetrare nequeant: seculi is morbus est; at illi notam omnino merentur, qui trivialis cujusque libri communicationem & obscurum quodque nomen literatis lectoribus absque judicio ingerunt. Unum id adhuc commemorandum nobis est, in *Pauwiano* ad *Æschylum* Commentario ubique accentus, Græcis verbis appingi solitos, abesse, quod novum in Nostro est. Nam olim quidem cum aliis doctis viris exhibuerat eos in suis editionibus. At, quia calamus ejus & typothetæ in istis minutiis pas-

sim

sim aberraverant, ipso quamvis inscio & invito, & nihilo minus tamen severus aliquis Grammaticus ipsi ea omnia, præter meritum nempe, imputaverat, homo tam pravi & maligni moris, ut, cum clitellas deberet, asinum feriret; omisit ista, frivola scilicet, & inepta. *Ego*, ait, *a frivolis & ineptis semper abhorrui*. Applicanda hic regula hermenevtica, *semper* hic loci idem valere, atque ex eo inde tempore, quo *Vannus Critica* in orbem eruditum prodiit.

CONSULTATIO DE COMMEMORATIONE Romani Pontificis in publicis supplicationibus, & sacrosancto Missæ sacrificio apud Græcos,

Romæ, 1746, 4.
Plag. 11.

In Congregatione super correctione Librorum Ecclesiasticorum Ecclesiæ Orientalis A. 1745. 21 Febr. inter dubia reliqua quæstio hæc fuit proposita Romæ: *num in precibus, quæ a Sacerdote & Diacono in prothesi recitantur, ponendum sit nomen Summi Pontificis*. Dilata tunc in aliud tempus fuit quæstionis enodatio, ac causæ definitio. Ideo rescriptum est: *Dilata, & exquirantur Decreta Congregationis sacri officii, & Secretarius scribat super eodem dubio, cum agetur de eadem aliisque commemorationibus, ex Diptychis Græcorum more faciendis*. Is, qui Congregationis Eminentiss. Purpuratorum est a secretis, propterea rem disceptare aggressus est, suamque in proxima Congregatione, hanc scilicet, prælegit tractationem, diligentissime & scopo convenienter elaboratam. Academicorum more causam disputavit in utramque partem ita, ut, suspenso judicio suo, integrum relinquat Patribus Eminentissimis eadem re judicium. Miratur in limine tractationis statim, cur Pontificis Romani nomen in *Liturgiis* & *Officiis* ecclesiarum orientalium a Græcis *unitis*, quarum usui Officia ac Libri ecclesiastici typis *sacræ Congregationis de propaganda fide*

Pag. 3.

de exprimuntur Romæ, haud ſit nominatim adſcriptum.
Pag. 5. Quare ſic fieri conveniat, oſtendit. Addit, in eccleſia Latina ſemper & ubique factum eſſe. Provocat ideo ad Liturgiam *Ambroſianam*, ad Miſſam Mozarabicam, ad Miſſam Latinam, quam ex antiquiſſimo Codice edidit *Flaccus* (lege *Flacius*) *Illyricus* noſter, & ad antiquiſſimam Liturgiam, quæ legitur in veteri Codice Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ, quem in lucem emiſit Card. *Thomaſius, Cod. Gelaſ. pag. 196*. Omitti-
6. mus Miſſalia. Commemoratio Romani Pontificis in ſacris Eccleſiæ precibus adeo neceſſaria ſemper viſa eſt, ut, ſi quis eam omitteret, jam a Catholica communione ſeparatus habeatur. *Pelagius* Papa, *Alcuinus*, *Agebardus*, *Innocentius III* Papa, *Iſidorus*, *Bona*, Concilium Vaſenſe II, A. 529 convocatum, *Can. 4*, & *Benedictus XIV de Sacrificio Miſſæ Sect. 219*,
8. hujus rei ſunt teſtes. Dicitur itaque, ſtatui poſſe & definiri ex iis, quæ in Eccleſia Latina ſunt ſervata, quid ab Eccleſia Græca ſit faciendum. Nihilo minus cauſa ſubtilius expenditur,
9. & tractatio ipſa in quinque diſtribuitur partes. Quæritur enim 1), quo primum tempore in Eccleſia Græca commemoratio Romani Pontificis fieri cœperit in ſacrificio Miſſæ. Quæritur 2), quomodo & a quibus fieri conſueverit. Quæritur 3), cujusnam rei ſignum & argumentum ſemper apud Græcos habita fuerit recitatio, vel omiſſio, nominis Romani Pontificis inter ſacra. Quæritur 4), quid nunc ab omnibus Sacerdotibus Græcis, tum Schiſmaticis, tum *unitis*, hac in re ſervetur; & an Græcis Sacerdotibus etiam inferioris gradus, qui Romanæ Eccleſiæ juncti ſunt, & in communione ejus perſiſtere haud recuſant, præſcribendum ſit, ut commemorationem Romani Pontificis omnino faciant. Quæritur 5), quid in hac re & Græcis & aliarum Orientalium nationum ſacerdotibus, in communione Eccleſiæ Romanæ vivere volentibus, Sedes Apoſtolica faciendum præſcripſerit. Redibimus ad quæſtionem primam. Nomen Romani Pontificis inter ſacra myſteria recitatum eſt jam dudum, teſtibus Liturgiis Græcis, quæ ſub nomine B. *Petri* ac B. *Marci* circumferuntur, teſte Synodo Vaſenſi II, *Alcuino*, & eo, qui *Nicolai I* tempore Liturgiam *Chry-*

ſoſtomi

fostomi auxit. Cum reliquorum Patriarcharum mentio in sacris fieri cœpit, Seculo VII, aut VIII, Papa Romanus videtur & ipse nominatus. *Isaacus Habertus* & *Joannes Bona* utique sic existimarunt contigisse. Noster autem reddit ritum eum antiquiorem, ratus, primis Catholicæ doctrinæ temporibus jam nomen Romani Pontificis in Orientalis Ecclesiæ Diptycha relatum esse, ac omnipotenti Deo commendatum. Provocat ad testimonium *Basilii* Cilicis, qui Seculo V vixit, conservatum a *Nicephoro H. E. XVI, 17. Acacius* enim A. 471 nomen Papæ *Felicis* ex albo ecclesiastico erasit, ipse Patriarcha Constantinopolitanus. Consuetudo igitur commemorationis Romani Pontificis e Diptycho Græcorum fuit vetustioris ævi ritus. Intermissa est consuetudo ob *Photii* schisma. Synodicæ Literæ a Patriarcha recens electo fuere ad reliquos Patriarchas missæ, ut essent electionis nuntiæ, professionis fidei testes, & in causa forent, ut nomen novi Pontificis in Diptycha referretur. Synodicæ autem ejusmodi sunt antiquissimæ. Ex *Gelasii* actis intelligitur, commemorationem nominis fuisse synodicarum fructum. Incidunt hæc in finem Seculi V, tanquam res omnibus notissimæ, & jam diu antea receptæ. Separationis, seu schismatis, indicium erat, si nomen Pontificis electi in Diptycha non referretur. Eadem confirmantur ex gestis Hormisdæ, aliorumque *Gelasii* successorum. *Vitaliani* nomen a Græcis in Diptycha A. 657 relatum. *Constantini Pogonati* literæ, ad *Donum* missæ A. 678, huc inprimis faciunt. Consuetudinem mittendi synodicas fuisse ætate æqualem mori in sacro Albo nomen Romani Pontificis describendi, ostenditur ex *Joannis Diaconi Vita S. Gregorii Lib. IV num. 23.* Diptycha perinde erant ac Fasti Consulares & Indices publici. Ex publicis Ecclesiæ Orientalis tabulis, seu illis fastis diptychisve, S. *Irenæus*, *Eusebius* Cæsareensis, & S. *Epiphanius*, videntur Nostro suos Romanorum Pontificum Indiculos composuisse. Amoliri contendit id dubium, quod *Anacletum* alii appellarunt *Cletum*. *Eusebius* certe *Cletum* vocavit in Chronico, quem in Historia ecclesiastica vocavit *Anacletum*. Mira illorum Autorum Græcorum consensio in Romanis Pontifici-

Pag. 11. 12. 14. 20. 23. 25. 27. 29.

bus recensendis, eorumque successione designanda, videtur ipsa non aliunde repetenda, quam quod ipsi ex eisdem Orientalis Ecclesiæ Diptychis sua desumserunt, neque viderunt catalogos Romanos. Inde catalogorum deducit diversitatem, Græcorum & Romanorum. Hos vero esse illis præferendos, docet. Hæretici jam Seculo V detulerunt ex Ecclesia catholica ritum commemorationis, vel omissionis, nominum in Diptychis. Eum a primordiis Ecclesiæ Christianæ repetendum esse, arbitratur Autor. Recipit itaque sese ad Apostolicam traditionem. Hæc ad quæstionem primam. Ad secundam enodandam delatus, docet, commemorationem Romani Pontificis factam esse apud Græcos a solo Patriarcha Constantinopolitano, teste *Pachymere V, 18*, in ecclesia Patriarchali ac Palatina, nec non a ceteris Patriarchis, & aliis Orientis Episcopis, postea ab universa Græcorum ecclesia. Hæc ad quæstionem secundam. Ad tertiam ostenditur solvendam, commemorationem Romani Pontificis fuisse unionis signum, contra ejus omissionem separationis signum, ideoque conditionem componendæ pacis semper fuisse restitutionem nominis Pontificis Romani in Diptycha. Negat Autor contra *Michaëlem Cerularium*, nomen *Vigilii* Papæ a sexta Synodo fuisse expunctum. Litis illius Monotheleticæ historia, *Vigilio* gravis, succincte edisseritur. Iconoclastæ posthæc expunxerunt Pontificis Romani nomen, quod tamen retentum est sub *Photio*, ejusque successoribus, licet hi turbas excitaverint. *Cerularius* post Iconoclastas primus e Diptychis nomen Romani Pontificis delevit, licet Patriarchæ Orientis reliqui id retinerent. Quoties postea de pace ecclesiastica fuit actum, toties postulatum est, ut nomen Pontificis in Diptycha reponeretur. Hæc ad quæstionem tertiam. Quid Autor ad quæstionem quartam responderit, neminem facile præteribit. *Nicolaus* enim *V* & *Eugenius IV* jam Græcos unitos, quibus ceteroquin Græcos ritus servare voluerunt Papæ Romani, commemorationem illam facere jusserunt. Unde ad quintam quæstionem enodandam facillima inventu eidem fuit materies. *Missale* enim *Maronitarum*, Romæ A. 1594

Pag. 30. 34. 37. 39. 45. 51. 54. 71.

1594 typis publicis descriptum, ac A. 1608 publicatum, habet Pontificis Romani commemorationem. Eadem inserta fuit Armenorum Liturgiæ A. 1671, ac per Congregationem de propaganda fide A. 1673 approbata. Contendit tandem, in Missa pro infidelibus preces ad Deum dirigi, sacrificium vero haud offerri, fas esse. Pag. 74 87.

VERA ET VEROSIMILIA SACRA ET PROfana, collecta & digesta ea cura studioque, ut Deo vertant in honorem.

Amstelodami & Lingæ, apud G. Rykman & J. Meier, 1742, 8.

Plag. 6.

Clariss. *Jo. Dan. van Höven*, Historiæ & Eloquentiæ in Gymnasio Lingensi Professoris publici, sex Opuscula hic continentur. *Primum* sistit ad *Eutropium* prolusionem, ubi dicitur, inter omnes artes & scientias, quas necessitas invenit, & utilitas excoluit, non solum ob nativam præstantiam, sed etiam frequentiori omnium cujuscunque ordinis & dignitatis virorum consensu, cumprimis historiam, & eloquentiam, celebrari. Dum illa cives delectat, Principes ornat, gentes illustrat; hæc præsidium amicis, inimicis metum, Regibus imperium, peperit, tantumque præstitit; illa nititur disciplina sanctior, quæ, historicis & vatum plerumque scriptis tradita, æternæ nuntia salutis est, hac vero vindicatur & defenditur; sine illa jurisprudentia cœca, sine hac muta & sterilis, est; illa corporis atque animi haud raro medicina fuit, hæc medicinæ vehiculum; ab illa Philosophia exempla, & materiam uberrimam accipit, hæc veritates reddit utiles, cumque aliis communicat; illa consiliis præsidet, exercitus ducit, castra metatur, commoda strategemata monstrat experta, hæc aciem instruit, animum addit, fractos erigit, revocat in fugam versos, ac victoriam reportat; sin bellum displiceat, hæc pacem init, legationibus fungitur, fœdera pangit; & quidni simul animos in bellis accendat? Ita vero Eloquentiæ vim in armis optime novit Pag. 2. 3. 4. 5.

Pag. 6. novit Rex Regum *Agamemnon*, qui non magis *Achillis* fortitudinem, quam *Nestoris* eloquentiam, experientia nixam, requisivit. Ita *Constantius* junior *Vetranionem*, cunctis amabilem, novo & inusitato more, sola eloquentia, consensu militum, a quibus acceperat imperium, deponere compulit. Vid.
17 *Aur. Victor. de Cæs. Cap. 42.* *Secundum* locum occupat Programma de Cæsarum origine, ubi simul de Dictatura sermo
20. est, quæ non a populo creabatur, sed dicebatur a Consule. Dictator per XXIV lictores, fascibus suis illigatos ferentes secures, indicta causa, injussuque populi, sontes punivit, immo occidit, nec ab ullo magistratu, cessantibus omnibus, ne quidem a Tribunis plebis, impediri potuit. At effrænis plebs Dictatorum quoque potestatem mox fregit, reducta provocatione; donec *Sulla*, Tribunos in ordinem redacturus, medicinam ipso malo pejorem adhibuit, ut & post eum *C. Cæsar*
21. Dictatura perpetua fuit usus. Apparere autem liquido, censet Noster, vel ex nomine, seu titulo, principis, *Octavianum* primum exstitisse novi imperii conditorem. Conf. *Cic. pro Marc. Cap. 4,* & *Orosius Cap. 20.* Hic, ut suum principatum novo quodam titulo consecraret, *Augustus* a S. P. Q. R. dici maluit, cum alii,
22. *Romulum* nominari debere, quasi & ipsum conditorem urbis,
29. censerent. Conf. *Suet.* in *Aug. Cap. 7* & *28*, & *Florus Lib. IV Cap. 12.* Sequuntur Epistolæ *J. G. Grævii* tres ineditæ: prima ad *Jo. Harduinum*, duæ ad *Jac. Gronovium*. Illic potissimum de cohortibus equestribus, atque aliis militiæ Romanæ momentis, agitur, istic de *Judæ* proditoris nece. Succedit
34. Prolusio ad *Dan. Dirxii*, Indo-Batavi, publicam de historiarum in Jurisprudentia utilitate Orationem, deque ordinibus Roma-
36. norum, præcipit. Ut Nostro, præeunte *Ovidio Fast. VI, 94,* videtur, *Romulus* non nisi duas in partes populum distinxit, quarum *Hæc dare consilium, pugnare paratior illa*, &, *Plinio H. N. Lib. XXXIII Cap. 2* judice, saltem per *Ciceronem* tertius ordo Romanorum equitum fuit adjectus. Ubi nos quidem distinctionem, duplici respectu, & altero præsertim *Ciceronis* ætate, magis insignem atque conspicuam factam, adesse arbitramur; tanquam similis, quantumvis claudicantis,

hodie-

hodieque in Christianorum civitate solennis divisionis, in ordinem sacrum, civilem, ac domesticum, simul recordati. Eadem pedetentim communior facta est; licet ordo sacer in statu civili æque ad subjectos pertineat, ac apud Romanos ad populum equestris; in sacra vero civitate docentes atque auditores accuratius & sæpius opponantur. Quod autem populus senatum comprehendat, cui saltem plebs opponatur, verum est alio respectu, alio falsum; populus enim vel universam aliquam civitatem designat, vel tantum subjectos, id quod consueta maxime formula S. P. Q. R. nos docet. Porro plebis nomen vel late accipitur, equites comprehendens, vel angusto sensu, excludens, nec nisi ordinis inferioris, ad Romanos tamen quod attinet, liberos, homines designans. De *Romulo*, Nostro referente, triplex cumprimis est sententia. Nonnulli totam, quæ venditatur, historiolam inter fabulas referunt, ut *Phil. Cluverius* & *Jo. Temporarius*, refutati a *Nardino* in *Rom. vet. Lib. I Cap. 1 pag. 887, Tom. I Thes. Græviani*, *Thoma Ryckio*, & *Nieupoortio* in *Proleg. ad Hist. Rom.* Alii indigenam, sive Romanum, *Reæ* filium, *Numitoris* nepotem, faciunt, quam vulgarem sententiam doctis ab hominibus jam dudum explosam Autor dicit. Unde nihil ipsi restat, nisi quod advena fuerit, sive e Phœnicia, quemadmodum *J. Gronovius* in Oratione de hoc argumento singulari conjicit, sive e Græcia, quæ sententia magis probabilis videtur: tum quia *Numitor* neutrum nepotum in spem regni retinuit, quamvis alium non haberet hæredem; tum quia ne quidem ex Albanis uxores accipere potuerunt; tum denique, quia ferme omnia *Romuli* instituta Græciam sapiunt. Putat igitur Cl. Autor, a *Numitore* in auxilium esse vocatum, & fabulam ab iisdem ad populum alliciendum fuisse dispersam, ut hoc felicius eorum consilium & conjuratio procederet; adeoque totam illam historiam inter strategemata esse referendam. In *quinto* est loco de Civitate cœlesti Prolusio, ubi quidem οὐρανοπολιτείας eminentia præ Romana demonstratur, quam breviter eadem occasione delineavit. Nimirum, dum civitas in genere dicitur societas liberorum hominum, eodem jure, cum publico, tum privato,

Pag. 37. 39. 41. 43.

 uten-

utentium ad res suas obtinendas, apud Romanos jus privatum, seu *Quiritium*, in jure libertatis, gentis, connubiorum, patrio, legitimi dominii, hæreditatis, atque usucapionis, positum fuit; publicum vero, seu civitatis, census, militiæ, tributorum, vectigalium, suffragiorum, honorum, & sacrorum, communionem habebat. Hæc jura, nativitate, adoptione, donatione, emtione, manumissione, apud Romanos acquiri solita, olim parce admodum cum aliis communicata fuerunt, neque ante *Cæsaris* ætatem extra Italiam Alpesque civitatis Romanæ beneficium diffusum esse legimus. At sub Imperatoribus magis magisque ille honor vulgari cœpit, donec *Antoninus Caracalla* per famosissimam illam Constitutionem, in orbe Romano qui essent, omnes cives effecit, Romaque patria communis ac respublica τῆς οἰκουμένης evasit. Denique adjunxit Noster Consilium de Compendiis historicis, & cumprimis *Sulpicio Severo*, cum spicilegio ad sacram *Sulpicii Severi* historiam, variis observationibus referto. Nos solam indidem excerpimus observationem de *Cellariana* Historia universali, quam minus satisfacere putat Doctiss. *van Hoven* Compendii perfectioris regulis, dum, præter historiam primorum orbis incolarum, temporum designationem & historiam literariam antiquam omnino neglexerit Autor, novam obiter modo tetigerit, contra vero in recensendis Asiæ minoris post *Alexandrum M.* regulis fuerit fusior, hinc pleraque Romanorum pacis negotia & civilia neglexerit, in uberius exponendis eorundem bellis fere totus, cum tamen eadem utilitatem minorem afferant lectori; porro nulla sit molis proportio inter Historiam novam & antiquiorem, quæque sunt alia monita, tam Autori, quam Lectoribus, relinquenda.

Pag. 49. 65. 54.

Einleitung in die Harmonie der Evangelisten, 2c.

id est,

INTRODUCTIO IN HARMONIAM EVANgelistarum, Autore JO. ERNESTO IMMANUELE WALCHIO.

Jenæ,

Jenæ, ex officina libraria Jo. Rudolphi Crœckerii viduæ, 1749, 8.

Alph. 1 plag. 11½.

Non desunt quidem, recte ita judicante Clarissimo Autore, nomina eorum, qui concentum Historiæ sacræ evangelicæ demonstrare studuerunt; nec vulgaris plurimi sunt autoritatis viri, qui suam in hac palæstra doctrinam atque ingenium exercuerunt, & quorum labor insigni est præstantia, inprimis si particulas quasdam singulares, ab illis in luce clariore positas, inspiciamus; supersunt tamen multa, majorem industriam & diligentiam efflagitantia, quorum pleniorem tractationem in libello, diligenter & accurate conscripto, Autor suscepit, ita tamen, ut, quæ scripta sunt hac super re, non negligeret, sed diligenter evolveret, atque curate dijudicaret, nec temere alium quemque sequeretur, sed veritatis tantum, maxima probabilitate se commendantis, rationem haberet, nec justo copiosior, nec brevior, fieret. Speciatim hunc sibi proposuit finem, ut libellus ipsius harmonicus in prælectionum Academicarum usum cederet. Integri libelli ratio formaque ita est comparata, ut vita Christi secundum temporis seriem sic exponatur, ut nihil, ad caput historiæ spectans, suo dimoveatur loco, in quem Evangelistæ illud reposuerunt. Gemina enim hic Autores incedunt via, quorum alii trajectiones amant, alii vero minus. Mediam amplectitur Noster sententiam, trajectionem in enarrationibus secundariis, non vero primariis, captans, & proponendi modum historicum tractans, ita tamen, ut ipsius verba subinde expositionem verborum fundamentalium innuant, &, quæ ex antiquitate, historia, aliisque scientiis, notatu digna videantur, explicari inde queant. Præter ea nervos animi sui eo intendit Noster, ut orationes Christi, in evangelicis occurrentes enarrationibus, ordinis ratione enodaret, & partes earum, quantum fieri posset, recte digereret. Ante, quam ipsum aggreditur opus, *præcognita* quædam, de subsidiis ad conscribendam harmoniam Evangelistarum necessariis, præmittit, in quibus succincta occurrit enarratio Autorum, de

Pag. 2.

Pag. 5. de vitis Evangeliſtarum ſcribentium, ut & eorum, qui har-
11. monias adornare inſtituerunt, quibus ſcriptores Chronolo-
giæ ſacræ adduntur. Integrum tunc opus in *duo* dividitur
13. *Capita*, quorum *prius* de harmonia Evangeliſtarum in gene-
re agit, & *prima* quidem in *Sectione* de Evangeliſtis, eorum-
27. que ſcriptis in univerſum, diſſerit. *Secunda Sectio* hujus
Capitis principia tradit, quibus harmonia Evangeliſtarum, cu-
rate inſtituta, innititur, quæ ſane lectu ſunt digniſſima, nec
ulla dubitatio eſſe poteſt, quin concentus hujus hiſtoriæ, ſe-
cundum regulas, ab Autore traditas, digeſtus, ſit prorſus
egregius. *Caput ſecundum* de harmonia Evangeliſtarum
41. in ſpecie tradit, cujus *prima Sectio* ab initio Hiſtoriæ Ev-
angelicæ usque ad Baptiſmum Chriſti procedit. Hic Clariſſi-
mus Autor, quod etiam ſit in reliquis, teſtimonia hiſtorica, a
Luca initium capiendo, ordine excitat, deinde uberiorem de-
43. clarationem & obſervationes addit, atque temporis rationem
44. ad marginem adjungit. *Lucam* ante *Matthæum* & *Mar-
cum* ſcripſiſſe vitam Chriſti, contendit Autor ex eo, quia
Theophilus, præter rumores incertos, aliosque libros, ſine in-
ſpiratione divina conſcriptos, certior erat faciendus ex libro
Lucæ; quod fieri aliter potuiſſet, ſi *Marcus* & *Matthæus* an-
tea jam edidiſſent hiſtoriam evangelicam. Per λόγον, ſub ini-
45. tium in *Luca* occurrentem, Chriſtum ipſum intelligi,
& per vocabulum καθέξης eundem ſcriptorem innue-
re temporis rationem, ab ipſo obſervatam, contendit. Hæc &
ſimilia occurrunt in adjectis obſervationibus, ubi quidem
non ſemper explicata mens Autoris apparet, ſed per modum
quæſtionis tantum ipſe eam ſæpe indicat, ubi aliquid in
verbis Græcis, antiquitatibus, & reliquis, ſit obſervandum,
v. g. quid ſit in *Luca* κράτιστε; quæ vis ſit vocabuli
ἀσφάλεια; & ſic porro. Fit hoc eum in finem, ut ad
uſum Academicum accommodatus magis ſit libellus,
& fundamenta quaſi prælectionum ante oculos & docens,
47. & diſcens, ſemper habere queat. In hiſtoria *Zachariana* no-
tatur, ex præjudicata illa opinione, qua *Zacharias* ſummus
fuiſſe Pontifex, & tunc temporis in die feſto expiationis ma-

gno

gno munere suffiendi functus, dicitur, ortum habere inconcinnam dierum festorum, inter nos statutorum, rationem. Conceptionem & *Joannis* & Christi in annum mundi 3927, U. C. 753, imperii *Augusti* 30, & *Herodis M.* 34, incidisse, simpliciter ponitur. *Lucam* non expressis verbis circumcisionem Christi enarrare, Autor statuit, sed id modo commemorare, nomen Christo post octiduum fuisse inditum, licet circumcisio Christi ex multis aliis procedat argumentis. Nostro quidem judicio in textu Graeco ita fluit enarratio: Impletis octo diebus, ubi circumciderant puerulum, tunc etiam vocabatur nomen ejus Jesus. Haec si vera est, expressa omnino est circumcisionis actio in Evangelio *Lucae*. *Secunda Sectio* enarrat dicta & facta Christi, in Evangelistis obvia, ab initio concionis *Joannis* usque ad primum Paschatos festum, a Christo celebratum. Historia hic praeconii *Joannis* contexitur, & id memoratu dignum putatur, *Joannem* sexies testimonium de Christo edidisse. Baptismus vero Christi num ineunte statim anni trigesimi aetate, an exeunte vigesimo nono anno, sit peractus, certo definire Noster non audet, licet ultima sententia ipsi verisimilior videatur. *Tertia Sectio* res a Christo gestas enarrat inde a primo Paschate usque ad secundum: Sanationem miraculosam in *Petri* socru duplici vice peractam esse, omni jure statui Autori videtur, dum prior sanatio a posteriori aliquot mensibus distet. De σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ, *Luc. VI*, 1, non *Cap. V*, occurrente, judicatur, quod in historia Evangelica sub hac denominandi ratione dies solis proximus ante Pascha sit intelligendus, sicuti etiam festum Judaeorum, de quo *Joannes* verba facit, non Pentecostes, sed Paschatos, solennes fuisse dies, & hinc secundum Pascha vitae Christi hic terminari. *Sectio quarta* enarrationem omnium continet rerum, a Servatore in munere suo publico, a secundo ad tertium usque Pascha, gestarum. Rerum, hic enarratarum, copia nos prohibet, quo minus secundum ordinem, ab Autore institutum, omnia recensere queamus. Id notamus, Autorem duplicem discipulorum *Joannis* missionem ad Christum peractam statuere, itemque

Pag. 61. 73. 79. 81. 117. 127. 128. 129. 136.

 unigeni-

triplicem cognatorum ſuorum viſionem, & triplicem quoque reditum in patriam Nazarethanam. Satis ex his Lectores in univerſum intelligere poterunt, quatenus conveniat hic, aut diſcrepet, harmonia Autoris, ab aliorum Autorum libris Pag. 150. harmonicis, in Evangelia conſcriptis. Concio vero montana una eademque eſt, judice Autore, cujus integram ſententiam *Matthæus*, *Lucas* autem ſumma tantum capita, re-151. cenſet. Beatos hic prædicat ſuos diſcipulos Chriſtus, qui vel in actu pœnitentiæ verſantur, vel jam converſi ſunt, quorum 160. criteria ex ſequentibus enodantur. In verbis Chriſti de accubitu in regno cœlorum ex Oriente & Occidente venientium recte Noſter deprehendit vaticinium Servatoris de con-181. verſione gentium, & reprobatione Judæorum. Sanationem paralytici, a *Matthæo* enarratam, diverſam ſtatuit ab ea paralytici curatione, cujus *Marcus* & *Lucas* mentionem faciunt. Dolemus, hic multas ſubinde, vitio operarum, falſas legi numerorum excitationes, quod in hujusmodi librorum genere lectoribus valde accidit incommodum. Sic v. g. *pag. 181* loco *Matth. IX, 28*, eſſe debet *IX, 2*. Porro 182. *pagina* inſequenti pro *Marc. XI, 3*, & *Luc. V, 13*, le-221. gendum eſt *Marc. II, 3*, & *Luc. V, 18*. *Sectio quinta* omnia complectitur, quæ a tertio inde Paſchate usque ad tempus Chriſti, Hieroſolymas ſolenni omnium applauſu ineuntis, Paſchate ſcilicet quarto, ſecundum Autorem noſtrum, 242. fuerunt geſta. *Primum* hujus *Sectionis* ſegmentum enarrat actiones Chriſti a feſto inde Paſchatos ad tabernaculorum usque dies feſtivos. Transfigurationem Chriſti ea de cauſa fuiſſe factam, ait, quo diſcipuli, glorioſam hanc magiſtri ſpeciem intuentes, ab offendiculo, ex ſequenti paſſione arrepto, avocarentur, in abnegatione ſui & mundi confirmarentur, & ad virtutem excitarentur. Locus, ubi glorioſa Chriſti præſentia fuit exhibita, mons fuiſſe videtur Autori prope urbem 259. Cæſaream Philippi. *Alterum* ſegmentum in hac *Sectione* eas res recenſet, quæ in feſto tabernaculorum, & ex eo inde tempore usque ad encænia, in urbe Hieroſolymis fuerunt geſtæ, ubi in fronte *paginarum* pro VI eſt ponendus numerus Roma-

Romanus V. Succedit tertium segmentum, enarrationem rerum ab encæniis ad solennem usque in urbem Hierolymitanam ingressum continens. Cœcum illum hominem, ante ingressum in Jerichuntem urbem a Servatore sanatum, non confundendum esse, Autor existimat, cum duobus aliis, a Christo, exeunte urbem, curatis *Matth. XX, 30*, nec cum alio quodam, *Bartimæo* dicto *Marc. X. 46*, licet aliorum sententiæ, conjunctam hic sanationem statuentium, non admodum refragari videatur. *Sexta* nunc sequitur *Sectio*, ea complectens Christi fata, quæ in ultimo, seu quarto, Paschate ipsi acciderunt, inde a tempore ingressus Hierosolymitani, ad diem usque illum, quo in cœlos sublimis abiit. Diversæ, hic obviæ, res diversis *segmentis* ab Autore discernuntur. *Prius segmentum* historiam tractat quinque dierum hebdomadis majoris, ut dicunt, vel res a Christo ab introitu urbis, ad initium usque passionis suæ, peractas, continet, ubi plurima cum *Bengelii*, Abbatis celeberrimi, harmonia conspirant, præterea, quæ ad ordinem dierum spectant, & illa etiam, quæ diebus nonnullis diversimode ab Autoribus attribuuntur. *Segmentum secundum* omnem passionis cruentæ Servatoris enarrationem conjungit atque exponit, in quatuor partes divisam. In *tertia pericope* instituitur enarratio eorum, quæ facta sunt post mortem Servatoris usque ad illius revocationem in vitam, die scilicet Veneris, tempore vespertino, & die sabbatico, cui additur *quartum* pensum historiæ resurrectionis & adscensionis in cœlum, ubi Autor, quantum ex ordine enarrationis, secundum Evangelii præcones ab ipso appositæ, apparet, novem Christi apparitiones commendat. Non est, cur per se laudabilem Clarissimi Autoris operam, in concentu historiæ evangelicæ occupatam, multis modis extollamus. Illud egregium plane esse putamus, quod commodissima hoc libello occasio suppeditetur, historiam æque, ac doctrinam, ab Evangelistis omnibus atque singulis prolatam, ex usu Academico pertractandi, exponendi, illustrandi, atque conciliandi, dum tanta rerum hic animadvertitur ubertas, ut vix ullum dicendi argumentum in hoc genere deesse videatur.

Pag. 299. 332. 341. 399. 475. 485.

MUSEUM

MUSEUM HELVETICUM, AD JUVANDAS literas in publicos usus apertum.

Tomi I Pars I--IV.

Tiguri, literis Conr. Orellii & Socii, 1746 & 1747, 8 maj. Alph. 1 plag. 22.

Lectio hujus libri facile unumquemque condocere poterit, omnino id præstitisse Collectores præstantissimos, quod in titulo promisere. Laudanda non solum, sed grato etiam animo a cunctis, qui literas amant, suscipienda, videtur eorum opera, quam iterum juvandis literis adhibuerunt. Idem finis iis est propositus, qui in *Tempe Helvetica*, in qua continuanda nunc versantur iidem ferme scriptores. Præfatio, particulæ *primæ* præmissa, de instituto eorum nos satis instruit. Vindicat hæcce titulum operis, & usum scriptorum ostendit, in quibus etiam *Miscellanea Lipsiensia*, novissime instaurata, jure suo commemorantur. *Id præcipue agent*, liceat nobis verba eorum adhibere, *ut in hoc Museum congerant, quæcunque a doctis Helvetiæ civibus ad illustrandas varias eruditionis partes, succincte quidem, ac cum cura aliqua, aut jam olim sint conscripta, quamvis typis aliquando fuerint multiplicata, modo sint rarius obvia, nec facile parabilia, aut a sui temporis ingeniis, - - indies elucubrentur, vel etiam interdum aliud quasi agentibus excidant, & vel tanti non habeantur, ut, seorsim & peculiari aliquo libello comprehensa, prelum exerceant, aut quibus, quanquam typis sint exscripta, proximum interitus periculum impendeat.* Exteram tamen cujuscunque Autoris Commentationem non respuunt. Præcipuam rationem, licet reliqua non excludi velint, habebunt eorum, quæ ad Criticam, Exegesin, Historiam, patriam inprimis, sacram, civilem, philosophicam, & literariam, pertinent illustrandam. Doctorum virorum vitis Museum se exornaturos, promittunt. Quatuor quotannis particulas, quarum singulæ decem ad minimum folia compleant, publicæ luci exhibebunt. Singulis particulis, quæ divisis temporibus lucem adspicient, novæ literæ

literaria *Helvetica* subjicientur, quæ Academiarum, Gymnasiorum, ac Scholarum, statum & conditionem, doctorum in illis successionem, eruditorum conatus & consilia, libros etiam recens in *Helvetia* editos, diligenter percenseant. Judicium adhibebunt in colligendo, omnia erunt argumenti non vulgaris, diligenter, nec indocte, scripta, rarius obvia, talia, quæ scripsisse homines, in literarum studiis versantes, minime pœniteat. Quæ cum promittunt Autores, miramur, cur iisdem plane verbis promittant, quibus usus est olim *Menckenius* noster in Præfatione, *primæ Parti Miscellaneorum Lipsiensium Novorum* præmissa; cui Præfationi, etsi haud indicatæ ab Autoribus, hoc ipso plus habetur honoris, quam ei habendum fuisse, ipse ejus Autor agnoscit. Data est hæc, *Museo Helvetico* præmissa, Præfatio d. 9 Calend. Aprilis A. 1746, quam de industria paulo uberius excerpsimus, ut partim exinde appareat, quo modo versati fuerint Autores Celeberrimi, partim ut aliis quoque exemplo inservire possit, qui ad simile opus animum appellere velint. *Tres Tomos* in lucem prodiisse publicam, novimus. Ne tamen vel Lectoris patientia abutamur, vel copia dicendorum obruamur, consilium cepimus, de singulis sigillatim ea, qua poterit fieri, brevitate dicendi.

Ad *primum Tomum* accedentibus, in *prima* ejus *Parte sex* se offerunt Specimina, ordine & eruditionis insigni apparatu se commendantia. Occurrit 1) *Lucii Candidi, Helvetii, Meditatio de eo, quod nimium est in studio literis inclarescendi, ad Dan. Lavaterum, Philos. in Gymnas. Tigurino Prof. Canonicorum Capituli Decanum, Pars prior*, e MSto. Cum infra *Pars posterior* de eodem argumento legatur, nos non incongrue acturos putamus, si filum persequamur inceptum, & una fidelia, quod in proverbio dici solet, duos dealbemus parietes. Ad rem ipsam accedimus, quando de nomine Autoris, utrum verum sit, an fictum, nil indagare nobis licuit. Ordinem memorandum putamus, quem ipse *Lucius* amico suo proponit. Ostendit, studium inclarescendi literis quodam respectu non solum esse licitum, sed & laudabile. Monstrat, quatenus idem vituperandum sit, commemoratis simul vitiis, quæ studium hoc

Pag. 1 - 48.

169 - 209.

comitari solent. Fontes hujus mali detegit. Causas adducit, quæ homines sanæ mentis impedire debent, quo minus in hoc vitium præcipites ruant. Remedia denique quædam suppeditat, quæ morbo huic, si non sanando, minuendo tamen, ex parte inservire possunt. Argumenta membri primi visa nobis sunt sufficientia, & concatenato nexu inter se cohærentia; bene hic distinguit Autor, & bene docet. Vivis deinde coloribus vanos depingit homines, de quibus sermonem instituit. Optaremus, ut nostris in oris sibi hoc dictum putent, qui orbi erudito suos libellos obtrudere solent, quibus facillime & sine damno carere poteramus. Candide *Candidus* noster in toto Specimine cogitata sua impertitur. De fontibus sincere loquitur, incommoda aperte indicat, & mala, quæ inde derivantur, commonstrat. Remedia præsentissima afferuntur. Cuncta luculenter sunt indicata, & exemplis, ad rem facientibus, propositam, rite illustrata, quin etiam doctissimorum virorum testimoniis, idem sentientium, illustrata. Totum hoc scriptum judicium exactum & eruditionem insignem spirat.

Pag. 49-79. 2) *Fasciculus Epistolarum Gisberti Cuperi ad Marquardum Wildium, Reipublica Bern. Ducentumvirum, quibus variis antiquis marmoribus, in Helvetica erutis, lux affunditur.* Nunc primum e MStis eduntur. Cui non ignotum est *Cuperianum* nomen, (& quem, quæsumus, inter eruditos illud fugiet?) ille gratias de editione Epistolarum Clariss. Editori habebit, qui nobis videtur esse *Jo. Georg. Altmannus*, notasque doctissimas adjecit, & sub literis *J. G. A.* latere voluit. Occasionem scribendi has Epistolas dedit, referente Editore, monachus *Donod*, aut *Dunod*, dictus, qui dedit: *La decouverte de la ville d'Antre en Franche-Comté, 1710. Wildius* Apologiam scripsit, qui has *Cuperianas* Epistolas etiam ad Editorem transmisit. Quinque sunt numero, quarum argumentum enarrare, fas est, ob doctrinam, quam ostendunt. Cunctarum est scopus, Aventicum vindicare Helvetiis. *Epistola I* explicatur Inscriptio Aventicensis de *Julia Alpinula*, quam *Cuperus* putat filiam *Julii Alpini*, quem sustulit *Cæcinna*. Quid sint milites Niliaci, exponitur. Alia dein-

deinde Inscriptio Aventicensis explicatur, in qua Aventicum Helvetiorum fœderata vocatur Romanis. *Communis* sæpe est nomen proprium, quod exemplis probatur. *Epistola II* de arte prosaria fusius disputat *Cuperus*. Mercator prosarius idem, qui togas plexas, nulla sutura constantes, vendebat. De Utriculariis differitur. Qui apud Romanos honorati fuerint vocati, exponitur. Quid sibi voluerit formula, *ominis causa*, docetur. Multa alia carptim eruuntur. *Epistola III* de Avanticis, Galliæ Narbonensis incolis, differitur, & probatur, eos non confundendos esse cum Aventicensibus Helvetiis. *Epistola IV Wildius*, ad *Cuperum* scribens, & argumenta pro antiquitate & γνησιότητι Aventici Helvetiorum adducit, & contraria diluit. *Epistola V* de *Metello* Macedonico differit *Cuperus*, iterum de militibus Niliacis agens. Antiquus lapis de numinibus Augg. illustratur. Quæ hæc numina fuerint, declaratur. Conjectura de Tomona affertur. Quid sit clausura ferrei ostii, docetur. De colonia Pia *Flavia* brevibus agitur. Non solum iis, qui patriæ historiæ in Helvetia vacant, sed & aliis antiquitatum scrutatoribus, egregie inservient hæ Epistolæ, diligenter & accurate scriptæ. Nil magis in optatis habemus, quam ut plures *Cuperi* Epistolæ, si quæ forte inveniantur, prodeant, sicut nonnullas, egregias plane, *Menckenius* noster suis *Miscellaneis* inseruit.

3) *Vita Jo. Grynæi, S. Theol. Doct. & Profess. in Basil. Acad. designata a Jo. Lud. Frey, itidem S. Theol. Doct. & Profess.* Operæ pretium nos omnino facturos putamus, si memoriam, hic conservatam, in compendium redactam exhibeamus. Natus fuit *Grynæus* die 8 Junii A. 1705 in extremo agri Basileensis pago Leuffelfinga, patre *Samuele*, tunc Leuffelfingensis, antea Langebruckensis, Ecclesiæ Pastore, & Decano Capituli Homburgensis ac Waldenburgensis, matre *Anna Catharina Feschia*. A. 1717 ad lectiones publicas admissus, A. 1718 primæ laureæ gradum, A. 1720 liberalium artium magisterii honorem, est adeptus. Tunc studium Juris elegit, unde A. 1724. defendens Theses juridicas, quas exhibet *Frey* in Sylloge opusculorum, post mortem *Grynæi* editorum, licentiam summorum in utroque Jure honorum petendorum consecutus est. Instructus

Pag. 80-102.

166.

antea linguis orientalibus, in quibus perdiscendis opera *Freyi* usus est, & naturali etiam propensione motus, A. 1731 a *Themide* ad *Eusebien* transiit, & multum omnino profecit, non penitus tamen neglectis studiis philosophicis & philologicis. A. 1727, 1731, & 1735. pro cathedra Theses Philosophiæ moralis, Logices, & Hebrææ linguæ, defendit, quas omnes exhibet dicta Sylloge. Annum 1728 itineribus nonnullis consumsit. A. 1738 Doctor creatus fuit, & munus demandatum sibi controversiarum & locorum communium more sueto adiit. A. 1740, *Sam. Werenfelsio* defuncto, Professio Novi Test. cum annexo officio Canonici Petrini, ad *Grynæum* delata est, qui lectionem inauguralem publice habuit, quam reperimus in *Tempe Helvetica Tom. VI pag. 460-486*, repetitam a *Freyo* in Sylloga sæpius commemorata. Aliis etiam muneribus functus est, v. c. Judicis in Consistorio, administratoris fisci, cet. A. 1738 in senatum Academicum receptus, & A. 1742 Rector Academiæ electus fuit. Obiit A. 1744 d. 11 Aprilis, anno autem ætatis

Pag. 165. 39. Non injucundum fore putamus, si observaverimus, post obitum *Grynæi* placuisse *Jo. Balth. Burcardo*, S. Theol. Doctori, cathedram Loc. comm. & controv. theol. cum Professione Novi Test. commutare. 4) *Λείψανα scriptorum Jo. Grynæi, hactenus fere inedita:*

103-132. *1) Animadversiones ad Reimannum de Atheismo Mahomedanorum; 2) Disquisitio epistolica, an Mahomed impostor fuerit, an fanaticus.* Notas adjecit *J. Z.* id est, *Jac. Zimmermannus.* Rogarat hic defunctum, ut sua de Mahumedanorum atheismo cogitata secum communicaret, qui, desiderio ejus satisfacturus, has stricturas in Clariss. *Reimanni* Historiam de Atheismo Mahumedanorum ei transmisit. Cogitarat *Zimmermannus* vindicare viros doctos ab atheismi suspicione, quam ob rem etiam conspectum operis, quod nos observamus, in *Tempe Helvet. Tom. II pag. 127 - 133* inseri voluit. Observationes ad *Reimannum* sunt de Abu - Moslemo, de Zindikæis, de secta lo-

quen-

quentium, de *Debarco*, de *Dekeritis*, *Averroe*, & *Avenpace*. Alterum opusculum jam antea evulgarat *Zimmermannus* in *P. III Differt.* suarum de Caufis incredulitatis. Illud faltem monuiffe fatis erit, bene refpondiffe *Grynaum* ad quæftiones, fibi propofitas, alteram, an ex vita *Mahumedis* fatis perfpicue pateat, eum potius verfutum impoftorem, & gloriæ cupidum, fuiffe, quam vere fanaticum; alteram, an non ex ipfo Alcorano manifeftum fit, *Mahumedem* more increduliis recepto dogmata credita digniffima rejeciffe, contra vero fententiis fubfcripfiffe, quæ cum veritate & evidentia dogmatum Chriftianæ religionis, quæ afpernatus eft, nulla ratione conferri poffint. Interim prodit doctrinam Arabicam, a *Freyo* laudatam. 5) *Jo. Conr. Gefneri Epiftola ad Jac. Dalechampium, de conftantia in fide adverfus apoftafiam.* E MSto prodit. Continet hæc Epiftola egregia ac falutaria confilia, atque argumenta commoventia; quam tamen diffuaforiam nihil profeciffe, dolendum omnino eft. Debetur hoc anecdotum *Jo. Jac. Huldrico*, Profeffori in Collegio humanitatis, ut patet ex nota *J. B.* qui etiam, datam eam fuiffe, monet, d. 8 Januarii A. 1562. 6) *Brevis biographia Jo. Henr. Ringierii, S. Theol. in Acad. Bern. Profeff. Primarii, excerpta ex Oratione panegyrica.* Natus A. 1668, patrem nactus eft *Jo. Henricum*, Ecclefiæ Mathisvillanæ miniftrum, matrem vero *Strauffiam.* A patre inftitutus, in fcholam Tobinienfem miffus, aliquam Latinæ linguæ facultatem fibi comparavit. A. 1681 Bernenfium civium numero adfcriptus linguas curatius, Philofophiam, & Theologiam, coluit. Dum A. 1691 manuum impofitione facultatem fungendi munere facri minifterii evangelici accepiffet, per biennium fere inter Ordinum Hollandiæ cohortes verbum divinum annuntiavit. Groningæ, Franeckeræ, Londini, Oxonii, munere relicto, didicit. Aft iterum inter Hollandiæ cohortes docuit. Redux abiit Lutetias Parifiorum, Lugdunum, & Genevam. Iterum patriæ tandem redditus, ad munus ecclefiafticum Zimmervaldiam vocatur. Junxit fibi thori fociam *Salomen Fellenbergiam*, Du-

Pag. 133 - 150.

151 - 156.

centum-viri reipublicæ, ac præfecti Frauenbrunnensis, filiam. A. 1715 munus Professoris Linguæ Græcæ & Ethices ei demandatur, A. 1718 in cathedram Theologiæ catecheticæ, A. 1710 elenchticæ, & A. 1735 didacticæ, successit. Obiit A. 1745 d. 10 Maji, anno ætatis 77. Dissertationes ejus *Tempe Helvetica* insertas esse, monetur. Nos in gratiam Lectorum addimus, eam, quam de consensu Protestantium in doctrina de prædestinatione scripsit, legi *Tom. II pag. 378*, eam, quæ est de fontibus errorum, &c. *Tomo IV pag. 207 seq.*

Pag. 169-209. 210-236. Pergimus ad *Partem secundum*, cujus & ipsius *sex* sunt Specimina. *Primo* exhibet nobis *Lucius Candidus posteriorem Meditationis* suæ *Partem*, de qua supra diximus. Accedimus ad 2), ubi legitur *Vita Dav. Constantii, quondam in Academia Lausannensi Profess. Theol.* Indicat *Jac. Zimmermannus*, qui etiam hinc inde animadversiones addidit, repetitam eam esse ex Oratione funebri, a *Jo. Jac. Salchlino* habita. Non nudam duntaxat narrationem, sed & practicam simul, & eruditas observationes, continet. Natus est noster in civitate Lausannensi A. 1638 d. 16 Martii. De hac quædam afferuntur. Oriundus fuit ex nobili prosapia. De proavo ejus singularia commemorantur. Patrem habuit *Philibertum*, matrem *Judithan Girard de Bergerier*, filiam Profess. Theol. ac Ling. Hebr. Bernensem primum Academiam visitavit, sæpius etiam Marpurgensem. Groningæ pedem fixit. In templo Gallico se peritum oratorem sacrum præbuit. Cura ecclesiæ Leuwardensis ei offerebatur, ast eam recusavit. Lugduni Batavorum commoratus, Lutetiam Parisiorum se contulit. Copeti ecclesia ei tradebatur, nec ab ecclesia Lumigensi in Gallia se revocari passus est. Thori sociam elegit sibi *Mariam Colladon*, Syndici primarii Genevensium filiam. Literæ, quæ ad humanitatem ducunt, inprimis Nostro in deliciis fuerunt. Amicitia ei cum *Baylio* intercessit. A magistratu Bernensi Collegio Lausannensi noster præpositus fuit. Linguam Græcam & Philosophiam moralem in hac Academia publice docuit. Plurimas Dissertationes eruditorum examini, & libros judicio eorum, subjecit, Orationes item sacras edidit. Ineunte hoc Seculo, ad cathedram theologi-

cam

eam vocatus est. A. 1726, ætatis ejus 89, suffectus ei fuit *Salchlinus*. Non otiosus tamen fuit. Obiit d. 27 Febr. A. 1733, ætatis 95, exceptis 17 diebus. Pluries Rectoris magnifici munere functus est. Omnes fere ministri Evangelici discipuli ejus fuerunt. 3) *Commentatio subseciva de Fama memorabili regis ex Oriente venturi, circa ipsa nativitatis Christi tempora, toto orbe percrebrescente, Triumviris illustribus, Josepho, Suetonio, Tacito, commemorata.* Autor hujus commentatiunculæ, quod *Jac. Zimmermannus* subjicit, est *Jo. Georg Albrecht*, Gymnas. Traj. ad Mœnum Conrector. Loca scriptorum fere συγχρόνων hæc sunt: *Josephus de bello Jud. VII,31*, *Suetonius* in *Vespas. Cap. 8*, *Tacitus Hist. Lib. V Cap. 2.* Consensus triumvirorum argumento est Viro Præclarissimo, eos vel ex ipsis sacris literis narrationem descripsisse, vel potius famam ipsam, ut toto orbe dissipata manavit, secundum omnem suam complexionem repetiisse. Hanc famam vult diversos pro præjudiciis suis ad se traxisse, Judæos pro opinione sua de regno mundano Messiæ ratos esse, eam ad se spectare, gentiles autem eandem ad diversos reges & principes retulisse. Multi, *Augustum* designari, putarunt. Plerique, de *Tito* & *Vespasiano* hoc prædictum esse, putarunt. Christiani vero scriptores meliori jure, de Christo id prædictum esse, judicarunt. Ad originem famæ progrediens *Albrechtus*, illorum opinionem rejicit, qui ex oraculis Sibyllinis eam derivare cogitant, vel notissimam illam quartam Eclogam *Virgilii* huc trahunt. Oracula de rege venturo, passim jactata, ab hac fama distinguenda, censet. Aliis visum est originem ex ipsis Prophetarum fontibus repetere; dissentientibus tamen, ex quo in specie oraculo sit derivanda, concedit Cl. Autor, oracula divina, quibus Rex Messiæ venturus prædicitur, ansam famæ toto Oriente percrebrescenti dedisse, non vult autem, in uno singulari responso divino originem quæri debere. Inquirit in rationem, cur illo potissimum tempore fama disseminata fuerit, hancque in persuasione omnium Judæorum, regem Messiam mox appariturum, se invenire, credit. Monstratur denique, quantum hæc fama ad veritatem religionis Christianæ stabiliendam faciat.

Pag. 237-248.

Pag. 249-281. ciat. 4) *Oratio funebris, Ge. Marothi, in Collegio Debrecinensi Eloq. Hist. & Mathes. Profess. Publ. Ordin. habita a Sam. Szilagy, Phil. & Ling. Graec. Profess. Ordin. ipsis idibus Junils A. 1745*, e MSto edita. Praemisit J. B. epiphonema *Steph. Hattbuani de Haltbuan*, nobilis Hungari, ad Helvetios. Ita enim nomen ejus subscriptum docet, qui & notas, ubi necessarium visum, Orationi adjecit. Natus fuit *Marothi* in Hungaria. Patre usus est *Georgio*, Consule civitatis, a quo etiam institutus fuit. Vixdum posita praetexta, ad acroases publicas theologicas & philosophicas admittebatur. A. 1731 in exteras Academias mittendus, antea Germanicam linguam familiarem sibi reddidit. In Helvetia primum Tigurinam, dein Bernensem, mox Basileensem, Academiam petiit. Ad Histor. Eloq. & Mathes. Professionem invitatus, in Belgio studia sua perfecit, inprimis Groeningae. Patriae redditus, munus sibi demandatum A. 1738 ipsis Calendis Aprilibus adiit. Saepius pro rostris dixit. Laudatur ab omnigena eruditione, qua fuit instructus. Primus literas Graecas ex exilio revocavit. Primus Geographiam universam, Graecam ac Romanam Archaeologiam, exposuit. Primus mathematicis disciplinis juventutem imbuit. Primus Musicam sacram, veramque canendi rationem, ostendit. Primus repurgatam a nugis & fabulis philosophandi rationem demonstravit. Primus libris optimis Bibliothecam publicam ornavit Virtutibus insignis in civili vita. Conjux ei fuit *Cath. Szadi*, antistitis filia. Obiit die 16 Octobris, annos natus 29, menses 8, dies 5. Subjunguntur Epigrammata *Hattbuani*.

281 - 311. 5) *Jo. Henr. Hottingeri, S. Theol. Doct. & Profess. in Academ. Heidelb. Exercitationes rituales, quarum prior argumentis adstruit, originem sacrificiorum patriarchalium divinam esse, & dependere a praecepto divino; altera vero contraria solvit argumenta.* Sunt hae Exercitationes, id quod in titulo annotatur, A. 1706 Marburgi habitae, nunc vero recusae, & curis posterioribus mutatae & emendatae. Prior hoc loco, altera infra,

341 - 354. exhibetur, de quibus tamen junctim & breviter dicemus. Adductis

ductis iis, qui ſacrificia divina negarunt, &, poſtquam probavit Vir Ven., rem non exigui eſſe momenti, ſtatum controverſiæ, uti vocant, format, & theſin ſuam munit. Hunc tenet ordinem, ut primo proferat rationes, & tunc occurrat objectionibus. Rationes deducuntur partim ex clariſſimis Scripturæ teſtimoniis, quæ teſtantur, Patriarchas ante legem Deo præcipiente ſacrificaſſe, partim ex exemplis ſacrificantium, quæ evidentia continent argumenta, dictos Patriarchas non ex mero proprio voluntatis arbitrio ſacra obtuliſſe, partim ex argumentis, quæ Deum hujus cultus autorem declarant. Omnia Scripturæ loca adducta probe expenduntur, atque explicantur. Errorem deſtructurus, *Spencerum* præeuntem ſibi verba eligit, cujus argumenta ſingula proponit, & ad eadem accurate reſpondet. *6) Diſſ. epiſtolica in 1 Theſſ. V, 23, de ὁλοκλήρῳ, & tribus hominis cælitus renati partibus eſſentialibus, ad A. Z.* Anonymus inſurgit contra libellum Anonymi, Germanice ſub hoc titulo editum: *Das wahre Loos eines wahren Glaubigen, Geiſt, Seele, und Leib, oder evangeliſcher Beweis, daſs ein Wiedergebohrner beſtehe aus Geiſt, Seele, und Leib, aufgeſetzt zum Beſten deren, die mit Wahrheit ſagen wollen, das Loos iſt mir gefallen aufs lieblichſte, mir iſt ein herrlich Erbtheil worden. Baſel, 1746, 8.* Defendit primum Anonymum, dein vero errores ejus aperiuntur. In loco citato ſubjectum Anonymo ſunt fideles, id quod probatur & adſtruitur. Objectum primarium gratiæ confirmantis in genere eſt ei ὁλόκληρον ὑμῶν, & deinde quaſi per partes per τὸ πνεῦμα, ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα deſignatur ac repræſentatur. Per ὁλόκληρον Theſſalonicenſium Anonymus intelligit totam hominis renati ſortem, vel poſſeſſionem, cujus totidem quaſi partes, ſeu ſpecies, ſint τὸ πνεῦμα ſcil. ſpiritus Chriſti in regenitis habitans, ἡ ψυχὴ anima cum ſuis facultatibus & viribus, quatenus nunc Spiritui S. parent, & denique τὸ σῶμα, corpus. Rejectis aliorum ſententiis, mentem ſuam Anonymus noſter aperit, quæ hæc eſt, πνεῦμα eſſe intellectum, conſcientiam, ſuperiorem animæ facultatem, qua ſapimus & intelligimus, quæ mens vocari ſolet,

Pag. 312-323.

ψυχὴν autem inferiores facultates, quas cum brutis communes habemus. Hanc ſententiam cum uſu loquendi communi convenire, ex variis ſcriptorum veterum locis adductis larga manu evictum datur. Judicium de eodem hoc libro affertur, ubi *Jo. Henr. Hottingerus* libelli ſermone vernaculo conſcripti Autor dicitur. Interim *Anonymi reſponſoriæ ad innominatum Autorem Diſſertationis* hujus leguntur, de quibus ſufficiat monuiſſe, perpetuas annotationes & vindicias eſſe iisdem ſubjectas.

Pag. 335. 553-573.

355-373. *Pars III* Specimina *quinque* complectitur. Miſſo *primo*, de quo jam dictum, ad *ſecundum* convertimur, nimirum ad *Jo. Balth. Burchardi, S. Theol. & Nov. Teſt. Profeſſ. Ordin. in Acad. Baſil. Orationem de criminibus, Joſepho Patriarchæ a Morgano impactis*, e MSto. Dicta eſt hæcce ſub initio muneris Rectoralis d. 21 Junii A. 1746. Notus eſt calumniator audaciſſimus *Thom. Morganus*, cujus tela retuderunt noſtratium plurimi. Interim notitiam hujus litis ſuppeditat *Jac. Zimmermannus*. Id, quod in diſceptationem venit, hoc modo commemoratur a *Morgano*. *Joſephus*, a *Pharaone* Ægypto præfectus, in eo ſtatim omnes cogitationes & curas defixit, ut ſeptem prioribus annis fertiliſſimis frumentum omne, quacunque demum ratione coacervatum, horreis regiis inferret, non alia id lege, ſubſecuta ſeptem annorum fame, Ægyptiis redditurum, quam ut auri primum, argentive, tum pecoris atque agrorum, tandem ipſius etiam libertatis, jacturam facerent, quod facinus ipſi a tyrannide & oppreſſione libertatis parum abeſſe videtur. Recenſet *Burchardus* hanc ſententiam *Morgani* ex hiſtoria mundi univerſali, a *Baumgartenio* notis illuſtrata. Duo igitur feliciter expedit Vir. Venerandus, alterum, ut, qualecunque tandem hoc factum ſtatuatur, nihil tamen præſidii cauſæ Antiſcripturariorum, qui quavis ratione S. Scripturæ autoritatem elevare conantur, accedere demonſtret, alterum, ut in ſpecie, *Joſephum* nihil in omni hac re feciſſe, evincat, quod cum lege juſtitiæ, æquitatis, & ſanctitatis, non ad amuſſim conveniat.

374-439. 3) *Jac. Zimmermanni Diſſ. de Theologia M. T. Ciceronis*, e MSto. Plurimis allatis, ad *Ciceronem* ſpectantibus, inprimis de Philoſophia ejus, ex ipſius collectis

teſti-

testimoniis, tandem ad caput causæ accedit Vir Celeberrimus. Inquisiturus, utrum *Cicero* Atheus & omnis religionis irrisor & hostis fuerit, quod viri docti credidere, quorum catalogus texitur, præmittit quædam monita saluberrima, hic probe observanda. Cuncta, ex ipsius *Ciceronis* locis deducta, evidentissimum præbent testimonium, Clariss. Autorem manu diurna ac nocturna versasse *Ciceronem*. Probatur, *Ciceronem* admisisse Deum, providentiam in dubium non vocasse, leges naturales agnovisse, sententiam de immortalitate animæ inter ea retulisse, quæ maxime probabilia, & rationi quam maxime consentanea, sint. Ne quid autem prætermitteretur, argumenta expenduntur virorum doctissimorum, qui atheismi suspectum *Ciceronem* reddiderunt. 4) *Jo. Jac. Breitingeri Oratio, qua adiit literaturæ Græcæ Professionem Publicam, de præcipuis caussis, propter quas Græcarum literarum studium tantopere inter nos refrigescat*, e MSto. Dicta est hæc Oratio solenni feria, qua Protomartyrum, seu verorum, seu falsorum, S. *Felicis* & S. *Regulæ*, memoria, ecclesiæ Tigurinæ sacra, annua celebritate renovatur. Successit *Breitingerus Jo. Henr. Hirzelio*, illius vero Professio ad hujus filium, Professorem Eloq. & Hist. Eccl., delata est. Duo agit *Breitingerus*, alterum, ut argumentum explicet & probet, alterum, ut vitam *Hirzelii* commemoret. Acerbas movet de neglectu linguæ Græcæ querelas, & non possumus non nostras cum iisdem jungere. Laudatur fusius utilitas & necessitas linguæ Græcæ. Quod eam ob causam factum, quia neglectus ex defectu persuasionis utilitatis oriri solet. Conqueritur, multos ad res omnes Græcorum pernoscendas satis præsidii atque adjumenti collocare in versionibus Latinis. Hinc illæ lachrymæ! Alia neglectus est causa raritas & pretium librorum Græcorum. Demum causam a primæ institutionis nimia difficultate, &, uti loquitur, prolixitate, arcessit. Vita vero *Hirzelii* repetitur e biographia, ab ipso viro Clariss. conscripta. Natus est Tiguri d. 19 Calend. Sept. A. 1679, patre *Salomone*, matre *Anna Maria Reutlingeria*. Scholæ patriæ datus, privatim institutus est a fratribus *Reutlingeris*. Animus quidem illius ad

Pag. 440-480.

157.

mercaturam, vel militiam, propendit, quem tamen mutavit, & se Theologiæ dicavit. Hanoviæ & Bremæ didicit, & Amstelodamum concessit. In Franequeranam Academiam, & A. 1704 Lugdunensem, abiit. Per Germaniam domum rediit. Per χειροθεσίαν sacro ordini adscriptus, Commentationem synodalem defendit. Tradita ei Professio linguæ Hebrææ in Collegio humanitatis, quam Oratione auspicatus est. Matrimonium iniit cum *Dorothea Frisia*, Linguarum Professoris in dicto Collegio filia A. 1710 socer institutiones in lingua Latina & Poesi huic tradidit. A. 1711, *Toggiorum* cum Abbate Sancti Galli discordia orta, sacrorum partes in castris ad eum delatæ sunt. A. 1718 socro defuncto successit. A. 1731 *J. C. Hofmeistero*, Profess. ling. Græcæ, cui antea vicariam præstiterat operam, surrogatus est. A. 1732 ad ipsum munus accessit. Obiit A. 1746 d. 5 non. Julii, annos natus 63, exceptis 12 diebus. 5) *Sensus J. J. Zimmermanni de vero & legitimo usu S. Cœnæ, & consensus cum ecclesiæ & majorum doctrina, expositus a J. J. Breitingero.* Meditatio sacra, complectens salutaria quædam monita, ad verum & legitimum usum Scripturæ S. pertinentia, Pars prior, Præs. *J. J. Zimmermanno*, Tiguri, 1736, 4. Falsa opinio dicitur, quasi cum usu externorum symbolorum physica & insolita vis, quæ animas mira ratione pascat, conjuncta sit. Cautelas igitur *Zimmermannum* dedisse, affertur, cujus Dissertatio hic recensetur. Ambiguas locutiones ferre non potuisse majores, refert Autor, & inprimis Confessionem, a *Bullingero* editam, adducit. Subjungit epistolam *Wolfg. Musculi* ad eum. Conqueritur de incautis quorundam locutionibus. Censet autem, *Zimmermannum* sentire cum majoribus, quorum loca cum ipsius Dissertatione confert. *Bullingeri* Epistola ad *Phil. Melanchthonem* affertur ex αὐτογράφῳ. De sigilli voce inprimis disputatur. Monitum quoque de hoc scripto infra legitur.

Pag. 480-514.

682.

Partis quartæ Specimina *octo* sunt: 1) *Jo. Georgii Altmanni Exercitatio philologica de πύλαις ᾅδου, ad Matth. XVI, 18.* Primum communis hujus loci interpretatio affer-

515-540.

afferturr, quæ dicit, ad portas judicii respici. Hæc examinatur, & objectiones quorundam virorum doctorum contra eandem afferuntur. Rejiciuntur aliæ opiniones de morte, de portis castrorum. Autori sic statuere placuit, per πύλας ἅδε intelligendam esse totius infernalis exercitus vim & machinationes. Probat ergo tria: 1) per portas apud scriptores sacros & profanos intelligi integras civitates & imperia; 2) ἅδην ex communi scriptorum sensu frequentissime denotare regnum tenebrarum & immundorum spirituum; 3) πύλας ἅδε apud scriptores Græcos significare carcerem animarum infelicium & dæmonum. Qui *Altmannum* novit, (notus autem est ex plurimis exegeticis scriptis & aliis, quorum index infra exhibetur denuo,) facillime judicare poterit, quam feliciter totum negotium expedierit. Coronidis loco *Diogenes Laertius Lib. VIII segm. 34* examinatur, ubi πύλαι ἅδου exstant, *Altmannus* vero ἀιδοίας πύλας legit. Non insolens enim monstrat esse priscis, cavitates corporis humani per canales desinentes πύλας vocare. 2) *Epistola B. Rhenani ad Matthiam Erbium, Rickenwillensem, e MSto edita.* Hanc *Erbius* describi, & ad *Henr. Bullingerum*, Ecclesiæ Tigurinæ antistitem, transmitti, curavit, adjectis literulis, quæ exhibentur. Agit *Rhenanus* de antiquitatibus urbis Argentariæ, de cujus etymo data hac occasione plurima afferuntur notatu digna. De Lintiensibus etiam differitur. Prætermittentes Specimen *tertium*, de quo jamjam diximus, ad *quartum* pergimus, *Jo. Balth. Burcardi, nunc S. S. Theol. Doct. & Profess. in Acad. Basil. de Assensu Diss. philosophicam.* Hæc, A. 1731, vacante cathedra Logica, speciminis loco exhibita, repetita fuit. Præfatio præmissa, Philosophiam esse practicam, docet, & dogmatis sui usum in Theologia, maxime in articulo de conversione hominis, ostendit. Tractavit omnia methodo mathematica & scientifica, & rationem hujus rei adducit. Dum *Christ. Wolfii* scripta ubique citat, etiam, cur hoc factum sit, declarat. Definit, quid sit assentiri, fundamenti loco, quid appetitus pendulus, & quæ sunt reliqua. Docet, in quibus rebus assensus producatur. Omnem demonstrationem divi-

Pag. 660.

541-552.

553-572.

573-626.

dit in ostensivam, seu directam, & apogogicam, seu indirectam. De utrisque mentem suam ulterius explicat, &, per partes eundo, omnia exemplis stabilit, inprimis e Mathesi desumtis. De utilitate & genesi assensus, de assensu certo & probabili, disseritur. Monstratur, quorum assensus a voluntate, quorum ab appetitu, pendeat, unde hic oriatur, quomodo hoc præditus se gerat. Damna & remedia afferuntur. Cum his diutius immorari non liceat, omnia saltem optimo ordine demonstrata esse, fatendum nobis omnino erit. 5) *Mantissa epistolica ad controversiam de argumento Cartesii pro existentia Dei.* Duas hic habemus epistolas de controversia ista, inter *Sam. Werenfelsium* & *Jo. Henr. Suicerum* agitata. Altera est *Gotth. Heideggeri* ad *Sam. Werenfelsium*, data Rorbaci in agro Tigurino A. 1700 d. 7 Martii, hujus ad illum Basileæ die 3 Julii ejusdem anni data. Ulterius instruunt de controversia ista eum, qui præter ea, quæ alibi exstant, plura scire voluerit. 4) *Historia vitæ & obitus J. Rod. Salchlini, S. Theol. in Acad. Bern. Profess. & Coll. maj. Præp. delineata a J. G. A.* Autor est *J. G. Altmannus.* Mors ejus jam supra annuntiata fuerat. Fuit Helvetio-Zoffinganus, natus A. 1688 d. 30 Octobris, patre *Jo. Rodolpho*, classis Castrovillanæ in provincia Bernensi Decano, Pastore in pago Ruexau, matre *Barbara Delosia*, filia *Abrahami*, Pastoris tunc temporis in templo Bernensi. A. 1702 ad publica auditoria fuit admissus. Inprimis theologicis studiis, &, quæ ad illa viam muniunt, linguis, vacavit. A. 1713 itinera literaria in Galliam, Belgium, & Germaniam, suscepit. A. 1715 Dissertationem defendit, & ad ministerium Castrense Friburgum in Brisgovia abiit. A. 1721 Professor Græc. ling. & Ethices in Academia Bernensi constitutus fuit. A. 1733 ad cathedram Hebræam & Catecheticam est promotus, & dein ad cathedram Theol. Elenchticæ. Obiit A. 1746, 2 Junii. Successor ei datus est *Dan. Wyttenbachius.* Scripta ejus repetuntur ex *Tempe Helvetica*, quæ supplentur. 7) *Vita Sam. Battierii, Med. Doctoris, & Græcæ ling. Profess. in Acad. Basileensi.* Debemus eam *J. C. Beckio*, Doct. Theol. in Acad. eadem. Natus

Pag. 627-640.

641-644.

337 coll. 663.

645-648.

Natus est A. 1663 Basileæ. A. 1680 ad lectiones publicas fuit admissus. A. 1683 Magisterii philosophici gradum adscendit. Medicinæ se dedit, non neglecta Philosophia, Philologia, & Mathesi. A. 1600 (forte 1690) Doctor Medicinæ renuntiatus fuit. A. 1696 in Galliam iter suscepit, & Argentoratum abiit. A. 1704, d 18 Febr. Græcam linguam in Academia Basileensi vicario nomine docere cœpit, quod docendi munus A. 1705 mense Decembri ipse suscepit. A. 1711 in Academiam naturæ curiosorum sub nomine *Erotiani* receptus fuit. A. 1711, 1721, & 1724, cathedram medicam ambiit. Rector Academiæ semel, Decanus Facultatis Philosophicæ sæpius, renuntiatus est. Scriptorum Catalogus subnectitur, & MSta adduntur. Obiit A. 1744, d. 23 Aprilis. 4) ***Mich. Szathmari, Sen. S. Theol. & Ling. Hebr. Profess. illustris Athenæi Patacensis Rectoris, vitæ descriptio.*** Pater fuit *Stephanus*, verbi divini minister Nassoviensis, mater *Anna Bekes*. A. 1681 Albense in Transiivania Collegium studiorum causa adiit. Talbyæ togatorum studiosorum numero insertus est. Jaurinensium præceptor constitutus fuit. Cassoviam se contulit ad perficiendum se in sublimioribus studiis. Patacum Musarum sede translata, illuc comitem se dedit. A. 1708 ad scholam oppidi Tokaium est arcessitus. A. 1709 Franequeram concessit & Trajectum ad Rhenum. A. 1711 minister V. D. Tokaium vocatus fuit. A. 1716 Professor Philos. in alma Julia designatus, sed in pagum Carco, & Agropolin ad Marusium, abire coactus est. Ibi A. 1718 etiam Theologiam tradidit. A. 1728 presbyterio Helveticæ Confessionis ab actis esse jussus est. A. 1734 Patacum advolavit; & Collegium denuo regendum suscepit. A. 1744, 4 Nonas Junii, anno sesquidecimo Rectoratus, obiit. A. 1712 associavit sibi *Judithbam Emberiam, Pauli Emberi & Margaretha Martonfalis* natam, ex qua plurimos suscepit liberos. Vir fuit virtutibus conspicuus, & scriptis clarus.

Pag. 649-654.

LAPIDUM VETUSTORUM EPIGRAMMATA, ET Periculum Animadversionum in aliquot classica Marmorum syntagmata, occurante CHRISTOPHORO SAXIO, A. M.

Lipsiæ,

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1749, 4.
Plag. 11.

Cohærent omnia in ambitu literarum, veluti perfecto quodam in ædificio; &, qui subinde minimum conferre videntur, permultum præstant. Fallimur? At id singulatim Historia & ars critica, suos quasi ad lapidicidas, ad marmorum, inquam, vetustorum exploratores & conjectores, accommodare poterit? Summi sunt inter illos artifices ac magistri, *Gruteri*, *Reinesii*, *Sponii*, *Fabretti*, *Gudii*, *Muratorii*; qui vero, dum homines fuerunt, dumque vita brevis, ars est longa, ipsi fortasse agnoverunt olim, nihil ab ipsis humani alienum fuisse, adeoque fieri profecto potuisse, ut aut errarent, aut aliquid non observarent. Conjunctis est viribus nitendum, tantumque opus jam supplendum, jam corrigendum, ut aliquid numeris suis, quantum fieri potest, absoluti nascatur. Hoc igitur respectu neque Cl. *Saxii* laborem contemnemus, aliquin magni potius faciemus, cujus per aspera niti virtus tentat, difficilia noscens, quæ pulchra. Ejus rei tei testis est hæc Commentatio, non docte minus, quam eleganter, composita. Gratum se profitetur Autor antecedentibus, gratiam a succedentibus meritus. Debere autem se plurimum agnoscit *Car. Clusio* (*de l'Escluse*), Atrebati viro in Epigraphis describendis subtiliter acuto & eleganti, qui observationes suas Inscriptionibus *Smetianæ Lipsianæ*que farraginis addidit, cujus αὐτόγραφον Noster, e *Burmanniano* Museo acceptum, consuluit hic partim, partim excerpsit. Alterum invenit præsidium in Codice MSto Antiquitatum Mediolanensium *Andr. Alciati*, quem olim P. *Burmannus* jure suo laudavit. Multum etiam præstitit Inscriptionum *Gruterianarum* thesaurus, *Petri Scriverii* doctissimis observationibus abunde locupletatus. Neque vero ex aliis tantum sapuit, quin de suo ipse conjungeret plurimum; conjunctis ita viribus tendens ad perfectionem. Nobis autem sufficiet, vel per lancem aliquam saturam nonnihil indidem excerpsisse. Laudatur a Nostro *Loysii de Bochat* episto-

Pag. 5. 7. 12.

epistolica Dissertatio, quæ docuit Nostrum, Virum egregium in epistolis suis de Sextumviratu Augustali accuratius exposuisse: cujus ipse ceteroquin de sententiis non parum reprehendit. Præeunte *Antonio van Dale Diss. V Cap. 3 de strategis ac scribis Græcorum*, observatur, strategos esse dictos vel **στρατηγοὺς ἐπὶ τῶν ὅπλων**, vel Prætores ac summos civitatum magistratus. Memoratur, non sine ratione *Lingenium* in *Opuscul. German. P. II n. 1 §. 4 pag. 65* timere, ne statua *Herculis*, quam *Matthæus Gargonius* in vernacula *Walchrici Comitatus historia (Warchersche Arkadia, te Leyden, 1715,) Parte I pag. 201*, ejusque fide *Keyslerus* in *Antiquit. Septentrion. & Celt. Sect. II Cap. 3 pag. 200*, lapidi *Herculis Magusani* temere imponendam judicavit, e cerebro utriusque nata esse videatur. Agitur de Inscriptione, quondam in museo *Smithi*, nunc in curia Neomagensi, obvia, quam *Petrus Scriverius* in schedis suis curiosius ita distinxit:

Pag. 29.

46.

48.

M A T R O N I S
A V F A N I A B V S
T A L B I N I V S
I A N V A R I V S
S L M

Apud *Gruterum pag. 90 n. 11* est AVFANIS MATRONIS & MATRIBVS. Eundem *Reinesianum* lapidem ediderunt *Sponius* in *Miscell. erud. antiqu. Sect. III pag. 107 n. 81*, *Smetius* in *Antiquit. Neomag. pag. 91*, item *Cuperus* in *Inscript. & Marmoribus antiquis expos. & illustr.* post *Apotheosin Homeri pag. 268*, & *Keyslerus Antiquit. sept. & Celt. pag. 429 seq.* Eodem loco indicat Noster, originationem topicæ Deæ *Nehalenniæ* pluribus investigare velle, nescire se, an hominis videatur esse abutentis otio & literis: neminem enim post *Reinesium* ad *Class. I n. 184 pag. 191*, & *Epist. 36 ad Rupert. pag. 300 - 304*, *Sponium l. c. pag. 110*, *Altingium Notit. Germ. infer. pag. 101*, *Gudium Inscript. Præf. Append.* aliosque viros doctos, a *Keyslero l. c. pag. 251 seq.* & *Fr. Hesselio*

49.

in *Append. Praef. ad Gud. Inscript.* copiose laudatos, vel novam ἐξήγησιν instituere ausurum, vel sagacitatis fructum argutando captaturum. Interim paucis enuntiat, in mentem ipsi quae venerunt. Diffiteri non potest, natam sibi esse suspicionem, e Graecorum νεὸς, novale, & ἀλωή, ager frumentarius, ortam esse vocem, praesertim cum sint, qui ἀλωὰς spiritu denso efferant, adeoque Deam *Nehalenniam* praesidem pinguium agrorum videri posse, utpote qui etiamnum in Zelandiae regionibus esse fertilissimi putantur. Praevidet quidem, multos eam notationem tanquam Graecam esse damnaturos. Interim, Gallos usum vitae cultioris a Graecis, deposita & mansuefacta barbarie, didicisse, contendit, Graecisque subinde literis usos, *Caesaris*, *Strabonis*, *Taciti*, testimoniis confirmat. Sumit igitur, nonnullos e colonis in Galliam Belgicam missos, qui, Graece periti, nomen & cultum Numinis docuerint vulgus. Nec quemquam moveri debere, putat, lapide *Tuitii*, prope Coloniam Agrippinam effosso, cum inscriptione: DEAE NEHALEE, quoniam fieri potuerit, ut is, qui, egressus pristinis sedibus, aliud domicilium quaesierat, patria sacra & topicum suum numen deserere, nefas putarit. Ita tamen id omne, ut nihil ipse definiat. Vel ex hoc uno speci- Pag. 50. mine satis apparere putamus, neque ingenium criticum Nostro deesse, neque verecundiam, qua plures sane sui ordinis antecedit. Atque, ista si cum reliquis illius dotibus conferantur, facile nobiscum boni omnes faventem ipsius conatibus apprecabuntur fortunam.

CHRISTOPHORI CELLARII COMPENDIUM Antiquitatum Romanarum; nunc ex manuscripto libro integrum editum, & annotationibus illustratum, a M. JO. ERN. IMMAN. WALCHIO.

Halae Magdeburgicae, sumtibus Orphanotrophei, 1748, 8.
Alph. 1 plag. 20.

Non

Non magis idoneum editorem atque amplificatorem illud *Cellarii* Compendium accipere potuisset, quam hunc paternarum virtutum æmulum maxime strenuum, Clariss. *Walchium*, assiduis studiis & literariis itineribus non solum rite præparatum, sed ita quoque imbutum, ut ad perfectionem vix quidquam desideres. Certe, ut *Ancherseniana* editio descriptione urbis Romanæ, quæ hic abest, prærogativam meretur, ita plurimis in momentis hæc illam præstat. Novo sane habitu hic apparet commendatissimus libellus, cumque deesset initio de sacris Romanorum Caput, a *Freyero* adjectum, hæc eadem pars nunc auctior multo comparet, ac *duodeviginti Capita* complectitur. Diversitas autem exemplarium inde præsertim nata est, quod beatus ille *Cellarius* in scholis suis antiquitates Romanas jam aliquoties enarravit, ac diversam illas explicandi rationem iniit. Tradidit illas nonnullis Jurisprudentiæ cultoribus, eo consilio, ut legum scientiam adjuvaret, ideoque veteres Jureconsultos, tanquam testes, non semel excitavit, de antiquitatibus sacris tacuit. Aliis temporibus atque auditoribus, aliam quoque viam elegit, ut semper se ad captum & conditionem prudentissime accommodaret. Noster codicem uberrimum & maxime consummatum accepit, neque solum typis exscribendum dedit, verum etiam observationibus illustravit, breviter dicta distinctius explicuit ac probavit, omissa supplevit, confusa ordinavit, plura legere cupientibus necessaria recentiorum præcipue scriptorum nomina & scripta ubique adjecit, neque minus, ante copiosissimum Indicem, quinque Appendices subjunxit, notatu sane dignissimas. Primam quidem de asse Romanorum, atque alteram de nominibus Romanorum, jam addiderat *Freyerus*, tertiam de conviviis illorum huc ex *Justo Lipsio* transtulit, quartam vero de vita domestica Romanorum, & quintam de ædificiis ac supellectile, lucubravit ipse, dum fere sicco pede res illas prætererat Autor. Sed nominatim e. g. selectis Diis, a *Cellario* neglectis, additi sunt Saturnus, Genii, Sol, Luna, Orcus, ac distinctius designati. De diversis actum est vaticinationum

Pag. 46 seq.
70 seq.

Pag. 102 ſeq. generibus ex avibus, pullis, cœlo, diris, &c. Suppleti ſunt inter miniſtros ſacrorum aruſpices, ſodales *Titii*, Curiones, Cereris ſacerdos Græca, ſacerdos Dei Solis invicti Mithræ, Bacchæ & Orgiophantæ, galli, duumviri ac triumviri ſacri, Camilli & Camillæ, flaminii ac flaminiæ, æditui, curatores, calatores præcipue & præclamitores, &c. quorum ex parte noti-
119 ſeq. tiam & ſuppeditavit *Nieupoortus*. Actum eſt diſtinctius de diebus feſtis veterum Romanorum; ubi deſcribuntur amburbium, ambarvalia, ſuovetaurilia, pervigilia, jejunia, nudipe-
146 ſeq. dalia, & figendi clavi tempus: itemque varia tempora feſta Deorum Conſentium, Deorum ſelectorum, Deorum indigetum, virtutum, numinum ruſticorum, eorum, quæ variis hominum actionibus præerant, imperatorum, privata, & *alia*.
150 ſeq. Exponuntur cerimoniæ ſacræ, tam ante ipſum cultum divi-
187 ſeq. num, quam in cultu, uſitatæ. Ad cultum vero divinum, exceptis precibus, referuntur, atque ideo explicantur, ſacrificia,
163 ſeq. vota, jusjurandum. Neque omittuntur loca divino cultui ſa-
172 ſeq. cra. In civilibus antiquitatibus, inter alia, ſiſtuntur a *Walchio* noſtro inſignia, quibus Romanorum reges diſtinguebantur;
182 ſeq. privilegia Conſulum ac jura ſingularia, cum ceteris prærogati-
192 ſeq. vis; munus & juriſdictio Prætorum, cum eorundem dignita-
210 ſeq. te; diverſa Quæſtorum genera; cenſus, ut & diverſæ claſſes
214 ſeq. populi Romani; alii minores magiſtratus, tam ordinarii,
225 ſeq. quam extraordinarii, atque miniſtri magiſtratuum; ærarium,
237 ſeq. quæque ibi ſervabantur; de novis magiſtratibus, magiſter ſcri-
250 ſeq. niorum, ipſi qui ſuberant, atque alii. *Librum tertium* de mi-
256. litia Romanorum ſupplent de ordinibus ducum ac dignitatæ,
270 ſeq. gradu tabulæ, ex *Juſto Lipſio de Milit. Rom. pag. 112* deſcriptæ,
295 ſeq. machinæ quædam bellicæ, nominatim crates, ſcalæ murales, ſambucæ, brachium cervi, ſtyli cœci, aggeres, turres, pontes,
314. terebra, ſcorpiones, jacula, currus falcati, cet. *Libro III* ſingularibus populi Romani juribus quædam adduntur, omnia vero
318 ſeq. diſtinctius atque explicatius proponuntur. *Libro V* centum-
357 ſeq. virale judicium, atque omnium judiciorum ratio, fuſius expo-
365 ſeq. nitur, inprimis ad reorum vel officia, vel pœnas, quod attinet, neque minus ad judiciorum publicorum ac privatorum

diffe-

differentiam. Inter pœnas nominatim deſcribuntur damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium, ſervitùs, mors, ſtrangulatio, & cuſtodia varia; denique legum conſuetudines ac judiciorum deſignantur, ut & ſuffragiorum ferendi modus, notabilis ſane ac diverſus. *Libro VI*, ſenatorium ordinem, non pauca leguntur, quæ faciunt illuſtrem; neque minus equitum inſignia, publicus equus, annulus aureus, tunica anguſticlavia, locus in ſpectaculis ſeparatus; ut & varii manumiſſionis modi proponuntur, ac fugientium ſervorum ſupplicia. *Liber VII*, de Roma literata, rejecto veterum editionum *Capite*, diſputationem *Cellarianam* exhibet de ſtudiis Romanorum literariis in urbe & provinciis, pariter obſervationibus inſtructiſſimam: quas inter, quæ eſt de Bibliothecis, eminere videtur. *Liber VIII*, ſeu Roma ludibunda, ſiſtit circi maximi deſcriptionem, aurigarum ſocietates, variis coloribus veſtium diſtinctas, ludorum Circenſium genera ſedulo explicata, de forma & partibus theatrorum atque amphitheatrorum non proletaria, cum ceteris. *Libro IX*, de veſtimentis Romanorum, fuſius variæ togarum ſpecies deſcribuntur, ut & aliæ veſtes, caracalla, cucullus, colobium, gauſapa, endromis, amphimalum, ſubarmale, pallium, dalmatica, birrhus, thorax, pileus, capillamentum, cet. *Librum X*, de funeribus Romanorum, exornat longe fuſior atque accuratior omnium rituum deſcriptio, ut & eo ſpectantes perſonæ memorantur, ac ſingulatim combuſtionis atque rogorum modus exponitur. *Libro* denique *XI* menſuræ ſpecies, ſive ſint liquidorum, ſive aridorum, ſive intervallorum, expenduntur. Ex iſtis ſpeciminibus, (nam non niſi de magno cumulo quædam indicamus,) facile apparet, quanta ſint Cl. Editoris in *Cellarium* ſuum, quem & magnificus illius parens tantopere ornavit, merita, quamque diligentes antiquitatum Romanarum illuſtrationes.

[Marginal page references: Pag. 369 ſeq. — 369 ſeq. — 393 ſeq. — 400 ſeq. — 410 ſeq. — 424 ſeq. — 434 ſeq. — 443 ſeq. — 446. — 474 ſeq. — 491. — 495 ſeq. — 499 ſeq. — 503 ſeq. — 508 ſeq. — 530. — 531 ſeq. — 551 ſeq. — 558. — 560 ſeq. — 565 ſeq. — 569 ſeq. — 584. — 590 ſeq.]

JO. FRIDER. CHRISTII AD ERUDITOS QUOSdam de moribus, ſimul de Phædro, ejusque Fabulis, uberior expoſitio; acceſſit auctarium Fabularum quarundam Phædri nec Phædri.

 Lipſiæ,

Lipsiæ, apud viduam B. Casp. Fritschii, 1747, 8.
Alph. 1 plag. 22.

Permulta hic morum præcepta, insignia prorsus & egregia, sed nec pauciora in utramque partem exempla, reperiemus. Sane dolendum est, literatissimos hodieque viros de tribus capellis, de conjectura quadam ficulnea, quasi de salute Græcorum contendere, ac, rem ipsam deserentes, ausu maxime impio, petere personas. Jam diu sunt explosi Belgæ quidam, Angli, & Helvetii, in sterquilinio palmam quærentes, inque aliorum honoris busto condere sibi tropæum laborantes. Nos Germani antea in scholas converrere solebamus, ut ineptiarum, ita rixarum ejusmodi, colluviem; licet eadem alia loca multo magis scaterent. Nunc aliquatenus evadere videmur, sapientiores. Perspicere cœpimus de fundamentis, deque humo, succos, vel in altissimas arbores, surgere, neque per se afflictis personis, quales, in scholarum pulvere, maximis in rem publicam meritis, immensis laboribus, minimos honores, vix exigua per sese emolumenta, consequuntur, haudquaquam esse addendam afflictionem: præsertim cum noscamus, quam immerito talibus accusationibus premantur ac supprimantur. Gratulamur hominibus perspicacitatem illam, nasum, sapientiam; sed cur animum haud vincunt Philosophi? Cur suæ ipsorum gloriæ non curiosius consulunt Critici? Cur muneri suo vel ipsi subinde Theologi? Omnino miramur, si quidem densissimas umbras in plena literarum luce volitare videmus, inque meridie noctem observamus intempestam. Hausimus illas meditationes ex præceptis morum, quæ Cel. Autor passim in hoc libro inspersa voluit, attamen ita, ne quid earum ad præsentem, utilissimam sane Criticis, controversiam applicemus. Congreditur autem cum erudito quodam Noster, cujus ipse pro æquitate sua nomen reticet. Quæstio est de ætate ac fabulis *Phædri*. Publica proposita disputatione, Cel. *Christius Phædrum* non agnovit, suppositas fabulas esse, professus est. Alter, Vir itidem Celeberrimus, singulari scripto contrarium tuetur; a cujus impetu sententiam hic suam liberare studet Noster. Uterque habet

habet rationes, in quas jam altius inquirere vel non vacat, vel non commodum eſt, ne forſitan in lapidem inopinato impingamus. Omnem igitur controverſiam illam ſartam atque integram relinquimus, inque gratiam lectorum alia iſthoc ex libro perquam curioſo, non ſine Autoris laude, obſervamus. Huc pertinent non pauca, Latinam quæ linguam illuſtrant, ejusque puritatem, omnibus ſane commendabilem, attingunt. Commendabilem ſane tanto magis, quanto plures hodie polluta, quam cælata, lance res ſuas proponere malunt; ac, ne in verbis conſeneſcere videantur, barbariem reducunt. Quaſi vero crimen eſſet, tunicam elegantiorem induere Palladi, ne puellas inter agreſtes amittatur. De multis, quæ hunc in finem Cel. *Chriſtius* obſervat, vel unum atque alterum moneamus. Diſtinguuntur merito vocabula, eaque ceteris diligentius, quæ vulgus confundit, ac promiſcue adhibet. Ita *reperimus*, in quæ forte fortuna incidimus; *invenimus* autem quæſita; *facere* adhibetur, ubi adjectum ad notionem ſubjectam pertinet, ubi autem conſtituit attributionem, verbum eſt compoſitum uſurpandum. Sic & carpitur *tenere ore*, pro mordicus dentibus tenere, *libri ſenſus*, *curſus pelagius*, atque alia ſexcenta, jure omnia, nec ne, nobis haud ſumimus dijudicandum. Qui potius auctarium fabularum, uno ſolum obtutu, adhuc contemplari laboramus. Nimirum, quoniam antea de vetuſtis contextibus oratione ſoluta earum fabularum, quas, pro *Phædro Perottus*, Noſtro judice, ſcripſit, aliqua dixerat, hoc argumentum novitatis ejus operis, inter alia nihilo deteriora, habiturus, illiusque contextus, utut publicata per *Nilantium* parte, in paucorum ſunt manibus; faciendum putavit, ut in rem præſentem, qui hæc legunt, venirent. In exemplum igitur dedit aliquas de fabulis, quas antiquas *Nilantius* vocat, conjunxitque cum eis *Romulum* illius atque e regione *Phædrum* qualemcunque, & poſtremo ſenarios ſuos, ex eodem fonte, abſentibus *Phædri* libris, ſine negotio ductos. Obſervationes autem paſſim rem faciunt illuſtriorem. Noſtri verſus naturali pulchritudine ſurgunt, tales omnino, ut merito nobis ominari liceat, ſi perrexerit Cel. Autor, qua cœpit, via, primarium quendam inter recentiores fabulatores ei aliquando locum futurum.

Pag. 70. 71. 72. 74. 118.

MISCEL-

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INCREmentum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis VI Pars III.

Lipsiæ, apud B. Lanckisii hæredes, 1748, 8.
Plag. 12.

Viri Celeberrimi, *Jacobi Elsneri*, Theologi Berolinensis, *Commentatio in difficillimum locum, Matth. XXVII, 8*, principatum in hac *Parte* tenet, qua examinantur variæ Exegetarum in hunc locum sententiæ, & prorsus nova proponitur. Initio quidem vulgata retinentur ac propugnantur verba, ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου. Credit vero Ven. Autor, respicere *Matthæum* ad Caput *Jeremiæ XXXII, 25*, præeunte *Augustino*. Injicitur hic mentio argenti, quo ager ad Anathoth fuit emtus. Pretium agri pro vicissitudine temporum variavit. Nullus e cultura ad possessorem fructus rediit utrobique. Locus Anathoth abfuit Hierosolymis viginti stadiis, seu dimidio milliaris Germanici. Ager haud procul disjunctus fuit a regione urbis, ubi *Jeremias* detentus fuit captivus. Sepulturæ locus aberat a civitatibus Leviticis, in quarum numero censebatur Anathoth (*Jos. XXI, 15,*) ultra bis mille cubitos. Ager, figulis destinatus, ostenditur quidem ad austrum Hierosolymæ juxta vallem Tophet. At ex errore. Respicit simul *Matthæus* ad *Zachariæ* locum, licet pro more allegandi trito unicum modo Prophetam laudasset. Adjecit Autor nonnihil præterea, attentiori mente erutum. Excipit eum *Petri Zornii Dissert. posthuma de Christo Deo, proprio sanguine sibi ecclesiam acquirente, ad Act. XX, 28*. Notatur *Hugo Grotius*, qui ad divinitatem Christi propugnandam in annotationibus ad Codicem sacrum friget. Defenditur lectio recepta & genuina. Ad vocem αἷμα memorabilia exponuntur. Verbo περιποιῆσθαι designatur emtio in peculium proprium, in rem labore sumtuque acquisitam. Succedit *J. C. Harenbergii Continuatio* quar-

[Margin: Pag. 391. — 393. — 397. — 401. — 405.]

quarta Supplementi in Hadriani Relandi librum de Urbibus & vicis Palæstinæ. Ipsi *Rababatora* est Beser, urbs Rubenitidis. *Raemses*, *Ramesse*, habetur ab eo pro Heracleopoli parva ad alveum Bubasticum contra Tanin versus Orientem sita. (Pag. 408.) Locum *Riblat* pro Raphaneis Syriæ reputat. *Rasa* Idumææ recentioris locus videtur esse *Maresa*, intra tribum Juda. (411.) *Rhaba 1 Macc. V, 37*, videtur fuisse Rhagaba, seu Argob, locus transjordanicus. *Rhasa*, locus Idumææ ad Masadam, *Maresa* fuisse creditur. (416.) *Cadytis Herodoti* congruit urbi Hadad-rimmon, & Jenysus vico Minoidi, a Gaza haud multum disjuncto. *Saba* hic memoratur quintuplex. Ad locum *Schaalim* emendatur *Joannis Lightfooti* locus. *Schavet Kiriathaim* a Machærunte distinguitur. Termini terræ, Patriarchis promissæ, ejusque ad septentriones positæ, indicantur. (426.) *Silbonitis* regio est satis obscura, siquidem Codices *Josephi* in ejus lectione variant. *Sebonitidem* esse legendam, suspicatur Autor, tractum designans urbis Sophanæ Gaditarum. *Secanjab*, *Sogane*, & *Cana* Galilææ, unicus ei est locus. (430.) Ad urbem, unde lacus Samochonites fuit dictus, invitat alios exquirendam. *Sibyllæ possessionem*, quæ in donationem *Constantinianam* intrusa fuit, exterminat. (433.) Ad *Sichemam* illustrandam est multus & copiosus. *Simonias Josephi*, hoc judice, est *Simron* Sabulonitidis. (439.) Mare mortuum vocari quoque סוף [illegible], approbat rationibus e sacro fonte selectis. (445.) *Sebur* locus pro *Ostracine* ab eodem habetur. Omittimus cetera, ad alia festinantes. Provocat lectoris attentionem Ven. *Pauli Ernesti Jablonski Observatio de Neitha, Ægyptiorum Dea, quam Græci Minervam interpretantur.* (447.) Sedes *Neithæ* erat Sais. *Minerva* Ægyptiorum prisco ævo appellata fuit *Neith.* Ejus nomen, virtus, ac potestas, non lingua ex Hebraica, non ex Græcorum mythologia, est explicanda. *Vulcano Solis & Neithæ* Ægyptii sexum utrumque tribuere consueverant. (467.) Per *Neitham* indicata fuit universa rerum omnium natura, immo causa Solis effectrix. *Minervam* Ægyptii pro sapientia divina coluerunt, ac in modum præsidis artium & scientiarum, nec non opificis omnium, quæ mundus

complectitur, sunt venerati. Digna est hæc tractatio, quæ legatur attente, siquidem symbolica Ægyptiorum Theologia admodum est obscura, tenebrisque immersa. Commendant sese Philologis præterea *Jo. Jacobi Reiske Animadversiones ad Petronii alteram editionem Burmannianam*, quarum nunc exhibetur *Pars III.* Summi dedecoris signum traditur in eo situm fuisse, si quis alterum circumminxerit, vel matula irrorarit effusa. Suppleatur, restituuntur, & emendantur, varia *Petronii* loca, quæ medicinam poscunt. Suffusos pudore caput operuisse, ne tristia viderent spectacula, vel experirentur ludibria sui, nonnullis veterum locis docetur. *Morelli* in *Libanium* annotationes exploduntur. *Blacticulosus Petronio* restituitur, ex Græcorum βλὰξ. *stultus*. Eos, qui a *Jacobo* dicuntur usi annulo, fuisse omnes equites, negatur, cum etiam servi annulum aureum in digito sæpius gestarint. *Scordalias* symbolum fuisse conviciorum sordidorum, significatur. *Lauram* fuisse angiportum, tugurium, docuit Autor, addens anecdota de *Danielis Heinsii* maligno, humili, & furaci, animo. *Buccæ* sunt parasiti. Non vacat singulas attingere animadversiones, non ad *Petronium* solum, sed ad alios passim Autores, jucunde illustrandos, accommodatas. Vocat nos *Frid. Ott. Menckenii Librorum, haud ita diu ab inventa arte typographica editorum, quibus suppleri possint Annales typographici Maittairiani, Decas tertia*. Differitur in ea de *Cornu Copiæ*, Venetiis A. 1501, fol. evulgato, non per *Brugnolum* facto, sed emendato, opere *Nicolai Perotti*, Pontificis Sipontini, quod sæpius fuit formis publicis descriptum, primum quidem Venetiis A. 1489. Adduntur de *Brugnolo* ipso ibi satis multa. Differitur in ea de *Joachimi Vadiani Oratione, Cæsaris Maximiliani I in honorem* A. 1515, 11 Calend. Aug. dicta, & Viennæ eodem anno in forma, quam appellant quartam, luci exposita, *Maittairio* aliisque invisa & incognita. Exponitur in hac *Decade* porro de *M. Christophori Crassi Oratione tumultuaria ad Principem Casimirum, Marchionem Brandenburgensem*, ibidem A. 1515, 4, edita. De *Casimiri* virtutibus inibi haud contemnenda adjiciuntur. Quarto *Decadis* hujus loco apparet Volumen, Venetiis A. 1516,

Pag. 489. 492. 501. 510. 514. 524. 543. 548.

1516, 8, editum, quo continentur *C. Suetonii Tranquilli XII Cæsares, S. Aurelii Victoris a D. Cæsare Augusto usque ad Theodosium excerpta, Eutropii de gestis Romanorum Libri X, Pauli Diaconi Libri VIII, ad Eutropii Historiam additi.* Mortuum jam tunc fuisse *Aldum Manutium*, præmissa huic libro *Jo. Bapt. Egnatii* Præfatio testatur. Falluntur itaque, qui, *Aldum* anno 1520 adhuc floruisse, docent. *Suetonio* paucas adjecit *Egnatius* notas. Incertum, an editionem *Suetonii* manuscriptis superstruxerit. *Aristophanis Plutos*, Hagenoiæ ex Academia *Anshelmiana* A. 1517, 4, publicatus, longe est rarissimus, quippe a *J. A. Fabricio* & *Maittairio* non visus. Ad eam illustrandam editionem faciunt, quæ Autori libuit commentari, apposite monenti, *Petri Mosellani* cura & suasu Comœdiam illam formis publicis fuisse descriptam. Eadem raritate præstabilis est editio *Martialis*, Venetiis in ædibus *Aldi* & *Andreæ* Soceri A. 1517, 8, evulgata. Antiquiorem, ibidem adornatam A. 1502, editionem ignoravit *Fabricius*; hanc vero *Maittairius*. Paucis inspexisse datum fuit *Joannis Dantisci Soteria*, carmen ad *Sigismundum* Dominum *de Erberstain*, Consiliarium & Oratorem Cæsaris *Maximiliani*, Cracoviæ A. 1518, 4, editum. Ejusdem generis est *Jacobi Sadoleti, Leoni X* a secretis, *Oratio in B. Virginis ad Minervam* habita 9 Id. Apr. A. 1518, 8, inserta Operibus *Sadoleti*, quæ Veronæ A. 1738, 4, Tomis IV exierunt. Rarus est liber, cui index contigit: *Trogi Pompeji externæ historiæ, in compendium ab Justino redactæ. Externorum Imperatorum Vitæ, Autore Æmilio Probo, Venetiis, in ædibus Aldi & Andreæ Asulani, soceri, mense Jan. 1522, 8.* Nil notarum huic *Trogo* & *Nepoti* additum. Præmissa fuit operi Præfatio *Francisci Asulani*, filii ejus *Andreæ*, qui socer fuit *Aldi*. Decadem explet *Luciani Samosatensis Hermotimus, seu de Sectis Dialogus, sane perquam elegans ac festivus, Obsopæo interprete.* Accesserunt *ejusdem* item *Dialogi amatorii quatuor, Chiliano Mansueto interprete*, & *Plutarchi Chæronensis de liberorum educatione libellus, Joanne Metzler interprete. Haganoæ, per Joan. Secerium, anno 1527, mense Junio, 8.* Editionem hanc ignorarunt *Mait-*

Pag. 555. 556. 560. 563. 567. 569.

tairius & *J. A. Fabricius*. *Joannes Opsopœus* id interpretandi e Græco primum fecit periculum, ad plura deinceps specimina conversus, haud sane dignus, qui a *Lexico eruditorum* Lipsiensi vernaculo abesset. *Metzleri* memoria Vratislaviensibus est sacra æque ac Lipsiensi Academiæ, quam, publice Græcas literas docendo, illustravit. Habes hic, Lector, summam eorum, quæ in hac *Parte III* copiosius pertractantur.

Pag. 573.

Nachricht von denen in der Hochgräflich-Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren Pohlnischen Büchern, &c.

hoc est,

RELATIO DE LIBRIS RARIORIBUS Polonicis, qui Celsiss. Comitis in Zaluskie Zaluski Bibliotheca insunt, edita a JO. DAN. JANOZKI.

Pars II.

Vratislaviæ, apud Jo. Jac. Kornium, 1749, 8.
Plag. $9\frac{1}{2}$.

In fronte statim æri eleganter incisus dignissimum locum habet ille *Josephus Andreas* Comes *in Zaluskie Zaluski*, supremus regni Poloniæ Referendarius, Abbas Villariæ, Betnaci, & Fontaneti in Gallis, Canonicus Ecclesiæ cathedralis Cracoviensis, Præpositus Collegiatæ Varsoviensis, &c. cui & opus ipsum, non sine meritis laudibus, inscribitur. Ad ipsam vero tractationem quod attinet, raritas librorum cum observationum selectu velut de prærogativa contendit. Speciminum ergo potius copia, quam inopia, laboramus. Occurrunt forte *n. 2 Constitutiones & decreta, condita in provinciali Synodo Gnesnensi*, &c. Pragæ, 1590, 4, quæ ipse Celsiss. Comes paulo ante, quam accepit, cum plurimis aliis eruditis haud mandata typis crediderat. Insunt hic, post alia, Epistola *Sixti V*, qua decreta isthæc confirmantur, & Orationes duorum Lojoliticæ Societatis asseclarum, *Laur. Arturi Faunteji* & *Antonii Ariæ*, quorum ille

Pag. 6 seq.

10.

ille demonstravit, unde in Polonia hæreses originem cœperint, & qua illis ratione sit occurrendum, *Arias* autem bonæ notæ sacerdotis proprietates descripsit. Sed inprimis hancce Congregationem suis curis illustravit *Jo. Karnkowski*, antistes Vladislaviensis, qui decreta illa non solum consignavit, sed cujus etiam Orationem adhortatoriam atque epistolam pastoralem eodem in Codice reperimus. Alioqui de Pontificio cœtu is præclare mereri laboravit, singularibus *Pii V* & *Gregorii XIII* ad ipsum missis epistolis, quæ in Epistolis illustrium virorum, opera Reverendiss. Domini D. *Stanislai Karnkovii*, Episcopi Vladislaviensis & Pomeraniæ, in lucem editis, & Cracoviæ A. 1578 impressis, leguntur, ideo perquam laudatus. *N.* 4 sunt *Constitutiones Synodorum, metropolitanæ ecclesiæ Gnesnensis provincialium. Autoritate Synodi provincialis Gembicianæ, per deputatos recognitæ; jussu vero & opera illustrissimi ac reverendissimi Domini, D.* Jo. Wenzyk, *Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopi Gnesn. L. N. R. P. P. editæ* Cracoviæ A. 1630, 4, ubi *Wenzykii*, ut & *Foxii*, Orationes exhortatorias, notatu sane dignas, præter alia, invenimus. *Num. 8 Constitutiones & decreta, in diœcesana Synodo Plocensi, quam pro Serenissimo Principe ac Reverendissimo Domino* Carolo Ferdinando, *Dei gratia Principe Poloniæ & Sueciæ, Episcopo Plocensi*, &c. *Perillustr. & admodum Reverendus D.* Simon Koludzki, *Præpositus Gnesn. habuit anno Domini 1643*, sine mentione anni & loci, 4. In Præfatione statim hic exstant Epistolæ II *Caroli Ferdinandi*, Regis *Sigismundi* filii, altera ad diœcesin Plocensem, altera ad *Simonem Koludzki*, qua Congregationis præses constituitur, quam & posterior singulari oratione aperuit. *Num. 11 Clementis Janitii, Poetæ laureati, Tristium Liber I, Variarum elegiarum Liber I, Epigrammatum Liber I*, plagulis 7, in forma octava, sine mentione temporis ac loci. *Janicki* ille propter elegias præsertim laudatur, quibus omnes hujus carminis virtutes, & perfecto quidem modo, tribuuntur. Speciminis loco numero septima excerpitur, qua sese Poeta cecinit. Laudantur vero etiam illius Epigrammata & Carmina jocosa, *Martialis* spiritu scripta.

Pag. 7. 8. 20. 27. 38. 39. 44. 45

Pag. 49. Autorem *Starowolski* laudavit in *Elogiis & vitis Scriptorum Poloniæ illustrium pag. 82 seq.* ubi simul tanquam antistitis Ermelandensis, *Jo. Dantisci*, & Culmensis, *Tidemanni*
50. *Gisii*, amicus describitur, laurum quoque poeticam a *Maximiliano I* adeptus; quod posterius autem Noster negat, cum junior sit Poeta, quem potius a Romanorum aliquo Pontifice coronatum, ex quodam, quo ipse lauream suam alloquitur,
51. Epigrammate conjectat. Idem *Janitius*, quæ *num. 12* memorantur, Vitas scripsit Archiepiscorum Gnesnensium, quas dein-
52. ceps *Andreas Trzecieski*, Poeta, Orator, Grammaticus, Criti-
53. cus felicissimus, continuavit, cujus *Andreæ*, ut omnia scripta rariora, sic Poemata longe rarissima, sunt. In laudatis autem Vitis cujusque Antistitis Elogium Epigrammatum forma proponitur, quibus vel laudantur, vel vituperantur. *Num. 13* est *Vigilantii Gregorii*, Samboritani Russi, *Censtochova*, Cracoviæ, 1558. 8. Ut omnia carmina elegiaca *Gregoriana* laudem merentur, sic isthoc inprimis, quo locum canit, ob ima-
54. ginem *Mariæ*, miraculis insignem, celeberrimum. Autor in Academia Cracoviensi sanctiorem disciplinam profite-
55. batur, simulque Canonicus erat. Sequuntur statim *num. 14* ejusdem *Ecloga I, in qua est jucunda R. D. Domino* Stanislao Slomovio, *in Archiepiscopum Leopoliensem electo, facta gratulatio; Elegiæ IX, in quibus sunt multa, ad Dei gloriam, & clarorum virorum laudem, pertinentia, Epitaphia, res fune-*
56. *bres comprehendunt*, Cracoviæ, 1566, 8; itemque *num.*
57. *15* ejusdem *Elegiæ & Epigrammata quædam*, ibidem, 1567, 8. *Gregorio* Poetæ consecratum est, quod *num. 16* laudatur, *Panegyricum* Simonis Goritii, *Pilsnani, de diva Anna, matre Virginis Mariæ, Carmen*, Cracoviæ, 1568, 8. Adsunt etiam Orationes quædam funebres
77 seq. quam rarissimæ: ut *num. 27 Sermo, habitus per Reverendissimum in Christo patrem Dominum* Samuelem Macieiowski, *Episcopum Cracoviensem, & R. P. Cancellarium, in funere Serenissimi Domini* Sigismundi I, *Regis Poloniæ*, &c. sine mentione loci, 8. Oratio, quod Autor in Dedicatione ad *Sigismundum Augustum* memorat, Polonica lingua scripta primum fuit

fuit ac habita, rogatu autem amicorum Latinitate donata. Idem ille ardorem oratorium & ornatum, alias ipsi solennem, hic minus ostendisse arguitur. *Num. 28 Oratio* Martini Cromeri, *in funere optimi & maximi Principis* Sigismundi, *ejus nominis primi Polonorum, Lituanorum, Russorum, Prussorum, & Masoviorum, Regis,* &c. Cracoviæ, 1548, ad 7 Calend. Aug 8. *Num. 29 Funebris Oratio, habita a* Stanislao Orichovio, *Ruteno, ad equites Polonos in funere* Sigismundi Jagellonis, *Poloniæ Regis*, Cracoviæ, 1548, 8. Is *Orzechowski* præ ceteris omnibus laudatur, qui *Sigismundum* celebrarunt, omnis ejus meditatio nova, omnis eloquendi ratio elata, omnis narratio singularis, omnis descriptio magnifica, omne exemplum exquisitissimum, omnis comparatio præcellens, omnis ὑποτύπωσις majestate plena & decora, esse dicitur. Atque hæc eadem præsertim est Oratio, quæ *Demosthenis Polonici* titulum Autori peperit. Additur *num. 31 Opusculum de arte memorativa, longe utilissimum, in quo studiosus Lector tam artificialibus præceptis, quam naturalibus medicinalibus documentis, memoriam suam adeo fovere discet, ut, quæcunque vel audita, vel lecta, illi commendaverit, tanquam in cella penaria diutissime conservaturus sit. Impressum Cracoviæ sub anno Dominicæ incarnationis* 1504, 4. Autor illius Anonymus, forsitan *Antonius Radunschic*, (cui in *Bibliotheca universa Franciscana Volum. I pag. 124 Joannes a Sancto Antonio,* & ante ipsum *Lucas Waddingius* in *Catalogo Scriptorum Ordinis Minorum pag. 37*, opus *de memoria conservanda* tribuit,) in Præfatione memorat, quod, præco sacer apud Cracovienses, in templo *Bernardino*, ex umbone, artem suam memorativam, multis Academiæ Professoribus ac studiosis præsentibus, interpretatus fuerit. Ridicula est eadem ac per *loca, literas reales, personales characteres, imagines, & idola,* progrediens, *fructum pretiosum, stilum copiosum, nodum tædiosum, locum spatiosum, modum speciosum,* scopi loco sibi proponit. *Num. 32* occurrunt *Theophylacti Scholastici Simocati Epistolæ morales, rurales, & amatoriæ, interpretatione Latina. Cracoviæ,* 1509, 4, ut & *Modus epistolandi eximii medicinæ Doctoris & legum*

Pag. 79
80.
81.
83.
84.
85.

gum Licentiati, Jo. Ursini, Cracoviensis, cum epistolis exemplaribus & orationibus annexis, sine mentione loci & anni, 4, de quibus libris fusius egit *Gœtzius*, Abbas, Regiam Dresdensem Bibliothecam designans, *Volum. II Collect. I num.* 4, 5. Porro *num.* 34 exstant *Gratiæ seculares, summis Pontificibus, Regibus, Præsulibus, & protectoribus Societatis Jesu in magno Ducatu Lituaniæ, ab alma Academia & Universitate Vilnensi, ejusdem societatis, exhibitæ, atque illustrissimo Principi D. D.* Alberto Stanislao Radivilo, *M. D. L. Cancellario, gratitudinis ergo oblatæ*, Vilnæ, 1640, 4. Exhibentur hic potissimum sex Orationes, Academiæ nomine a sex membris Lojoliticæ Societatis habitæ. Priores duas sistit etiam *Casimir Wijuck Kojalowicz* in *Panegyricis* suis, Wildæ A. 1668 in 8 editis, *num.* 1 & 5. Excipiunt Gratias istas *num.* 35 - 38, *Starovolsci* Sarmatiæ Bellatores, Scriptores, Oratores; *num.* 41 Simonis Maricii, *Pilsnensis Jureconsulti, de Scholis, seu Academiis, Libri duo*, Cracoviæ, 1541, 8, quod scriptum, elaborationis pariter gratia, inprimis laudatur; *num.* 42 M. Adami Romerii, *Stecizensis, de ratione recte eleganterque scribendi ac loquendi Libri tres, e præstantissimis ac diligentissimis proprietatis Latinæ linguæ inquisitoribus recens collecti*, Cracoviæ, 1590, 8; ejusdem *de informando Oratore Libri III*, ibidem, 1593, 8; item *M. T. Ciceronis Orationes pro lege Manilia, pro S. Roscio, Catilinariæ quatuor, antequam iret in exilium, post reditum in senatu, nona Philippica, pro M. Marcello*, Ad. Romerii, *Stez. Præpositi S. Nicolai Crac. Commentariis illustrata*, Cracoviæ, 1610, 8. Horum librorum Autor, Romæ Doctor Theologus creatus, Præpositus obiit Cracoviæ A. 1616, a *Seb. Nucerino* funebri Oratione laudatus, nec minus in *Starowolskii Elogiis & vitis Scriptorum Poloniæ illustrium pag.* 202 *seq.* inque *Laudatione almæ Academiæ Cracoviensis pag.* 3 *seq.* Sufficiant hæc, unde pretium libri ac genium intelligamus, haud omnino dubitantes, fore, ut literariæ rei studiosi tam Cels. Possessori tantos thesauros gratulentur, quam continuandam hujusmodi expositionem atque illustrationem peroptent.

Pag. 88. 90 seq. 100. 105. 106.

* * *

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recensentur:

I. *Libri Theologici, & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Schœtt-

II. *Libri Juridici.*

 III.

INDEX

III. *Libri Medici & Physici.*

Trem-

IV. *Libri Mathematici.*

V. *Libri Historici, Geographici, &c.*

VI. *Libri Philosophici & Miscellanei.*

INDEX

Museum

✡ ✡ ✡

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

A.

Anni

D.

Helve-

Juris

Mar-

Nah.

Jo.

2 Cor.

 Sigis-

Vossius

Errores operarum hi sunt emendandi:

Pag. 73 *lin.* 3 pro *frusta* leg. *frustra; pag.* 74 *lin.* 9 pro *Imperrali* leg. *Imperiali; pag.* 77 *lin.* 4 pro *agræ* leg. *ægra; pag* 96 *lin.* 1 post *Apatistæ* leg. *de Lingua primæva, & confusione linguarum sub Babele, Lectio Academica; pag* 97 *lin. penult.* pro *nomini* leg. *nemini; pag.* 289 *lin.* 13 pro *Paptistæ* leg. *Baptistæ.*